PAPANCA SŪDANĪ

OR

THE COMMENTARY ON THE

MAJJHIMA NIKĀYA.

PART II

පපඤ්චසූදනී

නාම

මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථා

දුතියො භාගො.

Vol. XLIV

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

PAPANCA SŪDANĪ

OR

THE COMMENTARY ON THE

MAJJHIMA NIKĀYA.

PART II

පපඤ්චසූදනී

නාම

මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථා

දුතියො භාගො.

විමලධම්ම හේවාවිතාරණ මහාසයෙන

සිරිනාථ කුමාරදස මුනසිංහ මහාසයෙන චාති

ද්වීහි සොධිතෙහි

තිපිටකමුද්දාලයෙ මුද්දාපිතා.

මිල රු. 120/=

බු: ව: 2486

ක්‍රි: ව: 1943

(තිපිටකමුද්දණස්ස චතුචත්තාලීසතිමං පොත්ථකං)

භදන්තාචරියබුද්ධඝොසමහාථෙරවරවිරචිතා

පපඤ්චසූදනී

නාම

මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථා.

දුතියො භාගො.

විජ්ජාලඞ්කාර මහාපරිවෙණාධිපතිනා

තිපිටකවාගීස්සරාචරියෙන

සිරි ලඞ්කා විස්සවිජ්ජාලයෙ ඩී. ලිට්. උපාධිනා සම්මානිතෙන

ධම්මකිත්ති සිරි ධම්මානන්දාභිධානෙන

ලඞ්කායං පච්ඡිමදිසානුදිසාසු

පධාන සඞ්ඝනායකථෙරෙන

සංසොධිතා.

සයිමන් හේවාවිතාරණ මහාසයාණත්තියා

විමලධම්ම හේවාවිතාරණ මහාසයෙන

සිරිනාථ කුමාරදාස මුනසිංහ මහාසයෙන චාති

ද්වීහි සොගතෙහි

තිපිටකමුද්දාලයෙ මුද්දාපිතා.

බු: ව: 2486.

කි: ව 1948

ප්‍රථම මුද්‍රණය - 1943 පිටපත් 1000
දෙවන මුද්‍රණය - 1986 පිටපත් 1000
තෙවන මුද්‍රණය - 1999 දෙසැම්බර් 15 පිටපත් 1000

Vol. XLIV.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTĀCARIYA BUDDHAGHOSA MAHĀ THERA'S

PAPANCASŪDANĪ

OR

THE COMMENTARY ON THE

MAJJHIMA NIKĀYA

OF THE

SUTTA PITAKA

PART II.

EDITED BY

Tipitaka Vācissarācariya

DHAMMAKITTI SIRI DHAMMĀNANDA

D. Litt. (Ceylon) *Honoris Causa.*

Padhāna Sanghanāyaka Mahā Thera,

Colombo & Chilaw Districts,

Principal of Vidyālankāra Oriental College,

Peliyagoda, Kelaniya.

PUBLISHED BY THE TRUSTEES:

WIMALA DHAMMA HEWAVITARNE, ESQ.

AND

SIRINATHA KUMARADASA MOONESINGHE, ESQ

THE TRIPITAKA PUBLICATION PRESS,

MALIGAKANDA,

COLOMBO. (CEYLON)

B: E: 2486.

C: E: 1943.

THE LATE
MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875. DIED 17TH JANUARY, 1913.

සෝමාවතී හේවාවිතාරණ මැතිනිය

THE LATE
VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.
(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)
Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER, 1864. DIED 29TH APRIL, 1933

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS.

VOWELS.

අ a   ආ á   ඉ i   ඊ ī   උ u   ඌ ū   එ é   ඔ ó

CONSONANTS.

	ක ka	ඛ kha	ග ga	ඝ gha	ඞ ṅa		
	ච ca	ඡ cha	ජ ja	ඣ jha	ඤ ña		
	ට ṭa	ඨ ṭha	ඩ ḍa	ඪ ḍha	ණ ṇa		
	ත ta	ථ tha	ද da	ධ dha	න na		
	ප pa	ඵ pha	බ ba	භ bha	ම ma		
ය ya	ර ra	ල la	ව va	ස sa	හ ha	ළ ḷa	අං aṃ

ක ka	කා ká	කි ki	කී kī	කු ku	කූ kú	කෙ ké	කො kó
ඛ kha	ඛා khá	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu	ඛූ khú	ඛෙ khé	ඛො khó
ග ga	=	=	=	=	=	=	=

ක්ක kka	ඤ්ඤ ñña	ත්ව tva, ත්‍ර tra	ම්ඵ mpha
ක්ඛ kkha	ඤ්හ ñha	ද්ද dda	ම්බ, ඹ mba
ක්‍ය kya	ඤ්ච, ච ñca	ද්ධ, ඪ ddha	ම්භ mbha
ක්‍රි kri	ඡ, ඤ්ඡ ñcha	ද්‍ර dra	ම්ම mma
ක්ව kva	ජ, ඤ්ජ ñja	ව, ද්ව dva	ම්හ mha
ඛ්‍ය khya	ඤ්ඣ ñjha	ධ්ව dhva	ය්‍ය, ය්‍ය yya
ඛ්ව khva	ට්ට ṭṭa	න්ත nta	ය්හ yha
ග්ග gga	ට්ඨ, ඨ ṭṭha	න්ථ ntha	ල්ල lla
ග්ඝ ggha	ඩ්ඩ ḍḍa	න්ද nda	ල්‍ය lya
ග්‍ර gra, ඞ්ක ṇka	ඩ්ඪ ḍḍha	න්ධ ndha	ල්හ lha
ඞ්ඛ ṅkha	ණ්ණ ṇṇa	න්න nna, න්හ nha	ව්හ wha
ඞ්ග ṅga	ණ්ට ṇṭa	ප්ප ppa	ස්ස ssa
ඞ්ඝ ṅgha	ණ්ඨ ṇṭha	ප්ඵ ppha	ස්ම sma
ච්ච cca	ණ්ඩ, ඬ ṇḍa	බ්බ bba	ස්ව swa
ච්ඡ ccha	ණ්හ ṇha	බ්භ bbha	හ්ම hma
ජ්ජ jja	ත්ත tta	බ්‍ර bra	හ්ව hva
ජ්ඣ jjha	ත්ථ ttha	ම්ප mpa	ළ්හ ḷha

ා á   ි i   ී ī   ු u   ූ ú   ෙ é   ො ó

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

Noel Wijenaike
Nanda Amerasinghe
Tissa Ratnatunge

23 - 11 - 1986.

Somawati Hewavitarane Trust Office,
130, Maligakanda Road, Colombo-10,
SRI LANKA.

- විඤ්ඤාපනං -

සම්මාසම්බුද්ධස්ස පරිනිබ්බාණසමයතො චතුපඤ්ඤාසාධිකෙ නවසතසංවච්ඡරෙ මහානාම රඤ්ඤො සමයෙ ජම්බුදීපා ලඞ්කාදීපමාගතෙන පරමවිසුද්ධ සද්ධාබුද්ධිපතිමණ්ඩිතෙන අනුබුද්ධබුද්ධඝොසත්ථෙරවරෙන ච ධම්මපාලත්ථෙරෙන ච උපසෙනත්ථෙරෙන ච මහානාමත්ථෙරෙන ච බුද්ධදත්තත්ථෙරෙනචා'ති බුද්ධිමන්තෙහි එතෙහි ථෙරවරෙහි තිණ්ණං පිටකානමත්ථවණ්ණනාවසෙනාට්ඨකථායො ලිඛිතාති වදන්ති. තා පෙනෙතා අට්ඨකථා, නෙවමුද්දිතා. තස්මා ඥවජකි කාලෙ තා අට්ඨකථායො'ති දුල්ලභා අහෙසුං. තස්මා දිවඞ්ගතස්ස ධඤ්ඤ පුඤ්ඤ පරිපුණ්ණස්ස සයිමන් හේවාවිතාරණ මහාසයස්සජ්ඣාසයවසෙන තස්ස ධනබ්බයෙන තෙනාණත්තෙන ආඩිගලවෙජ්ජාචරියෙන සිරිමතා සී ඒ. හේවාවිතාරණ මහාසයෙන ච සිරිනාථමුණසිංහ මහාසයෙන ච ධබලිවු. ඩී හේවාවිතාරණ මහාසයෙන ච, පාළ්‍යට්ඨකථායො මුද්දිතා ච සාකවී කතා ච. තථාපි මුද්දිතා තා අට්ඨකථායොපි ඉදානි සුදුල්ලභා භවන්ති. තස්මා තාසමට්ඨකථානං සුලභභාවමපෙක්ඛමානෙන සද්ධාබුද්ධිසම්පන්නෙන සද්ධම්මට්ඨිතිකාමෙන සිරිලඞ්කාරජ්ජ ලෙඛ පරික්ඛකාධිකාරිනා නීතිවෙදිනා නොයෙල් විජේනායක මහාසයෙන ච තිසරත්නතුඞ්ග මහාසයෙනචා'ති එතෙහි ද්වීහි මහාසයෙහි තෙසං අමරසිංහ මහාසයස්ස සංවිධායකත්තෙන සම්බුද්ධසාසන චිරට්ඨිතිකාමාය සද්ධාබුද්ධි සම්පන්නාය මහොපාසිකාය දිවඞ්ගතාය සෝමාවතී හේවාවිතාරණ මනතිතියා, ධනබ්බයෙන සම්බුද්ධපරිනිබ්බාණා ද්විසහස්ස පඤ්චසතාධිකෙ අට්ඨවීසති- මෙවස්සෙ එසා පනට්ඨකථා තිලකමුද්දණාලයෙ මුද්දිතා ච පාකටීකතා ච, භවති.

ලිඛිතමිදං දෙයියන්දර වැවලපිටියද්දේ සුවිසුද්ධාරාමාධිපතිනා විජ්ජාකිත්ති පරිවෙණජ්ඣක්ඛෙන විජේසාදය පරිවෙණෙ උපපධානාචරියෙන රාජකීයපණ්ඩිත සත්වපති උපාධිධාරිනා පවිනාචරියෙන පල්ලාවෙල සිරිසද්ධාතිස්සාභිධානෙන නායකසෙථරෙනාති.

2529

23 - 11 - 1986.

PREFATORY NOTE.

With the issue of the Papancasūdani Part II, the commentary to the Majjhima Nikāya, we have great pleasure in placing before the public the 44th volume of the Simon Hewavitarne Bequest Series. The editing of this part has also been done by the Ven'ble Lunupokune Siri Dhammānanda Nāyaka Thero, D. Litt. (Ceylon) Principal, Vidyalankara Pirivena, Peliyagoda, Kelaniya, to whom our sincere thanks are due. We congratulate the Nāyaka Thero on his having been conferred a Doctorate in Literatnre by the Ceylon University. Our thanks are also due to the Ven'ble Pandit Palannoruwe Vimaladhamma Nāyaka Thero of the Tutorial Staff of Vidyodaya Pirivena, Maligakanda, Colombo, for the valuable advice and suggestions so kindly made.

The first part of Papancasūdani was printed under the same editorship in 1933, and it is hoped to publish the remaining part at an early date. In printing this volume, the book edited by the Late Ven'ble Dhammakitti Siri Dhammārāma Nāyaka Thero has been of great help.

We wish to inform that the second part of the Samantapāsādikā is in print and will be out by the end of the year. Owing to the shortage of paper due to the war, the printing of these Series is liable to be delayed a little.

W. D. Hewavitarne,
S. K. Moonesinghe.

Tripitaka Publication Office
130, Maligakanda.
Colombo,
4th January $\frac{2486}{1942}$

LIST OF ABBREVIATIONS.

A. Asgiri Vihāra Mahānāyaka Library.
B. Book in Bnrmese characters.
D^1 Dighı Nikāya Atthakathā, Vidyālankāra College, Kälaniya.
D^2 Dīgha Nikāya Atthakathā, Siamese Manuscript.
E. P. T. S. Edition Vol. II
L. Lankā Potthaka (Ceylon Books).
M^1 Mīripänne Vihāra, Galle.
M^2 Malvatta Vihāra, Sangharāja Library, Kandy.
P^1 Paranātala Nilame's Library, Kandy
P^2 Late Pilimatalawwa Mahanilame's.
R. Ratmalāne Purāna Vihāra, Mount Lavinia.
S. Book in Siamese characters.
T^1 Tännmpata Vihāra, Dickvella, Matara.
T^2 Tīkā, Dharmaprāsāda Vihāra, Colombo
V. Vijayārāma Vihāra, Kumbalvella, Galle.
W^1 Waskaduwa Ahninavārāma Library, Kalutara.
W^2 Wattegama Vidyādarsana Pirivena, Mātale.

CONTENTS.

සූචිපත්තං.

දුතියවග්ගො.

තතියවග්ගො.

චතුත්ථවග්ගො.

පඤ්චමවග්ග.

නිට්ඨිතා මූලපණ්ණාසකවණ්ණනා.

පපඤ්චසූදනී

නාම

මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථා.

(දුතියො භාගො.)

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

1. 2. 1.

එවම්මෙ සුතන්ති චූළ[1]සීහනාදසුත්තං. යස්මා පනස්ස අට්ඨුප්පත්තිකො නික්ඛෙපො, තස්මා තං දස්සෙත්වාවස්ස අපුබ්බ[2]පදවණ්ණනං කරිස්සාම.[3] කතරාය පන ඉදං අට්ඨුප්පත්තියා නික්ඛිත්තන්ති? ලාභසක්කාරපච්චයා තිත්ථියපරිදෙවිතෙ. භගවතො කිර ධම්මදායාදසුත්තෙ වුත්තනයෙන මහාලාභසක්කාරො උප්පජ්ජි. චතුප්පමාණිකො හි අයං ලොකසන්නිවාසො: රූපප්පමාණො රූපප්පසන්නො, ඝොසප්පමාණො ඝොසප්පසන්නො, ලූඛප්පමාණො ලූඛප්පසන්නො, ධම්මප්පමාණො ධම්මප්පසන්නොති ඉමෙසං පුග්ගලානං වසෙන චතුධා ඨිතො.

තෙසං ඉදං නානාකරණං: කතමො ච පුග්ගලො රූපප්පමාණො රූපප්පසන්නො? ඉධෙකච්චො පුග්ගලො ආරොහං වා පස්සිත්වා, පරිණාහං වා පස්සිත්වා, සණ්ඨානං වා පස්සිත්වා, පාරිපූරිං වා පස්සිත්වා, තත්ථ පමාණං ගහෙත්වා පසාදං ජනෙති. අයං වුච්චති පුග්ගලො රූපප්පමාණො රූපප්පසන්නො. කතමො ච පුග්ගලො ඝොසප්පමාණො ඝොසප්පසන්නො? ඉධෙකච්චො පුග්ගලො පරවණ්ණනාය පරථොමනාය පරපසංසනාය පරවණ්ණහාරිකාය, තත්ථ පමාණං ගහෙත්වා පසාදං ජනෙති. අයං වුච්චති පුග්ගලො ඝොසප්පමාණො ඝොසප්පසන්නො. කතමො ච පුග්ගලො ලූඛප්පමාණො ලූඛප්පසන්නො? ඉධෙකච්චො පුග්ගලො චීවරලූඛං වා පස්සිත්වා පත්තලූඛං වා පස්සිත්වා සෙනාසනලූඛං වා පස්සිත්වා විවිධං වා දුක්කරකාරිකං පස්සිත්වා තත්ථ පමාණං ගහෙත්වා පසාදං ජනෙති. අයං වුච්චති පුග්ගලො ලූඛප්පමාණො ලූඛප්පසන්නො. කතමො ච පුග්ගලො ධම්මප්පමාණො ධම්මප්පසන්නො? ඉධෙකච්චො පුග්ගලො සීලං වා පස්සිත්වා සමාධිං වා පස්සිත්වා පඤ්ඤං වා පස්සිත්වා තත්ථ පමාණං ගහෙත්වා පසාදං ජනෙති. අයං වුච්චති පුග්ගලො ධම්මප්පමාණො ධම්මප්පසන්නොති.

---

1. චුල්ල L. S. 2. අනුපුබ්බ E. 3. කරිස්සාමි B.

ඉමෙසු චතුසු පුග්ගලෙසු රූපප්පමාණොපි භගවතො ආරොහපරිණාහං සණ්ඨානපාරිපූරිං වණ්ණපොක්ඛරතං, අසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනපටිමණ්ඩිතත්තා නානාරතනවිචිත්තමිව සුවණ්ණමහාපටං, ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසමාකිණ්ණතාය තාරාගණසමුජ්ජලං විය ගගනතලං, සබ්බපාලිඵුල්ලං විය ච යොජනසතුබ්බෙධං පාරිච්ඡත්තකං, අට්ඨාරසරතනුබ්බෙධං ව්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපසස්සිරිකං අනොපමං සරීරං දිස්වා සම්මාසම්බුද්ධොයෙව පසීදති.

ඝොසප්පමාණොපි භගවතා කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි දසපාරමියො දසඋපපාරමියො දසපරමත්ථපාරමියො පූරිතා, අඞ්ගපරිච්චාගො පුත්තදාරපරිච්චාගො රජ්ජපරිච්චාගො අත්තපරිච්චාගො නයනපරිච්චාගො ච කතොති ආදිනා නයෙන පවත්තං ඝොසං සුත්වා සම්මාසම්බුද්ධොයෙව පසීදති.

ලූඛප්පමාණොපි භගවතො චීවරලූඛං දිස්වා සචෙ භගවා අගාරං අජ්ඣාවසිස්ස[1], කායිකවත්ථමෙව අධාරයිස්ස; පබ්බජිත්වා පනානෙන සාණපංසුකූලචීවරෙන සන්තුස්සමානෙන භාරියං කතන්ති සම්මාසම්බුද්ධොයෙව පසීදති. පත්තලූඛම්පි දිස්වා ඉමිනා අගාරං අජ්ඣාවසන්තා රතනවරසුවණ්ණභාජනෙසු චක්කවත්තිභොජනාරහං සුගන්ධසාලිභොජනං පරිභුත්තං, පබ්බජිත්වා පන පාසාණමයං පත්තං ආදාය උච්චනීචකුලද්වාරෙසු සපදානං පිණ්ඩාය චරිත්වා ලද්ධපිණ්ඩියාලොපෙන සන්තුස්සමානො භාරියං කරොතීති සම්මාසම්බුද්ධොයෙව පසීදති. සෙනාසනලූඛං දිස්වාපි අයං අගාරං අජ්ඣාවසන්තා තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකෙසු තීසු[2] පාසාදෙසු තිවිධනාටකපරිවාරො දිබ්බසම්පත්තිං විය රජ්ජසිරිං අනුභවිත්වා ඉදානි පබ්බජ්ජුපගතො රුක්ඛමූලසෙනාසනාදිසු දාරුඵලක-සිලාපට්ට-බිදල[3]මඤ්චකාදිසු සයමානො භාරියං කරොතීති සම්මාසම්බුද්ධොයෙව පසීදති. දුක්කරකාරිකම්මං දිස්වාපි ඡබ්බස්සානි නාම[4] මුග්ගයූස-කුලත්ථයූස-හරෙණුයූසාදීනං පසතපසතමත්තෙන යාපෙස්සති, අප්පාණකං ඣානං ඣායිස්සති, සරීරෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛො විහරිස්සති, අහො දුක්කරකාරකො භගවාති සම්මාසම්බුද්ධොයෙව පසීදති.

ධම්මප්පමාණොපි භගවතො සීලගුණං සමාධිගුණං පඤ්ඤාගුණං ඣානවිමොක්ඛ[5]සමාපත්තිසම්පදං අභිඤ්ඤාපාරිපූරිං යමකපාටිහාරියං දෙවොරොහනං පාථියපුත්තදමනාදීනි ච අනෙකානි අච්ඡරියානි දිස්වා සම්මාසම්බුද්ධොයෙව පසීදති.

තෙ එවං පසන්නා භගවතො මහන්තං සක්කාරං[6] අභිහරන්ති. තිත්ථියානං පන බාවෙරුජාතකෙ කාකස්ස විය ලාභසක්කාරො පරිහායිත්ථ.

1. භගවා අජ්ඣාවසිස්ස S.
2. අනුච්ඡවිකෙසු B. L.
3. විදල S. විරල B.
4. ඡබ්බස්සානි L.
5. විමොක්ඛසමාධි A. S.
6. ලාභසක්කාරං B. S.

ගාථා:

“අදස්සනෙන මොරස්ස සිඛිනො මඤ්ජුභාණිනො
කාකං තත්ථ අපූජෙසුං මංසෙන ච ඵලෙන ච.

යදා ච සරසම්පන්නො මොරො බාවෙරුමාගමා,
අථ ලාභො ච සක්කාරො වායසස්ස අහායථ.

යාව[1] නුප්පජ්ජති බුද්ධො ධම්මරාජා පභඞ්කරො,
අථ අඤ්ඤෙ අපූජෙසුං පුථුසමණබ්‍රාහ්මණෙ.

යදා ච සරසම්පන්නො බුද්ධො ධම්මං අදෙසයි,
අථ ලාභො ච සක්කාරො තිත්ථියානං අහායථා”ති.

තෙ එවං පණීතලාභසක්කාරා රත්තිං එකඞ්ගුලමත්තං ඔභාසෙන්තාපි සුරියුග්ගමනෙ ඛජ්ජුපනකා[2] විය හතප්පභා අහෙසුං.

යථා හි ඛජ්ජුපනකා[3] කාළපක්ඛම්හි රත්තියා,
නිදස්සයන්ති ඔභාසං එතෙසං විසයො හි සො.

යදා ච රස්මිසම්පන්නො අබ්භුදෙති පභඞ්කරො,
අථ ඛජ්ජුපසඞ්ඝානං[4] පභා අන්තරධායති.

එවං ඛජ්ජුපසදිසා තිත්ථියාපි පුථූ ඉධ,
කාළපක්ඛූපමෙ ලොකෙ දීපයන්ති සකං ගුණං.

යදා ච බුද්ධො ලොකස්මිං උදෙති අමිතප්පභො,
නිප්පභා තිත්ථියා හොන්ති සුරියෙ ඛජ්ජුපකා යථාති.

තෙ එවං නිප්පභා හුත්වා කච්ඡුපිළකාදිපරිකිණ්ණසරීරා පරමපාරිජුඤ්ඤප්පත්තා යෙන බුද්ධො යෙන ධම්මො යෙන සඞ්ඝො යෙන ච මහාජන[5]සන්නිපාතො තෙන තෙන[6] ගන්ත්වා අන්තරවීථියම්පි සිඞ්ඝාටකෙපි[7] චතුක්කෙපි සභායම්පි ඨත්වා පරිදෙවන්ති: කිං භො සමණො L යෙව ගොතමො සමණො, මයං අස්සමණා? කිං සමණස්සෙව ගොතමස්ස සාවකා සමණා, අම්හාකං සාවකා අස්සමණා? සමණස්සෙව ගොතමස්ස සාවකානඤ්චස්ස දින්නං මහප්ඵලං, න අම්හාකං දින්නං මහප්ඵලං? නනු සමණොපි ගොතමො සමණො, මයම්පි සමණා? සමණස්සපි ගොතමස්ස සාවකා සමණා, අම්හාකම්පි සාවකා සමණා; සමණස්සපි ගොතමස්ස සාවකානඤ්චස්ස දින්නං මහප්ඵලං, අම්හාකම්පි සාවකානඤ්ච නො දින්නං මහප්ඵලමෙව, සමණස්සපි ගොතමස්ස සාවකානඤ්චස්ස දෙථ කරෙථ, අම්හාකම්පි සාවකානඤ්ච නො දෙථ කරෙථ නනු සමණො ගොතමො පුරිමානි දිවසානි උප්පන්නො, මයං පන ලොකෙ උප්පජ්ජමානෙයෙව උප්පන්නාති එවං නානප්පකාරං විරවන්ති.

1. යදා B. S. 3. යථාපි ඛජ්ජොපනකා B. S. 5. මහාජනස්ස B. S. E. L.
2. ඛජ්ජොපනකා B. S. 4. ඛජ්ජොපසඞ්ඝානං B. S. 6. එතන තෙ B. A, T.
7. සිඞ්ඝාටෙපි L.

අථ භික්ඛූ භික්ඛුණියො උපාසකා උපාසිකාති චතස්සො පරිසා තෙසං සද්දං සුත්වා භගවතො ආරොචෙසුං: තිත්ථියා භන්තෙ ඉදඤ්චිදඤ්ච කථෙන්තීති. තං සුත්වා භගවා මා තුම්හෙ භික්ඛවෙ තිත්ථියානං වචනෙන අඤ්ඤත්‍ර සමණො අත්ථීති සඤ්ඤිනො අහුවත්ථාති වත්වා අඤ්ඤතිත්ථියෙසු සමණභාවං පටිසෙධෙන්තො, ඉධෙව ච අනුජානන්තො ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා ඉධෙව භික්ඛවෙ සමණොති ඉදං සුත්තං අභාසි.

තත්ථ ඉධෙවාති ඉමස්මිංයෙව සාසනෙ. අයං පන නියමො සෙසපදෙසුපි වෙදිතබ්බො. දුතියාදයොපි හි සමණා ඉධෙව, නාඤ්ඤත්ථ. සමණොති සොතාපන්නො. තෙනෙවාහ: "කතමො ච භික්ඛවෙ සමණො? ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නො හොති, අවිනිපාතධම්මො, නියතො, සම්බොධිපරායනො. අයං භික්ඛවෙ සමණො"ති. දුතියොති සකදාගාමී. තෙනෙවාහ: "කතමො ච භික්ඛවෙ දුතියො සමණො? ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමී හොති, සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති. අයං භික්ඛවෙ දුතියො සමණො"ති. තතියොති අනාගාමී. තෙනෙවාහ: "කතමො ච භික්ඛවෙ තතියො සමණො? ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකො හොති, තත්ථ පරිනිබ්බායී, අනාවත්තිධම්මො තස්මා ලොකා. අයං භික්ඛවෙ තතියො සමණො"ති. චතුත්ථොති අරහා.[1] තෙනෙවාහ: "කතමො ච භික්ඛවෙ චතුත්ථො සමණො? ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං භික්ඛවෙ චතුත්ථො සමණො"ති. ඉති ඉමස්මිං ඨානෙ චත්තාරො ඵලට්ඨකසමණාව අධිප්පෙතා.

සුඤ්ඤාති රිත්තා තුච්ඡා. පරප්පවාදාති චත්තාරො සස්සතවාදා, චත්තාරො එකච්චසස්සතිකා, චත්තාරො අන්තානන්තිකා, චත්තාරො අමරාවික්ඛෙපිකා, ද්වෙ අධිච්චසමුප්පන්නිකා, සොළස සඤ්ඤිවාදා,[2] අට්ඨ අසඤ්ඤිවාදා[3] අට්ඨ නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිවාදා,[4] සත්ත උච්ඡෙදවාදා, පඤ්ච දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදාති ඉමෙ සබ්බෙපි බ්‍රහ්මජාලෙ ආගතා ද්වාසට්ඨි දිට්ඨියො ඉතො බාහිරානං පරෙසං වාදා පරප්පවාදා නාම. තෙ සබ්බෙපි ඉමෙහි චතූහි ඵලට්ඨකසමණෙහි සුඤ්ඤා. න හි තෙ එත්ථ සන්ති.

න කෙවලඤ්ච එතෙහෙව සුඤ්ඤා චතූහි පන මග්ගට්ඨකසමණෙහිපි චතුන්නං මග්ගානං අත්ථාය ආරද්ධවිපස්සකෙහිපීති ද්වාදසහිපි සමණෙහි සුඤ්ඤා එව. ඉමමෙවත්ථං සන්ධාය භගවතා මහාපරිනිබ්බානෙ වුත්තං:-

1. අරහන්තො L. B.
2. සඤ්ඤීවාදා S.
3. අසඤ්ඤීවාදා S.
4. නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීවාදා S.

"එකූනතිංසො වයසා සුභද්ද යං පබ්බජිං කිංකුසලානුඑසී,
වස්සානි පඤ්ඤාස සමාධිකානි යතො අහං පබ්බජිතො සුභද්ද,
ඤායස්ස ධම්මස්ස පදෙසවත්තී ඉතො බහිද්ධා සමණොපි නත්ථි-

දුතියොපි සමණො නත්ථි, තතියොපි සමණො නත්ථි, චතුත්ථොපි සමණො නත්ථි. සුඤ්ඤා පරප්පවාදා සමණෙහි අඤ්ඤෙ"ති. එත්ථ හි පදෙසවත්තීති ආරද්ධවිපස්සකො අධිප්පෙතො. තස්මා සොතාපත්තිමග්ගස්ස ආරද්ධවිපස්සකං, මග්ගට්ඨං, ඵලට්ඨන්ති තයොපි එකතො කත්වා සමණොපි නත්ථීති ආහ. සකදාගාමිමග්ගස්ස ආරද්ධවිපස්සකං, මග්ගට්ඨං, ඵලට්ඨන්ති තයොපි එකතො කත්වා දුතියොපි සමණො නත්ථීති ආහ. ඉතරෙසුපි ද්වීසු එසෙව නයො.

කස්මා පනෙතෙ අඤ්ඤත්ථ නත්ථීති? අඛෙත්තතාය. යථා හි න ආරග්ගෙ සාසපො තිට්ඨති, න උදකපිට්ඨෙ අග්ගි ජලති, න පිට්ඨිපාසාණෙ බීජානි[1] විරූහන්ති[2]; එවමෙව බාහිරෙසු තිත්ථායතනෙසු න ඉමෙ සමණා උප්පජ්ජන්ති; ඉමස්මිං යෙව පන සාසනෙ උප්පජ්ජන්ති. කස්මා? ඛෙත්තතාය.[3] සා පනෙසා අඛෙත්තතා ඛෙත්තතා ච[4] අරියමග්ගස්ස අභාවතො භාවතො ච වෙදිතබ්බා. තෙනාහ භගවා: "යස්මිං ඛො සුභද්ද ධම්මවිනයෙ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො න උපලබ්භති, සමණොපි තත්ථ න උපලබ්භති, දුතියොපි තත්ථ සමණො න උපලබ්භති, තතියොපි තත්ථ සමණො න උපලබ්භති, චතුත්ථොපි තත්ථ සමණො න උපලබ්භති. යස්මිඤ්ච ඛො සුභද්ද ධම්මවිනයෙ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො උපලබ්භති, සමණොපි තත්ථ උපලබ්භති, දුතියොපි තත්ථ-පෙ-තතියොපි තත්ථ-චතුත්ථොපි තත්ථ සමණො උපලබ්භති. ඉමස්මිං ඛො සුභද් ධම්මවිනයෙ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො උපලබ්භති. ඉධෙව සුභද්ද සමණො, ඉධ දුතියො සමණො-පෙ-සුඤ්ඤා පරප්පවාදා සමණෙහි අඤ්ඤෙ"ති.

එවං යස්මා තිත්ථායතනං අඛෙත්තං, සාසනං ඛෙත්තං. තස්මා යථා සුරත්තහත්ථපාදො භාසුරකෙසරසටො සීහො[5] මිගරාජා න සුසානෙ වා, සඞ්කාරකූටෙ වා පටිවසති, තියොජනසහස්සවිත්ථතං පන හිමවන්තං අජ්ඣොගාහෙත්වා මණිගුහායං වසති. යථා ච ඡද්දන්තො නාගරාජා න ගොචරියහත්ථි[6]කුලාදීසු නවසු කුලෙසු[7] උප්පජ්ජති, ඡද්දන්තකුලෙ යෙව උප්පජ්ජති. යථා ච වලාහකො අස්සරාජා න ගද්‍රභකුලෙ වා ඝොටකකුලෙ වා උප්පජ්ජති, සින්ධුයා තීරෙ පන[8] සින්ධවකුලෙයෙව උප්පජ්ජති. යථා ච සබ්බකාමදදං මනොහරං මණිරතනං න සඞ්කාරකූටෙ වා පංසුපබ්බතාදීසු වා උප්පජ්ජති, වෙපුල්ල[9]පබ්බතබ්භන්තරෙ යෙව උප්පජ්ජති. යථා ච තිමිරපිඞ්ගලො[10] මච්ඡරාජා න ආවාටබුද්දක[11]

1. බීජානි S.
2. රුහන්ති B. S.
3. සුඛෙත්තතාය B. L, S, E.
4. සුඛෙත්තතා ච B, L, S,
5. භාසුරකෙසරසීහො L B මහාසීහො M I, P I, R, E
6. කාලාවකහත්ථි B.
7. නාගකුලෙසු B. S.
8. සින්ධුරෙ පන L.
9. විපුල S. විපුල්ල B.
10. තිමිරපිඞ්ගලො S. තිමිඞ්ගලො B.
11. න බුද්දක B, L.

පොක්ඛරණීසු උප්පජ්ජති, චතුරාසීති යොජනසහස්සගම්භීරෙ මහාසමුද්දෙයෙව උප්පජ්ජති. යථා ච දියඩ්ඪයොජනසතිකො සුපණ්ණරාජා න ගාමද්වාරෙ එරණ්ඩවනාදීසු පටිවසති, මහාසමුද්දං පන අජ්ඣොගාහෙත්වා[1] සිම්බලිදහවනෙයෙව පටිවසති. යථා ච ධතරට්ඨො සුවණ්ණහංසො න ගාමද්වාරෙ ආවාටකාදීසු පටිවසති, නවුතිහංසසහස්සපරිවාරො පන හුත්වා චිත්තකූටෙ පබ්බතෙයෙව පටිවසති. යථා ච චාතුද්දීපිස්සරො[2] චක්කවත්තිරාජා න නීචකුලෙ උප්පජ්ජති, අසම්භින්නජාතිඛත්තිය[3]කුලෙයෙව උප්පජ්ජති. එවමෙව ඉමෙසු[4] එකසමණොපි න අඤ්ඤතිත්ථියායතනෙ[5] උප්පජ්ජති, අරියමග්ගපරික්ඛතෙ[6] පන බුද්ධසාසනෙයෙව උප්පජ්ජති. තෙනාහ භගවා: "ඉධෙව භික්ඛවෙ සමණො, -පෙ- සුඤ්ඤා පරප්පවාදා සමණෙහි අඤ්ඤෙ"ති.

සම්මා සීහනාදං නදථාති එත්ථ **සම්මාති** හෙතුනා, නයෙන, කාරණෙන. **සීහනාදන්ති** සෙට්ඨනාදං, අභීතනාදං, අප්පටිනාදං.[7] ඉමෙසං[8] චතුන්නං සමණානං ඉධෙව අත්ථිතාය අයං නාදො සෙට්ඨනාදො නාම හොති, උත්තමනාදො. ඉමෙ සමණා ඉධෙව අත්ථීති වදන්තස්ස අඤ්ඤතො භයං වා ආසඞ්කා වා නත්ථීති අභීතනාදො නාම හොති. අම්හාකම්පි සාසනෙ ඉමෙ සමණා අත්ථීති පූරණාදීසු එකස්සපි උට්ඨහිත්වා වත්තුං අසමත්ථතාය අයං නාදො අප්පටිනාදො[7] නාම හොති. තෙන වුත්තං: සීහනාදන්ති සෙට්ඨනාදං, අභීතනාදං, අප්පටිනාදන්ති.

ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජතීති ඉදං ඛො පන කාරණං විජ්ජති. **යං අඤ්ඤතිත්ථියාති** යෙන කාරණෙන අඤ්ඤතිත්ථියා. එත්ථ ච තිත්ථං ජානිතබ්බං, තිත්ථකරො ජානිතබ්බො, තිත්ථියා ජානිතබ්බා, තිත්ථියසාවකා ජානිතබ්බා. තිත්ථං නාම ද්වාසට්ඨි දිට්ඨියො. එත්ථ හි සත්තා තරන්ති උප්ලවන්ති[9] උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං[10] කරොන්ති, තස්මා තිත්ථන්ති වුච්චන්ති. තාසං දිට්ඨීනං උප්පාදෙතා තිත්ථකරො නාම. තස්ස ලද්ධිං ගහෙත්වා පබ්බජිතා තිත්ථියා නාම. තෙසං පච්චයදායකා තිත්ථියසාවකාති වෙදිතබ්බා. **පරිබ්බාජකාති** ගිහිබන්ධනං පහාය පබ්බජ්ජුපගතා. **අස්සාසොති** අවස්සයො, පතිට්ඨා, උපත්ථම්භො. **බලන්ති** ථාමො. **යෙන තුම්හෙති** යෙන අස්සාසෙන වා බලෙන වා එවං වදෙථ.

අත්ථි ඛො නො ආවුසො තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙනාති එත්ථ අයං සඞ්ඛෙපත්ථො: යො සො භගවා සමතිංසපාරමියො පූරෙත්වා සබ්බකිලෙසෙ භඤ්ජිත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො, **තෙන භගවතා**. තෙසං තෙසං සත්තානං ආසයානුසයං **ජානතා**, හත්ථතලෙ ඨපිතං ආමලකං විය සබ්බං ඤෙය්‍යධම්මං **පස්සතා**. අපි ච පුබ්බෙනිවාසාදීහි **ජානතා**,

1. අජ්ඣොගාහෙත්වා S. E.
2. චතුද්දීපිස්සරො S. E
3. අසම්භින්නඛත්තිය S.
4. ඉමෙසු සමණෙසු B. S.
5. තිත්ථායතනෙ S. E.
6. පරික්ඛිත්තෙ B. S.
7. අප්පටිහතනාදං S.
8. ඉමෙසඤ්ඤෙව B. S.
9. උප්පිලවන්ති B.
10. නිමුජ්ජං S.

දිබ්බෙන චක්ඛුනා **පස්සතා**. තීහි විජ්ජාහි ඡහි වා පන අභිඤ්ඤාහි **ජානතා**, සබ්බත්ථ අප්පටිහතෙන සමන්තචක්ඛුනා **පස්සතා**. සබ්බධම්මජානනසමත්ථාය පඤ්ඤාය **ජානතා**, සබ්බසත්තානං චක්ඛුවිසයාතීතානි තිරොකුඩ්ඩාදිගතානි වාපි රූපානි අතිවිසුද්ධෙන මංසචක්ඛුනා **පස්සතා**. අත්තහිතසාධිකාය සමාධිපදට්ඨානාය පටිවෙධපඤ්ඤාය **ජානතා**, පරහිතසාධිකාය කරුණාපදට්ඨානාය දෙසනාපඤ්ඤාය **පස්සතා**. අරීනං හතත්තා පච්චයාදීනං අරහත්තා **අරහතා**. සම්මා සාමඤ්ච සච්චානං බුද්ධත්තා **සම්මාසම්බුද්ධෙන**.

අන්තරායිකධම්මෙ වා **ජානතා**, නිය්‍යානිකධම්මෙ **පස්සතා**. කිලෙසාරීනං හතත්තා **අරහතා**, සාමං[1] සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා **සම්මාසම්බුද්ධෙනාති** එවං චතුවෙසාරජ්ජවසෙන චතූහි ආකාරෙහි ථොමිතෙන **චත්තාරො ධම්මා අක්ඛාතා යෙ මයං අත්තනි සම්පස්සමානා එවං වදෙම**; න රාජරාජමහාමත්තාදීනං උපත්ථම්භං, න කායබලන්ති.

සත්ථරි පසාදොති "ඉතිපි සො භගවා"ති ආදිනා නයෙන බුද්ධගුණෙ අනුස්සරන්තානං උප්පන්නපසාදො. **ධම්මෙ පසාදො**ති "ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො"ති ආදිනා නයෙන[2] අනුස්සරන්තානං උප්පන්නපසාදො. **සීලෙසු පරිපූරකාරිතා**ති අරියකන්තෙසු සීලෙසු පරිපූරකාරිතා. අරියකන්තසීලානි නාම පඤ්චසීලානි. තානි හි භවන්තරගතොපි අරියසාවකො අත්තනො අරියසාවකභාවං අජානන්තොපි න වීතික්කමති. යෙපි හි නං කොචි වදෙය්‍ය: ඉමං සකලචක්කවත්තිරජ්ජං පටිච්ඡිත්වා[3] ඛුද්දකමක්ඛිකං ජීවිතා වොරොපෙහීති, අට්ඨානමෙතං යං සො තස්ස වචනං කරෙය්‍ය. එවං අරියානං සීලානි කන්තානි පියානි මනාපානි. තානි සන්ධාය වුත්තං: **සීලෙසු පරිපූරකාරිතා**ති.

සහධම්මිකා[4] ඛො පනාති භික්ඛු භික්ඛුනී සික්ඛමානා සාමණෙරො සාමණෙරී උපාසකො උපාසිකාති එතෙ සත්ත යගධම්මචාරිනො. එතෙසු හි භික්ඛු භික්ඛූහි සද්ධිං සහධම්මං චරති, සමානසික්ඛතාය. තථා භික්ඛුනී භික්ඛුනීහි පෙ උපාසිකා උපාසිකාහි, සොතාපන්නො සොතාපන්නෙහි, සකදාගාමී සකදාගාමීහි, අනාගාමී අනාගාමීහි යගධම්මං චරති. තස්මා සබ්බෙපෙතෙ[5] සහධම්මිකාති වුච්චන්ති. අපි චෙත්ථ අරියසාවකායෙව අධිප්පෙතා. එතෙසං හි භවන්තරෙපි මග්ගදස්සනම්හි විවාදො නත්ථි. තස්මා තෙ අච්චන්තං එකධම්මචාරිතාය සහධම්මිකා. ඉමිනා "සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො"ති ආදිනා නයෙන සඞ්ඝං අනුස්සරන්තානං උප්පන්නපසාදො කථිතො. එත්තාවතා චත්තාරි සොතාපන්නස්ස අඞ්ගානි කථිතානි හොන්ති. **ඉමෙ ඛො නො ආවුසොති** ආවුසො ඉමෙ චත්තාරො ධම්මා තෙන භගවතා අම්හාකං අස්සාසො චෙව බලඤ්චාති අක්ඛාතා, යෙ මයං අත්තනි සම්පස්සමානා එවං වදෙම.

---

1. සම්මා සාමං E. 2. නයෙන ධම්මගුණෙ E. 3. සම්පටිච්ඡිත්වා B, S.
4. සහධම්මියා L. 5. සබ්බෙ චෙතෙ S.

යො අම්හාකං සත්ථාති ඉමිනා පූරණකස්සපාදිකෙ ඡ සත්ථාරෙ අපදිසන්ති.[1] යථා පන ඉධ සාසනෙ ආචරියුපජ්ඣායාදිසු අම්හාකං ආචරියො අම්හාකං උපජ්ඣායොති ගෙහසිතපෙමං හොති, එවරූපං පෙමං සන්ධාය **සත්ථරි පසාදොති** වදන්ති. ථෙරො පනාහ: යස්මා සත්ථා නාම න එකස්ස න ද්වින්නං හොති, සදෙවකස්ස ලොකස්ස එකොව සත්ථා. තස්මා තිත්ථියා **අම්හාකං සත්ථාති** එකපදෙනෙව සත්ථාරං විසුං කත්වා ඉමිනාව පදෙන විරද්ධා[2], පරාජිතාති.

ධම්මෙ පසාදොති ඉදං පන[3] යථා ඉධ සාසනෙ අම්හාකං දීඝනිකායො අම්හාකං මජ්ඣිමනිකායොති මමායන්ති, එවං අත්තනො අත්තනො පරියත්තිධම්මෙ ගෙහසිතං පෙමං සන්ධාය වදන්ති. **සීලෙසූති** අජසීල-ගොසීල-මෙණ්ඩකසීල-කුක්කුරසීලාදිසු. **ඉධ නො ආවුසොති** එත්ථ ඉධාති පසාදං සන්ධාය වදන්ති. **කො අධිප්පායො**[4]ති කො අධිකපයොගො. **යදිදන්ති** යං ඉදං. **තුම්හාකඤ්චෙව අම්හාකඤ්ච** නානාකරණං වදෙය්‍යාථ, තං කිං නාම? තුම්හාකම්පි හි චතූසු ඨානෙසු පසාදො, අම්හාකම්පි. තස්මා එතස්මිං පසාදෙ[5] තුම්හෙ ච අම්හෙ ච ද්වෙධාභින්නසුවණ්ණං විය එකසදිසාති වාචාය සමධුරා[6] හුත්වා අට්ඨංසු. අථ නෙසං තං සමධුරතං භින්දන්තො භගවා **එවංවාදිනොති** ආදිමාහ.

තත්ථ එකා නිට්ඨාති යා තස්ස පසාදස්ස පරියොසානභූතා නිට්ඨා, කිං සා එකා උදාහු පුථූති එවං පුච්ඡථාති වදති. යස්මා පන තස්මිං තස්මිං සමයෙ නිට්ඨං අපඤ්ඤපෙන්තො නාම නත්ථි, බ්‍රාහ්මණානං හි බ්‍රහ්මලොකො නිට්ඨා,[7] තාපසානං ආභස්සරා, පරිබ්බාජකානං සුභකිණ්හා, ආජීවකානං අනන්තමානසොති[8] එවං පරිකප්පිතො අසඤ්ඤීභවො, ඉමස්මිං සාසනෙ[9] අරහත්තං නිට්ඨා, සබ්බෙව චෙතෙ අරහත්තමෙව නිට්ඨාති වදන්ති, දිට්ඨිවසෙන පන බ්‍රහ්මලොකාදීනි පඤ්ඤපෙන්ති, තස්මා අත්තනො අත්තනො ලද්ධිවසෙන එකමෙව නිට්ඨං පඤ්ඤපෙන්ති. තං දස්සෙන්තො භගවා **සම්මා ව්‍යාකරමානාති** ආදිමාහ.

ඉදානි භික්ඛූනම්පි එකා නිට්ඨා තිත්ථියානම්පි එකා නිට්ඨාති විසුං අට්ටකාරකෙසු විය ඨිතෙසු භගවා අනුයොගවත්තං[10] දස්සෙන්තො **සා පනාවුසො නිට්ඨා සරාගස්ස උදාහු වීතරාගස්සාති** ආදිමාහ. තත්ථ යස්මා රාගරත්තාදීනං නිට්ඨා නාම නත්ථි, යදි සියා සොණසිගාලාදීනම්පි සියාති ඉමං දොසං පස්සන්තානං තිත්ථියානං වීතරාගස්ස ආවුසො සා නිට්ඨාති ආදිනා නයෙන ව්‍යාකරණං දස්සිතං. තත්ථ **විද්දසුනොති** පණ්ඩිතස්ස; **අනුරුද්ධපටිවිරුද්ධස්සාති** රාගෙන අනුරුද්ධස්ස කොධෙන පටිවිරුද්ධස්ස; **පපඤ්චාරාමස්ස පපඤ්චරතිනොති** එත්ථ

1. ඡ සත්ථාරෙ අපදිසන්ති S
2. විරුද්ධා B. S.
3. ඉධ පන L. S.
4. අධිප්පායගමනො L. අධිපපයොගො B.
5. එකස්මිං පසාදෙ B. S.
6. වා උභයසමධුරා A. M2. P2. R.
7. නිට්ඨා එසා නිබ්බානන්ති S.
8. අනන්තමානසොති L.
9. සාසනෙ පන B. S.
10. අනුයොගං B

ආරමතාති එත්ථ ආරාමො; පපඤ්චො ආරාමො අස්සාති පපඤ්චාරාමො. පපඤ්චෙ රති අස්සාති පපඤ්චරති. පපඤ්චොති ච මත්තපමත්තාකාරභාවෙන පවත්තානං තණ්හාදිට්ඨිමානානං එතං අධිවචනං. ඉධ පන තණ්හාදිට්ඨියොව අධිප්පෙතා.

සරාගස්සාති ආදීසු පඤ්චසු ඨානෙසු එකොව කිලෙසො ආගතො. තස්ස ආකාරතො නානත්තං වෙදිතබ්බං. **සරාගස්සා**ති හි වුත්තට්ඨානෙ පඤ්චකාමගුණිකා[1]රාගවසෙන ගහිතො; **සතණ්හස්සා**ති භවතණ්හාවසෙන; **සඋපාදානස්සා**ති ගහණවසෙන; **අනුරුද්ධපටිවිරුද්ධස්සා**ති යුගලවසෙන;[2] **පපඤ්චාරාමස්සා**ති පපඤ්චුප්පත්තිදස්සනවසෙන. **සරාගස්සා**ති වා එත්ථ අකුසලමූලවසෙන ගහිතො, **සතණ්හස්සා**ති එත්ථ තණ්හාපච්චයා උපාදානදස්සනවසෙන. සෙසං පුරිමසදිසමෙව. අපරො නයො: කස්මා එවං විභත්තො?[3] එකොයෙව හි අයං ලොභො රජ්ජනවසෙන රාගොති වුච්චති, තණ්හායනවසෙන තණ්හා, ගහණට්ඨෙන උපාදානං, යුගලවසෙන අනුරොධපටිවිරොධො[4], පපඤ්චුප්පත්තියට්ඨෙන[5] පපඤ්චොති.

ඉදානි ඉමෙසං කිලෙසානං මූලභූතං දිට්ඨිවාදං දස්සෙන්තො, **ද්වෙමා භික්ඛවෙ දිට්ඨියො**ති ආදිමාහ. තත්ථ **භවදිට්ඨී**ති සස්සතදිට්ඨි. **විභවදිට්ඨී**ති උච්ඡෙදදිට්ඨි. **භවදිට්ඨිං අල්ලීනා**ති තණ්හාදිට්ඨිවසෙන සස්සතදිට්ඨිං අල්ලීනා. **උපගතා**ති තණ්හාදිට්ඨිවසෙනෙව උපගතා. **අජ්ඣොසිතා**ති තණ්හාදිට්ඨිවසෙනෙව අනුපවිට්ඨා. **විභවදිට්ඨියා තෙ පටිවිරුද්ධා**ති තෙ සබ්බෙ උච්ඡෙදවාදීහි සද්ධිං, තුම්හෙ අන්ධබාලා න ජානාථ, සස්සතො අයං ලොකො, නායං ලොකො උච්ඡිජ්ජතීති පටිවිරුද්ධා නිච්චං කලහභණ්ඩනපසුතා විහරන්ති. දුතියවාරෙපි එසෙව නයො.

සමුදයඤ්චාති ආදීසු ද්වෙ දිට්ඨීනං සමුදයා: ඛණිකසමුදයො ච පච්චයසමුදයො ච. ඛණිකසමුදයො දිට්ඨීනං නිබ්බත්ති. පච්චයසමුදයො අට්ඨට්ඨානානි. සෙය්‍යථිදං: "ඛන්ධාපි දිට්ඨිට්ඨානං...අවිජ්ජාපි ....ඵස්සොපි... සඤ්ඤාපි... විතක්කොපි.., අයොනිසොමනසිකාරොපි... පාපමිත්තොපි...පරතොඝොසොපි දිට්ඨිට්ඨානං. ඛන්ධා හෙතු ඛන්ධා පච්චයො දිට්ඨීනං උප්පාදාය[6] සමුට්ඨානට්ඨෙන, එවං ඛන්ධාපි දිට්ඨිට්ඨානං. අවිජ්ජා.... ඵස්සො... සඤ්ඤා... විතක්කො... අයොනිසොමනසිකාරො... පාපමිත්තො...පරතොඝොසො හෙතු, පරතොඝොසො පච්චයො දිට්ඨීනං උප්පාදාය[6] සමුට්ඨානට්ඨෙන, එවං පරතොඝොසොපි[7] දිට්ඨිට්ඨානං". අත්ථඞ්ගමොපි ද්වෙධෙව: ඛණිකත්ථඞ්ගමො ච පච්චයත්ථඞ්ගමො ච. ඛණිකත්ථඞ්ගමො නාම ඛයො වයො භෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අන්තර

---

1. පඤ්චකාමගුණ L. 3. විද්ධංසෙථ B. S. 5. පපඤ්චුප්පත්තිදස්සනට්ඨෙන E
2. යුගවසෙන L. 4 අනුරුද්ධපටිවිරුද්ධො L. 6. උප්පාදාය S.
7. පරතොපි ඝොසො L.

ධානං. පච්චයසම්පන්නො නාම සොතාපත්තිමග්ගො. සොතාපත්තිමග්ගො හි දිට්ඨීනං[1] සමුග්ඝාතකොති වුත්තො. **අස්සාදන්ති** දිට්ඨිමූලකං ආනිසංසං, යං සන්ධාය වුත්තං: "යංදිට්ඨිකො සත්ථා හොති තංදිට්ඨිකා සාවකා හොන්ති. යංදිට්ඨිකං සත්ථාරං සාවකා සක්කරොන්ති, ගරුකරොන්ති, මානෙන්ති, පූජෙන්ති, ලභන්ති ච තතො නිදානං චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං, අයං භික්ඛවෙ දිට්ඨියා දිට්ඨධම්මිකො ආනිසංසො"ති. **ආදීනවන්ති** දිට්ඨිග්ගහණමූලකං උපද්දවං. සො වග්ගුලිවතං, උක්කුටිකප්පධානං, කණ්ටකාපස්සයතා, පඤ්චාතපතප්පනං[2] මරුප්පපාතපතනං, කෙසමස්සුලුඤ්චනං[3] අප්පාණකජ්ඣානන්ති ආදීනං වසෙන වෙදිතබ්බො. **නිස්සරණන්ති** දිට්ඨීනං නිස්සරණං නාම නිබ්බානං. **යථාභූතං නප්පජානන්තීති** යෙ එතං සබ්බං යථාසභාවං[4] න ජානන්ති. **න පරිමුච්චන්ති දුක්ඛස්මාති** සකලවට්ටදුක්ඛතො න පරිමුච්චන්ති. ඉමිනා එතෙසං නිට්ඨා නාම නත්ථීති දස්සෙති. **පරිමුච්චන්ති දුක්ඛස්මාති** සකලවට්ටදුක්ඛතො පරිමුච්චන්ති. ඉමිනා එතෙසං නිට්ඨා[5] අත්ථීති දීපෙන්තො අට්ටකාරකානං අට්ටං ඡින්දන්තො විය සාසනස්මිංයෙව නිට්ඨාය අත්ථිතං පතිට්ඨපෙති.

ඉදානි දිට්ඨිච්ඡෙදනං දස්සෙන්තො **චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ උපාදානානීති** ආදිමාහ. තෙසං විත්ථාරකථා විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තායෙව. **සබ්බුපාදානපරිඤ්ඤාවාදා පටිජානමානාති** මයං සබ්බෙසං උපාදානානං පරිඤ්ඤං සමතික්කමං වදාමාති එවං පටිජානමානා. **න සම්මා සබ්බුපාදානපරිඤ්ඤන්ති** සබ්බෙසං උපාදානානං සමතික්කමං සම්මා න පඤ්ඤපෙන්ති; කෙචි කාමුපාදානමත්තස්ස පඤ්ඤපෙන්ති; කෙචි දිට්ඨුපාදානස්සපි;[6] කෙචි සීලබ්බතුපාදානස්සපි.[7] අත්තවාදුපාදානස්ස පන පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙන්තො නාම නත්ථි. තෙසං පන භෙදං දස්සෙන්තො **කාමුපාදානස්ස පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙන්තීති** ආදිමාහ. තත්ථ සබ්බෙපි කාමුපාදානස්ස පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙන්තියෙව. ජනවුත්තිපාසණ්ඩාපි හි, කාමා ඛො පබ්බජිතෙන න සෙවිතබ්බාති වත්වාපි සෙවිතකාමං කප්පතීති න පඤ්ඤපෙන්ති; අකප්පියමෙව කත්වා පඤ්ඤපෙන්ති. යෙ පන සෙවන්ති තෙ ථෙය්‍යෙන සෙවන්ති. තෙන වුත්තං: **කාමුපාදානස්ස පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙන්තීති.** යස්මා තානි දිට්ඨානන්ති ආදීනි ගහෙත්වා චරන්ති, සීලෙන සුද්ධි, වතෙන සුද්ධි, භාවනාය[8] සුද්ධීති ගණ්හන්ති, අත්තුපලද්ධිං නප්පජහන්ති, තස්මා **න දිට්ඨුපාදානස්ස,[9] න සීලබ්බතුපාදානස්ස, න අත්තවාදුපාදානස්ස පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙන්ති. තං කිස්ස හෙතූති** තං අපඤ්ඤපනං එතෙසං කිස්ස හෙතු, කිං කාරණා? **ඉමානි හි තෙ භොන්තොති** යස්මා තෙ භොන්තො ඉමානි තීණි කාරණානි යථා සභාවතො න ජානන්තීති අත්ථො.

---

1. දිට්ඨිට්ඨානං L.
2. පඤ්චාතපතප්පනං E. S.
3. ලොචනං B. S.
4. යථාසභාවතො L.
5. නිට්ඨා නාම B. S.
6. දිට්ඨුපාදානමත්තස්ස B. S.
7. සීලබ්බතුපාදානමත්තස්සාපි B. S.
8. න භාවනාය S
9. දිට්ඨුපාදානස්ස අත්තවාදුපාදානස්ස S.

යෙ පනෙත්ථ ද්වින්නං පරිසුද්ධං පඤ්ඤපනකාරණං දිට්ඨිඤ්චෙව සීලබ්බතඤ්ච, එතං පහාතබ්බන්ති යථාසභාවතො ජානන්ති, තෙ සබ්බාය පරතො දො වාරු වුත්තා. තත්ථ යෙ අත්ථි දින්නන්ති ආදීනි ගණ්හන්ති, තෙ දිට්ඨුපාදානස්ස පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙන්ති. යෙ න[1] සීලෙන සුද්ධි, න වතෙන සුද්ධි, න භාවනාය සුද්ධීති ගණ්හන්ති, තෙ සීලබ්බතුපාදානස්සපි පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙන්ති. අත්තවාදුපාදානස්ස පරිඤ්ඤං පන එකොපි පඤ්ඤපෙතුං න සක්කොති. අට්ඨසමාපත්තිලාභිනොපි හි චන්දිමසූරියෙ පාණිනා පරිමජ්ජිත්වා චරමානාපි ච තිත්ථියා තිණ්ණස්ස පරිඤ්ඤ පඤ්ඤපෙන්ති, අත්තවාදුපාදානං මුඤ්චිතුං න සක්කොන්ති; තස්මා පුනප්පුනං වට්ටස්මිංයෙව පතන්ති.

පක්ඛිජිගුච්ඡක[2]සසකො විය හි එතෙ. තත්‍රායං අත්ථසල්ලාපිකා උපමා: පක්ඛී කිර සසකං ආහ: භො සසකාති. ස්සසකො ආහ: කො එසොති. 'තස්මා මමෙව උපරි සබ්බඉරියාපථෙ කප්පෙන්තො, උච්චාර පස්සාවං කරොන්තො මං න ජානාසීති?' 'සුට්ඨු තයා අයං දිට්ඨො, මයා අක්කන්තට්ඨානම්පි අඞ්ගුලග්ගෙහි ඵුට්ඨට්ඨානං විය හොති, විස්සට්ඨ උදකං අප්පමත්තකං, කරීසං කතකඵලමත්තං; හත්ථිඅස්සාදීනං පන අක්කන්තට්ඨානම්පි මහන්තං, පස්සාවොපි තෙසං ඝටමත්තො, උච්චාරොපි පච්ඡිමත්තො හොති; අලං මය්හං තයා'ති උප්පතිත්වා අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ පතිතො. තතො තං පක්ඛී ආහ: අහො[3] දූරං ගතොසි! නනු එසහං උපරියෙව පතිතොසීති? සො පුන[4] තං ජිගුච්ඡන්තො උප්පතිත්වා අඤ්ඤත්ථ පතිතො. එවං වස්සසහස්සම්පි උප්පතිත්වා පතමානො සසකො පක්ඛිං මුඤ්චිතුං න සක්කොති. එවමෙව තිත්ථියා සබ්බුපාදාන පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙන්තාපි කාමුපාදානාදීනං තිණ්ණං යෙව සමතික්කමං පඤ්ඤපෙන්ති, අත්තවාදුපාදානං[5] පන මුඤ්චිතුං අසක්කොන්තා පුනප්පුනං වට්ටස්මිංයෙව පතන්තීති.

එවං යං තිත්ථියා සමතික්කමිතුං න සක්කොන්ති, තස්ස වසෙන දිට්ඨිච්ඡෙදවාරං[6] වත්වා[7] ඉදානි පසාදච්ඡෙදවාරං දස්සෙන්තො එවරූපෙ ඛො භික්ඛවෙ ධම්මවිනයෙති ආදිමාහ. තත්ථ ධම්මවිනයෙති ධම්මෙ ච විනයෙ ච. උභයෙනාපි අනිය්‍යානිකසාසනං දස්සෙති. යො සත්ථරි පසාදො සො න සම්මග්ගතොති අනිය්‍යානිකසාසනස්මිං හි සත්ථා කාලං කත්වා සීහොපි හොති, ව්‍යග්ඝොපි, දීපිපි, අච්ඡොපි, තරච්ඡොපි. සාවකා පනස්ස මිගාපි, සූකරාපි, පසදාපි[8] හොන්ති. සො ඉමෙ මය්හං පුබ්බෙ උපට්ඨාකා පච්චයදායකාති බන්ධිං වා මෙත්තං වා අනුද්දයං වා අකත්වා තෙසං උපරි පතිත්වා ලොහිතම්පි පිවති, ථූලථූලමංසානිපි ඛාදති. සත්ථා වා පන බිළාරො හොති, සාවකා කුක්කුටා, මූසිකා වා. අථ තෙ වුත්තනයෙනෙව අනුකම්පං අකත්වා ඛාදති. අථ වා සත්ථා,

1. පන B. S. 3. අරෙ B 5. අත්තවාද. B. S.
2. ජිගුච්ඡන S. 4. පන E. 6. දිට්ඨිච්ඡෙදවාද. B. S.
7. ඨත්වා I. 8. සසකාපි S.

නිරයපාලො හොති, සාවකා නෙරයිකසත්තා. සො ඉමෙ මය්හං පුබ්බෙ[1] පච්චයදායකාති අනුකම්පං අකත්වා විවිධා කම්මකාරණා[2] කාරෙති; ආදිත්තෙපි රථෙ යොජෙති; අඞ්ගාරපබ්බතම්පි ආරොපෙති; ලොහකුම්භියම්පි ඛිපති; අනෙකෙහිපි දුක්ඛධම්මෙහි සම්පයොජෙති. සාවකා පන කාලං කත්වා සීහාදයො හොන්ති; සත්ථා මිගාදිසු අඤ්ඤතරො. තෙ ඉමං මයං පුබ්බෙ චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහිම්හ, සත්ථා නො අයන්ති තස්මිං ඛන්තිං වා මෙත්තං වා අනුද්දයං වා අකත්වා වුත්තනයෙනෙව අනයව්‍යසනං පාපෙන්ති. එවං අනිය්‍යානිකසාසනෙ යො සත්ථරි පසාදො සො න සම්මග්ගතො හොති; කඤ්චි[3] කාලං ගන්ත්වාපි පච්ඡා විනස්සතියෙව.

යො ධම්මෙ පසාදොති අනිය්‍යානිකසාසනස්මිං හි ධම්මෙ පසාදො නාම උග්ගහිතපරියාපුණිතවාචිතධාරිතමත්තකෙන තන්තිධම්මෙ පසාදො හොති. වට්ටමොක්ඛො පනෙත්ථ නත්ථි. තස්මා යො එත්ථ පසාදො සො පුනප්පුනං වට්ටමෙව ගම්භීරං කරොතීති අසම්මග්ගතො, අසභාවගතො අක්ඛායති. **යා සීලෙසු පරිපූරකාරිතාති** යාපි අනිය්‍යානිකසාසනෙ අජසීලාදීනං වසෙන පරිපූරකාරිතා, සාපි යස්මා වට්ටමොක්ඛං භවනිස්සරණං න සම්පාපෙති; සම්පජ්ජමානා පන තිරච්ඡානයොනිං ආවහති, විපජ්ජමානා නිරයං; තස්මා න **සම්මග්ගතා අක්ඛායති**.

යා සහධම්මිකෙසූති අනිය්‍යානිකසාසනස්මිං හි යෙ සහධම්මිකා, තෙසු යස්මා එකච්චෙ කාලං කත්වා සීහාදයොපි හොන්ති, එකච්චෙ මිගාදයො; තත්ථ සීහාදිභූතා, ඉමෙ අම්හාකං සහධම්මිකා අහෙසුන්ති මිගාදිභූතෙසු ඛන්තිආදීනි අකත්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව තෙසං මහාදුක්ඛං උප්පාදෙන්ති; තස්මා එත්ථ සහධම්මිකෙසු පියමනාපතාපි අසම්මග්ගතා අක්ඛායති.

ඉමං පන සබ්බම්පි කාරණභෙදං එකතො කත්වා දස්සෙන්තො භගවා **තං කිස්ස හෙතු? එවං හෙතං භික්ඛවෙ හොතීති** ආදිමාහ. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො: එවං හෙතං භික්ඛවෙ හොති, යං මයා වුත්තං, යො සත්ථරි පසාදො, **සො න සම්මග්ගතො හොතීති** ආදි, තං එවමෙව හොති. කස්මා? යස්මා තෙ පසාදාදයො දුරක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතෙති. එත්ථ හි **යථා තං** කාරණත්ථෙ නිපාතො. තත්ථ **දුරක්ඛාතෙති** දුක්කථිතෙ. දුක්කථිතත්තායෙව **දුප්පවෙදිතෙ**. සො පනෙසො යස්මා මග්ගඵලත්ථාය න නිය්‍යාති, තස්මා **අනිය්‍යානිකො**, රාගාදීනං උපසමාය අසංවත්තනතො **අනුපසමසංවත්තනිකො**, න සම්මාසම්බුද්ධෙන සබ්බඤ්ඤුනා පවෙදිතොති **අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතො**. තස්මිං අනිය්‍යානිකෙ, අනුපසමසංවත්තනිකෙ, **අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතෙ**.

එත්තාවතා භගවා තිත්ථියෙසු පසාදො සුරාපීතසිගාලෙ පසාදො විය නිප්ඵලොති දස්සෙති. එකො කිර කාණසිගාලො[4] රත්තිං නගරං

1 පුබ්බෙ උපට්ඨාකා B.
2. කම්මකරණා B. S.
3. කිඤ්චි B. S.
4. කාළසිඞ්ගාලො B.

පවිසෙත්වා සුරජල්ලිකං ඛාදිත්වා පුන්නාගවනෙ නිපජ්ජිත්වා නිද්දායන්තා සුරියුග්ගමනෙ පබුජ්ඣිත්වා චින්තෙසි: ඉමස්මිං කාලෙ න සක්කා ගන්තුං; බහූ අම්හාකං වෙරිනො; එකං වඤ්චෙතුං වට්ටතීති. සො එකං බ්‍රාහ්මණං ගච්ඡන්තං දිස්වා ඉමං වඤ්චෙස්සාමීති, අය්‍ය බ්‍රාහ්මණාති ආහ. ‘කො එස බ්‍රාහ්මණං පක්කොසතී’ති. ‘අහං සාමි, ඉතො තාව එහී’ති. ‘කිං භො’ති. ‘ඉමං බහිගාමං නෙහි, අහං තෙ ද්වෙ කහාපණසතානි දස්සාමී’ති. සො නයිස්සාමීති පාදෙසු ගණ්හි. ‘අරෙ[1] බාල බ්‍රාහ්මණ, න මය්හං කහාපණා ජඞ්ඝිතකා අත්ථි, දුල්ලභා කහාපණා, සාධුකං මං ගණ්හාහී’ති. ‘කථං භො ගණ්හාමී’ති? ‘උත්තරාසඞ්ගෙ ගණ්ඨිකං කත්වා අංසෙ ලග්ගෙත්වා ගණ්හාහී’ති. බ්‍රාහ්මණො තං තථා ගණ්හිත්වා දක්ඛිණද්වාර සමීපට්ඨානං ගන්ත්වා, එත්ථ ඔතාරෙමීති පුච්ඡි. ‘කතරං ඨානං නාම එත’න්ති? ‘මහාද්වාරං එත’න්ති. ‘අරෙ බාල බ්‍රාහ්මණ, කිං තව ඤාතකා අන්තරද්වාරෙ කහාපණෙ ඨපෙන්ති? පරතො[2] මං හරා’ති. සො පුනප්පුන ථොකථොකං ගන්ත්වා එත්ථ ඔතාරෙමි, එත්ථ ඔතාරෙමීති පුච්ඡිත්වා, තෙන තජ්ජිතවඤ්චිතො[3] ඛෙමට්ඨානං ගන්ත්වා, එත්ථ ඔතාරෙහීති වුත්තො ඔතාරෙත්වා සාටකං ගණ්හි.

කාණසිගාලො ආහ: අහං තෙ ද්වෙ කහාපණසතානි දස්සාමීති අවොචං; මය්හං පන කහාපණා බහූ, න ද්වෙ කහාපණසතානෙව. යාව අහං කහාපණෙ ආහරාමි, තාව ත්වං සුරියං ඔලොකෙන්තො තිට්ඨාහීති[4] වත්වා ථොකං ගන්ත්වා නිවත්තිත්වා පුන බ්‍රාහ්මණං ආහ: අය්‍ය බ්‍රාහ්මණ, මා ඉතො ඔලොකෙහි, සුරියමෙව ඔලොකෙන්තො තිට්ඨාහීති.[4] එවඤ්ච පන වත්වා කෙතකවනං පවිසිත්වා යථාරුචිං පක්කන්තො. බ්‍රාහ්මණස්සපි සුරියං ඔලොකෙන්තස්සෙව නලාටතො චෙව කච්ඡෙහි ච සෙදා මුච්චිංසු.[5] අථ තං රුක්ඛදෙවතා ආහ:

“සද්දහාසි සිගාලස්ස සුරාපීතස්ස බ්‍රාහ්මණ,
සිප්පියානං සතං නත්ථි කුතො කංසසතා දුවෙ”ති.

එවං යථා කාණසිගාලෙ[6] පසාදො නිරත්ථකො, එවං තිත්ථියෙසුපීති අනිය්‍යානිකසාසනෙ පසාදස්ස නිරත්ථකභාවං දස්සෙත්වා නිය්‍යානිකසාසනෙ තස්ස සාත්ථකභාවං දස්සෙතුං තථාගතො ච ඛො භික්ඛවෙති ආදිමාහ. තත්ථ කාමුපාදානස්ස පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙතීති අරහත්තමග්ගෙන කාමුපාදානස්ස පහානපරිඤ්ඤං, සමතික්කමං පඤ්ඤපෙති. ඉතරෙසං තිණ්ණං උපාදානානං සොතාපත්තිමග්ගෙන පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙති. එවරූපෙ ඛො භික්ඛවෙ ධම්මවිනයෙති භික්ඛවෙ එවරූපෙ ධම්මෙ ච විනයෙ ච; උභයෙනාපි නිය්‍යානිකසාසනං දස්සෙති. සත්ථරි පසාදොති එවරූපෙ සාසනෙ යො සත්ථරි පසාදො, සො සම්මග්ගතො අක්ඛායති, භවදුක්ඛනිස්සරණාය සංවත්තති.

1. අය්‍ය B. L. S
2. පුරතො E.
3. තජ්ජිතො E. S.
4. තිට්ඨාහි B, S.
5. මුඤ්චිංසු B.
6. කාලසිඞ්ගාලෙ. B.

තත්‍රිමානි වත්ථූනි: භගවා කිර වෙදියක[1] පබ්බතෙ ඉන්දසාලගුහායං පටිවසති. අථෙකො උලූකසකුණො භගවති ගාමං පිණ්ඩාය පවිසන්තෙ උපඩ්ඪමග්ගං අනුගච්ඡති; නික්ඛමන්තෙ[2] උපඩ්ඪමග්ගං පච්චුග්ගමනං කරොති. සො එකදිවසං සම්මාසම්බුද්ධං සායණ්හසමයෙ භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතං නිසින්නං පබ්බතා ඔරුය්හ වන්දිත්වා පක්ඛෙ පනාමෙත්වා අඤ්ජලිම්පග්ගය්හ සීසං හෙට්ඨා කත්වා දසබලං නමස්සමානො අට්ඨාසි. භගවා තං ඔලොකෙත්වා සිතං අකාසි.[3] ආනන්දත්ථෙරො කො නු ඛො භන්තෙ හෙතු කො පච්චයො සිතස්ස පාතුකම්මායාති පුච්ඡි. පස්සානන්ද ඉමං උලූකසකුණං අයං මයි ච භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච චිත්තං පසාදෙත්වා සතසහස්ස කප්පෙ දෙවමනුස්සෙසු[4] සංසරිත්වා සොමනස්සො නාම පච්චෙකබුද්ධො භවිස්සතීති ආහ.

"උලූකො[5] මණ්ඩලක්ඛිකො වෙදියකෙ චිරදීඝවාසිකො,
සුඛිතොසි ත්වං අය්‍ය කොසිය කාලුට්ඨිතං පස්සසි බුද්ධවරං.

මයි චිත්තං පසාදෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝෙ අනුත්තරෙ,
කප්පානි සතසහස්සානි දුග්ගතිං සො න ගච්ඡති.

දෙවලොකා චවිත්වාන කුසලමූලෙන චොදිතො,
භවිස්සති අනන්තඤාණො සොමනස්සොති විස්සුතො"ති.

අඤ්ඤානි පි චෙත්ථ රාජගහනගරෙ[6] සුමනමාලාකාරවත්ථුං, මහාභෙරිවාදකවත්ථුං, චොරජකවත්ථුං, වීණාවාදකවත්ථුං, සඞ්ඛධමකවත්ථූනීති එවමාදීනි වත්ථූනි විත්ථාරෙතබ්බානි. එවං නිය්‍යානිකසාසනෙ සත්ථරි පසාදෙ සම්මග්ගතො හොති.

ධම්මෙ පසාදෙති නිය්‍යානිකසාසනස්මිං ධම්මෙ පසාදෙ සම්මග්ගතො හොති; සරමත්තෙන නිමිත්තං ගහෙත්වා සුණන්තානං තිරච්ඡානගතානම්පි සම්පත්තිදායකො හොති. අයමෙත්ථ මණ්ඩූකදෙවපුත්තාදීනං වත්ථුවසෙන වෙදිතබ්බො. සීලෙසු පරිපූරකාරිතාති නිය්‍යානිකසාසනස්මිං සීලෙසු පරිපූරකාරිතාපි සම්මග්ගතා හොති; සග්ගමොක්ඛසම්පත්තිං ආවහති. තත්ථ ඡත්තමාණවකවත්ථුසාමණෙරවත්ථු ආදීනි දීපෙතබ්බානි.

සහධම්මිකෙසූති නිය්‍යානිකසාසනෙ සහධම්මිකෙසු පියමනාපතාපි සම්මග්ගතා හොති; මහාසම්පත්තිං ආවහති. අයමෙත්ථ විමානපෙතවත්ථූහි දීපෙතබ්බො. වුත්තං හෙතං:

"ඛීරොදනං අහමදාසිං භික්ඛුනො පිණ්ඩාය චරන්තස්ස-ඵල-
ඵාණිතං. .උච්ඡුඛණ්ඩිකං... තිම්බරූසකං... කක්කාරුකං...
එලාළුකං... වල්ලිපක්කං... ඵාරුසකං... හත්ථප්පතාපකං...
සාකමුට්ඨිං... පුප්ඵකමුට්ඨිං... මූලකං... නිම්බමුට්ඨිං... අම්බිලකඤ්ජිකං...

1. වෙදියකෙ S. වෙදිසකෙ B.
2. නික්ඛමන්තෙ B. S
3. පාත්වාකාසි B.
4. දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච B. S.
5. උලූක E. S.
6. නගරද්වාරෙ E.

දෙණ්ණිම්මජ්ජනිං... කායබන්ධනං... අංසවට්ටකං[1] ... ආයොගපට්ටං...
විධූපනං... තාලවණ්ටං... මොරහත්ථං...
ඡත්තං... උපාහනං. .පූවං... මොදකං...
සඞ්ඛුලිකං[2] අහමදාසිං භික්ඛුනො පිණ්ඩාය චරන්තස්ස,
තස්සා මෙ පස්ස විමානං අච්ඡරා කාමවණ්ණිනීහමස්මී"ති.

තං කිස්ස හෙතූති ආදි වුත්තනයානුසාරෙනෙව යොජෙත්වා වෙදිතබ්බං. ඉදානි යෙසං උපාදානානං තිත්ථියා න සම්මා පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙන්ති, තථාගතො පඤ්ඤපෙති, තෙසං පච්චයං දස්සෙතුං, ඉමෙ ච භික්ඛවෙති ආදිමාහ. තත්ථ කිංනිදානාති ආදිසු නිදානාදීනි සබ්බානෙව කාරණවෙවචනානි. කාරණං හි යස්මා ඵලං නිදෙති, හන්ද නං ගණ්හථාති අප්පෙති විය, තස්මා නිදානන්ති වුච්චති. යස්මා තං තතො ජායති, සමුදෙති, පභවති; තස්මා සමුදයො, ජාති, පභවොති වුච්චති. අයං පනෙත්ථ පදත්ථො: කිං නිදානං එතෙසන්ති කිංනිදානා. කො සමුදයො එතෙසන්ති කිංසමුදයා. කා ජාති එතෙසන්ති කිංජාතිකා. කො පභවො එතෙසන්ති කිංපභවා. යස්මා පන එතෙසං තණ්හා යථාවුත්තෙන අත්ථෙන නිදානඤ්චෙව සමුදයො ච ජාති ච පභවො ච, තස්මා තණ්හානිදානාති ආදිමාහ. එවං සබ්බපදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො. යස්මා පන භගවා න කෙවලං උපාදානස්සෙව පච්චයං ජානාති, උපාදානස්ස පච්චයභූතාය තණ්හායපි, තණ්හාදිපච්චයානං වෙදනාදීනම්පි පච්චයං ජානාතියෙව, තස්මා තණ්හා චායං භික්ඛවෙති ආදිමාහ.

යතො ච ඛොති යස්මිං කාලෙ. අවිජ්ජා පහීනා හොතීති වට්ටමූලිකා අවිජ්ජා අනුප්පාදනිරොධෙන පහීනා හොති. විජ්ජා උප්පන්නාති අරහත්තමග්ගවිජ්ජා උප්පන්නා. සො අවිජ්ජාවිරාගා විජ්ජුප්පාදාති සො භික්ඛු අවිජ්ජාය ච පහීනත්තා විජ්ජාය ච උප්පන්නත්තා; නෙව කාමුපාදානං උපාදියතීති නෙව කාමුපාදානං ගණ්හාති,[3] න සෙසානි උපාදානානි. අනුපාදියං න පරිතස්සතීති එවං කිඤ්චි උපාදානං අගණ්හන්තො තණ්හාපරිතස්සනාය න පරිතස්සති. අපරිතස්සන්ති අපරිතස්සන්තො, තණ්හං අනුප්පාදෙන්තො. පච්චත්තංයෙව පරිනිබ්බායතීති සයමෙව කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බායති. එවමස්ස ආසවක්ඛයං දස්සෙත්වා ඉදානි ඛීණාසවස්ස භික්ඛුනො පච්චවෙක්ඛණං දස්සෙන්තො ඛීණා ජාතීති ආදිමාහ. තං[4] වුත්තත්ථමෙවාති.

චූළසීහනාදසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

1. 2. 2.

එවං මෙ සුතන්ති මහාසීහනාදසුත්තං. තත්ථ වෙසාලියන්ති එවංනාමකෙ නගරෙ. තං කිර අපරාපරං විසාලීභූතත්තා වෙසාලීති සඞ්ඛං ගතං.

---

1 අංසබන්ධකං B. S.
2 සක්ඛලිකං L. B. සඞ්ඛලිකං S.
3. ගණ්හාති න උපෙති B. S.
4. සෙසං B. S.

තත්‍රායං අනුපුබ්බකථා:[1] බාරාණසිරඤ්ඤො කිර අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි ගබ්භො සණ්ඨාසි. සා ඤත්වා රඤ්ඤො නිවෙදෙසි. රාජා ගබ්භපරිහාරං අදාසි. සා සම්මාපරිහරියමානගබ්භා[2] ගබ්භපරිපාකකාලෙ විජායනඝරං පාවිසි. පුඤ්ඤවන්තීනං පච්චූසසමයෙ ගබ්භවුට්ඨානං හොති; සා ච තාසං අඤ්ඤතරා, තෙන පච්චූසසමයෙ අලත්තකපටලබන්ධුජීවකපුප්ඵසදිසං මංසපෙසිං විජායි. තතො, අඤ්ඤා දෙවියො සුවණ්ණබිම්බසදිසෙ පුත්තෙ විජායන්ති, අග්ගමහෙසී මංසපෙසින්ති රඤ්ඤො පුරතො මම අවණ්ණො උප්පජ්ජෙය්‍යාති චින්තෙත්වා තෙන අවණ්ණභයෙන තං මංසපෙසිං එකස්මිං භාජනෙ පක්ඛිපිත්වා පටිකුජ්ජිත්වා රාජමුද්දිකාය ලඤ්ඡෙත්වා ගඞ්ගාය සොතෙ[3] පක්ඛිපාපෙසි. මනුස්සෙහි ඡඩ්ඩිතමත්තෙ දෙවතා ආරක්ඛං සංවිදහිංසු. සුවණ්ණපට්ටිකඤ්චෙත්ථ ජාතිහිඞ්ගුලකෙන, බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා පජාති ලිඛිත්වා බන්ධිංසු. තතො තං භාජනං ඌමිභයාදීහි අනුපද්දුතං ගඞ්ගාසොතෙන පායාසි.

තෙන ච සමයෙන අඤ්ඤතරො තාපසො ගොපකකුලං[4] නිස්සාය ගඞ්ගාතීරෙ විහරති. සො පාතොව ගඞ්ගං ඔතිණ්ණො තං භාජනං ආගච්ඡන්තං දිස්වා පංසුකූලසඤ්ඤාය අග්ගහෙසි. අථෙත්ථ තං අක්ඛරපට්ටිකං රාජමුද්දිකාලඤ්ඡනඤ්ච දිස්වා මුඤ්චිත්වා මංසපෙසිං අද්දස. දිස්වානස්ස එතදහොසි: සියා ගබ්භො, තථාහිස්ස දුග්ගන්ධපූතිභාවො නත්ථීති අස්සමං ආනෙත්වා සුද්ධෙ ඔකාසෙ ඨපෙසි. අථ අඩ්ඪමාසච්චයෙන ද්වෙ මංසපෙසියො අහෙසුං. තාපසො දිස්වා සාධුතරං[5] ඨපෙසි. තතො පුන අඩ්ඪමාසච්චයෙන එකමෙකිස්සා පෙසියා හත්ථපාදසීසානමත්ථාය පඤ්ච පඤ්ච පිළකා උට්ඨහිංසු. අථ තතො අඩ්ඪමාසච්චයෙන එකා මංසපෙසි සුවණ්ණබිම්බසදිසො දාරකො, එකා දාරිකා අහොසි. තෙසු තාපසස්ස පුත්තසිනෙහො උප්පජ්ජි. අඞ්ගුට්ඨකතො චස්ස ඛීරං නිබ්බත්ති. තතොප්පභුති ච ඛීරභත්තං ලභි.[6] තාපසො භත්තං භුඤ්ජිත්වා ඛීරං දාරකානං මුඛෙ ආසිඤ්චති. තෙසං උදරං යං යං පවිසති තං තං සබ්බං මණිභාජනගතං විය දිස්සති. එවං නිච්ඡවී අහෙසුං. අපරෙ ආහු සිබ්බෙත්වා ඨපිතා විය නෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං ලීනා ඡවි අහොසීති. එවං තෙ නිච්ඡවිතාය වා ලීනච්ඡවිතාය වා ලිච්ඡවීති පඤ්ඤායිංසු.

තාපසො දාරකෙ පොසෙන්තො උස්සූරෙ ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති; අතිදිවා පටික්කමති. තස්ස තං ව්‍යාපාරං ඤත්වා ගොපාලකා ආහංසු: භන්තෙ පබ්බජිතානං දාරකපොසනං පලිබොධො; අම්හාකං දාරකෙ දෙථ; මයං පොසෙස්සාම; තුම්හෙ අත්තනො කම්මං කරොථාති. තාපසො සාධූති පටිස්සුණි. ගොපාලකා දුතියදිවසෙ මග්ගං සමං කත්වා පුප්ඵෙහි ඔකිරිත්වා ධජපටාකා උස්සාපෙත්වා තුරියෙහි වජ්ජමානෙහි අස්සමං ආගතා. තාපසො, මහාපුඤ්ඤා දාරකා, තෙ[7] අප්පමාදෙන වඩ්ඪෙථ,

1. අනුපුබ්බිකථා B. S. 2. සම්මා පරිහරියමානා B. S. 3 ගඞ්ගාසොතෙ F.
4. ගොපාලකකුලං B. ගොපකුලං S. ගොකුලං M1. M2. J.
5. සාධුකතරං L. 6. ලභිත්ථ B. S. 7. දාරකා B. S.

වඩ්ඪෙත්වා ච අඤ්ඤමඤ්ඤං ආවාහං[1] කරොථ; පඤ්චගොරසෙන රාජානං තොසෙත්වා භූමිභාගං ගහෙත්වා[2] නගරං මාපෙථ; තත්ථ කුමාරං අභිසිඤ්චථාති වත්වා දාරකෙ අදංසු. තෙ සාධූති පටිසුණිත්වා දාරකෙ නෙත්වා පොසෙසුං.

දාරකා වුද්ධිමන්වාය කීළන්තා විවාදට්ඨානෙසු අඤ්ඤෙ ගොපාලදාරකෙ හත්ථෙනපි පාදෙනපි පහරන්ති. තෙ රොදන්ති.[3] කිස්ස රොදථාති ච මාතාපිතූහි වුත්තා,[4] ඉමෙ නිම්මාතාපිතිකා තාපසපොසිතා අම්හෙ අතිව පහරන්තීති වදන්ති. තතො තෙසං මාතාපිතරො, ඉමෙ දාරකා අඤ්ඤෙ දාරකෙ විනාසෙන්ති දුක්ඛාපෙන්ති, න ඉමෙ සංගහෙතබ්බා, වජ්ජෙතබ්බා ඉමෙති ආහංසු. තතොපභුති කිර සො පදෙසො වජ්ජීති වුච්චති, යොජනසතපරිමාණෙන.

අථ තං පදෙසං ගොපාලකා රාජානං තොසෙත්වා අග්ගහෙසුං. තත්ථ ච නගරං මාපෙත්වා සොළසවස්සුද්දෙසිකං කුමාරං අභිසිඤ්චිත්වා රාජානං අකංසු. තාය චස්ස දාරිකාය සද්ධිං වාරෙය්‍යං[5] කත්වා කතිකං අකංසු: න බාහිරතො දාරිකා ආනෙතබ්බා, ඉතො දාරිකා න කස්සචි දාතබ්බාති. තෙසං පඨමසංවාසෙන ද්වෙ දාරකා ජාතා: ධීතා ච පුත්තො ච. එවං සොළසක්ඛත්තුං ද්වෙ ද්වෙ ජාතා. තතො තෙසං දාරකානං යථාක්කමං වඩ්ඪන්තානං[6] ආරාමුය්‍යානනිවාසට්ඨානපරිවාරසම්පත්තිං ගහෙතුං අප්පහොන්තං නගරං තික්ඛත්තුං ගාවුතන්තරෙන ගාවුතන්තරෙන පරික්ඛිපිංසු. තස්ස පුනප්පුනං විසාලීකතත්තා වෙසාලීත්වෙව නාමං ජාතං. තෙන වුත්තං: වෙසාලියන්ති එවංනාමකෙ නගරෙති.

බහිනගරෙති නගරස්ස බහි, න අම්බපාලිවනං[7] විය අන්තොනගරම්හි, අයං පන ජීවකම්බවනං විය නගරස්ස බහි වනසණ්ඩො. තෙන වුත්තං: බහිනගරෙති. අවරපුරෙති[8] පුරස්ස අවරෙ;[9] පච්ඡිමදිසායන්ති අත්ථො. වනසණ්ඩෙති සො කිර වනසණ්ඩො නගරස්ස පච්ඡිමදිසායං ගාවුතමත්තට්ඨානෙ. තත්ථ මනුස්සා භගවතො ගන්ධකුටිං කත්වා තං පරිවාරෙත්වා භික්ඛූනං රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානචඞ්කමලෙණකුටිමණ්ඩපාදීනි පතිට්ඨාපෙසුං. භගවා තත්ථ විහරති. තෙන වුත්තං: අවරපුරෙ[8] වනසණ්ඩෙති.

සුනක්ඛත්තොති තස්ස නාමං. ලිච්ඡවිරඤ්ඤො පන පුත්තත්තා ලිච්ඡවිපුත්තොති වුත්තො. අචිරපක්කන්තොති විබ්භමිත්වා ගිහිභාවූපගමනෙන අධුනා පක්කන්තො. පරිසතීති පරිසමජ්ඣෙ. උත්තරිමනුස්සධම්මායි එත්ථ මනුස්සධම්මා නාම දසකුසලකම්මපථා. තෙ පටිසෙධෙතුං න සක්කොති. කස්මා? උපාරම්භභයා. වෙසාලියං හි බහූ මනුස්සා රතනත්තයෙ පසන්නා බුද්ධමාමකා, සඞ්ඝමාමකා. තෙ දසකුසල

1. ආවාහ විවාහං - B. S. E.
2. තොසෙත්වා - E.
3. රොදන්තා - L.
4. පුච්ඡා - B.
5. විවාහං - B. S. E.
6. වඩ්ඪමානානං - L.
7. වනං - E.
8. අපරපුරෙ - B. S
9. අපරෙ - B. S.

කම්මපථමත්තම්පි නත්ථි සමණස්ස ගොතමස්සාති වුත්තෙ, ත්වං කස්ස භගවතො පාණං හනන්තං අද්දස, කස්ස අදින්නං ආදියන්තන්ති ආදීනි වත්වා, අත්තනො පමාණං න ජානාසි? කිං දන්තා මෙ අත්ථීති පාසාණසක්ඛරා ඛාදසි, අග්ගිනඞ්ගුට්ඨෙන සණ්ඩුසිතුං[1] වායමසි, සකටදන්තස්ස පුප්ඵාමලිකං කීළිතුං ඉච්ඡසි? මුඛෙහා තෙ දන්තෙ පාතෙස්සාමාති වදෙය්‍යුං සො තස්මා උපාරම්භභයා එවං වත්තුං න සක්කොති. යතො උත්තරිං පන විසෙසාධිගමං පටිසෙධෙන්තො, උත්තරිමනුස්සධම්මා අලමරියඤාණදස්සනවිසෙසොති ආහ.

තත්ථ අලමරියං කාතුන්ති[2] අලමරියො, අරියභාවාය සමත්ථොති වුත්තං හොති. ඤාණදස්සනමෙව ඤාණදස්සනවිසෙසො. අලමරියො ච සො ඤාණදස්සනවිසෙසො චාති අලමරියඤාණදස්සනවිසෙසො. ඤාණදස්සනන්ති දිබ්බචක්ඛුම්පි, විපස්සනාපි, මග්ගොපි, ඵලම්පි, පච්චවෙක්ඛණඤාණම්පි, සබ්බඤ්ඤුතඤාණම්පි වුච්චති. "අප්පමත්තො සමානො ඤාණදස්සනං ආරාධෙතී"ති හි එත්ථ දිබ්බචක්ඛු ඤාණදස්සනං නාම. "ඤාණදස්සනාය චිත්තං අභිනීහරති, අභිනින්නාමෙතී"ති එත්ථ විපස්සනාඤාණං. "අභබ්බා තෙ ඤාණදස්සනාය අනුත්තරාය සම්බොධායා"ති එත්ථ මග්ගො. "අයමඤ්ඤො[3] උත්තරිමනුස්සධම්මො අලමරියඤාණදස්සනවිසෙසො අධිගතො ඵාසුවිහාරො"ති එත්ථ ඵලං. "ඤාණඤ්ච පන මෙ දස්සනං උදපාදි, අකුප්පා මෙ චෙතොවිමුත්ති, අයමන්තිමා ජාති, නත්ථිදානි පුනබ්භවො"ති එත්ථ පච්චවෙක්ඛණඤාණං. "ඤාණඤ්ච පන මෙ දස්සනං උදපාදි, සත්තාහකාලඞ්කතො ආළාරො කාලාමො"ති එත්ථ සබ්බඤ්ඤුතඤාණං. ඉධ පන ලොකුත්තරමග්ගො අධිප්පෙතො. තං හි සො භගවතො පටිසෙධෙති.

තක්කපරියාහතන්ති ඉමිනා ආචරියං පටිබාහති. එවං කිරස්ස අහොසි: සමණෙන ගොතමෙන ආචරියෙ උපසඞ්කමිත්වා සුඛුමං ධම්මන්තරං ගහිතං නාම නත්ථි; තක්කපරියාහතං පන තක්කෙත්වා විතක්කෙත්වා, එවං භවිස්සති, එවං භවිස්සතීති විතක්කපරියාහතං[4] කත්වා ධම්මං දෙසෙති. වීමංසානුචරිතන්ති ඉමිනාස්ස ලොකියපඤ්ඤං අනුජානාති: සමණො ගොතමො පඤ්ඤවා, සො තං පඤ්ඤාසඞ්ඛාතං ඉන්දවජිරූපමං වීමංසං එවං වට්ටිස්සති, එවං වට්ටිස්සතීති ඉතො චිතො ච අනුචරාපෙත්වා වීමංසාය අනුචරිතං ධම්මං දෙසෙති. සයංපටිභානන්ති ඉමිනාස්ස ධම්මෙසු පච්චක්ඛභාවං පටිබාහති. එවං හිස්ස අහොසි: සමණස්ස ගොතමස්ස සුඛුමං ධම්මන්තරං විපස්සනා වා මග්ගො වා ඵලං වා පච්චක්ඛං නාම නත්ථි. අයං පන ලද්ධපරිසො, රාජානං චක්කවත්තිං විය තං චත්තාරො වණ්ණා පරිවාරෙන්ති. සුභාසිතං පනස්ස දන්තාවරණං, මුදුකා ජිව්හා, මධුරො සරො, අනෙළගලා වාචා. සො යං යදෙවස්ස උපට්ඨාති, තං තං ගහෙත්වා සයං පටිභානං කත්වා කථෙන්තො මහාජනං රඤ්ජෙති.

1. සම්බුලෙන ගණ්හිතුං-H. B. සඤ්ඤුපන්ති-B. S.
3. අයං මෙ අඤ්ඤ-L. S.
4. තක්කපරියාහතං-E. S.

යස්ස ච ඛ්වාස්ස[1] අත්ථාය ධම්මො දෙසිතොති යස්ස ච ඛො අත්ථාය අස්ස ධම්මො දෙසිතො, සෙය්‍යථිදං? රාගපටිඝාතත්ථාය අසුභ කම්මට්ඨානං, දොසපටිඝාතත්ථාය මෙත්තාභාවනා, මොහපටිඝාතත්ථාය පඤ්චධම්මා; විතක්කුපච්ඡෙදාය ආනාපානස්සති. සො නිය්‍යාති තක්ක රස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායාති යො ධම්මො, සො තං යථාදෙසිතං කරොති, තස්ස තක්කරස්ස සම්මා හෙතුනා නයෙන කාරණෙන වට්ට දුක්ඛක්ඛයාය නිය්‍යාති, ගච්ඡති. තං අත්ථං සාධෙතීති දීපෙති.

ඉදං පනෙතං[2] න අත්තනො අජ්ඣාසයෙන වදති. බුද්ධානං හි ධම්මො අනිය්‍යානිකොති එවමෙස[3] වදෙය්‍ය; න පන සක්කොති වත්තුං. කස්මා? උපාරම්භභයා. වෙසාලියං හි බහූ සොතාපන්නා සකදාගාමී අනා ගාමී උපාසකා චෙව උපාසිකායො ච. තෙ එවං වදෙය්‍යුං: සුනක්ඛත්ත, ත්වං භගවතා දෙසිතධම්මො අනිය්‍යානිකොති වදසි. යදි අයං ධම්මො අනිය්‍යානිකො ඉමස්මිං නගරෙ ඉමෙ සත්තා එත්තකා සොතාපන්නා ජාතා, එත්තකා සකදාගාමී, එත්තකා අනාගාමීති? පුබ්බෙ වුත්තනයෙන උපාරම්භං කරෙය්‍යුන්ති. සො ඉමිනා උපාරම්භභයෙන අනිය්‍යානිකොති වත්තුං අසක්කොන්තො අජ්ජුනෙන[4] විසසට්ඨකඛණ්ඩං විය අස්ස ධම්මො අමොඝො නිය්‍යාති, අබ්භන්තරෙ පනස්ස කිඤ්චි නත්ථීති වදති.

අහොසි ඛොති වෙසාලියං බ්‍රාහ්මණකුලසෙට්ඨිකුලාදීසු තත්ථ තත්ථ පරිසමජ්ඣෙ එවං භාසමානස්ස තං වචනං සුණි, න පන පටිසෙධෙසි. කස්මා? කාරුඤ්ඤතාය. එවං කිරස්ස අහොසි: අයං කුද්ධො ඣාය මානං වෙළුවනං විය, පක්ඛිත්තලොණඋද්ධනං විය ච කොධවසෙන තටතටායති; මයා පටිබාහිතො පන මයිපි ආඝාතං බන්ධිස්සති; එවමස්ස තථාගතෙ ච මයි චාති ද්වීසු ජනෙසු ආඝාතො අහිතාය භවිස්සතීති කාරුඤ්ඤතාය න පටිසෙධෙසි. අපි චස්ස එවම්පි අහොසි: බුද්ධානං අවණ්ණකථනං[5] නාම පුණ්ණචන්දෙ දොසාරොපනසදිසං. කො ඉමස්ස කථං ගණ්හිස්සති? සයමෙව ඛෙළං පවජ්ජෙන්තො, මුඛෙ පුඤ්ඡෙ ඔරමිස්සතීති. ඉමිනාපි කාරණෙන න පටිසෙධෙසි. පිණ්ඩපාතපටික්කන්තොති පිණ්ඩපාතපරියෙසනතො අපගතො. කොධනොති චණ්ඩො ඵරුසො. මොඝපුරිසොති තුච්ඡපුරිසො. යස්ස හි තස්මිං අත්තභාවෙ මග්ග ඵලානං උපනිස්සයො නත්ථි, තං බුද්ධා මොඝපුරිසොති වදන්ති. උප නිස්සයෙ සතිපි තස්මිං ඛණෙ මග්ගෙ වා ඵලෙ වා අසති[6] මොඝ පුරිසොති වදන්තියෙව. ඉමස්ස පන තස්මිං අත්තභාවෙ මග්ගඵලානං උපනිස්සයො සමුච්ඡින්නොයෙව; තෙන නං මොඝපුරිසොති ආහ. කොධා ච පනස්ස එසා වාචා භාසිතාති එසා ච පනස්ස වාචා කොධෙන භාසිතා.

---

1. ඛ්වාසො-B. S 3. එවමෙව-B. S. 5. අවණ්ණභණනං-MI. S. T. V. WI. E.
2. පනෙතං-B. S. 4. අජ්ඣිනෙන-B. S 6. අසතිපි-L.

කස්මා පනෙස භගවතො කුද්ධොති? අයං හි පුබ්බෙ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා දිබ්බචක්ඛුපරිකම්මං පුච්ඡි. අථස්ස භගවා කථෙසි. සො දිබ්බචක්ඛුං නිබ්බත්තෙත්වා ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා ඔලොකෙන්තො දෙවලොකෙ[1] නන්දනවනචිත්තලතාවනඵාරුසකවනමිස්සකවනෙසු දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවමානෙ දෙවපුත්තෙ ච දෙවධීතරො ච දිස්වා, එතෙසං එවරූපාය අත්තභාවසම්පත්තියා ඨිතානං කීව[2] මධුරො නු ඛො සද්දො භවිස්සතීති සද්දං සොතුකාමො හුත්වා දසබලං උපසඞ්කමිත්වා දිබ්බසොතධාතුපරිකම්මං පුච්ඡි. භගවා පනස්ස දිබ්බසොතධාතුයා උපනිස්සයො නත්ථීති ඤත්වා පරිකම්මං න කථෙසි. න හි බුද්ධා යස්ස න භවිස්සති තස්ස[3] පරිකම්මං කථෙන්ති. සො භගවති ආඝාතං බන්ධිත්වා චින්තෙසි: අහං සමණං ගොතමං පඨමං දිබ්බචක්ඛුපරිකම්මං පුච්ඡිං සො මය්හං තං සම්පජ්ජතු වා මා වා සම්පජ්ජතූති කථෙසි. අහං පන පච්චත්තපුරිසකාරෙන තං නිබ්බත්තෙත්වා දිබ්බසොතධාතුපරිකම්මං පුච්ඡිං. තං මෙ න කථෙසි. අද්ධාස්ස එවං හොති: අයං රාජපබ්බජිතො, දිබ්බචක්ඛුඤාණං නිබ්බත්තෙත්වා, දිබ්බසොතධාතුඤාණං නිබ්බත්තෙත්වා, චෙතොපරියඤාණං නිබ්බත්තෙත්වා, ආසවානං ඛයඤාණං නිබ්බත්තෙත්වා මයා සමසමො භවිස්සතීති ඉස්සාමච්ඡරියවසෙන මය්හං න කථෙතීති, භිය්‍යොසො[4] ආඝාතං බන්ධිත්වා කාසායානි ඡඩ්ඩෙත්වා ගිහිභාවං පත්වාපි න තුණ්හීභූතො විචරති. දසබලං පන අසතා තුච්ඡෙන අබ්භාචික්ඛන්තො විචරති. තෙනාහ භගවා: කොධනො ච පනස්ස එසා වාචා භාසිතාති.

වණ්ණො හෙසො සාරිපුත්තාති සාරිපුත්ත, තථාගතෙන සතසහස්සකප්පාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි පාරමියො පූරෙන්තෙන එතදත්ථමෙව වායාමො කතො: දෙසනා ධම්මො මෙ නිය්‍යානිකො භවිස්සතීති. තස්මා යො එවං වදෙය්‍ය, සො වණ්ණංයෙව තථාගතස්ස භාසති. වණ්ණො හෙසො සාරිපුත්ත, ගුණො එසො තථාගතස්ස, න අගුණොති දස්සෙති.

අයම්පි හි නාම සාරිපුත්තාති ආදිනා කිං දස්සෙති? සුනක්ඛත්තෙන පටිසිද්ධස්ස[5] උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස අත්ථිතං දස්සෙති. භගවා කිර "පස්ස[6] සාරිපුත්ත සුනක්ඛත්තො මොඝපුරිසො, නත්ථි තථාගතස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මොති වදති; මය්හඤ්ච සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං නාම අත්ථි, ඉද්ධිවිධඤාණං නාම අත්ථි; දිබ්බසොතධාතුඤාණං නාම අත්ථි; චෙතොපරියඤාණං නාම අත්ථි; දසබලඤාණං නාම අත්ථි; චතුවෙසාරජ්ජඤාණං නාම අත්ථි; අට්ඨසු පරිසාසු අකම්පනඤාණං නාම අත්ථි; චතුයොනිපරිච්ඡෙදකඤාණං නාම අත්ථි; පඤ්චගතිපරිච්ඡෙදකඤාණං නාම අත්ථි; සබ්බම්පි චෙතං උත්තරිමනුස්සධම්මොයෙව. එවරූපෙසු

1. දෙවලොකෙ ඔලොකෙන්තො-B. S.
2. කිං ච-B; කිං-S.
3. න හි බුද්ධා උපනිස්සයවිරහිතස්ස-B S.
4. භිය්‍යොසොමත්තාය-B S
5. පටිසෙධිතස්ස-E. S.
6. පස්ස අයං-B. S.

උත්තරිමනුස්සධම්මෙසු එකස්සපි ජානනසමත්ථං ධම්මන්වයමත්තම්පි නාම එතස්ස මොඝපුරිසස්ස න භවිස්සතී"ති එතමත්ථං දස්සෙතුං, අයම්පි හි නාම සාරිපුත්තාති ආදිනා නයෙන. ඉමං දෙසනං ආරභි.

තත්ථ අන්වෙතීති අන්වයො. ජානාති, අනුබුජ්ඣතීති අත්ථො. ධම්මස්ස අන්වයො ධම්මන්වයො. තං තං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණාදිධම්මා ජානන පඤ්ඤායෙතං අධිවචනං. ඉතිපි සො භගවාති ආදීහි එවරූපම්පි නාම මය්හං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණසඞ්ඛාතං උත්තරිමනුස්සධම්මං විජ්ජමානමෙව අත්ථීති ජානිතුං තස්ස මොඝපුරිසස්ස ධම්මන්වයොපි න භවිස්සතීති දස්සෙති. ඉද්ධිවිධඤාණාදීසුපි එවං යොජනා වෙදිතබ්බා.

එත්ථ ච කිඤ්චාපි චෙතොපරියඤාණානන්තරං තිස්සො විජ්ජා වත්තබ්බා සියුං, යස්මා පන තාසු වුත්තාසු උපරි දසබලඤාණං න පරිපූරති, තස්මා තා අවත්වා තථාගතබලඤාණං[1] පරිපූරං කත්වා දස්සෙන්තො, දස ඛො පනිමානි සාරිපුත්තාති ආදිමාහ. තත්ථ තථාගතබලානීති අඤ්ඤෙහි අසාධාරණානි තථාගතස්සෙව බලානි. යථා වා පුබ්බබුද්ධානං බලානි පුඤ්ඤුස්සයසම්පත්තියා ආගතානි, තථා ආගතබලානීතිපි අත්ථො.

තත්ථ දුවිධං තථාගතස්ස බලං: කායබලඤ්ච ඤාණබලඤ්ච. තෙසු කායබලං හත්ථිකුලානුසාරෙන වෙදිතබ්බං. වුත්තං හෙතං පොරාණෙහි:

"කාළාවකඤ්ච ගඞ්ගෙය්‍යං පණ්ඩරං තම්බපිඞ්ගලං,
ගන්ධමඞ්ගලහෙමඤ්ච උපොසථජද්දන්තිමෙ දසා"ති.

ඉමානි හි දස හත්ථිකුලානි. තත්ථ කාළාවකන්ති පකතිහත්ථිකුලං දට්ඨබ්බං. යං දසන්නං පුරිසානං කායබලං, තං එකස්ස කාළාවකහත්ථිනො. යං දසන්නං කාළාවකානං බලං, තං එකස්ස ගඞ්ගෙය්‍යස්ස; යං දසන්නං ගඞ්ගෙය්‍යානං, තං එකස්ස පණ්ඩරස්ස; යං දසන්නං පණ්ඩරානං, තං එකස්ස තම්බස්ස; යං දසන්නං තම්බානං, තං එකස්ස පිඞ්ගලස්ස; යං දසන්නං පිඞ්ගලානං, තං එකස්ස ගන්ධහත්ථිනො; යං දසන්නං ගන්ධහත්ථීනං, තං එකස්ස මඞ්ගලස්ස; යං දසන්නං මඞ්ගලානං, තං එකස්ස හෙමවතස්ස; යං දසන්නං හෙමවතානං, තං එකස්ස උපොසථස්ස; යං දසන්නං උපොසථානං, තං එකස්ස ජද්දන්තස්ස; යං දසන්නං ජද්දන්තානං, තං එකස්ස තථාගතස්ස. නාරායනසඞ්ඛාතබලන්තිපි[2] ඉදමෙව වුච්චති. තදෙතං පකතිහත්ථිගණනාය හත්ථීනං කොටිසහස්සස්ස, පුරිසගණනාය දසන්නං පුරිසකොටිසහස්සානං බලං හොති. ඉදං තාව තථාගතස්ස කායබලං.

ඤාණබලං පන පාළියං තාව ආගතමෙව. දසබලඤාණං, චතුවෙසාරජ්ජඤාණං, අට්ඨසු පරිසාසු අකම්පනඤාණං, චතුයොනිපරිච්ඡෙදකඤාණං, පඤ්චගතිපරිච්ඡෙදකඤාණං, සංයුත්තකෙ ආගතානි තෙසත්තති

1. තථාගතස්ස දසබලඤාණං - B. S. 2. නාරායනබලන්තිපි - E.

ඤාණානි, සත්තසත්තානි ඤාණානීති එවං අඤ්ඤානිපි අනෙකානි ඤාණසහස්සානි. එතං ඤාණබලං නාම. ඉධාපි ඤාණබලමෙව අධිප්පෙතං. ඤාණං හි අකම්පියට්ඨෙන උපත්ථම්භනට්ඨෙන බලන්ති වුත්තං.

යෙහි බලෙහි සමන්නාගතත්තාති යෙහි දසහි ඤාණබලෙහි උපෙතො සමුපෙතො. **ආසභං ඨාන**න්ති සෙට්ඨට්ඨානං, උත්තමට්ඨානං. ආසභා වා පුබ්බබුද්ධා, තෙසං ඨානන්ති අත්ථො. අපි ච ගවසතජෙට්ඨකො උසභො, ගවසහස්සජෙට්ඨකො වසභො. වජසතජෙට්ඨකො වා උසභො, වජසහස්සජෙට්ඨකො වසභො. සබ්බගවසෙට්ඨො, සබ්බපරිස්සයසහො, සෙතො, පාසාදිකො, මහාභාරවහො, අසනිසතසද්දෙහිපි අකම්පියො[1] නිසභො. සො ඉධ උසභොති අධිප්පෙතො. ඉදම්පි හි තස්ස පරියායවචනං. උසභස්ස ඉදන්ති **ආසභං. ඨාන**න්ති චතූහි පාදෙහි පථවිං උප්පීළෙත්වා අවට්ඨානං.[2] ඉදම්පන ආසභං වියාති ආසභං. යථෙව හි නිසභසඞ්ඛාතො උසභො උසභබලෙන සමන්නාගතො චතූහි පාදෙහි පථවිං උප්පීළෙත්වා අචලට්ඨානෙන[3] තිට්ඨති, එවං තථාගතොපි දසහි තථාගතබලෙහි සමන්නාගතො චතූහි වෙසාරජ්ජපාදෙහි අට්ඨපරිසපථවිං උප්පීළෙත්වා සදෙවකෙ ලොකෙ කෙනචි පච්චත්ථිකෙන පච්චාමිත්තෙන අකම්පියො අචලට්ඨානෙන[3] තිට්ඨති. එවං තිට්ඨමානො ච තං ආසභං ඨානං පටිජානාති, උපගච්ඡති, න පච්චක්ඛාති, අත්තනි ආරොපෙති. තෙන වුත්තං: **ආසභං ඨානං පටිජානාතී**ති.

පරිසාසූති අට්ඨසු පරිසාසු. **සීහනාදං නදතී**ති සෙට්ඨනාදං අභීතනාදං නදති. සීහනාදසදිසං වා නාදං නදති. අයමත්ථො සීහනාදසුත්තෙන දීපෙතබ්බො. යථා වා සීහො සහනතො ච හනනතො ච සීහොති වුච්චති, එවං තථාගතො ලොකධම්මානං සහනතො; පරප්පවාදානඤ්ච හනනතො සීහොති වුච්චති. එවං වුත්තස්ස සීහස්ස නාදං සීහනාදං. තත්ථ යථා සීහො සීහබලෙන සමන්නාගතො සබ්බත්ථ විසාරදො විගතලොමහංසො සීහනාදං නදති, එවං තථාගතසීහොපි තථාගතබලෙහි සමන්නාගතො අට්ඨසු පරිසාසු විසාරදො විගතලොමහංසො, "ඉති රූප"න්ති ආදිනා නයෙන නානාවිධදෙසනාවිලාසසම්පන්නං සීහනාදං නදති. තෙන වුත්තං: පරිසාසු සීහනාදං නදතීති.

බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙතීති එත්ථ **බ්‍රහ්ම**න්ති සෙට්ඨං උත්තමං, විසිට්ඨං. චක්කසද්දො පනායං:

සම්පත්තියං ලක්ඛණෙ ච රථඞ්ගෙ ඉරියාපථෙ
දානෙ රතනධම්මූරචක්කාදිසු[4] ච දිස්සති,
ධම්මචක්කෙ ඉධ මතො තඤ්ච ද්වෙධා විභාවයෙ.

"චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ චක්කානි, යෙහි සමන්නාගතානං දෙවමනුස්සාන"න්ති ආදිසු හි අයං සම්පත්තියං දිස්සති. "පාදතලෙසු චක්කානි ජාතානී"ති එත්ථ ලක්ඛණෙ. "චක්කංව වහතො පද"න්ති එත්ථ

1. අසම්පකම්පියො-L. E. 2. අචලට්ඨානං-B.
3. අචලට්ඨානෙ-E. 4. ධම්මචක්කාදිසු-S.

රථඞ්ගෙ.[1] "චතුචක්කං නවද්වාර"න්ති එත්ථ ඉරියාපථෙ. "දදං භුඤ්ජ මා ච පමාදො, චක්කං වත්තය සබ්බපාණින"න්ති එත්ථ දානෙ. "දිබ්බං චක්කරතනං පාතුරහොසී"ති එත්ථ රතනචක්කෙ. "මයා පවත්තිතං චක්ක"න්ති එත්ථ ධම්මචක්කෙ. "ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස චක්කං භමති මත්ථකෙ"ති එත්ථ උරචක්කෙ.[2] "ඛුරපරියන්තෙන චෙපි චක්කෙනා"ති එත්ථ පහරණචක්කෙ. "අසනි විය චක්ක"න්ති එත්ථ අසනිමණ්ඩලෙ. ඉධ පනායං ධම්මචක්කෙ මතො.[3]

තං පන ධම්මචක්කං දුවිධං හොති: පටිවෙධඤාණඤ්ච දෙසනාඤාණඤ්ච. තත්ථ පඤ්ඤාපභාවිතං අත්තනො අරියඵලාවහං පටිවෙධඤාණං, කරුණාපභාවිතං සාවකානං අරියඵලාවහං දෙසනාඤාණං. තත්ථ පටිවෙධඤාණං උප්පජ්ජමානං උප්පන්නන්ති දුවිධං. තං හි අභිනික්ඛමනතො යාව ආරහත්තමග්ගා උප්පජ්ජමානං, ඵලක්ඛණෙ උප්පන්නං නාම. තුසිතභවනතො වා යාව මහාබොධිපල්ලඞ්කෙ අරහත්තමග්ගා උප්පජ්ජමානං, ඵලක්ඛණෙ උප්පන්නං නාම. දීපඞ්කරතො පට්ඨාය වා යාව අරහත්තමග්ගා උප්පජ්ජමානං, ඵලක්ඛණෙ උප්පන්නං නාම. දෙසනාඤාණම්පි පවත්තමානං පවත්තන්ති දුවිධං. තං හි යාව අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤස්ස[4] සොතාපත්තිමග්ගා පවත්තමානං, ඵලක්ඛණෙ පවත්තං නාම. තෙසු පටිවෙධඤාණං ලොකුත්තරං, දෙසනාඤාණං ලොකියං. උභයම්පි පනෙතං අඤ්ඤෙහි අසාධාරණං, බුද්ධානංයෙව ඔරසං ඤාණං.

ඉදානි යෙහි දසහි[5] බලෙහි සමන්නාගතො තථාගතො ආසභං ඨානං පටිජානාති, යානි ආදිතොව **දස ඛො පනිමානි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලානී**ති නික්ඛිත්තානි, තානි විත්ථාරතො දස්සෙතුං, **කතමානි දස? ඉධ සාරිපුත්ත තථාගතො ඨානඤ්ච ඨානතො**ති ආදිමාහ. තත්ථ **ඨානඤ්ච ඨානතො**ති කාරණඤ්ච කාරණතො. කාරණං හි යස්මා තත්ථ ඵලං තිට්ඨති, තදායත්තවුත්තිතාය උප්පජ්ජති චෙව පවත්තති ච, තස්මා ඨානන්ති වුච්චති. තං භගවා, යෙ යෙ ධම්මා යෙසං යෙසං ධම්මානං හෙතුපච්චයා උප්පාදාය, තං තං ඨානං; යෙ යෙ ධම්මා යෙසං යෙසං ධම්මානං න හෙතුපච්චයා උප්පාදාය, තං තං අට්ඨානන්ති පජානන්තො ඨානඤ්ච ඨානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො **යථාභූතං පජානාති**. අභිධම්මෙ පනෙතං "තත්ථ කතමං තථාගතස්ස ඨානඤ්ච ඨානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො යථාභූතං ඤාණ"න්ති ආදිනා නයෙන විත්ථාරිතමෙව. **යම්පී**ති යෙන ඤාණෙන. **ඉදම්පි සාරිපුත්ත තථාගතස්සා**ති ඉදම්පි ඨානාඨානඤාණං තථාගතස්ස තථාගතබලං නාම හොතීති අත්ථො. එවං සබ්බපදෙසු යොජනා වෙදිතබ්බා.

---

1. රථචක්කෙ-B.
2. ඛුරචක්කෙ-B. S.
3. අධිප්පෙතො-S
4. අඤ්ඤාතකොණ්ඩඤ්ඤස්ස-B
5. යෙහි-B. S.

කම්මසමාදානානන්ති සමාදියිත්වා කතානං කුසලාකුසලකම්මානං. කම්මමෙව වා කම්මසමාදානං. **ඨානසො හෙතුසොති** පච්චයතො චෙව හෙතුතො ච. තත්ථ ගතිඋපධිකාලපයොගා විපාකස්ස ඨානං, කම්මං හෙතු. ඉමස්ස පන ඤාණස්ස විත්ථාරකථා "අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි ගතිසම්පත්තිපටිබාළ්හානි න විපච්චන්තී"ති ආදිනා නයෙන අභිධම්මෙ ආගතායෙව.

සබ්බත්ථගාමිනින්ති සබ්බගතිගාමිනිඤ්ච අගතිගාමිනිඤ්ච. **පටිපදන්ති** මග්ගං. **යථාභූතං පජානාතීති** බහූසුපි මනුස්සෙසු එකමෙව පාණං ඝාතෙන්තෙසු ඉමස්ස චෙතනා නිරයගාමිනී භවිස්සති, ඉමස්ස තිරච්ඡානයොනිගාමිනීති ඉමිනා නයෙන එකවත්ථුස්මිම්පි කුසලාකුසලචෙතනාසඞ්ඛාතානං පටිපත්තීනං අවිපරීතතො සභාවං ජානාති. ඉමස්සපි ච ඤාණස්ස විත්ථාරකථා "තත්ථ කතමං තථාගතස්ස සබ්බත්ථගාමිනීපටිපදං යථාභූතං ඤාණං? ඉධ තථාගතො, අයං මග්ගො අයං පටිපදා නිරයගාමිනීති පජානාතී"ති ආදිනා නයෙන අභිධම්මෙ ආගතායෙව.

අනෙකධාතුන්ති චක්ඛුධාතුආදීහි කාමධාතුආදීහි වා ධාතූහි බහුධාතුං. **නානාධාතුන්ති** තාසංයෙව ධාතූනං විලක්ඛණතාය නානප්පකාරධාතුං. **ලොකන්ති** ඛන්ධායතනධාතුලොකං. **යථාභූතං පජානාතීති** තාසං තාසං[1] ධාතූනං අවිපරීතතො සභාවං පටිවිජ්ඣති. ඉදම්පි ඤාණං "තත්ථ කතමං තථාගතස්ස අනෙකධාතු නානාධාතු ලොකං යථාභූතං ඤාණං? ඉධ තථාගතො ඛන්ධනානත්තං පජානාතී"ති ආදිනා නයෙන අභිධම්මෙ විත්ථාරිතමෙව.

නානාධිමුත්තිකතන්ති හීනාදීහි අධිමුත්තීහි නානාධිමුත්තිකභාවං. ඉදම්පි ඤාණං, "තත්ථ කතමං තථාගතස්ස සත්තානං නානාධිමුත්තිකතං යථාභූතං ඤාණං? ඉධ තථාගතො පජානාති:[2] සන්ති සත්තා හීනාධිමුත්තිකා"ති ආදිනා නයෙන අභිධම්මෙ විත්ථාරිතමෙව.

පරසත්තානන්ති පධානසත්තානං. **පරපුග්ගලානන්ති** තතො පරෙසං හීනසත්තානං. එකත්ථමෙව වා එතං පදද්වයං වෙනෙය්‍යවසෙන ද්විධා වුත්තං. **ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තන්ති** සද්ධාදීනං ඉන්ද්‍රියානං පරභාවඤ්ච අපරභාවඤ්ච; වුඩ්ඪිඤ්ච හානිඤ්චාති අත්ථො. ඉමස්සාපි ඤාණස්ස විත්ථාරකථා, "තත්ථ කතමං තථාගතස්ස පරසත්තානං පරපුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තං යථාභූතං ඤාණං? ඉධ තථාගතො සත්තානං ආසයං ජානාති, අනුසයං ජානාතී"ති ආදිනා නයෙන අභිධම්මෙ ආගතායෙව.[3]

ඣානවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තීනන්ති පඨමාදීනං චතුන්නං ඣානානං; "රූපී රූපානි පස්සතී"ති ආදීනං අට්ඨන්නං විමොක්ඛානං; සවිතක්කසවිචාරාදීනං තිණ්ණං සමාධීනං පඨමජ්ඣානසමාපත්ති

1. තාසංයෙව-B. S. 2. යථාගතො-B. S. E. 3. ආගතමෙව-B.

ආදීනඤ්ච නවන්නං අනුපුබ්බසමාපත්තීනං. **සංකිලෙසන්ති** හානභාගියධම්මං[1]. **වොදානන්ති** විසෙසභාගියධම්මං. **වුට්ඨානන්ති** "වොදානම්පි වුට්ඨානං, තම්හා තම්හා සමාධිම්හා වුට්ඨානම්පි වුට්ඨාන"න්ති එවං වුත්තං පගුණජ්ඣානඤ්චෙව භවඞ්ගඵලසමාපත්තියො ච. හෙට්ඨිමං හෙට්ඨිමං හි පගුණජ්ඣානං උපරිමස්ස උපරිමස්ස පදට්ඨානං හොති, තස්මා වොදානම්පි වුට්ඨානන්ති වුත්තං. භවඞ්ගෙන පන[2] සබ්බජ්ඣානෙහි වුට්ඨානං හොති. ඵලසමාපත්තියා නිරොධසමාපත්තිතො වුට්ඨානං හොති. තමෙතං[3] සන්ධාය තම්හා තම්හා සමාධිම්හා වුට්ඨානම්පි වුට්ඨානන්ති වුත්තං. ඉදම්පි ඤාණං, "තත්ථ කතමං තථාගතස්ස ඣානවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තීනං සංකිලෙසං වොදානං වුට්ඨානං යථාභූතං ඤාණං? ඣායීති චත්තාරො ඣායී: අත්ථෙකච්චො ඣායී සම්පත්තිංයෙව සමානං විපත්තීති පච්චෙතී"ති ආදිනා නයෙන අභිධම්මෙ විත්ථාරිතං.

සබ්බඤාණානඤ්ච විත්ථාරකථාය විනිච්ඡයො සම්මොහවිනොදනියා විභඞ්ගට්ඨකථාය වුත්තො. පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිදිබ්බචක්ඛුඤාණකථා විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතා; ආසවක්ඛයකථා භයභෙරවෙ. **ඉමානි ඛො සාරිපුත්තාති** යානි පුබ්බෙ **දස ඛො පනිමානි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලානීති** අවොචං,[4] ඉමානි තානීති අප්පනං කරොති.

තත්ථ පරවාදීකථා හොති: දසබලඤාණං නාම පාටියෙක්කං නත්ථි; සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්සෙවායං පභෙදොති. තං න තථා දට්ඨබ්බං. අඤ්ඤමෙව හි[5] දසබලඤාණං, අඤ්ඤං සබ්බඤ්ඤුතඤාණං දසබලඤාණං හි සකසකකිච්චමෙව ජානාති. සබ්බඤ්ඤුතඤාණං තම්පි තතො අවසෙසම්පි ජානාති දසබලඤාණෙසු හි[6] පඨමං කාරණාකාරණමෙව ජානාති, දුතියං කම්මන්තරවිපාකන්තරමෙව, තතියං කම්මපරිච්ඡෙදමෙව, චතුත්ථං ධාතුනානත්තකාරණමෙව, පඤ්චමං සත්තානං අජ්ඣාසයාධිමුත්තිමෙව, ඡට්ඨං ඉන්ද්‍රියානං තික්ඛමුදුභාවමෙව, සත්තමං ඣානාදීහි සද්ධිං තෙසං සංකිලෙසාදිමෙව, අට්ඨමං පුබ්බෙනිවුත්ථක්ඛන්ධසන්තතිමෙව, නවමං සත්තානං චුතිපටිසන්ධිමෙව, දසමං සච්චපරිච්ඡෙදමෙව. සබ්බඤ්ඤුතඤාණං පන එතෙහි ජානිතබ්බඤ්ච, තතො උත්තරිඤ්ච පජානාති. එතෙසං පන කිච්චං න සබ්බං කරොති. තං හි ඣානං හුත්වා අප්පෙතුං න සක්කොති; ඉද්ධි හුත්වා විකුබ්බිතුං න සක්කොති; මග්ගො හුත්වා කිලෙසෙ ඛෙපෙතුං න සක්කොති.

අපි ච පරවාදී එවං පුච්ඡිතබ්බො: දසබලඤාණං නාම එතං සවිතක්කසවිචාරං, අවිතක්කවිචාරමත්තං, අවිතක්කඅවිචාරං, කාමාවචරං, රූපාවචරං,[7] ලොකියං, ලොකුත්තරන්ති? ජානන්තො පටිපාටියා[8] සත්තඤාණානි සවිතක්කසවිචාරානීති වක්ඛති; තතො පරානි ද්වෙ

1. හානභාගියං-L.
2. භවඞ්ගෙන-B. S.
3. තං-B. S.
4. අවොච-E.
5. අඤ්ඤදෙව-L.
6. ඤාණෙසුපි හි-B. S.
7. රූපාවචරං අරූපාවචරං-A, M1, M2, P2, R, B.
8. පටිපාටියා-E.

අවිතක්කඅවිචාරානීති වදන්ති. ආසවක්ඛයඤාණං සියා සවිතක්කසවිචාරං, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තං, සියා අවිතක්කඅවිචාරන්ති වදන්ති. තත්ථ පටිපාටියා සත්ත කාමාවචරානි, තතො පරානි ද්වෙ රූපාවචරානි අවසානෙ එකං ලොකුත්තරන්ති වදන්ති. සබ්බඤ්ඤුතඤාණං පන සවිතක්කසවිචාරමෙව, කාමාවචරමෙව, ලොකියමෙවාති වදන්ති.

එවමෙත්ථ අනුපදවණ්ණනං ඤත්වා ඉදානි යස්මා තථාගතො පඨමං යෙව ඨානාඨානඤාණෙන වෙනෙය්‍යසත්තානං ආසවක්ඛයාධිගමස්ස චෙව අනධිගමස්ස ච ඨානාඨානභූතං කිලෙසාවරණාභාවං පස්සති, ලොකියසම්මාදිට්ඨිට්ඨාන[1]දස්සනතො ච, නියතමිච්ඡාදිට්ඨිට්ඨානාභාවදස්සනතො ච; අථ නෙසං කම්මවිපාකඤාණෙන විපාකාවරණාභාවං පස්සති, තිහෙතුකපටිසන්ධිදස්සනතො; සබ්බත්ථගාමිනිපටිපදාඤාණෙන කම්මාවරණාභාවං පස්සති, ආනන්තරියකම්මාභාවදස්සනතො; එවං අනාවරණානං අනෙකධාතුනානාධාතුඤාණෙන අනුකූලධම්මදෙසනත්ථං චරියවිසෙසං පස්සති, ධාතුවෙමත්තදස්සනතො; අථ නෙසං නානාධිමුත්තිකතාඤාණෙන අධිමුත්තිං පස්සති, පයොගං අනාදියිත්වාපි අධිමුත්තිවසෙන ධම්මදෙසනත්ථං; අථෙවං දිට්ඨාධිමුත්තීනං යථාසත්ති යථාබලං ධම්මං දෙසෙතුං ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තිඤාණෙන ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තං පස්සති, සද්ධාදීනං තික්ඛමුදුභාවදස්සනතො; එවං පරිඤ්ඤාතින්ද්‍රියපරොපරියත්තා පන තෙ සචෙ දූරෙ හොන්ති, පඨමජ්ඣානාදිසු[2] වසීභූතත්තා ඉද්ධිවිසෙසෙන තෙ ඛිප්පං උපගච්ඡති; උපගන්ත්වා ච නෙසං[3] පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙන පුබ්බජාතිභාවනං, දිබ්බචක්ඛුඤාණානුභාවතො පත්තබ්බෙන චෙතොපරියඤාණෙන සම්පති චිත්තවිසෙසං පස්සන්තො, ආසවක්ඛයඤාණානුභාවෙන ආසවක්ඛයගාමිනියා පටිපදාය විගතසම්මොහත්තා ආසවක්ඛයාය ධම්මං දෙසෙති. තස්මා ඉමිනා අනුක්කමෙන ඉමානි දසබලානි වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි.

තං වාචං අප්පහායාති ආදීසු, පුන[4] එවරූපං වාචං න වක්ඛාමීති වදන්තො වාචං[5] පජහති නාම. පුන එවරූපං චිත්තං න උප්පාදෙස්සාමීති චින්තෙන්තො චිත්තං පජහති නාම. පුන එවරූපං දිට්ඨිං න ගණ්හිස්සාමීති පජහන්තො දිට්ඨිං පටිනිස්සජ්ජති[6] නාම. තථා අකරොන්තො නෙව පජහති, න පටිනිස්සජ්ජති. සො යථාභතං නික්ඛිත්තො එවං නිරයෙ,[7] යථා නිරයපාලෙහි ආහරිත්වා නිරයෙ ඨපිතො එවං නිරයෙ ඨපිතො යෙවාති[8] වෙදිතබ්බො.

ඉදානස්ස[9] අත්ථසාධිකං උපමං දස්සෙන්තො, **සෙය්‍යථාපීති** ආදිමාහ. තත්ථ සීලසම්පන්නොති ආදීසු ලොකියලොකුත්තරා සීලසමාධිපඤ්ඤා

1. දිට්ඨිට්ඨානි. L. දිට්ඨිඨානා-S
2. අථ ඣානාදිඤාණෙන ඣානාදිසු-L.
3. උපගන්ත්වා පනෙස-B. S.
4. ආදීසු පන-B. S. පුරෙ-P1.
5. තං වාචං-B. S.
6. නිස්සජ්ජති-B. L.
7. නිරයෙති-B. S.
8. ආහරිත්වා නරකෙ ඨපිතො යෙවාති-L
9. ඉදානිස්ස-B. S.

වෙදිතබ්බා. ලොකුත්තරවසෙනෙව විනිවට්ටොනුම්පි[1] වට්ටති. අයං හි සම්මාවාචාකම්මන්තාජීවෙහි **සීලසම්පන්නො**, සම්මාවායාමසතිසමාධීහි **සමාධිසම්පන්නො**, සම්මාදිට්ඨිසඞ්කප්පෙහි **පඤ්ඤාසම්පන්නො**. සො එවං සීලාදිසම්පන්නො භික්ඛු යථා **දිට්ඨෙව ධම්මෙ**, ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ; **අඤ්ඤං ආරාධෙති**, අරහත්තං පාපුණාති. **එවං සම්පදමිදං සාරිපුත්ත වදාමි**, ඉදම්පි කාරණං එවරූපමෙව. යථා හි මග්ගානන්තරං අවිරජ්ඣිත්වාව ඵලං නිබ්බත්තති, එවමෙව ඉමස්සාපි පුග්ගලස්ස චුතිඅනන්තරං අවිරජ්ඣිත්වාව නිරයෙ පටිසන්ධි හොතීති දස්සෙති. සකලස්මිං හි බුද්ධවචනෙ ඉමාය උපමාය ගාළ්හතරං කත්වා වුත්තා උපමා නාම නත්ථි.

වෙසාරජ්ජානීති එත්ථ සාරජ්ජපටිපක්ඛො වෙසාරජ්ජං. චතූසු ඨානෙසු සාරජ්ජාභාවං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස උප්පන්නසොමනස්සමයඤාණස්සෙතං නාමං. **සම්මාසම්බුද්ධස්ස තෙ පටිජානතොති** අයං සම්මාසම්බුද්ධො, සබ්බෙ ධම්මා මයා අභිසම්බුද්ධාති එවං පටිජානතො තව. **අනභිසම්බුද්ධාති** ඉමෙ නාම ධම්මා තයා න අභිසම්බුද්ධා. **තත්‍ර වතාති** තෙසු[2] අනභිසම්බුද්ධාති එවං දස්සිතධම්මෙසු. **සහධම්මෙනාති** සහෙතුනා, සකාරණෙන වචනෙන; සුතක්ඛත්තො විය විප්පලපන්තො අප්පමාණං. **නිමිත්තමෙතන්ති** එත්ථ පුග්ගලොපි ධම්මොපි නිමිත්තන්ති අධිප්පෙතො. තං පුග්ගලං න පස්සාමි, යො මං[3] පටිචොදෙස්සති; තං ධම්මම්පි න පස්සාමි, යං දස්සෙත්වා අයං නාම ධම්මො තයා අනභිසම්බුද්ධොති මං පටිචොදෙස්සතීති අයමෙත්ථ අත්ථො. **ඛෙමප්පත්තොති** ඛෙමං පත්තො. සෙසපදද්වයං ඉමස්සෙව වෙවචනං.

සබ්බමෙතං[4] වෙසාරජ්ජඤාණමෙව සන්ධාය වුත්තං. දසබලස්ස හි, අයං නාම ධම්මො තයා අනභිසම්බුද්ධොති චොදකං පුග්ගලං වා, චොදනාකාරණං අනභිසම්බුද්ධධම්මං වා අපස්සතො, සභාවබුද්ධොයෙව වත[5] සමානො අහං බුද්ධොස්මීති වදාමීති පච්චවෙක්ඛන්තස්ස බලවතරං සොමනස්සං උප්පජ්ජති; තෙන සම්පයුත්තං ඤාණං වෙසාරජ්ජං නාම. තං සන්ධාය **ඛෙමප්පත්තොති** ආදිමාහ. එවං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

අන්තරායිකා ධම්මාති එත්ථ පන අන්තරායං කරොන්තීති අන්තරායිකා. තෙ අත්ථතො සඤ්චිච්ච වීතික්කන්තා සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධා. සඤ්චිච්ච වීතික්කන්තං හි අන්තමසො දුක්කට[6]දුබ්භාසිතම්පි මග්ගඵලානං අන්තරායං කරොති. ඉධ පන මෙථුනධම්මො අධිප්පෙතො. මෙථුනං සෙවතො හි යස්ස කස්සචි නිස්සංසයමෙව මග්ගඵලානං අන්තරායො හොති. **යස්ස ඛො පන තෙ අත්ථායාති** රාගක්ඛයාදීසු

1. විනිවට්ටෙතුම්පි-B. S.
2. තෙසු වත- B, S.
3. යො මං එවං-A. P2, R. යො එවං-M1. P., T. V. W1.
4. සබ්බං එතං-B. S.
5. එවං-S, එව-E.
6. දුක්කටවසෙනපි-A. M2, P2 R.

සස්ස සස්ස අත්ථාය[1]. **ධම්මො දෙසිතොති** අසුභභාවනාදිධම්මො කථිතො. **යත්‍ර වතන්ති** තස්මිං නිය්‍යානිකධම්මෙ. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

අට්ඨ ඛො ඉමා සාරිපුත්තාති ඉදං කස්මා ආරද්ධං? වෙසාරජ්ජඤාණස්ස බලදස්සනත්ථං. යථා හි ව්‍යත්තං පරිසං අජ්ඣොගාහෙත්වා විඤ්ඤූනං චිත්තාරාධනසමත්ථාය කථාය ධම්මකථිකස්ස ඡෙකභාවො පඤ්ඤායති, එවං ඉමා අට්ඨ පරිසා පත්වා වෙසාරජ්ජඤාණස්ස වෙසාරජ්ජභාවො සක්කා ඤාතුන්ති වෙසාරජ්ජඤාණස්ස බලං දස්සෙන්තො **අට්ඨ ඛො ඉමා සාරිපුත්තාති** ආදිමාහ.

තත්ථ **ඛත්තියපරිසාති** ඛත්තියානං සන්නිපතිත්වා නිසින්නට්ඨානං. එස නයො සබ්බත්ථ. මාරකායිකානං පන සන්නිපතිත්වා නිසින්නට්ඨානං **මාරපරිසාති** වෙදිතබ්බා; න මාරානං. සබ්බාපි චෙතා පරිසා උග්ගට්ඨානදස්සනවසෙන ගහිතා. මනුස්සා හි, එත්ථ රාජා නිසින්නොති පකතිවචනම්පි වත්තුං න සක්කොන්ති, කථෙන්ති සෙද මුච්චන්ති; එවං උග්ගා ඛත්තියපරිසා. බ්‍රාහ්මණා තීසු වෙදෙසු කුසලා හොන්ති; ගහපතයො නානා වොහාරෙසු චෙව අක්ඛරචින්තාය ච, සමණා සකවාදපරවාදෙසු[2] කුසලා හොන්ති. තෙසං මජ්ඣෙ ධම්මකථාකථනං නාම අතිවිය භාරො. අමනුස්සාපි උග්ගා හොන්ති; අමනුස්සොති හි වුත්තමත්තෙනාපි සකලසරීරං කම්පති.[3] තස්ස රූපං වා දිස්වා සද්දං වා සුත්වා සත්තා විසඤ්ඤිනො හොන්ති. එවං අමනුස්සපරිසා උග්ගා. තාසුපි ධම්මකථාකථනං නාම අතිවිය භාරො. ඉති උග්ගට්ඨානදස්සනවසෙන තා ගහිතාති වෙදිතබ්බා.

අජ්ඣොගාහතීති අනුපවිසති. **අනෙකසතං ඛත්තියපරිසන්ති** බිම්බිසාරසමාගම-ඤාතිසමාගම-ලිච්ඡවිසමාගමාදිසදිසං.[4] අඤ්ඤචක්කවාළෙසුපි ලබ්භති[5] යෙව. කිං පන භගවා අඤ්ඤචක්කවාළානිපි[6] ගච්ඡතීති? ආම ගච්ඡති. කීදිසො හුත්වා? යාදිසා තෙ තාදිසොව. තෙනෙවාහ : "අභිජානාමි ඛො පනාහං ආනන්ද අනෙකසතං ඛත්තියපරිසං උපසඞ්කමිතා. තත්ථ සාදිසකො තෙසං වණ්ණො හොති තාදිසකො මය්හං වණ්ණො හොති, යාදිසකො තෙසං සරො හොති තාදිසකො මය්හං සරො හොති. ධම්මියා ච කථාය සන්දස්සෙමි-පෙ-සම්පහංසෙමි. භාසමානඤ්ච මං න ජානන්ති : කො නු ඛො අයං භාසති දෙවො වා මනුස්සො වාති. ධම්මියා ච කථාය සන්දස්සෙත්වා-පෙ-සම්පහංසෙත්වා අන්තරධායාමි අන්තරහිතඤ්ච මං න ජානන්ති : කො නු ඛො අයං අන්තරහිතො දෙවො වා මනුස්සො වා"ති.

ඛත්තියා කෙයූරඞ්ගදමාලාගන්ධාදිභූසිතා[7] නානාවිරාගවසනා ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා මොලිධරා හොන්ති. කිං භගවාපි එවං අත්තානං මණ්ඩෙති? තෙ ච[8] ඔදාතාපි හොන්ති, කාළාපි, මඞ්ගුරච්ඡවිපි.

---

1. යස්ස අත්ථාය-B. S.
2. සකවාදෙසු-E.
3. සංකම්පති-B. S.
4. සමාගමසදිසං-B. S.
5. අඤ්ඤෙසුපි චක්කවාළෙසු ලබ්භති-B. S
6. අඤ්ඤෙ හි චක්කවාළානි පි-B, S.
7. විභූසිතා-B, S.
8. කෙචි-B තෙපි-S.

කිං සත්ථාපි එවරූපො හොතීති? සත්ථා අත්තනො පබ්බජිතවෙසෙනෙව ගච්ඡති. තෙසං පන තාදිසො හුත්වා උපට්ඨාති. ගන්ත්වා රාජාසනෙ නිසින්නං අත්තානං දස්සෙති. තෙසං අජ්ජ අම්හාකං රාජා අතිවිය විරොචතීති හොති. තෙ ච ජින්නස්සරාපි[1] හොන්ති, බද්ධස්සරාපි,[2] කාකස්සරාපි. සත්ථා බ්‍රහ්මස්සරෙනෙව ධම්මං කථෙති. තාදිසකො මය්හං සඤරු හොතීති ඉදං පන භාසන්තරං සන්ධාය කථිතං. මනුස්සානං පන තං සුත්වා අජ්ජ රාජා මධුරෙන සරෙන කථෙතීති හොති කථෙත්වා පක්කන්තෙ ච භගවති පුන රාජානං ආගතං දිස්වා කො නු ඛො අයන්ති වීමංසා උප්පජ්ජති. ඉදං වුත්තං හොති : කො නු ඛො අයං ඉමස්මිං ඨානෙ ඉදානෙව මාගධභාසාය සීහළභාසාය මධුරෙන සරෙන[3] කථෙන්තො අන්තරහිතො, කිං දෙවො උදාහු මනුස්සොති?. කිමත්ථං පනෙවං අජානන්තානං ධම්මං දෙසෙතීති? වාසනත්ථාය. එවං සුතොපි හි ධම්මො අනාගතෙ පච්චයො හොතියෙවාති අනාගතං පටිච්ච දෙසෙති.

සන්නිසින්නපුබ්බන්ති සඞ්ගම්ම නිසින්නපුබ්බං. සල්ලපිතපුබ්බන්ති අල්ලාප[4]සල්ලාපො කතපුබ්බො. සාකච්ඡාති ධම්මසාකච්ඡාපි සමාපජ්ජිතපුබ්බා. අනෙකසතං බ්‍රාහ්මණපරිසන්ති ආදීනම්පි සොණදණ්ඩසමාගමාදිවසෙන චෙව අඤ්ඤචක්කවාළවසෙන ච සම්භවො වෙදිතබ්බො.

චතස්සො ඛො ඉමා සාරිපුත්ත යොනියොති, එත්ථ යොනීති ඛන්ධකොට්ඨාසස්සපි කාරණස්සපි පස්සාවමග්ගස්සපි නාමං. 'චතස්සො නාගයොනියො චතස්සො සුපණ්ණයොනියො''ති එත්ථ හි ඛන්ධකොට්ඨාසො යොනි නාම. ''යොනි[5] හෙසා භූමිජඵලස්ස අධිගමායා''ති එත්ථ කාරණං; ''න චාහං බ්‍රාහ්මණං බ්‍රූමි යොනිජං මත්තිසම්භව''න්ති එත්ථ පස්සාවමග්ගො; ඉධ පන ඛන්ධකොට්ඨාසො යොනීති අධිප්පෙතො. තත්ථ අණ්ඩෙ ජාතා අණ්ඩජා. ජලාබුම්හි ජාතා ජලාබුජා. සංසෙදෙ ජාතා සංසෙදජා. විනා එතෙහි කාරණෙහි උප්පතිත්වා විය නිබ්බත්තාති[6] ඔපපාතිකා. අභිනිබ්භිජ්ජ ජායන්තීති භින්දිත්වා නික්ඛමනවසෙන ජායන්ති. පූතිකුණපෙ වාති ආදීහි හි අභිධානෙව[7] දස්සිතානි. ඉමෙවස්සුපි පන[8] සප්පිතෙලමධුඵාණිතාදීසු සත්තා ජායන්ති එව.

දෙවාති ආදිසු චාතුම්මහාරාජිකානං පට්ඨාය උපරි දෙවා ඔපපාතිකා හොන්ති. භුම්මදෙවා පන චතුයොනිකා. එකච්චෙ ච මනුස්සාති එත්ථ[9] මනුස්සෙසු කෙචිදෙව ඔපපාතිකා හොන්ති; යෙභුය්යෙන පනෙතෙ ජලාබුජාව. අණ්ඩජාපි හොන්ති[10] කොණ්ටපුත්තා ද්වෙභාතිකථෙරා විය; සංසෙදජාපි පදුමගබ්භෙ නිබ්බත්තපොක්ඛර

1. ඡින්නස්සරාපි-B. S.
2. ගම්භීරස්සරාපි-S.
3. මධුරනාකාරෙන L.
4. ආලාප-B. S. E
5. අයොනි-E.
6. නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තාය-S.
7 අභිධානානෙව-B. S.
8 ඉමෙවස්සු-B. S. ඉමෙවස්සුපි-E.
9. මනුස්සාති-B. S. L.
10. අණ්ඩජාපි එත්ථ-B. L. S. E.

සාතිබ්‍රාහ්මණ-පදුමවතීදෙවීආදයො විය[1] විනිපාතිකෙසු නිජ්ඣාමතණ්හිකා පෙතා නෙරයිකා විය ඔපපාතිකායෙව. අවසෙසා චතුයොනිකාපි හොන්ති. යථා ච තෙ එවං යක්ඛාපි, සබ්බචතුප්පද-පක්ඛිජාති-දීඝජාතිආදයොපි සබ්බෙ චතුයොනිකායෙව.

පඤ්ච ඛො ඉමා සාරිපුත්ත ගතියොති එත්ථ සුකතදුක්කටකම්මවසෙන ගන්තබ්බාති **ගතියො.** අපි ච ගතිගති, නිබ්බත්තිගති, අජ්ඣාසයගති, විභවගති, නිප්ඵත්තිගතීති බහුවිධා ගති නාම. තත්ථ "කං ගතිං පෙච්ච ගච්ඡාමී"ති ච "යස්ස ගතිං න ජානන්ති දෙවා ගන්ධබ්බමානුසා"ති ච අයං ගතිගති නාම. "ඉමෙසං ඛො අහං භික්ඛූනං සීලවන්තානං නෙව ජානාමි ගතිං වා අගතිං වා"ති අයං නිබ්බත්තිගති නාම. "එවම්පි ඛො තෙ අහං බ්‍රහ්මෙ ගතිඤ්ච පජානාමි ජුතිඤ්ච[2] පජානාමී"ති අයං අජ්ඣාසයගති නාම. "විභවො ගති ධම්මානං නිබ්බානං අරහතො ගතී"ති අයං විභවගති නාම. "ද්වෙ එව ගතියො භවන්ති අනඤ්ඤා"ති අයං නිප්ඵත්තිගති නාම. තාසු ඉධ ගතිගති අධිප්පෙතා.

නිරයොති ආදීසු නිරතිඅත්ථෙන නිරස්සාදට්ඨෙන **නිරයො.** තිරියං අඤ්ඡිතා[3] තිරච්ඡානා; තෙසං යොනි **තිරච්ඡානයොනි.** පෙච්චභාවං පත්තානං විසයොති **පෙත්තිවිසයො.** මනසො උස්සන්නත්තා **මනුස්සා.** පඤ්චහි කාමගුණෙහි අත්තනො අත්තනො ආනුභාවෙහි ච දිබ්බන්තීති **දෙවා. නිරයඤ්චාහං සාරිපුත්තාති** ආදීසු නිරයොති සද්ධිං ඔකාසෙන ඛන්ධා; **තිරච්ඡානයොනිඤ්චාති** ආදීසුපි එසෙව නයො. **මග්ගං පටිපදන්ති** උභයෙනාපි තං තං[4] ගතිසංවත්තනිකං කම්මමෙව දස්සෙති. **යථාපටිපන්නොති** යෙන මග්ගෙන යාය පටිපදාය පටිපන්නොති උභයම්පි එකතො කත්වා නිද්දිසති. **අපායන්ති** ආදීසු වඩ්ඪිසඞ්ඛාතා සුඛසඞ්ඛාතා වා අයා අපෙතත්තා අපායො; දුක්ඛස්ස ගති පටිසරණන්ති දුග්ගති; දුක්කටකාරිනො එත්ථ විනිපතන්තීති **විනිපාතො. නිබ්බානඤ්චාහන්ති** ඉදං පන න කෙවලං ගතිමෙව[5] ගතිනිස්සරණං නිබ්බානම්පි ජානාමීති දස්සනත්ථං ආහ. ඉධ **මග්ගො**[6] **පටිපදාති** උභයෙනාපි අරියමග්ගොව වුත්තො.

ඉදානි යථාවුත්තෙසු ඨානෙසු අත්තනො ඤාණප්පවත්තාකාරං දස්සෙන්තො **ඉධාහං සාරිපුත්තාති** ආදිමාහ. තත්ථ **එකන්තදුක්ඛාති** නිච්චදුක්ඛා, නිරන්තරදුක්ඛා. **තිබ්බාති** බහලා; **කටුකාති** ඛරා. **සෙය්‍යථාපීති** ආදීනි ඔපම්මදස්සනත්ථං වුත්තානි. තත්ථ **කාසූති** ආවාටොපි වුච්චති රාසිපි.

"කින්නු සන්තරමානොව කාසුං ඛණසි සාරථි,
පුට්ඨො මෙ සම්ම අක්ඛාහි කිං කාසුයා කරිස්සසී"ති

එත්ථ හි ආවාටො කාසු නාම.

---

1. ආදයො ඔපපාතිකායෙව-B. S. I. විය හොන්තියෙව-E.
2. චුතිඤ්ච-B. S.
3. අඤ්ජන්තීති-S.
4. වුත්තං-B. S.
5. ගතිගතිමෙව-B. S.
6. මග්ගොති-B. S.

"අඞ්ගාරකාසුං අපරෙ ඵුණන්ති,
නරා රුදන්තා පරිදඩ්ඪගත්තා"ති

එත්ථ රාසි. ඉධ පන ආවාටො අධිප්පෙතො. තෙනෙවාහ: **සාධිකපොරිසං පූරා අඞ්ගාරානන්ති** යත්ථ සාධිකං පොරිසං පමාණං අස්සාති **සාධිකපොරිසා**; අතිරෙකපඤ්චරතනාති අත්ථො. **වීතච්චිකානං වීතධූමානන්ති** එතං පරිළාහස්ස බලවභාවදීපනත්ථං වුත්තං. අච්චියා වා හි[1] ධූමෙ වා සති වාතො සමුට්ඨාති, තෙන පරිළාහො න බලවා හොති. **ඝම්මපරෙතොති** ඝම්මානුගතො; **තසිතොති** ජාතතණ්හො; **පිපාසිතොති** උදකං පාතුකාමො; **එකායනෙන මග්ගෙනාති** එකවිථිකෙනෙව[2] මග්ගෙන අනුක්කමිත්වා(?) උභොසු පස්සෙසු නිරන්තරකණ්ටකරුක්ඛගහනෙන; **පණිධායාති** අඞ්ගාරකාසුයං හි[3] පත්ථනා නාම නත්ථි; අඞ්ගාරකාසුං ආරබ්භ පන ඉරියාපථස්ස ඨපිතත්තා එවං වුත්තං.

එවමෙව ඛොති එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං: අඞ්ගාරකාසු විය හි නිරයො දට්ඨබ්බො; අඞ්ගාරකාසුමග්ගො විය නිරයූපගං කම්මං; මග්ගාරූළ්හො විය කම්මසමඞ්ගිපුග්ගලො; චක්ඛුමා පුරිසො විය දිබ්බචක්ඛුකො භගවා. යථා සො පුරිසො මග්ගාරූළ්හං දිස්වාව ජානාති: අයං ඉමිනා මග්ගෙන ගන්ත්වා අඞ්ගාරකාසුයං පතිස්සතීති. එවමෙව භගවා පාණාතිපාතාදීසු යං කිඤ්චි කම්මං ආයූහන්තං එව ජානාති: අයං ඉමං කම්මං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තිස්සතීති. යථා සො පුරිසො අපරභාගෙ තං අඞ්ගාරකාසුයා පතිතං පස්සති, එවමෙව භගවා අපරභාගෙ සො පුරිසො තං කම්මං කත්වා කුහිං නිබ්බත්තොති ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා දිබ්බචක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො නිරයෙ නිබ්බත්තං පස්සති, පඤ්චවිධබන්ධනාදිමහාදුක්ඛං අනුභවන්තං. තත්ථ කිඤ්චාපි තස්ස කම්මායූහනකාලෙ අනෙකානි වස්සානි, නිරයෙ නිබ්බත්තස්ස අනෙකානි, අථ ඛ්වස්ස සො[4] සත්තො තං කම්මං කත්වා තත්ථ[5] නිබ්බත්තොති ඔලොකෙන්තස්ස අනෙකසහස්සානං සත්තානං මජ්ඣෙ. සීඝතොපි අයං සොති සොයෙව සත්තො ආපාථං ආගච්ඡති. දිබ්බචක්ඛුබලං නාම එතන්ති වදන්ති.

දුතියඋපමායං යස්මා අඞ්ගාරකාසුයං විය ගූථකූපෙ පරිළාහො නත්ථි තස්මා එකන්තදුක්ඛාති අවත්වා දුක්ඛාති ආදිමාහ. එත්ථාපි පුරිමනයෙනෙව ඔපම්මසංසන්දනං වෙදිතබ්බං. ඉමම්පි[6] පුග්ගලං භගවා හත්ථියොනිආදීසු යත්ථ කත්ථචි නිබ්බත්තං වධබන්ධනආකඩ්ඪනවිකඩ්ඪනාදීහි මහාදුක්ඛං අනුභවමානං පස්සතියෙව.

තතියඋපමායං **තනුපත්තපලාසොති** න අබ්භපටලං විය තනු පණ්ණො, විරලපණ්ණත්තං පනස්ස[7] සන්ධාය ඉදං වුත්තං. **කබරච්ඡායොති** විරලච්ඡායො; **දුක්ඛබහුලාති** පෙත්තිවිසයස්මිං හි දුක්ඛමෙව

1. වා සති-B. S.
2. එකපදිකෙනෙව-B S. L.
3. කාසුම්හි-B. S. L.
4. අථ සො-S.
5. තත්ථ-B.
6. ඉමම්පි හි-B, S.
7. පන-B. S.

බහුලං, සුඛං පරිත්තං කත්වා අනුභවිතබ්බං හොති; තස්මා එවමාහ. ඉධාපි පුරිමනයෙනෙව ඔපම්මසංසන්දනං වෙදිතබ්බං.

චතුත්ථඋපමායං **බහලපත්තපලාසොති** නිරන්තරපණ්ණො, පත්තසඤ්ඡන්නො; **සන්දච්ඡායො**[1]ති පාසාණච්ඡත්තං විය ඝනච්ඡායො. **සුඛබහුලා වෙදනාති** මනුස්සලොකෙ ඛත්තියකුලාදීසු සුඛබහුලා වෙදනා වෙදයිතබ්බා හොන්ති; තා වෙදියමානං නිසින්නං වා නිපන්නං වා පස්සාමීති දස්සෙති. ඉධාපි ඔපම්මසංසන්දනං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

පඤ්චමඋපමායං **පාසාදොති** දීඝපාසාදො; **උල්ලිත්තාවලිත්තන්ති** අන්තො චෙව බහි ච ලිත්තං;[2] **ඵුසිතග්ගළන්ති** ද්වාරබාහාහි සද්ධිං සුඵුසිතකවාටං; **ගොණකත්ථතොති** චතුරඞ්ගුලාධිකලොමෙන කාළකොජවෙන අත්ථතො; **පටිකත්ථතොති** උණ්ණාමයෙන සෙතත්ථරකෙන අත්ථතො; **පටලිකත්ථතොති** ඝනපුප්ඵෙන උණ්ණාමයෙන අත්ථරකෙන අත්ථතො; **කාදලි**[3]**මිගපවරපච්චත්ථරණොති** කදලිමිගචම්මමයෙන උත්තමපච්චත්ථරණෙන අත්ථතො. තං කිර පච්චත්ථරණං සෙතවත්ථස්ස උපරි කදලිමිගචම්මං අත්ථරිත්වා සිබ්බෙත්වා කරොන්ති. **සඋත්තරච්ඡදොති** සහ උත්තරච්ඡදෙන උපරි බද්ධෙන රත්තවිතානෙන සද්ධින්ති අත්ථො; **උභතොලොහිතකූපධානොති** සීසූපධානඤ්ච පාදූපධානඤ්චාති පල්ලඞ්කස්ස උභතො ඨපිතලොහිතකූපධානො. ඉධාපි උපමාසංසන්දනං පුරිමනයෙනෙව විභජිතබ්බං.[4]

අයං පනෙත්ථ අපරභාගෙ යොජනා : යථා සො පුරිසො මග්ගාරූළ්හමෙව ජානාති, අයං එතෙන මග්ගෙන ගන්ත්වා පාසාදං ආරුය්හ කූටාගාරං පවිසිත්වා පල්ලඞ්කෙ නිසීදිස්සති වා නිපජ්ජිස්සති වාති. එවමෙව භගවා දානාදීසු පුඤ්ඤකිරියවත්ථූසු යං කිඤ්චි කුසලකම්මං ආයූහන්තංයෙව පුග්ගලං දිස්වා අයං ඉමං කම්මං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිස්සතීති ජානාති. යථා සො පුරිසො අපරභාගෙ තං පාසාදං ආරුය්හ කූටාගාරං පවිසිත්වා පල්ලඞ්කෙ නිසින්නං වා නිපන්නං වා එකන්තසුඛා නිරන්තරසුඛා වෙදනා වෙදියමානං පස්සති, එවමෙව භගවා අපරභාගෙ, සො පුරිසො තං කල්‍යාණකම්මං කත්වා කුහිං නිබ්බත්තොති ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා දිබ්බචක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තං පස්සති, නන්දනවනාදීසු අච්ඡරාසඞ්ඝපරිවුතං, දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවමානං.

ආසවක්ඛයවාරෙ දිබ්බෙන චක්ඛුනාති අවත්වා **තමෙනං පස්සාමීති** වුත්තං; තං කස්මාති චෙ? නියමාභාවා. ඉමං හි පුග්ගලං දිබ්බචක්ඛුනාපි පස්සිස්සති, චෙතොපරියඤාණෙනාපි ජානිස්සති, සබ්බඤ්ඤුතඤාණෙනාපි ජානිස්සතියෙව. **එකන්තසුඛා වෙදනාති** ඉදං කිඤ්චාපි දෙවලොකසුඛෙන සද්ධිං බ්‍යඤ්ජනතො එකං, අත්ථතො පන නානා හොති. දෙව

1. සණ්ඩච්ඡායො-S. සණ්ටච්ඡායො-B
2. අන්තො චෙව උල්ලිත්තං බහි ච අවලිත්තං-B. S.
3. කද්දලි-S. කදලි-E.
4. වෙදිතබ්බං-E

ලොකසුඛං හි රාගපරිළාහාදීනං අත්ථිතාය න එකන්තමෙව එකන්තසුඛං. නිබ්බානසුඛං පන සබ්බපරිළාහානං වූපසමා සබ්බාකාරෙන එකන්තසුඛං. උපමායම්පි යං[1] පාසාදෙ එකන්තසුඛාති වුත්තං, තං මග්ගපරිළාහස්ස අවූපසන්තත්තාය ජිඝච්ඡිතත්තාය පිපාසාභිභූතතාය ච න එකන්තමෙව එකන්තසුඛං[2]. වනසණ්ඩෙ පන පොක්ඛරණියං ඔරුය්හ රජොජල්ලස්ස පවාහිතත්තා මග්ගදරථස්ස වූපසන්තත්තාය භිසමුළාල[3]ඛාදනෙන චෙව මධුරොදකපානෙන ච ඛුප්පිපාසානං විනීතත්තාය උදකසාටකං පරිවත්තෙත්වා පට්ටදුකූලං[4] නිවාසෙත්වා තණ්ඩුලත්ථවිකං උස්සීසකෙ කත්වා උදකසාටිකං පීළෙත්වා හදයෙ ඨපෙත්වා මන්දමන්දෙන[5] වාතෙන බීජියමානස්ස නිපන්නත්තා සබ්බාකාරෙන එකන්තසුඛං හොති.

එවමෙව ඛොති එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං: පොක්ඛරණී විය අරියමග්ගො දට්ඨබ්බො. පොක්ඛරණීමග්ගො විය පුබ්බභාගපටිපදා. මග්ගාරූළ්හො විය පටිපදාසමඞ්ගී පුග්ගලො. චක්ඛුමා පුරිසො විය දිබ්බචක්ඛු[6] භගවා. වනසණ්ඩො විය නිබ්බානං. යථා සො පුරිසො මග්ගාරූළ්හං දිස්වාව ජානාති: අයං ඉමිනා මග්ගෙන ගන්ත්වා පොක්ඛරණියා නහාත්වා රමණීයෙ වනසණ්ඩෙ රුක්ඛමූලෙ නිසීදිස්සති වා නිපජ්ජිස්සති වාති. එවමෙව භගවා පටිපදං පූරෙන්තමෙව, නාමරූපං පරිච්ඡින්දන්තමෙව, පච්චයපරිග්ගහං කරොන්තමෙව, ලක්ඛණාරම්මණාය විපස්සනාය කම්මං කරොන්තමෙව ජානාති: අයං ඉමං පටිපදං පූරෙත්වා සබ්බාසවෙ ඛෙපෙත්වා, "අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං"න්ති එවං වුත්තං ඵලසමාපත්තිං උපසම්පජ්ජ විහරිස්සතීති. යථා සො පුරිසො අපරභාගෙ තං[7] පොක්ඛරණියං නහාත්වා වනසණ්ඩං පවිසිත්වා නිසින්නං වා නිපන්නං වා එකන්තසුඛා වෙදනා වෙදියමානං පස්සති, එවමෙව භගවා අපරභාගෙ තං පුග්ගලං පටිපදං පූරෙත්වා මග්ගං භාවෙත්වා ඵලං සච්ඡිකත්වා නිරොධසයනවරගතං නිබ්බානාරම්මණං ඵලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා එකන්තසුඛා වෙදනා වෙදියමානං පස්සති.

අභිජානාමි ඛො පනාහං සාරිපුත්ත චතුරඞ්ගසමන්නාගතන්ති ඉදං කස්මා ආරද්ධං? පාටියෙක්කං අනුසන්ධිවසෙන ආරද්ධං. අයං කිර සුනක්ඛත්තො දුක්කරකාරිකාය සුද්ධි හොතීති එවංලද්ධිකො. අථස්ස භගවා මයා ච[8] එකස්මිං අත්තභාවෙ ඨත්වා චතුරඞ්ගසමන්නාගතං දුක්කරං කතං, දුක්කරකාරකො නාම මයා සදිසො නත්ථි, දුක්කරකාරෙන සුද්ධියා සති අහමෙව සුද්ධො භවෙය්‍යන්ති දස්සෙතුං ඉමං දෙසනං ආරභි.

---

1. යථා-B. යෙන-E
2. පිපාසාභිභූතාය පන එකන්තමෙව සුඛං-S.
3. භිසමූලාල-S. භිසමූල-B.
4. මච්චදුකූල-B. S.
5. ච-B. S.
6. දිබ්බචක්ඛු-B. S
7. තාය-B. S.
8. මයා-E. S.

අපි ච අයං සුනක්ඛත්තො දුක්කරකාරිකාය පසන්නො, තස්ස පසන්නභාවො "අද්දසා ඛො භග්ගව සුනක්ඛත්තො ලිච්ඡවිපුත්තො අචෙලං කොරක්ඛත්තියං චතුකුණ්ඩිකං ඡමානිකිණ්ණං භක්ඛසං[1] මුඛෙනෙව ඛාදන්තං, මුඛෙන භුඤ්ජන්තං. දිස්වානස්ස එතදහොසි: සාධුරූපො වත භො අරහං[2] සමණො චතුකුණ්ඩිකො ඡමානිකිණ්ණං භක්ඛසං[1] මුඛෙනෙව ඛාදති, මුඛෙන භුඤ්ජතී"ති එවමාදිනා පාථිකසුත්තෙ ආගතනයෙන[3] වෙදිතබ්බො. අථ භගවා අයං දුක්කරකාරිකාය පසන්නො, මයා ච එකස්මිං අත්තභාවෙ ඨත්වා චතුරඞ්ගසමන්නාගතං දුක්කරං කතං, දුක්කරකාරකෙ පසීදන්තෙනාපි අනෙන මයි පසීදිතබ්බං සියා, සොපස්ස[4] පසාදො මයි නත්ථීති දස්සෙන්තොපි ඉමං[5] දෙසනං ආරභි.

තත්ථ බ්‍රහ්මචරියන්ති දානම්පි, වෙය්‍යාවච්චම්පි, සික්ඛාපදම්පි, බ්‍රහ්මවිහාරාපි,[6] ධම්මදෙසනාපි, මෙථුනවිරතිපි, සදාරසන්තොසොපි, උපොසථොපි,[7] අරියමග්ගොපි, සකලසාසනම්පි, අජ්ඣාසයොපි, වීරියම්පි වුච්චති.[8]

"කින්තෙ වතං කිං පන බ්‍රහ්මචරියං කිස්ස සුචිණ්ණස්ස
අයං විපාකො,
ඉද්ධී ජුතී බලවීරියූපපත්ති අක්ඛාහි මෙ නාග මහාවිමානං.

අහඤ්ච භරියා ච මනුස්සලොකෙ සද්ධා උභො දානපතී අහුම්හා,
ඔපානභූතං මෙ ඝරං තදාසි සන්තප්පිතා සමණබ්‍රාහ්මණා ච.

තම්මෙ වතං තං පන බ්‍රහ්මචරියං තස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො,
ඉද්ධී ජුතී බලවීරියූපපත්ති ඉදඤ්ච මෙ ධීර මහාවිමාන"න්ති

ඉමස්මිං හි පුණ්ණකජාතකෙ දානං බ්‍රහ්මචරියන්ති වුත්තං.

"කෙන පාණි කාමදදො කෙන පාණි මධුස්සවො,
කෙන තෙ බ්‍රහ්මචරියෙන පුඤ්ඤං පාණිම්හි ඉජ්ඣති.

තෙන පාණි කාමදදො තෙන පාණි මධුස්සවො,
තෙන මෙ බ්‍රහ්මචරියෙන පුඤ්ඤං පාණිම්හි ඉජ්ඣතී"ති

ඉමස්මිං අඞ්කුරපෙතවත්ථුම්හි වෙය්‍යාවච්චං බ්‍රහ්මචරියන්ති වුත්තං.

"ඉදං ඛො තං" භික්ඛවෙ තිත්තිරියං නාම බ්‍රහ්මචරියං අහොසී"ති ඉමස්මිං තිත්තිරජාතකෙ පඤ්චසික්ඛාපදං බ්‍රහ්මචරියන්ති වුත්තං. "තං ඛො පන පඤ්චසිඛ බ්‍රහ්මචරියං නෙව නිබ්බිදාය න විරාගාය යාවදෙව බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා"ති ඉමස්මිං මහාගොවින්දසුත්තෙ බ්‍රහ්මවිහාරා

1. භක්ඛං සං.-S.
2. අහං.-B. S.
3. නයෙනෙව-L. E.
4. සොපිස්ස-E.
5. දස්සෙන්තො ඉදං-B. S.
6. බ්‍රහ්මවිහාරම්පි-L.
7. වීරියම්පි උපොසථොපි-S.
8. අජ්ඣාසයොපි වුච්චති-S.
9. ඉදං ඛො-S.

බ්‍රහ්මචරියන්ති වුත්තං. "එකස්මිං[1] බ්‍රහ්මචරියස්මිං සහස්සං මච්චුහායිනො"ති එත්ථ ධම්මදෙසනා බ්‍රහ්මචරියන්ති වුත්තා. "පරෙ[2] අබ්‍රහ්මචාරී භවිස්සන්ති, මයමෙත්ථ බ්‍රහ්මචාරිනො[3] භවිස්සාමා"ති සල්ලෙඛසුත්තෙ මෙථුනවිරති බ්‍රහ්මචරියන්ති වුත්තා.

"මයඤ්ච භරියා නාතික්කමාම
අම්හෙ ච භරියා නාතික්කමන්ති;
අඤ්ඤත්‍ර තාහි බ්‍රහ්මචරියං චරාම
තස්මාති[4] අම්හං දහරා න මියරෙ"ති

මහාධම්මපාලජාතකෙ සදාරසන්තොසො බ්‍රහ්මචරියන්ති වුත්තො.

"හීනෙන බ්‍රහ්මචරියෙන ඛත්තියෙ උපපජ්ජති,
මජ්ඣිමෙන ච දෙවත්තං[5] උත්තමෙන විසුජ්ඣතී"ති

එවං නිමිජාතකෙ අත්තදමනවසෙන කතො අට්ඨඞ්ගිකො උපොසථො බ්‍රහ්මචරියන්ති වුත්තො.

"ඉදං ඛො පන පඤ්චසිඛ බ්‍රහ්මචරියං එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය -පෙ- අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො"ති මහාගොවින්දසුත්තස්මිංයෙව අරියමග්ගො බ්‍රහ්මචරියන්ති වුත්තො. "තයිදං[6] බ්‍රහ්මචරියං ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්ච විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං, යාවදෙව මනුස්සෙහි[7] සුප්පකාසිත"න්ති පාසාදිකසුත්තෙ සික්ඛාත්තයසඞ්ගහං සකලසාසනං බ්‍රහ්මචරියන්ති වුත්තං.

"අපි අතරමානානං ඵලාසාව සමිජ්ඣති,
විපක්කබ්‍රහ්මචරියොස්මි එවං ජානාහි ගාමණී"ති

එත්ථ අජ්ඣාසයො බ්‍රහ්මචරියන්ති වුත්තො.

ඉධ පන වීරියං බ්‍රහ්මචරියන්ති අධිප්පෙතං. වීරියබ්‍රහ්මචරියස්ස හි ඉදමෙව සුත්තං. තදෙතං එකස්මිං අත්තභාවෙ චතුබ්බිධස්ස දුක්කරස්ස කතත්තා චතුරඞ්ගසමන්නාගතන්ති වුත්තං.

තපස්සී සුදං හොමීති, සුදන්ති නිපාතමත්තං. තපනිස්සිතකො හොමීති අත්ථො. **පරමතපස්සී**ති පරමො තපස්සී, තපනිස්සිතකානං උත්තමො. **ලූඛස්සුදං[8] හොමී**ති ලූඛො හොමි. **ජෙගුච්ඡී**ති පාපජිගුච්ඡකො. **පවිවිත්තස්සුදං[9] හොමී**ති පවිවිත්තො අහං හොමි.

තත්‍රාස්සු මෙ ඉදං හොතීති තත්‍ර චතුරඞ්ගබ්‍රහ්මචරියෙ ඉදං මම තපස්සිතාය හොති. තපනිස්සිතකභාවෙව මය්හං ඉදං අචෙලකාදිතපනිස්සිතකත්තං හොතීති දස්සෙති. තත්ථ **අචෙලකො**ති

1. එතස්මිං--E
2. අපරෙ-B, S.
3. බ්‍රහ්මචාරී-L,
4. තස්මා හි-L. H.
5. දෙවෙසු-B. S
6. තං ඉදං--L.
7. දෙවමනුස්සෙසු-B. L.
8. ලූඛො සුදං--B, S,
9. පවිවිත්තො සුදං--B, S,

නිච්චෙලො[1] නග්ගො. මුත්තාචාරොති විස්සට්ඨාචාරො; උච්චාරකම්මාදීසු ලොකියකුලපුත්තාචාරෙන විරහිතො; ඨිතකොව උච්චාරං කරෙමි, පස්සාවං කරෙමි, ඛාදාමි, භුඤ්ජාමි. හත්ථාපලෙඛනොති හත්ථෙ පිණ්ඩම්හි නිට්ඨිතෙ[2] ජිව්හාය හත්ථං අපලිඛාමි; උච්චාරං වා කත්වා හත්ථස්මිංයෙව දණ්ඩකසඤ්ඤී හුත්වා හත්ථෙන අපලිඛාමීති දස්සෙති. තෙ කිර දණ්ඩකං සත්තොති පඤ්ඤපෙන්ති; තස්මා තෙසං පටිපදං පූරෙන්තො එවමකාසි. භික්ඛාගහණත්ථං එහි භදන්තෙති වුත්තො න එතීති න එහිභද්දන්තිකො. තෙන හි තිට්ඨ භදන්තෙති වුත්තොපි න තිට්ඨතීති න තිට්ඨභද්දන්තිකො. තදුභයම්පි තිත්ථියා එතස්ස වචනං කතං භවිස්සතීති න කරොන්ති; අයම්පි එවං අකාසීති දස්සෙති. අභිහටන්ති පුරෙතරං ගහෙත්වා ආහටභික්ඛං. උද්දිස්සකතන්ති[3] ඉමං තුම්හෙ උද්දිස්ස කතන්ති එවං ආරොචිතභික්ඛං. න නිමන්තනන්ති අසුකං නාම කුලං වා වීථිං වා ගාමං වා පවිසෙය්‍යාථාති එවං නිමන්තිතභික්ඛම්පි න සාදියාමි, න ගණ්හාමි.

න කුම්භිමුඛාති කුම්භිතො උද්ධරිත්වා දීයමානං භික්ඛං න ගණ්හාමි. න කළොපිමුඛාති කළොපීති උක්ඛලි, පච්ඡි වා. තතොපි න ගණ්හාමි. කස්මා? කුම්භිකළොපියො මං නිස්සාය කටච්ඡුනා පහාරං ලභන්තීති. න එළකමන්තරන්ති උම්මාරං අන්තරං කත්වා දීයමානං න ගණ්හාමි කස්මා? අයං මං නිස්සාය අන්තරකරණං ලභතීති. දණ්ඩමුසලෙසුපි එසෙව නයො. න ද්වින්නන්ති ද්වීසු භුඤ්ජමානෙසු එකස්මිං උට්ඨාය දෙන්තෙ න ගණ්හාමි. කස්මා? කබළන්තරායො හොතීති. න ගබ්භිනියාති ආදීසු පන ගබ්භිනියා කුච්ඡියං දාරකො කිලමති; පායන්තියා දාරකස්ස ඛීරන්තරායො හොති; පුරිසන්තරගතාය රතිඅන්තරායො හොතීති න ගණ්හාමි. න සංකිත්තීසූති සංකිත්තෙත්වා කතභත්තෙසු, දුබ්භික්ඛසමයෙ කිර අචෙලකසාවකා අචෙලකානං අත්ථාය තතො තතො තණ්ඩුලාදීනි සමාදපෙත්වා භත්තං පචන්ති; උක්කට්ඨාචෙලකො තතො න පටිගණ්හාති.

න යත්ථ සාති යත්ථ සුනඛො පිණ්ඩං ලභිස්සාමීති උපට්ඨිතො හොති, තත්ථ තස්ස අදත්වා ආහටං න ගණ්හාමි. කස්මා? එතස්ස පිණ්ඩන්තරායො හොතීති. සණ්ඩසණ්ඩචාරිනීති සමූහසමූහචාරිනී. සචෙ හි අචෙලකං දිස්වා ඉමස්ස භික්ඛං දස්සාමාති මනුස්සා භත්තගෙහං පවිසන්ති, තෙසු ච පවිසන්තෙසු කළොපිමුඛාදීසු නිලීනා මක්ඛිකා උට්ඨාය උප්පතිත්වා[4] සණ්ඩසණ්ඩා චරන්ති,[5] තතො ආහටං භික්ඛං න ගණ්හාමි. කස්මා? මං නිස්සාය මක්ඛිකානං ගොචරන්තරායො ජාතොති. අහම්පි තථා අකාසිං. ථුසොදකන්ති සබ්බසස්සසම්භාරෙහි කතං සුවීරකං.[6] එත්ථ ච සුරාපානමෙව සාවජ්ජං; අයං පන සබ්බෙසු[7] සාවජ්ජසඤ්ඤී.

1. නිච්චොළො-B.
2. ඨිතෙ-B.
3. උද්දිස්ස කතන්ති-B. S.
4. මක්ඛිකා උප්පතිත්වා-B. S.
5. විචරන්ති-S.
6. ලොණසොවීරකං-B. S.
7. අයං පන-L S. සබ්බසොපි-B.

එකාගාරිකොති යො එකස්මිං යෙව ගෙහෙ භික්ඛං ලභිත්වා නිවත්තති. **එකාලොපිකොති** යො එකෙනෙව ආලොපෙන යාපෙති. ද්වාගාරිකාදීසුපි එසෙව නයො. **එකිස්සාපි දත්තියාති** එකාය දත්තියා; දත්ති නාම එකා ඛුද්දකපාති හොති, යත්ථ අග්ගභික්ඛං පක්ඛිපිත්වා ඨපෙන්ති. **එකාහිකන්ති** එකදිවසන්තරිකං. **අඩ්ඪමාසිකන්ති** අඩ්ඪමාසන්තරිකං. **පරියායභත්තභොජනන්ති** වාරභත්තභොජනං; එකාහවාරෙන ද්වීහවාරෙන සත්තාහවාරෙන අඩ්ඪමාසවාරෙනාති එවං දිවසවාරෙන ආභතං[1] භත්තභොජනං.

සාකභක්ඛොති අල්ලසාකභක්ඛො. **සාමාකභක්ඛොති** සාමාකතණ්ඩුලභක්ඛො. **නීවාරාදීසු නීවාරා** නාම තාව අරඤ්ඤෙ සයංජාතා වීහිජාති. **දද්දුලන්ති** චම්මකාරෙහි චම්මං ලිඛිත්වා ඡඩ්ඩිතකසටං. **හටං** වුච්චති සිලෙසොපි, සෙවාලොපි, කණිකාරාදි[2]රුක්ඛනිය්‍යාසොපි. **කණන්ති** කුණ්ඩකං. **ආචාමොති** භත්තඋක්ඛලිකාය ලග්ගො ඣාමඔදනො. තං ඡඩ්ඩිතට්ඨානතො[3] ගහෙත්වා ඛාදති. ඔදනකඤ්ජියන්තිපි වදන්ති. පිඤ්ඤාකාදයො පාකටාව. **පවත්තඵලභොජීති** පතිතඵලභොජී.

සාණානීති සාණවාකචොළානි;[4] **මසාණානීති** මිස්සකචොළානි. **ඡවදුස්සානීති** මතසරීරතො ඡඩ්ඩිතවත්ථානි; එරකතිණාදීනි වා ගන්ථෙත්වා කතනිවාසනානි. **පංසුකූලානීති** පථවියං ඡඩ්ඩිතනන්තකානි. **තිරීටානීති** රුක්ඛතචවත්ථානි. **අජිනන්ති** අජිනමිගචම්මං. **අජිනක්ඛිපන්ති** තදෙව මජ්ඣෙ ඵාලිතං; සඛුරකන්තිපි[5] වදන්ති. **කුසචීරන්ති** කුසතිණානි[6] ගන්ථෙත්වා කතචීරකං. වාකචීරඵලකචීරෙසුපි එසෙව නයො. **කෙසකම්බලන්ති** මනුස්සකෙසෙහි කතකම්බලං; යං සන්ධාය වුත්තං: "යානි කානිචි භික්ඛවෙ තන්තාවුතානි වත්ථානි, කෙසකම්බලං[7] තෙසං පතිකිට්ඨං;[8] සීතකාලෙ සීතං, උණ්හකාලෙ උණ්හං, අප්පග්ඝො ච දුක්ඛසම්ඵස්සො ච දුග්ගන්ධො ච වායතී"ති. **වාලකම්බලන්ති** අස්සවාලාදීහි කතකම්බලං. **උලූකපක්ඛන්ති** උලූකපක්ඛානි[9] ගන්ථෙත්වා කතනිවාසනං.

උබ්භට්ඨකොති උද්ධං ඨිතකො. **උක්කුටිකප්පධානමනුයුත්තොති** උක්කුටිකවීරියං අනුයුත්තො; ගච්ඡන්තොපි උක්කුටිකොව හුත්වා උප්පතිත්වා උප්පතිත්වා ගච්ඡති. **කණ්ටකාපස්සයිකොති** අයකණ්ටකෙ වා පකතිකණ්ටකෙ වා භූමියං කොට්ටෙත්වා තත්ථ චම්මං අත්ථරිත්වා ඨානචඞ්කමාදීනි කරොමීති දස්සෙති. **සෙය්‍යන්ති** සයන්තොපි තත්ථෙව සෙය්‍යං කප්පෙමි. **සායං තතියමස්සාති** සායතතියකං. පාතො මජ්ඣන්හිකෙ සායන්ති දිවසස්ස තික්ඛත්තුං පාපං පවාහෙස්සාමීති **උදකොරොහනානුයොගං අනුයුත්තො** විහරාමීති දස්සෙති.

1. ආහතං-B.
2. කණ්ණිකා-B. S.
3. ඡඩ්ඩිතට්ඨානතො-B.
4. සාණවාක චොළානි-B. S.
5. සඛුරකන්තිපි-B.
6. කුසතිණං-B. S.
7. කෙසකම්බලො-B. S.
8. පතිකුට්ඨො-B. S.
9. පත්තානි-B. S.

අනෙකවස්සගණිකන්ති අනෙකවස්සගණසඤ්ජාතං; **රජොජල්ලන්ති** රජමලං; ඉදං අත්තනො රජොජල්ලකවතසමාදානකාලං සන්ධාය වදති. **ජෙගුච්ඡිස්මින්ති** පාපජිගුච්ඡන[1]භාවෙ. **යාව උදකබින්දුම්හිපීති** යාව උදකථෙවෙපි[2] මෙ දයා පච්චුපට්ඨිතා හොති; කො පන වාදො අඤ්ඤෙසු සක්ඛරකඨලදණ්ඩකවාලිකාදීසු? තෙ කිර උදකබින්දූ ච[3] එතෙ ච සක්ඛරකඨලාදයො ඛුද්දකපාණාති පඤ්ඤපෙන්ති[4]. තෙනාහ: **යාව උදකබින්දුම්හිපි මෙ දයා පච්චුපට්ඨිතා හොති,** උදකබින්දුම්පි න හනාමි, න විනාසෙමි. කිං කාරණා? **මාහං ඛුද්දකෙ පාණෙ විසමගතෙ සඞ්ඝාතං ආපාදෙසින්ති** නින්නථලතිණග්ගරුක්ඛසාඛාදීසු විසමට්ඨානෙසු ගතෙ උදකබින්දුසඞ්ඛාතෙ ඛුද්දකෙ පාණෙ සඞ්ඝාතං වධං මා ආපාදෙසින්ති[5] එතදත්ථං සතොව අභික්කමාමීති දස්සෙති. අචෙලකෙසු කිර භූමිං අක්කන්තකාලතො පට්ඨාය සීලවා නාම නත්ථි, භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්තාපි දුස්සීලාව හුත්වා ගච්ඡන්ති; උපට්ඨාකානං ගෙහෙ භුඤ්ජන්තාපි දුස්සීලාව හුත්වා භුඤ්ජන්ති; ආගච්ඡන්තාපි දුස්සීලාව හුත්වා ආගච්ඡන්ති. යදා පන මොරපිඤ්ඡෙන ඵලකං සම්මජ්ජිත්වා සීලං අධිට්ඨාය නිසීදන්ති, තදා සීලවන්තා නාම හොන්ති.

වනකම්මිකන්ති කන්දමූලාදීනං[6] අත්ථාය වනෙ විචරන්තං. **වනෙන වනන්ති** වනතො වනං. එස නයො සබ්බත්ථ. **පපතාමීති** ගච්ඡාමි. **ආරඤ්ඤකොති** අරඤ්ඤජාතවද්ධො. ඉදං අත්තනො ආජීවකකාලං සන්ධාය වදති. බොධිසත්තො කිර පාසණ්ඩපරිග්ගණ්හනත්ථාය තං පබ්බජ්ජං පබ්බජි; නිරත්ථකභාවං පන ඤත්වාපි න උප්පබ්බජිතො. බොධිසත්තා හි යං යං ඨානං උපෙන්ති, තතො අනිවත්තිධම්මා හොන්ති. පබ්බජිත්වා පන මා මං කොචි අද්දසාති තතොව අරඤ්ඤං පවිට්ඨො. තෙනෙවාහ: **මා මං තෙ අද්දසංසු අහඤ්ච මා තෙ අද්දසන්ති.**

ගොට්ඨාති ගොවජා. **පට්ඨිතගාවොති** නික්ඛන්තගාවො. **තත්ථ චතුකුණ්ඩිකොති**[7] වනන්තෙයෙව ඨිතො ගොපාලකානං ගාවීහි සද්ධිං අපගතභාවං දිස්වා ද්වෙ හත්ථෙ ද්වෙ ච ජණ්ණුකානි භූමියං ඨපෙත්වා එවං චතුකුණ්ඩිකො උපසඞ්කමිත්වාති අත්ථො. **තානි සුදං ආහාරෙමීති** මහල්ලකවච්ඡානං[8] ගොමයානි තාසමානි නිරොජානි හොන්ති; තස්මා තානි වජ්ජෙත්වා යානි තරුණකානං ඛීරපායකානං වච්ඡකානං සඔජානි ගොමයානි කුච්ඡිපූරං ඛාදිත්වා පුන වනසණ්ඩමෙව පවිසති. තං සන්ධායාහ: **තානි සුදං ආහාරෙමීති. යාවකීවඤ්ච මෙති** යත්තකං කාලං මම සකං මුත්තකරීසං අපරික්ඛීණං හොති, යාව මෙ ආහාරවලඤ්ජො පවත්තිත්ථ, තාව සකදෙව[9] ආහාරෙමීති අත්ථො. සාලෙ

1. ජිගුච්ඡන-E. S.
2. උදකථෙවම්හි උදකසොපි-A. M2. උදකථෙවෙපි-S.
3. බින්දුසුච-A. M2. P2. R. S
4. පඤ්ඤපෙන්තීති-F.
5. ආපාදෙය්‍යන්ති-A. M2. P2 R
6. කන්දමූලඵලාදීනං-B. S.
7. චතුකුණ්ඩිකො-T. V
8. වච්ඡකානං-B. S.
9. සකංදෙව-I.

පන ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ පරික්ඛීණමංසලොහිතො උපච්ඡින්නාධාර වලඤ්ජා වච්ඡකානං[1] ගොමයානි ආහාරෙසිං. **මහාවිකටභොජනස්මින්ති** මහන්තෙ විකටභොජනෙ, අපකතිභොජනෙති අත්ථො.

තත්‍ර සුදං සාරිපුත්ත භිංසනකස්ස වනසණ්ඩස්ස භිංසනකතස්මිං හොතීති, **තත්‍රාති** පුරිමවචනාපෙක්ඛනං; **සුදන්ති** පදපූරණමත්තෙ නිපාතො; **සාරිපුත්තාති** ආලපනං. අයං පනෙත්ථ අත්ථයොජනා: **තත්‍රාති** යං වුත්තං අඤ්ඤතරස්මිං භිංසනකෙ වනසණ්ඩෙති තත්‍ර. යො සො භිංසනකො වනසණ්ඩො වුත්තො, තස්ස භිංසනකස්ස වනසණ්ඩස්ස, භිංසනකතස්මිං හොති; භිංසනකකිරියාය[2] හොතීති අත්ථො. කිං හොති? ඉදං හොති: **සො කොචි අවීතරාගො තස්ස[3] ලොමානි හංසන්තීති.** අථ වා **තත්‍රාති** සාමිඅත්ථෙ භුම්මං. **සු** ඉති නිපාතො. "කිංසු නාම තෙ භොන්තො සමණබ්‍රාහ්මණා"ති ආදීසු විය. **ඉදන්ති** අධිප්පෙතමත්ථං පච්චක්ඛං විය කත්වා දස්සනවචනං. සු ඉදන්ති **සුදං.** සන්ධිවසෙන ඉකාරලොපො වෙදිතබ්බො. "චක්ඛුන්ද්‍රියං, ඉත්ථින්ද්‍රියං, අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං" "කිංසූධ විත්තන්"ති ආදීසු විය.

අයං පනෙත්ථ අත්ථයොජනා: තස්ස **සාරිපුත්ත** භිංසනකස්ස වනසණ්ඩස්ස භිංසනකතස්මිං ඉදං සු හොති. **භිංසනකතස්මින්ති** භිංසනකභාවෙති අත්ථො. එකස්ස තකාරස්ස ලොපො දට්ඨබ්බො. **භිංසනකත්තස්මිංයෙව** වා පාඨො. භිංසනකතාය ඉති වා[4] වත්තබ්බෙ ලිඞ්ගවිපල්ලාසො කතො. නිමිත්තත්ථෙ චෙත්ථ භුම්මවචනං. තස්මා එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො: භිංසනකභාවෙ ඉදං සු හොති, භිංසනකභාව නිමිත්තං, භිංසනකභාවහෙතු, භිංසනකභාවපච්චයා ඉදං සු හොති. **සො කොචි අවීතරාගො තං වනසණ්ඩං පවිසති, යෙභුය්‍යෙන ලොමානි හංසන්තීති** බහුතරානි ලොමානි හංසන්ති, උද්ධග්ගානි, සූචිසදිසානි, කණ්ටකසදිසානි ච හුත්වා තිට්ඨන්ති; අප්පානි න හංසන්ති. බහුතරානං වා සත්තානං හංසන්ති, අප්පකානං අතිසූරපුරිසානං න හංසන්ති.

අන්තරට්ඨකාති මාඝමාසස්ස අවසානෙ චතස්සො, ඵග්ගුනමාසස්ස ආදිම්හි චතස්සොති එවං උභින්නමන්තරෙ අට්ඨරත්ති. **අබ්භොකාසෙති** මහාසත්තො හිමපාතසමයෙ රත්තිං අබ්භොකාසෙ විහරති. අථස්ස ලොමකූපෙසු ආවුතා මුත්තා විය හිමබින්දූනි තිට්ඨන්ති, සරීරං[5] සෙතදුකූලපාරුතං විය හොති. **දිවා වනසණ්ඩෙති** දිවා හිමබින්දූසු සූරියාතපසමත්ථෙන විගතෙසු අස්සාසොපි භවෙය්‍ය; අයං පන සූරියෙ උග්ගච්ඡන්තෙයෙව වනසණ්ඩං පවිසති. තත්‍රාපිස්ස සූරියතෙජෙන පග්ඝරන්තං[6] හිමං සරීරෙයෙව පතති. **දිවා අබ්භොකාසෙ විහරාමි, රත්තිං වනසණ්ඩෙති** හිමපාතකාලෙ කිරෙස දිවා අබ්භොකාසෙ විහාසි;[7]

1. වච්ඡකානං-L.
2. භිංසනකකිරියාය-E. S.
3. අවීතරාගො-L අවීතරාගො-පෙ-B. S.
4. ඉති-L.
5. සකලසරීරං-S.
6. පග්ඝරිතං-L.
7. විහරති-L.

තත්තස්ස කච්ඡෙහි සෙදධාරා මුච්චිංසු, රත්තිං අබ්භොකාසෙ හිමවස්සං; අයං පන සූරියෙ අත්ථං ගච්ඡන්තෙයෙව වනසණ්ඩං පවිසති. අථස්ස දිවා ගහිතඋස්මෙ වනසණ්ඩෙ අඞ්ගාරකාසුයං පක්ඛිත්තො විය අත්තභාවො පරිඩය්හති.

අනච්ඡරියාති අනුඅච්ඡරියා; **පටිභංසූති** උපට්ඨහිං.[1] **සො තත්තොති** දිවා ආතපෙන, රත්තිං වනඋස්මාය සන්තත්තො. **සො සීනොති**[2] රත්තිං හිමෙන දිවා හිමොදකෙන සුතින්තො.[3] **භිංසනකෙති** භයජනකෙ. **නග්ගොති** නිච්චෙලො; නිවාසනපාරුපනෙ හි සති සීතං වා උණ්හං වා න අතිබාධෙය්‍ය; තම්පි මෙ නත්ථීති දස්සෙති. **න චග්ගිමාසීනොති** අග්ගිම්පි න උපගතො. **එසනාපසුතොති** සුද්ධි එසනත්ථාය පසුතො, පයුත්තො. **මුනීති** තදා අත්තානං මුනීති කත්වා කථෙති.

ඡවට්ඨිකානීති උපඩ්ඪදඩ්ඪානි අට්ඨීනි; **උපධායාති**[4] යථා සීසූපධානකඤ්ච පාදූපධානකඤ්ච පඤ්ඤායති, එවං සන්ථරිත්වා තත්ථ සෙය්‍යං කප්පෙමීති දස්සෙති. **ගාමණ්ඩලාති** ගොපාලදාරකා; තෙ කිර බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා සුමෙධ ත්වං ඉමස්මිං ඨානෙ කස්මා නිසින්නො කථෙහීති වදන්ති. බොධිසත්තො අධොමුඛො නිසීදති, න කථෙති. අථ නං තෙ, අකථෙතුං න දස්සාමාති පරිවාරෙත්වා ඔට්ඨුභන්ති[5] සරීරෙ ඛෙළං පාතෙන්ති. බොධිසත්තො එවම්පි න කථෙති. අථ නං, ත්වං න කථෙසීති ඔමුත්තෙන්ති, පස්සාවම්පස්ස උපරි විස්සජ්ජෙන්ති. බොධිසත්තො එවම්පි න කථෙතියෙව. තතො නං කථෙහි කථෙහීති පංසුකෙන ඔකිරන්ති. බොධිසත්තො එවම්පි න කථෙතියෙව. අථස්ස, න කථෙසීති දණ්ඩකසලාකා ගහෙත්වා කණ්ණසොතෙසු පවෙසෙන්ති. බොධිසත්තො දුක්ඛා තිප්පා කටුකා වෙදනා අධිවාසෙන්තො කස්සචි කිඤ්චි න කථෙස්සාමීති මතකො විය අච්ඡති. තෙනාහ: **න ඛො පනාහං සාරිපුත්ත අභිජානාමි තෙසු පාපකං චිත්තං උප්පාදෙතාති** න මයා තෙසු පාපකං චිත්තං[6] උප්පාදිතපුබ්බන්ති අත්ථො.

උපෙක්ඛාවිහාරස්මිං හොතීති උපෙක්ඛාවිහාරෙ හොති. විහාරෙයෙව හි විහාරස්මින්ති වුත්තං. තත්ථෙව ච ඉධ ඉදං සු මෙති එත්ථාපි අයං සු මෙති එවං අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉමිනා නයෙන අඤ්ඤානිපි එවරූපානි පදානි වෙදිතබ්බානි. ඉමිනා ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ පූරිතං උපෙක්ඛාවිහාරං දස්සෙති, යං සන්ධායාහ:

“සුඛෙ පත්තෙ න රජ්ජාමි දුක්ඛෙ හොමි න දුම්මනො,
සබ්බත්ථ තුලිතො හොමි එසා මෙ උපෙක්ඛාපාරමී”ති.

ආහාරෙන සුද්ධීති කොලාදිනා එකච්චෙන පරිත්තකආහාරෙන සත්තා සුජ්ඣන්තීති එවං දිට්ඨිනො හොන්ති. **එවමාහංසූති** එවං වදන්ති. **කොලෙහීති** බදරෙහි. **කොලොදකන්ති** කොලානි මද්දිත්වා

1. උපට්ඨාසි-B. S.
2. සොසීනොති-E S.
3. සුට්ඨු තින්තො-B. S.
4. උපනිධායාති-B. S.
5. ඔට්ඨුභෙන්ති-B. S.
6. චිත්තම්පි-B S.

සාතපානකං. කොලවිකතීහීති කොලසාළවකොලපූව¹කොලගුළාදි කොලවිකාරං. එතපරමොති එතං පමාණං පරමං² අස්සාති එතපරමො. තදා එකනවුතිකප්පමත්ථකෙ පි³ න බෙලුවපක්කතාලපක්කප්පමාණො කොලො හොති; යං එතරහි කොලස්ස පමාණං, එත්තකොව හොතීති අත්ථො.

අධිමත්තකසිමානන්ති අතිවිය කිසභාවං. ආසීතික⁴පබ්බානි වාති යථා ආසීතිකවල්ලියා වා කාළවල්ලියා වා සන්ධිට්ඨානෙසු මිලායිත්වා මජ්ඣෙ උන්නතුන්නතානි හොන්ති, එවං මය්හං අඞ්ගපච්චඞ්ගානි හොන්තීති දස්සෙති. ඔට්ඨපදන්ති යථා ඔට්ඨස්ස පදං මජ්ඣෙ ගම්භීරං හොති, එවමෙව බොධිසත්තස්ස මිලාතෙ මංසලොහිතෙ වච්චද්වාරස්ස අන්තො පවිට්ඨත්තා ආනිසදං මජ්ඣෙ ගම්භීරං හොති; අථස්ස භූමියං නිසින්නට්ඨානං සරභපාදෙන අක්කන්තං විය මජ්ඣෙ උන්නතං හොති. වට්ටනාවළීති යථා රජ්ජුයා⁵ ආවුණිත්වා කතා වට්ටනාවලී වට්ටනානං අන්තරන්තරා නින්නා හොති, වට්ටනට්ඨානෙසු උන්නතා, එවං පිට්ඨිකණ්ටකො උන්නතාවනතො හොති. ජරසාලාය ගොපානසියොති ජිණ්ණසාලාය ගොපානසියො; තා වංසතො මුච්චිත්වා මණ්ඩලෙ පතිට්ඨන්ති, මණ්ඩලතො මුච්චිත්වා භූමියං තිට්ඨන්ති, එවං⁶ එකා උපරි හොති, එකා හෙට්ඨාති ඔලුග්ගවිලුග්ගා⁷ භවන්ති. බොධිසත්තස්ස න⁸ එවං ඵාසුළියො; තස්ස හි ලොහිතෙ ඡීනත්තා, මංසෙ මිලාතෙ ඵාසුළන්තරෙහි චම්මානි හෙට්ඨා ඔතිණ්ණානි. තං සන්ධායෙතං වුත්තං. ඔක්ඛායිකාති හෙට්ඨා අනුපවිට්ඨා; තස්ස කිර ලොහිතෙ ඡීනත්තා, මංසෙ මිලාතෙ අක්ඛිආවාටකා මත්ථලුඞ්ගං ආහච්ච අට්ඨංසු. තෙනස්ස එවරූපා අක්ඛිතාරකා අහෙසුං. ආමකච්ඡින්නොති අතිතරුණකාලෙ ඡින්නො; සො හි වාතාතපෙන සම්ඵුසති⁹ චෙව මිලායති ච.

යාවස්සු මෙ සාරිපුත්තාති සාරිපුත්ත මය්හං උදරච්ඡවි යාව පිට්ඨිකණ්ටකං අල්ලීනා හොති; අථවා, යාවස්සු මෙ සාරිපුත්ත භාරියං අහොසි දුක්කරකාරිකා, මය්හං උදරච්ඡවි¹⁰ පිට්ඨිකණ්ටකං අල්ලීනා අහොසීති එවමෙත්ථ සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. පිට්ඨිකණ්ටකංයෙව පරිගණ්හාමීති සහඋදරච්ඡවිං ගණ්හාමි. උදරච්ඡවිංයෙව පරිගණ්හාමීති සහපිට්ඨිකණ්ටකං ගණ්හාමි. අවකුජ්ජො පපතාමීති තස්ස හි උච්චාරපස්සාවත්ථාය නිසින්නස්ස පස්සාවො නෙව නික්ඛමති; වච්චං පන එකදෙව කතකට්ඨිමත්තා නික්ඛමති,¹¹ බලවදුක්ඛං උප්පාදෙති, සරීරතො සෙදා මුච්චන්ති; තත්ථෙව අවකුජ්ජො භූමියං පතති. තෙනාහ : අවකුජ්ජො පපතාමීති. තමෙව සායන්ති තං¹² එකනවුතිකප්පමත්ථකෙ කායං. මහාසච්චකසුත්තෙ පන පච්ඡිමභවිකානං

1. කොලසාළව-L. 2. පරං-L S. 3. පි පන-B. S. 4. අසීතක-B. S. 5. සට්ඨි රජ්ජුයා-S. 6 භූමියංහසි එවං-B. S. 7. ඔලුග්ගවිලුග්ගා-S 8 පන න-B S 9. සංවුසති-B S. 10. උදරච්ඡවි යාව-B.S. 11. කතකට්ඨිමත්තං-B. S. 12. සායන්ති-B, S.

සන්ධාය, "ඉමමෙව කාය"න්ති ආහ. පූතිමූලානීති මංසෙ වා ලොහිතෙ වා සති තිට්ඨන්ති; තස්ස පන අභාවෙ චම්මබද්ධෙ ලොමානි විය ගත්තෙයෙව ලග්ගන්ති. තං සන්ධායාහ: පූතිමූලානි ලොමානි කායස්මා පපතන්තීති.

අලමරියඤාණදස්සනවිසෙසන්ති අරියභාවං කාතුං සමත්ථං ලොකුත්තරමග්ගං.[1] ඉමිස්සායෙව අරියාය පඤ්ඤායාති විපස්සනාපඤ්ඤාය අනධිගමා. යායං අරියාති යා අයං මග්ගපඤ්ඤා අධිගතා. ඉදං වුත්තං හොති: යථා එතරහි විපස්සනාපඤ්ඤාය අධිගතත්තා මග්ගපඤ්ඤා අධිගතා, එවං එකතවුත්තිකාපමත්තෙ විපස්සනාපඤ්ඤාය අනධිගතත්තා ලොකුත්තරමග්ගපඤ්ඤං නාධිගතොස්මීති. ථෙරො[2] පනාහ: ඉමිස්සායෙවාති වුත්තපඤ්ඤාපි යායං අරියාති වුත්තපඤ්ඤාපි මග්ගපඤ්ඤායෙව. අථ නං[3] භික්ඛූ ආහංසු: එවං සන්තෙ මග්ගස්ස අනධිගතත්තා මග්ගං නාධිගතොස්මීති ඉදං වුත්තං හොති භන්තෙති. ආවුසො කිඤ්චාපි දීපෙතුං න සක්කොමි ථොපි පන මග්ගපඤ්ඤායෙවාති. එතදෙව චෙත්ථ යුත්තං. ඉතරථා හි සා අසන්ති නිද්දෙසො අප්පරූපො සියා.

සංසාරෙන සුද්ධීති බහුකං සංසරිත්වා සුජ්ඣන්තීති[4] වදන්ති. උපපත්තියා සුද්ධීති බහුකං උපපජ්ජිත්වා සුජ්ඣන්තීති වදන්ති. ආවාසෙන සුද්ධීති බහූසු ඨානෙසු වසිත්වා සුජ්ඣන්තීති වදන්ති. තීසුපි ඨානෙසු සංසරණකවසෙන සංසාරො, උපපජ්ජනකවසෙන උපපත්ති, වසිතබ්බවසෙන ආවාසොති ඛන්ධායෙව වුත්තා. යඤ්ඤෙනාති බහුයාගෙ යජිත්වා සුජ්ඣන්තීති වදන්ති. මුද්ධාවසිත්තෙනාති තීහි සඞ්ඛෙහි ඛත්තියාභිසෙකෙන මුද්ධනි[5] අභිසිත්තෙන. අග්ගිපරිචරියායාති බහුඅග්ගිපරිචරණෙන සුජ්ඣන්තීති වදන්ති.

දහරොති තරුණො. යුවාති යොබ්බඤ්ඤෙන[6] සමන්නාගතො. සුසුකාළකෙසොති සුට්ඨුකාළකෙසො. [භද්‍රෙන යොබ්බනෙන සමන්නාගතොති ඉමිනාස්ස යෙන යොබ්බනෙන සමන්නාගතො යුවා තං යොබ්බනං භද්දං ලද්ධකන්ති දස්සෙති. පඨමෙන වයසාති පඨමවයො නාම තෙත්තිංස වස්සානි, තෙන සමන්නාගතොති අත්ථො.*] පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියෙනාති පඤ්ඤාය ව්‍යත්තභාවෙන.[7] ජිණ්ණොති ජරාජිණ්ණො; වුද්ධොති වඩ්ඪිත්වා ඨිතඅඞ්ගපච්චඞ්ගො; මහල්ලකොති ජාතිමහල්ලකො; අද්ධගතොති බහුං අද්ධානං ගතො, චිරකාලාතික්කන්තො; වයො අනුප්පත්තොති වස්සසතස්ස තතියං කොට්ඨාසං පච්ඡිමවයං අනුප්පත්තො. අසීතිකො මෙ වයො වත්තතීති, ඉදං කිර සුත්තං භගවා පරිනිබ්බානසංවච්ඡරෙ කථෙසි. තස්මා එවමාහ.

---

1. මග්ගපඤ්ඤං-A 2. මජ්ඣිමභාණකත්ථෙරා-S. භාණකත්ථෙරා-B.
3. තෙ-B. 4. සුජ්ඣිත්ත-L 5. ඛත්තියාභිසෙකෙන-B.
6. යොබ්බනෙන-B. S. 7. පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තිකාවෙන-B. S.

* ඉදං පොත්ථකෙසු උපලබ්භමානං ටීකාසි පනෙසොට්ඨපුරාණියා පටිපූරිතං

පරමායාති උත්තමාය. ගතියාති ආදීසු පදසතම්පි, පදසහස්සම්පි වදන්තස්ස වදන්තස්සෙව¹ උග්ගණ්හනසමත්ථතා ගති නාම. තදෙව ආධාරණෙ උපනිබන්ධනසමත්ථතා සති නාම. එවං ගහිතං ධාරිතං සජ්ඣායං කාතුං සමත්ථවීරියං ධිති නාම. තස්ස අත්ථඤ්ච කාරණඤ්ච දස්සනසමත්ථතා පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියං නාම.

දළ්හධම්මා ධනුග්ගහොති දළ්හධනුං ගහෙත්වා ඨිතො ඉස්සාසො. දළ්හධනු නාම ද්විසහස්සථාමං වුච්චති; ද්විසහස්සථාමං නාම, යස්ස ආරොපිතස්ස ජියාබද්ධො ලොහසීසාදීනං භාරො දණ්ඩෙ ගහෙත්වා යාව කණ්ඩප්පමාණා² උක්ඛිත්තස්ස පථවිතො මුච්චති. සික්ඛිතොති දසද්වාදසවස්සානි ආචරියකුලෙ උග්ගහිතසිප්පො; කතහත්ථොති, කොචි සිප්පමෙව උග්ගණ්හාති, කතහත්ථො න හොති; අයං පන කතහත්ථො, චිණ්ණවසීභාවො; කතූපාසනොති රාජකුලාදීසු දස්සිතසිප්පො;³ ලහුකෙන අසනෙනාති අන්තො සුසිරං කත්වා තූලාදීනි පූරෙත්වා කතලාඛාපරිකම්මෙන සල්ලහුකෙන කණ්ඩෙන; එවං කතං හි එකඋසභගාමී ද්වෙ උසභානි ගච්ඡති, අට්ඨඋසභගාමී සොළස උසභානි ගච්ඡති. අප්පකසිරෙනාති නිදුක්ඛෙන; අතිපාතෙය්‍යාති අතික්කමෙය්‍ය. එවං අධිමත්තගතිමන්තොති යථා සො ධනුග්ගහො තං විදත්ථිචතුරඞ්ගුලං ඡායං සීඝමෙව අතික්කමති, එවං පදසතම්පි පදසහස්සම්පි උග්ගහෙතුං, උපධාරෙතුං, සජ්ඣායිතුං, අත්ථකාරණානි ච උපපරික්ඛිතුං සමත්ථාති අත්ථො. අඤ්ඤත්‍ර අසිතපීතඛායිතසායිතාති අසිතපීතාදීනි හි භගවතාපි කාතබ්බානි හොන්ති, භික්ඛූහිපි; තස්මා තෙසං කරණවත්ථුකාලෙ⁴ ඨපෙත්වාති දස්සෙති.

අපරියාදින්නායෙවාති අපරික්ඛීණායෙව. සචෙ හි එකො භික්ඛු කායානුපස්සනං පුච්ඡති, අඤ්ඤො වෙදනානුපස්සනං-පෙ-ධම්මානුපස්සනං; ඉමිනා පුට්ඨෙ අහං පුච්ඡිස්සාමීති එකො එකං න ඔලොකෙති; එවං සන්තෙපි එතෙසං වාරෙ පඤ්ඤායති; එවං බුද්ධානං පන වාරො න පඤ්ඤායති. විදත්ථිචතුරඞ්ගුලං ඡායං අතික්කමන්තො පුරෙතරංයෙව භගවා චුද්දසවිධෙන කායානුපස්සනං, නවවිධෙන වෙදනානුපස්සනං, සොළසවිධෙන චිත්තානුපස්සනං, පඤ්චවිධෙන ධම්මානුපස්සනං කථෙති. තිට්ඨන්තු⁵ තාව එතෙ චත්තාරො, සචෙ හි අඤ්ඤො චත්තාරො සම්මප්පධානෙසු, අඤ්ඤො ඉද්ධිපාදෙසු, අඤ්ඤො පඤ්ච ඉන්ද්‍රියෙසු, අඤ්ඤො පඤ්ච බලෙසු, අඤ්ඤො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙසු අඤ්ඤො අට්ඨ මග්ගඞ්ගෙසු පඤ්හා⁶ පුච්ඡෙය්‍යුං, තම්පි භගවා තාවදෙව කථෙය්‍ය. තිට්ඨන්තු වා එතෙ අට්ඨ, සචෙ අඤ්ඤෙ සත්තතිංස ජනා බොධිපක්ඛියෙසු පඤ්හෙ⁶ පුච්ඡෙය්‍යුං, තම්පි භගවා තාවදෙව කථෙය්‍ය. කස්මා? යාවතා හි ලොකියමහාජනා එකං පදං කථෙන්ති, තාව ආනන්දත්ථෙරො අට්ඨපදානි කථෙති. ආනන්දත්ථෙරෙ පන එකං පදං

1. වදන්තියෙව-S.
2. කණ්ණප්පමාණා-B. කරප්පමාණා-P1.
3. දස්සිතසිප්පකම්මා-L
4. කාලං-B. S.
5. තිට්ඨන්තු වා-B. L.
6. පඤ්හං-L. S.

කථෙන්තොයෙව භගවා සොළස පදානි කථෙති. කස්මා? භගවතො හි ජිව්හා මුදුකා, දන්තාවරණං සුඵුසිතං, වචනං අගළිතං, භවඞ්ගපරිවාසො ලහුකො. තෙනාහ: අපරියාදින්නායෙව සාරිපුත්ත තථාගතස්ස ධම්මදෙසනාති.

තත්ථ ධම්මදෙසනාති තන්තිඨපනා. ධම්මපදබ්‍යඤ්ජනන්ති පාළිපදබ්‍යඤ්ජනං, තස්ස තස්ස අත්ථස්ස බ්‍යඤ්ජනකං අක්ඛරං. පඤ්හපටිභානන්ති පඤ්හාව්‍යාකරණං. ඉමිනා කිං දසෙති? තථාගතො පුබ්බෙ දහරකාලෙ අක්ඛරානි සම්පිණ්ඩෙත්වා පදං වත්තුං සක්කොති; පදානි සම්පිණ්ඩෙත්වා ගාථං වත්තුං සක්කොති; චතුඅක්ඛරෙහි වා අට්ඨඅක්ඛරෙහි වා සොළසඅක්ඛරෙහි වා පදෙහි පුත්තාය ගාථාය අත්ථං වත්තුං සක්කොති; ඉදානි පන මහල්ලකකාලෙ අක්ඛරානි සම්පිණ්ඩෙත්වා පදං වා, පදානි සම්පිණ්ඩෙත්වා ගාථං වා, ගාථාය අත්ථං වා වත්තුං න සක්කොතීති එවං නත්ථි. දහරකාලෙ ච මහල්ලකකාලෙ ච සබ්බම්පි තථාගතස්ස අපරියාදින්නමෙවාති ඉදං දසෙති. මඤ්චකෙන චෙපි මන්ති ඉදං බුද්ධබලදීපනත්ථමෙව පරිකප්පෙත්වා ආහ; දසබලං පන මඤ්චකං ආරොපෙත්වා ගාමනිගමරාජධානීසු පරිහරණකාලො නාම නත්ථි. තථාගතා හි පඤ්චමෙ ආයුකොට්ඨාසෙ ඛණ්ඩිච්චාදීහි අනභිභූතා සුවණ්ණවණ්ණස්ස සරීරස්ස වෙවණ්ණියස්ස අනනුප්පත්තෙන දෙවමනුස්සානං පියමනාපකාලෙයෙව පරිනිබ්බායන්ති.

නාගසමාලොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං. පඨමබොධියං හි වීසති වස්සබ්භන්තරෙ[1] උපවාණනාගිතමෙඝියසාගරථෙරා විය අයම්පි භගවතො උපට්ඨාකො අහොසි. බීජයමානොති මන්දමන්දක[2] තාලවණ්ටෙන භගවතො උතුසුඛං සමුට්ඨාපයමානො. එතදවොචාති සකලසුත්තන්තං සුත්වා භගවතො පුබ්බචරිතං දුක්කරකාරිකං[3] ආගම්ම පසන්නො එවං අච්ඡරියං භන්තෙති ආදිවචනං අවොච. තත්ථ අච්ඡරියං පහරිතුං යුත්තන්ති අච්ඡරියං; අභූතපුබ්බං භූතන්ති අබ්භුතං; උභයම්පි එතං විම්හයස්සෙව දීපෙති. කො නාමො අයං භන්තෙති ඉදං, භද්දකො වතායං ධම්මපරියායො, හන්දස්ස භගවන්තං ආයාචිත්වා නාමං ගණ්හාපෙමීති අධිප්පායෙන ආහ. අථස්ස භගවා නාමං ගණ්හන්තො, තස්මාතිහ ත්වන්ති ආදිමාහ. තස්සත්ථො: යස්මා ඉමං සුත්තං සුත්වා තව[4] ලොමානි හට්ඨානි, තස්මාතිහ ත්වං නාගසමාල ඉමං ධම්මපරියායං ලොමහංසනපරියායොත්වෙව නං ධාරෙහීති.

මහාසීහනාදසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1. 2. 3.

එවම්මෙ සුතන්ති මහාදුක්ඛක්ඛන්ධසුත්තං[5] තත්ථ සම්බහුලාති විනයපරියායෙන[6] තයො ජනා සම්බහුලාති වුච්චන්ති, තතො පරං සඞ්ඝො. සුත්තන්තපරියායෙන තයො තයො එව, තතො උද්ධං

1. වස්සන්තරෙ-L. 3. දුක්කරකාරං-B. S 5. මහාදුක්ඛක්ඛන්ධං-L.
2. මන්දක-B. S. 4. ඉමං සුත්වා-L. 6. තත්ථ විනයපරියායෙන-B. S.

සම්බහුලා;[1] ඉධ සුත්තන්තපරියායෙන සම්බහුලා වෙදිතබ්බා. **පිණ්ඩාය පවිසිංසූති** පවිට්ඨා: එතෙ පන න තාව පවිට්ඨා; පවිසිස්සාමාති නික්ඛන්තත්තා පන පවිසිංසූති වුත්තා. යථා කිං? යථා[2] ගාමං ගමිස්සාමීති නික්ඛන්තපුරිසො තං ගාමං අප්පත්තොපි, කුහිං ඉත්ථන්නාමොති වුත්තෙ, ගාමං ගතොති වුච්චති, එවං. **පරිබ්බාජකානං ආරාමොති** ජෙතවනතො අවිදූරෙ අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං ආරාමො අත්ථි, තං සන්ධාය එවමාහංසු. **සමණො ආවුසොති** ආවුසො තුම්හාකං සත්ථා සමණො ගොතමො. **කාමානං පරිඤ්ඤන්ති** කාමානං පහානං, සමතික්කමං පඤ්ඤපෙති. රූපවෙදනාසුපි එසෙව නයො.

තත්ථ තිත්ථියා සකසමයං ජානන්තා කාමානං පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙය්‍යුං පඨමජ්ඣානං වදමානා; රූපානං පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙය්‍යුං අරූපභවං වදමානා; වෙදනානං පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙය්‍යුං අසඤ්ඤභවං වදමානා. එතෙ පන ඉදං නාම පඨමජ්ඣානං, අයං අරූපභවො, අයං අසඤ්ඤභවොතිපි[3] න ජානන්ති. එතෙ පඤ්ඤපෙතුං අසක්කොන්තාපි[4] කෙවලං පඤ්ඤපෙම පඤ්ඤපෙමාති[5] වදන්ති. තථාගතො පන කාමානං පරිඤ්ඤං අනාගාමිමග්ගෙන පඤ්ඤපෙති; රූපවෙදනානං අරහත්තමග්ගෙන. තෙ එවං මහන්තෙ විසෙසෙ විජ්ජමානෙපි, **ඉධ නො ආවුසො කො විසෙසොති** ආදිමාහංසු. තත්ථ ඉධාති ඉමස්මිං පඤ්ඤපනෙ. **ධම්මදෙසනාය වා ධම්මදෙසනන්ති** යදිදං සමණස්ස වා ගොතමස්ස ධම්මදෙසනාය සද්ධිං අම්හාකං ධම්මදෙසනං, අම්හාකං වා ධම්මදෙසනාය සද්ධිං සමණස්ස ගොතමස්ස ධම්මදෙසනං ආරබ්භ නානාකරණං වුච්චෙථ, තං කිංනාමාති වදන්ති. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. ඉති තෙ මජ්ඣෙ[6] භින්නසුවණ්ණං විය සාසනෙන සද්ධිං අත්තනො ලද්ධිං වචනමත්තෙන සමධුරං ඨපයිංසු.

නෙව අභිනන්දිංසූති එවමෙතන්ති න සම්පටිච්ඡිංසු; **න පටික්කොසිංසූති** නයිදං එවන්ති න පටිසෙධයිංසු. කස්මා? තෙ කිර තිත්ථියා නාම අන්ධජාතා[7] ජාතිබ්බා වා අජාතිබ්බා වා කථෙය්‍යුන්ති නාභිනන්දිංසු. **පටික්කොසන්ති** වච්ඡෙතන ඊසකං සාසනගන්ධො අත්ථීති න පටික්කොසිංසු. ජනපදවාසිනො වා එතෙ සකසමයපරසමයෙසු න පුබ්බෙ කුසලාතිපි උභයං නාකංසු.

න චෙව සම්පායිස්සන්තීති සම්පාදෙත්වා කථෙතුං න සක්ඛිස්සන්ති; **උත්තරිඤ්ච විඝාතන්ති** අසම්පායන්තො උත්තරිම්පි දුක්ඛං ආපජ්ජිස්සන්ති; සම්පාදෙත්වා කථෙතුං අසක්කොන්තානං හි[8] දුක්ඛං උප්පජ්ජති. **යථා තං භික්ඛවෙ අවිසයස්මින්ති** එත්ථ යථාති කාරණවචනං; තන්ති නිපාතමත්තං. යස්මා අවිසයෙ පඤ්හො පුච්ඡිතො හොතීති අත්ථො.

1 සම්බහුලාති වුච්චන්ති-B. M.
2 වුත්තා. යථා-B. S.
3 අයං රූපභවො අයං අරූපභවොතිපි-B S.
4 අසක්කොන්තා.-B. S.
5 කෙවලං පඤ්ඤපෙමාති-E.
6 ඉති තෙ මජ්ඣෙ-B.
7 අන්ධසදිසා-B. S.
8 අසක්කොන්තානං හාමි-B.

සදෙවකෙති සහ දෙවෙහි සදෙවකෙ; **සමාරකාදීසුපි** එසෙව නයො. එවං තීණි ඨානානි ලොකෙ පක්ඛිපිත්වා, පුන පජායාති පඤ්චහිපි සත්තලොකමෙව පරියාදියිත්වා එතස්මිං සදෙවකාදිභෙදෙ ලොකෙ තං දෙවං වා මනුස්සං වා න පස්සාමීති දීපෙති. **ඉතො වා පන සුත්වාති** ඉතො වා පන මම සාසනතො සුත්වා; ඉතො සුත්වා හි අතථාගතොපි අතථාගතසාවකොපි ආරාධෙය්‍ය, පරිතොසෙය්‍ය; අඤ්ඤථා ආරාධනා නාම නත්ථීති දස්සෙති.

ඉදානි අත්තනො තෙසං පඤ්හානං වෙය්‍යාකරණෙන චිත්තාරාධනං දස්සෙන්තො, **කො ච භික්ඛවෙති** ආදිමාහ. **කාමගුණාති** කාමයිතබ්බට්ඨෙන කාමා ච[1] බන්ධනට්ඨෙන ගුණා. "අනුජානාමි භික්ඛවෙ අහතානං වත්ථානං ද්විගුණං සඞ්ඝාටි"න්ති එත්ථ හි පටලට්ඨො ගුණට්ඨො "අච්චෙන්ති කාලා තරයන්ති රත්තියො වයොගුණා අනුපුබ්බං ජහන්තී"ති එත්ථ රාසට්ඨො ගුණට්ඨො. "සතගුණා දක්ඛිණා පාටිකඞ්ඛිතබ්බා"ති එත්ථ ආනිසංසට්ඨො ගුණට්ඨො. "අන්තං අන්තගුණං" "කයිරා මාලාගුණෙ බහූ"ති එත්ථ බන්ධනට්ඨො ගුණට්ඨො. ඉධාපි එසොව අධිප්පෙතො, තෙන වුත්තං: බන්ධනට්ඨෙන ගුණාති. **චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යාති** චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන පස්සිතබ්බා. එතෙනුපායෙන සොතවිඤ්ඤෙය්‍යාදීසුපි අත්ථො වෙදිතබ්බො. **ඉට්ඨාති** පරියිට්ඨා වා හොන්තු මා වා, ඉට්ඨාරම්මණභූතාති අත්ථො; **කන්තාති** කමනීයා; **මනාපාති** මනවඩ්ඪනකා; **පියරූපාති** පියජාතිකා; **කාමූපසංහිතාති** ආරම්මණං කත්වා උප්පජ්ජමානෙන කාමෙන උපසංහිතා; **රජනීයාති** රජ්ජනියා, රාගුප්පත්තිකාරණභූතාති අත්ථො.

යදි මුද්දායාති ආදීසු **මුද්දාති** අඞ්ගුලිපබ්බෙසු සඤ්ඤං ඨපෙත්වා හත්ථමුද්දා; **ගණනාති** අච්ඡිද්ද[2]ගණනා; **සඞ්ඛානන්ති**[3] පිණ්ඩගණනා; යාය ඛෙත්තං ඔලොකෙත්වා ඉධ එත්තකා වීහි භවිස්සන්ති, රුක්ඛං ඔලොකෙත්වා ඉධ එත්තකානි ඵලානි භවිස්සන්ති, ආකාසං ඔලොකෙත්වා ඉමෙ ආකාසෙ සකුණා එත්තකා නාම භවිස්සන්තීති ජානන්ති. **කසීති** කසිකම්මං; **වණිජ්ජාති** ජලවණිජ්ජාථලවණිජ්ජාදි වණිප්පථො;[4] **ගොරක්ඛන්ති** අත්තනො වා පරෙසං වා ගාවො රක්ඛිත්වා පඤ්චගොරසවික්කයෙන ජීවනකම්මං. **ඉස්සත්ථො** වුච්චති ආවුධං ගහෙත්වා උපට්ඨානකම්මං; **රාජපොරිසන්ති** විනා ආවුධෙන රාජකම්මං කත්වා උපට්ඨානං;[5] **සිප්පඤ්ඤතරෙනාති** ගහිතාවසෙසං හත්ථිඅස්සසිප්පාදි. **සීතස්ස පුරක්ඛතොති** ලක්ඛං විය සරස්ස සීතස්ස පුරතො සීතො; සීතෙන බාධියමානොති අත්ථො. උණ්හස්සපි එසෙව නයො. ඩංසාදීසු **ඩංසාති** පිඞ්ගලමක්ඛිකා; **මකසාති** සබ්බමක්ඛිකා; **සිරිංසපාති** යෙ කෙචි සරිත්වා ගච්ඡන්ති. **රිස්සමානොති** රුප්පමානො[6], ඝට්ටියමානො; **මීයමානොති** මරමානො.

1. කාමා-B. S.
2. ච්ඡිද්දක-E.
3. සඞ්ඛාති-B. S.
4. වණිජ්ජපථො-S.
5. කත්වා රජ්ජුපට්ඨානං-L.
6. කම්පමානො--B. S.

අයං භික්ඛවෙති භික්ඛවෙ අයං මුද්දාදීහි ජීවිකාකප්පනං ආගම්ම සීතාදිපච්චයො ආබාධො, **කාමානං ආදීනවොති** කාමෙසු උපද්දවො උපස්සග්ගොති අත්ථො. **සන්දිට්ඨිකොති** පච්චක්ඛො, සාමං පස්සිතබ්බො; **දුක්ඛක්ඛන්ධොති** දුක්ඛරාසි; **කාමහෙතූති** ආදීසු පච්චයට්ඨෙන කාමා අස්ස හෙතූති කාමහෙතු; මූලට්ඨෙන කාමා නිදානමස්සාති කාමනිදානො; ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන පන **කාමනිදාන**න්ති වුත්තං. කාරණට්ඨෙන කාමා අධිකරණං අස්සාති කාමාධිකරණො; ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙනෙව පන **කාමාධිකරණ**න්ති වුත්තං. **කාමානමෙව හෙතූති** ඉදං නියමවචනං; කාමපච්චයා උප්පජ්ජතියෙවාති අත්ථො.

උට්ඨහතොති ආජීවසමුට්ඨාපකවීරියෙන උට්ඨහන්තස්ස; **ඝටතොති** තං වීරියං පුබ්බෙනාපරං ඝටෙන්තස්ස; **වායමතොති** වායාමං, පරක්කමං, පයොගං කරොන්තස්ස; **නාභිනිප්ඵජ්ජන්තීති** න නිප්ඵජ්ජන්ති, හත්ථං නාභිරුහන්ති. **සොචතීති** චිත්තෙ උප්පන්නබලවසොකෙන සොචති. **කිලමතීති** කායෙ උප්පන්නදුක්ඛෙන කිලමති; **පරිදෙවතීති** වාචාය පරිදෙවති. **උරත්තාළින්ති** උරං තාළෙත්වා; **කන්දතීති** රොදති. **සම්මොහං ආපජ්ජතීති** විසඤ්ඤී විය සම්මූළ්හො හොති. **මොඝන්ති** තුච්ඡං; **අඵලොති** නිප්ඵලො. **ආරක්ඛාධිකරණන්ති** ආරක්ඛකාරණා. **කින්තීති**[1] කෙන නු ඛො උපායෙන; **යම්පි මෙති** යම්පි මය්හං කසිකම්මාදීනි කත්වා උප්පාදිතං ධනං අහොසි; **තම්පි නො නත්ථීති** තම්පි අම්හාකං ඉදානි නත්ථි.

පුන ච පරං භික්ඛවෙ කාමහෙතූති ආදිනාපි කාරණං දස්සෙත්වාව ආදීනවං දීපෙති. තත්ථ **කාමහෙතූති** කාමපච්චයා; **රාජානොපි රාජූහි විවදන්ති**. **කාමනිදානන්ති** භාවනපුංසකං; කාමෙ නිදානං කත්වා විවදන්තීති අත්ථො. **කාමාධිකරණන්තිපි** භාවනපුංසකමෙව; කාමෙ අධිකරණං කත්වා විවදන්තීති අත්ථො. **කාමානමෙව හෙතූති** ගාමනිගම[2]සෙනාපතිපුරොහිතට්ඨානන්තරාදීනං කාමානංයෙව[3] හෙතු විවදන්තීති අත්ථො. **උපක්කමන්තීති** පහරන්ති;

අසිචම්මන්ති අසිඤ්චෙව ඛෙටකඵලකාදීනි ච. **ධනුකලාපං සන්නය්හිත්වාති** ධනුං ගහෙත්වා සරකලාපං සන්නය්හිත්වා; **උභතොබ්‍යූළ්හන්ති** උභතො රාසිභූතං. **පක්ඛන්දන්තීති** පවිසන්ති. **උසූසූති** කණ්ඩෙසු; **විජ්ජොතලන්තෙසූති** විපරිවත්තමානෙසු.[4] **තෙ තත්ථාති** තෙ තස්මිං සඞ්ගාමෙ. **අද්දාවලෙපනා**[5] **උපකාරියොති** එත්[6] මනුස්සා පාකාරපාදං අස්සඛුරසණ්ඨානෙන ඉට්ඨකාහි චිනිත්වා උපරි සුධාය ලෙපෙන්ති;[7] එවං කතා පාකාරපාදා **උපකාරියොති** වුච්චන්ති. තා තින්තෙන[8] කලලෙන සිත්තා **අද්දාවලෙපනා**[5] නාම හොන්ති. **පක්ඛන්දන්තීති** තාසං හෙට්ඨා තිඛිණඅයසූලරුක්ඛසූලාදීහි[9] විජ්ඣියමානාපි පාකාරස්ස පච්ඡිමභාගෙන ආරුහිතුං අසක්කොන්තාපි උපධාවන්ති

1. කින්ති මෙහි-B. L. S. E. 2. ගාමජනපදනගර-B. 3. යෙව-E.
4. පරිවත්තන්තෙසු-B. S. 5. අට්ටාවලෙපනා-B, S. 6. එත්ථ-B. S.
7. ලිම්පන්ති-B. ලිම්පෙන්ති-S. 8. සන්තෙන-B. L. E. 9. සකණ්ඨඅයසූලාදීහි-B. S.

යෙව. පක්කට්ඨියාති[1] කථිත[2]ගොමයෙන, අභිවග්ගෙනාති සත දන්තෙන; තං අට්ටදන්තාකාරෙන කත්වා, නගරද්වාරං භින්දිත්වා පවිසිස්සාමාති ආගතෙ උපරිද්වාරෙ ඨිතා තස්ස බන්ධනයොත්තානි ඡින්දිත්වා තෙන අභිවග්ගෙන ඔමද්දන්ති.

සන්ධිම්පි ඡින්දන්තීති ඝරසන්ධිං ඡින්දන්ති. **නිල්ලොපන්ති** ගාමෙ පහරිත්වා මහාවිලොපං කරොන්ති. **එකාගාරිකන්ති** පණ්ණාසමත්තාපි සට්ඨිමත්තාපි පරිවාරෙත්වා, ජීවග්ගාහං ගහෙත්වා ධනං[3] ආහරාපෙන්ති. **පරිපන්ථෙපි තිට්ඨන්තීති** පන්ථදූහනකම්මං කරොන්ති.

අඩ්ඪදණ්ඩකෙහීති මුග්ගරෙහි; පහාරසාධනත්ථං වා චතුහත්ථං දණ්ඩං ද්වෙධා ඡෙත්වා ගහිතදණ්ඩකෙහි. **බිලඞ්ගථාලිකන්ති** කඤ්ජියඋක්ඛලිකම්මකාරණං; තං කරොන්තා සීසකපාලං උප්පාටෙත්වා තත්තං අයොගුළං සණ්ඩාසෙන ගහෙත්වා තත්ථ පක්ඛිපන්ති; තෙන මත්ථලුඞ්ගං පක්කට්ඨිත්වා උපරි උත්තරති. **සඞ්ඛමුණ්ඩිකන්ති** සඞ්ඛමුණ්ඩකම්මකාරණං; තං කරොන්තා උත්තරොට්ඨඋභතොකණ්ණචූළිකගලවාටකපරිච්ඡෙදෙන චම්මං ඡින්දිත්වා සබ්බකෙසෙ එකතො ගණ්ඨිං කත්වා දණ්ඩකෙන වාලෙත්වා[4] උප්පාටෙන්ති; සහ කෙසෙහි චම්මං උට්ඨහති. තතො සීසකටාහං ථූලසක්ඛරාහි ඝංසිත්වා ධොවන්තා සඞ්ඛවණ්ණං කරොන්ති.

රාහුමුඛන්ති රාහුමුඛකම්මකාරණං; තං කරොන්තා සඞ්කුනා මුඛං විවරිත්වා අන්තොමුඛෙ දීපං ජාලෙන්ති. කණ්ණචූළිකාහි වා පට්ඨාය මුඛං නිඛාදනෙන ඛණන්ති; ලොහිතං පග්ඝරිත්වා මුඛං පූරෙති. **ජොතිමාලිකන්ති** සකලසරීරං තෙලපිලොතිකාය වෙඨෙත්වා ආලිම්පෙන්ති. **හත්ථපජ්ජොතිකන්ති** හත්ථෙ තෙලපිලොතිකාය වෙඨෙත්වා දීපං විය පජ්ජාලෙන්ති. **එරකවත්තිකන්ති** එරකවත්තකම්මකාරණං; තං කරොන්තා හෙට්ඨා[5] ගීවතො[6] පට්ඨාය චම්මවට්ටෙ කන්තිත්වා ගොප්ඵකෙ පාතෙන්ති. අථ නං යොත්තෙහි බන්ධිත්වා කඩ්ඪන්ති. සො අත්තනොව චම්මවට්ටෙ අක්කමිත්වා අක්කමිත්වා පතති. **චීරකවාසිකන්ති** චීරකවාසිකකම්මකාරණං; තං කරොන්තා තථෙව චම්මවට්ටෙ කන්තිත්වා කටියං ඨපෙන්ති; කටිතො පට්ඨාය කන්තිත්වා ගොප්ඵකෙසු ඨපෙන්ති; උපරිමෙහි හෙට්ඨිමසරීරං චීරකනිවාසනනිවත්ථං විය හොති.

එණෙය්‍යකන්ති එණෙය්‍යකකම්මකාරණං; තං කරොන්තා උභොසු කප්පරෙසු ච ජණ්ණුකෙසු ච අයසලාකානි දත්වා අයසූලානි කොට්ටෙන්ති. සො චතූහි අයසූලෙහි භූමියං පතිට්ඨහති. අථ නං පරිවාරෙත්වා අග්ගිං කරොන්ති. **"එණෙය්‍යකො ජොතිපරිග්ගහො යථා"ති** ආගතට්ඨානෙපි ඉදමෙව වුත්තං. තං සන්ධිසන්ධිතො[7] සූලානි

1. පක්කණ්ඨායාති-B. පක්කට්ඨියාති-S. 2. කුථිත-B, E. කුට්ඨිත-S.
3. ගහෙත්වා-B, S 4. චෙල්ලිත්වා-B. වලිත්වා-S. 5. කරොන්තා-B, S.
6. ගීවායතො-E. 7. පා. කාලෙන කාලං-B, S, [මනොරථපූරණියාපි අයමෙව පාඨො]

අප්පෙත්වා වත්ථිං අට්ඨිකොටීහියෙව ඨපෙන්ති; එවරූපා කාරණා නාම නත්ථි. බළිසමංසිකන්ති උභතොමුඛෙහි බළිසෙහි පහරිත්වා චම්මමංසන්හාරූනි උප්පාටෙන්ති. කහාපණිකන්ති[1] සකලසරීරං තිණ්හාහි වාසීහි කොට්ටෙත්වා පට්ඨාය කහාපණමත්තං කහාපණමත්තං පාතෙන්තා කොට්ටෙන්ති. ඛාරාපතච්ඡිකන්ති[2] සරීරං තත්ථ තත්ථ ආවුධෙහි පහරිත්වා කොච්ඡෙහි ඛාරං ඝංසෙන්ති;[3] චම්මමංසන්හාරූනි පග්ඝරිත්වා[4] අට්ඨිකසඞ්ඛලිකාව තිට්ඨති.

පලිඝපරිවත්තිකන්ති එකෙන පස්සෙන නිපජ්ජාපෙත්වා කණ්ණච්ඡිද්දෙ[5] අයසූලං කොට්ටෙත්වා පථවියා එකාබද්ධං කරොන්ති. අථ නං පාදෙ ගහෙත්වා ආවිඤ්ඡන්ති. පලාලපීඨකන්ති ඡෙකො කාරණිකො ඡවිචම්මං අච්ඡින්දිත්වා නිසදපොතකෙහි[6] අට්ඨීනි භින්දිත්වා කෙසෙසු ගහෙත්වා උක්ඛිපති, මංසරාසියෙව හොති; අථ නං කෙසෙහෙව පරියොනන්ධිත්වා ගණ්හන්ති; පලාලවට්ටිං විය කත්වා පලිවෙඨෙන්ති. සුනඛෙහිපීති කතිපයානි දිවසානි ආහාරං අදත්වා ඡාත[7]සුනඛෙහි ඛාදාපෙන්ති; තෙ මුහුත්තෙනෙව අට්ඨිකසඞ්ඛලිකමෙව කරොන්ති. සම්පරායිකොති සම්පරායෙ දුතියත්තභාවෙ විපාකොති අත්ථො.

ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානන්ති නිබ්බානං; නිබ්බානං හි ආගම්ම කාමෙසු ඡන්දරාගො විනයති[8] චෙව පහීයති ච. තස්මා නිබ්බානං ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානන්ති වුත්තං. සාමං වා කාමෙ පරිජානිස්සන්තීති සයං වා කාමෙ තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිස්සන්ති. තථත්තායාති තථාභාවාය. යථාපටිපන්නොති යාය පටිපදාය පටිපන්නො.

ඛත්තියකඤ්ඤා වාති ආදි අපරිමිතෙන විපුලෙන කුසලෙන ගහිතපටිසන්ධිකං වණ්ණාලඞ්කාරාදීනි ලභනට්ඨානෙ නිබ්බත්තං දස්සෙතුං වුත්තං. පන්නරසවස්සුද්දෙසිකාති පන්නරසවස්සවයා. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. වයපදෙසං කස්මා ගණ්හාතීති? වණ්ණසම්පත්තිදස්සනත්ථං; මාතුගාමස්ස හි දුග්ගතකුලෙ නිබ්බත්තස්සාපි එතස්මිං කාලෙ ථොකථොකං වණ්ණායතනං පසීදති; පුරිසානං පන වීසතිවස්සපඤ්චවීසතිවස්සකාලෙ පසන්නං හොති. නාතිදීඝාති ආදීහි ඡදොසවිරහිතං සරීරසම්පත්තිං දීපෙති. වණ්ණනිභාති වණ්ණායෙව.

ජිණ්ණන්ති ජරාජිණ්ණං; ගොපානසිවඞ්කන්ති ගොපානසී විය වඞ්කං; භොග්ගන්ති භග්ගං; ඉමිනාපිස්ස වඞ්කභාවමෙව දීපෙති. දණ්ඩපරායනන්ති දණ්ඩපටිසරණං, දණ්ඩදුතියං; පවෙධමානන්ති කම්පමානං; ආතුරන්ති ජරාතුරං; ඛණ්ඩදන්තන්ති ජරානුභාවෙන ඛණ්ඩිතදන්තං; පලිතකෙසන්ති පණ්ඩරකෙසං; විලූනන්ති ලුඤ්චිත්වා ගහිතකෙසං විය ඛල්ලාටං; ඛලිතසිරන්ති[9] මහාඛල්ලාටසීසං; වලිනන්ති[10]

1. කහාපණිකන්ති-B.
2. ඛාරාපටිච්ඡකං-B. පටච්ඡිකං-S.
3. ඝංසන්ති B., S.
4. පග්ඝරිත්වා සවන්ති-B, S.
5. කණ්ණච්ඡිද්දෙන-L.
6. නිසදපොතෙහි-L.
7. ඡාතකෙහි-B, S.
8. විනස්සති-E. විනයති-S.
9. ඛලිතංසිරන්ති-L.
10. වලිතන්ති-L.

සඤ්ජාතවලිං. **තිලකාහතගත්තන්ති** සෙතතිලකකාළතිලකෙහි විකිණ්ණසරීරං. **ආබාධිකන්ති** බ්‍යාධිතං; **දුක්ඛිතන්ති** දුක්ඛප්පත්තං; **බාළ්හගිලානන්ති** අධිමත්තගිලානං. **සිවථිකාය ඡඩ්ඩිතන්ති** ආමකසුසානෙ පාතිතං; සෙසමෙත්ථ සතිපට්ඨානෙ වුත්තමෙව. ඉධාපි නිබ්බානංයෙව ඡන්දරාගවිනයො.

නෙව තස්මිං සමයෙ අත්තබ්‍යාබාධායාති තස්මිං සමයෙ අත්තනොපි දුක්ඛත්ථාය න චෙතෙති. **අබ්‍යාපජ්ඣංයෙවාති** නිද්දුක්ඛමෙව. **යං භික්ඛවෙ වෙදනා අනිච්චාති** භික්ඛවෙ යස්මා වෙදනා අනිච්චා, තස්මා. අයං අනිච්චාදිආකාරො[1] වෙදනාය ආදීනවොති අත්ථො. නිස්සරණං වුත්තප්පකාරමෙවාති.

මහාදුක්ඛක්ඛන්ධසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

1. 2. 4.

එවං මෙ සුතන්ති චූළදුක්ඛක්ඛන්ධසුත්තං.[2] තත්ථ **සක්කෙසූති** එවංනාමකෙ ජනපදෙ; සො හි ජනපදො සක්‍යානං රාජකුමාරානං වාසට්ඨානත්තා[3] සක්කාත්වෙව සඞ්ඛං ගතො. සක්‍යානං පන උප්පත්ති අම්බට්ඨසුත්තෙ ආගතාව. **කපිලවත්ථුස්මින්ති** එවංනාමකෙ නගරෙ. තං හි කපිලස්ස ඉසිනො නිවාසට්ඨානෙ[4] කතත්තා කපිලවත්ථූති වුත්තං. තං ගොචරගාමං කත්වා. **නිග්‍රොධාරාමෙති** නිග්‍රොධො නාම සක්කො, සො ඤාතිසමාගමකාලෙ කපිලවත්ථුං ආගතෙ භගවති අත්තනො ආරාමෙ විහාරං කාරෙත්වා භගවතො නිය්‍යාදෙසි;[5] තස්මිං විහරතීති අත්ථො.

මහානාමොති අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස භාතා, භගවතො චූළපිතු පුත්තො. සුද්ධොදනො, සුක්කොදනො, සක්කොදනො[6] ධොතොදනො, අමිතොදනොති ඉමෙ පඤ්ච ජනා භාතරො. අමිතා[7] නාම දෙවී තෙසං භගිනී. තිස්සත්ථෙරො තස්සා පුත්තො. තථාගතො ච නන්දත්ථෙරො ච සුද්ධොදනස්ස පුත්තා. මහානාමො ච අනුරුද්ධත්ථෙරො ච සුක්කොදනස්ස; ආනන්දත්ථෙරො අමිතොදනස්ස. සො භගවතො කණිට්ඨො, මහානාමො මහල්ලකතරො, සකදාගාමී අරියසාවකො.

දීඝරත්තන්ති මය්හං සකදාගාමිඵලප්පත්තිතො[8] පට්ඨාය චිරරත්තං ජානාමීති දස්සෙති. **ලොභධම්මාති** ලොභසඞ්ඛාතා ධම්මා; නානප්පකාරකං ලොභංයෙව සන්ධාය වදති. ඉතරෙසුපි ද්වීසු එසෙව නයො. **පරියාදාය තිට්ඨන්තීති** ඛෙපෙත්වා තිට්ඨන්ති. ඉදං හි පරියාදානං නාම, "සබ්බං හත්ථිකායං පරියාදියිත්වා, සබ්බං අස්සකායං, සබ්බං රථකායං, සබ්බං පත්තිකායං පරියාදියිත්වා ජීවන්තංයෙව නං අග්ගහෙසී"ති එත්ථ

---

1. ආකාරොව-B. ච S. 2. චූළදුක්ඛක්ඛන්ධං-L 3. වසනට්ඨානතො-B. S. 4. නිවාසනට්ඨානෙ-B. S. 5. නිය්‍යාතෙසි-E. 6. අසුක්කොදනො L. 7. අමිතාචී-L, E. 8. ඵලප්පත්තිතො-B. S.

ග්ගෙන ආගතං. "අනිච්චසඤ්ඤා භික්ඛවෙ භාවිතා බහුලීකතා සබ්බං කාමරාගං පරියාදියතී"ති එත්ථ ඛෙපෙති. ඉධාපි ඛෙපෙති අධිප්පෙතං[1]; තෙන වුත්තං පරියාදියිත්වාති ඛෙපෙත්වාති.

යෙන මෙ එකදා ලොභධම්මාපීති යෙන මය්හං එකස්මිං[2] කාලෙ ලොභධම්මාපි චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්තීති පුච්ඡති. අයං කිර රාජා සකදාගාමිමග්ගෙන ලොභදොසමොහා[3] නිරවසෙසා පහීයන්තීති සඤ්ඤී අහොසි. අයං පහීනං[4] මෙ අත්ථීතිපි ජානාති, අප්පහීනකං උපාදාය පහීනකම්පි පුන පවජ්ජතො වාවත්තන්තීති[5] සඤ්ඤී හොති. අරියසාවකස්ස එවං සන්දෙහො උප්පජ්ජතීති? ආම උප්පජ්ජති. කස්මා? පණ්ණත්තියා අකොවිදත්තා; අයං කිලෙසො අසුකමග්ගවජ්ඣොති ඉමිස්සා පණ්ණත්තියා අකොවිදස්ස හි අරියසාවකස්සපි එවං හොති. කිං තස්ස පච්චවෙක්ඛනා නත්ථීති? අත්ථි. සා පන න සබ්බෙසං පරිපුණ්ණා හොති. එකො හි පහීනකිලෙසමෙව පච්චවෙක්ඛති, එකො අවසිට්ඨකිලෙසමෙව, එකො මග්ගමෙව, එකො ඵලමෙව, එකො නිබ්බානමෙව. ඉමාසු පන පඤ්චසු පච්චවෙක්ඛනාසු එකං වා ද්වෙ වා නො ලද්ධුං න වට්ටති. ඉති යස්ස පච්චවෙක්ඛනා න පරිපුණ්ණා, තස්ස මග්ගවජ්ඣකිලෙසපණ්ණත්තියං අකොවිදත්තා එවං හොති.

සො එව ඛො තෙති සොයෙව ලොභො දොසො මොහො ච තව සන්තානෙ අප්පහීනො; ත්වං පන පහීනසඤ්ඤී අහොසීති දස්සෙති. **සො ච හි තෙති** සො තුය්හං ලොභදොසමොහධම්මො. **කාමෙති** දුවිධෙපි කාමෙ න පරිභුඤ්ජෙය්‍යාසි[6] මය්හං විය පබ්බජෙය්‍යාසීති දස්සෙති. **අප්පස්සාදාති** පරිත්තසුඛා. **බහුදුක්ඛාති** දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකදුක්ඛමෙවෙත්ථ බහුකං. **බහූපායාසාති** දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකො උපායාසකිලෙසොයෙවෙත්ථ බහු. **ආදීනවොති** දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකො උපද්දවො; **එත්ථ භීය්‍යොති** එතෙසු කාමෙසු අයං ආදීනවොයෙව බහු; අස්සාදො පන හිමවන්තං උපනිධාය සාසපො විය අප්පො, පරිත්තකො. **ඉති චෙපි මහානාමාති** මහානාම එවඤ්චෙපි අරියසාවකස්ස **යථාභූතං**[7] යථාසභාවං **සම්මා** නයෙන කාරණෙන **පඤ්ඤාය** සුදිට්ඨං හොතීති දස්සෙති. තත්ථ **පඤ්ඤායාති** විපස්සනාපඤ්ඤාය, හෙට්ඨාමග්ගද්වයඤාණෙනාති අත්ථො.

සො චාති සො එස[8] මග්ගද්වයෙන[9] දිට්ඨකාමාදීනවො අරියසාවකො. **පීතිසුඛන්ති** ඉමිනා සප්පීතිකානි ද්වෙ ඣානානි දස්සෙති. **අඤ්ඤං වා තතො සන්තතරන්ති** තතො වා ඣානද්වයතො සන්තතරං අඤ්ඤං උපරි ඣානද්වයඤ්චෙව මග්ගද්වයඤ්ච. **නෙව තාව අනාවට්ටී කාමෙසු හොතීති** අථ ඛො සො ද්වෙ මග්ගෙ පටිවිජ්ඣිත්වා ඨිතොපි අරියසාවකො උපරි ඣානානං වා මග්ගානං වා අනධිගතත්තා

1. අධිප්පෙතො-B. L. S.
2. එකෙකස්මිං-B. S.
3. ලොභමොහා-E.
4. අප්පහීනං-L.
5. පුච්ඡන්තො වචන්තීති-B.
6. න පරිභුඤ්ජෙය්‍යාසීති-B. S.
7. යථාභූතන්ති-B. S.
8. සොචාති සො එව-S.
9. මග්ගාවසෙන B.

නෙව තාව කාමෙසු අනාවට්ටී හොති; අනාවට්ටන්තො[1] අනාභොගො න හොති; සාවට්ටන්තො[2] සාභොගොයෙව හොති. කස්මා? චතූහි ඣානෙහි වික්ඛම්භනප්පහානස්ස, ද්වීහි මග්ගෙහි සමුච්ඡෙදප්පහානස්ස අභාවා.

මය්හම්පි ඛොති න කෙවලං තුය්හෙව අථ ඛො මය්හම්පි; **පුබ්බෙව සම්බොධා**ති මග්ගසම්බොධතො පුරෙතරමෙව; **පඤ්ඤාය සුදිට්ඨං අහොසී**ති එත්ථ ඔරොධනාටකප්පජහනපඤ්ඤා අධිප්පෙතා. **පීතිසුඛං නාජ්ඣගම**න්ති සප්පීතිකානි ද්වෙ ඣානානි න පටිලභිං; **අඤ්ඤං වා තතො සන්තතර**න්ති ඉධ උපරි ඣානද්වයඤ්චෙව චත්තාරො ච මග්ගා අධිප්පෙතා. **පච්චඤ්ඤාසි**න්ති පටිඤ්ඤං අකාසිං.[3]

එකමිදාහං මහානාම සමයන්ති කස්මා ආරද්ධං? අයං පාටියෙක්කො අනුසන්ධි. හෙට්ඨා කාමානං අස්සාදොපි ආදීනවොපි කථිතො; නිස්සරණං න කථිතං; තං කථෙතුං අයං දෙසනා ආරද්ධා. කාමසුඛල්ලිකානුයොගො වා[4] එකො අන්තො, අත්තකිලමථානුයොගො එකො; ඉමෙහි අන්තෙහි මුත්තං මම සාසනන්ති උපරි ඵලසමාපත්තිසීසෙන සකලසාසනං දස්සෙතුම්පි අයං දෙසනා ආරද්ධා.

ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙති තස්ස පබ්බතස්ස ගිජ්ඣසදිසං කූටං අත්ථි, තස්මා ගිජ්ඣකූටොති වුච්චති; ගිජ්ඣා වා තස්ස කූටෙසු නිවසන්තීතිපි ගිජ්ඣකූටොති වුච්චති. **ඉසිගිලිපස්සෙ**ති ඉසිගිලිපබ්බතස්ස පස්සෙ. **කාළසිලාය**න්ති කාළවණ්ණපිට්ඨිපාසාණෙ. **උබ්භට්ඨකා හොන්තී**ති උබ්භංයෙව[5] ඨිතකා හොන්ති, අනිසින්නා. **ඔපක්කමිකා**ති උබ්භට්ඨකාදිනා අත්තනො උපක්කමෙන නිබ්බත්තිතා. **නිගණ්ඨො ආවුසො**ති අඤ්ඤං කාරණං වත්තුං අසක්කොන්තා නිගණ්ඨස්ස උපරි ඛිපිංසු.[6] **සබ්බඤ්ඤූ සබ්බදස්සාවී**ති සො අම්හාකං සත්ථා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං සබ්බං ජානාති, පස්සතීති දස්සෙන්ති. **අපරිසෙසං ඤාණදස්සනං පටිජානාතී**ති සො අම්හාකං සත්ථා අපරිසෙසං ධම්මං ජානන්තො[7] අපරිසෙසසඞ්ඛාතං[8] ඤාණදස්සනං පටිජානාති. පටිජානන්තො ච එවං[9] පටිජානාති : **චරතො ච මෙ තිට්ඨතො ච -පෙ- පච්චුපට්ඨිත**න්ති. තත්ථ **සතත**න්ති නිච්චං. **සමිත**න්ති තස්සෙව වෙවචනං.

කිං පන තුම්හෙ ආවුසො නිගණ්ඨා ජානාථ, එත්තකං වා දුක්ඛං නිජ්ජිණ්ණන්ති ඉදං භගවා, පුරිසො නාම යං කරොති, තං ජානාති; වීසති කහාපණෙ ඉණං ගහෙත්වා දස දත්වා දස මෙ දින්නා, දස ඨිතාති[10] ජානාති; තෙපි දත්වා, සබ්බං දින්නන්ති ජානාති;

1. අනාවට්ටිතො-B. S. 2 සාවට්ටිතො-S. ආවට්ටිතො-B.
3. පටිඅඤ්ඤාසිං-S. E. 4. යොගොති-B. S. 5. උබ්භායෙව-L. S. උද්ධංයෙව-B.
6. පක්ඛිපිංසු-B.S. 7. ජානන්තො-B. S. 8. අපරිසෙසං වා ත.-L.
9. එව ච-B. එවඤ්ච-S. 10 අවසිට්ඨානි-B.

ඛෙත්තස්ස තතියභාගං ලායිත්වා, එකො භාගො ලායිතො, ද්වෙ අවසිට්ඨාති ජානාති; පුන එකං ලායිත්වා, ද්වෙ ලායිතා, එකො අවසිට්ඨොති ජානාති;[1] තස්මිම්පි ලායිතෙ සබ්බං නිට්ඨිතන්ති ජානාති; එවං සබ්බකිච්චෙසු කතඤ්ච අකතඤ්ච ජානාති; තුම්හෙහිපි තථා ඤාතබ්බං සියාති දස්සෙති. **අකුසලානං ධම්මානං පහානන්ති** ඉමිනා අකුසලං පහාය කුසලං භාවෙත්වා සුද්ධත්තං පත්තො නිගණ්ඨො නාම තුම්හාකං සාසනෙ අත්ථීති පුච්ඡති. **එවං සන්තෙති** තුම්හාකං එවං අජානනභාවෙ සති; **ලුද්දාති** ලුද්දාචාරා; **ලොහිතපාණිනොති** පාණෙ ජීවිතා වොරොපෙන්තා[2] ලොහිතෙන මක්ඛිතපාණිනො; පාණං හිංසන්තස්සාපි[3] ලොහිතෙන පාණි මක්ඛීයති, සොපි ලොහිතපාණීත්වෙව වුච්චති. **කුරූරකම්මන්තාති** දාරුණකම්මා, මාතරි පිතරි ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණාදීසු ච කතාපරාධා; මාගවිකාදයො වා කක්ඛළකම්මා.

න ඛො ආවුසො ගොතමාති ඉදං නිගණ්ඨා, අයං අම්හාකං වාදෙ දොසං දෙති, මයම්පිස්ස දොසං ආරොපෙමාති මඤ්ඤමානා ආරභිංසු. තත්‍රායං: ආවුසො ගොතම යථා තුම්හෙ පණීතචීවරානි ධාරෙන්තා, සාලිමංසොදනං භුඤ්ජන්තා, දෙවවිමානවණ්ණාය ගන්ධකුටියා වසමානා සුඛෙන සුඛං අධිගච්ඡථ, න එවං සුඛෙන සුඛං අධිගන්තබ්බං. යථා පන මයං උක්කුටිකප්පධානාදීහි නානප්පකාරකං දුක්ඛං අනුභවාම, එවං දුක්ඛෙන සුඛං අධිගන්තබ්බන්ති. **සුඛෙන ඛ්වාවුසොති** ඉදං, සචෙ සුඛෙන සුඛං අධිගන්තබ්බං සියා, රාජා අධිගච්ඡෙය්‍යාති දස්සනත්ථං වුත්තං. තත්ථ **මාගධොති** මගධරට්ඨස්ස ඉස්සරො; **සෙනියොති** තස්ස නාමං; **බිම්බීති** අත්තභාවස්ස නාමං; සො තස්ස සාරභූතො දස්සනීයො පාසාදිකොති අත්තභාවසමිද්ධියා **බිම්බිසාරොති** වුච්චති. **සුඛවිහාරිතරොති** ඉදං තෙ රඤ්ඤො තීසු පාසාදෙසු තිවිධවසෙහි නාටකෙහි සද්ධිං සම්පත්තිං අනුභවන්තං සන්ධාය වදන්ති.

අද්ධාති එකංසෙන; **සහසා අප්පටිසඞ්ඛාති** සාහසං කත්වා, අපච්චවෙක්ඛිත්වා; යථා රත්තා රාගවසෙන, දුට්ඨා දොසවසෙන, මූළ්හා මොහවසෙන භාසන්ති, එවමෙව වාචා[4] භාසිතාති දස්සෙති. තත්ථ **පටිපුච්ඡිස්සාමීති** තස්මිං අත්ථෙ පුච්ඡිස්සාමි. **යථා වො ඛමෙය්‍යාති** යථා තුම්හාකං රුච්චෙය්‍ය. **පහොතීති** සක්කොති. **අනිඤ්ජමානොති** අචලමානො. **ඒකන්තසුඛපටිසංවෙදීති** නිරන්තරසුඛපටිසංවෙදී. **අහං ඛො ආවුසො නිගණ්ඨා පහොමි ඒකන්තසුඛපටිසංවෙදීති** ඉදං අත්තනො ඵලසමාපත්තිසුඛං දස්සෙන්තො ආහ. එත්ථ ච කථාපතිට්ඨාපනත්ථං රාජවාරෙ සත්ත ආදිං කත්වා පුච්ඡා කතා. සත්ත රත්තින්දිවානි නප්පහොතීති වුත්තෙ, ඡ පඤ්ච චත්තාරීති සුඛං පුච්ඡිතුං හොති. බුද්ධවාරෙ පන, සත්තාති වුත්තෙ පුන ඡ පඤ්ච චත්තාරීති වුච්චමානං

1. අවසිට්ඨොති-E.
2. ඔරොපෙන්තා-E.
3. පාණං හි සන්තස්ස යස්සපි-B. S.
4. එවමෙවං-L.

අනච්ඡරියං හොති; තස්මා එකං ආදිං කත්වා දෙසනා කතා. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

චූළදුක්ඛක්ඛන්ධසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

1. 2. 5.

එවං මෙ සුතන්ති අනුමානසුත්තං. තත්ථ **භග්ගෙසූති** එවංනාමකෙ ජනපදෙ. වචනත්ථො පනෙත්ථ වුත්තනයානුසාරෙනෙව වෙදිතබ්බො. **සුංසුමාරගිරෙති** එවංනාමකෙ නගරෙ; තස්ස කිර නගරස්ස වත්ථුපරිග්ගහදිවසෙ අවිදූරෙ උදකරහදෙ සුංසුමාරො සද්දමකාසි, ගිරං නිච්ඡාරෙසි. අථ නගරෙ නිට්ඨිතෙ සුංසුමාරගිරත්වෙව නාමං අකංසු. **භෙසකළාවනෙති** භෙසකළානාමකෙ වනෙ; භෙසකළ[1] වනෙතිපි පාඨො. **මිගදායෙති** තං වනං මිගපක්ඛීනං අභයං දින්නට්ඨානෙ ඨිතං;[2] තස්මා **මිගදායොති** වුච්චති.

පවාරෙතීති ඉච්ඡාපෙති; **වදන්තූති** ඔවාදානුසාසනවසෙන වදන්තු; ඔවදන්තු, අනුසාසන්තූති අත්ථො. **වචනීයොම්හීති** අහං තුම්හෙහි වත්තබ්බො; ඔවදිතබ්බො, අනුසාසිතබ්බොති අත්ථො. **සො ච හොති දුබ්බචොති** සො ච දුක්ඛෙන වත්තබ්බො හොති; වුත්තං න සහති. **දොවචස්සකරණෙහීති** දුබ්බචභාවකාරකෙහි[3] උපරි ආගතෙහි සොළසහි ධම්මෙහි. **අප්පදක්ඛිණග්ගාහී අනුසාසනින්ති** යො හි වුච්චමානො, තුම්හෙ මං කස්මා වදථ, අහං අත්තනො කප්පියාකප්පියං, සාවජ්ජානවජ්ජං, අත්ථානත්ථං ජානාමීති වදති, අයං අනුසාසනිං පදක්ඛිණතො න ගණ්හාති, වාමතොව ගණ්හාති[4], තස්මා **අප්පදක්ඛිණග්ගාහීති** වුච්චති.

පාපිකානං ඉච්ඡානන්ති ලාමකානං අසන්තසම්භාවනපත්ථනානං. **පටිප්ඵරතීති** පටිවිරුද්ධො පච්චනීකො හුත්වා තිට්ඨති. **අපසාදෙතීති** කිං නු ඛො[5] තුය්හං බාලස්ස අබ්‍යත්තස්ස භණිතෙන, ත්වම්පි නාම භණිතබ්බං මඤ්ඤිස්සසීති එවං ඝට්ටෙති. **පච්චාරොපෙතීති** ත්වම්පි ඛොසි ඉත්ථන්නාමං ආපත්තිං ආපන්නො, තං තාව පටිකරොහීති එවං පටිආරොපෙති. **අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිචරතීති** අඤ්ඤෙන කාරණෙන වචනෙන වා අඤ්ඤං කාරණං වචනං වා පටිච්ඡාදෙති. ආපත්තිං ආපන්නොසීති වුත්තෙ, කො ආපන්නො, කිං ආපන්නො, කිස්මිං ආපන්නො, කං භණථ, කිං භණථාති වා වදති. එවරූපං කිඤ්චි තයා දිට්ඨන්ති වුත්තෙ න සුණාමීති සොතං වා උපනෙති. **බහිද්ධා කථං අපනාමෙතීති** ඉත්ථන්නාමං ආපත්තිං ආපන්නොසීති පුට්ඨො පාටලිපුත්තං ගතොම්හීති වත්වා පුන න තව පාටලිපුත්තගමනං පුච්ඡාම, ආපත්තිං පුච්ඡාමාති වුත්තෙ,[6] තතො රාජගෙහං[7] ගතොම්හීති, රාජගෙහං වා යාහි බ්‍රාහ්මණගෙහං වා,[8] ආපත්තිං ආපන්නොසීති, තත්ථ සූකරමංසං

---

1. භෙසකා-S. භෙසගළ-B.
2. ඨානං-B. S.
3. දුබ්බචකාරකෙහි-S. කරණෙහි-B.
4. වාමතො ගණ්හාති-B. S.
5. කිං ඛො-L.
6. වුත්තෙ-B. S.
7. රාජගහං-L. E.
8. රාජගහං වා යාහි බ්‍රාහ්මණගහං වා-L. E.

ලද්ධන්ති ආදීනි වදන්තො කථං බහිද්ධා වික්ඛිපති. අපදානෙති අත්තනො චරියාය; න සම්පායතීති ආවුසො ත්වං කුහිං වසසි, කං නිස්සාය වසසීති වා, යං ත්වං වදෙසි: මයා එස ආපත්තිං ආපජ්ජන්තො[1] දිට්ඨොති, ත්වා තස්මිං සමයෙ කිං කරොසි, අයං කිං කරොති,[2] කත්ථ ච ත්වං අගොසි කත්ථ ච අයන්ති[3] ආදිනා නයෙන චරියං පුට්ඨො සම්පාදෙත්වා කථෙතුං න සක්කොති.

තත්‍රාවුසොති ආවුසො තෙසු සොළසසු ධම්මෙසු. අත්තනාව අත්තානං එවං අනුමිනිතබ්බන්ති[4] එවං අත්තනාව අත්තා අනුමෙතබ්බො, තුලිතබ්බො,[5] තීරෙතබ්බො. පච්චවෙක්ඛිතබ්බන්ති පච්චවෙක්ඛිතබ්බො.[6] අහොරත්තානුසික්ඛිනාති දිවාපි රත්තිම්පි සික්ඛන්තෙන; රත්තිඤ්ච දිවා ච කුසලෙසු ධම්මෙසු සික්ඛන්තෙන පීතිපාමොජ්ජමෙව උප්පාදෙතබ්බන්ති අත්ථො.

අම්භො වා උදපත්තෙති පසන්නෙ වා උදකභාජනෙ; මුඛනිමිත්තන්ති මුඛපටිබිම්බං. රජන්ති ආගන්තුකරජං; අඞ්ගණන්ති තත්ථ ජාතං තිලකං වා පිළකං වා. සබ්බෙපිමෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ පහීනෙති ඉමිනා සබ්බං පහානං කථෙසි. කථං? එත්තකා අකුසලා ධම්මා පබ්බජිතස්ස නානුච්ඡවිකාති පටිසඞ්ඛානං උප්පාදයතො හි පටිසඞ්ඛාපහානං[7] කථිතං හොති. සීලපදට්ඨානං කත්වා කසිණපරිකම්මං ආරභිත්වා අට්ඨසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙන්තස්ස වික්ඛම්භනප්පහානං කථිතං. සමාපත්තිපදට්ඨානං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තස්ස තදඞ්ගප්පහානං කථිතං. විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා මග්ගං භාවෙන්තස්ස සමුච්ඡෙදප්පහානං කථිතං. ඵලෙ ආගතෙ පටිප්පස්සද්ධිප්පහානං, නිබ්බානෙ ආගතෙ නිස්සරණප්පහානන්ති එවං ඉමස්මිං සුත්තෙ සබ්බං පහානං කථිතං හොති.

ඉදං හි සුත්තං භික්ඛුපාතිමොක්ඛං නාමාති පොරාණා වදන්ති. ඉදං දිවසස්ස තික්ඛත්තුං පච්චවෙක්ඛිතබ්බං; පාතො වසනට්ඨානං පවිසිත්වා නිසින්නෙන, ඉමෙ එත්තකා කිලෙසා අත්ථි නු ඛො මය්හං, නත්ථීති පච්චවෙක්ඛිතබ්බා. සචෙ අත්ථීති පස්සති, තෙසං පහානාය වායමිතබ්බං; නො චෙ පස්සති, සුපබ්බජිතොස්මීති අත්තමනෙන භවිතබ්බං. භත්තකිච්චං කත්වා රත්තිට්ඨානෙ දිවාට්ඨානෙ වා නිසීදිත්වාපි පච්චවෙක්ඛිතබ්බං. සායං වසනට්ඨානෙ නිසීදිත්වාපි පච්චවෙක්ඛිතබ්බං. තික්ඛත්තුං අසක්කොන්තෙන ද්වෙ වාරෙ පච්චවෙක්ඛිතබ්බං. ද්වෙ වාරෙ අසක්කොන්තෙන පන අවස්සං එකවාරං පච්චවෙක්ඛිතබ්බං, අපච්චවෙක්ඛිතුං න වට්ටතීති වදන්ති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.[8]

අනුමානසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

1. ආපන්නො-B. S.
2. අහං කිං කරොමි-S.
3. කත්ථ වා ත්වං අගච්ඡසි කත්ථ වා අයන්ති S.
4. අනුමිනිතබ්බන්ති-B. S.
5. තුලෙතබ්බො-S. E.
6. තීරෙතබ්බො පච්චවෙක්ඛිතබ්බො, [illegible]
7. පටිසඞ්ඛානප්පහානං-S.
8. උත්තානත්ථමෙවාති-B. S.

1. 2. 6.

එවං මෙ සුතන්ති චෙතොඛිලසුත්තං. තත්ථ **චෙතොඛිලාති** චිත්තස්ස ථද්ධභාවා, කචවරභාවා, ඛාණුකභාවා. **චෙතසො විනිබද්ධා**[1]ති චිත්තං බන්ධිත්වා මුට්ඨියං කත්වා විය ගණ්හන්තීති චෙතසො විනිබද්ධා.[1] **වුඩ්ඪින්ති** ආදීසු සීලෙන වුඩ්ඪිං, මග්ගෙන විරූළ්හිං, නිබ්බානෙන වෙපුල්ලං. සීලසමාධීහි වා වුඩ්ඪිං, විපස්සනාමග්ගෙහි විරූළ්හිං, ඵලනිබ්බානෙහි වෙපුල්ලං.

සත්ථරි කඞ්ඛතීති සත්ථු සරීරෙ වා ගුණෙ වා කඞ්ඛති. සරීරෙ කඞ්ඛමානො, ද්වත්තිංසවරලක්ඛණපටිමණ්ඩිතං නාම සරීරං අත්ථි නු ඛො නත්ථීති කඞ්ඛති; ගුණෙ කඞ්ඛමානො, අතීතානාගතපච්චුප්පන්නජානනසමත්ථං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං අත්ථි නු ඛො නත්ථීති කඞ්ඛති. **විචිකිච්ඡතීති** විචිනන්තො කිච්ඡති, දුක්ඛං ආපජ්ජති, විනිච්ඡෙතුං න සක්කොති. **නාධිමුච්චතීති** එවමෙතන්ති අධිමොක්ඛං න පටිලභති. **න සම්පසීදතීති** ගුණෙසු[2] ඔතරිත්වා නිබ්බිචිකිච්ඡභාවෙන පසීදිතුං, අනාවිලො භවිතුං න සක්කොති. **ආතප්පායාති** කිලෙසසන්තාපක[3] විරියකරණත්ථාය; **අනුයොගායාති** පුනප්පුනං යොගාය; **සාතච්චායාති** සතතක්‍රියාය; **පධානායාති** පදහනත්ථාය. **අයං පඨමො චෙතොඛිලොති** අයං සත්ථරි විචිකිච්ඡාසඞ්ඛාතො පඨමො චිත්තස්ස ථද්ධභාවො, එවමෙතස්ස භික්ඛුනො අප්පහීනො හොති.

ධම්මෙති පරියත්තිධම්මෙ ච පටිවෙධධම්මෙ ච. පරියත්තිධම්මෙ කඞ්ඛමානො, තෙපිටකං බුද්ධවචනං චතුරාසීති ධම්මක්ඛන්ධසහස්සානීති වදන්ති, අත්ථි නු ඛො එතං නත්ථීති කඞ්ඛති. පටිවෙධධම්මෙ කඞ්ඛමානො, විපස්සනානිස්සන්දො මග්ගො නාම, මග්ගනිස්සන්දො ඵලං නාම, සබ්බසඞ්ඛාරපටිනිස්සග්ගො නිබ්බානං නාමාති වදන්ති, තං අත්ථි නු ඛො නත්ථීති කඞ්ඛති. **සඞ්ඝෙ කඞ්ඛතීති** සුපටිපන්නොති ආදීනං පදානං වසෙන එවරූපං පටිපදං පටිපන්නා, චත්තාරො මග්ගට්ඨා, චත්තාරො ඵලට්ඨාති අට්ඨන්නං පුග්ගලානං සමූහභූතො සඞ්ඝො නාම අත්ථි නු ඛො නත්ථීති කඞ්ඛති. **සික්ඛාය** කඞ්ඛමානො, අධිසීලසික්ඛා නාම, අධිචිත්ත-අධිපඤ්ඤාසික්ඛා නාමාති වදන්ති, සා අත්ථි නු ඛො නත්ථීති කඞ්ඛති. **අයං පඤ්චමොති** අයං සබ්‍රහ්මචාරීසු කොපසඞ්ඛාතො පඤ්චමො චිත්තස්ස ථද්ධභාවො, කචවරභාවො, ඛාණුකභාවො.

විනිබද්ධෙසු[4] **කාමෙති** වත්ථුකාමෙපි කිලෙසකාමෙපි. **කායෙති** අත්තනො කායෙ. **රූපෙති** බහිද්ධා රූපෙ. **යාවදත්ථන්ති** යත්තකං ඉච්ඡති තත්තකං. **උදරාවදෙහකන්ති** උදරපූරං; තං හි උදරං අවදෙහනතො උදරාවදෙහකන්ති වුච්චති. **සෙය්‍යසුඛන්ති** මඤ්චපීඨසුඛං, උතුසුඛං; **පස්සසුඛන්ති** යථා සම්පරිවත්තකං සයන්තස්ස දක්ඛිණපස්ස වාමපස්සානං[5] සුඛං හොති, එවං උප්පන්නසුඛං; **මිද්ධසුඛන්ති** නිද්දාසුඛං;

1. විනිබන්ධා-S. E. 2. ගුණෙසි-L. 3. සන්තාප-L. 4. විනිබන්ධෙසු-S. E.
5. දක්ඛිණපස්සෙන වාමපස්සෙන-A. M1. M2. P2. R. T. V. W1.

අනුයුත්තොති යුත්තප්පයුත්තො විහරති. **පණිධායාති** පත්ථයිත්වා. **සීලෙනාති** ආදීසු සීලන්ති චතුපාරිසුද්ධිසීලං; **වතන්ති** වතසමාදානං; **තපොති** තපචරණං; **බ්‍රහ්මචරියන්ති** මෙථුනවිරති. **දෙවො වා භවිස්සාමීති** මහෙසක්ඛදෙවො වා භවිස්සාමි; **දෙවඤ්ඤතරො වාති** අප්පෙසක්ඛදෙවෙසු වා අඤ්ඤතරො.

ඉද්ධිපාදෙසු ඡන්දං නිස්සාය පවත්තො සමාධි ඡන්දසමාධි; පධානභූතා සඞ්ඛාරා පධානසඞ්ඛාරා; **සමන්නාගතන්ති** තෙහි ධම්මෙහි උපෙතං; ඉද්ධියා පාදං, ඉද්ධිභූතං වා පාදන්ති ඉද්ධිපාදං; සෙසෙසුපි එසෙව නයො. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරො පන ඉද්ධිපාදවිභඞ්ග ආගතොයෙව. විසුද්ධිමග්ගෙ පනස්ස අත්ථො දීපිතො. ඉති ඉමෙහි චතූහි ඉද්ධිපාදෙහි වික්ඛම්භනප්පහානං කථිතං. **උස්සොළ්හීයෙව පඤ්චමීති** එත්ථ උස්සොළ්හීති සබ්බත්ථ කත්තබ්බවිරියං දස්සෙති.

උස්සොළ්හිපණ්ණරසඞ්ගසමන්නාගතොති පඤ්චචෙතොඛිලප්පහානානි, පඤ්චවිනිබන්ධප්පහානානි, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා, උස්සොළ්හීති එවං උස්සොළ්හියා සද්ධිං පන්නරසහි අඞ්ගෙහි[1] සමන්නාගතො. **භබ්බොති** අනුරූපො, අනුච්ඡවිකො; **අභිනිබ්බිදායාති** ඤාණෙන කිලෙසභෙදාය; **සම්බොධායාති** චතුමග්ගසම්බොධාය; **අනුත්තරස්සාති** සෙට්ඨස්ස; **යොගක්ඛෙමස්සාති** චතූහි යොගෙහි ඛෙමස්ස අරහත්තස්ස; **අධිගමායාති** පටිලාභාය

සෙය්‍යථාති ඔපම්මත්ථෙ නිපාතො; පීති සම්භාවනත්ථෙ; උභයෙනාපි සෙය්‍යථාපි නාම භික්ඛවෙති දස්සෙති. **කුක්කුටියා අණ්ඩානි අට්ඨ වා දස වා ද්වාදස වාති** එත්ථ[2] කිඤ්චාපි කුක්කුටියා වුත්තප්පකාරතො ඌනාධිකානිපි අණ්ඩානි හොන්ති, වචනසිලිට්ඨතාය පන එතං වුත්තං. එවං හි ලොකෙ සිලිට්ඨං වචනං හොති. **තානස්සූති** තානි අස්සු, භවෙය්‍යුන්ති අත්ථො. **කුක්කුටියා සම්මා අධිසයිතානීති** තාය ජනෙත්තියා කුක්කුටියා පක්ඛෙ පසාරෙත්වා තෙසං උපරි සයන්තියා සම්මා අධිසයිතානි; **සම්මා පරිසෙදිතානීති** කාලෙන කාලං උතුං ගණ්හාපෙන්තියා[3] සුට්ඨු සමන්තතො සෙදිතානි, උස්මීකතානි; **සම්මා පරිභාවිතානීති** කාලෙන කාලං සුට්ඨු සමන්තතො භාවිතානි; කුක්කුටගන්ධං ගාහාපිතානීති අත්ථො. **කිඤ්චාපි තස්සා කුක්කුටියාති** තස්සා කුක්කුටියා ඉමං[4] තිවිධකිරියාකරණෙන අප්පමාදං කත්වා කිඤ්චාපි න එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජෙය්‍ය. **අථ ඛො භබ්බාව තෙති** අථ ඛො තෙ කුක්කුටපොතකා වුත්තනයෙන සොත්ථිනා අභිනිබ්භිජ්ජිතුං භබ්බාව. තෙ හි යස්මා තාය කුක්කුටියා එවං තීහාකාරෙහි තානි අණ්ඩානි පරිපාලියමානානි න පූතීනි හොන්ති, යොපි නෙසං අල්ලසිනෙහො සො පරියාදානං ගච්ඡති, කපාලං තනුකං හොති, පාදනඛසිඛා ච මුඛතුණ්ඩකඤ්ච ඛරං හොති, සයම්පි පරිපාකං ගච්ඡන්ති,

1. පණ්ණරසහි - B. S.
2. එත්ථ පන - B. S.
3. ගාහාපෙන්තියා - B. S.
4. ඉම- - B. S.

කපාලස්ස තනුකත්තා බහි ආලොකො අන්තො පඤ්ඤායති; තස්මා චිරං වත මයං සඞ්කුටිත[1]හත්ථපාදා සම්බාධෙ සයිම්හ, අයඤ්ච බහි ආලොකො දිස්සති, එත්ථදානි නො සුඛවිහාරො භවිස්සතීති නික්ඛමිතුකාමා හුත්වා කපාලං පාදෙන පහරන්ති, ගීවං පසාරෙන්ති. තතො තං කපාලං ද්වෙධා භිජ්ජති. අථ තෙ[2] පක්ඛෙ විධුනන්තා තඞ්ඛණානුරූපං විරවන්තා නික්ඛමන්තියෙව; නික්ඛමිත්වා ච ගාමක්ඛෙත්තං උපසොභයමානා විචරන්ති.

එවමෙව ඛො ති ඉදං ඔපම්මසම්පටිපාදනං, තං එවං අත්ථෙන සංසන්දෙත්වා වෙදිතබ්බං: තස්සා කුක්කුටියා අණ්ඩෙසු තිවිධකිරියාකරණං විය හි ඉමස්ස භික්ඛුනො උස්සොළ්හිපන්නරසෙහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතභාවො; කුක්කුටියා තිවිධකිරියාසම්පාදනෙන අණ්ඩානං අපූතිභාවො විය පන්නරසඞ්ගසමන්නාගතස්ස භික්ඛුනො තිවිධානුපස්සනාසම්පාදනෙන විපස්සනාඤාණස්ස අපරිහානි; තස්සා තිවිධකිරියාකරණෙන අණ්ඩානං අල්ලසිනෙහපරියාදානං විය තස්ස භික්ඛුනො තිවිධානුපස්සනාසම්පාදනෙන භවත්තයානුගතනිකන්තිසිනෙහපරියාදානං; අණ්ඩකපාලානං තනුභාවො විය භික්ඛුනො අවිජ්ජණ්ඩකොසස්ස තනුභාවො; කුක්කුටපොතකානං පාදනඛතුණ්ඩකානං[3] ථද්ධඛරභාවො විය භික්ඛුනො විපස්සනාඤාණස්ස තික්ඛඛරවිප්පසන්නභාවො;[4] කුක්කුටපොතකානං පරිණාමකාලො විය භික්ඛුනො විපස්සනාඤාණස්ස පරිණාමකාලො, වඩ්ඪිතකාලො, ගබ්භග්ගහණකාලො; කුක්කුටපොතකානං පාදනඛසිඛාය වා මුඛතුණ්ඩකෙන වා අණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා පක්ඛෙ පප්ඵොටෙත්වා සොත්ථිනා අභිනිබ්භිදාකාලො විය තස්ස භික්ඛුනො විපස්සනාඤාණං ගබ්භං ගණ්හාපෙත්වා විචරන්තස්ස තජ්ජාතිකං[5] උතුසප්පායං වා භොජනසප්පායං වා පුග්ගලසප්පායං වා ධම්මස්සවනසප්පායං වා ලභිත්වා එකාසනෙ නිසින්නස්සෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තස්ස අනුපුබ්බාධිගතෙන අරහත්තමග්ගෙන අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා අභිඤ්ඤාපක්ඛෙ පසාරෙත්වා පප්ඵොටෙත්වා සොත්ථිනා අරහත්තප්පත්තකාලො වෙදිතබ්බො.

යථා පන කුක්කුටපොතකානං පරිණතභාවං ඤත්වා මාතාපි අණ්ඩකොසං භින්දති, එවං තථාරූපස්ස භික්ඛුනො ඤාණපරිපාකං ඤත්වා සත්ථාපි,

"උච්ඡින්ද සිනෙහමත්තනො කුමුදං සාරදිකංව පාණිනා,
සන්තිමග්ගමෙව බ්‍රූහය නිබ්බානං සුගතෙන දෙසිත"න්ති

ආදිනා නයෙන ඔභාසඵරණගාථාය[6] අවිජ්ජණ්ඩකොසං පහරති. සො ගාථාපරියොසානෙ අවිජ්ජණ්ඩකොසං භින්දිත්වා අරහත්තං පාපුණාති. තතො පට්ඨාය යථා තෙ කුක්කුටපොතකා ගාමක්ඛෙත්තං උපසොභය

1. සංකුටිත-B. S. 2. අථ තෙ-B. අථ ඛො-S.
3. පාදනඛමුඛතුණ්ඩකානං-B. පාදනඛසිඛමුඛතුණ්ඩකානං-S.
4. විප්පසන්නසූරභාවො-B. S. 5. තජ්ජකං-P1.
6. ඔභාසං ඵරිත්වා ගාථාය-S, ඵරෙත්වා-B.

මාතා තත්ථ තත්ථ චරති[1], එවං අයම්පි මහාඛීණාසවො නිබ්බානාරම්මණං ඵලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා සඞ්ඛාරාචං උපසොභයමානො විචරති. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ චත්තාරි පහානානි කථිතානි. කථං? චෙතොඛිලානං හි චෙතොවිනිබන්ධානඤ්ච පහානෙන පටිසඞ්ඛානපහානං කථිතං; ඉද්ධිපාදෙහි වික්ඛම්භනප්පහානං[2]; මග්ගෙ ආගතෙ සමුච්ඡෙදප්පහානං;[2] ඵලෙ ආගතෙ පටිප්පස්සද්ධිප්පහානං[2] සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

චෙතොඛිලසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1. 2. 7.

එවමෙම සුතන්ති වනපත්ථපරියායං. තත්ථ **වනපත්ථපරියායන්ති** වනපත්ථකාරණං, වනපත්ථදෙසනං වා. **වනපත්ථං උපනිස්සාය විහරතීති** මනුස්සූපචාරං අතික්කමිත්වා වනසණ්ඩසෙනාසනං නිස්සාය සමණධම්මං කරොන්තො විහරති. **අනුපට්ඨිතාති** ආදීසු[3] පුබ්බෙ අනුපට්ඨිතා සති, තං උපනිස්සාය විහරතොපි න උපට්ඨාති; පුබ්බෙ අසමාහිතං චිත්තං න සමාධියති; පුබ්බෙ අපරික්ඛීණා ආසවා න පරික්ඛයං ගච්ඡන්ති; පුබ්බෙ අනනුප්පත්තං අනුත්තරං යොගක්ඛෙමසඞ්ඛාතං අරහත්තඤ්ච න පාපුණාතීති අත්ථො. **ජීවිතපරික්ඛාරාති** ජීවිතසම්භාරා; **සමුදානෙතබ්බාති** සමාහරිතබ්බා. **කසිරෙන සමුදාගච්ඡන්තීති** දුක්ඛෙන උප්පජ්ජන්ති. **රත්තිභාගං වා දිවසභාගං වාති** රත්තිකොට්ඨාසෙ වා දිවසකොට්ඨාසෙ වා. එත්ථ ච රත්තිභාගෙ පටිසඤ්චික්ඛමානෙන ඤත්වා රත්තිංයෙව පක්කමිතබ්බං; රත්තිං චණ්ඩවාළාදීනං පරිපන්ථෙ[4] සති අරුණුග්ගමනං ආගමෙතබ්බං. දිවසභාගෙ ඤත්වා දිවා පක්කමිතබ්බං; දිවා පරිපන්ථෙ සති සූරියත්ථඞ්ගමනං ආගමෙතබ්බං. **සඞ්ඛාපීති** එවං සමණධම්මස්ස අනිප්ඵජ්ජනභාවං ජානිත්වා. අනන්තරවාරෙ පන[5] **සඞ්ඛාපීති** එවං සමණධම්මස්ස නිප්ඵජ්ජනභාවං ජානිත්වා. **යාවජීවන්ති** යාව ජීවිතං පවත්තති, තාව වත්ථබ්බමෙව.

සො පුග්ගලොති පදස්ස **නානුබන්ධිතබ්බොති** ඉමිනා සම්බන්ධො. **අනාපුච්ඡාති** ඉධ පන තං පුග්ගලං අනාපුච්ඡා **පක්කමිතබ්බන්ති** අත්ථො. **සඞ්ඛාපීති** එවං සමණධම්මස්ස අනිප්ඵජ්ජනභාවං ඤත්වා **සො පුග්ගලො නානුබන්ධිතබ්බො**. තං **අනාපුච්ඡා පක්කමිතබ්බං**. **අපි පනුජ්ජමානෙනපීති** අපි නික්කඩ්ඪියමානෙනපි. එවරූපො හි පුග්ගලො සචෙපි දාරුකලාපසතං,[6] උදකඝටසතං,[6] වාලිකම්බණසතං වා දණ්ඩං ආහරාපෙති, මා ඉධ වසීති නික්කඩ්ඪාපෙති වා, තං ඛමාපෙත්වා යාවජීවං වත්ථබ්බමෙවාති.

වනපත්ථ[7]සුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

1. විචරන්ති-B 2. පහානං කථිතං-B, S.
3. ආදිසු පන-A. M1, M2. P2, R. T V, W1. 4. පරිබන්ධෙ-B.
5. අනන්තරවාරෙ-L. 6, සතං වා-B. 7. වනපත්ථපරියාය-B, S.

1. 2. 8.

එවම්මෙ සුතන්ති මධුපිණ්ඩිකසුත්තං. තත්ථ **මහාවනන්ති** හිමවන්තෙන සද්ධිං එකාබද්ධං අරොපිමං[1] ජාතිවනං; න යථා වෙසාලියං රොපිතාරොපිතමිස්සකං. **දිවාවිහාරායාති** දිවා පතිසල්ලානත්ථාය. **බෙලුවලට්ඨිකායාති** තරුණබෙලුවරුක්ඛස්ස. **දණ්ඩපාණීති** න ජරාදුබ්බලතාය දණ්ඩහත්ථො; අයං හි තරුණො පඨමවයෙ ඨිතො; දණ්ඩචිත්තතාය[2] පන සුවණ්ණදණ්ඩං ගහෙත්වා විචරති; තස්මා **දණ්ඩපාණීති** වුත්තො. **ජඞ්ඝාවිහාරන්ති** ජඞ්ඝාකිලමථවිනොදනත්ථං ජඞ්ඝාචාරං; **අනුචඞ්කමමානො අනුවිචරමානොති** ආරාමදස්සනවනදස්සනපබ්බතදස්සනාදීනං අත්ථාය ඉතො චිතො ච විචරමානො. අධිච්චනික්ඛමනො[3] කිරෙස කදාචිදෙව නික්ඛමිත්වා එවං විචරති. **දණ්ඩමොලුබ්භාති** දණ්ඩං ඔලුබ්භිත්වා[4] ගොපාලදාරකො විය දණ්ඩං පුරතො ඨපෙත්වා දණ්ඩමත්ථකෙ ද්වෙ හත්ථෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පිට්ඨිපාණිං හනුකෙන උප්පීළෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි.

කිංවාදීති කිංදිට්ඨිකො; **කිමක්ඛායීති** කිං කථෙති. අයං රාජා භගවන්තං අවන්දිත්වා පටිසන්ථාරමත්තකමෙව කත්වා පඤ්හං පුච්ඡති; තම්පි න අඤ්ඤාතුකාමතාය; අවිත්තිකාරෙනෙව පුච්ඡති. කස්මා? දෙවදත්තපක්ඛිකො කිරෙස. දෙවදත්තො අත්තනො සන්තිකං ආගච්ඡමානෙ තථාගතෙ භින්දති. සො කිර එවං වදෙති: සමණො ගොතමො අම්හාකං කුලෙන සද්ධිං වෙරී, න නො කුලස්ස වඩ්ඪිං[5] ඉච්ඡති. භගිනීපි මෙ චක්කවත්තිපරිභොගා, තං පහාය, නස්සතෙතන්ති නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. භාගිනෙය්‍යොපි මෙ චක්කවත්තිබීජන්ති ඤත්වා අම්හාකං කුලස්ස වඩ්ඪියා අනුස්සන්තො, නස්සතෙතන්ති තම්පි දහරකාලෙයෙව පබ්බාජෙසි. අහං පන තෙන විනා වත්තිතුං අසක්කොන්තො අනුපබ්බජිතො. එවං පබ්බජිතම්පි මං පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය න උජුකෙහි අක්ඛීහි ඔලොකෙති. පරිසමජ්ඣෙ භාසන්තො ච[6] මහාඵරසුනා පහරන්තො විය, ආපායිකො දෙවදත්තොති ආදීනි භාසතීති. එවං අයම්පි රාජා දෙවදත්තෙන භින්නො; තස්මා එවමකාසි.

අථ භගවා, යථා අයං රාජා මයා පඤ්හෙ පුච්ඡිතෙ න කථෙතීති වත්තුං න ලභති, යථා ච භාසිතස්ස අත්ථං න ආජානාති, එවමස්ස කථෙස්සාමීති තස්සානුච්ඡවිකං කථෙන්තො, **යථාවාදී ඛොති** ආදිමාහ. තත්ථ **න කෙනචි ලොකෙ විග්ගය්හ තිට්ඨතීති** ලොකෙ කෙනචි සද්ධිං විග්ගාහිකකථං න කරොති, න විවදති. තථාගතො හි ලොකෙන සද්ධිං න විවදති. ලොකො පන තථාගතෙන සද්ධිං, අනිච්චන්ති වුත්තෙ නිච්චන්ති වදමානො, දුක්ඛං...අනත්තා...අසුභන්ති වුත්තෙ සුභන්ති වදමානො විවදති. තෙනෙවාහ: "නාහං භික්ඛවෙ ලොකෙන විවදාමි,

---

1. අරොපිතං-B. S.
2. චිත්තතාය-L. S. E.
3. නික්ඛමන්තො--L. E. අභිනික්ඛමන්තො-S.
4. ඔලුම්භිත්වා-B. ඔලම්භිත්වා-E.
5. වුද්ධිං--B.
6. භාසන්තොපි-B. S

ලොකෙන ච ඛො භික්ඛවෙ මයා විවදතී"ති. තථා, "න භික්ඛවෙ ධම්මවාදී කෙනචි විවදති, අධම්මවාදී ච ඛො භික්ඛවෙ විවදතී"ති. **යථාති** යෙන කාරණෙන. **කාමෙහීති** වත්ථුකාමෙහිපි කිලෙසකාමෙහිපි. **තං බ්‍රාහ්මණන්ති** තං ඛීණාසවබ්‍රාහ්මණං; **අකථංකථින්ති** නිබ්බිචිකිච්ඡං; **ඡින්නකුක්කුච්චන්ති** විප්පටිසාරකුක්කුච්චස්ස චෙව හත්ථපාදකුක්කුච්චස්ස ච ඡින්නත්තා ඡින්නකුක්කුච්චං; **භවාභවෙති** පුනප්පුනබ්භවෙ, හීනපණීතෙ වා භවෙ; පණීතො හි භවො වුඩ්ඪිප්පත්තත්තා අභවොති වුච්චති. **සඤ්ඤාති** කිලෙසසඤ්ඤා; කිලෙසායෙව වා ඉධ සඤ්ඤානාමෙන වුත්තා. තස්මා යෙන කාරණෙන කාමෙහි විසංයුත්තං විහරන්තං තං ලොකෙ නිබ්බිවාදං[1] ඛීණාසවබ්‍රාහ්මණං කිලෙසසඤ්ඤා නානුසෙන්ති, තඤ්ච කාරණං අහං වදාමීති අයමෙත්ථ අත්ථො. ඉති භගවා අත්තනො ඛීණාසවභාවං දීපෙති.

නිල්ලාළෙත්වාති නීහරිත්වා, කීළාපෙත්වා; **තිවිසාඛන්ති** තිසාඛං; **නලාටිකන්ති** වලිභඞ්ගං;[2] නලාටෙ තිස්සො රාජියො දස්සෙන්තො වලිභඞ්ගං[2] වුට්ඨාපෙත්වාති අත්ථො; **දණ්ඩමොලුබ්භාති** දණ්ඩං උපත්ථම්භෙත්වා; දණ්ඩමාලුබ්භාතිපි පාඨො; ගහෙත්වා පක්කාමීති අත්ථො.

අඤ්ඤතරොති නාමෙන අපාකටො එකො භික්ඛු; සො කිර අනුසන්ධිකුසලො; භගවතා යථා දණ්ඩපාණි න ජානාති තථා මයා කථිතන්ති වුත්තෙ කින්ති නු ඛො[3] භගවතා අවිඤ්ඤෙය්‍යං කත්වා පඤ්හො කථිතොති අනුසන්ධිං ගහෙත්වා දසබලං යාචිත්වා ඉමං පඤ්හං භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පාකටං කරිස්සාමීති උට්ඨායාසනා එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කත්වා දසනඛසමුජ්ජලං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ, **කිංවාදී පන භන්තෙ භගවාති** ආදිමාහ.

යතොනිදානන්ති භාවනපුංසකං එතං යෙන කාරණෙන, යස්මිං කාරණෙ සතීති අත්ථො. **පපඤ්චසඤ්ඤාසඞ්ඛාති** එත්ථ **සඞ්ඛාති** කොට්ඨාසා; **පපඤ්චසඤ්ඤාති** තණ්හාදිට්ඨිපපඤ්චසම්පයුත්තා සඤ්ඤා; සඤ්ඤානාමෙන වා පපඤ්චායෙව වුත්තා; තස්මා පපඤ්චකොට්ඨාසාති අයමෙත්ථ අත්ථො. **සමුදාචරන්තීති** පවත්තන්ති. **එත්ථ චෙ නත්ථි අභිනන්දිතබ්බන්ති** යස්මිං[4] ද්වාදසායතනසඞ්ඛාතෙ කාරණෙ සති පපඤ්චසඤ්ඤාසඞ්ඛා සමුදාචරන්ති, එත්ථ එකායතනම්පි චෙ අභිනන්දිතබ්බං, අභිවදිතබ්බං, අජ්ඣොසෙතබ්බං නත්ථීති අත්ථො. තත්ථ **අභිනන්දිතබ්බන්ති** අහං මමාති[5] අභිනන්දිතබ්බං; **අභිවදිතබ්බන්ති** අහං මමාති[5] වත්තබ්බං; **අජ්ඣොසෙතබ්බන්ති** අජ්ඣොසෙත්වා ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපෙත්වා ගහෙතබ්බයුත්තකං. එතෙනෙත්ථ තණ්හාදීනංයෙව අප්පවත්තිං කථෙති.

එසෙවන්තොති අයං අභිනන්දනාදීනං නත්ථිභාවොව රාගානුසයානං අන්තො. එසෙව නයො සබ්බත්ථ. දණ්ඩාදානාදීසු පන යාය චෙතනාය දණ්ඩං ආදියති, සා දණ්ඩාදානං; යාය සත්ථං ආදියති,

1. නිබ්බිවාදිං-E 2. වලිභඞ්ග-B. 3. කින්නු ඛො-L.
4 තස්මිං-I. 5 මමන්ති-B. S.

පරාමසති, සා **සත්ථාදානං**; මත්ථකප්පත්තං **කලහං**; නානාගාහප්පත්තං **විග්ගහං**; නානාවාදප්පත්තං **විවාදං**; ත්වං ත්වන්ති[1] එවං පවත්තං **තුවංතුවං**;[2] පියසුඤ්ඤකරණං **පෙසුඤ්ඤං**; අයථාසභාවං **මුසාවාදං** කරෙති සා **මුසාවාදොති** වෙදිතබ්බා.

එත්ථෙතෙති එත්ථ ද්වාදසසු ආයතනෙසු එතෙ. කිලෙසා හි උප්පජ්ජමානාපි ද්වාදස ආයතනානි නිස්සාය උප්පජ්ජන්ති; නිරුජ්ඣමානාපි ද්වාදසසු ආයතනෙසුයෙව නිරුජ්ඣන්ති. එවං යත්ථුප්පන්නා තත්ථෙව නිරුද්ධා හොන්ති. ස්වායමත්ථො සමුදයසච්චපඤ්හෙන දීපෙතබ්බො. "සා ඛො පනෙසා තණ්හා කත්ථ උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, කත්ථ නිවිසමානා නිවිසතී"ති හි වත්වා, "යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. කිඤ්ච ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං? චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපං සාතරූප"න්ති ආදිනා නයෙන ද්වාදසසුයෙව ආයතනෙසු තස්සා උප්පත්ති ච නිරොධො ච වුත්තො. යථෙව ච තණ්හා ද්වාදසසු ආයතනෙසු උප්පජ්ජිත්වා නිබ්බානං ආගම්ම නිරුද්ධාපි ආයතනෙසු පුන සමුදාචාරස්ස අභාවතො ආයතනෙසු යෙව[3] නිරුද්ධාති වුත්තා, එවම්මෙපි පාපකා අකුසලා ධම්මා ආයතනෙසු නිරුජ්ඣන්තීති වෙදිතබ්බා.

අථවා ය්වායං අභිනන්දනාදීනං අභාවොව රාගානුසයාදීනං අන්තොති වුත්තො, එත්ථෙතෙ රාගානුසයාදීනං අන්තොති ලද්ධවොහාරෙ නිබ්බානෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා අපරිසෙසා නිරුජ්ඣන්ති. යං හි යත්ථ නත්ථි, තං තත්ථ නිරුද්ධං නාම හොති. ස්වායමත්ථො නිරොධපඤ්හෙන දීපෙතබ්බො. වුත්තං හෙතං: "දුතියජ්ඣානං සමාපන්නස්ස විතක්කවිචාරා, වචීසඞ්ඛාරා පටිප්පස්සද්ධා හොන්තී"ති ආදි.

සත්ථු චෙව සංවණ්ණිතොති සත්ථාරා ච පසත්ථො. **විඤ්ඤූනන්ති** ඉදම්පි කරණත්ථෙ සාමිවචනං; පණ්ඩිතෙහි සබ්‍රහ්මචාරීහි ච සම්භාවිතොති අත්ථො. **පහොතීති** සක්කොති. **අතික්කම්මෙව මූලං අතික්කම්ම ඛන්ධන්ති** සාරෙ නාම මූලෙ වා ඛන්ධෙ වා භවෙය්‍ය, තම්පි අතික්කමිත්වාති අත්ථො. **එවං සම්පදමිදන්ති** එවං සම්පත්තිකං[4], ඊදිසන්ති අත්ථො. **අතිසිත්වාති** අතික්කමිත්වා. **ජානං ජානාතීති** ජානිතබ්බමෙව ජානාති; **පස්සං පස්සතීති** පස්සිතබ්බමෙව පස්සති. යථා වා එකච්චො විපරීතං ගණ්හන්තො, ජානන්තොපි[5] න ජානාති; පස්සන්තොපි න පස්සති. න එවං භගවා. භගවා පන ජානන්තො ජානාති,[6] පස්සන්තො පස්සතියෙව. ස්වායං දස්සනපරිණායකට්ඨෙන **චක්ඛුභූතො**; විදිතකරණට්ඨෙන **ඤාණභූතො**; අවිපරීතසභාවට්ඨෙන පරියත්තිධම්මප්පවත්තනතො වා හදයෙන චින්තෙත්වා වාචාය නිච්ඡාරිතධම්මමයොති **ධම්මභූතො**; සෙට්ඨට්ඨෙන **බ්‍රහ්මභූතො**. අථවා චක්ඛු විය භූතොති **චක්ඛුභූතො**. එවමෙතෙසු පදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො. ස්වායං ධම්මස්ස

1. තුවං තුවන්ති-B. S.
2. තුවංතුවං වාචංපි-B. S.
3. ආයතනෙසු-L. E.
4. එදිං පවත්තිකං-L.
5. ගණ්හන්තො-E.
6. ජානාතියෙව-R

වත්තනතො **වත්තා**; පවත්තනතො **පවත්තා**; අත්ථං නීහරිත්වා නීහරිත්වා දස්සනසමත්ථතාය **අත්ථස්ස නින්නෙතා**; අමතාධිගමාය පටිපත්තිං දස්සෙතීති[1] **අමතස්ස දාතා**.

අගරුං කත්වාති[2] පුනප්පුනං යාචාපෙන්තොපි[3] හි ගරුං කරොති නාම; අත්තනො සාවකපාරමීඤාණෙ ඨත්වා සිනෙරුප්පාදතො වාලිකං[4] උද්ධරමානො විය දුවිඤ්ඤෙය්‍යං කත්වා කථෙන්තොපි ගරුං කරොතියෙව නාම; එවං අකත්වා, අම්හෙ පුනප්පුනං අයාචාපෙත්වා, සුවිඤ්ඤෙය්‍යම්පි නො කත්වා කථෙහීති වුත්තං හොති.

යං ඛො නො ආවුසොති එත්ථ කිඤ්චාපි යං ඛො වොති වත්තබ්බං සියා, තෙ පන භික්ඛූ අත්තනා සද්ධිං සඞ්ගණ්හන්තා, **යං ඛො නොති** ආහංසු. යස්මා වා උද්දෙසො ච තෙසං උද්දිට්ඨො, භගවා පන ථෙරස්සාපි තෙසම්පි භගවාව, තස්මා භගවාති පදං සන්ධායාපි එවමාහ. යං ඛො අම්හාකං භගවා තුම්හාකං සඞ්ඛිත්තෙන උද්දෙසං උද්දිසිත්වාති අත්ථො.

චක්ඛුඤ්චාවුසොති ආදීසු අයමත්ථො: ආවුසො නිස්සයභාවෙන චක්ඛුප්පසාදඤ්ච, ආරම්මණභාවෙන චතුසමුට්ඨානිකරූපෙ ච පටිච්ච චක්ඛුවිඤ්ඤාණං නාම උප්පජ්ජති. **තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සොති** තෙසං තිණ්ණං සඞ්ගතියා ඵස්සො නාම උප්පජ්ජති; තං ඵස්සං පටිච්ච සහජාතාදිවසෙන **ඵස්සපච්චයා වෙදනා** උප්පජ්ජති; තාය වෙදනාය **යං** ආරම්මණං **වෙදෙති, තදෙව** සඤ්ඤා **සඤ්ජානාති; යං** සඤ්ඤා **සඤ්ජානාති, තදෙව** ආරම්මණං විතක්කො **විතක්කෙති; යං** විතක්කො **විතක්කෙති, තදෙවාරම්මණං** පපඤ්චො **පපඤ්චෙති. තතොනිදානන්ති** එතෙහි චක්ඛුරූපාදීහි කාරණෙහි. **පුරිසං පපඤ්චසඤ්ඤාසඞ්ඛා සමුදාචරන්තීති** තං අපරිඤ්ඤාතකාරණං පුරිසං පපඤ්චකොට්ඨාසා අභිභවන්ති; තස්ස[5] පවත්තන්තීති අත්ථො.

තත්ථ ඵස්සවෙදනාසඤ්ඤා චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන සහජාතා හොන්ති; විතක්කො චක්ඛුවිඤ්ඤාණානන්තරාදීසු සවිතක්කචිත්තෙසු දට්ඨබ්බො; පපඤ්චසඞ්ඛා ජවනෙන සහජාතා හොන්ති. යදි එවං, කස්මා අතීතානාගතගහණං කතන්ති? තථා උප්පජ්ජනතො. යථෙව හි එතරහි චක්ඛුද්වාරිකො පපඤ්චො චක්ඛුඤ්ච රූපෙ ච ඵස්සවෙදනාසඤ්ඤාවිතක්කෙ ච පටිච්ච උප්පන්නො, එවමෙව අතීතානාගතෙසුපි චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යෙසු රූපෙසු තස්සුප්පත්තිං දස්සෙන්තො එවමාහ. **සොතඤ්චාවුසොති** ආදීසුපි එසෙව නයො.

ඡට්ඨද්වාරෙ පන **මනඤ්චාති** භවඞ්ගචිත්තං. **ධම්මෙති** තෙභූමකධම්මාරම්මණං. **මනොවිඤ්ඤාණන්ති** ආවජ්ජනං වා ජවනං වා. ආවජ්ජනෙ. ගහිතෙ ඵස්සවෙදනාසඤ්ඤාවිතක්කා ආවජ්ජනසහජාතා හොන්ති;

---

1. දස්සෙතීති-S. E, දෙසෙතීති-B. L. 2. අගරුං කත්වාති-B. S. කරිත්වාති-L. E. 3. අයාචාපෙන්තොපි-B. S. 4. වාලුකං-B. S. 5. තස්ස වා-I.

පපඤ්චො ජවනසහජාතො.[1] ජවනෙ ගහිතෙ සහාවජ්ජනකං භවඞ්ගං මනො නාම හොති; තතො ඵස්සාදයො සබ්බෙපි ජවනසහජාතාව.[2] මනොද්වාරෙ පන යස්මා අතීතාදිභෙදං සබ්බම්පි ආරම්මණං හොති, තස්මා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නෙසූති ඉදං යුත්තමෙව.

ඉදානි වට්ටං දස්සෙන්තො, සො වතාවුසොති දෙසනං ආරභි. ඵස්සපඤ්ඤත්තිං පඤ්ඤපෙස්සතීති ඵස්සො නාම එකො ධම්මො උප්පජ්ජතීති එවං ඵස්සපඤ්ඤත්තිං පඤ්ඤපෙස්සති; දස්සෙස්සතීති[3] අත්ථො. එස නයො සබ්බත්ථ.

එවං ඉමස්මිං සති ඉදං හොතීති ද්වාදසායතනවසෙන සකලං වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදානි ද්වාදසායතනපටික්ඛෙපවසෙන විවට්ටං දස්සෙන්තො, සො වතාවුසො චක්ඛුස්මිං අසතීති දෙසනං ආරභි. පාළි වුත්තනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො.

එවං පඤ්හං විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි, සාවකෙන පඤ්හො කථිතොති මා නික්කඞ්ඛා[4] අහුවත්ථ, අයං භගවා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණතුලං ගහෙත්වා නිසින්නො, ඉච්ඡමානා තමෙව උපසඞ්කමිත්වා නික්කඞ්ඛා හොථාති උය්‍යොජෙන්තො ආකඞ්ඛමානා ච පනාති ආදිමාහ.

ඉමෙහි ආකාරෙහීති ඉමෙහි කාරණෙහි, පපඤ්චුප්පත්තියා පාටියෙක්කකාරණෙහි චෙව වට්ටවිවට්ටකාරණෙහි ච; ඉමෙහි පදෙහීති ඉමෙහි අක්ඛරසම්පිණ්ඩනෙහි; බ්‍යඤ්ජනෙහීති පාටියෙක්කඅක්ඛරෙහි. පණ්ඩිතොති පණ්ඩිච්චෙන සමන්නාගතො. චතූහි වා කාරණෙහි පණ්ඩිතො: ධාතුකුසලො, ආයතනකුසලො, පච්චයාකාරකුසලො, කාරණාකාරණකුසලොති. මහාපඤ්ඤොති මහන්තෙ අත්ථෙ, මහන්තෙ ධම්මෙ, මහන්තා නිරුත්තියො, මහන්තානි පටිභානානි පරිගණ්හනසමත්ථාය මහාපඤ්ඤාය සමන්නාගතො. යථා තං මහාකච්චානෙනාති යථා මහාකච්චානෙන බ්‍යාකතං, තං සන්ධාය තථාති වුත්තං, යථා මහාකච්චානෙන තං බ්‍යාකතං, අහම්පි තං[5] එවමෙව බ්‍යාකරෙය්‍යන්ති අත්ථො.

මධුපිණ්ඩිකන්ති මහන්තං ගුළපූවං; බද්ධසත්තුගුළකං වා; අසෙචනකන්ති අසෙචිතබ්බකං. සප්පිඵාණිතමධුසක්කරාදීසු ඉදං නාමෙත්ථ මන්දං, ඉදං බහුකන්ති න වත්තබ්බං, සමයොජිතරසං. චෙතසොති චින්තකජාතිකො. දබ්බජාතිකොති පණ්ඩිතසභාවො. කො නාමො අයන්ති ඉදං ථෙරො, අතිභද්දකො[6] අයං ධම්මපරියායො, දසබලස්ස සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙනෙවස්ස නාමං ගණ්හාපෙස්සාමීති චින්තෙත්වා ආහ. තස්මාති යස්මා මධුපිණ්ඩිකං[7] විය මධුරො, තස්මා මධුපිණ්ඩිකපරියායොත්වෙව නං ධාරෙහීති වදති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති

මධුපිණ්ඩිකසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1, සහපාකා හොන්ති-I., 2. ජවනෙන සහජාතාව- B, S.
3, දස්සෙස්සති-A, B, P2. 4. මා කඞ්ඛා-B, S. 5, අහම්ප B, S.
6, අතිගරුකො-S, 7. මධුපිණ්ඩිකො-P1, B, S.

1. 2. 9.

එවං මෙ සුතන්ති ද්වෙධාවිතක්කසුත්තං. තත්ථ **ද්වෙධා[1] කත්වා ද්වෙධා[1] කත්වාති** ද්වෙ ද්වෙ භාගෙ කත්වා. **කාමවිතක්කොති** කාමපටිසංයුත්තො විතක්කො; **බ්‍යාපාදවිතක්කොති** බ්‍යාපාදපටිසංයුත්තො විතක්කො; **විහිංසාවිතක්කොති** විහිංසාපටිසංයුත්තො විතක්කො. **එකං භාගන්ති** අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා, ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා, සබ්බොපායං විතක්කො එව, අකුසලපක්ඛිකො යෙවාති තයොපි කාම බ්‍යාපාදවිහිංසාවිතක්කෙ එකං කොට්ඨාසමකාසිං. කාමෙහි නිස්සටො නෙක්ඛම්මපටිසංයුත්තො විතක්කො **නෙක්ඛම්මවිතක්කො** නාම; සො යාව පඨමජ්ඣානා වට්ටති. අබ්‍යාපාදපටිසංයුත්තො විතක්කො **අබ්‍යාපාදවිතක්කො**; සො මෙත්තාපුබ්බභාගතො පට්ඨාය යාව පඨමජ්ඣානා වට්ටති. අවිහිංසාපටිසංයුත්තො විතක්කො **අවිහිංසාවිතක්කො**; සො කරුණාපුබ්බභාගතො පට්ඨාය යාව පඨමජ්ඣානා වට්ටති. **දුතියං භාගන්ති** සබ්බොපායං කුසලපක්ඛිකො යෙවාති දුතියං කොට්ඨාසමකාසිං. ඉමිනා බොධිසත්තස්ස විතක්කනිග්ගණ්හනකාලො කථිතො.

බොධිසත්තස්ස හි ඡබ්බස්සානි පධානං පදහන්තස්ස නෙක්ඛම්ම විතක්කාදයො පුඤ්ඤපුඤ්ජා මහානදියං[2] ඔඝා විය පවත්තිංසු; සති සම්මොසෙන පන සහසා කාමවිතක්කාදයො උප්පජ්ජිත්වා කුසලවාරං පච්ඡින්දිත්වා සයං අකුසලජවනවාරා හුත්වා තිට්ඨන්ති. තතො බොධි සත්තො චින්තෙසි: මය්හං ඉමෙ කාමවිතක්කාදයො කුසලවාරං පච්ඡින්දිත්වා තිට්ඨන්ති, හන්දාහං ඉමෙ විතක්කෙ ද්වෙභාගෙ කත්වා විහරාමි: කාමවිතක්කාදයො අකුසලපක්ඛිකාති එකං භාගං කරොමි, නෙක්ඛම්මවිතක්කාදයො කුසලපක්ඛිකාති එකං. අථ අකුසලපක්ඛතො ආගතවිතක්කං, මන්තෙන කණ්හසප්පං උප්පීළෙත්වා ගණ්හන්තො විය, අමිත්තං ගීවාය අක්කමන්තො විය ච නිග්ගණ්හිස්සාමි; නාස්ස වඩ්ඪිතුං දස්සාමි. කුසලපක්ඛතො ආගතවිතක්කං, මෙඝසමයෙ මෙඝං විය, සුඛෙත්තෙ[3] සාලකල්‍යාණිපොතකං විය ච සීඝසීඝං වඩ්ඪෙස්සාමීති. සො තථා කත්වා අකුසලවිතක්කෙ නිග්ගණ්හි, කුසලවිතක්කෙ වඩ්ඪෙසි. එවං ඉමිනා බොධිසත්තස්ස විතක්කනිග්ගණ්හනකාලො කථිතොති වෙදිතබ්බො.

ඉදානි යථාස්ස තෙ විතක්කා උප්පජ්ජිංසු, යථා ච තෙ නිග්ගහෙසි, තං දස්සෙන්තො, **තස්ස මය්හං භික්ඛවෙති** ආදිමාහ. තත්ථ **අප්පමත්තස්සාති** සතියා අවිප්පවාසෙ ඨිතස්ස; **ආතාපිනොති** ආතාපවීරිය වන්තස්ස; **පහිතත්තස්සාති** පෙසිතත්තස්ස;[4] **උප්පජ්ජති කාම විතක්කොති** බොධිසත්තස්ස ඡබ්බස්සානි පධානං පදහතො රජ්ජසුඛං වා[5], පාසාදෙ වා, නාටකානි වා, ඔරොධෙ වා, කඤ්චිදෙව වා සම්පත්තිං ආරබ්භ කාමවිතක්කො නාම න උප්පන්නපුබ්බො. දුක්කරකාරිකාය

1. විධා-E.
2. මහානදී-S. මහානදි-B.
3. සුඛෙත්ත-B. S.
4. පෙසිතචිත්තස්ස-B. S.
5. රජ්ජසුඛං වා ආරබ්භ-B. S.

පන්නස්ස ආහාරූපච්ඡෙදෙන අධිමත්තකසිමානං පත්තස්ස එතදහොසි: න සක්කා ආහාරූපච්ඡෙදෙන විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං; යංනූනාහං ඔළාරිකං ආහාරං ආහාරෙය්‍යන්ති. සො උරුවෙලං පිණ්ඩාය පාවිසි. මනුස්සා, මහාපුරිසො පුබ්බෙ ආගන්ත්වා දින්නම්පි න ගණ්හි, අද්ධාස්ස ඉදානි මනොරථො මත්ථකං පත්තො, තස්මා සයමෙව ආගතොති පණීතපණීතාහාරං උපහරිංසු. බොධිසත්තස්ස අත්තභාවො න චිරස්සෙව පාකතිකො අහොසි. ජරාජිණ්ණත්තභාවො හි සප්පාය භොජනං ලභිත්වාපි පාකතිකො න හොති. බොධිසත්තො පන දහරො. තෙනස්ස සප්පායභොජනං භුඤ්ජතො අත්තභාවො න චිරස්සෙව පාකතිකො ජාතො; විප්පසන්නානි ඉන්ද්‍රියානි; පරිසුද්ධො ඡවිවණ්ණො; සමුග්ගතතාරාගණං විය නභං පරිපුණ්ණද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණප්පති මණ්ඩිතං සරීරං අහොසි. සො තං ඔලොකෙත්වා, තාවකිලන්තො නාම අත්තභාවො එවං පටිපාකතිකො ජාතොති විනෙත්වා අත්තනො පඤ්ඤාමහන්තතාය එවං පරිත්තකම්පි විතක්කං ගහෙත්වා **කාම විතක්කොති** අකාසි.

පණ්ණසාලාය පුරතො නිසින්නො වාපි[1] රුරුපසදගවයරොහිත මිගාදිකෙ මිගගණෙ, මනුඤ්ඤප්පත්ත[2]රවනෙ මොරවනකුක්කුටාදිකෙ පක්ඛිගණෙ, නීලුප්පලකුමුදකමලාදිසඤ්ඡන්නානි පල්ලලානි, නානා කුසුමසඤ්ඡන්නවිටපවනරාජියො, මණික්ඛන්ධසදිසනිම්මලජලාවහඤ්ච[3] නදිං නෙරඤ්ජරං පස්සති. තස්ස එවං හොති: සොභනා වතිමෙ මිග ජාතා, පක්ඛිගණා, පල්ලලානි, වනරාජියො, නදී නෙරඤ්ජරාති. සො තම්පි එවං පරිත්තකං විතක්කං ගහෙත්වා කාමවිතක්කං අකාසි. තෙනාහ: **උප්පජ්ජති කාමවිතක්කොති**.

අත්තබ්‍යාබාධායපීති අත්තදුක්ඛායපි. එස නයො සබ්බත්ථ. කිම්පන මහාසත්තස්ස උභයදුක්ඛාය සංවත්තනිකවිතක්කො නාම අත්ථීති? නත්ථි. අපරිඤ්ඤාය ඨිතස්ස පන විතක්කා යාව උභයබ්‍යා බාධාය සංවත්තන්තීති එතානි තීණි නාමානි ලභන්ති; තස්මා එවමාහ. **පඤ්ඤානිරොධිකොති** අනුප්පන්නාය ලොකියලොකුත්තරාය පඤ්ඤාය උප්පජ්ජිතුං න දෙති. ලොකියපඤ්ඤං පන අට්ඨසමාපත්තිපඤ්චාභිඤ්ඤා වසෙන උප්පන්නම්පි සමුච්ඡින්දිත්වා ඛිපතීති පඤ්ඤානිරොධිකො. **විඝාතපක්ඛිකොති** දුක්ඛකොට්ඨාසිකො. අසඞ්ඛතං නිබ්බානාමතං[4] පච්චක්ඛං කාතුං න දෙතීති අනිබ්බානසංවත්තනිකො. **අබ්භත්ථං ගච්ඡතීති** ඛයං නත්ථිභාවං ගච්ඡති, උදකබුබ්බුළකො විය නිරුජ්ඣති. **පජහමෙවාති** පජහිමෙව;[5] **විනොදමෙවාති** නීහරිමෙව.[6] **ව්‍යන්තාව නං අකාසින්ති** විගතන්තං නිස්සෙසං පරිවට්ටුමං පරිවජ්ජිතමෙව නං අකාසිං.

1. නිසින්නො වමර-S. චාමර-B.
2. මනුඤ්ඤසද්ද-B. S. මනුඤ්ඤපත්ත E.
3. මණික්ඛන්ධනිම්මලජලවහං-B. S.
4. අසඞ්ඛතනිබ්බානං නාම තං-B. S.
5. ඡඩ්ඩිතමෙව-B. S.
6. නීහරිතමෙව-B. S.

බ්‍යාපාදවිතක්කොති න බොධිසත්තස්ස පරූපඝාතපටිසංයුත්තො විතක්කො නාම චිත්තෙ උප්පජ්ජති. අථස්ස අතිවස්සඅච්චුණ්හඅතිසීතාදීනි පන පටිච්ච චිත්තවිපරිණාමභාවො හොති. තං සන්ධාය බ්‍යාපාදවිතක්කොති ආහ.

විහිංසාවිතක්කොති න මහාසත්තස්ස පරෙසං දුක්ඛුප්පාදනපටිසංයුත්තො විතක්කො උප්පජ්ජති. චිත්තෙ පන උද්ධතාකාරෙ අනෙකග්ගතාකාරො හොති. තං ගහෙත්වා විහිංසාවිතක්කං අකාසි. පණ්ණසාලාද්වාරෙ නිසින්නො හි සීහබ්‍යග්ඝාදයො වාළමිගෙ, සූකරාදයො ඛුද්දකමිගෙ විහිංසන්තෙ පස්සති. අථ බොධිසත්තො, ඉමස්මිම්පි නාම[1] අකුතොභයෙ අරඤ්ඤෙ ඉමෙසං තිරච්ඡානගතානං පච්චත්ථිකා උප්පජ්ජන්ති; බලවන්තො දුබ්බලෙ ඛාදන්ති; දුබ්බලඛාදකා වත්තන්තීති කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙති. අඤ්ඤෙපි බිළාලාදයො කුක්කුටමූසිකාදීනි ඛාදන්තෙ පස්සති; ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො මනුස්සෙ රාජකම්මිකෙහි උපද්දුතෙ වධබන්ධනාදීනි අනුභවන්තෙ, අත්තනො කසිවණිජ්ජාදීනි කම්මානි කත්වා ජීවිතුං න ලභන්තීති[2] කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙති. තං සන්ධාය **උප්පජ්ජති විහිංසාවිතක්කො**ති ආහ.

යථා යථාති යෙන යෙන ආකාරෙන. ඉදං වුත්තං හොති: කාමවිතක්කාදීසු යං යං විතක්කෙති, යං යං විතක්කං පවත්තෙති, තෙන තෙනෙවස්සාකාරෙන[3] කාමවිතක්කාදිභාවෙන[4] **චෙතසො නති හොති**. **පහාසි නෙක්ඛම්මවිතක්ක**න්ති නෙක්ඛම්මවිතක්කං පජහති. **බහුලමකාසී**ති බහුලං කරෙති. **තස්ස තං කාමවිතක්කාය චිත්ත**න්ති තස්ස තං චිත්තං කාමවිතක්කත්ථාය. යථා කාමවිතක්කසම්පයුත්තං හොති එවමෙව නමතීති අත්ථො. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො.

ඉදානි අත්ථදීපිකං[5] උපමං දස්සෙන්තො, **සෙය්‍යථාපී**ති ආදිමාහ. තත්ථ **කිට්ඨසම්බාධෙ**ති සස්සසම්බාධෙ. **ආකොටෙය්‍යා**ති උජුකං පිට්ඨියං පහරෙය්‍ය; **පටිකොටෙය්‍යා**ති තිරියං ඵාසුකාසු පහරෙය්‍ය; **සන්නිරුන්ධෙය්‍යා**ති ආවරිත්වා තිට්ඨෙය්‍ය; **සන්නිවාරෙය්‍යා**ති ඉතො චිතො ච ගන්තුං න දදෙය්‍ය. **තතොනිදාන**න්ති තෙන කාරණෙන; එවං අරක්ඛිතානං ගුන්නං පරෙසං සස්සඛාදනකාරණෙනාති අත්ථො. බාලො හි ගොපාලකො එවං ගාවො[6] අරක්ඛමානො, අයං අම්හාකං භත්තවෙතනං ඛාදති, උජුං ගාවො රක්ඛිතුම්පි න සක්කොති, කුලෙහි සද්ධිං වෙරං ගණ්හාපෙතීති ගොසාමිකානම්පි සන්තිකා වධාදීනි පාපුණාති; කිට්ඨසාමිකානම්පි පණ්ඩිතො පන ඉමානි චත්තාරි භයානි සම්පස්සන්තො ගාවො සාධුකං රක්ඛති. තං සන්ධායෙතං වුත්තං. **ආදීනව**න්ති උපද්දවං; **ඔකාර**න්ති ලාමකභාවං; ඛන්ධෙසු වා ඔකාරං. **සඞ්කිලෙස**න්ති කිලිට්ඨභාවං.[7] **නෙක්ඛම්මෙ**ති නෙක්ඛම්මම්හි; **ආනිසංස**න්ති විසුද්ධිපක්ඛං; **වොදානපක්ඛ**න්ති ඉමස්සෙව[8] වෙවචනං.

1. ඉමිස්සිං නාම-L. 2. අලභන්තෙති-L. 3. තෙනතෙනවස්සාකාරෙන-B. S.
4. භාවෙතෙව-B. S. 5. අත්ථදීපකං-B. S. 6. ගාවියො- . M2. P2. B.
7 සංකිලිට්ඨභාවං-B L. 8 ඉදමෙතස්සෙව-S ඉදං තස්සෙව-B

කුසලානං ධම්මානං නෙක්ඛම්මන්ති විසුද්ධිපක්ඛං අද්දසන්ති අත්ථො. **නෙක්ඛම්මසිතං** ච කාමෙහි නිස්සටං සබ්බං කුසලං; එකධම්මෙන ගය්හමානෙ නිබ්බානමෙව.

තත්‍රිදං ඔපම්මසංසන්දනං: කිට්ඨසම්බාධං[1] විය හි රූපාදිආරම්මණං; කූටගාවො විය කූටචිත්තං; පණ්ඩිතගොපාලකො විය බොධිසත්තො; චතුබ්බිධං භයං විය අත්තපරූභයබ්‍යාබාධාය සංවත්තනාවිතක්කා;[2] පණ්ඩිතගොපාලකස්ස චතුබ්බිධං භයං දිස්වා කිට්ඨසම්බාධෙ අප්පමාදෙන ගොරක්ඛනං විය බොධිසත්තස්ස ඡබ්බස්සානි පධානං පදහතො අත්තබ්‍යාබාධාදිභයං දිස්වා රූපාදිආරම්මණෙසු යථා කාමවිතක්කාදයො න උප්පජ්ජන්ති, එවං චිත්තරක්ඛනං.

පඤ්ඤාවුද්ධිකොති ආදීසු අනුප්පන්නාය ලොකියලොකුත්තර පඤ්ඤාය උප්පාදාය, උප්පන්නාය ච වුද්ධියා සංවත්තතීති **පඤ්ඤාවුද්ධිකො**; න දුක්ඛකොට්ඨාසාය සංවත්තතීති **අවිඝාතපක්ඛිකො**; නිබ්බානධාතුසච්ඡිකිරියාය සංවත්තතීති **නිබ්බානසංවත්තනිකො**. **රත්තිඤ්චෙපි නං භික්ඛවෙ අනුවිතක්කෙය්‍යන්ති** සකලරත්තිඤ්චෙපි තං විතක්කං පවත්තෙය්‍යං. **තතොනිදානන්ති** තම්මූලකං. **ඔහඤ්ඤෙය්‍යාති** උග්ඝාතීයෙථ;[3] උද්ධච්චාය සංවත්තෙය්‍යාති අත්ථො. **ආරාති** දූරෙ. **සමාධිම්හාති** උපචාරසමාධිතොපි අප්පනාසමාධිතොපි.

සො ඛො අහං භික්ඛවෙ අජ්ඣත්තමෙව චිත්තන්ති සො අහං භික්ඛවෙ මා මෙ චිත්තං සමාධිම්හා දූරෙ හොතූති අජ්ඣත්තමෙව චිත්තං සණ්ඨපෙමි; ගොචරජ්ඣත්තෙ ඨපෙමීති අත්ථො. **සන්නිසාදෙමීති**[4] තත්ථෙව තං සන්නිසීදාපෙමි. **එකොදිං කරෙමීති** එකග්ගං කරෙමි. **සමාදහාමීති** සම්මා ආදහාමි; සුට්ඨු ආරොපෙමීති අත්ථො. **මා මෙ චිත්තං ඌහඤ්ඤීති**[5] මා මය්හං චිත්තං උග්ඝාතීයිත්ථ; මා උද්ධච්චාය සංවත්තතූති අත්ථො.

උප්පජ්ජති අබ්‍යාපාදවිතක්කො අවිහිංසාවිතක්කොති.[6] එත්ථ යො සො ඉමාය හෙට්ඨා වුත්තතරුණවිපස්සනාය සද්ධිං උප්පන්න විතක්කො කාමපච්චනීකට්ඨෙන නෙක්ඛම්මවිතක්කොති වුත්තො, සො යෙව බ්‍යාපාදපච්චනීකට්ඨෙන අබ්‍යාපාදවිතක්කොති ච විහිංසා පච්චනීකට්ඨෙන අවිහිංසාවිතක්කොති ච වුත්තො.

එත්තාවතා බොධිසත්තස්ස සමාපත්තිං නිස්සාය විපස්සනාපට්ඨපන කාලො කථිතො. තස්ස හි සමාධිපි තරුණො, විපස්සනාපි. තස්ස විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අතිචිරං නිසින්නස්ස කායො කිලමති, අන්තො අග්ගි විය උට්ඨහති,[7] කච්ඡෙහි සෙදා මුච්චන්ති, මත්ථකතො උසුමවට්ටි විය උට්ඨහති,[8] චිත්තං හඤ්ඤති, විහඤ්ඤති විප්ඵන්දති, උද්ධතං

1 සම්බධනං.-L 2. විතක්කා-B.
3 ඔහඤ්ඤෙය්‍යාති උග්ඝාටියෙය්‍ය-B. S උග්ඝාටියෙථ-E. උග්ඝාතීයෙථ-L.
4. සන්නිසීදෙමීති-B, S. 5. උග්ඝාටීති-B. S. උද්ඝාතීති-L.
6 [illegible]-E. 7 [illegible]-B. S. L. 8 [illegible]-B. S. E.

හොති. සො පුන සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තං පරිදමෙත්වා මුදුකං කත්වා සමස්සාසෙත්වා පුන විපස්සනං පට්ඨපෙති. තස්ස පුන අතිචිරං නිසින්නස්ස ච තථෙව හොති. සො පුන සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තථෙව කරොති.

විපස්සනාය හි බහුකාරා[1] සමාපත්ති. යථා යොධස්ස ඵලකකොට්ඨකො නාම බහුකාරො[1] හොති. සො තං නිස්සාය සඞ්ගාමං පවිසති. තත්ථ හත්ථීහිපි, අස්සෙහිපි, යොධෙහිපි සද්ධිං කම්මං කත්වා ආවුධෙසු වා ඛීණෙසු, භුඤ්ජිතුකාමාදිභාවෙ[2] වා සති නිවත්තිත්වා ඵලකකොට්ඨකං පවිසිත්වා ආවුධානිපි ගණ්හාති, විස්සමතිපි, භුඤ්ජතිපි, පානීයං පිවතිපි, සන්නාහම්පි පටිසන්නය්හති. තං තං කත්වා[3] පුන සඞ්ගාමං පවිසති. තත්ථ කම්මං කත්වා පුන උච්චාරාදිපීළිතො වා කෙනචිදෙව වා කරණීයෙන ඵලකකොට්ඨකං පවිසති. තත්ථ සන්ථම්භිත්වා පුන සඞ්ගාමං පවිසති. එවං යොධස්ස ඵලකකොට්ඨකො විය විපස්සනාය බහුකාරා සමාපත්ති. සමාපත්තියා පන, සඞ්ගාමනිත්ථරණකයොධස්ස ඵලකකොට්ඨකතොපි විපස්සනා බහුකාරතරා.

කිඤ්චාපි හි[4] සමාපත්තිං නිස්සාය විපස්සනා පවත්තති,[5] විපස්සනා පන ථාමජාතා සමාපත්තිම්පි රක්ඛති, ථාමජාතං කරොති. යථා හි ථලෙ නාවම්පි, නාවාය භණ්ඩම්පි සකටභාරං කරොන්ති. උදකං පත්වා පන සකටම්පි, සකටෙ භණ්ඩම්පි, යුත්තගොණෙපි නාවාභාරං කරොන්ති; නාවා තිරියං සොතං ඡින්දිත්වා සොත්ථිනා සුපට්ටිතං ගච්ඡති. එවමෙව කිඤ්චාපි සමාපත්තිං නිස්සාය විපස්සනා පවත්තති, විපස්සනා පන ථාමජාතා සමාපත්තිම්පි රක්ඛති, ථාමජාතං කරොති. ථලං පත්වා සකටං විය හි සමාපත්ති. උදකං පත්වා නාවා විය විපස්සනා. ඉති බොධිසත්තස්ස එත්තාවතා සමාපත්තිං නිස්සාය විපස්සනාපට්ඨපනකාලො කථිතොති වෙදිතබ්බො.

සෙය්‍යථාපීති ආදි කණ්හපක්ඛෙ වුත්තානුසාරෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉධාපි අත්ථදීපිකං උපමං දස්සෙතුං, **සෙය්‍යථාපී**ති ආදිමාහ. තත්ථ **ගාමන්තසම්භතෙසූ**ති ගාමන්තං ආහටෙසු. **සතිකරණීයමෙව හොතී**ති **එතෙ ගාවො**ති සති උප්පාදනමත්තමෙව කාතබ්බං හොති; ඉතො චිතො ච ගන්ත්වා ආකොටනාදිකිච්චං නත්ථි. **එතෙ ධම්මා**ති එතෙ සමථවිපස්සනාධම්මාති සතුප්පාදමත්තමෙව කාතබ්බං හොති. ඉමිනා බොධිසත්තස්ස සමථවිපස්සනානං ථාමජාතකාලො කථිතො. තදා කිරස්ස සමාපත්තිං අප්පනාය නිසින්නස්ස අට්ඨ සමාපත්තියො එකාවජ්ජනෙන[6] ආපාථං ආගච්ඡන්ති. විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නිසින්නස්ස සත්ත අනුපස්සනා එකප්පහාරෙන ආරූළ්හා හොති.

සෙය්‍යථාපීති ඉධ කිං දස්සෙති? අයං පාටියෙක්කො අනුසන්ධි. සත්තානං හි හිතූපචාරං, අත්තනො සබ්බඤ්ඤුභාවසම්පදඤ්ච දස්සෙන්තො

1. බහුපකාරා-B. S. 2. කාමතාදිභාවෙ-B. S. 3. තං කත්වා-L.
4. කිඤ්චාපි හි සත්ථ-S. 5. විපස්සනං පට්ඨපෙති-B. S. L. 6. එකාවජ්ජනෙ-L.

භගවා ඉමං දෙසනං ආරභි. තත්ථ අරඤ්ඤෙති අටවියං; පවනෙති වනසණ්ඩෙ; අත්ථතො හි ඉදං පදද්වයං එකමෙව. පඨමස්ස පන දුතියං වෙවචනං. අයොගක්ඛෙමකාමොති චතූහි යොගෙහි ඛෙමං නිබ්භයට්ඨානං අනිච්ඡන්තො, භයමෙව ඉච්ඡන්තො. සොවත්ථිකොති සොත්ථිභාවාවහො; පීතිගමනීයොති තුට්ඨිං ගමනීයො. පීතගමනීයොතිපි[1] වා පාඨො. පිදහෙය්‍යාති සාඛාදීහි ථකෙය්‍ය. විවරෙය්‍යාති විසදං මුඛං කත්වා විවටං කරෙය්‍ය. කුම්මග්ගන්ති උදකවනපබ්බතාදීහි සන්නිරුද්ධං අමග්ගං. ඔදහෙය්‍ය ඔකචරන්ති තෙසං ඔකෙ චරමානං විය එකං දීපකමිගං එකස්මිං ඨානෙ ඨපෙය්‍ය. ඔකචාරිකන්ති දීඝරජ්ජුබද්ධං තස්සෙව[2] මිගිං.

මිගලුද්දකො[3] හි අරඤ්ඤෙ මිගානං වසනට්ඨානං ගන්ත්වා, ඉධ වසන්ති, ඉමිනා මග්ගෙන නික්ඛමන්ති, එත්ථ චරන්ති, එත්ථ පිවන්ති, ඉමිනා පවිසන්තීති සල්ලක්ඛෙත්වා මග්ගං පිධාය කුම්මග්ගං විවරිත්වා ඔකචරඤ්ච ඔකචාරිකඤ්ච ඨපෙත්වා සයං පටිච්ඡන්නෙ ඨානෙ සත්තිං ගහෙත්වා තිට්ඨති. අථ සායන්හසමයෙ මිගා අකුතොභයෙ අරඤ්ඤෙ චරිත්වා පානීයං පිවිත්වා මිගපොතකෙහි සද්ධිං කීළමානා වසනට්ඨාන සන්තිකං ආගන්ත්වා ඔකචරඤ්ච ඔකචාරිකඤ්ච දිස්වා, සඤාතකා නො ආගතා භවිස්සන්තීති නිරාසඞ්කා පවිසන්ති. තෙ මග්ගං පිහිතං දිස්වා නායං මග්ගො, අයං මග්ගො භවිස්සතීති කුම්මග්ගං පටිපජ්ජන්ති. මිගලුද්දකො න තාව කිඤ්චි කරොති; පච්ඡිමෙසු පන සබ්බපච්ඡිමං සණිකං පහරති. සො උත්තසති. තතො සබ්බෙ උත්තසිත්වා භයං උප්පන්නන්ති පුරතො ඔලොකෙන්තා උදකෙන වා වනෙන වා පබ්බතෙන වා සන්නිරුද්ධං මග්ගං දිස්වා උභොහි පස්සෙහි අඞ්ගුලිසඞ්ඛලිකං විය ගහනවනං පවිසිතුං අසක්කොන්තා පච්ඡිමමග්ගෙනෙව නික්ඛමිතුං ආරභන්ති. ලුද්දකො තෙසං නිවත්තනභාවං ඤත්වා ආදිතො පට්ඨාය තිංසම්පි චත්තාලීසම්පි මිගෙ ඝාතෙති. ඉදං සන්ධාය, එවං හි සො භික්ඛවෙ මහාමිගසඞ්ඝො අපරෙන සමයෙන අනයබ්‍යසනං තනුත්තං ආපජ්ජෙය්‍යාති වුත්තං.

නන්දිරාගස්සෙතං අධිවචනං, අවිජ්ජායෙතං අධිවචනන්ති එත්ථ යස්මා ඉමෙ සත්තා අවිජ්ජාය අඤ්ඤාණා හුත්වා නන්දිරාගෙන ආබන්ධිත්වා රූපාරම්මණාදීනි උපනීතා වට්ටදුක්ඛසත්තිඝාතං[4] ලභන්ති, තස්මා භගවා ඔකචරං නන්දිරාගොති, ඔකචාරිකං අවිජ්ජාති කත්වා දස්සෙසි.

මිගලුද්දකො හි එකදා තෙසං සාඛාභඞ්ගෙන සරීරං පුඤ්ඡිත්වා මනුස්සගන්ධං අපනෙත්වා ඔකචරං එකස්මිං[5] ඨානෙ ඨපෙත්වා ඔකචාරිකං සහ රජ්ජුයා විස්සජ්ජෙත්වා අත්තානං පටිච්ඡාදෙත්වා සත්තිං ආදාය ඔකචරස්ස සන්තිකෙ තිට්ඨති. ඔකචාරිකා මිගගණස්ස චරණට්ඨානාභිමුඛී ගච්ඡති. තං දිස්වා මිගා සීසානි උක්ඛිපිත්වා තිට්ඨන්ති. සාපි සීසං

1. පීතිගමනීයොති- B. L. S.
2. දීඝරජ්ජුයා බද්ධං තස්සෙව- B. S.
3. ලුද්දකො- L.
4. සත්තියා ඝාතං- B. S.
5. ඔකචරං- E.

උක්ඛිපිත්වා තිට්ඨන්ති. තෙ අම්හාකං සමජාතිකා අයන්ති ගොචරං ගණ්හන්ති. සාපි තිණානි ඛාදන්තී විය සඤ්ඤං උපගච්ඡති. ආරඤ්ඤකො යූථපතිමිගො තස්සා වාතං ලභිත්වා සකපරිසං විස්සජ්ජෙත්වා තදභිමුඛො හොති. සත්තානං හි නවනවමෙව පියං හොති. ඔකචාරිකා ආරඤ්ඤකස්ස මිගස්ස අච්චාසන්නභාවං ඤත්වා තදභිමුඛීව පච්ඡතො පටික්කමිත්වා ඔකචරස්ස සන්තිකං ගච්ඡති. යත්ථ යත්ථස්සා රජ්ජු ලග්ගති තත්ථ තත්ථ ඛුරෙන පහරිත්වා මොචෙති. ආරඤ්ඤකො මිගො ඔකචරං දිස්වා ඔකචාරිකාය සම්මත්තො හුත්වා ඔකචරෙ උස්සුයං කත්වා පිට්ඨිං නාමෙත්වා සීසං කම්පෙන්තො තිට්ඨති. තස්මිං ඛණෙ සත්තිං ජිව්හාය ලෙහන්තොපි කිං එතන්ති න ජානාති. ඔකචරෙපි සචස්ස උපරිභාගෙන තං මිගං පහරිතුං සුඛං හොති, පිට්ඨිං නාමෙති; සචස්ස හෙට්ඨාභාගෙන පහරිතුං සුඛං හොති, හදයං උන්නාමෙති. අථ ලුද්දකො ආරඤ්ඤකං මිගං මිගසත්තියා[1] පහරිත්වා තත්ථෙව පාතෙත්වා[2] මංසං ආදාය ගච්ඡති. එවමෙව යථා සො මිගො ඔකචාරිකාය සම්මත්තො ඔකචරෙ උස්සුයං කත්වා සත්තිං ජිව්හාය ලෙහන්තොපි කිඤ්චි න ජානාති, තථා ඉමෙ සත්තා අවිජ්ජාය සම්මත්තා අන්ධභූතා කිඤ්චි අජානන්තා රූපාදීසු නන්දිරාගං උපගම්ම වට්ටදුක්ඛසත්තියා භයං[3] ලභන්තීති භගවා ඔකචරං නන්දිරාගොති, ඔකචාරිකං අවිජ්ජාති කත්වා දස්සෙසි.

ඉති ඛො භික්ඛවෙ විවටො මයා ඛෙමො මග්ගොති, ඉති ඛො භික්ඛවෙ මයා ඉමෙසං සත්තානං හිතචරෙන[4] සම්මාසම්බොධිං පත්වා, අහං බුද්ධොස්මීති තුණ්හීභූතෙන අනිසීදිත්වා ධම්මචක්කප්පවත්තනතො පට්ඨාය ධම්මං දෙසෙන්තෙන විවටො ඛෙමො අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, **පිහිතො කුම්මග්ගො** අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤාදීනං භබ්බපුග්ගලානං; **ඌහතො ඔකචරො** නන්දිරාගො ද්වෙධා ඡෙත්වා පාතිතො; **නාසිතා ඔකචාරිකා** අවිජ්ජා සබ්බෙන සබ්බං සමුග්ඝාතිතාති අත්තනො හිතූපචාරං දස්සෙසි. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ද්වෙධාවිතක්කසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

1. 2. 10.

එවං මෙ සුතන්ති විතක්කසණ්ඨානසුත්තං. තත්ථ **අධිචිත්තමනුයුත්තෙනාති**, දසකුසලකම්මපථවසෙන උප්පන්නං චිත්තං චිත්තමෙව; විපස්සනාපාදකං අට්ඨසමාපත්තිචිත්තං තතො චිත්තතො අධිකං චිත්තන්ති **අධිචිත්තං**. **අනුයුත්තෙනාති** තං අධිචිත්තං අනුයුත්තෙන; තත්ථ යුත්තපයුත්තෙනාති අත්ථො. තත්‍රායං භික්ඛු පුරෙභත්තං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො නිසීදනං ආදාය අඤ්ඤ

1. මිගං සත්තියා-B. S.
2. නාමෙත්වා-B. S.
3. වධං-B. S.
4. හිතචරණෙන-B. S.

තස්මිං රුක්ඛමූලෙ වා වනසණ්ඩෙ වා පබ්බතපාදෙ වා පබ්භාරෙ වා[1] සමණධම්මං කරිස්සාමීති නික්ඛමන්තොපි තත්ථ ගන්ත්වා හත්ථෙහි වා පාදෙහි වා නිසජ්ජට්ඨානතො තිණපණ්ණානි අපනෙන්තොපි අධිචිත්තං අනුයුත්තොයෙව[2]; නිසීදිත්වා පන හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා මූලකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විහරන්තොපි අධිචිත්තං අනුයුත්තොයෙව.

නිමිත්තානීති කාරණානි. **කාලෙන කාලන්ති** සමයෙ සමයෙ.[3] නනු ච කම්මට්ඨානං නාම මුහුත්තම්පි අඡඩ්ඩෙත්වා නිරන්තරං මනසි කාතබ්බං? කස්මා භගවා **කාලෙන කාලන්ති** ආහාති? පාළියං හි අට්ඨතිංස කම්මට්ඨානානි විභත්තානි; තෙසු භික්ඛුනා අත්තනො චිත්තරුචිතං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා නිසින්නෙන යාව කොචිදෙව උපක්කිලෙසො නුප්පජ්ජති තාව ඉමෙසං නිමිත්තානං මනසිකාරකිච්චං නත්ථි. යදා පන උප්පජ්ජති, තදා ඉමානි ගහෙත්වා චිත්තෙ උප්පන්නං අබ්බුදං නීහරිතබ්බන්ති දස්සෙන්තො එවමාහ.

ඡන්දූපසංහිතාති ඡන්දසහගතා, රාගසම්පයුත්තා. ඉමෙසං පන තිණ්ණං විතක්කානං ඛෙත්තඤ්ච ආරම්මණඤ්ච ජානිතබ්බං. තත්ථ ඡන්දූපසංහිතානං අට්ඨ ලොභසහගතචිත්තානි ඛෙත්තං; දොසූපසංහිතානං ද්වෙ දොමනස්සසහගතානි; මොහූපසංහිතානං ද්වාදසපි අකුසලචිත්තානි. විචිකිච්ඡාඋද්ධච්චසම්පයුත්තානි පන ද්වෙ එතෙසං පාටිපුග්ගලිකං ඛෙත්තං. සබ්බෙසම්පි සත්තා චෙව සඞ්ඛාරා ච ආරම්මණං. ඉට්ඨානිට්ඨඅසමපෙක්ඛිතෙසු හි සත්තෙසු ච සඞ්ඛාරෙසු ච තෙ උප්පජ්ජන්ති.

අඤ්ඤං නිමිත්තං මනසිකාතබ්බං කුසලූපසංහිතන්ති තතො නිමිත්තතො අඤ්ඤං කුසලනිමිත්තං[4] මනසිකාතබ්බං. තත්ථ අඤ්ඤං නිමිත්තං නාම ඡන්දූපසංහිතෙ විතක්කෙ සත්තෙසු උප්පන්නෙ අසුභභාවනා අඤ්ඤං නිමිත්තං නාම; සඞ්ඛාරෙසු උප්පන්නෙ අනිච්චමනසිකාරො අඤ්ඤං නිමිත්තං නාම. දොසූපසංහිතෙ සත්තෙසු උප්පන්නෙ මෙත්තාභාවනා අඤ්ඤං නිමිත්තං නාම; සඞ්ඛාරෙසු උප්පන්නෙ ධාතුමනසිකාරො අඤ්ඤං නිමිත්තං නාම. මොහූපසංහිතෙ යත්ථ කත්ථචි උප්පන්නෙ පඤ්චධම්මූපනිස්සයො අඤ්ඤං නිමිත්තං නාම.

ඉමස්ස හත්ථා වා සොභනා, පාදා වාති ආදිනා නයෙන හි[5] සත්තෙසු ලොභෙ උප්පන්නෙ අසුභතො උපසංහරිතබ්බං. කම්හි[6] සාරත්තොසි? කෙසෙසු සාරත්තොසි, ලොමෙසු—පෙ—මුත්තෙ සාරත්තොසි? අයං අත්තභාවො නාම තීණි අට්ඨිසතෙහි උස්සාපිතො, නවහි න්හාරුසතෙහි ආබද්ධො, නවහි මංසපෙසිසතෙහි අනුලිත්තො, අල්ලචම්මෙන පරියොනද්ධො, ඡවිරාගෙන පටිච්ඡන්නො, නවහි

1. පබ්භාරෙ වා විහාරෙපි-B.
2. අනුයුත්තොයෙව-B. S. L.
3. සමයෙන සමයං-L. B.
4. කුසලනිස්සිතං නිමිත්තං-B, S.
5. නයෙන-B, S.
6. කිම්හි-B. S.

වණමුඛෙහි නවනවුතිලොමකූපසහස්සෙහි ච අසුචි පග්ඝරති; කබ්බල පූරිතො[1]*, දුග්ගන්ධො, ජෙගුච්ඡො, පටික්කූලො, ද්වත්තිංසකුණප සඤ්චයො; නත්ථෙත්ථ සාරං වා වරං වාති එවං අසුභතො උපසංහ රන්තස්ස සත්තෙසු උප්පජ්ජනො ලොභො පහීයති. තෙනස්ස අසුභතො උපසංහරණං අඤ්ඤං නිමිත්තං නාම හොති. පත්තචීවරාදිසු සඞ්ඛාරෙසු ලොභෙ උප්පන්නෙ, ද්විහාකාරෙහි සඞ්ඛාරමජ්ඣත්තතං සමුට්ඨාපෙතීති සතිපට්ඨානවණ්ණනායං වුත්තනයෙන අස්සාමිකතාවකාලිකභාව වසෙන මනසිකරොතො සො පහීයති. තෙනස්ස අතිච්චතො මනසි කාරො අඤ්ඤං නිමිත්තං නාම හොති.

සත්තෙසු දොසෙ උප්පන්නෙ[2] ආඝාතවිනය-කකචොපමොවාදාදීනං වසෙන මෙත්තා භාවෙතබ්බා. තං භාවයතො සො පහීයති. තෙනස්ස මෙත්තාභාවනා අඤ්ඤං නිමිත්තං නාම හොති. ඛාණුකණ්ටක තිණපණ්ණාදිසු පන දොසෙ උප්පන්නෙ, ත්වං කස්ස කුප්පසි, කිං පථවීධාතුයා, උදාහු ආපොධාතුයා, කො වා පනායං කුප්පති නාම, කිං පථවීධාතු, උදාහු ආපොධාතූති ආදිනා නයෙන ධාතුමනසිකාරං කරොන්තස්ස සො පහීයති. තෙනස්ස ධාතුමනසිකාරො අඤ්ඤං නිමිත්තං නාම හොති. මොහෙ පන යත්ථ කත්ථචි උප්පන්නෙ,

ගරූපවාසො[3] උද්දෙසො උද්දිට්ඨපරිපුච්ඡනං
කාලෙන ධම්මස්සවනං ඨානාඨානවිනිච්ඡයො[4]
පඤ්චධම්මූපනිස්සාය මොහධාතු[5] පහීයතීති.

ඉමෙ පඤ්චධම්මා උපනිස්සාතබ්බා.[6] ගරුං උපනිස්සාය විහරන්තො හි භික්ඛු, ආචරියො ගාමප්පවෙසනං අනාපුච්ඡන්තස්ස, පාදධොවනට්ඨානං අනාගච්ඡන්තස්ස,[7] වත්තකාලෙ වත්තං අකරොන්තස්ස සටසතඋදකහරණාදිදණ්ඩකම්මං කරෙතීති යුත්තපටියත්තො[8] හොති. අථස්ස මොහො පහීයති. උද්දෙසං ගණ්හන්තොපි, ආචරියො උද්දෙසකාලෙ උද්දෙසං අගණ්හන්තස්ස, න සාධුකං සජ්ඣායන්තස්ස, අසජ්ඣායන්තස්ස ච දණ්ඩකම්මං කරෙතීති යුත්තපටියත්තො[8] හොති. එවම්පිස්ස මොහො පහීයති. ගරු භාවනීයෙ භික්ඛූ උපසඞ්කමිත්වා, ඉදං භන්තෙ කථං, ඉමස්ස කො අත්ථොති පරිපුච්ඡන්තො කඞ්ඛං විනොදෙති. එවම්පිස්ස මොහො පහීයති. කාලෙන ධම්මස්සවනට්ඨානං ගන්ත්වා සක්කච්චං ධම්මං සුණන්තොපි තෙසු තෙසු ඨානෙසු අත්ථො පාකටො හොති. එවම්පිස්ස මොහො පහීයති. ඉදමස්ස කාරණං,

1. කලිමලපූරිතො-L. කුණපපූරිතො-S.
* "කලිමලපූරිතොති පාඨො" ඉති ටීකා.
2. උප්පන්නො පන-B. S 3. ගරූසංවාසො-B. S. 4. විනිච්ඡයොති-B. S.
5. පඤ්ච ධම්මෙ උපනිස්සාය මොහො-B. S.
6. "උපනිසාතබ්බාති උපනිස්සිතබ්බා; අයමෙව වා පාඨො" ඉති ටීකා.
7. ගාමප්පවෙසනං අනාපුච්ඡන්තස්ස-B. S.
8. යත්තපටියත්තො-B. S. යුත්තපටියත්තො-L.

ඉදං න කාරණන්ති ඨානාඨානවිනිච්ඡයෙ ඡෙකො හොති. එවම්පිස්ස මොහො පහීයති. තෙනස්ස පඤ්චධම්මූපනිස්සයො අඤ්ඤං නිමිත්තං නාම හොති.

අපි ච අට්ඨතිංසාය ආරම්මණෙසු යං කිඤ්චි භාවෙන්තස්සපි ඉමෙ විතක්කා පහීයන්ති එව; ඉමානි පන නිමිත්තානි උජුවිපච්චනීකානි පටිපක්ඛභූතානි. ඉමෙහි පහීනා රාගාදයො සුප්පහීනා හොන්ති. යථා හි අග්ගිං කට්ඨෙහිපි[1] පංසූහිපි සාඛාහිපි පොථෙත්වා නිබ්බාපෙන්තියෙව. උදකං පන අග්ගිස්ස උජුවිපච්චනීකං. තෙන නිබ්බුතො සුනිබ්බුතො හොති. එවං ඉමෙහි නිමිත්තෙහි පහීනා රාගාදයො සුප්පහීනා හොන්ති. තස්මා එතානි කථිතානීති වෙදිතබ්බානි.

කුසලූපසංහිතන්ති කුසලනිස්සිතං, කුසලස්ස පච්චයභූතං. **අජ්ඣත්තමෙවාති** ගොචරජ්ඣත්තංයෙව. **පලගණ්ඩොති** වඩ්ඪකී; **සුඛුමාය ආණියාති** යං ආණිං නීහරිතුකාමො හොති, තතො සුඛුමතරාය සාරදාරුආණියා; **ඔළාරිකං ආණින්ති** චන්දනඵලකෙ වා සාරඵලකෙ වා ආකොට්ටිතං විසමාණිං; **අභිනිහනෙය්‍යාති** මුග්ගරෙන ආකොටෙන්තො හනෙය්‍ය; **අභිනීහරෙය්‍යාති** එවං අභිනිහනන්තො[2] ඵලකතො නීහරෙය්‍ය; **අභිනිවජ්ජෙය්‍යාති** ඉදානි[3] බහු නික්ඛන්තාති ඤත්වා හත්ථෙන චාලෙත්වා නික්කඩ්ඪෙය්‍ය. තත්ථ ඵලකං විය චිත්තං; ඵලකෙ විසමාණි විය අකුසලවිතක්කා; සුඛුමාණි විය අඤ්ඤං අසුභභාවනාදි කුසලනිමිත්තං; සුඛුමාණියා ඔළාරිකාණිනීහරණං විය අසුභභාවනාදීහි කුසලනිමිත්තෙහි තෙසං විතක්කානං නීහරණං.

අහිකුණපෙනාති ආදි අතිජෙගුච්ඡපටික්කූලකුණපදස්සනත්ථං වුත්තං. **කණ්ඨෙ ආසත්තෙනාති** කෙනචිදෙව[4] පච්චත්ථිකෙන ආනෙත්වා කණ්ඨෙ බද්ධෙන, පටිමුක්කෙන. **අට්ටීයෙය්‍යාති** අට්ටො දුක්ඛිතො භවෙය්‍ය; **හරායෙය්‍යාති** ලජ්ජෙය්‍ය; **ජිගුච්ඡෙය්‍යාති** සඤ්ජාතජිගුච්ඡො භවෙය්‍ය. **පහීයන්තීති** එවං ඉමිනාපි ඉමිනාපි කාරණෙන එතෙ අකුසලා ධම්මා සාවජ්ජා දුක්ඛවිපාකාති අත්තනො පඤ්ඤාබලෙන උපපරික්ඛතො අහිකුණපාදීනි විය ජිගුච්ඡන්තස්ස පහීයන්ති. යො පන අත්තනො පඤ්ඤාබලෙන උපපරික්ඛිතුං න සක්කොති, තෙන ආචරියං වා උපජ්ඣායං වා අඤ්ඤතරං වා ගරුට්ඨානියං සබ්‍රහ්මචාරිං, සඞ්ඝත්ථෙරං වා උපසඞ්කමිත්වා, ගණ්ඩිං[5] පහරිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝමෙව වා සන්නිපාතෙත්වා ආරොචෙතබ්බං. බහුන්නං හි සන්නිපාතෙ භවිස්සතෙව එකො පණ්ඩිතමනුස්සො යථාස්ස[6] එවං එතෙසු ආදීනවො දට්ඨබ්බොති කථෙස්සති, කායවිච්ඡන්දනීයකථාදීහි[7] වා පන තෙ විතක්කෙ නිග්ගණ්හිස්සතීති.

---

1. අලාතකට්ඨෙහිපි-B. S. 2. අභිනීහරෙය්‍යාති එවං අභිහනන්තො-S.
3. අභිනිවජ්ජෙය්‍යාති ඉදානි ඉමෙ-B. අභිනිවට්ටෙය්‍යාති-S. 4. කෙහචිදෙව-S.
5. ඝණ්ඩිං-B. 6. සචායං-B. S. 7. කායවිච්ඡන්දනියකථාදීහි-B. S.

අසති අමනසිකාරං ආපජ්ජිතබ්බන්ති නෙව තෙ විතක්කා සරිතබ්බා මනසි කාතබ්බා අඤ්ඤවිහිතකෙන[2] භවිතබ්බං. යථා හි රූපං අපස්සිතුකාමො පුරිසො අක්ඛීනි නිමීලෙය්‍ය, එවමෙව මූලකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා නිසින්නභික්ඛුනා විත්තමහි විතක්කෙ උප්පන්නෙ අඤ්ඤවිහිතකෙන භවිතබ්බං. එවමස්ස සො විතක්කො පහීයති. තස්මිං පහීනෙ පුන කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා නිසීදිතබ්බං. සචෙ න පහීයති, උග්ගහිතො ධම්මකථාපබන්ධො[3] හොති, සො මහාසද්දෙන සජ්ඣායිතබ්බො. එවම්පි චෙ අඤ්ඤවිහිතස්ස සතො සො[4] න පහීයති, ථවිකාය මුට්ඨිපොත්ථකො හොති, යත්ථ බුද්ධවණ්ණාපි ධම්මවණ්ණාපි ලිඛිතා හොන්ති, තං නීහරිත්වා වාචෙන්තෙන අඤ්ඤවිහිතකෙන භවිතබ්බං. එවම්පි චෙ නප්පහීයති, ථවිකතො අරණිසහිතාදීනි නීහරිත්වා, අයං උත්තරාරණී, අයං අධරාරණීති ආවජ්ජෙන්තෙන අඤ්ඤවිහිතකෙන භවිතබ්බං. එවම්පි චෙ නප්පහීයති, සිපාටිකං නීහරිත්වා, ඉදං ආරකණ්ටකං නාම, අයං පිප්ඵලකො නාම, ඉදං නඛච්ඡෙදනං නාම, අයං සූචි නාමාති පරික්ඛාරං සමන්නාහරන්තෙන අඤ්ඤවිහිතකෙන භවිතබ්බං. එවම්පි චෙ නප්පහීයති, සූචිං ගහෙත්වා චීවරෙ ජිණ්ණට්ඨානං[5] සිබ්බන්තෙන අඤ්ඤවිහිතකෙන භවිතබ්බං. එවං යාව නප්පහීයති, තාව තං තං කුසලකම්මං කරොන්තෙන අඤ්ඤවිහිතකෙන භවිතබ්බං. පහීනෙ පුන මූලකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා නිසීදිතබ්බං. නවකම්මං පන න පට්ඨපෙතබ්බං. කස්මා? විතක්කෙ පච්ඡින්නෙ[6] කම්මට්ඨානමනසිකාරස්ස ඔකාසො න හොති. පොරාණකපණ්ඩිතා පන නවකම්මං කත්වාපි විතක්කං පච්ඡින්දිංසු.

තත්‍රිදං වත්ථු: තිස්සසාමණෙරස්ස කිර උපජ්ඣායො තිස්සමහාවිහාරෙ පටිවසති. තස්ස සාමණෙරො, භන්තෙ උක්කණ්ඨිතොම්හීති ආහ. අථ නං ථෙරො, ඉමස්මිං විහාරෙ නහානොදකං දුල්ලභං, මං ගහෙත්වා චිත්තලපබ්බතං ගච්ඡාහීති ආහ. සො තථා අකාසි. තත්‍ර තං ථෙරො ආහ: අයං විහාරො අච්චන්නසඞ්ඝිකො, එකං පුග්ගලිකට්ඨානං කරොහීති. සො සාධු භන්තෙති ආදිතො පට්ඨාය සංයුත්තනිකායං, පබ්භාරසොධනං, තෙජො[7] කසිණපරිකම්මන්ති තීණිපි එකතො ආරභිත්වා කම්මට්ඨානං අප්පනං පාපෙසි; සංයුත්තනිකායං පරියොසාපෙසි; ලෙණකම්මං නිට්ඨාපෙසි; සබ්බං කත්වා උපජ්ඣායස්ස සඤ්ඤං අදාසි. උපජ්ඣායො, දුක්ඛෙන තෙ සාමණෙර කතං, අජ්ජ තාව ත්වංයෙව වසාහීති. සො තං රත්තිං ලෙණෙ වසන්තො උතුසප්පායං ලභිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා තත්ථෙව පරිනිබ්බායි. තස්ස ධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියං අකංසු; අජ්ජාපි තිස්සත්ථෙරචෙතියන්ති පඤ්ඤායති.

---

1. සො විතක්කො-B. S. 2. අඤ්ඤවිහිතකෙනෙව-B. S. 3. ධම්මකථාපාඨො-S. 4. සතො-B. S. 5. ජිණ්ණට්ඨානං-E. 6. අපච්ඡින්නෙ-S. E. 7. තෙජොධාතු-B. S.

ඉදං පබ්බං අසතිපබ්බං නාම. ඉමස්මිං ඨත්වා විතක්කෙ නිග්ගණ්හිතුං අසක්කොන්තො ඉධ ඨත්වා නිග්ගණ්හිස්සතීති විතක්කමූලභෙද[1] පබ්බං දස්සෙන්තො පුන **තස්ස** ච **භික්ඛවෙ**ති ආදිමාහ. තත්ථ **විතක්කසඞ්ඛාරසණ්ඨානං** **මනසිකාතබ්බ**න්ති, සඞ්ඛරොතීති සඞ්ඛාරො; පච්චයො, කාරණං, මූලන්ති අත්ථො. සන්තිට්ඨති එත්ථාති සණ්ඨානං; විතක්කසඞ්ඛාරස්ස සණ්ඨානං විතක්කසඞ්ඛාරසණ්ඨානං. තං මනසිකාතබ්බං. ඉදං වුත්තං හොති: අයං විතක්කො කිංහෙතු, කිම්පච්චයා, කිංකාරණා උප්පන්නොති විතක්කානං මූලඤ්ච මූලාමූලඤ්ච මනසිකාතබ්බං. **කින්නු ඛො අහං සීඝං ගච්ඡාමී**ති එතෙන නු ඛො කාරණෙන අහං සීඝං ගච්ඡාමි? **යන්නූනාහං සණිකං ගච්ඡෙය්‍ය**න්ති, කිං මෙ ඉමිනා සීඝගමනෙන, සණිකං ගමිස්සාමීති චින්තෙති. **සො සණිකං ගච්ඡෙය්‍යා**ති සො එවං චින්තෙත්වා සණිකං ගච්ඡෙය්‍ය. එස නයො සබ්බත්ථ.

තත්ථ තස්ස පුරිසස්ස සීඝගමනකාලො විය ඉමස්ස භික්ඛුනො විතක්කසමාරූළ්හකාලො. තස්ස සණිකං ගමනකාලො විය ඉමස්ස විතක්කචාරපච්ඡෙදන[2]කාලො. තස්ස ඨිතකාලො විය ඉමස්ස විතක්කචාරෙ පච්ඡින්නෙ මූලකම්මට්ඨානං චිත්තොතරණ[4]කාලො. තස්ස නිසින්නකාලො විය ඉමස්ස විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්තකාලො. තස්ස නිපන්නකාලො විය ඉමස්ස නිබ්බානාරම්මණාය ඵලසමාපත්තියා දිවසං වීතිවත්තනකාලො. තත්ථ ඉමෙ විතක්කා කිංහෙතුකා, කිම්පච්චයාති විතක්කානං මූලාමූලං ගච්ඡන්තස්ස විතක්කචාරො සිථිලො හොති. තස්මිං සිථිලීභූතෙ මත්ථකං ගච්ඡන්තෙ විතක්කා සබ්බසො නිරුජ්ඣන්ති. අයමත්ථො දද්දභ[5] ජාතකෙනපි දීපෙතබ්බො.

සසකස්ස කිර බෙලුවරුක්ඛමූලෙ නිද්දායන්තස්ස බෙලුවපක්කං වණ්ටතො ඡිජ්ජිත්වා කණ්ණමූලෙ පති.[6] සො තස්ස සද්දෙන, පථවී භිජ්ජතීති සඤ්ඤාය උට්ඨහිත්වා වෙගෙන පලායි. තං දිස්වා පුරතො අඤ්ඤෙපි චතුප්පදා පලායිංසු. තදා බොධිසත්තො සීහො හොති. සො චින්තෙසි: අයං පථවී නාම කප්පවිනාසෙ භිජ්ජති, අන්තරා පථවිභෙදො නාම නත්ථි; යන්නූනාහං මූලාමූලං ගන්ත්වා අනුවිජ්ජෙය්‍යන්ති.[7] සො හත්ථිනාගතො පට්ඨාය යාව සසකා පුච්ඡි: තයා තාත[8] පථවී භිජ්ජමානා දිට්ඨාති. සසො ආම දෙවාති ආහ. සීහො එහි භො දස්සෙහීති. සසො න සක්කොමි සාමීති. එහි රෙ මා භායීති ඛන්ධමුද්ධකෙන[9] ගහෙත්වා ගතො. සසො රුක්ඛස්ස අවිදූරෙ ඨත්වා,[10]

“දද්දභායති[11] භද්දන්තෙ යස්මිං දෙසෙ වසාමහං,
අහමෙතං[12] න ජානාමි කිමෙතං දද්දභායතී”ති

ගාථමාහ.

---

1. විතක්කමූල-E. 2. සණ්ඨානං-B S 3. පරිච්ඡෙදන-S. 4. විතක්කාහරණ-B S
5. දුද්දුභ-B. S. 6. පතිතං-B. L. S. 7 මූලමූලං ගන්ත්වා අනුවිජ්ජෙය්‍යන්ති B.S.
8. තාව-B. S. 9. ඛන්ධගමුද්ධකෙන-B. S. 10. ඨිතො-A, P2.
11. දුද්දුභායති-B, S. T2. 12. අහං එතං-B. S.

බොධිසත්තො තං එතෙව ඨිතට්ඨානෙ රුක්ඛමූලං ගන්ත්වා සසකස්ස නිපන්නට්ඨානං අද්දස; බෙලුවපක්කං අද්දස; උද්ධං ඔලොකෙත්වා වණ්ටං අද්දස. දිස්වා අයං සසො එත්ථ නිපන්නො නිද්දායමානො ඉමස්ස කණ්ණමූලෙ පතිතස්ස සද්දෙන පථවී භිජ්ජතීති එවංසඤ්ඤී හුත්වා පලායීති ඤත්වා තං කාරණං සසං පුච්ඡි. සසො ආම දෙවාති ආහ. බොධිසත්තො ඉමං ගාථමාහ :

"බෙල්ලං නිපතිතං[1] සුත්වා දද්දභන්ති[2] සසො ජවි,
සසස්ස වචනං සුත්වා සන්තත්තා මිගවාහිනී"ති.

තතො බොධිසත්තො මා භායථාති මිගගණෙ අස්සාසෙසි. එවං විතක්කානං මූලා මූලං ගවෙසන්තස්ස විතක්කා පහීයන්ති.

ඉමස්මිං විතක්කමූලභෙදපබ්බෙ ඨත්වා විතක්කෙ නිග්ගණ්හිතුං අසක්කොන්තෙන පන එවං නිග්ගණ්හිතබ්බාති අපරම්පි කාරණං දස්සෙන්තො, පුන තස්ස චෙ භික්ඛවෙති ආදිමාහ. **දන්තෙභි[3] දන්තමාධායාති** හෙට්ඨාදන්තෙ උපරිදන්තං ඨපෙත්වා. **චෙතසා චිත්තන්ති** කුසලචිත්තෙන අකුසලචිත්තං අභිනිග්ගණ්හිතබ්බං. **බලවා පුරිසොති** යථා ථාමසම්පන්නො මහාබලො පුරිසො දුබ්බලං පුරිසං සීසෙ වා ඛන්ධෙ වා ගහෙත්වා අභිනිග්ගණ්හෙය්‍ය, අභිනිප්පීළෙය්‍ය, අභිසන්තාපෙය්‍ය, සන්තත්තං කිලන්තං මුච්ඡාපරෙතං විය කරෙය්‍ය; එවමෙව භික්ඛුනා විතක්කෙහි සද්ධිං පටිමල්ලෙන හුත්වා, කො ච තුම්හෙ, කො චාහන්ති අභිභවිත්වා, "කාමං තචො ච න්හාරු ච අට්ඨි ච අවසුස්සතු[4] උපසුස්සතු සරීරෙ මංසලොහිතන්ති"[5] එවං මහාවීරියං පග්ගය්හ විතක්කා නිග්ගණ්හිතබ්බාති දස්සෙන්තො ඉමං අත්ථදීපිකං[6] උපමං ආහ.[7]

යථා භො[8] භික්ඛවෙති ඉදං මරියාදභාජනියං නාම තං උත්තානත්ථමෙව. යථා පන සත්ථාචරියො තිරොරට්ඨා ආගතං රාජපුත්තං පඤ්චාවුධසිප්පං උග්ගණ්හාපෙත්වා, ගච්ඡ අත්තනො රට්ඨෙ රජ්ජං ගණ්හ; සචෙ තෙ අන්තරාමග්ගෙ චොරා උට්ඨහන්ති, ධනුනා කම්මං කත්වා ගච්ඡ; සචෙ තෙ ධනු නස්සති වා භිජ්ජති වා, සත්තියා, අසිනාති එවං පඤ්චහිපි ආවුධෙහි කත්තබ්බං දස්සෙත්වා උය්‍යොජෙති. සො තථා කත්වා සකරට්ඨං ගන්ත්වා රජ්ජං ගහෙත්වා රජ්ජසිරිං අනුභොති. එවමෙව භගවා අධිචිත්තමනුයුත්තං භික්ඛුං අරහත්තගහණත්ථාය උය්‍යොජෙන්තො, සචස්ස අන්තරා අකුසලවිතක්කා උප්පජ්ජන්ති, අඤ්ඤනිමිත්තපබ්බෙ ඨත්වා තෙ විතක්කෙ නිග්ගණ්හිත්වා[9] විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණිස්සති; තත්ථ අසක්කොන්තො ආදීනව

1. බෙලුවං පතිතං-S. 2. දුද්දුභන්ති-B. S. 3 දන්තෙහි-E. 4 අවසිස්සතු-E
5. උපසුස්සතු මෙ ගත්තෙ සබ්බන්තං මංසලොහිතන්ති-A. M2. P2. R. (එවං කෙසුචි පොත්ථකෙසු ගාථාබන්ධවසෙන පූරෙත්වා ලිඛිතං. තථාපි අඞ්ගු. දුකනිපාතපාළිතො උද්ධටො පාඨොයෙව න ගාථාති සල්ලක්ඛෙම.)
6. අත්ථදීපකං-E. 7. ආහරි-B. 8. යථා ච භො-B. S.
9. [illegible]-P1. S

පබ්බෙ ඨත්වා; තත්‍රාපි අසක්කොන්තෙන අසතිපබ්බෙ ඨත්වා; තත්‍රාපි අසක්කොන්තෙන විතක්කමූලභෙදපබ්බෙ ඨත්වා; තත්‍රාපි අසක්කොන්තෙන අභිනිග්ගණ්හනපබ්බෙ ඨත්වා විතක්කෙ නිග්ගණ්හිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණිස්සතීති ඉමානි පඤ්ච පබ්බානි දෙසෙසි.

වසී විතක්කපරියායපථෙසූති විතක්කවාරපථෙසු[1] චිණ්ණවසී පගුණවසීති වුච්චති. **යං විතක්කං ආකඞ්ඛිස්සතීති** ඉදමස්ස වසීභාවාකාරදස්සනත්ථං වුත්තං. අයං හි පුබ්බෙ යං විතක්කං විතක්කෙතුකාමො හොති, තං න විතක්කෙති, යං න විතක්කෙතුකාමො හොති, තං විතක්කෙති. ඉදානි පන වසීභූතත්තා යං විතක්කං විතක්කෙතුකාමො හොති, තංයෙව විතක්කෙති, යං න විතක්කෙතුකාමො, න තං විතක්කෙති. තෙන වුත්තං: **යං විතක්කං ආකඞ්ඛිස්සති, තං විතක්කං විතක්කෙස්සති, යං විතක්කං නාකඞ්ඛිස්සති, න තං විතක්කං විතක්කෙස්සතීති. අච්ඡෙච්ඡි තණ්හන්ති** ආදි සබ්බාසවසුත්තෙ වුත්තමෙවාති.

විතක්කසණ්ඨානසුත්තවණ්ණනා.

දුතියවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

1. 3. 1.

එවං මෙ සුතන්ති කකචූපමසුත්තං. තත්ථ **මොළියඵග්ගුනොති** මොළීති චූළා වුච්චති. යථාහ:—

"ඡෙත්වාන මොළිං වරගන්ධවාසිතං
වෙහායසං උක්ඛිපි සක්‍යපුඞ්ගවො,
රතනස්ස[2] චඞ්කොටවරෙන වාසවො
සහස්සනෙත්තො සිරසා පටිග්ගහී"ති.[3]

සා තස්ස ගිහිකාලෙ මහතී[4] අහොසි; තෙනස්ස මොළියඵග්ගුනොති සඞ්ඛා උදපාදි. පබ්බජිතම්පි තං තෙනෙව නාමෙන සඤ්ජානන්ති.

අතිවෙලන්ති වෙලං අතික්කමිත්වා. තත්ථ කාලවෙලා, සීමවෙලා, සීලවෙලාති තිවිධා වෙලා. "තායං වෙලායං ඉමං උදානං උදානෙසී"ති හි අයං කාලවෙලා නාම. "ඨිතධම්මො වෙලං නාතිවත්තතී"ති අයං සීමවෙලා නාම. "වෙලාඅනතික්කමො සෙතුඝාතො"ති ච, "වෙලා එසා අවීතික්කමනට්ඨෙනා"ති ච අයං සීලවෙලා නාම. තං තිවිධම්පි සො අතික්කමියෙව[5] භික්ඛුනීයො හි ඔවදිතුං කාලො නාම අත්ථි; සො අත්ථඞ්ගතෙපි සුරියෙ ඔවදන්තො තං කාලවෙලම්පි අතික්කමි. භික්ඛු

---

1. විතක්කවාරපථෙසු-B. S. L 2. සුවණ්ණ-A. M2 P2. R. රතන-B. S.
3. "සහස්සනෙත්තො සිරසා පටිග්ගහී සුවණ්ණචඞ්කොටවරෙන වාසවොතිපි පාඨො" ඉති ටීකා
4. මහති-E. 5. අතික්කමෙති යෙව-B. S.

නීතං ඔවාදෙ පමාණං නාම අත්ථි, සීමා මරියාදා; සො උත්තරිං ජප්පත්වා වාචාහි ඔවදන්තො තං සීමවෙලම්පි අතික්කමි. සාවෙන්තො පන ද්වයඞ්ගතං කත්වා දුට්ඨුල්ලාපත්තිප්පහොනකං සාවෙති; එවං සීලවෙලම්පි අතික්කමි. **සංසට්ඨොති** මිස්සීභූතො, සමානසුඛදුක්ඛො හුත්වා.

සම්මුඛාති පුරතො; **අවණ්ණං භාසතීති** නා පවත[1] කොට්ටනාදීනි කරොන්තියො දිස්වා තජ්ජිමාසං අනාපත්ති[2] නාම; ඉමා භික්ඛුනියො අනාචාරා දුබ්බචා[3] පගබ්භාති අගුණං කථෙති. **අධිකරණම්පි කරෙතීති** ඉමෙසං භික්ඛූනං ඉමා භික්ඛුනියො දිවාකාලතො පට්ඨාය අක්ඛීනි ධයන්ති, ඉමස්මිං විහාරෙ පුප්ඵපූජා වා[4] ආසනධොවනපරිභණ්ඩකරණාදීනි වා ඉමාසං වසෙන පවත්තන්ති;[5] කුලධීතරො[6] එතා ලජ්ජිනියො; තුම්හෙ ඉමා ඉදඤ්චිදඤ්ච වදථ; අයං නාම තුම්හාකං ආපත්ති හොති; විනයධරානං සන්තිකං ආගන්ත්වා විනිච්ඡයං මෙ දෙථාති අධිකරණං ආකඩ්ඪති.

මොළියඵග්ගුනස්ස අවණ්ණං භාසතීති තජ්ජිමස්ස භික්ඛුනො අනාපත්ති[2] නාම, නිච්චකාලං ඉමස්ස පරිවෙණද්වාරං අමුඤ්චනං භික්ඛුනීහීති අගුණං කථෙති. **අධිකරණම්පි කරොන්තීති** ඉමෙසං භික්ඛූනං මොළියඵග්ගුනත්ථෙරස්ස දිවාකාලතො පට්ඨාය අක්ඛීනි ධයන්ති; ඉමස්මිං විහාරෙ අඤ්ඤෙසං වසනට්ඨානං ඔලොකෙතුම්පි න සක්කා; විහාරං ආගතභික්ඛුනියො ඔවාදං වා පටිසන්ථාරං වා උද්දෙසපදං වා ථෙරමෙව නිස්සාය ලභන්ති; කුලපුත්තකො, ලජ්ජී, කුක්කුච්චකො; එවරූපං නාම තුම්හෙ ඉදඤ්චිදඤ්ච වදථ; එථ විනයධරානං සන්තිකෙ විනිච්ඡයං දෙථාති අධිකරණං ආකඩ්ඪන්ති.

සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොචාති නෙව පියකම්‍යතාය, න භෙදාධිප්පායෙන; අත්ථකාමතාය අවොච. එවං කිරස්ස අහොසි: ඉමස්ස භික්ඛුස්ස එවං සංසට්ඨස්ස විහරතො අයසො උප්පජ්ජිස්සති. සො සාසනස්සපි අවණ්ණොයෙව. අඤ්ඤෙන පන කථිතො අයං න ඔරමිස්සති. භගවතා ධම්මං දෙසෙත්වා ඔවදිතොව ඔරමිස්සතීති තස්ස අත්ථකාමතාය භගවන්තං එතං, **ආයස්මා භන්තෙති** ආදිවචනං අවොච. **ආමන්තෙසීති** ජානාපෙසි. **ආමන්තෙතීති** පක්කොසති.

සද්ධාති සද්ධාය. **තස්මාති** යස්මා ත්වං කුලපුත්තො චෙව සද්ධා පබ්බජිතො ච; යස්මා වා තෙ එතාහි සද්ධිං සංසට්ඨස්ස විහරතො යෙ තා[7] අක්කොසිස්සන්ති වා පහරිස්සන්ති වා තෙසු දොමනස්සං උප්පජ්ජිස්සති; සංසග්ගෙ පහීනෙ නුප්පජ්ජිස්සති; තස්මා. **තත්‍රාති** තස්මිං අවණ්ණභාසනෙ. **ගෙහසිතාති** පඤ්චකාමගුණනිස්සිතා. **ඡන්දාති** තණ්හාඡන්දාපි පටිඝඡන්දාපි. **විපරිණතාති** රත්තම්පි චිත්තං විපරිණතං

1. නා පත-B. S. 2. ආපත්ති-L. 3. දුබ්බචා-B. S.
4. ඉමස්මිං පුප්ඵපූජා වා-M1. P1. T. 5. වත්තන්ති-B. S.
6. කුලසිතා-B. S. L. E. 7. යෙව-B. S.

හොති, දුට්ඨම්පි, මූලභණ්ඩම්පි විනට්ඨං විපරිණතං. ඉධ පන තණ්හාඡන්දවසෙන රත්තං,[1] පටිඝඡන්දවසෙන දුට්ඨම්පි වට්ටති. **හිතානුකම්පී**ති හිතෙන අනුකම්පමානො; හිතෙන ඵරමානො. න දෙසනාපරියායං දෙසයිතා න භවිස්සාමි.

අථ ඛො භගවාති කස්මා ආරභි? එතස්ස කිර එත්තකං ඔවාදං සුත්වා[2]පි, භික්ඛුනීසංසග්ගතො ඔරමිස්සාමි, විරමිස්සාමීති චිත්තම්පි න උප්පන්නං. භගවතා පන සද්ධිං පටාණී විය පටිවිරුද්ධො අට්ඨාසි. අථ භගවතො, යථා නාම ජිඝච්ඡිතස්ස භොජනෙ, පිපාසිතස්ස පානීයෙ, සීතෙන ඵුට්ඨස්ස උණ්හෙ, දුක්ඛිතස්ස සුඛෙ ඡන්දො උප්පජ්ජති, එවමෙව ඉමං දුබ්බචං භික්ඛුං දිස්වා පඨමබොධියං සුබ්බචාපි[3] භික්ඛූ **ආපාථං** ආගමිංසු. අථ තෙසං වණ්ණං කථෙතුකාමො හුත්වා ඉමං දෙසනං ආරභි. තත්ථ **ආරාධයිංසූ**ති ගණ්හිංසු පූරයිංසු.[4] **එකං සමය**න්ති එකස්මිං සමයෙ. **එකාසනභොජන**න්ති එකං පුරෙභත්තභොජනං. සූරියුග්ගමනතො හි යාව මජ්ඣන්හිකා සත්තක්ඛත්තුං[5] භුත්තභොජනම්පි ඉධ එකාසනභොජනන්තෙව අධිප්පෙතං. **අප්පාබාධත**න්ති නිරාබාධතං; **අප්පාතඞ්කත**න්ති නිද්දුක්ඛතං; **ලහුට්ඨාන**න්ති සරීරස්ස සල්ලහුකවුට්ඨානං; **බල**න්ති කායබලං; **ඵාසුවිහාර**න්ති කායස්ස සුඛවිහාරං.

ඉමිනා කිං කථිතං? දිවා විකාලභොජනං පජහාපිතකාලො කථිතො. භද්දාලිසුත්තෙ පන රත්තිං විකාලභොජනං පජහාපිතකාලො කථිතො. ඉමානි හි ද්වෙ භොජනානි භගවා න එකප්පහාරෙන පජහාපෙසි. කස්මා? ඉමානෙව හි[6] ද්වෙ භොජනානි වට්ටෙ චරන්තානං[7] ආචිණ්ණානි. සන්ති කුලපුත්තා සුඛුමාලා; තෙ එකතො ද්වෙපි භොජනානි පජහන්තා කිලමන්ති. තස්මා එකතො අප්පජහාපෙත්වා එකස්මිං කාලෙ දිවාවිකාලභොජනං, එකස්මිං රත්ති[8]භොජනන්ති විසුං පජහාපෙසි; තෙසු ඉධ දිවාවිකාලභොජනං පජහාපිතකාලො කථිතො. තත්ථ යස්මා බුද්ධා න භයං දස්සෙත්වා තජ්ජෙත්වා පජහාපෙන්ති; ආනිසංසං පන දස්සෙත්වා පජහාපෙන්ති; එවං හි සත්තා සුඛෙන පජහන්ති; තස්මා ආනිසංසං දස්සෙන්තො ඉමෙ පඤ්ච ගුණෙ දස්සෙසි.

න අනුසාසනී කරණීයාති පුනප්පුනං සාසනෙන කත්තබ්බං නාහොසි; ඉදං කරෙථ, ඉදං මා කරෙථාති සතුප්පාදකරණීයමත්තමෙව අහොසි. තාවතකෙනෙව තෙ කත්තබ්බං අකංසු, පහාතබ්බං පජහිංසු. පඨමබොධියං භික්ඛවෙ සුබ්බචා භික්ඛූ අහෙසුං, අස්සවා ඔවාදපතිකරාති.

1. රත්තම්පි වට්ටති-B, S
2. සුත්වා-B. S.
3. සුබ්බචා-L. සුබ්බචාපි-S.
4. ආරාධයිංසූති ආරාධයිංසු ගණ්හිංසු-B. S.
5. සත්තක්ඛත්තුං-A. P2 E. දසක්ඛත්තුං-S.
6. ඉමානි-B. S. ඉමානි ද්වෙ-P2.
7. වට්ටෙ චරන්තානං-S.
8. රත්තිං විකාල-B. S.

ඉදානි තෙසං සුබ්බචභාවදීපිකං උපමං ආහරන්තො, **සෙය්‍යථාපීති** ආදිමාහ. තත්ථ **සුභූමියන්ති** සමභූමියං. "සුභූමෙ[1] සුඛෙත්තෙ විහත ඛාණුකෙ බීජානි පතිට්ඨාපෙය්‍යා"ති එත්ථ පන මණ්ඩභූමි සුභූමීති ආගතා. **චාතුම්මහාපථෙති**[2] ද්වින්නං මහාමග්ගානං විනිවිජ්ඣිත්වා ගතට්ඨානෙ. **ආජඤ්ඤරථොති** විනීතඅස්සරථො. **ඔධස්තපතොදොති** යථා රථං අභිරුහිත්වා ඨිතෙන සක්කා හොති ගණ්හිතුං එවං ආලම්බනං නිස්සාය තිරියතො ඨපිතපතොදො. **යොග්ගාචරියොති** අස්සාචරියො; සොව අස්සදම්මෙ සාරෙතීති **අස්සදම්මසාරථි**. **යෙනිච්ඡකන්ති** යෙන යෙන මග්ගෙන ඉච්ඡති; **යදිච්ඡකන්ති** යං යං ගතිං ඉච්ඡති. **සාරෙය්‍යාති** උජුකං පුරතො පෙසෙය්‍ය. **පච්චාසාරෙය්‍යාති** පටිනිවත්තෙය්‍ය.

එවමෙව ඛොති යථා සො[3] යොග්ගාචරියො යෙන යෙන මග්ගෙන ගමනං ඉච්ඡති, තං තං අස්සා ආරූළ්හාව හොන්ති, යාය යාය ච ගතියා ඉච්ඡති, සා සා ගති ගහිතාව හොති. රථං පෙසෙත්වා අස්සා නෙව වාරෙතබ්බා, න විජ්ඣිතබ්බා හොන්ති, කෙවලං තෙසං සමෙ භූමි භාගෙ ධුරෙසු නිමිත්තං ඨපෙත්වා ගමනමෙව පස්සිතබ්බං හොති. එවං මය්හම්පි තෙසු භික්ඛූසු පුනප්පුනං වත්තබ්බං නාහොසි. ඉදං කරොථ, ඉදං මා කරොථාති සතුප්පාදනමත්තමෙව කාතබ්බං හොති. තෙහිපි තාවදෙව කත්තබ්බං කතමෙව හොති, අකත්තබ්බං ජහිතමෙව. **තස්මාති** යස්මා සුබ්බචා සුත්තයාතපටිභාගා හුත්වා සතුප්පාදනමත්තෙනෙව පජහිංසු, තස්මා තුම්හෙපි පජහථාති අත්ථො.

එළණ්ඩෙහීති එළණ්ඩා කිර සාලදූසනා හොන්ති; තස්මා එවමාහ. **විසොධෙය්‍යාති** එළණ්ඩෙ චෙව අඤ්ඤා ච වල්ලියො ඡින්දිත්වා බහි නීහරණෙන සොධෙය්‍ය. **සුජාතාති** සුසණ්ඨිතා. **සම්මා පරිහරෙය්‍යාති** මරියාදං බන්ධිත්වා උදකාසිඤ්චනෙනාපි, කාලෙන කාලං මූලපලිබන්ධ නෙනාපි[4] වල්ලිගුම්බාදිච්ඡෙදනෙනාපි කිපිල්ලකපුටක[5]මක්කටකජාල සුක්ඛදණ්ඩකහරණෙනාපි සම්මා වඩ්ඪෙය්‍ය, පොසෙය්‍ය. වුඩ්ඪි ආදීනි වුත්තත්ථානෙව.

ඉදානි අක්ඛන්තියා දොසං දස්සෙන්තො, **භූතපුබ්බන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **වෙදෙහිකාති** විදෙහරට්ඨවාසිකස්ස[6] කුලස්ස ධීතා. අථවා, වෙදොති පඤ්ඤා වුච්චති; වෙදෙන ඊහති, ඉරියතීති වෙදෙහිකා; පණ්ඩිතාති අත්ථො. **ගහපතානීති** ඝරසාමිනී. **කිත්තිසද්දොති** කිත්ති ඝොසො. **සොරතාති** සොරච්චෙන සමන්නාගතා; **නිවාතාති** නිවාත වුත්ති; **උපසන්තාති** නිබ්බුතා; **දක්ඛාති** ගත්තපවත්තසයනත්ථරණ දීපුජ්ජලනාදිකම්මෙසු ඡෙකා; **අනලසාති** උට්ඨාහිකා; **සුසංවිහිත කම්මන්තාති** සුට්ඨපිත[7] කම්මන්තා. එකා අනලසා හොති, යං යං පන

1. සුභූමියං-S. 2 චතුම්මහාපථෙ-B S. 3. යථා හි සො-B. S.
4. මූලමූලෙ බන්ධනෙනාපි-B. S. 5. කිපිල්ලපුටකහරණෙනාපි-B. S.
6 විදෙහරට්ඨවාසිනො කස්සචි-A. P2. 7. සුට්ඨු ඨපිත-S. සුට්ඨු සංවිහිත-B.

භාජනං ගණ්හාති, තං තං භින්දති වා ඡිද්දං වා කරොති. අයං පන න තාදිසානි දස්සෙති.

දිවා උට්ඨාසීති පාතො කත්තබ්බානි ධෙනුදොහනාදිකම්මානි අකත්වා උස්සූරෙ උට්ඨිතා. **හෙ ජෙ කාළීති** අරෙ කාළි. **කිං ජෙ දිවා උට්ඨාසීති** කිං තෙ කිඤ්චි අඵාසුකං අත්ථීති. **නො වත රෙ කිඤ්චීති** අරෙ යදි තෙ න කිඤ්චි අඵාසුකං අත්ථි, නෙව සීසං රුජති, න පිට්ඨි, අථ කස්මා පාපි දාසි[1] දිවා උට්ඨාසීති කුපිතා අනත්තමනා භාකුටිං අකාසි. **දිවාතරං උට්ඨාසීති** පුන දිවසෙ උස්සූරතරං උට්ඨාසි. **අනත්තමනවාචන්ති** අරෙ පාපදාසි අත්තනො පමාණං ජාන;[2] කිං අය්‍යිං ඨිතොසි මඤ්ඤසි, ඉදානි තං සික්ඛාපෙස්සාමීති ආදීනි වදමානා කුපිතවචනං නිච්ඡාරෙසි. **පටිවිස්සකානන්ති** සාමන්තගෙහවාසීනං; **උජ්ඣාපෙසීති** අවජානාපෙසි. **චණ්ඩීති** අසොරතා, කිබ්බිසා. ඉති යත්තකා ගුණා තත්තො ද්විගුණා දොසා උප්පජ්ජිංසු. ගුණා නාම සණිකං සණිකං ආගච්ඡන්ති; දොසා එකදිවසෙනෙව පත්ථටා හොන්ති.

සොරතසොරතොති අතිවිය සොරතො; සොතාපන්නො නු ඛො, සකදාගාමී, අනාගාමී, අරහා නු ඛොති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති. **ඵුසන්තීති** ඵුසන්තා සමෙවන්තා ආපාථං ආගච්ඡන්ති. **අථ භික්ඛු සොරතොති වෙදිතබ්බොති** අථ අධිවාසනඛන්තියං ඨිතො භික්ඛු සොරතොති වෙදිතබ්බො. **යො චීවර-පෙ-පරික්ඛාරහෙතූති** යො එතානි චීවරාදීනි පණීතපණීතානි ලභන්තො පාදපරිකම්මපිට්ඨිපරිකම්මාදීනි එකවචනෙනෙව කරොති. **අලභමානොති** යථා පුබ්බෙ ලභති, එවං අලභන්තො. **ධම්මංයෙව සක්කරොන්තොති** ධම්මස්සෙව සක්කාරං සුකතකාරං කරොන්තො; **ගරුං කරොන්තොති** ගරුං භාරියං කරොන්තො.[3] **අපචායමානොති** ධම්මස්සෙව[4] අපචිතිං නීචවුත්තිං දස්සෙන්තො.

එවං අක්ඛන්තියා දොසං දස්සෙත්වා ඉදානි යෙ අධිවාසෙන්ති, තෙ එවං අධිවාසෙන්තීති පඤ්ච වචනපථෙ දස්සෙන්තො, **පඤ්චිමෙ භික්ඛවෙති** ආදිමාහ. තත්ථ **කාලෙනාති** යුත්තපත්තකාලෙන; **භූතෙනාති** සතා, විජ්ජමානෙන; **සණ්හෙනාති** මට්ඨෙන; **අත්ථසංහිතෙනාති** අත්ථනිස්සිතෙන, කාරණනිස්සිතෙන. **අකාලෙනාති** ආදීනි තෙසංයෙව පටිපක්ඛවසෙන වෙදිතබ්බානි. **මෙත්තචිත්තාති** උප්පන්නමෙත්තචිත්තා හුත්වා; **දොසන්තරාති** දුට්ඨචිත්තා, අබ්භන්තරෙ උප්පන්නදොසා හුත්වා. **තත්‍රාති**[5] තෙසු වචනපථෙසු. **ඵරිත්වාති** අධිමුච්චිත්වා.

---

1. පාපදාසි-S. E. 2. න ජානාසි-B. S. 3. "මානෙන්තොති මනෙන පියං කරොන්තො; පූජෙන්තොති පච්චයපූජාය පූජෙන්තො-B. S. (අයං පන ලද්ධෙසු පාළිඅට්ඨකථාපොත්ථකෙසු න ඉධ ආගතො.)
4. ධම්මංයෙව අපචායමානො-B. S. 5. තත්‍රාපිති-B. S.

තදාරම්මණඤ්චාති, කථං තදාරම්මණං සබ්බාවන්තං ලොකං කරොති? පඤ්ච වචනපථෙ ගහෙත්වා ආගතං පුග්ගලං මෙත්තචිත්තස්ස ආරම්මණං කත්වා පුන තස්සෙව මෙත්තචිත්තස්ස[1] අවසෙසෙ සත්තෙ ආරම්මණං කරොන්තො සබ්බාවන්තං ලොකං තදාරම්මණං කරොති නාම.

තත්‍රායං වචනත්ථො: **තදාරම්මණඤ්චාති** තස්සෙව[2] මෙත්තචිත්තස්ස ආරම්මණං කත්වා. **සබ්බාවන්තන්ති** සබ්බසත්තවන්තං; **ලොකන්ති** සත්තලොකං; **විපුලෙනාති** අනෙකසත්තාරම්මණෙන; **මහග්ගතෙනාති** මහග්ගතභූමිකෙන; **අප්පමාණෙනාති** සුභාවිතෙන; **අවෙරෙනාති** නිද්දොසෙන; **අබ්‍යාපජ්ජෙනාති** නිද්දුක්ඛෙන; **ඵරිත්වා විහරිස්සාමාති** එවරූපෙන මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා තඤ්ච පුග්ගලං සබ්බඤ්ච ලොකං තස්ස චිත්තස්ස ආරම්මණං කත්වා අධිමුච්චිත්වා විහරිස්සාම.

ඉදානි තදත්ථදීපිකා උපමා[3] ආහරන්තො **සෙය්‍යථාපීති** ආදිමාහ. තත්ථ **අපථවින්ති** නිප්පථවිං කරිස්සාමි; අභාවං ගමෙස්සාමීති අත්ථො. **තත්‍ර තත්‍රාති** තස්මිං තස්මිං ඨානෙ; **විකිරෙය්‍යාති** පච්ඡියා පංසුං උද්ධරිත්වා . ති විය විකිරෙය්‍ය. **ඔට්ඨුභෙය්‍යාති** ඛෙළං පාතෙය්‍ය. **අපථවිං කරෙය්‍යාති** එවං කායෙන ච වාචාය ච පයොගං කත්වාපි[4] සක්කුණෙය්‍ය අපථවිං කාතුන්ති? **ගම්භීරාති** බහලත්තෙන ද්වියොජන සතසහස්සානි චත්තාරි ච නහුතානි ගම්භීරා. **අප්පමෙය්‍යාති** තිරියං පන අපරිච්ඡින්නා. **එවමෙව ඛොති** එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං: පථවී විය හි මෙත්තචිත්තං දට්ඨබ්බං; කුද්දාලපිටකං ගහෙත්වා ආගතපුරිසො විය පඤ්ච වචනපථෙ ගහෙත්වා ආගතපුග්ගලො. යථා සො කුද්දාලපිටකෙන මහාපථවිං අපථවිං කාතුං න සක්කොති, එවං ඛො පඤ්ච වචනපථෙ ගහෙත්වා ආගතපුග්ගලො මෙත්තචිත්තස්ස අඤ්ඤථත්තං කාතුං න සක්ඛිස්සතීති.

දුතියඋපමායං **හලිද්දින්ති** යං කිඤ්චි පීතකවණ්ණං; **නීලන්ති** කංසනීලං වා පලාසනීලං වා. **අරූපීති** අරූපො. නනු ච, "ද්වින්නං කවාටානං වා රුක්ඛානං වා සෙය්‍යානං වා සෙලානං වා . අන්තරං පරිච්ඡින්නාකාසරූප"න්ති ආගතං? කස්මා ඉධ අරූපීති වුත්තොති? සනිදස්සනභාවපටික්ඛෙපතො. තෙනෙවාහ: **අනිදස්සනොති**. තස්මිං හි රූපං ලිඛිතුං, රූපපාතුභාවං දස්සෙතුං න සක්කා; තස්මා අරූපීති වුත්තො. **අනිදස්සනොති** දස්සනස්ස චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස අනාපාථො. උපමාසංසන්දනෙ පනෙත්ථ ආකාසො විය මෙත්තචිත්තං; තූලිකපඤ්චමා චත්තාරො රඞ්ගජාතා විය පඤ්ච වචනපථා; තූලිකපඤ්චමෙ රඞ්ගෙ ගහෙත්වා ආගතපුරිසො විය පඤ්ච වචනපථෙ ගහෙත්වා ආගත පුග්ගලො. යථා සො තූලිකපඤ්චමෙහි රඞ්ගෙහි ආකාසෙ රූපපාතු

1. මෙත්තස්ස - L.
2. තස්සෙව ම - A. P2. B. S.
3. තදත්ථදීපකං උපමං - B. S.
4. කත්වාපි න - B. S.

භාවං කාතුං න සක්කොති, එවං වො පඤ්ච වචනපථෙ ගහෙත්වා ආගතපුග්ගලො මෙත්තචිත්තස්ස අඤ්ඤථත්තං කත්වා දොසුප්පත්තිං දස්සෙතුං න සක්ඛිස්සතීති.

තතියඋපමායං **ආදිත්තාති** පජ්ජලිතං. **ගම්භීරා අප්පමෙය්‍යාති** ඉමිස්සා ගඞ්ගාය ගම්භීරට්ඨානං ගාවුතම්පි අත්ථි, අඩ්ඪයොජනම්පි.[1] පුථුලත්තං පනස්සා එවරූපමෙව; දීඝතො පන පඤ්ච යොජනසතානි. සා කථං ගම්භීරා අප්පමෙය්‍යාති? එත්තෙන පයොගෙන පරිවත්තෙත්වා උබ්භතෙ උදකං විය තාපෙතුං අසක්කුණෙය්‍යතො. සීතොදකං පන කෙනචි උපායෙන අඞ්ගුලමත්තං, අඩ්ඪඞ්ගුලමත්තං වා එවං[2] තාපෙතුං සක්කා භවෙය්‍ය. අයං පන න සක්කා. තස්මා එවං වුත්තං. උපමාසංසන්දනෙ පනෙත්ථ ගඞ්ගා විය මෙත්තචිත්තං; තිණුක්කං ආදාය ආගතපුරිසො විය පඤ්ච වචනපථෙ ගහෙත්වා ආගතපුග්ගලො. යථා සො[3] තිණුක්කාය ගඞ්ගං තාපෙතුං න සක්කොති, එවං වො පඤ්ච වචනපථෙ ගහෙත්වා ආගතපුග්ගලො මෙත්තචිත්තස්ස අඤ්ඤථත්තං කාතුං න සක්ඛිස්සතීති.

චතුත්ථඋපමායං **බිළාරභස්තාති** බිළාරචම්මපසිබ්බකො; **සුමද්දිතාති** සුට්ඨු මද්දිතා; **සුපරිමද්දිතාති** අන්තො ච බහි ච සමන්තතො සුසම්මද්දිතා. **තූලිනීති** සිම්බලිතූලලතාතූලසමානා. **ඡින්නසස්සරාති** ඡින්නසස්සරසද්දා; **ඡින්නභබ්භරාති**[4] ඡින්නභබ්භරසද්දා[5]. උපමාසංසන්දනෙ පනෙත්ථ බිළාරභස්තා විය මෙත්තචිත්තං; කට්ඨකථලං ආදාය ආගතපුරිසො විය පඤ්ච වචනපථෙ ගහෙත්වා ආගතපුග්ගලො. යථා සො කට්ඨෙන වා කථලෙන වා බිළාරභස්තං සරසරං, භරභරං කාතුං න සක්කොති, එවං වො පඤ්ච වචනපථෙ ගහෙත්වා ආගතපුග්ගලො මෙත්තචිත්තස්ස අඤ්ඤථත්තං කත්වා දොසානුගතභාවං කාතුං න සක්ඛිස්සතීති.

ඔචරකාති අවචරකා, හෙට්ඨාචරකා; චොරකම්මකාරකාති අත්ථො. **යො මනො පදූසෙය්‍යාති** යො භික්ඛු වා භික්ඛුනී වා චිත්තං පදොසෙය්‍ය, තං කකචෙන ඔකන්තන්තං නාධිවාසෙය්‍ය. **න මෙ සො තෙන සාසනකරොති** සො තෙන අනධිවාසනෙන මය්හං ඔවාදකරො න හොති. ආපත්ති පනෙත්ථ නත්ථි. **අණුං වා ථූලං වාති** අප්පසාවජ්ජං වා මහාසාවජ්ජං වා. **යං තුම්හෙ නාධිවාසෙය්‍යාථාති** යො තුම්හෙහි අධිවාසෙතබ්බො න භවෙය්‍යාති අත්ථො. **නො හෙතං භන්තෙති** භන්තෙ අනධිවාසෙතබ්බං නාම වචනපථං න පස්සාමාති අධිප්පායො. **දීඝරත්තං හිතාය සුඛායාති**, ඉති භගවා අරහත්තෙන කූටං ගණ්හන්තො යථානුසන්ධිනා දෙසනං නිට්ඨපෙසීති.

කකචූපමසුත්තං පඨමං.

---

1. අඩ්ඪයොජනම්පි යොජනම්පි-S. E. 2. එතං-B. S. 3. සො ආදිත්තාය-B.
4. බබ්භරාති-B. L. පබ්භරාති-S. 5. බබ්භරසද්දා-B, L. පබ්භරසද්දා-S.

1. 3. 2.

එවම්මෙ සුතන්ති අලගද්ද[1]සුත්තං. තත්ථ **ගද්ධෙ බාධයිංසූති** ගද්ධබාධිනො; ගද්ධබාධිනො පුබ්බපුරිසා අස්සාති ගද්ධබාධිපුබ්බො; තස්ස **ගද්ධබාධිපුබ්බස්ස;** ගිජ්ඣඝාතකකුලප්පසුතස්සාති[2] අත්ථො. සග්ගමොක්ඛානං අන්තරායං කරොන්තීති **අන්තරායිකා.** තෙ කම්මකිලෙසවිපාකඋපවාදආණාවීතික්කමවසෙන පඤ්චවිධා. තත්ථ පඤ්චානන්තරියධම්මා[3] කම්මන්තරායිකා නාම; තථා භික්ඛුනීදූසකකම්මං. තං පන මොක්ඛස්සෙව අන්තරායං කරොති, න සග්ගස්ස. නියතමිච්ඡාදිට්ඨිධම්මා කිලෙසන්තරායිකා නාම. පණ්ඩකතිරච්ඡානගතඋභතොබ්‍යඤ්ජනකානං පටිසන්ධිධම්මා විපාකන්තරායිකා නාම. අරියූපවාදධම්මා උපවාදන්තරායිකා නාම. තෙ පන යාව අරියෙ න ඛමාපෙන්ති, තාවදෙව, න තතො පරං. සඤ්චිච්ච වීතික්කන්තා සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධා ආණාවීතික්කමන්තරායිකා නාම. තෙපි යාව භික්ඛුභාවං වා පටිජානාති, න වුට්ඨාති වා, න දෙසෙති වා, තාවදෙව, න තතො පරං.

තත්‍රායං භික්ඛු බහුස්සුතො ධම්මකථිකො සෙසන්තරායිකෙ ජානාති; විනයෙ පන අකොවිදත්තා පණ්ණත්තිවීතික්කමන්තරායිකෙ න ජානාති; තස්මා රහොගතො එවං චින්තෙති: ඉමෙ අගාරිකා[4] පඤ්ච කාමගුණෙ පරිභුඤ්ජන්තා සොතාපන්නාපි සකදාගාමිනොපි හොන්ති. භික්ඛූපි මනාපිකානි චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යානි රූපානි පස්සන්ති, කායවිඤ්ඤෙය්‍යෙ ඵොට්ඨබ්බෙ ඵුසන්ති, මුදුකානි අත්ථරණපාපුරණාදීනි[5] පරිභුඤ්ජන්ති, එතං සබ්බං වට්ටති. කස්මා ඉත්ථීනංයෙව රූපසද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බා න වට්ටන්ති? එතෙපි වට්ටන්තීති.

එවං රසෙන රසං සංසන්දිත්වා සච්ඡන්දරාගපරිභොගඤ්ච නිච්ඡන්දරාගපරිභොගඤ්ච එකං කත්වා ථූලවාකෙහි සද්ධිං අතිසුඛුමසුත්තං ඝටෙන්තො විය,[6] සාසපෙන සද්ධිං සිනෙරුං උපසංහරන්තො විය, පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පාදෙත්වා, කිං භගවතා මහාසමුද්දං බන්ධන්තෙන විය මහතා උස්සාහෙන පඨමපාරාජිකං පඤ්ඤත්තං, නත්ථි එත්ථ දොසොති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සද්ධිං පටිවිරුජ්ඣන්තො වෙසාරජ්ජඤාණං පටිබාහන්තො අරියමග්ගෙ ඛාණුකණ්ටකාදීනි පක්ඛිපන්තො, මෙථුනධම්මෙ දොසො නත්ථීති ජිනස්ස ආණාචක්කෙ පහාරමදාසි. තෙනාහ: **තථාහං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමීති** ආදිං.[7]

එවංව්‍යා ඛොති එවං විය ඛො. **සමනුයුඤ්ජන්තීති** ආදීසු, කිංලද්ධිකො ත්වං, ලද්ධිං වදෙහීති පුච්ඡමානා **සමනුයුඤ්ජන්ති** නාම. ලද්ධිං පතිට්ඨාපෙන්තා[8] **සමනුගාහන්ති** නාම. කෙන කාරණෙන එවං වදෙසීති කාරණං පුච්ඡන්තා **සමනුභාසන්ති** නාම. අට්ඨි

1. අලගද්දූපම-B. S. 2. කුලප්පසූතස්සාති-S. E. 3. කම්මා-B. S.
4. ආගාරිකා-B. S. අගාරිනො-E. 5. පාපුරණානි-S.
6. "උපඝටෙන්තො වියාති" ටීකා. "ඝටෙන්තො වියාති පාඨො" ඉති ටීකා
7. ආදි-S. E. 8. දිට්ඨිං පට්ඨපෙන්තා-S.

කඞ්කලූපමා කාමාති ආදීසු, අට්ඨිකඞ්කලූපමා අප්පස්සාදට්ඨෙන. **මංසපෙසූපමා** බහුසාධාරණට්ඨෙන. **තිණුක්කූපමා** අනුදහනට්ඨෙන. **අඞ්ගාරකාසූපමා** මහාභිතාපනට්ඨෙන. **සුපිනකූපමා** ඉත්තරපච්චුපට්ඨානට්ඨෙන. **යාචිතකූපමා** තාවකාලිකට්ඨෙන. **රුක්ඛඵලූපමා** සබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගපලිභඤ්ජනට්ඨෙන. **අසිසූනූපමා** අධිකුට්ටනට්ඨෙන. **සත්තිසූලූපමා** විනිවිජ්ඣනට්ඨෙන. **සප්පසිරූපමා** සාසඞ්කසප්පටිභයට්ඨෙන. **ථාමසාති** දිට්ඨිථාමෙන. **පරාමාසාති**[1] දිට්ඨිපරාමාසෙන. **අභිනිවිස්ස වොහරතීති** අධිට්ඨහිත්වා[2] වොහරති, දීපෙති ච. **යතො ඛො තෙ භික්ඛූති** යදා තෙ භික්ඛූ.

එවං ව්‍යා ඛො අහං භන්තෙ භගවතාති ඉදං එස අත්තනො අජ්ඣාසයෙන[3] නත්ථීති වත්තුකාමොපි භගවතො ආනුභාවෙන සම්පටිච්ඡති. බුද්ධානං කිර සම්මුඛා ද්වෙ කථා කථෙතුං සමත්ථා නාම නත්ථි. **කස්ස ඛො නාම ත්වං මොඝපුරිසාති** ත්වං මොඝපුරිස, කස්ස ඛත්තියස්ස වා, බ්‍රාහ්මණස්ස වා, වෙස්සස්ස වා, සුද්දස්ස වා, ගහට්ඨස්ස වා, පබ්බජිතස්ස වා, දෙවස්ස වා, මනුස්සස්ස වා මයා එවං ධම්මං දෙසිතං ආජානාසි?.

අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසීති පාටියෙක්කො අනුසන්ධි. අරිට්ඨො කිර චින්තෙසි: භගවා මං මොඝපුරිසොති වදති; න ඛො පන මොඝපුරිසොති වුත්තමත්තෙන මග්ගඵලානං උපනිස්සයො න හොති. උපසෙනම්පි හි වඞ්ගන්තපුත්තං, "අතිලහුං ඛො ත්වං මොඝපුරිස බාහුල්ලාය ආවත්තො"ති භගවා මොඝපුරිසවාදෙන ඔවදි. ථෙරො අපරභාගෙ ඝටෙන්තො වායමන්තො ඡ අභිඤ්ඤා සච්ඡාකාසි. අහම්පි තථාරූපං විරියං පග්ගණ්හිත්වා මග්ගඵලානි නිබ්බත්තෙස්සාමීති. අථස්ස භගවා බන්ධනාමුත්තපණ්ඩුපලාසස්ස විය අවිරුළ්හිභාවං දස්සෙන්තො ඉමං දෙසනං ආරභි.

උස්මීකතොපීති භික්ඛවෙ තුම්හෙ කින්ති මඤ්ඤථ, අයං අරිට්ඨො එවංලද්ධිකො සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන පටිවිරුජ්ඣිත්වා වෙසාරජ්ජඤාණං පටිබාහිත්වා තථාගතස්ස ආණාචක්කෙ පහාරං දදමානො, අපි නු ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ උස්මීකතොපි?[4] යථා නිබ්බුතෙපි මහන්තෙ අග්ගික්ඛන්ධෙ ඛජ්ජූපනකමත්තාපි අග්ගිපපටිකා හොතියෙව, යං නිස්සාය පුන මහා අග්ගික්ඛන්ධො භවෙය්‍ය; කින්නු ඛො එවං ඉමස්ස අප්පමත්තිකාපි ඤාණුස්මා අත්ථි, යං නිස්සාය වායමන්තො මග්ගඵලානි නිබ්බත්තෙය්‍යාති? **නො හෙතං භන්තෙති** භන්තෙ එවංලද්ධිකස්ස කුතො එවරූපා ඤාණුස්මා? මග්ගඵලානං පච්චයසමත්ථාය ඤාණුස්මාය උස්මීකතභාවං පටික්ඛිපන්තා වදන්ති. **මඞ්කුභූතොති** නිත්තෙජභූතො; **පත්තක්ඛන්ධොති** පතිතක්ඛන්ධො; **අප්පටිභානොති** කිඤ්චි පටිභානං අපස්සන්තො, ඡින්නපටිභානො; එවරූපම්පි නාම නිය්‍යානිකසාසනං

1. "පරාමාසා" ඉති පාළියං.
2. අධිතිට්ඨිත්වා-L.
3. අජ්ඣාසයං තො-L.
4. උස්මීකතොපිති-L.

ලභිත්වා අවිරූළ්හිධම්මො කිරම්හි, සමුග්ඝාතිතපච්චයො ජාතොති අත්තනො අභබ්බතං පච්චවෙක්ඛමානො පාදඞ්ගුට්ඨෙන[1] භූමිං ඛණමානො නිසීදි.

පඤ්ඤායිස්සසි ඛොති අයම්පි පාටියෙක්කො අනුසන්ධි. අරිට්ඨො කිර චින්තෙසි: භගවා මය්හං මග්ගඵලානං උපනිස්සයො පච්ඡින්නොති වදෙති. න ඛො පන බුද්ධා සඋපනිස්සයානංයෙව ධම්මං දෙසෙන්ති, අනුපනිස්සයානම්පි දෙසෙන්ති. අහං සත්ථු සන්තිකා සුගතොවාදං ලභිත්වා අත්තනො සම්පත්තූපගං කුසලං කරිස්සාමීති. අථස්ස සත්ථා[2] ඔවාදං පටිප්පස්සම්භෙන්තො, **පඤ්ඤායිස්සසී**ති ආදිමාහ. තස්සත්ථො: ත්වංයෙව මොඝපුරිස ඉමිනා **පාපකෙන දිට්ඨිගතෙන** නිරයාදීසු පඤ්ඤායිස්සසි; මම සන්තිකා තුය්හං සුගතොවාදො නාම නත්ථි; න මෙ තයා අත්ථො; **ඉධාහං භික්ඛූ පටිපුච්ඡිස්සාමී**ති.

අථ ඛො භගවාති අයම්පි පාටියෙක්කො අනුසන්ධි. ඉමස්මිං[3] ඨානෙ භගවා පරිසං සොධෙති; අරිට්ඨං ගණතො නිස්සාරෙති. සචෙ හි පරිසගතානං කස්සචි එවං භවෙය්‍ය: අයං අරිට්ඨො භගවතා අකථිතං කථෙතුං කිං සක්ඛිස්සති, කච්චි නු ඛො පරිසමජ්ඣෙ භගවතා කථාය සමාරද්ධාය සහසා කථිතන්ති? එවං කථිතං පන න අරිට්ඨොයෙව සුණාති අඤ්ඤෙනපි සුතං භවිස්සති. අථාපිස්ස සියා: යථා සත්ථා අරිට්ඨං නිග්ගණ්හාති මම්පි එවං නිග්ගණ්හෙය්‍යාති සුත්වාපි තුණ්හීභාවං ආපජ්ජෙය්‍යාති. තං සබ්බං න කාරිස්සන්ති,[4] මයාපි න කථිතං, අඤ්ඤෙනපි සුතං නත්ථීති **තුම්හෙපි මෙ භික්ඛවෙ**ති ආදිනා පරියාය ලද්ධිං සොධෙති. පරියාය පන ලද්ධිසොධනෙනෙව අරිට්ඨො ගණතො නිස්සාරිතො නාම හොති.

ඉති අරිට්ඨස්ස ලද්ධිං පකාසෙත්වා, **සො වත භික්ඛවෙ**ති ආදිමාහ. තත්ථ **අඤ්ඤත්‍රෙව කාමෙහී**ති ආදිසු යො සො භික්ඛවෙ භික්ඛු තෙ පටිසෙවතො නාලං අන්තරායායාති එවංලද්ධිකො, සො වත කිලෙසකාමෙහි චෙව කිලෙසකාමසම්පයුත්තෙහි සඤ්ඤාවිතක්කෙහි ච අඤ්ඤත්‍ර එතෙ ධම්මෙ පහාය, විනා එතෙහි ධම්මෙහි වත්ථුකාමෙ පටිසෙවිස්සති මෙථුනසමාචාරං සමාචරිස්සතීති, **නෙතං ඨානං විජ්ජති**, ඉදං කාරණං නාම නත්ථි, අට්ඨානමෙතං අනවකාසොති.

එවං භගවා, අයං අරිට්ඨො යථා නාම රජකො සුගන්ධානිපි, දුග්ගන්ධානිපි, ජිණ්ණානිපි, නවානිපි, සුද්ධානිපි, අසුද්ධානිපි වත්ථානි එකතො භණ්ඩිකං කරොති, එවමෙව භික්ඛූනං නිරවජ්ජඡන්දරාගං පණීතචීවරාදිපරිභොගඤ්ච අනිබද්ධසීලානං[5] අනන්තරායකරං සාවජ්ජඡන්දරාගපරිභොගඤ්ච නිබද්ධසීලානං භික්ඛූනං ආවරණකරං සාවජ්ජඡන්දරාගපරිභොගඤ්ච සබ්බං එකසදිසං කරොතීති අරිට්ඨස්ස ලද්ධිං පකාසෙත්වා ඉදානි දුග්ගහිතාය පරියත්තියා දොසං දස්සෙන්තො, **ඉධ භික්ඛවෙ එකච්චෙ**ති ආදිමාහ.

1. පාදඞ්ගුට්ඨකෙන-B S. 2. අථ භගවා-S. 3. ඉමස්මිං පි-S, E.
4. න කරිස්සති-S. 5. අනිබද්ධසීලානං ගහට්ඨානං-B.

තත්ථ **පරියාපුණන්තීති** උග්ගණ්හන්ති. **සුත්තන්ති** ආදීසු උභතොවිභඞ්ගනිද්දෙසඛන්ධකපරිවාරා, සුත්තනිපාතෙ මඞ්ගලසුත්තරතනසුත්තනාලකසුත්තතුවටකසුත්තානි, අඤ්ඤම්පි ච සුත්තනාමකං තථාගතවචනං **සුත්තන්ති** වෙදිතබ්බං. සබ්බම්පි සගාථකං සුත්තං **ගෙය්‍යන්ති** වෙදිතබ්බං; විසෙසෙන සංයුත්තකෙ සකලොපි සගාථකවග්ගො. සකලං[1] අභිධම්මපිටකං, නිග්ගාථකං සුත්තං, යඤ්ච අඤ්ඤම්පි අට්ඨහි අඞ්ගෙහි අසඞ්ගහිතං බුද්ධවචනං, තං **වෙය්‍යාකරණන්ති** වෙදිතබ්බං. ධම්මපදථෙරගාථාථෙරීගාථා, සුත්තනිපාතෙ නොසුත්තනාමිකා සුද්ධිකගාථා ච **ගාථාති** වෙදිතබ්බා. සොමනස්සඤාණමයිකගාථාපටිසංයුත්තා ද්වෙඅසීති සුත්තන්තා **උදානන්ති** වෙදිතබ්බා.[2] වුත්තඤ්හෙතං භගවතාති ආදිනයප්පවත්තා දසුත්තරසතසුත්තන්තා **ඉතිවුත්තකන්ති** වෙදිතබ්බා;[2] අපණ්ණකජාතකාදීනි පඤ්ඤාසාධිකානි පඤ්චජාතකසතානි **ජාතකන්ති** වෙදිතබ්බානි.[2] "චත්තාරොමෙ භික්ඛවෙ අච්ඡරියා අබ්භුතා ධම්මා ආනන්දෙ"ති ආදිනයප්පවත්තා සබ්බෙපි අච්ඡරියබ්භුතධම්මපටිසංයුත්තා සුත්තන්තා **අබ්භුතධම්මන්ති** වෙදිතබ්බා,[2] චූළවෙදල්ල-මහාවෙදල්ල-සම්මාදිට්ඨි-සක්කපඤ්හ-සඞ්ඛාරභාජනිය-මහාපුණ්ණම සුත්තාදයො සබ්බෙපි වෙදඤ්ච තුට්ඨිඤ්ච ලද්ධා ලද්ධා පුච්ඡිතසුත්තන්තා **වෙදල්ලන්ති** වෙදිතබ්බා.[2]

අත්ථං න උපපරික්ඛන්තීති අත්ථත්ථං කාරණත්ථං න තුලයන්ති,[3] න පරිග්ගණ්හන්ති. **අනුපපරික්ඛතන්ති** අනුපපරික්ඛන්තානං. **න නිජ්ඣානං ඛමන්තීති** න උපට්ඨහන්ති, න ආපාථං ආගච්ඡන්ති. ඉමස්මිං ඨානෙ සීලං, සමාධි, විපස්සනා, මග්ගො, ඵලං, වට්ටං, විවට්ටං වා[4] කථිතන්ති එවං ජානිතුං න සක්කා හොන්තීති අත්ථො. **තෙ උපාරම්භානිසංසා චෙවාති** තෙ පරෙසං වාදෙ දොසාරොපනානිසංසා හුත්වා පරියාපුණන්තීති අත්ථො. **ඉතිවාදප්පමොක්ඛානිසංසා චාති** එවං වාදප්පමොක්ඛානිසංසා. පරෙහි සකවාදෙ දොසෙ ආරොපිතෙ, තං දොසං එවඤ්ච එවඤ්ච[5] මොචෙස්සාමාති ඉමිනා ච[6] කාරණෙන පරියාපුණන්තීති අත්ථො. **තඤ්චස්ස අත්ථං නානුභොන්තීති** යස්ස ච මග්ගස්ස වා ඵලස්ස වා අත්ථාය කුලපුත්තා ධම්මං පරියාපුණන්ති, තඤ්ච අස්ස ධම්මස්ස අත්ථං එතෙ දුග්ගහිතගාහිනො නානුභොන්ති. අපි ච පරස්ස වාදෙ උපාරම්භං ආරොපෙතුං, අත්තනො වාදං තං[7] මොචෙතුං අසක්කොන්තාපි තඤ්ච[8] අත්ථං නානුභොන්තියෙව. **අලගද්දත්ථිකොති** ආසිවිසත්ථිකො. ගදොති හි විසස්ස නාමං; තං තස්ස අලං පරිපුණ්ණං අත්ථීති අලගද්දො. **භොගෙති** සරීරෙ.

ඉධ පන භික්ඛවෙ එකච්චෙ කුලපුත්තා ධම්මං පරියාපුණන්තීති නිත්ථරණපරියත්තිවසෙන උග්ගණ්හන්ති. තිස්සො හි පරියත්තියො අලගද්දපරියත්ති, නිත්ථරණපරියත්ති, භණ්ඩාගාරිකපරියත්තීති.

1 සකලම්පි-A, M2. 2. වෙදිතබ්බං-L.
3. සුත්තත්ථං කාරණත්ථං න පස්සන්ති-B, S. 4. විවට්ටං-B, L.
5. දොසං එවං-B, S. 6. ඉමිනා වා-L. 7. වාදං-B, S. 8. එතං-L.

තත්ථ යො බුද්ධවචනං, එවං චීවරාදීනි වා ලභිස්සාමි, චතුපරිසමජ්ඣෙ වා මං ජානිස්සන්තීති ලාභසක්කාරහෙතු පරියාපුණාති, තස්ස සා පරියත්ති අලගද්දපරියත්ති නාම. එවං පරියාපුණතො හි බුද්ධවචනං අපරියාපුණිත්වා නිද්දොක්කමනං වරතරං.

යො පන බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිත්වා සීලස්ස ආගතට්ඨානෙ සීලං පූරෙත්වා, සමාධිනො[1] ආගතට්ඨානෙ සමාධිං ගබ්භං ගණ්හාපෙත්වා, විපස්සනාය ආගතට්ඨානෙ විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා, මග්ගඵලානං ආගතට්ඨානෙ මග්ගං භාවෙස්සාමි, ඵලං සච්ඡිකරිස්සාමීති උග්ගණ්හාති, තස්සෙව[2] සා පරියත්ති නිස්සරණපරියත්ති නාම හොති. ඛීණාසවස්ස පන පරියත්ති භණ්ඩාගාරිකපරියත්ති නාම. තස්ස හි අපරිඤ්ඤාතං, අප්පහීනං, අභාවිතං, අසච්ඡිකතං වා නත්ථි. සො හි පරිඤ්ඤාතක්ඛන්ධො, පහීනකිලෙසො, භාවිතමග්ගො, සච්ඡිකතඵලො; තස්මා බුද්ධවචනං පරියාපුණන්තො තන්තිධාරකො, පවෙණීපාලකො, වංසානුරක්ඛකො ව හුත්වා උග්ගණ්හාති. ඉතිස්ස සා පරියත්ති භණ්ඩාගාරිකපරියත්ති නාම හොති.[3]

යො පන පුථුජ්ජනො ඡාතභයාදීසු ගන්ථධරෙසු එකස්මිං ඨානෙ වසිතුං අසක්කොන්තෙසු සයං භික්ඛාචාරෙන අකිලමමානො[4] අතිමධුරං බුද්ධවචනං මා නස්සතු, තන්තිං ධාරෙස්සාමි, වංසං ඨපෙස්සාමි, පවෙණිං පාලෙස්සාමීති පරියාපුණාති, තස්ස පරියත්ති භණ්ඩාගාරිකපරියත්ති හොති න හොතීති? න හොති.[5] කස්මා? න අත්තනො ඨානෙ ඨත්වා පරියාපුතත්තා.[6] පුථුජ්ජනස්ස හි පරියත්ති නාම අලගද්දා වා හොති, නිස්සරණා වා. සත්තන්නං සෙඛානං නිස්සරණාව. ඛීණාසවස්ස භණ්ඩාගාරිකපරියත්තියෙව. ඉමස්මිං පන ඨානෙ නිස්සරණපරියත්ති අධිප්පෙතා.

නිජ්ඣානං ඛමන්තීති සීලාදීනං ආගතට්ඨානෙසු ඉධ සීලං කථිතං, ඉධ සමාධි, ඉධ විපස්සනා, ඉධ මග්ගො, ඉධ ඵලං, ඉධ වට්ටං, ඉධ විවට්ටන්ති ආපාථං ආගච්ඡන්ති. **තඤ්චස්ස අත්ථං අනුභොන්තීති** යෙසං මග්ගඵලානං අත්ථාය පරියාපුණන්ති, සුග්ගහිතං පරියත්තිං නිස්සාය මග්ගං භාවෙත්වා ඵලං සච්ඡිකරොන්තා තඤ්චස්ස ධම්මස්ස අත්ථං අනුභවන්ති. පරවාදෙ උපාරම්භං ආරොපෙතුං සක්කොන්තාපි, සකවාදෙ ආරොපිතදොසං ඉච්ඡිතිච්ඡිතට්ඨානං ගහෙත්වා මොචෙතුං සක්කොන්තාපි අනුභොන්තියෙව. **දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය සංවත්තන්තීති** සීලාදීනං ආගතට්ඨානෙ සීලාදීනි පූරෙන්තානම්පි, පරෙසං වාදෙ සහධම්මෙන උපාරම්භං ආරොපෙන්තානම්පි, සකවාදතො දොසං හරන්තානම්පි, අරහත්තං පත්වා පරිසමජ්ඣෙ ධම්මං දෙසෙත්වා ධම්මදෙසනාය පසන්නෙහි උපනීතෙ චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තානම්පි දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය සංවත්තන්ති.

---

1. සමාධිස්ස-S. E. 2. තස්ස-S. E. 3. නාම-B, S.
4. අකිලමාන්තො-S. අතිකිලමමානො- අතිකිලමමානො-L.
5. පරියත්ති හොතීති න හොති-L 6. පරියාපුණන්තා-B, S.

එවං සුග්ගහිතෙ බුද්ධවචනෙ ආනිසංසං දස්සෙත්වා, ඉදානි තත්ථෙව නියොජෙන්තො, **තස්මාතිහ භික්ඛවෙ**ති ආදිමාහ. තත්ථ **තස්මා**ති යස්මා දුග්ගහිතා පරියත්ති දුග්ගහිතඅලගද්දො විය දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තති, සුග්ගහිතා පරියත්ති සුග්ගහිතඅලගද්දො විය හිතාය සුඛාය සංවත්තති, තස්මාති අත්ථො. **තථා නං ධාරෙය්‍යාථා**ති තථෙව නං ධාරෙය්‍යාථ, තෙනෙව අත්ථෙන ගණ්හෙය්‍යාථ. **යෙ වා පනාස්සු ව්‍යත්තා භික්ඛූ**ති යෙ වා පන අඤ්ඤෙ සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානමහාකස්සපමහාකච්චානාදිකා ව්‍යත්තා පණ්ඩිතා භික්ඛූ අස්සු, තෙ පුච්ඡිතබ්බා; න අරිට්ඨෙන විය මම සාසනෙ කලලං වා කචවරං වා පක්ඛිපිතබ්බං.

කුල්ලූපමන්ති කුල්ලසදිසං. **නිත්ථරණත්ථායා**ති චතුරොඝනිත්ථරණත්ථාය. **උදකණ්ණව**න්ති යං හි උදකං ගම්භීරං න පුථුලං, පුථුලං වා පන න ගම්භීරං, න තං **අණ්ණවො**ති වුච්චති. යං පන ගම්භීරඤ්චෙව පුථුලඤ්ච තං **අණ්ණවො**ති වුච්චති. තස්මා **මහන්තං උදකණ්ණව**න්ති මහන්තං පුථුලං ගම්භීරං උදකන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො. **සාසඞ්කං** නාම යත්ථ චොරානං වුට්ඨොකාසො දිස්සති, ඨිතොකාසො, නිසින්නොකාසො, නිපන්නොකාසො දිස්සති. **සප්පටිභයං** නාම යත්ථ චොරෙහි මනුස්සා හතා දිස්සන්ති, විලුත්තා දිස්සන්ති, ආකොටිතා දිස්සන්ති. **උත්තරසෙතූ**ති උදකණ්ණවස්ස උපරිබද්ධො සෙතු. **කුල්ලං බන්ධිත්වා**ති කුල්ලො නාම තිත්ථරණත්ථාය[1] කලාපං කත්වා බද්ධො; පත්ථරිත්වා බද්ධො[2] පන පතරචාටිආදි, යො[3] උළුම්පොති වුච්චති. **උස්සාදෙත්වා**ති[4] උට්ඨපෙත්වා.[5] **කිච්චකාරී**ති කත්තබ්බකාරී;[6] යුත්තකාරී, පතිරූපකාරීති අත්ථො.

ධම්මාපි වො පහාතබ්බාති එත්ථ **ධම්මා**ති සමථවිපස්සනා. භගවා හි සමථෙපි ඡන්දරාගං පජහාපෙති, විපස්සනායපි. සමථෙ ඡන්දරාගං කත්ථ පජහාපෙසි? "ඉති ඛො උදායි නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනස්සපි පහානං වදාමි. පස්සසි නො ත්වං උදායි තං සංයොජනං අණුං වා ථූලං වා යස්සාහං නො පහානං වදාමී"ති එත්ථ සමථෙ ඡන්දරාගං පජහාපෙසි. "ඉමඤ්චෙ තුම්හෙ භික්ඛවෙ දිට්ඨිං එවං පරිසුද්ධං පරියොදාතං න අල්ලීයෙථ, න කෙලායෙථ, න ධනායෙථා"ති එත්ථ විපස්සනාය ඡන්දරාගං පජහාපෙසි. ඉධ පන උභයත්ථ පජහාපෙන්තො **ධම්මාපි වො පහාතබ්බා පගෙව අධම්මා**ති ආහ.

තත්‍රායං අධිප්පායො: භික්ඛවෙ අහං එවරූපෙසුපි[7] සන්තපණීතෙසු ධම්මෙසු ඡන්දරාගප්පහානං වදාමි, කිං පන ඉමස්මිං අසද්ධම්මෙ ගාමධම්මෙ වසලධම්මෙ දුට්ඨුල්ලෙ ඔදකන්තිකෙ, යත්ථ අයං අරිට්ඨො

1. තරණත්ථාය-B. S. 2. බද්ධා-B. S.
3. පදරචාටිආදයො-B. දුරුචාටිආදයො-S. පතරෙ චාටිආදයො-L.
4. උච්චාපෙත්වාති-B, උස්සාපෙත්වාති-S. 5. ඨපෙත්වා-B. S.
6. පත්තකාරී-B, S. 7. එවරූපෙසු-B. S.

මොඝපුරිසො නිරයුස්සදං පඤ්චසු කාමගුණෙසු ඡන්දරාගං නාලං අන්තරායායාති වදති. අරිට්ඨෙන විය න තුම්හෙහි මය්හං සාසනෙ කලලං වා කචවරෙ වා පක්ඛිපිතබ්බන්ති[1] එවං භගවා ඉමිනාපි ඔවාදෙන අරිට්ඨංයෙව නිග්ගණ්හාති.

ඉදානි යො පඤ්චසු ඛන්ධෙසු තිවිධගාහවසෙන අහං මමාති ගණ්හාති, සො මය්හං සාසනෙ අයං අරිට්ඨො විය කලලං කචවරං පක්ඛිපතීති දස්සෙන්තො, **ඡ ඉමානි භික්ඛවෙති** ආදිමාහ. තත්ථ **දිට්ඨිට්ඨානානීති** දිට්ඨිපි දිට්ඨිට්ඨානං, දිට්ඨියා ආරම්මණම්පි දිට්ඨිට්ඨානං, දිට්ඨියා පච්චයොපි. රූපං එතං මමාති[2] ආදීසු **එතං මමාති**[3] තණ්හාගාහො; **එසොහමස්මීති** මානගාහො; **එසො මෙ අත්තාති** දිට්ඨිගාහො. එවං රූපාරම්මණා තණ්හාමානදිට්ඨියො කථිතා හොන්ති.[3] රූපං පන අත්තාති න වත්තබ්බං. වෙදනාදීසුපි එසෙව නයො. **දිට්ඨං** රූපායතනං; **සුතං** සද්දායතනං; **මුතං** ගන්ධායතනං, රසායතනං, ඵොට්ඨබ්බායතනං; තං හි පත්වා ගහෙතබ්බතො මුතන්ති වුත්තං. අවසෙසානි සත්තායතනානි **විඤ්ඤාතං** නාම.

පත්තන්ති පරියෙසිත්වා වා අපරියෙසිත්වා වා පත්තං; **පරියෙසිතන්ති** පත්තං වා අපත්තං වා පරියෙසිතං; **අනුවිචරිතං මනසාති** චිත්තෙන අනුසඤ්චරිතං. ලොකස්මිං හි පරියෙසිත්වා පත්තම්පි අත්ථි, පරියෙසිත්වා නොපත්තම්පි; අපරියෙසිත්වා පත්තම්පි, අපරියෙසිත්වා නොපත්තම්පි. තත්ථ පරියෙසිත්වා පත්තං **පත්තං** නාම; පරියෙසිත්වා නොපත්තං **පරියෙසිතං** නාම; අපරියෙසිත්වා පත්තඤ්ච අපරියෙසිත්වා නොපත්තඤ්ච **මනසානුවිචරිතං**[4] නාම. අථවා, පරියෙසිත්වා පත්තම්පි අපරියෙසිත්වා පත්තම්පි පත්තට්ඨෙන **පත්තං** නාම; පරියෙසිත්වා නොපත්තං[5] **පරියෙසිතං** නාම; අපරියෙසිත්වා නොපත්තං **මනසානුවිචරිතං**[4] නාම. සබ්බං වා එතං මනසා අනුවිචරිතත්තා මනසානුවිචරිතමෙව. ඉමිනා විඤ්ඤාණාරම්මණා තණ්හාමානදිට්ඨියො කථිතා. දෙසනාවිලාසෙන හෙට්ඨා දිට්ඨාදිආරම්මණවසෙන විඤ්ඤාණං දස්සිතං.

යම්පිදං[6] **දිට්ඨිට්ඨානන්ති** යම්පි එතං **සො ලොකොති** ආදිනා නයෙන පවත්තං දිට්ඨිට්ඨානං. **සො ලොකො සො අත්තාති** යා එසා,[7] "රූපං අත්තතො සමනුපස්සතී"ති ආදිනා නයෙන පවත්තා දිට්ඨි, ලොකො ච අත්තා චාති ගණ්හාති, තං සන්ධායෙතං වුත්තං. **සො පෙච්ච භවිස්සාමීති** සො අහං පරලොකං ගන්ත්වා නිච්චො භවිස්සාමි, ධුවො, **සස්සතො, අවිපරිණාමධම්මො** භවිස්සාමි; සිනෙරු-මහාපථවී-මහාසමුද්දාදීහි සස්සතීහි සමං **තථෙව ඨස්සාමි. තම්පි එතං මමාති** තම්පි දස්සනං, එතං මම, එසො හමස්මි, එසො මෙ අත්තාති සමනුපස්සති. ඉමිනා දිට්ඨාරම්මණා තණ්හාමානදිට්ඨියො කථිතා. විපස්සනාය පටි

1. කචවරං වා පක්ඛිපිතබ්බන්ති-B. 2 මමත්ති-B. S. L.
3. කථිතාති-A. P2 4. මනසානුචරිතං-B S. L. 5. නොපත්තමෙව-B, S,
6. යම්පි තං--B, S, L. 7. යං එසො-S. යං එතං-B.

විපස්සනාකාලෙ[1] විය හි පච්ඡිමදිට්ඨියා පුරිමදිට්ඨිගහණකාලෙ[1] එවං[2] හොති. සුක්කපක්ඛෙ, රූපං නෙතං මමාති රූපෙ තණ්හාමානදිට්ඨිගාහා පටික්ඛිත්තා. වෙදනාදීසුපි එසෙව නයො.

සමනුපස්සතීති ඉමස්ස පන පදස්ස තණ්හාසමනුපස්සනා, මානසමනුපස්සනා, දිට්ඨිසමනුපස්සනා, ඤාණසමනුපස්සනාති චතස්සො සමනුපස්සනාති අත්ථො. තා[3] කණ්හපක්ඛෙ තිස්සන්නං සමනුපස්සනානං, සුක්කපක්ඛෙ ඤාණසමනුපස්සනාය වසෙන වෙදිතබ්බා. **අසති න පරිතස්සතීති** අවිජ්ජමානෙ භයපරිතස්සනාය තණ්හාපරිතස්සනාය වා න පරිතස්සති. ඉමිනා භගවා අජ්ඣත්තක්ඛන්ධවිනාසෙ අපරිතස්සමානං ඛීණාසවං දස්සෙන්තො දෙසනං මත්ථකං පාපෙසි.

එවං වුත්තෙ අඤ්ඤතරො භික්ඛූති එවං භගවතා වුත්තෙ අඤ්ඤතරො අනුසන්ධිකුසලො භික්ඛු, භගවතා අජ්ඣත්තක්ඛන්ධවිනාසෙ අපරිතස්සන්තං ඛීණාසවං දස්සෙත්වා දෙසනා නිට්ඨාපිතා, අජ්ඣත්තං අපරිතස්සකෙ[4] ඛො පන සති අජ්ඣත්තං පරිතස්සකෙන, බහිද්ධා පරික්ඛාරවිනාසෙ පරිතස්සකෙන, අපරිතස්සකෙන වාපි භවිතබ්බං; ඉති ඉමෙහි චතූහි කාරණෙහි අයං පඤ්හො පුච්ඡිතබ්බොති චින්තෙත්වා එකංසං චීවරං කත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ භගවන්තං එතදවොච. **බහිද්ධා අසතීති** බහිද්ධා පරික්ඛාරවිනාසෙ. **අහු වත මෙති** අහොසි වත මෙ; භද්දකං යානං වාහනං හිරඤ්ඤං සුවණ්ණන්ති අත්ථො. **තං වත මෙ නත්ථීති** තං වත ඉදානි මය්හං නත්ථි; රාජූහි වා චොරෙහි වා හටං, අග්ගිනා වා දඩ්ඪං, උදකෙන වා වූළ්හං, පරිභොගෙන වා ජිණ්ණං. **සියා වත මෙති** භවෙය්‍ය වත මය්හං; යානං වාහනං හිරඤ්ඤං සුවණ්ණං සාලි වීහි යවො ගොධූමො. **තං වතාහං න ලභාමීති** තමහං අලසායමානො[5] තදනුච්ඡවිකං කම්මං අකත්වා නිසින්නත්තා ඉදානි න ලභාමීති සොචති. අයං අගාරියසොචනා.[6] අනගාරියස්ස[7] පත්තචීවරාදීනං වසෙන වෙදිතබ්බා. අපරිතස්සනාවාරෙ, **න එවං හොතීති** යෙහි කිලෙසෙහි එවං භවෙය්‍ය, තෙසං පහීනත්තා න එවං හොති.

දිට්ඨිට්ඨානාධිට්ඨානපරියුට්ඨානාභිනිවෙසානුසයානන්ති දිට්ඨීනඤ්ච දිට්ඨිට්ඨානානඤ්ච දිට්ඨාධිට්ඨානානඤ්ච දිට්ඨිපරියුට්ඨානානඤ්ච අභිනිවෙසානුසයානඤ්ච. **සබ්බසඞ්ඛාරසමථායාති** නිබ්බානත්ථාය; නිබ්බානං හි ආගම්ම සබ්බසඞ්ඛාරඉඤ්ජිතානි, සබ්බසඞ්ඛාරචලිතානි, සබ්බසඞ්ඛාරවිප්ඵන්දිතානි සම්මන්ති, වූපසම්මන්ති; තස්මා තං සබ්බසඞ්ඛාරසමථොති වුච්චති. තදෙව ච ආගම්ම ඛන්ධූපධි, කිලෙසූපධි, අභිසඞ්ඛාරූපධි, පඤ්චකාමගුණූපධීති ඉමෙ උපධයො පටිනිස්සජ්ජියන්ති, තණ්හා ඛීයති, විරජ්ජති, නිරුජ්ඣති; තස්මා **සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගා,**

---

1. කාලො-B. S. 2. එව-B. S. 3. තාසං-S.
4. අපරිතස්සකෙන-B. අපරිතස්සකො-L. අපරිතස්සන්ත-S
5. අලභමානො-S. E. 6. ආගාරියසොචනා-S. 7. අනාගාරියස්ස-S.

තණ්හක්ඛයො, විරාගො, නිරොධොති වුච්චති. **නිබ්බානායාති** අයං පනස්ස සරූපනිද්දෙසො. ඉති සබ්බෙහෙව ඉමෙහි පදෙහි නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියත්ථාය ධම්මං දෙසෙන්තස්සාති අයමෙත්ථ අත්ථො දීපිතො. **තස්සෙවං හොතීති** තස්ස දිට්ඨිගතිකස්ස, **උච්ඡිජ්ජිස්සාමි නාම සු, විනස්සිස්සාමි නාම සු, න සු නාම භවිස්සාමීති** එවං හොති. දිට්ඨිගතිකස්ස හි තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තං කත්වා දෙසියමානං ධම්මං සුණන්තස්ස තාසො උප්පජ්ජති. වුත්තම්පි හෙතං: "තාසො හෙසො භික්ඛවෙ අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස, යදිදං නො චස්සං[1] නො ච මෙ සියා"ති.

එත්තාවතා බහිද්ධාපරික්ඛාරවිනාසෙ තස්සන්තස්ස ච නොතස්සන්තස්ස ච, අජ්ඣත්තක්ඛන්ධවිනාසෙ තස්සන්තස්ස ච නොතස්සන්තස්ස චාති ඉමෙසං වසෙන චතුකොටිකා සුඤ්ඤතා කථිතා. ඉදානි බහිද්ධාපරික්ඛාරං පරිග්ගහං නාම කත්වා වීසතිවත්ථුකං සක්කායදිට්ඨිං අත්තවාදුපාදානං නාම කත්වා සක්කායදිට්ඨිපමුඛා ද්වාසට්ඨි දිට්ඨියො දිට්ඨිනිස්සයං නාම කත්වා තිකොටිකං සුඤ්ඤතං දස්සෙතුං, **තං භික්ඛවෙ පරිග්ගහන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **පරිග්ගහන්ති** බහිද්ධාපරික්ඛාරං; **පරිග්ගණ්හෙය්‍යාථාති** යථා[2] විඤ්ඤුමනුස්සො පරිග්ගණ්හෙය්‍ය. **අහම්පි ඛො තං භික්ඛවෙති** භික්ඛවෙ තුම්හෙපි න පස්සථ, අහම්පි න පස්සාමි. ඉති එවරූපො පරිග්ගහො නත්ථීති දස්සෙති. එවං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

එවං තිකොටිකං සුඤ්ඤතං දස්සෙත්වා, ඉදානි අජ්ඣත්තක්ඛන්ධෙ[3] අත්තාති බහිද්ධාපරික්ඛාරෙ අත්තනියන්ති කත්වා ද්විකොටිකං දස්සෙන්තො, **අත්තනි වා භික්ඛවෙ සතීති** ආදිමාහ. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො: භික්ඛවෙ අත්තනි වා සති ඉදං මෙ පරික්ඛාරජාතං අත්තනියන්ති අස්ස; අත්තනියෙ වා පරික්ඛාරෙ සති අයං මෙ අත්තා ඉමස්ස පරික්ඛාරස්ස සාමීති. එවං අහන්ති සති මමාති, මමාති සති අහන්ති යුත්තං භවෙය්‍ය. **සච්චතොති** භූතතො; **ථෙතතොති** ථිරතො, ඨිතතො වා.[4]

ඉදානි ඉමෙ පඤ්චක්ඛන්ධෙ අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති එවං තිපරිවට්ටවසෙන අග්ගණ්හන්තො අයං අරිට්ඨො විය මය්හං සාසනෙ කලලං කචවරං පක්ඛිපතීති දස්සෙන්තො, **තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ රූපං නිච්චං වාති** ආදිමාහ. **අනිච්චං භන්තෙති** භන්තෙ යස්මා හුත්වා න හොති, තස්මා අනිච්චං; උප්පාද-වයත්ත[5]-තාවකාලික-නිච්චපටික්ඛෙපට්ඨෙන චාති[6] චතූහි කාරණෙහි අනිච්චං. **දුක්ඛං භන්තෙති** භන්තෙ පටිපීළනාකාරෙන දුක්ඛං. සන්තාප-දුක්ඛම-දුක්ඛවත්ථුක-සුඛපටික්ඛෙපට්ඨෙන[7] චාති[6] චතූහි කාරණෙහි දුක්ඛං. **විපරිණාමධම්මන්ති**

1. චස්ස-B. S. 2. පරිග්ගණ්හෙය්‍යාසීති-B. S; පරිග්ගණ්හෙය්‍යාථාති-L.
3. අජ්ඣත්තං ඛන්ධෙ-L. 4. ථිරතො වා-B. S.
5. උප්පාදවයවත්තිතො විපරිණාම-B. S 6. වාති-B. S. 7 පටිපක්ඛට්ඨෙන-E.

භවසඞ්ඛාතාභිගමනසභාවං,[1] පකතිභාවජහනසභාවං. **කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං, එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තාති** යුත්තං නු ඛො තං ඉමෙසං තිණ්ණං තණ්හාමානදිට්ඨිග්ගාහානං වසෙන අහං මමන්ති එවං ගහෙතුං. **නො හෙතං භන්තෙති** ඉමිනා තෙ භික්ඛූ අවසවත්තනාකාරෙන රූපං භන්තෙ අනත්තාති පටිජානන්ති. සුඤ්ඤත[2]-අස්සාමික-අනිස්සර-අත්තපටික්ඛෙපට්ඨෙන[3] වාති චතූහි කාරණෙහි අනත්තා.

භගවා හි කත්ථචි අනිච්චවසෙන අනත්තතං දස්සෙති; කත්ථචි දුක්ඛවසෙන, කත්ථචි උභයවසෙන. "චක්ඛුං අත්තාති යො වදෙය්‍ය තං න උපපජ්ජති. චක්ඛුස්ස[4] උප්පාදොපි වයොපි පඤ්ඤායති. යස්ස ඛො පන උප්පාදොපි වයොපි පඤ්ඤායති, අත්තා මෙ උප්පජ්ජති ච වෙති චාති ඉච්චස්ස එවමාගතං හොති. තස්මා තං න උපපජ්ජති: චක්ඛුං අත්තාති[5] යො වදෙය්‍ය. ඉති චක්ඛුං අනත්තා"ති ඉමස්මිං හි ඡක්කසුත්තෙ අනිච්චවසෙන අනත්තතං දස්සෙසි.[6] "රූපඤ්ච හිදං භික්ඛවෙ අත්තා අභවිස්ස, නයිදං රූපං ආබාධාය සංවත්තෙය්‍ය; ලභෙථ[7] ච රූපෙ එවං මෙ රූපං හොතු, එවං මෙ රූපං මා අහොසීති. යස්මා ච ඛො භික්ඛවෙ රූපං අනත්තා, තස්මා රූපං ආබාධාය සංවත්තති, න ච ලබ්භති රූපෙ එවං මෙ රූපං හොතු, එවං මෙ රූපං මා අහොසී"ති ඉමස්මිං අනත්තලක්ඛණසුත්තෙ දුක්ඛවසෙන අනත්තතං දස්සෙසි.[6] "රූපං භික්ඛවෙ අනිච්චං, යදනිච්චං තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං තදනත්තා, යදනත්තා තං නෙතං මම නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තාති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බ"න්ති ඉමස්මිං අරහත්ත[8] සුත්තෙ උභයවසෙන අනත්තතං දස්සෙසි.[6]

කස්මා? අනිච්චං දුක්ඛඤ්ච පාකටං, අනත්තාති අපාකටං. පරිභොගභාජනාදීසුපි හි භින්නෙසු, අහො අනිච්චන්ති වදන්ති; අනත්තාති වත්තා නාම නත්ථි. සරීරෙ ගණ්ඩපිළකාසු වා උට්ඨිතාසු, කණ්ටකෙන වා විද්ධා,[9] අහො දුක්ඛන්ති වදන්ති; අහො අනත්තාති පන වත්තා නාම නත්ථි. කස්මා? ඉදං හි අනත්තලක්ඛණං නාම අවිභූතං, දුද්දසං, දුප්පඤ්ඤපනං.[10] තෙන තං භගවා අනිච්චවසෙන වා දුක්ඛවසෙන වා උභයවසෙන වා දස්සෙති. තයිදං ඉමස්මිම්පි තෙපරිවට්ටෙ අනිච්චදුක්ඛවසෙනෙව දස්සිතං. වෙදනාදීසුපි එසෙව නයො.

තස්මාතිහ භික්ඛවෙති භික්ඛවෙ යස්මා එතරහිපි අඤ්ඤදාපි රූපං අනිච්චං, දුක්ඛං, අනත්තා, තස්මාති අත්ථො. **යං කිඤ්චි රූපන්ති** ආදීනි විසුද්ධිමග්ගෙ ඛන්ධනිද්දෙසෙ විත්ථාරිතානෙව. **නිබ්බින්දතීති** උක්කණ්ඨති. එත්ථ ච නිබ්බිදාති වුට්ඨානගාමිනී විපස්සනා අධිප්පෙතා.

1. උපගමනසභාවං-B. S. 2. සුඤ්ඤ-B. S. 3. පටිපක්ඛෙපට්ඨෙන-E.
4. චක්ඛුස්ස ඛො පන-E. 5. අනත්තාති-B. S. 6. දස්සෙති-S. E.
7. ලබ්භෙථ-L. 8. අරහත්ත-L. S. E.
9. වා පි විද්ධා-B. වා පවිද්ධා-S. 10. දුප්පඤ්ඤාපනං-S. E.

වුට්ඨානගාමිනීවිපස්සනාය හි බහූනි නාමානි. එසා හි කත්ථචි සඤ්ඤග්ගන්ති වුත්තා; කත්ථචි ධම්මට්ඨිතිඤාණන්ති; කත්ථචි පාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගන්ති; කත්ථචි පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධීති; කත්ථචි තම්මය[1]පරියාදානන්ති; කත්ථචි තීහි නාමෙහි; කත්ථචි ද්වීහීති.

තත්ථ පොට්ඨපාදසුත්තෙ තාව, "සඤ්ඤා ඛො පොට්ඨපාද පඨමං උප්පජ්ජති, පච්ඡා ඤාණ"න්ති එවං සඤ්ඤග්ගන්ති වුත්තා. සුසිමසුත්තෙ, "පුබ්බෙ ඛො සුසිම ධම්මට්ඨිතිඤාණං පච්ඡා නිබ්බානෙ ඤාණ"න්ති එවං ධම්මට්ඨිතිඤාණන්ති වුත්තා. දසුත්තරසුත්තෙ, "පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධි පාරිසුද්ධිපධානියඞ්ග"න්ති එවං පාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගන්ති වුත්තා. රථවිනීතෙ, "කිං නු ඛො ආවුසො පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධත්ථං භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී"ති එවං පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධීති වුත්තා. සළායතනවිභඞ්ගෙ, "අතම්මයතං භික්ඛවෙ නිස්සාය අතම්මයතං ආගම්ම යායං උපෙක්ඛා නානත්තා නානත්තසිතා, තං අභිනිවජ්ජෙත්වා, යායං උපෙක්ඛා එකත්තා එකත්තසිතා, තං නිස්සාය තං ආගම්ම එවමෙතිස්සා පහානං හොති, එවමෙතිස්සා සමතික්කමො හොතී"ති එවං තම්මය[1] පරියාදානන්ති වුත්තා. පටිසම්භිදාමග්ගෙ, "යා ච මුඤ්චිතුකම්‍යතා, යා ච පටිසඞ්ඛානුපස්සනා, යා ච සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා, ඉමෙ ධම්මා එකත්ථා, බ්‍යඤ්ජනමෙව නාන"න්ති එවං තීහි නාමෙහි වුත්තා. පට්ඨානෙ, "අනුලොමං ගොත්‍රභුස්ස අනන්තරපච්චයෙන පච්චයො; අනුලොමං වොදානස්ස අනන්තරපච්චයෙන පච්චයො"ති එවං ද්වීහි නාමෙහි වුත්තා. ඉමස්මිං පන අලගද්දසුත්තෙ නිබ්බින්දතීති නිබ්බිදානාමෙන ආගතා.

නිබ්බින්දං[2] විරජ්ජතීති එත්ථ විරාගොති මග්ගො; **විරාගා විමුච්චතීති** එත්ථ විරාගෙන මග්ගෙන විමුච්චතීති ඵලං කථිතං; **විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති[3] ඤාණං හොතීති** ඉධ පච්චවෙක්ඛණා කථිතා.

එවං විමුත්තචිත්තං මහාඛීණාසවං දස්සෙත්වා, ඉදානි තස්ස යථාභූතෙහි පඤ්චහි කාරණෙහි නාමං ගණ්හන්තො, **අයං වුච්චති භික්ඛවෙ**ති ආදිමාහ. **අවිජ්ජා**ති වට්ටමූලිකා අවිජ්ජා; අයං හි දුරුක්ඛිපනට්ඨෙන පලිඝොති වුච්චති; තෙනෙස තස්සා උක්ඛිත්තත්තා **උක්ඛිත්තපලිඝො**ති වුත්තො. **තාලාවත්ථුකතා**ති[4] සීසච්ඡින්නතාලො විය කතා; සමූලං වා තාලං උද්ධරිත්වා තාලස්ස වත්ථු විය කතා. යථා තස්මිං වත්ථුස්මිං පුන සො තාලො න පඤ්ඤායති, එවං පුන අපඤ්ඤත්තිභාවං නීතාති අත්ථො. **පොනොභවිකො**ති පුනබ්භවදායකො. **ජාතිසංසාරො**ති ජායනවසෙන චෙව[5] සංසරණවසෙන ච එවං ලද්ධනාමානං පුනබ්භවක්ඛන්ධානං පච්චයො කම්මාභිසඞ්ඛාරො. සො හි පුනප්පුනං

1. තම්මයතා-E. තම්මයං-S. 2. නිබ්බින්දමානො-L, S.
3. විමුත්තමිති-B, S. 4. තාලවත්ථුකතානි-L.
5. ජාතිපජායනවසෙන චෙව-B, ජාතිසු ජායනවසෙන චෙව-S,

උප්පත්තිසරණවසෙන පරික්ඛිපිත්වා ඨිතත්තා පරිඛාති වුච්චති. තෙනෙස තස්සා සඞ්කිණ්ණත්තා විකිණ්ණත්තා[1] **සඞ්කිණ්ණපරිඛොති** වුත්තො.

තණ්හාති වට්ටමූලිකා තණ්හා. අයං හි ගම්භීරානුගතට්ඨෙන එසිකාති වුච්චති. තෙනෙස තස්සා අබ්බූළ්හත්තා ලුඤ්චිත්වා ඡින්දිතත්තා[2] **අබ්බූළ්හෙසිකොති** වුත්තො. **ඔරම්භාගියානීති** ඔරං භජනකානි, කාමභවෙ උප්පත්තිපච්චයානි. එතානි හි, කවාටං විය නගරද්වාරං, චිත්තං පිදහිත්වා ඨිතත්තා අග්ගළානි වුච්චන්ති. තෙනෙස තෙසං නිරඞ්කතත්තා භින්නත්තා **නිරග්ගළොති** වුත්තො. **අරියොති** නික්කිලෙසො පරිසුද්ධො. **පන්නද්ධජොති** පතිතමානද්ධජො. **පන්නභාරොති** ඛන්ධභාර-කිලෙසභාර-අභිසඞ්ඛාරභාර-පඤ්චකාමගුණභාරා පන්නා ඔරොපිතා අස්සාති පන්නභාරො. අපි ච ඉධ මානභාරස්සෙව ඔරොපිතත්තා **පන්නභාරොති** අධිප්පෙතො. **විසංයුත්තොති** චතූහි යොගෙහි සබ්බකිලෙසෙහි ච විසංයුත්තො. ඉධ පන මානයොගෙනෙව[3] විසංයුත්තත්තා **විසංයුත්තොති** අධිප්පෙතො. **අස්මිමානොති** රූපෙ අස්මීති මානො, වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරෙසු... විඤ්ඤාණෙ අස්මීති මානො.

එත්තාවතා භගවතා මග්ගෙන කිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා නිරොධසයනවරගතස්ස නිබ්බානාරම්මණං ඵලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා විහරතො ඛීණාසවස්ස කාලො දස්සිතො. යථා හි ද්වෙ නගරානි: එකං චොරනගරං, එකං ඛෙමනගරං. අථ එකස්ස මහායොධස්ස එවං භවෙය්‍ය: යාවිමං චොරනගරං තිට්ඨති, තාව ඛෙමනගරං භයතො න මුච්චති; චොරනගරං අනගරං කරිස්සාමීති; සන්නාහං කත්වා ඛග්ගං ගහෙත්වා චොරනගරං උපසඞ්කමිත්වා නගරද්වාරෙ උස්සාපිතෙ එසිකාත්ථම්භෙ ඛග්ගෙන ඡින්දිත්වා සද්ධිං ද්වාරබාහාහි කවාටං භින්දිත්වා පලිඝං උක්ඛිපිත්වා පාකාරං භින්දන්තො පරිඛං සඞ්කිරිත්වා නගරසොභනත්ථාය උස්සිතෙ ධජෙ පාතෙත්වා නගරං අග්ගිනා ඣාපෙත්වා ඛෙමනගරං පවිසිත්වා පාසාදං ආරුය්හ[4] ඤාතිගණපරිවුතො සුරසභොජනං භුඤ්ජෙය්‍ය.

එවං චොරනගරං විය සක්කායො. ඛෙමනගරං විය නිබ්බානං. මහායොධො විය යොගාවචරො. තස්සෙවං හොති: යාව සක්කායවට්ටං වත්තති, තාව ද්වත්තිංසකම්මකාරණ[5]-අට්ඨනවුතිරොග-පඤ්චවීසතිමහාභයෙහි පරිමුච්චනං නත්ථීති. සො, මහායොධො විය සන්නාහං, සීලසන්නාහං කත්වා පඤ්ඤාඛග්ගං ගහෙත්වා, ඛග්ගෙන එසිකාත්ථම්භෙ විය, අරහත්තමග්ගෙන තණ්හෙසිකං ලුඤ්චිත්වා, සො යොධො සද්වාරබාහං නගරකවාටං විය, පඤ්චොරම්භාගියසංයොජනග්ගළං උග්ඝාටෙත්වා, සො යොධො පලිඝං විය, අවිජ්ජාපලිඝං උක්ඛිපිත්වා, සො යොධො පාකාරං භින්දන්තො පරිඛං විය, කම්මාභිසඞ්ඛාරං භින්දන්තො ජාති

1. සඞ්කිණ්ණත්තා-M1. P1. R. T. V. W1. W2. S. 2. ඡඩ්ඩිතත්තා-S.
3. මානසංයොගෙනෙව-B, S. 4. අභිරුය්හ-B. S. 5. කම්මකරණ-B, S. L.

සංසාරපරිඛං සඞ්කිරිත්වා, සො යොධො නගරසොභනාය උස්සාපිතෙ ධජෙ විය, මානද්ධජෙ පාතෙත්වා සක්කායනගරං ඣාපෙත්වා, සො යොධො ඛෙමනගරෙ උපරිපාසාදෙ සුරසභොජනං විය, නික්කිලෙස[1] නිබ්බානනගරං පවිසිත්වා අමතනිරොධාරම්මණං ඵලසමාපත්තිසුඛං අනුභවමානො කාලං වීතිනාමෙති.

ඉදානි එවං විමුත්තචිත්තස්ස ඛීණාසවස්ස පරෙහි අනධිගමනීයං විඤ්ඤාණං දස්සෙන්තො, **එවං විමුත්තචිත්තං ඛො**[2] ආදිමාහ. තත්ථ **අන්වෙසන්ති** අන්වෙසන්තා, ගවෙසන්තා. **ඉදං නිස්සිතන්ති** ඉදං නාම නිස්සිතං; **තථාගතස්සාති** එත්ථ සත්තොපි තථාගතොති අධිප්පෙතො, උත්තමපුග්ගලො ඛීණාසවොපි. **අනනුවෙජ්ජො**[3]ති අසංවිජ්ජමානො වා අවින්දෙය්‍යො[4] වා. තථාගතොති හි සත්තෙ ගහිතෙ අසංවිජ්ජමානොති අත්ථො වට්ටති; ඛීණාසවෙ ගහිතෙ අවින්දෙය්‍යොති[4] අත්ථො වට්ටති.

තත්ථ පුරිමනයෙ අයමධිප්පායො: භික්ඛවෙ අහං දිට්ඨෙව ධම්මෙ ධරමානකංයෙව ඛීණාසවං, තථාගතො සත්තො පුග්ගලොති න පඤ්ඤපෙමි; අප්පටිසන්ධිකං පන පරිනිබ්බුතං ඛීණාසවං සත්තොති වා පුග්ගලොති වා කිං පඤ්ඤපෙස්සාමි? අනනුවෙජ්ජො[3] තථාගතො. න හි පරමත්ථතො සත්තො නාම කොචි අත්ථි; තස්ස අවිජ්ජමානස්ස ඉදං නිස්සිතං විඤ්ඤාණන්ති අන්වෙසන්තාපි කිං අධිගමිස්සන්ති? කථං පටිලභිස්සන්තීති අත්ථො. දුතියනයෙ අයමධිප්පායො: භික්ඛවෙ අහං දිට්ඨෙව ධම්මෙ ධරමානකංයෙව ඛීණාසවං විඤ්ඤාණවසෙන ඉන්දාදීහි අවින්දියං වදාමි. න හි සඉන්දා දෙවා සබ්‍රහ්මකා සපජාපතිකා අන්වෙසන්තාපි ඛීණාසවස්ස විපස්සනාචිත්තං වා මග්ගචිත්තං වා ඵලචිත්තං වා ඉදං නාම ආරම්මණං නිස්සාය වත්තතීති ජානිතුං සක්කොන්ති. තෙ අප්පටිසන්ධිකස්ස පරිනිබ්බුතස්ස කිං ජානිස්සන්තීති.

අසතාති අසන්තෙන; **තුච්ඡාති** තුච්ඡකෙන; **මුසාති** මුසාවාදෙන; **අභූතෙනාති** යං නත්ථි, තෙන; **අබ්භාචික්ඛන්තීති** අභිආචික්ඛන්ති, අභිභවිත්වා වදන්ති. **වෙනයිකොති** විනයතීති විනයො; සො එව වෙනයිකො; සත්තවිනාසකොති අධිප්පායො. **යථා චාහං**[5] **භික්ඛවෙ න ඉති,** භික්ඛවෙ යෙන චාකාරෙන[6] අහං න සත්තවිනාසකො. **යථා චාහං**[5] **න වදාමීති** යෙන චාකාරෙන[6] අහං සත්තවිනාසං න පඤ්ඤපෙමි. ඉදං වුත්තං හොති: යථාහං න සත්තවිනාසකො, යථා ච න සත්තවිනාසං පඤ්ඤපෙමි, තථා මං තෙ භොන්තො සමණබ්‍රාහ්මණා, **වෙනයිකො සමණො ගොතමොති** වදන්තා, සත්තවිනාසකො සමණො ගොතමොති ච, **සතො සත්තස්ස උච්ඡෙදං විනාසං විභවං පඤ්ඤපෙතීති** වදන්තා සත්තවිනාසං පඤ්ඤපෙතීති ච අසතා තුච්ඡා මුසා අභූතෙන අබ්භාචික්ඛන්තීති.

---

1. නිලෙස-B. S.
2. විමුත්තචිත්තන්ති-L.
3. අනනුවිජ්ජො-B. අනනුවජ්ජො-S.
4. අවිඤ්ඤෙය්‍යොති-B. L.
5. යථා චාහං-A. P2. B. S.
6. යෙන කාරණෙන-B. S.

පුබ්බෙ චාති පුබ්බෙ මහාබොධිමණ්ඩම්හියෙව ච. **එතරහි චාති** එතරහි ධම්මදෙසනාය ච. **දුක්ඛඤ්චෙව පඤ්ඤපෙමි දුක්ඛස්ස ච නිරොධන්ති** ධම්මචක්කං අප්පවත්තෙත්වා බොධිමණ්ඩෙ විහරන්තොපි, ධම්මචක්කප්පවත්තනතො පට්ඨාය ධම්මං දෙසෙන්තොපි චතුසච්චමෙව පඤ්ඤපෙමීති අත්ථො. එත්ථ හි දුක්ඛග්ගහණෙන තස්ස මූලභූතො සමුදයො, නිරොධග්ගහණෙන ච තංසම්පාපකො මග්ගො ගහිතොව හොතීති වෙදිතබ්බො. **තත්‍ර චෙති** තස්මිං[1] චතුසච්චප්පකාසනෙ; **පරෙති** සච්චානි[2] ජානිතුං පටිවිජ්ඣිතුං අසමත්ථපුග්ගලා; **අක්කොසන්තීති** දසහි අක්කොසවත්ථූහි අක්කොසන්ති; **පරිභාසන්තීති** වාචාය පරිභාසන්ති;[3] **රොසෙන්ති විහෙසෙන්තීති** රොසෙස්සාම විහෙසෙස්සාමාති අධිප්පායෙන ඝට්ටෙන්ති, දුක්ඛාපෙන්ති. **තත්‍රාති** තෙසු අක්කොසාදීසු, තෙසු වා පරපුග්ගලෙසු. **ආඝාතොති** කොපො; **අප්පච්චයොති** දොමනස්සං; **අනභිරද්ධීති** අතුට්ඨි.

තත්‍ර චෙති චතුසච්චප්පකාසනෙයෙව; **පරෙති** චතුසච්චප්පකාසනං ජානිතුං පටිවිජ්ඣිතුං සමත්ථපුග්ගලා. **ආනන්දොති** ආනන්දපීති.[4] **උබ්බිලාවිතත්තන්ති** උබ්බිලාපනපීති. **තත්‍ර චෙති** චතුසච්චප්පකාසනම්හියෙව. **තත්‍රාති** සක්කාරාදීසු. **යං ඛො ඉදං පුබ්බෙ පරිඤ්ඤාතන්ති** යං ඉදං ඛන්ධපඤ්චකං පුබ්බෙ බොධිමණ්ඩෙ තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිඤ්ඤාතං. **තත්ථ මෙති**[5] තස්මිං ඛන්ධපඤ්චකෙ ඉමෙ. කිං වුත්තං හොති? තත්‍රාපි තථාගතස්ස, ඉමෙ සක්කාරා මයි කරීයන්ති වා, අහං එතෙ අනුභවාමීති වා න හොති; පුබ්බෙ පරිඤ්ඤාතඛන්ධපඤ්චකස්සෙව එතෙ සක්කාරා, ඛන්ධපඤ්චකංයෙව ච තෙ[6] සක්කාරෙ අනුභොතීති එත්තකමෙව හොතීති. **තස්මාති** යස්මා සච්චානි පටිවිජ්ඣිතුං අසමත්ථා තථාගතම්පි අක්කොසන්ති.[7] සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

තස්මාතිහ භික්ඛවෙ යං න තුම්හාකන්ති යස්මා අත්තනියෙපි[8] ඡන්දරාගප්පහානං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය සංවත්තති, තස්මා යං න තුම්හාකං තං පජහථාති අත්ථො. **යථාපච්චයං වා කරෙය්‍යාති** යථා යථා ඉච්ඡෙය්‍ය තථා තථා කරෙය්‍ය. **න හි නො එතං භන්තෙ අත්තාති** භන්තෙ එතං තිණකට්ඨසාඛාපලාසං අම්හාකං නෙව අත්තා, න අම්හාකං රූපං, න විඤ්ඤාණන්ති වදන්ති. **අත්තනියං වාති** අම්හාකං චීවරාදිපරික්ඛාරොපි න හොතීති අත්ථො. **එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ යං න තුම්හාකං තං පජහථාති** භගවා ඛන්ධපඤ්චකංයෙව න තුම්හාකන්ති **දස්සෙත්වා** පජහාපෙති; තඤ්ච ඛො න උප්පාටෙත්වා, ලුඤ්චිත්වා වා;[9] ඡන්දරාගවිනයෙන පනෙතං පජහාපෙති. **එවං ස්වාක්ඛාතොති** එත්ථ තිපරිවට්ටතො පට්ඨාය යාව ඉමං ඨානං ආහරිතුම්පි වට්ටති; පටිලොමෙන පෙමමත්තකෙන සග්ගපරායනතො පට්ඨාය යාව ඉමං ඨානං ආහරිතුම්පි වට්ටති.

1. තත්ථ-A, M2, P2
2. චතුසච්චානි-E.
3. පරිභවන්ති-A, M2, P2.
4. ආනන්දං පීති-L.
5. තත්‍රමෙති-L.
6. එතෙ-E.
7. අක්කොසන්ති තස්මා B. S.
8. අත්තනියෙපි L.
9. ලුඤ්චිත්වා වා L.

ස්වාක්ඛාතොති සුකථිතො;[1] සුකථිතත්තාව[2] **උත්තානො විවටො පකාසිතො**; පිලොතිකාති ඡින්නභින්නා, යත්ථ තත්ථ සිබ්බිතගණ්ඨිකතං ජිණ්ණවත්ථං; තං යස්ස නත්ථි, අට්ඨහත්ථං වා නවහත්ථං වා අහත[3] සාටකං නිවත්ථො, සො **ඡින්නපිලොතිකො** නාම. අයම්පි ධම්මො තාදිසො; න හෙත්ථ කොහඤ්ඤාදිවසෙන ඡින්නභින්නසිබ්බිතගණ්ඨිකතභාවො අත්ථි. අපි ච කචවරෙහිපි පිලොතිකාති වුච්චති; ඉමස්මිඤ්ච සාසනෙ සමණකචවරං නාම පතිට්ඨාතුං න ලභති. තෙනෙවාහ:

"කාරණ්ඩවං[4] නිද්ධමථ කසම්බුඤ්චාපකස්සථ,[5]
තතො පලාපෙ[6] වාහෙථ අස්සමණෙ සමණමානිනෙ.

නිද්ධමිත්වාන පාපිච්ඡෙ පාපආචාරගොචරෙ
සුද්ධා සුද්ධෙහි සංවාසං කප්පයව්හො පතිස්සතා,
තතො සමග්ගා නිපකා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සථා"ති.

ඉති සමණකචවරස්ස ඡින්නත්තාපි අයං ධම්මො **ඡින්නපිලොතිකො** නාම හොති.

වට්ටං තෙසං නත්ථි පඤ්ඤාපනායාති තෙසං වට්ටං අපණ්ණත්තිකභාවං ගතං, නිප්පණ්ණත්තිකං ජාතං. එවරූපො මහාඛීණාසවො එවං ස්වාක්ඛාතෙ සාසනෙයෙව උප්පජ්ජති. යථා ච ඛීණාසවො, එවං අනාගාමිආදයොපි. තත්ථ **ධම්මානුසාරිනො, සද්ධානුසාරිනොති** ඉමෙ ද්වෙ සොතාපත්තිමග්ගට්ඨා හොන්ති. යථාහ: "කතමො ච පුග්ගලො ධම්මානුසාරී? යස්ස පුග්ගලස්ස සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නස්ස පඤ්ඤින්ද්‍රියං අධිමත්තං හොති පඤ්ඤාවාහී, පඤ්ඤාපුබ්බඞ්ගමං අරියමග්ගං භාවෙති, අයං වුච්චති පුග්ගලො ධම්මානුසාරී. සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො පුග්ගලො ධම්මානුසාරී; ඵලෙ ඨිතො දිට්ඨිප්පත්තො. කතමො ච පුග්ගලො සද්ධානුසාරී? යස්ස පුග්ගලස්ස සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නස්ස සද්ධින්ද්‍රියං අධිමත්තං හොති සද්ධාවාහී, සද්ධාපුබ්බඞ්ගමං අරියමග්ගං භාවෙති, අයං වුච්චති පුග්ගලො සද්ධානුසාරී. සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො පුග්ගලො සද්ධානුසාරී; ඵලෙ ඨිතො සද්ධාවිමුත්තො"ති.

යෙසං මයි සද්ධාමත්තං පෙමමත්තන්ති ඉමිනා යෙසං අඤ්ඤෙ අරියධම්මා නත්ථි, තථාගතෙ පන සද්ධාමත්තං පෙමමත්තමෙව හොති, තෙ විපස්සකපුග්ගලා අධිප්පෙතා. විපස්සකභික්ඛූනං හි විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නිසින්නානං දසබලෙ එකා සද්ධා, එකං පෙමං උප්පජ්ජති; තාය සද්ධාය, තෙන පෙමෙන හත්ථෙ ගහෙත්වා සග්ගෙ ඨපිතා විය හොන්ති. නියතගතිකා කිර එතෙ. පොරාණකත්ථෙරා පන එවරූපං භික්ඛුං චූළසොතාපන්නොති වදන්ති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

අලගද්දසුත්තං දුතියං.

---

1. සත්ථෙනා සුකථිතො-A. M2. P2. 2. සුකථිතත්තා ච-A. P1. S.
3. ආහට-B. S. 4. කාරණ්ඩංව-B. S. 5. කස්සථ-B. S. 6. පලාසෙ-B. S.

1. 3. 3.

එවමෙමෙ සුතන්ති වම්මිකසුත්තං. තත්ථ **ආයස්මා**ති පියවචනමෙතං; **කුමාරකස්සපො**ති තස්ස නාමං; කුමාරකාලෙ පබ්බජිතත්තා පන භගවතා, කස්සපං පක්කොසථ, ඉදං ඵලං වා ඛාදනීයං[1] වා කස්සපස්ස දෙථාති වුත්තෙ, කතරකස්සපස්සාති[2], කුමාරකස්සපස්සාති එවං ගහිතනාමත්තා තතො පට්ඨාය වුඩ්ඪකාලෙපි කුමාරකස්සපොත්වෙව වුච්චති. අපි ච රඤ්ඤො පොසාවනිකපුත්තත්තාපි තං කුමාරකස්සපොති සඤ්ජානිංසු.

අයං පනස්ස පුබ්බයොගතො පට්ඨාය ආවිභාවකථා: ථෙරො පන පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ සෙට්ඨිපුත්තො අහොසි. අථෙකදිවසං භගවන්තං චිත්‍රකථිං එකං අත්තනො සාවකං ඨානන්තරෙ ඨපෙන්තං දිස්වා භගවතො සත්තාහං දානං දත්වා, අහම්පි භගවා අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස අයං ථෙරො විය චිත්‍රකථී සාවකො භවෙය්‍යන්ති පත්ථනං කත්වා පුඤ්ඤානි කරොන්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛි. තදා කිර පරිනිබ්බුතස්ස භගවතො සාසනෙ ඔසක්කන්තෙ පඤ්ච භික්ඛූ නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා පබ්බතං ආරුය්හ සමණධම්මං අකංසු. සඞ්ඝත්ථෙරො තතියදිවසෙ අරහත්තං පත්තො. අනුථෙරො චතුත්ථදිවසෙ අනාගාමී අහොසි. ඉතරෙ තයො විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා.

තෙසං එකං බුද්ධන්තරං දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සම්පත්තිං අනුභවන්තානං එකො තක්කසිලායං රාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා පුක්කුසාති නාම රාජා හුත්වා භගවන්තං උද්දිස්ස පබ්බජිත්වා රාජගහං ආගච්ඡන්තො කුම්භකාරසාලායං භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා අනාගාමිඵලං පත්තො. එකො එකස්මිං සමුද්දපට්ටනෙ කුලඝරෙ නිබ්බත්තිත්වා නාවං ආරුය්හ භින්නනාවො දාරුචීරානි නිවාසෙත්වා ලාභසම්පත්තිං පත්තො, අහං අරහාති චිත්තං උප්පාදෙත්වා, න ත්වං අරහා, ගච්ඡ සත්ථාරං පඤ්හං පුච්ඡාති අත්ථකාමාය දෙවතාය චොදිතො[3] තථා කත්වා අරහත්තඵලං පත්තො. එකො රාජගහෙ එකිස්සා කුලදාරිකාය කුච්ඡිම්හි උප්පන්නො.

සා ච පඨමං මාතාපිතරො යාචිත්වා පබ්බජ්ජං අලභමානා කුලඝරං ගතා ගබ්භං සණ්ඨිතම්පි අජානන්තී සාමිකං ආරාධෙත්වා තෙන අනුඤ්ඤාතා භික්ඛුනීසු පබ්බජිතා. තස්සා ගබ්භනිමිත්තං[4] දිස්වා භික්ඛුනියො දෙවදත්තං පුච්ඡිංසු. සො අස්සමණීති ආහ. දසබලං පුච්ඡිංසු. සත්ථා උපාලිත්ථෙරං පටිච්ඡාපෙසි. ථෙරො සාවත්ථිනගරවාසීනි කුලානි විසාඛඤ්ච උපාසිකං පක්කොසාපෙත්වා සොධෙන්තො, පුරෙ ලද්ධො

1. ඛාදනීයං-S. E.
2. කතරකස්සපස්ස-L.
3. පෙසිතො-S.
4. ගබ්භිනිනිමිත්තං-B. S.

ගබ්භො, පබ්බජ්ජා අරොගාති ආහ. සත්ථා සුවිනිච්ඡිතං අධිකරණන්ති ථෙරස්ස සාධුකාරං අදාසි. සා භික්ඛුනී සුවණ්ණබිම්බසදිසං පුත්තං විජායි. තං ගහෙත්වා රාජා පසෙනදි කොසලො පොසාපෙසි; කස්සපොති චස්ස නාමං කත්වා අපරභාගෙ අලඞ්කරිත්වා සත්ථු සන්තිකං නෙත්වා පබ්බාජෙසි. ඉති නං රඤ්ඤො පොසාවනිකපුත්තත්තාපි කුමාරකස්සපොති සඤ්ජානිංසූති.

අන්ධවනන්ති එවංනාමකෙ වනෙ. තං කිර වනං ද්වින්නං බුද්ධානං කාලෙ අවිජහිතනාමං අන්ධවනන්තෙව පඤ්ඤායති. තත්‍රායං පඤ්ඤත්තිවිභාවනා: අප්පායුකබුද්ධානං හි සරීරධාතු න එකඝනා හොති, අධිට්ඨානානුභාවෙන විප්පකිරියති. තෙනෙව අම්හාකම්පි භගවා, අහං න චිරට්ඨිතිකො අප්පකෙහි සත්තෙහි අහං දිට්ඨො, යෙහි න දිට්ඨො, තෙව බහුතරා, තෙ මෙ ධාතුයො ආදාය තත්ථ තත්ථ පූජෙන්තා සග්ගපරායණා භවිස්සන්තීති පරිනිබ්බානකාලෙ අත්තනො සරීරං විප්පකිරියතූති අධිට්ඨාසි. දීඝායුකබුද්ධානං පන සුවණ්ණක්ඛන්ධො විය එකඝනං ධාතුසරීරං තිට්ඨති. කස්සපස්සාපි භගවතො තථෙව අට්ඨාසි.

තතො මහාජනා සන්නිපතිත්වා, ධාතු එකඝනා, න සක්කා වියොජෙතුං, කිං කරිස්සාමාති සම්මන්තයිත්වා, එකඝනමෙව චෙතියං කරිස්සාම, කිත්තකං පන හොතූති, එකෙ සත්තයොජනිකන්ති ආහංසු. එතං අතිමහන්තං, අනාගතෙ ජග්ගිතුං න සක්කා, ඡයොජනං හොතු, පඤ්චයොජනං... චතුයොජනං... තියොජනං... ද්වියොජනං... එකයොජනං[1] හොතූති සන්නිට්ඨානං කත්වා, ඉට්ඨකා කීදිසා හොන්තූති, බාහිරන්තෙ ඉට්ඨකා රත්තසුවණ්ණමයා එකඝනා[2] සතසහස්සග්ඝනිකා හොන්තු, අබ්භන්තරිමන්තෙ පඤ්ඤාසසහස්සග්ඝනිකා, හරිතාලමනොසිලාහි මත්තිකාකිච්චං කයිරතු,[3] තෙලෙන උදකකිච්චන්ති නිට්ඨං ගන්ත්වා චත්තාරි මුඛානි චතුධා විභජිංසු. රාජා එකං මුඛං ගණ්හි; රාජපුත්තො පඨවින්ධරකුමාරො එකං; අමච්චානං ජෙට්ඨකො හුත්වා සෙනාපති එකං; ජනපදානං ජෙට්ඨකො හුත්වා සෙට්ඨි එකං. තත්ථ ධනසම්පන්නතාය රාජා[4] සුවණ්ණං නීහරාපෙත්වා අත්තනා ගහිතමුඛෙ කම්මං ආරභි, උපරාජාපි, සෙනාපතිපි. සෙට්ඨිනා ගහිතමුඛෙ පන කම්මං ඔලීයති.

තතො සොරතො නාම එකො උපාසකො තෙපිටකො භාණකො අනාගාමී අරියසාවකො, සො කම්මං ඔලීයතීති ඤත්වා පඤ්චසකටසතානි යොජාපෙත්වා ජනපදං ගන්ත්වා, කස්සපසම්මාසම්බුද්ධො වීසති වස්සසහස්සානි ඨත්වා පරිනිබ්බුතො, තස්ස යොජනිකං රතනචෙතියං කයිරති[5], යො යං දාතුං උස්සහති, සුවණ්ණං වා හිරඤ්ඤං වා සත්තවිධරතනං[6] වා හරිතාලං වා මනොසිලං වා, සො තං දෙතූති සමාදපෙසි. මනුස්සා අත්තනො අත්තනො ථාමෙන හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදීනි

1. යොජනිකං-L. 2. එකග්ඝනා-B L. 3. කරියතු-B. S.
4. රාජාපි-B. S. L. 5. කරියති-B. S. 6. සත්තරතනං-B. S.

අදංසු. අසක්කොන්තා තෙලතණ්ඩුලාදීනි දෙන්තියෙව. උපාසකො තෙලතණ්ඩුලාදීනි කම්මකරානං හත්ථෙ වෙතනත්ථං පහිණාති; අවසෙසෙහි සුවණ්ණං චෙතාපෙත්වා පහිණාති; එවං සකලජම්බුදීපං අචරි. චෙතියෙ කම්මං නිට්ඨිතං. චෙතියට්ඨානතො පණ්ණං පහිණිංසු: නිට්ඨිතං කම්මං, ආචරියො ආගන්ත්වා චෙතියං වන්දතූති. සොපි පණ්ණං පහිණි: මයා සකලජම්බුදීපො සමාදපිතො, යං අත්ථි තං ගහෙත්වා කම්මං නිට්ඨාපෙන්තූති.[1] ද්වෙපි පණ්ණානි අන්තරාමග්ගෙ සමාගච්ඡිංසු.[2] ආචරියස්ස පණ්ණතො පන චෙතියට්ඨානතො පණ්ණං පඨමතරං ආචරියස්ස හත්ථං අගමාසි.

සො පණ්ණං වාචෙත්වා චෙතියං වන්දිස්සාමීති එකකොව නික්ඛමි; අන්තරාමග්ගෙ අටවියං පඤ්ච චොරසතානි[3] උට්ඨහිංසු. තත්‍රෙකච්චෙ තං දිස්වා ඉමිනා සකලජම්බුදීපතො හිරඤ්ඤසුවණ්ණං සම්පිණ්ඩිතං, නිධිකුම්භී නො පවට්ටමානා ආගතාති අවසෙසානං ආරොචෙත්වා තං අග්ගහෙසුං. 'කස්මා තාතා මං ගණ්හථා'ති? 'තයා සකලජම්බුදීපතො සබ්බං හිරඤ්ඤසුවණ්ණං සම්පිණ්ඩිතං, අම්හාකම්පි ථොකං දෙහී'ති. 'කිං තුම්හෙ න ජානාථ? කස්සපො භගවා පරිනිබ්බුතො, තස්ස යොජනිකං රතනචෙතියං කයිරති, තදත්ථාය මයා සමාදපිතං, නො අත්තනො අත්ථාය; තං ලද්ධලද්ධට්ඨානතො[4] තත්ථෙව පෙසිතං; මය්හං පන නිවත්ථසාටකමත්තං ඨපෙත්වා අඤ්ඤං විත්තං[5] කාකණිකම්පි නත්ථී'ති. එකෙ එවමෙතං, විස්සජ්ජෙථ ආචරියන්ති ආහංසු. එකෙ අයං රාජපූජිතො අමච්චපූජිතො, අම්හෙසු කඤ්චිදෙව නගරවීථියං දිස්වා රාජරාජමහාමත්තාදීනං ආරොචෙත්වා අනයබ්‍යසනං පාපුණාපෙය්‍යාති ආහංසු. උපාසකො තාතා නාහං එවං කරිස්සාමීති ආහ. තඤ්ච ඛො තෙසු කාරුඤ්ඤෙන, න අත්තනො ජීවිතනිකන්තියා.

අථ තෙසු ගහෙතබ්බො විස්සජ්ජෙතබ්බොති විවදන්තෙසු ගහෙතබ්බොති ලද්ධිකා එව[6] බහුතරා හුත්වා ජීවිතා වොරොපයිංසු. තෙසං බලවගුණෙ අරියසාවකෙ අපරද්ධෙන නිබ්බුතදීපසිඛා විය අක්ඛීනි අන්තරධායිංසු. තෙ හං භො[7] චක්ඛුං, හං භො[7] චක්ඛුන්ති විප්පලපන්තා එකච්චෙව ඤාතකෙහි ගෙහං නීතා. එකච්චෙව තෙ ඤාතකා අනාථාති[8] තත්ථෙව අටවියං රුක්ඛමූලෙ පණ්ණසාලායං වසිංසු. අටවිං ගත මනුස්සා[9] කාරුඤ්ඤෙන තෙසං තණ්ඩුලං වා පුටභත්තං වා පරිබ්බයං වා දෙන්ති. දාරුපණ්ණාදීනං අත්ථාය ගන්ත්වා ආගතමනුස්සා, කුහිං ගතත්ථාති වුත්තෙ, අන්ධවනං ගතම්හාති වදන්ති.

එවං ද්වින්නම්පි බුද්ධානං කාලෙ තං වනං අන්ධවනන්තෙව පඤ්ඤායති. කස්සපබුද්ධකාලෙ පනෙතං ඡඩ්ඩිතජනපදෙ අටවි අහොසි. අම්හාකං භගවතො කාලෙ සාවත්ථියා අවිදූරෙ ජෙතවනස්ස පිට්ඨිභාගෙ

1. නිට්ඨාපෙතූති-B. S. 2. සමාගමිංසු-B. S. 3. චොර පඤ්චසතානි-P1, W2. 4. තං ලද්ධං A, M2, P2. 5. අඤ්ඤං කිඤ්චි-B, S. 6. ලද්ධිනො එව-A, M2, P2. 7. හනං භො-B. L S. E. 8. එකච්ච-L. 9. ආගතමනුස්සා-B. S.

පවිවෙකකාමානං කුලපුත්තානං වසනට්ඨානං පධානඝරං අහොසි. තත්ථායස්මා කුමාරකස්සපො තෙන සම්මතෙන සෙඛපටිපදං පූරයමානො විහරති. තෙන වුත්තං : **අන්ධවනෙ විහරතී**ති.

අඤ්ඤතරා දෙවතාති නාමගොත්තවසෙන අපාකටා එකා දෙවතාති අත්ථො. "අභිජානාති නො භන්තෙ භගවා අහු ඤාතඤ්ඤතරස්ස මහෙසක්ඛස්ස යක්ඛස්ස සංඛිත්තෙන තණ්හාසඞ්ඛයවිමුත්තිං භාසිතා"ති එත්ථ පන අභිඤ්ඤාතො සක්කොපි දෙවරාජා අඤ්ඤතරොති වුත්තො. **දෙවතා**ති ච ඉදං දෙවානම්පි දෙවධීතානම්පි සාධාරණවචනං. ඉමස්මිං පනත්ථෙ දෙවො අධිප්පෙතො.

අභික්කන්තාය රත්තියාති එත්ථ[1] අභික්කන්තසද්දො ඛයසුන්දරාභිරූපඅබ්භනුමොදනාදීසු දිස්සති. තත්ථ "අභික්කන්තා භන්තෙ රත්ති, නික්ඛන්තො පඨමො යාමො, චිරනිසින්නො භික්ඛුසඞ්ඝො; උද්දිසතු භන්තෙ භගවා භික්ඛූනං පාතිමොක්ඛ"න්ති එවමාදීසු ඛයෙ දිස්සති. "අයං ඉමෙසං චතුන්නං පුග්ගලානං අභික්කන්තතරො ච පණීතතරො චා"ති එවමාදීසු සුන්දරෙ.

"කො මෙ වන්දති පාදානි ඉද්ධියා යසසා ජලං,
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන සබ්බා ඔභාසයං දිසා"ති

එවමාදීසු අභිරූපෙ. "අභික්කන්තං භො ගොතම, අභික්කන්තං භො ගොතමා"ති එවමාදීසු අබ්භනුමොදනෙ. ඉධ පන ඛයෙ. තෙන අභික්කන්තාය රත්තියා, පරික්ඛීණාය රත්තියාති වුත්තං හොති. තත්ථායං දෙවපුත්තො මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ ආගතොති වෙදිතබ්බො.

අභික්කන්තවණ්ණාති ඉධ අභික්කන්තසද්දො අභිරූපෙ; වණ්ණසද්දො පන ඡවි-ථුති කුලවග්ග-කාරණ-සණ්ඨාන-ප්පමාණ-රූපායතනාදීසු දිස්සති. තත්ථ "සුවණ්ණවණ්ණොසි භගවා"ති එවමාදීසු ඡවියා. "කදා සංයූළ්හා[2] පන තෙ ගහපති සමණස්ස ගොතමස්ස වණ්ණා"ති එවමාදීසු ථුතියං. "චත්තාරො මෙ භො ගොතම වණ්ණා"ති එවමාදීසු කුලවග්ගෙ. "අථ කෙන නු වණ්ණෙන ගන්ධත්ථෙනොති වුච්චතී"ති එවමාදීසු කාරණෙ. "මහන්තං හත්ථිරාජවණ්ණං අභිනිම්මිනිත්වා"ති එවමාදීසු සණ්ඨානෙ. "තයො පත්තස්ස වණ්ණා"ති එවමාදීසු පමාණෙ. "වණ්ණො ගන්ධො රසො ඔජා"ති එවමාදීසු රූපායතනෙ. සො ඉධ ඡවියා දට්ඨබ්බො. තෙන අභික්කන්තවණ්ණා, අභිරූපච්ඡවි, ඉට්ඨවණ්ණා මනාපවණ්ණාති වුත්තං හොති. දෙවතා හි මනුස්සලොකං ආගච්ඡමානා පකතිවණ්ණං පකතිඉද්ධිං පජහිත්වා ඔළාරිකං අත්තභාවං කත්වා අතිරෙකවණ්ණං අතිරෙකඉද්ධිං මාපෙත්වා නටසමජ්ජාදීනි ගච්ඡන්තා මනුස්සා විය අභිසඞ්ඛතෙන කායෙන ආගච්ඡන්ති. අයම්පි දෙවපුත්තො තථෙව ආගතො. තෙන වුත්තං : **අභික්කන්තවණ්ණා**ති.

---

1. රත්තියාති-L. 2. සංබූළ්හා-S. සංරූළ්හා-L.

කෙවලකප්පන්ති එත්ථ කෙවලසද්දො අනවසෙස-යෙභුය්‍ය-අබ්‍යාමිස්සානතිරෙක-දළ්හත්ථ-විසංයොගාදි- අනෙකත්ථො. තථා හිස්ස, "කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරිය"න්ති එවමාදිසු අනවසෙසතා අත්ථො. "කෙවලකප්පා ච අඞ්ගමගධා පහූතං ඛාදනීයං භොජනීයං[1] ආදාය උපසඞ්කමිස්සන්තී"ති එවමාදිසු යෙභුය්‍යතා. "කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී"ති එවමාදිසු අබ්‍යාමිස්සතා. "කෙවලං සද්ධාමත්තකං නූන අයමායස්මා"ති එවමාදිසු අනතිරෙකතා. "ආයස්මතො අනුරුද්ධස්ස බාහිකො[2] නාම සද්ධිවිහාරිකො කෙවලකප්පං සඞ්ඝභෙදාය ඨිතො"ති එවමාදිසු දළ්හත්ථතා. "කෙවලී වුසිතවා උත්තමපුරිසොති වුච්චතී"ති එවමාදිසු විසංයොගො. ඉධ පනස්ස අනවසෙසත්තමත්ථො අධිප්පෙතො. කප්පසද්දො පනායං අභිසද්දහන-වොහාර-කාල-පඤ්ඤත්ති-ඡෙදන-විකප්ප-ලෙස-සමන්තභාවාදි-අනෙකත්ථො. තථා හිස්ස "ඔකප්පනියමෙතං භොතො ගොතමස්ස යථා තං අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්සා"ති එවමාදිසු අභිසද්දහනමත්ථො. "අනුජානාමි භික්ඛවෙ පඤ්චහි සමණකප්පෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතු"න්ති එවමාදිසු වොහාරො. "යෙන සුදං නිච්චකප්පං විහරාමී"ති එවමාදිසු කාලො. "ඉච්චායස්මා කප්පො"ති එවමාදිසු පඤ්ඤත්ති. "අලඞ්කතො[3] කප්පිතකෙසමස්සූ"ති එවමාදිසු ඡෙදනං. "කප්පති ද්වඞ්ගුලකප්පො"ති එවමාදිසු විකප්පො. "අත්ථි කප්පො නිපජ්ජිතු"න්ති එවමාදිසු ලෙසො. "කෙවලකප්පං වෙළුවනං ඔභාසෙත්වා"ති එවමාදිසු සමන්තභාවො. ඉධ පනස්ස සමන්තභාවො අත්ථොති අධිප්පෙතො. තස්මා **කෙවලකප්පං අන්ධවනන්ති** එත්ථ අනවසෙසං සමන්තතො අන්ධවනන්ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

ඔභාසෙත්වාති වත්ථාලඞ්කාරසරීරසමුට්ඨිතාය ආභාය ඵරිත්වා; චන්දිමා විය ච සූරියො විය ච එකොභාසං එකපජ්ජොතං කරිත්වාති අත්ථො. **එකමන්තං අට්ඨාසීති** එකස්මිං අන්තෙ, එකස්මිං ඔකාසෙ අට්ඨාසි. **එතදවොචාති** එතං, භික්ඛු භික්ඛූති ආදිවචනමවොච. කස්මා පනායං අවන්දිත්වා සමණවොහාරෙනෙව කථෙතීති? **සමණසඤ්ඤාසමුදාචාරෙන.** එවං කිරස්ස අහොසි: අයං අන්තරා කාමාවචරෙ අවසි; අහං පනස්මි[4] තතො කාලතො පට්ඨාය[5] බ්‍රහ්මචාරීති සමණසඤ්ඤාවස්ස සමුදාචරති; තස්මා අවන්දිත්වා සමණවොහාරෙනෙව කථෙති.

පුබ්බසභාගායා කිරෙසො දෙවපුත්තො ථෙරස්ස. කුතො පට්ඨායාති? කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලතො. යො හි සො පුබ්බයොගෙ ආගතෙසු පඤ්චසු සහායෙසු අනුථෙරො චතුත්ථදිවසෙ අනාගාමී අහොසීති වුත්තො, අයං සො. තදා කිර තෙසු සඞ්ඝත්ථෙරස්ස අරහත්තෙනෙව සද්ධිං අභිඤ්ඤා ආගමිංසු. සො මයං කිච්චං මත්ථකං පත්තන්ති වෙහාසං උප්පතිත්වා අනොතත්තදහෙ මුඛං ධොවිත්වා උත්තරකුරුතො

1. ඛාදනීයං භොජනීයං-B. S. E. 2. බාහියො-E. 3. අලඞ්කතා-S. E.
4. අහං පන තස්මිං කාලෙ-S. 5. තස්මිං කාලතො පට්ඨාය-A. P2.

පිණ්ඩපාතං ආදාය ආගන්ත්වා, ආවුසො ඉමං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජිත්වා අප්පමත්තා සමණධම්මං කරොථාති ආහ. ඉතරෙ ආහංසු: න ආවුසො අම්හාකං එවං කතිකා අත්ථි: යො පඨමං විසෙසං නිබ්බත්තෙත්වා පිණ්ඩපාතං ආහරති, තෙනාභතං භුඤ්ජිත්වා සෙසෙහි සමණධම්මො කාතබ්බොති. තුම්හෙ අත්තනො උපනිස්සයෙන කිච්චං මත්ථකං පාපයිත්ථ; මයම්පි සචෙ නො උපනිස්සයො භවිස්සති, කිච්චං මත්ථකං පාපෙස්සාම. පපඤ්චො එස අම්හාකං. ගච්ඡථ තුම්හෙති. සො යථාඵාසුකං ගන්ත්වා ආයුපරියොසානෙ පරිනිබ්බායි.

පුනදිවසෙ අනුථෙරො අනාගාමිඵලං සච්ඡාකාසි. තස්සපි අභිඤ්ඤා ආගමිංසු. සොපි තථෙව පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා තෙහි පටික්ඛිත්තො යථාඵාසුකං ගන්ත්වා ආයුපරියොසානෙ සුද්ධාවාසෙ නිබ්බත්ති. සො සුද්ධාවාසෙ ඨත්වා තෙ සහායෙ ඔලොකෙන්තො, එකො තදහෙව පරිනිබ්බුතො, එකො අධුනා භගවතො සන්තිකෙ අරියභූමිං පත්තො, එකො ලාභසක්කාරං නිස්සාය අහං අරහාති චිත්තං උප්පාදෙත්වා සුප්පාරකපට්ටනෙ වසතීති දිස්වා තං උපසඞ්කමිත්වා, න ත්වං අරහා, න අරහමග්ගං පටිපන්නො, ගච්ඡ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුණාහීති උය්‍යොජෙසි. සොපි අන්තරඝරෙ භගවන්තං ඔවාදං යාචිත්වා, "තස්මාතිහ තෙ බාහිය දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තං හොතූ"ති භගවතා සඞ්ඛිත්තෙන ඔවදිතො අරියභූමිං පාපුණි.[1]

තතො අඤ්ඤො එකො අත්ථි, සො කුහින්ති ඔලොකෙන්තො අන්ධවනෙ සෙඛපටිපදං පූරයමානො විහරතීති දිස්වා චින්තෙසි: සහායස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමි; ගච්ඡන්තෙන පන තුච්ඡහත්ථෙන අගන්ත්වා කිඤ්චි පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ගන්තුං වට්ටති. සහායො ඛො පන මෙ නිරාමිසො, පබ්බතමත්ථකෙ වසන්තෙන[2] මයා ආකාසෙ ඨත්වා දින්නම්පි පිණ්ඩපාතං අපරිභුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං අකාසි; ඉදානි ආමිසපණ්ණාකාරං කිං ගණ්හිස්සති? ධම්මපණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ගමිස්සාමීති බ්‍රහ්මලොකෙ ඨිතොව රතනාවලිං ගන්ථෙන්තො විය පන්නරස පඤ්හෙ විභජිත්වා තං ධම්මපණ්ණාකාරං ආදාය ආගන්ත්වා සහායස්ස අවිදූරෙ ඨත්වා අත්තනො සමණසඤ්ඤාසමුදාචාරවසෙන තං අනභිවාදෙත්වාව, භික්ඛු භික්ඛූති ආලපිත්වා, අයං වම්මිකොති ආදිමාහ.

තත්ථ තුරිතාලපනවසෙන භික්ඛු භික්ඛූති ආමෙණ්ඩිතං වෙදිතබ්බං. යථා වා එකකෙනෙව තිලකෙන නලාටං න සොභති; තං පරිවාරෙත්වා අඤ්ඤෙහිපි දින්නෙහි ඵුල්ලිතමණ්ඩිතං විය සොභති; එවං එකකෙනෙව පදෙන වචනං න සොභති, පරිවාරකපදෙන සද්ධිං ඵුල්ලිත[3] මණ්ඩිතං විය සොභතීති[4] පරිවාරකපදවසෙන වචනං ඵුල්ලිතමණ්ඩිතං විය කරොන්තොපි[5] එවමාහ.

---

1. සම්පාපුණි-B. S. 2. වසන්තො සො සි-S. 3. ඵුල්ලිතං-B.
4. සොභතීති ති-B. S. 5. කරොන්තො-S.

අයං වම්මිකොති පුරතො ඨිතො වම්මිකො නාම නත්ථි, දෙසනාවසෙන පන පුරතො ඨිතං දස්සෙන්තො විය අයන්ති ආහ. **ලඞ්ගීති** සත්ථං ආදාය ඛණන්තො පලිඝං අද්දස. **උක්ඛිප ලඞ්ගිං අභික්ඛණ සුමෙධාති** තාත පණ්ඩිත න ලඞ්ගී නාම රත්තිං ධූපායති[1] දිවා පජ්ජලති, උක්ඛිපෙතං, පරතො[2] ඛණාති එවං සබ්බපදෙසු අත්ථො දට්ඨබ්බො. **උද්ධුමායිකන්ති** මණ්ඩූකං. **චඞ්ගවාරන්ති**[3] ඛාරපරිස්සාවනං. **කුම්මන්ති** කච්ඡපං. **අසිසූනන්ති** මංසච්ඡෙදකඅසිඤ්චෙව අධිකුට්ටනඤ්ච; **මංසපෙසීති** තිසදපොතප්පමාණං අල්ලමංසපිණ්ඩං. **නාගන්ති** සුමනපුප්ඵකලාපසදිසඵණං තිවිධසොවත්ථිකපරික්ඛිත්තං අහිනාගං අද්දස. **මා නාගං ඝට්ටෙසීති** දණ්ඩකොටියා වා වල්ලිකොටියා වා පංසුචුණ්ණෙන වා පන ඛිපමානො මා නාගං ඝට්ටයි;[4] **නමො කරොහි නාගස්සාති** උපරිවාතතො අපගම්ම සුද්ධං වත්ථං නිවාසෙත්වා නාගස්ස නමක්කාරං කරොහි. නාගෙන අධිගතං ධනං නාම යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා ඛාදතො න ඛීයති; නාගො තෙ අධිගතං ධනං දස්සති; **නමො**[5] **කරොහි නාගස්සාති. ඉතො වා පන සුත්වාති** යථා දුක්ඛක්ඛන්ධෙ ඉතොති සාසනතො නිස්සක්කං, න තථා ඉධ. ඉධ පන දෙවපුත්තත[6] නිස්සක්කං. තස්මා **ඉතො වා පනාති** මම වා පන සන්තිකා සුත්වාති අයමෙත්ථ අත්ථො.

චාතුම්මහාභූතිකස්සාති චතුමහාභූතමයස්ස; **කායස්ස අධිවචනන්ති** සරීරස්ස නාමං. යථෙව හි බාහිරකො වම්මිකො, වමතීති වන්තකොති වන්තුස්සයොති වන්තසිනෙහසම්බද්ධො[7]ති චතූහි කාරණෙහි වම්මිකොති වුච්චති. සො හි අහි-නකුල-උන්දූර-ඝරගොළිකාදයො නානප්පකාරෙ පාණකෙ වමතීති වම්මිකො; උපචිකාහි වන්තකොති වම්මිකො; උපචිකාහි වමිත්වා මුඛතුණ්ඩකෙන උක්ඛිත්තපංසුචුණ්ණෙන කටිප්පමාණෙනපි පුරිසප්පමාණෙනපි උස්සිතොති වම්මිකො; උපචිකාහි වන්තඛෙළසිනෙහෙන ආබද්ධතාය සත්තාහං[8] දෙවෙ වස්සන්තෙපි න විප්පකිරියති, නිදාඝෙපි තතො පංසුමුට්ඨිං ගහෙත්වා තස්මිං මුට්ඨිනා පීළියමානෙ සිනෙහො නික්ඛමති, එවං වන්තසිනෙහෙන සම්බද්ධො[7]ති වම්මිකො. එවමයං කායොපි, "අක්ඛිම්හා අක්ඛිගූථකො"ති ආදිනා නයෙන නානප්පකාරං අසුචිකලිමලං[9] වමතීතිපි වම්මිකො; බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඛීණාසවා ඉමස්මිං අත්තභාවෙ නිකන්තිපරියාදානෙන අත්තභාවං ඡඩ්ඩෙත්වා ගතාති අරියෙහි වන්තකොතිපි වම්මිකො. යෙහි චායං තීහි අට්ඨිසතෙහි උස්සිතො නහාරුසම්බද්ධො[7] මංසාවලෙපනො අල්ලචම්මපරියොනද්ධො ඡවිරඤ්ජිතො සත්තෙ වඤ්චෙති, තං සබ්බං අරියෙහි වන්තමෙවාති වන්තුස්සයොතිපි වම්මිකො. "තණ්හා

1. ධූමායති-B. S. E: 2. පරම්පරතො-A. P1. P2. B. S.
3. චඞ්කවාරන්ති-B පඞ්කවාරන්ති-S. 4 ඝට්ටෙසි-L.
5. තස්මා නමො-B. S. 6. දෙවපුත්තතො-L. 7. සම්බන්ධො-B. L. S. E.
8 සත්ත සත්තාහං-P1. W2. B. S. 9. කිමිමලං-A. P2.

ජනෙති පුරිසං විත්තමස්ස විධාවතී"ති එවං තණ්හාය ජනිතත්තා අරියෙහි වන්තත්තෙව තණ්හාසිනෙහෙන සම්බද්ධො[1] අයන්ති වන්ත සිනෙහෙන සම්බද්ධො[1]තිපි වම්මිකො.

යථා ච වම්මිකස්ස අන්තො නානප්පකාරා පාණකා තත්ථෙව ජායන්ති, උච්චාරපස්සාවං කරොන්ති, ගිලානා සයන්ති, මතා පතන්ති; ඉති සො තෙසං සූතිඝරං, වච්චකුටි, ගිලානසාලා, සුසානඤ්ච හොති, එවං ඛත්තියමහාසාලාදීනම්පි කායො, අයං ගොපිතරක්ඛිතො මණ්ඩිත පසාධිතො මහානුභාවානං කායොති අචින්තෙත්වා ඡවිනිස්සිතා පාණා, චම්මනිස්සිතා, මංසනිස්සිතා, නහාරුනිස්සිතා, අට්ඨිනිස්සිතා, අට්ඨිමිඤ්ජනිස්සිතා පාණාති එවං කුලගණනාය අසීතිමත්තානි කිමිකුලසහස්සානි අන්තොකායස්මිංයෙව ජායන්ති, උච්චාරපස්සාවං කරොන්ති, ගෙලඤ්ඤෙන ආතුරිතානි සයන්ති, මතානි පතන්ති; ඉති අයම්පි තෙසං පාණානං සූතිඝරං, වච්චකුටි, ගිලානසාලා, සුසානඤ්ච හොතීති වම්මිකොත්වෙව සඞ්ඛං ගතො. තෙනාහ භගවා: **වම්මිකොති ඛො භික්ඛු ඉමස්සෙතං චාතුම්මහාභූතිකස්ස කායස්ස අධිවචනන්ති.**

මාතාපෙත්තිකසම්භවස්සාති මාතිතො ච පිතිතො ච නිබ්බත්තෙන මාතාපෙත්තිකෙන සුක්කසොණිතෙන සම්භූතස්ස; **ඔදනකුම්මාසූපචයස්සාති** ඔදනෙන චෙව කුම්මාසෙන ච උපචිතස්ස, වඩ්ඪිතස්ස; **අනිච්චුච්ඡාදන-පරිමද්දන-භෙදන-විද්ධංසනධම්මස්සාති** එත්ථ අයං කායො හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චධම්මො; දුග්ගන්ධවිඝාතත්ථාය තනුවිලෙපනෙන උච්ඡාදනධම්මො; අඞ්ගපච්චඞ්ගාබාධවිනොදනත්ථාය ඛුද්දකසම්බාහනෙන පරිමද්දනධම්මො; දහරකාලෙ වා ඌරූසු සයාපෙත්වා, ගබ්භවාසෙන දුස්සණ්ඨිතානං තෙසං තෙසං අඞ්ගානං සණ්ඨානසම්පාදනත්ථං අඤ්ජන[2]පීළනාදිවසෙන පරිමද්දනධම්මො; එවං පරිහරිතොපි ච[3] භෙදනවිද්ධංසනධම්මො; භිජ්ජති චෙව විකිරති ච, එවං සභාවොති අත්ථො. තත්ථ මාතාපෙත්තිකසම්භව-ඔදනකුම්මාසූපචය-උච්ඡාදන-පරිමද්දනපදෙහි සමුදයො කථිතො; අනිච්ච[4]භෙදන-විද්ධංසනපදෙහි අත්ථඞ්ගමො. එවං සත්තහිපි පදෙහි චතුමහාභූතිකස්ස කායස්ස උච්චාවචභාවො, වඩ්ඪිපරිහානි, සමුදයත්ථඞ්ගමො කථිතොති වෙදිතබ්බො.

දිවා සම්පජ්ජනන්ති දිවා සත්තබ්බකම්මන්තෙන. **ධූමායනාති**[5] එත්ථ අයං ධූමසද්දො, කොධෙ, තණ්හාය, විතක්කෙ, පඤ්චසු කාමගුණෙසු, ධම්මදෙසනාය, පකතිධූමෙති ඉමෙසු අත්ථෙසු වත්තති. "කොධො ධූමො භස්මනි මොසවජ්ජ"න්ති එත්ථ හි කොධෙ වත්තති; "ඉච්ඡාධූමායිතා පජා"ති එත්ථ තණ්හාය; "තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවතො අවිදූරෙ ධූපායන්තො[6] නිසින්නො හොතී"ති එත්ථ විතක්කෙ;

1. සම්බන්ධො-B. L. S E. 2. අඤ්ඡන-S. E. 3. පරිහරණෙපි ච-L
4. අනිච්චුච්ඡාදන-L. S. 5. ධූමායනානි-B. E 6. ධූමායන්තො-S. E.

"පඞ්කො ච කාමා පලිපා ච කාමා භයඤ්ච මෙතං තිමූලං පවුත්තං,
රජො ච ධූමො ච මයා පකාසිතා හිත්වා තුවං පබ්බජ බ්‍රහ්මදත්තා"ති

එත්ථ පඤ්චසු කාමගුණෙසු; "ධූමං කත්වා හොතී"ති එත්ථ ධම්මදෙසනාය; "ධජො රථස්ස පඤ්ඤාණං ධූමො පඤ්ඤාණමග්ගිනො"ති එත්ථ පකතිධූමෙ. ඉධ පනායං විතක්කෙ අධිප්පෙතො. තෙනාහ: **අයං රත්තිං ධූපායනා**ති.[1]

තථාගතස්සෙතං අධිවචනන්ති තථාගතො හි සත්තන්නං ධම්මානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණො නාම; යථාහ: "සත්තන්නං ඛො භික්ඛු ධම්මානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණො හොති, කතමෙසං සත්තන්නං? රාගො බාහිතො හොති; දොසො, මොහො, මානො, සක්කායදිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බතපරාමාසො බාහිතො හොති; ඉමෙසං ඛො භික්ඛු සත්තන්නං ධම්මානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණො හොතී"ති. **සුමෙධො**ති සුපඤ්ඤො.[2] **සෙඛස්සා**ති එත්ථ සික්ඛතීති සෙඛො; යථාහ: "සික්ඛති සික්ඛතීති ඛො භික්ඛු තස්මා සෙඛොති වුච්චති; කිඤ්ච සික්ඛති? අධිසීලම්පි සික්ඛති, අධිචිත්තම්පි සික්ඛති, අධිපඤ්ඤම්පි සික්ඛතී"ති. **පඤ්ඤාණස්සෙතන්ති** ලොකියලොකුත්තරාය පඤ්ඤාය එතං අධිවචනං, න ආවුධසත්ථස්ස. **විරියාරම්භස්සා**ති කායිකචෙතසිකවිරියස්ස. තං පඤ්ඤාගතිකමෙව හොති; ලොකියාය පඤ්ඤාය ලොකියං, ලොකුත්තරාය[3] ලොකුත්තරං.

එත්ථ පන අයං අත්ථදීපනා: එකො කිර ජානපදො බ්‍රාහ්මණො පාතොව මාණවකෙහි සද්ධිං ගාමතො නික්ඛම්ම දිවසං අරඤ්ඤෙ මන්තෙ වාචෙත්වා සායං ගාමං ආගච්ඡති. අන්තරාමග්ගෙ ච එකො වම්මිකො අත්ථි. සො රත්තිං ධූපායති,[4] දිවා පජ්ජලති. බ්‍රාහ්මණො අන්තෙවාසිං සුමෙධමාණවකං ආහ: තාත අයං වම්මිකො රත්තිං ධූපායති[4] දිවා පජ්ජලති; විකාරමස්ස පස්සිස්සාම; භින්දිත්වා නං චත්තාරො කොට්ඨාසෙ කත්වා ඛිපාහීති. සො සාධූති කුද්දාලං ගහෙත්වා සමෙහි පාදෙහි පථවියං පතිට්ඨාය තථා අකාසි.

තත්ථ ආචරියබ්‍රාහ්මණො විය භගවා; සුමෙධමාණවකො විය සෙඛො භික්ඛු; වම්මිකො විය කායො; තාත අයං වම්මිකො රත්තිං ධූපායති,[4] දිවා පජ්ජලති, විකාරමස්ස පස්සිස්සාම; භින්දිත්වා නං චත්තාරො කොට්ඨාසෙ කත්වා ඛිපාහීති බ්‍රාහ්මණෙන වුත්තකාලො විය, භික්ඛු චතුමහාභූතිකං කායං චත්තාරො කොට්ඨාසෙ කත්වා පරිග්ගණ්හාහීති භගවතා වුත්තකාලො. තස්ස සාධූති කුද්දාලං ගහෙත්වා තථා කරණං[5] විය සෙඛස්ස භික්ඛුනො, යො වීසතියා කොට්ඨාසෙසු ථද්ධභාවො, අයං පථවිධාතු, යො ද්වාදසසු කොට්ඨාසෙසු ආබන්ධනභාවො,

1. ධූමායනාති-S. E.
2. සුන්දරපඤ්ඤො-B. S.
3. ලොකුත්තරපඤ්ඤාය-S. ලොකුත්තරාය පඤ්ඤාය-B.
4. ධූමායති-S. E.
5. තථාකරණකාලො-P1. W2.

අයං ආපොධාතු, යො චතූසු කොට්ඨාසෙසු පරිපාචනභාවො, අයං තෙජොධාතු, යො ඡසු කොට්ඨාසෙසු විත්ථම්භනභාවො, අයං වායොධාතූති එවං චතුධාතුවවත්ථානවසෙන කායපරිග්ගහො වෙදිතබ්බො.

ලඞ්ගීති ඛො භික්ඛූති කස්මා භගවා අවිජ්ජං ලඞ්ගීති කත්වා දස්සෙසීති? යථා හි නගරස්ස ද්වාරං පිධාය පලිඝෙ යොජිතෙ මහාජනස්ස ගමනං පච්ඡිජ්ජති; යෙ නගරස්ස අන්තො, තෙ අන්තොව හොන්ති, යෙ බහි, තෙ බහියෙව; එවමෙව යස්ස ඤාණමුඛෙ අවිජ්ජාලඞ්ගී පතති, තස්ස නිබ්බානසම්පාපකං ඤාණගමනං පච්ඡිජ්ජති. තස්මා අවිජ්ජං ලඞ්ගීති කත්වා දස්සෙසි. **පජහ අවිජ්ජන්ති** එත්ථ කම්මට්ඨාන උග්ගහපරිපුච්ඡාවසෙන අවිජ්ජාපහානං කථිතං.

උද්ධුමායිකාති ඛො භික්ඛූති එත්ථ උද්ධුමායිකමණ්ඩූකො නාම නො මහන්තො; නඛපිට්ඨිප්පමාණො හොති; පුරාණපණ්ණන්තරෙ වා ගච්ඡන්තරෙ වා වල්ලිඅන්තරෙ වා වසති. සො දණ්ඩකොටියා වා වල්ලිකොටියා වා පංසුචුණ්ණකෙන වා ඝට්ටිතො ආයමිත්වා මහන්තො පරිමණ්ඩලො බෙලුවපක්කප්පමාණො හුත්වා චත්තාරො පාදෙ ආකාසගතෙ[1] කත්වා පච්ඡින්නගමනො හුත්වා අමිත්තවසං යාති; කාකකුලලාදීනං භත්තමෙව හොති. එවමෙව අයං කොධොපි පඨමං උප්පජ්ජන්තො චිත්තාවිලමත්තකොව හොති. තස්මිං ඛණෙ අනිග්ගහිතො වඩ්ඪිත්වා මුඛවිකුණනං[2] පාපෙති. තදා අනිග්ගහිතො හනුසඤ්චොපනං පාපෙති. තදා අනිග්ගහිතො ඵරුසවාචානිච්ඡාරණං පාපෙති. තදා අනිග්ගහිතො දිසාවිලොකනං පාපෙති. තදා අනිග්ගහිතො ආකඩ්ඪනපරිකඩ්ඪනං පාපෙති. තදා අනිග්ගහිතො පාණි-ලෙඩ්ඩු-දණ්ඩ-සත්ථපරාමාසං පාපෙති. තදා අනිග්ගහිතො දණ්ඩසත්ථාභිනිපාතං පාපෙති. තදා අනිග්ගහිතො පරඝාතනම්පි අත්තඝාතනම්පි පාපෙති. වුත්තම්පි හෙතං:[3] "යතො අයං කොධො පරං ඝාතෙත්වා අත්තානං ඝාතෙති, එත්තාවතායං කොධො පරමුස්සදගතො[4] හොති, පරමවෙපුල්ලප්පත්තො"ති.

තත්ථ යථා උද්ධුමායිකාය චතූසු පාදෙසු ආකාසගතෙසු ගමනං පච්ඡිජ්ජති; උද්ධුමායිකා අමිත්තවසං ගන්ත්වා කාකාදිභත්තං හොති; එවමෙව කොධසමඞ්ගී පුග්ගලො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා වඩ්ඪෙතුං න සක්කොති, අමිත්තවසං යාති, සබ්බසං මාරුතං යථාකාමකරණීයො හොති. තෙනාහ භගවා: **උද්ධුමායිකාති ඛො භික්ඛු කොධූපායාසස්සෙතං අධිවචනන්ති.** තත්ථ බලප්පත්තො කොධොව **කොධූපායාසො. පජහ කොධූපායාසන්ති** එත්ථ පටිසඞ්ඛාපහානං කථිතං.

ද්වෙධාපථොති[5] එත්ථ යථා පුරිසො සධනො සභොගො කන්තාරමග්ග[6]පටිපන්නො ද්වෙධාපථං පත්වා ඉමිනා නු ඛො ගන්තබ්බං, ඉමිනා ගන්තබ්බන්ති නිච්ඡෙතුං අසක්කොන්තො තත්ථෙව තිට්ඨති. අථ නං

---

1. ආකාසෙ-E. 2 මුඛවිකුලනං-B. S. මුඛකුණනං-P1. M2. 3. හෙතං-S.
4. පරමුස්සන්නාගතො-L. 5. ද්විධාපථොති පාළියං. 6. කන්තාරද්ධානමග්ග-S.

චොරො උල්ලිඞ්ඝිත්වා අනයබ්‍යසනං පාපෙති. එවමෙව මූලකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා නිසින්නො භික්ඛු බුද්ධාදීසු කඞ්ඛාය උප්පන්නාය කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙතුං න සක්කොති. අථ නං කිලෙසමාරාදයො සබ්බෙ චොරා අනයබ්‍යසනං පාපෙන්ති. ඉති විචිකිච්ඡා ද්වෙධාපථසමා හොති. තෙනාහ භගවා: **ද්වෙධාපථොති[1] ඛො භික්ඛු විචිකිච්ඡායෙතං අධිවචනන්ති. ජහ විචිකිච්ඡන්ති** එත්ථ කම්මට්ඨානුග්ගහපරිපුච්ඡාවසෙන විචිකිච්ඡාපහානං කථිතං. **චඞ්ගවාරන්ති[2]** එත්ථ, යථා රජකෙහි ඛාරපරිස්සාවනම්හි උදකෙ පක්ඛිත්තෙ එකොපි උදකඝටො, ද්වෙපි, දසපි, වීසතිපි, ඝටසතම්පි පග්ඝරතියෙව; පසතමත්තම්පි උදකං න තිට්ඨති. එවමෙව නීවරණසමඞ්ගිනො පුග්ගලස්ස අබ්භන්තරෙ කුසල ධම්මො න තිට්ඨති.[3] තෙනාහ භගවා: **චඞ්ගවාරන්ති[2] ඛො භික්ඛු පඤ්චන්නෙතං නීවරණානං අධිවචනන්ති. ජහ පඤ්ච නීවරණෙති** එත්ථ වික්ඛම්භනතදඞ්ගවසෙන නීවරණප්පහානං කථිතං.

කුම්මොති එත්ථ යථා කුම්මස්ස[4] චත්තාරො පාද සීසන්ති පඤ්චෙව අඞ්ගානි හොන්ති, එවමෙව සබ්බෙපි සඞ්ඛතා ධම්මා සඞ්ගය්හමානා පඤ්චෙව ඛන්ධා භවන්ති. තෙනාහ භගවා: **කුම්මොති ඛො භික්ඛු පඤ්චන්නෙතං උපාදානක්ඛන්ධානං අධිවචනන්ති. ජහ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙති** එත්ථ පඤ්චසු ඛන්ධෙසු ඡන්දරාගප්පහානං කථිතං.

අසිසූනාති එත්ථ යථා සූනාය උපරි මංසං ඨපෙත්වා අසිනා කොට්ටෙන්ති, එවමිමෙ[5] සත්තා වත්ථුකාමත්ථාය කිලෙසකාමෙහි ඝාතියමානා වත්ථුකාමානං උපරි කත්වා කිලෙසකාමෙහි කන්තිතා කොට්ටිතාව හොන්ති. තෙනාහ භගවා: **අසිසූනාති ඛො භික්ඛු පඤ්චන්නෙතං කාමගුණානං අධිවචනන්ති. ජහ පඤ්ච කාමගුණෙති** එත්ථ පඤ්චසු කාමගුණෙසු ඡන්දරාගප්පහානං කථිතං.

මංසපෙසීති ඛො භික්ඛූති එත්ථ අයං මංසපෙසි නාම බහුජනපත්ථිතා. ඛත්තියාදයො මනුස්සාපි නං පත්ථෙන්ති කාකාදයො තිරච්ඡානාපි. ඉමෙ හි සත්තා අවිජ්ජාසම්මත්තා[6] නන්දිරාගං උපගම්ම වට්ටං[7] පත්ථෙන්ති. යථා වා මංසපෙසි ඨපිතඨපිතට්ඨානෙ ලග්ගති, එවමිමෙ[8] සත්තා නන්දිරාගබද්ධා වට්ටෙ ලග්ගන්ති; දුක්ඛං පත්වාපි[9] න උක්කණ්ඨන්ති. ඉති නන්දිරාගො මංසපෙසිසදිසො හොති. තෙනාහ භගවා: **මංසපෙසීති ඛො භික්ඛු නන්දිරාගස්සෙතං අධිවචනන්ති. ජහ නන්දිරාගන්ති** එත්ථ චතුත්ථමග්ගෙන නන්දිරාගප්පහානං කථිතං.

නාගොති ඛො භික්ඛු ඛීණාසවස්සෙතං භික්ඛුනො අධිවචනන්ති එත්ථ යෙනෙතෙන ඛීණාසවො නාගොති වුච්චති, සො අනඞ්ගණසුත්තෙ පකාසිතොව. **නමො කරොහි නාගස්සාති** ඛීණාසවස්ස බුද්ධනාගස්ස, "බුද්ධො සො භගවා බොධාය ධම්මං දෙසෙති. දන්තො සො

---

1. ද්වෙධාපථොති පාළියං. 2. චඞ්කවාරං-B. පඞ්කවාරං-S. 3. න පතිට්ඨන්ති-L.
4. කච්ඡපස්ස-Pl. B. S. E 5. එවං ඉමෙකෙචෙව-L 6. සමන්නාගතා-S.
7. වට්ටෙ-L. 8. එවමිමෙව-A. S. 9. පත්තාපි-S.

භගවා දමථාය ධම්මං දෙසෙති. සන්තො යො භගවා සමථාය ධම්මං දෙසෙති. තිණ්ණො යො භගවා තරණාය ධම්මං දෙසෙති. පරිනිබ්බුතො සො භගවා පරිනිබ්බානාය ධම්මං දෙසෙතී''ති එවං නමක්කාරං කරොන්තීති අයමෙත්ථ අත්ථො.

ඉති ඉදං සුත්තං ථෙරස්ස කම්මට්ඨානං අහොසි. ථෙරොපි ඉදමෙව සුත්තං කම්මට්ඨානං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්තො. **අයමෙතස්ස අත්ථො**ති අයං එතස්ස පඤ්හස්ස අත්ථො. ඉති භගවා රතනරාසිම්හි කූටං[1] ගණ්හන්තො විය යථානුසන්ධිනාව[2] දෙසනං නිට්ඨපෙසීති.

වම්මිකසුත්තං තතියං.

---

1. 3. 4.

එවං මෙ සුතන්ති රථවිනීතසුත්තං.[3] තත්ථ **රාජගහෙ**ති එවංනාමකෙ නගරෙ. තං හි මන්ධාතුමහාගොවින්දාදීහි පරිග්ගහිතත්තා රාජගහන්ති වුච්චති. අඤ්ඤෙපෙත්ථ[4] පකාරෙ[5] වණ්ණයන්ති. කිං තෙහි? නාමමෙතං තස්ස නගරස්ස. තං පනෙතං බුද්ධකාලෙ ච චක්කවත්තිකාලෙ ච නගරං හොති; සෙසකාලෙ[6] සුඤ්ඤං හොති, යක්ඛපරිග්ගහිතං; තෙසං වසනවනං[7] හුත්වා තිට්ඨති. **වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ**ති **වෙළුවන**න්ති තස්ස උය්‍යානස්ස නාමං. තං කිර වෙළූහි පරික්ඛිත්තං අහොසි, අට්ඨාරසහත්ථෙන පාකාරෙන; ගොපුරට්ටාලකයුත්තං, නීලොභාසං, මනොරමං; තෙන **වෙළුවන**න්ති වුච්චති. කලන්දකානඤ්චෙත්ථ නිවාපං අදංසු; තෙන **කලන්දකනිවාපො**ති වුච්චති.

පුබ්බෙ කිර අඤ්ඤතරො රාජා තත්ථ උය්‍යානකීළනත්ථං ආගතො සුරාමදෙන මත්තො දිවාසෙය්‍යං උපගතො සුපි. පරිජනොපිස්ස, සුත්තො රාජාති පුප්ඵඵලාදීහි පලොභියමානො ඉතො චිතො ච පක්කාමි. අථ සුරාගන්ධෙන අඤ්ඤතරස්මා සුසිරරුක්ඛා කණ්හසප්පො නික්ඛමිත්වා රඤ්ඤො අභිමුඛො ආගච්ඡති. තං දිස්වා රුක්ඛදෙවතා, රඤ්ඤො ජීවිතං දම්මීති කාළකවෙසෙන[8] ආගන්ත්වා කණ්ණමූලෙ සද්දමකාසි. රාජා පටිබුජ්ඣි.[9] කණ්හසප්පො නිවත්තො. සො තං දිස්වා ඉමාය කාළකාය මම ජීවිතං දින්නන්ති කාළකානං තත්ථ නිවාපං පට්ඨපෙසි, අභයඝොසනඤ්ච ඝොසාපෙසි. තස්මා තං තතොපභුති කලන්දකනිවාපන්ති සඞ්ඛං ගතං; කලන්දකාති හි කාළකානං නාමං.

ජාතිභූමකාති[10] ජාතිභූමිවාසිනො. තත්ථ ජාතිභූමීති ජාතට්ඨානං. තං ඛො පනෙතං නෙව කොසලමහාරාජාදීනං, න චඞ්කීබ්‍රාහ්මණාදීනං, න සක්කසුයාමසන්තුසිතාදීනං, න අසීතිමහාසාවකාදීනං,

---

1. මණිකූටං-S. 2. යථානුසන්ධිතං-L. 3. රථවිනීතං-P1, W2.
4. අඤ්ඤෙ චෙත්ථ-S. 5. නානප්පකාරෙ-E. 6. සෙසකාලෙසු-S.
7. වසනවනං-B, S. 8. කාලකවෙසෙන-P1. 9. පබුජ්ඣි-A, M2, P2.
10. ජාතිභූමිකාති-B, S, E.

අසෙදසං සත්තානං ජාතට්ඨානං ජාතිභූමීති වුච්චති. යස්ස පන ජාත දිවසෙ දසසහස්සී ලොකධාතු එකද්ධජමාලා විප්පකිණ්ණකුසුමවාස චුණ්ණගන්ධසුගන්ධා, සබ්බපාලි[1]ඵුල්ලමිව නන්දනවනං විරොචමානා, පදුමිනිපණ්ණෙ උදකබින්දු විය අකම්පිත්ථ; ජච්චන්ධාදීනඤ්ච රූපදස්ස නාදීනි අනෙකානි පාටිහාරියානි පවත්තිංසු; තස්ස සබ්බඤ්ඤුබොධි සත්තස්ස ජාතට්ඨානං සාකියජනපදෙ[2] කපිලවත්ථාගාරො[3] ජාතිභූමීති වුච්චති. වස්සං වුත්ථාති තෙමාසං වස්සං වුත්ථා පවාරිතපවාරණා හුත්වා.

භගවා එතදවොචාති කච්චි භික්ඛවෙ ඛමනීයන්ති ආදීහි වච නෙහි ආගන්තුකපටිසන්ථාරං කත්වා එතං, කො නු ඛො භික්ඛවෙති ආදිවචනමවොච. තෙ කිර භික්ඛූ, කච්චි භික්ඛවෙ ඛමනීයං, කච්චි යාපනීයං, කච්චිත්ථ අප්පකිලමථෙන අද්ධානං ආගතා, න ච පිණ්ඩ කෙන කිලමිත්ථ, කුතො ච තුම්හෙ භික්ඛවෙ ආගච්ඡථාති පටිසන්ථාර වසෙන පුච්ඡිතා, භගවා සාකියජනපදෙ කපිලවත්ථාගාරතො ජාති භූමිතො ආගච්ඡාමාති ආහංසු. අථ භගවා නෙව සුද්ධොදනමහා රාජස්ස, න සුක්කොදනස්ස, න සක්කොදනස්ස,[4] න ධොතොදනස්ස, න අමිතොදනස්ස, න අමිතාය දෙවියා, (න පමිතාය දෙවියා) න මහාපජා පතියා, න සකලස්ස සාකියමණ්ඩලස්ස ආරොග්‍යං පුච්ඡි. අථ ඛො අත්තනා ච දසකථාවත්ථුලාභිං පරඤ්ච තත්ථ සමාදපෙතාරං පටිපන්නි සම්පන්නං භික්ඛුං පුච්ඡන්තො ඉදං, කො නු ඛො භික්ඛවෙති ආදි වචනං අවොච.

කස්මා පන භගවා සුද්ධොදනාදීනං ආරොග්‍යං අපුච්ඡිත්වා එවරූපං භික්ඛුමෙව පුච්ඡතී? පියතාය. බුද්ධානං හි පටිපන්නකා භික්ඛූ භික්ඛු නියො උපාසකා උපාසිකායො ච පියා හොන්ති මනාපා. කිං කාරණා? ධම්මගරුතාය. ධම්මගරුනො හි තථාගතා. සො ච තෙසං ධම්මගරු භාවො, "දුක්ඛං ඛො අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො"ති ඉමිනා අජපාලනිග්‍රොධමූලෙ උප්පන්නජ්ඣාසයෙන වෙදිතබ්බො.

ධම්මගරුතායෙව හි භගවා මහාකස්සපත්ථෙරස්ස අභිනික්ඛමන දිවසෙ පච්චුග්ගමනං කරොන්තො තිගාවුතං මග්ගං අගමාසි. අතිරෙක තියොජනසතං ගන්ත්වා ගඞ්ගාතීරෙ ධම්මං දෙසෙත්වා මහාකප්පිනං සපරිසං අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. එකස්මිං පච්ඡාභත්තෙ පඤ්චචත්තා ලීසයොජනමග්ගං ගන්ත්වා කුම්භකාරනිවෙසනෙ තියාමරත්තිං ධම්ම කථං කත්වා පුක්කුසාතිකුලපුත්තං අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි. වීසංයොජනසතං ගන්ත්වා වනවාසි සාමණෙරස්ස අනුග්ගහං අකාසි. සට්ඨියොජනමග්ගං[5] ගන්ත්වා ඛදිරවනියත්ථෙරස්ස ධම්මං දෙසෙසි. අනුරුද්ධත්ථෙරෙ පාචිනවංසමිගදායෙ නිසින්නො මහාපුරිසවිතක්කං විතක්කෙන්තී ඤත්වා තත්ථ ආකාසෙන ගන්ත්වා ථෙරස්ස පුරතො ඔරුය්හ සාධුකාරං අදාසි. කුටිකණ්ණසොණත්ථෙරස්ස එකගන්ධකුටියං

1. සබ්බඵාලි-S. E. 2. ජනපදෙ-A. M2. P2. S. 3. කපිලවත්ථාකාරෙ-B. S.
4. න අසුක්කොදනස්ස-L. 5. සට්ඨියොජනං-L.

සෙනාසනං පඤ්ඤපාපෙත්වා[1] පච්චූසකාලෙ ධම්මදෙසනං අපෙක්ඛිත්වා සරභඤ්ඤපරියොසානෙ සාධුකාරං අදාසි. තිගාවුතං මග්ගං ගන්ත්වා තිණ්ණං කුලපුත්තානං වසනට්ඨානෙ ගොසිඞ්ගසාලවනෙ සාමග්ගිරසානිසංසං කථෙසි.

කස්සපොපි භගවා, අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨිතො අරියසාවකො අයන්ති විස්සාසං උප්පාදෙත්වා ඝටීකාරස්ස කුම්භකාරස්ස නිවෙසනං ගන්ත්වා සහත්ථා ආමිසං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජි. අම්හාකංයෙව භගවා උපකට්ඨාය වස්සූපනායිකාය ජෙතවනතො භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො චාරිකං නික්ඛමි. කොසලමහාරාජඅනාථපිණ්ඩිකාදයො නිවත්තෙතුං නාසක්ඛිංසු. අනාථපිණ්ඩිකො ඝරං ආගන්ත්වා දොමනස්සප්පත්තො නිසීදි අථ නං පුණ්ණා නාම දාසී, දොමනස්සප්පත්තොසි සාමීති ආහ 'ආම ජෙ සත්ථාරං නිවත්තෙතුං නාසක්ඛිං; අථ මෙ ඉමං තෙමාසං ධම්මං වා සොතුං, යථාධිප්පායං වා දානං දාතුං න ලභිස්සාමීති චින්තා උප්පන්නා'ති. 'අහං සාමි සත්ථාරං නිවත්තෙස්සාමී'ති. 'සචෙ නිවත්තෙතුං සක්කොසි, භුජිස්සායෙව ත්ව'න්ති. සා ගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා, නිවත්තථ භගවාති ආහ. 'පුණ්ණෙ ත්වං පරපටිබද්ධජීවිකා, කිං මෙ කරිස්සසී'ති. 'භගවා මය්හං දෙය්‍යධම්මො නාම නත්ථීති තුම්හෙපි ජානාථ; තුම්හාකං නිවත්තනපච්චයා පනාහං තීසු සරණෙසු පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨහිස්සාමී'ති. භගවා, සාධු සාධු පුණ්ණෙති[2] සාධුකාරං දත්වා නිවත්තිත්වා ජෙතවනමෙව පාවිසි. අයං කථා පාකටා අහොසි. සෙට්ඨි සුත්වා, පුණ්ණාය කිර භගවා නිවත්තිතොති තං භුජිස්සං කත්වා ධීතුට්ඨානෙ[3] ඨපෙසි. සා පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පබ්බජි; පබ්බජිත්වා[4] විපස්සනං ආරභි. අථස්සා සත්ථා ආරද්ධවිපස්සනභාවං ඤත්වා ඉමං ඔභාසගාථං විස්සජ්ජෙසි :

"පුණ්ණෙ පූරෙසි සද්ධම්මං චන්දො පන්නරසො .යථා
පරිපුණ්ණාය පඤ්ඤාය දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සසි''ති.

සා ගාථාපරියොසානෙ අරහත්තං පත්වා අභිඤ්ඤාතා සාවිකා අහොසි. එවං ධම්මගරුකො තථාගතො.

නන්දකත්ථෙරෙ උපට්ඨානසාලායං ධම්මං දෙසෙන්තෙපි භගවා අනාහූතොව[5] ගන්ත්වා තියාමරත්තිං ඨිතකොව ධම්මකථං සුත්වා දෙසනාපරියොසානෙ සාධුකාරං අදාසි. ථෙරො ආගන්ත්වා වන්දිත්වා, කාය වෙලාය භන්තෙ ආගතත්ථාති පුච්ඡි. 'තයා සුත්තන්තෙ ආරද්ධමත්තෙ'ති. 'දුක්කරං කරිත්ථ භන්තෙ, බුද්ධසුඛුමාලා තුම්හෙ'ති. 'සචෙ ත්වං නන්දක කප්පං දෙසෙතුං සක්කුණෙය්‍යාසි, කප්පමත්තම්පාහං ඨිතකොව සුණෙය්‍ය'න්ති භගවා අවොච. එවං ධම්මගරුකො තථාගතො. තෙසං ධම්මගරුතාය පටිපන්නකා පියා හොන්ති; තස්මා පටිපන්නකෙ පුච්ඡන්ති.[6]

1. පඤ්ඤපෙත්වා-A. M2, P2,S,E. 2. සාධු පුණ්ණෙති-M2, S, E, සාධු සාධූති-P1.
3. ධීතුට්ඨානෙ-B, S. 4. යාචිත්වා පබ්බජිත්වා-L.
5. අනාවුතොව-L, අනාහූතොව-S, 6. පුච්ඡි-B, S.

පටිපන්නකො ච නාම, අත්තහිතාය පටිපන්නො නො පරහිතාය, පරහිතාය පටිපන්නො නො අත්තහිතාය, අත්තහිතාය ච පටිපන්නො පරහිතාය ච, නෙව අත්තහිතාය පටිපන්නො නො පරහිතායාති චතුබ්බිධො හොති. තත්ථ යො සයං දසකථාවත්ථුලාභී හොති, පරං තත්ථ න ඔවදති, න අනුසාසති, ආයස්මා බක්කුලො විය, අයං අත්තහිතාය පටිපන්නො නාම නො පරහිතාය. එවරූපං භික්ඛුං භගවා න පුච්ඡති, කස්මා? න මය්හං සාසනස්ස වඩ්ඪිපක්ඛෙ ඨිතොති. යො පන දසන්නං කථාවත්ථූනං අලාභී පරං තෙහි ඔවදති, තෙන කතවත්තසාදියනත්ථං, උපනන්දසක්‍යපුත්තො විය, අයං පරහිතාය පටිපන්නො නාම නො අත්තහිතාය. එවරූපම්පි න පුච්ඡති. කස්මා? අස්ස තණ්හා මහාපච්ඡි විය අප්පහීනාති. යො අත්තනාපි දසන්නං කථාවත්ථූනං අලාභී, පරම්පි තෙහි න ඔවදති, ලාළුදායී විය, අයං නෙව අත්තහිතාය පටිපන්නො නො පරහිතාය. එවරූපම්පි න පුච්ඡති. කස්මා? අස්ස අන්තො කිලෙසා ථූලසුවෙජ්ඣා විය මහන්තාති. යො පන සයං දසන්නං කථාවත්ථූනං ලාභී පරම්පි තෙහි ඔවදති, අයං අත්තහිතාය චෙව පරහිතාය ච පටිපන්නො නාම, සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානමහාකස්සපාදයො අසීති මහාථෙරා විය. එවරූපං භික්ඛුං පුච්ඡති. කස්මා? මය්හං සාසනස්ස වඩ්ඪිපක්ඛෙ[1] ඨිතොති. ඉධාපි එවරූපමෙව පුච්ඡන්තො, **කො නු ඛො භික්ඛවෙති** ආදිමාහ.

එවං භගවතා පුට්ඨානං[2] හි පන තෙසං භික්ඛූනං භගවා, අත්තනො ජාතිභූමියං උභයහිතාය පටිපන්නං දසකථාවත්ථුලාභිං භික්ඛුං පුච්ඡති, කො නු ඛො තත්ථ එවරූපොති න අඤ්ඤමඤ්ඤං චින්තනා වා සම්මන්තනා වා අහොසි. කස්මා? ආයස්මා හි මන්තාණිපුත්තො තස්මිං ජනපදෙ ආකාසමජ්ඣෙ ඨිතො චන්දො විය සූරියො විය ච පාකටො පඤ්ඤාතො; තස්මා තෙ භික්ඛූ මෙඝසද්දං සුත්වා එකජ්ඣං සන්නිපතිතමොරසටා විය, ගණසජ්ඣායං කාතුං ආරද්ධභික්ඛූ විය ච අත්තනො ආචරියං පුණ්ණත්ථෙරං භගවතො ආරොචෙන්තා ථෙරස්ස ගුණං භාසිතුං අප්පහොන්තෙන මුඛෙන එකප්පහාරෙනෙව **පුණ්ණො නාම භන්තෙ ආයස්මාති** ආදිමාහංසු.

තත්ථ **පුණ්ණොති** තස්ස ථෙරස්ස නාමං. මන්තාණියා පන සො පුත්තො; තස්මා **මන්තාණිපුත්තොති** වුච්චති. **සම්භාවිතොති** ගුණසම්භාවනාය සම්භාවිතො. **අප්පිච්ඡොති**, ඉච්ඡාවිරහිතො, නිච්ඡාතො, නිත්තණ්හො. එත්ථ හි බ්‍යඤ්ජනං සාවසෙසං විය, අත්ථො පන නිරවසෙසො. න හි තස්ස අන්තො[3] අණුමත්තාපි පාපිකා ඉච්ඡා නාම අත්ථි; ඛීණාසවො හෙස සබ්බසො පහීනතණ්හො. අපි චෙත්ථ අත්‍රිච්ඡතා, පාපිච්ඡතා, මහිච්ඡතා, අප්පිච්ඡතාති අයං භෙදො වෙදිතබ්බො.

---

1. වුඩ්ඪිපක්ඛෙ-B. S, 2. පුට්ඨානං-L. 3. න හි තස්ස-A. M2. P2. S.

තත්ථ සකලාභෙ අතිත්තස්ස පරිලාභපත්ථනා අත්‍රිච්ඡතා නාම; තාය සමන්නාගතස්ස එකභාජනෙ පක්කපූවෙසු[1] අත්තනො පත්තෙ පතිතො න සුපක්කො විය ඛුද්දකො විය ඛායති; ස්වෙව පරස්ස පත්තෙ පක්ඛිත්තො සුපක්කො විය ච[2] මහන්තො විය ච[2] ඛායති.

අසන්තගුණපභාවනතා[3] පන පටිග්ගහණෙ ච අමත්තඤ්ඤුතා පාපිච්ඡතා නාම. සා, “ඉධෙකච්චො අස්සද්ධො සමානො සද්ධොති මං ජනො ජානාතූ”ති ආදිනා නයෙන අභිධම්මෙ ආගතායෙව. තාය සමන්නාගතො පුග්ගලො කොහඤ්ඤෙ පතිට්ඨාති.

සන්තගුණපභාවනතා[4] පන පටිග්ගහණෙ ච අමත්තඤ්ඤුතා මහිච්ඡතා නාම. සාපි, “ඉධෙකච්චො සද්ධො සමානො සද්ධොති මං ජනො ජානාතූති ඉච්ඡති, සීලවා සමානො සීලවාති මං ජනො ජානාතූ”ති ඉමිනා නයෙන ආගතායෙව; තාය සමන්නාගතො පුග්ගලො දුස්සන්තප්පියො හොති; විජාතමාතාපිස්ස චිත්තං ගහෙතුං න සක්කොති. තෙනෙතං වුච්චති:

“අග්ගික්ඛන්ධො සමුද්දො ච මහිච්ඡො චාපි පුග්ගලො,
සකටෙන පච්චයං දෙන්තු[5] තයොපෙතෙ අතප්පියා”ති.

සන්තගුණනිගූහනතා පන පටිග්ගහණෙ ච මත්තඤ්ඤුතා අප්පිච්ඡතා නාම; තාය සමන්නාගතො පුග්ගලො අත්තනි විජ්ජමානම්පි ගුණං පටිච්ඡාදෙතුකාමතාය සද්ධො සමානො සද්ධොති මං ජනො ජානාතූති න ඉච්ඡති, සීලවා...පවිවිත්තො...බහුස්සුතො...ආරද්ධවිරියො...සමාධිසම්පන්නො...පඤ්ඤවා...ඛීණාසවො සමානො ඛීණාසවොති මං ජනො ජානාතූති න ඉච්ඡති; සෙය්‍යථාපි මජ්ඣන්තිකත්ථෙරො.[6] ථෙරො කිර මහාඛීණාසවො අහොසි; පත්තචීවරං පනස්ස පාදමත්තමෙව අග්ඝති. සො අසොකස්ස ධම්මරඤ්ඤො විහාරමහදිවසෙ සඞ්ඝත්ථෙරො අහොසි. අථස්ස අතිලූඛභාවං දිස්වා මනුස්සා, භන්තෙ ථොකං බහි හොථාති ආහංසු. ථෙරො, මාදිසෙ ඛීණාසවෙ රඤ්ඤො සඞ්ගහං අකරොන්තෙ අඤ්ඤො කො කරිස්සතීති පථවියං නිමුජ්ජිත්වා සඞ්ඝත්ථෙරස්ස උක්ඛිත්තපිණ්ඩං ගණ්හන්තොයෙව උම්මුජ්ජි. එවං ඛීණාසවො සමානො ඛීණාසවොති මං ජනො ජානාතූති න ඉච්ඡති. එවං අප්පිච්ඡො පන[7] භික්ඛු අනුප්පන්නං ලාභං උප්පාදෙති, උප්පන්නං ථාවරං කරොති, දායකානං චිත්තං ආරාධෙති. යථා යථා හි සො අත්තනො අප්පිච්ඡතාය අප්පං ගණ්හාති, තථා තථාස්ස වත්තෙ පසන්නා මනුස්සා බහුං දෙන්ති.

අපරොපි චතුබ්බිධො අප්පිච්ඡො: පච්චයප්පිච්ඡො, ධුතඞ්ගප්පිච්ඡො, පරියත්තිඅප්පිච්ඡො, අධිගමප්පිච්ඡොති. තත්ථ චතූසු පච්චයෙසු

1. පක්කපූවෙපි-A. M2. P2. S. 2. විය-S. 3. සම්භාවනතා-B, S.
4. සංභාවනා-B. S. පභාවනා-L. 5. දෙතු-A. M2. P2. B. S.
6. ථෙරො විය-P2, B, S. 7. අප්පිච්ඡො ච පන-P1, T1.

අප්පිච්ඡො පච්චයප්පිච්ඡො නාම. සො දායකස්ස වසං ජානාති, දෙය්‍යධම්මස්ස වසං ජානාති, අත්තනො ථාමං ජානාති. යදි හි දෙය්‍යධම්මො බහු හොති, දායකො අප්පං දාතුකාමො, දායකස්ස වසෙන අප්පං ගණ්හාති. දෙය්‍යධම්මො අප්පො, දායකො බහුං දාතුකාමො, දෙය්‍යධම්මස්ස වසෙන අප්පං ගණ්හාති. දෙය්‍යධම්මොපි බහු, දායකොපි බහුං දාතුකාමො, අත්තනො ථාමං ඤත්වා පමාණෙනෙව ගණ්හාති. ධුතඞ්ගසමාදානස්ස අත්තනි අත්ථිභාවං අජානාපෙතුකාමො[1] ධුතඞ්ගප්පිච්ඡො නාම.

තස්සාවිභාවනත්ථං[2] ඉමානි වත්ථූනි. සොසානිකමහාකුමාරත්ථෙරො[3] කිර සට්ඨිවස්සානි සුසානෙ වසි. අඤ්ඤො එකභික්ඛුපි න අඤ්ඤාසි. තෙනෙවාහ :

"සුසානෙ සට්ඨි වස්සානි අබ්බොකිණ්ණං වසාමහං,
දුතියො මං න ජානෙය්‍ය අහො සොසානිකුත්තමො"ති.

චෙතියපබ්බතෙ ද්වෙ භාතිකත්ථෙරා[4] වසිංසු; කනිට්ඨො උපට්ඨාකෙන පෙසිතං උච්ඡුඛණ්ඩිකං ගහෙත්වා ජෙට්ඨස්ස සන්තිකං අගමාසි, පරිභොගං භන්තෙ කරොථාති. ථෙරස්ස ච භත්තකිච්චං කත්වා මුඛං වික්ඛාලනකාලො අහොසි. සො අලං ආවුසොති ආහ. 'කච්චි භන්තෙ එකාසනිකත්ථා'ති?[5] 'ආහරාවුසො උච්ඡුඛණ්ඩිකා'ති පඤ්ඤාසවස්සානි එකාසනිකො සමානොපි ධුතඞ්ගං නිගූහමානො පරිභොගං කත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා පුන ධුතඞ්ගං අධිට්ඨාය ගතො.

යො පන සාකෙතකතිස්සත්ථෙරො විය බහුස්සුතභාවං ජානාපෙතුං න ඉච්ඡති, අයං පරියත්තිඅප්පිච්ඡො නාම. ථෙරො කිර, ඛණො නත්ථීති උද්දෙසපරිපුච්ඡාසු ඔකාසං අකරොන්තො, මරණක්ඛණං භන්තෙ ලභිස්සථාති චොදිතො ගණං විස්සජ්ජෙත්වා කණිකාරවාලිකසමුද්දවිහාරං ගතො. තත්ථ අන්තොවස්සං[6] ථෙරනවමජ්ඣිමානං උපකාරො හුත්වා මහාපවාරණාය උපොසථදිවසෙ ධම්මකථාය ජනපදං[7] ඛොභෙත්වා ගතො. යො පන සොතාපන්නාදීසු අඤ්ඤතරො හුත්වා සොතාපන්නාදිභාවං ජානාපෙතුං න ඉච්ඡති, අයං අධිගමප්පිච්ඡො නාම. තයො කුලපුත්තා විය, ඝටීකාර[8]කුම්භකාරො විය ච.

ආයස්මා පන පුණ්ණො අත්‍රිච්ඡතං, පාපිච්ඡතං, මහිච්ඡතඤ්ච පහාය සබ්බසො ඉච්ඡාපටිපක්ඛභූතාය අලොභසඞ්ඛාතාය පරිසුද්ධාය අප්පිච්ඡතාය සමන්නාගතත්තා අප්පිච්ඡො නාම අහොසි. භික්ඛූනම්පි, ආවුසො අත්‍රිච්ඡතා, පාපිච්ඡතා, මහිච්ඡතාති ඉමෙ ධම්මා පහාතබ්බාති තෙසු ආදීනවං දස්සෙත්වා, එවරූපං අප්පිච්ඡතං සමාදාය වත්තිතබ්බන්ති අප්පිච්ඡකථං කථෙසි. තෙන වුත්තං : අත්තනා ච අප්පිච්ඡො අප්පිච්ඡකථඤ්ච භික්ඛූනං කත්තාති.

1. න ජානාපෙතුකාමො-P1 B, S. 2. තස්සාවිභාවනත්ථං-L, S, E.
3. මහාකුමාරකස්සපත්ථෙරො-A, M2, P2. මහාදුම්මත්ථෙරො-B, S.
4. භාතිකත්ථෙරා-E 5. එකාසනිකත්ථාති ආහ-S.
6. අන්තොවස්සෙ-A, M, P2. 7. ජනපදං-B, S. 8. ඝටිකාර-B, S.

ඉදානි අත්තනා ච සන්තුට්ඨොති ආදීසු විසෙසත්ථමෙව දීපයිස්සාම. යොජනා පන වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. **සන්තුට්ඨොති** ඉතරීතරපච්චයසන්තොසෙන සමන්නාගතො. සො පනෙස සන්තොසො ද්වාදසවිධො හොති. සෙය්‍යථිදං: චීවරෙ[1] යථාලාභසන්තොසො, යථාබලසන්තොසො, යථාසාරුප්පසන්තොසොති තිවිධො. එවං පිණ්ඩපාතාදීසු.

තස්සායං පභෙදසංවණ්ණනා: ඉධ භික්ඛු චීවරං ලභති සුන්දරං වා අසුන්දරං වා. සො[2] තෙනෙව යාපෙති, අඤ්ඤං න පත්ථෙති, ලභන්තොපි න ගණ්හාති. අයමස්ස චීවරෙ යථාලාභසන්තොසො. අථ සො[3] පකතිදුබ්බලො වා හොති, ආබාධජරාභිභූතො වා, ගරුචීවරං පාරුපන්තො කිලමති, සො සභාගෙන භික්ඛුනා සද්ධිං තං පරිවත්තෙත්වා ලහුකෙන යාපෙන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස චීවරෙ යථාබලසන්තොසො. අපරො පණීතපච්චයලාභී හොති. සො පට්ට[4]චීවරාදීනං අඤ්ඤතරං මහග්ඝචීවරං, බහූනි වා පන චීවරානි ලභිත්වා, ඉදං ථෙරානං චිරපබ්බජිතානං,[5] ඉදං බහුස්සුතානං අනුරූපං, ඉදං ගිලානානං, ඉදං අප්පලාභානං හොතූති[6] දත්වා තෙසං පුරාණචීවරං වා සඞ්කාරකූටාදිතො වා පන නන්තකානි උච්චිනිත්වා තෙහි සඞ්ඝාටිං කත්වා ධාරෙන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස චීවරෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො.

ඉධ පන භික්ඛු පිණ්ඩපාතං ලභති ලූඛං වා පණීතං වා. සො තෙනෙව යාපෙති, අඤ්ඤං න පත්ථෙති, ලභන්තොපි න ගණ්හාති. අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථාලාභසන්තොසො. යො පන අත්තනො පකතිවිරුද්ධං වා බ්‍යාධිවිරුද්ධං වා පිණ්ඩපාතං ලභති, යෙනස්ස පරිභුත්තෙන අඵාසු හොති, සො සභාගස්ස භික්ඛුනො තං දත්වා තස්ස හත්ථතො සප්පායභොජනං භුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථාබලසන්තොසො. අපරො බහුං පණීතපිණ්ඩපාතං ලභති. සො තං චීවරං විය චිරපබ්බජිත-බහුස්සුත-අප්පලාභි-ගිලානානං දත්වා තෙසං වා සෙසකං[7] පිණ්ඩාය වා චරිත්වා මිස්සකාහාරං භුඤ්ජන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො.

ඉධ පන භික්ඛු සෙනාසනං ලභති, මනාපං වා අමනාපං වා. සො තෙන නෙව සොමනස්සං න පටිඝං උප්පාදෙති; අන්තමසො තිණසන්ථරකෙනාපි යථාලද්ධෙනෙව තුස්සති. අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාලාභසන්තොසො. යො පන අත්තනො පකතිවිරුද්ධං වා බ්‍යාධිවිරුද්ධං වා සෙනාසනං ලභති, යත්ථස්ස වසතො අඵාසු හොති, සො තං සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස සන්තකෙ[8] සප්පායසෙනාසනෙ වසන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාබල

1. චීවරෙ තාව-B. S. 2. ලභිත්වා සුන්දරං වා අසුන්දරං වා-S. 3. අථ සො-B.
4. පට්ටුණ්ණ-B. පත්තුණ්ණ-S. 5. චිරපබ්බජිතානං අනුරූපං-S.
6. හොතීති-A, M2, P2. 7. සන්තකං-E. 8. සන්තිකෙ-M2, P2.

සන්තොසො. අපරො මහාපුඤ්ඤො ලෙණ-මණ්ඩප-කූටාගාරාදීනි බහූනි පණීතසෙනාසනානි ලභති. සො තානි චීවරාදීනි විය චිරපබ්බජිත-බහුස්සුත-අප්පලාභි-ගිලානානං දත්වා යත්ථ කත්ථචි වසන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො. යොපි, උත්තමසෙනාසනං නාම පමාදට්ඨානං, තත්ථ නිසින්නස්ස ථිනමිද්ධං ඔක්කමති, නිද්දාභිභූතස්ස පුන පටිබුජ්ඣතො පාපවිතක්කා පාතුභවන්තීති පටිසඤ්චික්ඛිත්වා තාදිසං සෙනාසනං පත්තම්පි න සම්පටිච්ඡති, සො තං පටික්ඛිපිත්වා අබ්භොකාස-රුක්ඛමූලාදීසු වසන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයම්පි සෙනාසනෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො.

ඉධ පන භික්ඛු භෙසජ්ජං ලභති ලූඛං වා පණීතං වා. සො යං ලභති තෙනෙව තුස්සති, අඤ්ඤං[1] න පත්ථෙති; ලභන්තොපි න ගණ්හාති. අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාලාභසන්තොසො. යො පන තෙලෙනත්ථිකො ඵාණිතං ලභති, සො තං සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස හත්ථතො තෙලං ගහෙත්වා, අඤ්ඤදෙව වා පරියෙසිත්වා[2] භෙසජ්ජං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාබලසන්තොසො. අපරො මහාපුඤ්ඤො බහුං තෙලමධුඵාණිතාදි පණීතභෙසජ්ජං ලභති. සො තං චීවරං විය චිරපබ්බජිත-බහුස්සුත-අප්පලාභි-ගිලානානං දත්වා තෙසං ආභතකෙන යෙන කෙනචි යාපෙන්තොපි[3] සන්තුට්ඨොව හොති. යො පන එකස්මිං භාජනෙ මුත්තහරීතකං ඨපෙත්වා එකස්මිං චතුමධුරං, ගණ්හ භන්තෙ යදිච්ඡසීති වුච්චමානො සචස්ස තෙසු අඤ්ඤතරෙනපි රොගො වූපසම්මති, අථ මුත්තහරීතකං නාම බුද්ධාදීහි වණ්ණිතන්ති චතුමධුරං පටික්ඛිපිත්වා මුත්තහරීතකෙන භෙසජ්ජං කරොන්තො පරමසන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස[4] ගිලානපච්චයෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො.

ඉමෙසං පන පච්චෙකපච්චයෙසු[5] තිණ්ණං[6] සන්තොසානං යථාසාරුප්පසන්තොසොව අග්ගො. ආයස්මා පුණ්ණො එකෙකස්මිං පච්චයෙ ඉමෙහි තීහිපි සන්තොසෙහි සන්තුට්ඨොව අහොසි. සන්තුට්ඨිකථඤ්චාති භික්ඛූනම්පි ච ඉමං සන්තුට්ඨිකථං කත්තාව[7] අහොසි.

පවිවිත්තොති කායපවිවෙකො[8], චිත්තපවිවෙකො[8], උපධිපවිවෙකො[8]ති ඉමෙහි තීහි පවිවෙකෙහි සමන්නාගතො. තත්ථ, "එකො ගච්ඡති, එකො තිට්ඨති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යං කප්පෙති එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති, එකො පටික්කමති, එකො චඞ්කමං අධිට්ඨාති, එකො චරති, එකො විහරතී"ති අයං කායපවිවෙකො[8], නාම. අට්ඨ සමාපත්තියො පන චිත්තපවිවෙකො[8] නාම. නිබ්බානං උපධිපවිවෙකො[8] නාම. වුත්තම්පි හෙතං: "කායපවිවෙකො[8] ච

1. සන්තුස්සති අඤ්ඤම්පි-B. S. 2. පරියෙසිත්වා තෙහි-B. S.
3. යාපෙන්තොව-P1, T1. 4. අයං-S. 5. ඉමෙසු පන පච්චයෙසු-A, M2, P2.
6. තිණ්ණං තිණ්ණං-S, E. 7. කත්තා ච-S. 8. විවෙකො-S.

වවකට්ඨ[1]කායානං නෙක්ඛම්මාභිරතානං, චිත්තපවිවෙකො[2] ච පරිසුද්ධචිත්තානං පරමවොදානප්පත්තානං, උපධිපවිවෙකො[2] ච නිරූපධීනං පුග්ගලානං විසංඛාරගතාන"න්ති. පවිවෙකකථන්ති භික්ඛූනම්පි ච ඉමං පවිවෙකකථං කථෙති.

අසංසග්ගාති පඤ්චවිධෙන සංසග්ගෙන විරහිතො. සවනසංසග්ගො, දස්සනසංසග්ගො, සමුල්ලාපසංසග්ගො, සම්භොගසංසග්ගො, කායසංසග්ගොති හි පඤ්චවිධො සංසග්ගො. තෙසු, "ඉධ භික්ඛු සුණාති, අමුකස්මිං ගාමෙ වා නිගමෙ වා ඉත්ථී වා කුමාරී වා අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්නාගතාති. සො තං සුත්වා සංසීදති, විසීදති, න සක්කොති බ්‍රහ්මචරියං සන්තානෙතුං,[3] සික්ඛාදුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා හීනායාවත්තතී"ති එවං පරෙහි වා කථියමානං රූපාදිසම්පත්තිං, අත්තනා වා හසිත-ලපිත-ගීත[4] සද්දං සුණන්තස්ස සොතවිඤ්ඤාණවීථිවසෙන උප්පන්නො රාගො සවනසංසග්ගො නාම. සො අනිත්ථිගන්ධ-පච්චෙකබොධිසත්තස්ස ච පඤ්චග්ගළලෙණවාසි-තිස්සදහරස්ස ච වසෙන වෙදිතබ්බො. දහරො කිර ආකාසෙන ගච්ඡන්තො ගිරිගාමවාසි-කම්මාරධීතාය පඤ්චහි කුමාරීහි සද්ධිං පදුමසරං ගන්ත්වා න්හත්වා පදුමානි පිළන්ධිත්වා මධුරස්සරෙන ගායන්තියා සද්දං සුත්වා කාමරාගෙන විද්ධො විසෙසා පරිහායිත්වා අනයබ්‍යසනං පාපුණි.

"ඉධ භික්ඛු නහෙව ඛො සුණාති... අපි ච ඛො සාමං පස්සති, ඉත්ථිං වා කුමාරිං වා අභිරූපං දස්සනීයං පාසාදිකං පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්නාගතං. සො තං දිස්වා සංසීදති, විසීදති, න සක්කොති බ්‍රහ්මචරියං සන්තානෙතුං, සික්ඛාදුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා හීනායාවත්තතී"ති එවං විසභාගරූපං ඔලොකෙන්තස්ස පන චක්ඛුවිඤ්ඤාණවීථිවසෙන උප්පන්නො රාගො දස්සනසංසග්ගො නාම. සො එවං වෙදිතබ්බො: එකො කිර දහරො කාළදීඝවාපි-ද්වාරවිහාරං උද්දෙසත්ථාය ගතො. ආචරියො තස්සන්තරායං දිස්වා ඔකාසං න කරොති. සො පුනප්පුන අනුබන්ධති. ආචරියො, සචෙ අන්තොගාමෙ න චරිස්සසි, දස්සාමි තෙ උද්දෙසන්ති ආහ. සො සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා උද්දෙසෙ නිට්ඨිතෙ ආචරියං වන්දිත්වා ගච්ඡන්තො, ආචරියො මෙ ඉමස්මිං ගාමෙ චරිතුං න දෙති, කින්නු ඛො කාරණන්ති චීවරං පාරුපිත්වා ගාමං පාවිසි. එකා කුලධීතා පීතකවත්ථං නිවාසෙත්වා ගෙහෙ ඨිතා දහරං දිස්වා සඤ්ජාතරාගා උළුඞ්කෙන යාගුං ආහරිත්වා තස්ස පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා නිවත්තිත්වා මඤ්චකෙ නිපජ්ජි. අථ නං මාතාපිතරො, කිං අම්මාති පුච්ඡිංසු. 'ද්වාරෙන ගතං[5] දහරං ලභමානා ජීවිස්සාමි, අලභමානා මරිස්සාමී'ති. මාතාපිතරො වෙගෙන ගන්ත්වා ගාමද්වාරෙ දහරං[6] පත්වා[7] වන්දිත්වා නිවත්ත[8] භන්තෙ භික්ඛං ගණ්හාහීති ආහංසු. දහරො,

1. වූපකට්ඨ-S. විවෙකට්ඨ-B. 2. විවෙකො-S. 3 සණ්ඨාපෙතුං-B.
4 හසිත-S. 5, ද්වාරෙනාගතං-A. M2. P2. ද්වාරගාමෙ ගතං-P1, T1,
6. තං දහරං-E, 7. පත්තා-S. 8. නිවත්තථ-L.

අලං, ගච්ඡාමීති. තෙ, ඉදං නාම භන්තෙ කාරණන්ති යාචිත්වා, අම්හාකං භන්තෙ ගෙහෙ එත්තකං නාම ධනං අත්ථි, එකායෙව නො ධීතා, ත්වං නො ජෙට්ඨපුත්තට්ඨානෙ ඨස්සසි, සුඛෙන සක්කා ජීවිතුන්ති ආහංසු. දහරො, න මය්හං ඉමිනා පලිබොධෙන අත්ථොති අනාදියිත්වාව පක්කමන්තො. මාතාපිතරො ගන්ත්වා, අම්ම නාසක්ඛිම්හ දහරං නිවත්තෙතුං, යං අඤ්ඤං සාමිකං ඉච්ඡසි, තං ලභිස්සසි, උමෙක්ඛි; ඛාද ච පිව චාති ආහංසු. සා අතිවජ්ජන්තී සත්තාහං නිරාහාරා හුත්වා කාලමකාසි. මාතාපිතරො තස්සා සරීරකිච්චං කත්වා තං පීතකවත්ථං ධූරවිහාරෙ[1] භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අදංසු. භික්ඛූ වත්ථං ඛණ්ඩාඛණ්ඩං කත්වා[2] භාජයිංසු. එකො මහල්ලකො අත්තනො කොට්ඨාසං ගහෙත්වා කල්‍යාණිවිහාරං ආගතො. සොපි දහරො, චෙතියං වන්දිස්සාමීති තත්ථෙව ගන්ත්වා දිවාට්ඨානෙ නිසීදි. මහල්ලකො තං වත්ථඛණ්ඩං ගහෙත්වා, ඉමිනා මෙ භන්තෙ පරිස්සාවනං විචාරෙථාති දහරං අවොච. දහරො, මහාථෙර කුහිං ලද්ධන්ති ආහ.[3] සො සබ්බං පවත්තිං කථෙසි. සො තං සුත්වාව, එවරූපාය නාම සද්ධිං සංවාසං නාලත්ථන්ති රාගග්ගිනා දඩ්ඪො තත්ථෙව කාලමකාසි.

අඤ්ඤමඤ්ඤං අල්ලාපසල්ලාපවසෙන උප්පන්නරාගො පන සමුල්ලාපසංසග්ගො නාම. භික්ඛුනො භික්ඛුනියා සන්තකං, භික්ඛුනියා වා භික්ඛුස්ස සන්තකං ගහෙත්වා පරිභොගකරණවසෙන උප්පන්නරාගො සම්භොගසංසග්ගො නාම.

සො එවං වෙදිතබ්බො: මරිචවට්ටි[4]විහාරමහෙ කිර භික්ඛූනං සතසහස්සං, භික්ඛුනීනං නවුතිසහස්සානි අහෙසුං. එකො සාමණෙරො උණ්හයාගුං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො සකිං චීවරකණ්ණෙ ඨපෙති සකිං භූමියං. එකා සාමණෙරී දිස්වා, එත්ථ පත්තං ඨපෙත්වා යාහීති ථාලකං අදාසි. තෙ අපරභාගෙ එකස්මිං භයෙ උප්පන්නෙ පරසමුද්දං අගමංසු. තෙසු භික්ඛුනී පුරෙතරං අගමාසි. සා එකො කිර සීහළභික්ඛු ආගතොති සුත්වා ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා නිසින්නා, භන්තෙ මරිචවට්ටිවිහාරමහකාලෙ තුම්හෙ කතිවස්සාති පුච්ඡි. 'තදාහං සත්තවස්සිකසාමණෙරො. ත්වං පන කතිවස්සා'ති? 'අහම්පි සත්තවස්සිකසාමණෙරීයෙව, එකස්ස සාමණෙරස්ස උණ්හයාගුං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තස්ස පත්තට්ඨපනත්ථං ථාලකං අදාසි'න්ති. ථෙරො, අහං සොති වත්වා ථාලකං නීහරිත්වා දස්සෙසි. තෙ එත්තකෙනෙව සංසග්ගෙන බ්‍රහ්මචරියං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තා ද්වෙපි සට්ඨිවස්සිකකාලෙ විබ්භමිංසු.

හත්ථගාහාදිවසෙන උප්පන්නො රාගො පන[5] කායසංසග්ගො නාම. තත්‍රිදං වත්ථු: මහාචෙතියඞ්ගණෙ කිර දහරභික්ඛූ සජ්ඣායං ගණ්හන්ති. තෙසං පිට්ඨිපස්සෙ දහරභික්ඛුනියො ධම්මං සුණන්ති. තත්‍රෙකො දහරො

1. දූරවිහාරෙ-S.
2. භික්ඛූ ඛණ්ඩං කත්වා-M2. S.
3. කුහිං ලද්ධන්ති-P1. T1.
4. මරිච්චවත්තිය-S. මරිචවට්ටිය-B
5. වසෙන පන උප්පන්නරාගො-S.

හත්ථං පසාරෙන්තො එකිස්සා දහරභික්ඛුනියා කායං ඵුසි.[1] සා තං හත්ථං ගහෙත්වා අත්තනො උරස්මිං[2] ඨපෙසි. එත්තකෙන සංසග්ගෙන ද්වෙපි විබ්භමිත්වා ගිහිභාවං පත්තා.

ඉමෙසු පන පඤ්චසු සංසග්ගෙසු භික්ඛුනො භික්ඛුනීහි සද්ධිං සවන-දස්සන-සමුල්ලාප-සම්භොග-කායපරාමාසා තාවමපි හොන්තියෙව. භික්ඛුනීහි සද්ධිං ඨපෙත්වා කායසංසග්ගං සෙසා කාලෙන කාලං හොන්ති; තථා උපාසිකාහි. උපාසකෙහි සද්ධිං සබ්බෙපි කාලෙන කාලං හොන්ති. තෙසු කිලෙසුප්පත්තිතො චිත්තං රක්ඛිතබ්බං.

එකො හි[3] භික්ඛු ගාහගාහකො හොති, එකො ගාහමුත්තකො, එකො මුත්තගාහකො, එකො මුත්තමුත්තකො. තත්ථ යං භික්ඛුං මනුස්සාපි ආමිසෙන උපලාපෙත්වා ගණ්හන්තවසෙන උපසඞ්කමන්ති; භික්ඛුපි පුප්ඵඵලාදීහි උපලාපෙත්වා ගණ්හන්තවසෙන උපසඞ්කමති, අයං ගාහගාහකො නාම. යං පන මනුස්සා වුත්තනයෙන උපසඞ්කමන්ති භික්ඛු දක්ඛිණෙය්‍යවසෙන උපසඞ්කමති, අයං ගාහමුත්තකො නාම. යස්ස මනුස්සා දක්ඛිණෙය්‍යවසෙන චත්තාරො පච්චයෙ දෙන්ති; භික්ඛු පුප්ඵඵලාදීහි උපලාපෙත්වා ගණ්හන්තවසෙන උපසඞ්කමති, අයං මුත්තගාහකො නාම. යස්ස මනුස්සාපි දක්ඛිණෙය්‍යවසෙන චත්තාරො පච්චයෙ දෙන්ති; භික්ඛුපි චූළපිණ්ඩපාතියතිස්සත්ථෙරො විය දක්ඛිණෙය්‍යවසෙනෙව[4] පරිභුඤ්ජති, අයං මුත්තමුත්තකො නාම.

ථෙරං කිර එකා උපාසිකා ද්වාදස වස්සානි උපට්ඨහි. එකදිවසං තස්මිං ගාමෙ අග්ගි උට්ඨහිත්වා ගෙහානි ඣාපෙසි. අඤ්ඤෙසං කුලූපක භික්ඛූ ආගන්ත්වා, කිං උපාසිකෙ අපි කිඤ්චි භණ්ඩං අරොගං කාතුං අසක්ඛිත්ථාති පටිසන්ථාරං අකංසු. මනුස්සා, අම්හාකං මාතු කුලූපක ථෙරො භුඤ්ජනවෙලායමෙව ආගමිස්සතීති ආහංසු. ථෙරොපි පුන දිවසෙ භික්ඛාචාරවෙලං සල්ලක්ඛෙත්වාව ආගතො. උපාසිකා කුඩ්ඩච්ඡායාය[5] නිසීදාපෙත්වා භික්ඛං සම්පාදෙත්වා අදාසි. ථෙරෙ භත්තකිච්චං කත්වා පක්කන්තෙ මනුස්සා ආහංසු: අම්හාකං මාතු කුලූපකත්ථෙරො භුඤ්ජනවෙලායමෙව ආගතොති. උපාසිකා, තුම්හාකං කුලූපකා තුම්හාකංයෙව අනුච්ඡවිකා, මය්හං ථෙරො මය්හමෙව අනුච්ඡවිකොති ආහ.

ආයස්මා පන මන්තාණිපුත්තො ඉමෙහි පඤ්චහි සංසග්ගෙහි චතූහිපි[6] පරිසාහි සද්ධිං අසංසට්ඨො ගාහමුත්තකො චෙව මුත්තමුත්තකො ච අහොසි. යථා ච සයං[7] අසංසට්ඨො එවං භික්ඛූනම්පි[8] අසංසග්ගකථං කථෙතා අහොසි.

ආරද්ධවිරියොති පග්ගහිතවිරියො; පරිපුණ්ණකායිකචෙතසිකවිරියොති අත්ථො. යො හි භික්ඛු ගමනෙ උප්පන්නකිලෙසං ඨානං

1. ඵුසී-A. M., P2.
2. උදරස්මිං-P1. T1.
3. එකො-P1. S.
4. වසෙන-L.
5. කොට්ඨච්ඡායාය-B. S.
6. චතූහි-P1. T1. S.
7. යථා චයං-P1. T1.
8. භික්ඛූනම්පි තං-P1. T1. B. S.

පාපුණිතුං න දෙති, ඨානෙ උප්පන්නකිලෙසං නිසජ්ජං, නිසජ්ජාය උප්පන්නකිලෙසං සයනං වා[1] පාපුණිතුං න දෙති, මන්තෙන කණ්හසප්පං උප්පීළෙත්වා ගණ්හන්තො විය, අමිත්තං ගීවාය අක්කමන්තො විය ච විචරති, අයං ආරද්ධවීරියො නාම. ථෙරො ච තාදිසො අහොසි. භික්ඛූනම්පි තථෙව වීරියාරම්භකථං කත්තා අහොසි.

සීලසම්පන්නොති ආදීසු සීලන්ති චතුපාරිසුද්ධිසීලං. **සමාධී**ති විපස්සනාපාදිකා[2] අට්ඨ සමාපත්තියො. **පඤ්ඤා**ති ලොකියලොකුත්තර ඤාණං.[3] **විමුත්තී**ති අරියඵලං. **විමුත්තිඤාණදස්සන**න්ති එකූනවීසති විධං පච්චවෙක්ඛණාඤාණං. ථෙරො සයම්පි සීලාදීහි සම්පන්නො අහොසි; භික්ඛූනම්පි සීලාදිකථං කත්තා.

ස්වායං දසහි කථාවත්ථූහි ඔවදතීති **ඔවාදකො**. යථා පන එකො ඔවදතියෙව, සුඛුමං අත්ථං පරිවත්තෙත්වා ජානාපෙතුං න සක්කොති, න එවං ථෙරො. ථෙරො පන තානි දසකථාවත්ථූනි විඤ්ඤාපෙතීති **විඤ්ඤාපකො**. එකො විඤ්ඤාපෙතුං සක්කොති, කාරණං දස්සෙතුං න සක්කොති. ථෙරො කාරණම්පි දස්සෙතීති **සන්දස්සකො**. එකො විජ්ජමානං කාරණං දස්සෙති, ගාහෙතුං පන න සක්කොති. ථෙරො ගාහෙතුම්පි සක්කොතීති **සමාදපකො**. එවං සමාදපෙත්වා පන තෙසු කථාවත්ථූසු උස්සාහජනනවසෙන භික්ඛූ සමුත්තෙජෙතීති **සමුත්තෙජකො**. උස්සාහජාතෙ වණ්ණං වත්වා සම්පහංසෙතීති **සම්පහංසකො**.

සුලද්ධලාභාති අඤ්ඤෙසම්පි මනුස්සත්තභාවපබ්බජ්ජාදිගුණලාභා නාම හොන්ති; ආයස්මතො පන පුණ්ණස්ස සුලද්ධලාභා එතෙ, යස්ස සත්ථු සම්මුඛා එවං වණ්ණො අබ්භුග්ගතොති අත්ථො. අපි ච අප්පණිහිතෙහි වණ්ණකථනං නාම න තථා ලාභො; පණිහිතෙහි වණ්ණකථනං පන ලාභො. ගිහීහි වා වණ්ණකථනං න තථා ලාභො. ගිහී හි, වණ්ණං කථෙස්සාමීති, අම්හාකං ඤාතකො, සහායකො, සඛිලො, සුඛසම්භාසො, විහාරං ආගතානං යාගුභත්තපාණීතාදීහි සඞ්ගහං කරොතීති කථෙන්තා අවණ්ණමෙව කථෙන්ති; අවණ්ණං කථෙස්සාමීති, අයං ථෙරො ඔතදමණ්ඩූ විය අබිලඅබලො විය හාකුටිකහාකුටිකො විය, නත්ථි ඉමිනා සද්ධිං විස්සාසොති කථෙන්තා වණ්ණමෙව කථෙන්ති. සබ්‍රහ්මචාරීහිපි සත්ථු පරම්මුඛා වණ්ණකථනං න තථා ලාභො; සත්ථුසම්මුඛා පන අතිලාභොති ඉමම්පි අත්ථවසං පටිච්ච සුලද්ධලාභාති ආහ. **අනුමස්ස අනුමස්සා**[4]ති දස කථාවත්ථූනි අනුපවිසිත්වා අනුපවිසිත්වා.

තඤ්ච සත්ථා අබ්භනුමොදතීති තථාවස්ස වණ්ණං සත්ථා, එව මෙතං අප්පිච්ඡාච[5] සො භික්ඛු, සන්තුට්ඨාච[6] සො භික්ඛූති අනුමොදති. ඉති විඤ්ඤූහි වණ්ණභාසනං එකො ලාභො, සබ්‍රහ්මචාරීහි

1. සයනං--A. M2. B. S.
2. පාදකා-S. E.
3. ලොකුත්තරවිසෙසං ඤාණං--S.
4. අනුමස්ස අනුමස්සා-S. E.
5. අප්පිච්ඡො ච-B. S.
6. සන්තුට්ඨො යෙව-L. සන්තුට්ඨො ච-B. S.

එකො,[1] සත්‍ථු සම්මුඛා එකො[1] අනුමාසං අනුමාසං[2] එකො[1] සත්‍ථාරා අබ්භනුමොදනං එකො[1]ති ඉමෙ පඤ්ච ලාභෙ සන්‍ධාය **සුලද්ධලාභායි** ආහ.

කදාචීති කිස්මිඤ්චිදෙව කාලෙ; **කරහචීති** තස්සෙව වෙවචනං. **අප්පෙව නාම සියා කොචිදෙව කථාසල්ලාපොති** අපි නාම කොචි කථාසමුදාචාරොපි[3] භවෙය්‍ය. ථෙරෙන කිර ආයස්මා පුණ්ණො නෙව දිට්ඨපුබ්බො, නාස්ස ධම්මකථා සුතපුබ්බා. ඉති සො තස්ස දස්සනම්පි ධම්මකථම්පි පත්ථයමානො එවමාහ.

යථාභිරන්තන්ති යථාඅජ්ඣාසයං විහරිත්වා. බුද්ධානං හි එකස්මිං ඨානෙ වසන්තානං ඡායූදකාදිවිපත්තිං[4] වා, අඵාසුකසෙනාසනං වා, මනුස්සානං අස්සද්ධාදිභාවං වා ආගම්ම අනභිරති නාම නත්ථි; තෙසං සම්පත්තියා ඉධ ඵාසුං[5] විහරාමාති අභිරමිත්වා චිරවිහාරොපි නත්ථි. යත්ථ පන තථාගතෙ විහරන්තෙ සත්තා සරණෙසු වා පතිට්ඨහන්ති, සීලානි වා සමාදියන්ති, පබ්බජන්ති වා,[6] සොතාපත්තිමග්ගාදීනං වා පනෙසං[7] උපනිස්සයො හොති, තත්ථ බුද්ධා සත්තෙ තාසු සම්පත්තීසු පතිට්ඨාපෙන අජ්ඣාසයෙන වසන්ති; තාසං[8] අභාවෙ පක්කමන්ති. තෙන වුත්තං: **යථා අජ්ඣාසයං විහරිත්වාති.**

චාරිකං චරමානොති අද්ධානගමනං ගච්ඡන්තො. චාරිකා ච නාමෙසා භගවතො දුවිධා හොති: තුරිතචාරිකා ච අතුරිතචාරිකා ච. තත්ථ දූරෙපි බොධනෙය්‍යපුග්ගලං දිස්වා තස්ස බොධනත්ථාය සහසා ගමනං තුරිතචාරිකා නාම; සා මහාකස්සපපච්චුග්ගමනාදීසු දට්ඨබ්බා. භගවා හි මහාකස්සපං පච්චුග්ගච්ඡන්තො මුහුත්තෙන තිගාවුතං අගමාසි. ආළවකස්සත්ථාය තිංසයොජනං, තථා අඞ්ගුලිමාලස්ස; පුක්කුසාතිස්ස පන පඤ්චචත්තාලීසයොජනං; මහාකප්පිනස්ස වීසංයොජනසතං;[9] ඛදිරවනියස්සත්ථාය[10] සත්ත යොජනසතානි අගමාසි; ධම්මසෙනාපතිනො සද්ධිවිහාරිකස්ස වනවාසිය[11]තිස්සසාමණෙරස්ස තිගාවුතාධිකං වීසංයොජනසතං.

එකදිවසං කිර ථෙරො, තිස්සසාමණෙරස්ස සන්තිකං භන්තෙ ගච්ඡාමීති ආහ. භගවා, අහම්පි ගමිස්සාමීති වත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි: ආනන්ද වීසතිසහස්සානං ඡළභිඤ්ඤානං ආරොචෙහි: භගවා වනවාසිය[11]තිස්සසාමණෙරස්ස සන්තිකං ගමිස්සතීති. තතො දුතියදිවසෙ වීසතිසහස්සඛීණාසවපරිවාරො[12] ආකාසෙ උප්පතිත්වා වීසංයොජනසතමත්ථකෙ තස්ස ගොචරගාමද්වාරෙ ඔතරිත්වා චීවරං පාරුපි. කම්මන්තං ගච්ඡන්තා මනුස්සා දිස්වා, සත්ථා භො ආගතො,

1. එකො ලාභො-A. 2. අනුමසං අනුමසං-S. E. 3. සමුදාචාරොපි-A.M2. P2.
4. ඡායූදකාදීහි විපත්ති-P1. T1. 5. ඵාසු-B, ඵාසුකං-S.
6. පබ්බජ්ජන්ති වා තෙසං-B. S. 7 පන තෙසං-B. S. 8. තෙසං-B, S.
9. වීසංයොජනසතානි-S. වීසංයොජනසතානි-E. 10. ඛදිරියස්සත්ථාය-L.
11. වනවාසි-B E. 12 වීසතිසහස්සඛීණාසවපරිවුතො-B. S.

මා කම්මන්තං අගමත්ථාති වත්වා ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා යාගුං දත්වා පාදවත්තං[1] කරොන්තා, කුහිං භන්තෙ භගවා ගච්ඡතීති දහරභික්ඛූ පුච්ඡිංසු. උපාසකා න භගවා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡති, ඉධෙව තිස්සසාමණෙරස්ස දස්සනත්ථාය ආගතොති. තෙ අම්හාකං කිර කුලූපගථෙරස්ස දස්සනත්ථාය සත්ථා ආගතො, න වත නො ථෙරො ඔරමත්තකොති සොමනස්සජාතා අහෙසුං.

අථ භගවතො භත්තකිච්චපරියොසානෙ සාමණෙරො ගාමං පිණ්ඩාය චරිත්වා, උපාසකා මහාභික්ඛුසඞ්ඝොති පුච්ඡි. අථස්ස තෙ, සත්ථා භන්තෙ ආගතොති ආරොචෙසුං. සො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පිණ්ඩපාතෙන ආපුච්ඡි. සත්ථා තස්ස පත්තං හත්ථෙන ගහෙත්වා, අලං තිස්ස, නිට්ඨිතං භත්තකිච්චන්ති ආහ. තතො උපජ්ඣායං ආපුච්ඡිත්වා අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදිත්වා භත්තකිච්චං අකාසි. අථස්ස භත්තකිච්චපරියොසානෙ සත්ථා මඞ්ගලං වත්වා නික්ඛමිත්වා ගාමද්වාරෙ ඨත්වා, කතරො තෙ තිස්ස වසනට්ඨානං[2] ගමනමග්ගොති ආහ. 'අයං භගවා'ති. 'මග්ගං දෙසයමානො පුරතො යාහි තිස්සා'ති.

භගවා කිර සදෙවකස්ස ලොකස්ස මග්ගදෙසකො සමානොපි සකලතිගාවුතෙ මග්ගෙ සාමණෙරං දට්ඨුං ලච්ඡාමීති තං මග්ගදෙසකං අකාසි. සො අත්තනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා භගවතො වත්තමකාසි. අථ නං භගවා, කතරො තෙ තිස්ස චඞ්කමොති පුච්ඡිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා සාමණෙරස්ස නිසීදනපාසාණෙ නිසීදිත්වා, තිස්ස ඉමස්මිං ඨානෙ සුඛං වසසීති පුච්ඡි. සො ආහ: ආම භන්තෙ, ඉමස්මිං මෙ ඨානෙ වසන්තස්ස සීහ-බ්‍යග්ඝ-හත්ථි-මිග-මොරාදීනං සද්දං සුණන්තො අරඤ්ඤසඤ්ඤා උප්පජ්ජති, තාය සුඛං වසාමීති. අථ නං භගවා, තිස්ස භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතෙහි බුද්ධදායජ්ජං තෙ දස්සාමීති වත්වා[3] සන්නිපතිතෙ භික්ඛුසඞ්ඝෙ උපසම්පාදෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානංයෙව අගමාසීති. අයං තුරිතචාරිකා නාම.

යං පන ගාමනිගමපටිපාටියා දෙවසිකං යොජනඅඩ්ඪයොජන[4] වසෙන පිණ්ඩපාතචරියාදීහි ලොකං අනුග්ගණ්හන්තස්ස ගමනං, අයං අතුරිතචාරිකා නාම. ඉමං පන චාරිකං චරන්තො භගවා, මහාමණ්ඩලං, මජ්ඣිමමණ්ඩලං, අන්තොමණ්ඩලන්ති[5] ඉමෙසං තිණ්ණං මණ්ඩලානං අඤ්ඤතරස්මිං චරති. තත්ථ මහාමණ්ඩලං නවයොජනසතිකං, මජ්ඣිමමණ්ඩලං ඡයොජනසතිකං, අන්තොමණ්ඩලං[5] තියොජනසතිකං. යදා මහාමණ්ඩලෙ චාරිකං චරිතුකාමො හොති, මහාපවාරණාය පවාරෙත්වා පාටිපදදිවසෙ මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො නික්ඛමති. සමන්තා යොජනසතං එකකොලාහලං හොති.[6] පුරිමපුරිමං ආගතා නිමන්තෙතුං ලභන්ති. ඉතරෙසු ද්වීසු මණ්ඩලෙසු සක්කාරො මහා

1. පාතවත්තං-B. දූතවත්තං-S,
2. වසනට්ඨානං-E.
3. වත්වා.අඩ්ඪයොජනං-S.
4. යොජනවියොජන-L,
5. අන්තිමමණ්ඩලන්ති-B.
6. අහොසි-B, S.

මණ්ඩලෙ ඔසරති. තත්‍ර භගවා තෙසු තෙසු ගාමනිගමෙසු එකාහං ද්වීහං වසන්තො මහාජනං ආමිසපටිග්ගහණෙන අනුග්ගණ්හන්තො ධම්මදානෙන වස්ස විවට්ටූපනිස්සිතං කුසලං වඩ්ඪෙන්තො නවහි මාසෙහි චාරිකං පරියොසාපෙති.

සචෙ පන අන්තොවස්සෙ භික්ඛූනං සමථවිපස්සනා තරුණා හොති, මහාපවාරණාය අපවාරෙත්වා පවාරණාසඞ්ගහං දත්වා කත්තිකපුණ්ණමාය පවාරෙත්වා මගසිරස්ස[1] පඨමදිවසෙ මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො නික්ඛමිත්වා මජ්ඣිමමණ්ඩලං ඔසරති.[2] අඤ්ඤෙනපි කාරණෙන මජ්ඣිමමණ්ඩලෙ චාරිකං චරිතුකාමො චතුමාසං වසිත්වාව නික්ඛමති. වුත්තනයෙනෙව ඉතරෙසු ද්වීසු මණ්ඩලෙසු සක්කාරෙ මජ්ඣිමමණ්ඩලෙ ඔසරති. භගවා පුරිමනයෙනෙව ලොකං අනුග්ගණ්හන්තො අට්ඨහි මාසෙහි චාරිකං පරියොපාපෙති.

සචෙ පන චතුමාසං වුත්ථස්සාපි භගවතො වෙනෙය්‍යසත්තා අපරිපක්කින්ද්‍රියා හොන්ති, තෙසං ඉන්ද්‍රියපරිපාකං ආගමයමානො අපරම්පි එකං මාසං වා ද්වත්ති[3] චතුමාසං වා තත්ථෙව වසිත්වා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො නික්ඛමති. වුත්තනයෙනෙව ඉතරෙසු ද්වීසු මණ්ඩලෙසු සක්කාරෙ අන්තොමණ්ඩලෙ ඔසරති. භගවා පුරිමනයෙනෙව ලොකං අනුග්ගණ්හන්තො සත්තහි වා ඡහි වා පඤ්චහි වා චතූහි වා මාසෙහි චාරිකං පරියොසාපෙති.

ඉති ඉමෙසු තීසු මණ්ඩලෙසු යත්ථ කත්ථචි චාරිකං චරන්තො න චීවරාදිහෙතු චරති, අථ ඛො යෙ දුග්ගතා බාලා ජිණ්ණා ව්‍යාධිතා තෙ කදා තථාගතං ආගන්ත්වා පස්සිස්සන්ති? මයි පන චාරිකං චරන්තෙ මහාජනො තථාගතදස්සනං ලභිස්සති, තත්ථ කෙචි චිත්තානි පසාදෙස්සන්ති; කෙචි මාලාදීහි පූජෙස්සන්ති, කෙචි කටච්ඡුභික්ඛං දස්සන්ති, කෙචි මිච්ඡාදස්සනං පහාය සම්මාදිට්ඨිකා භවිස්සන්ති, තං තෙසං භවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුඛායාති එවං ලොකානුකම්පකාය[4] චාරිකං චරති.

අපි ච චතූහි කාරණෙහි බුද්ධා භගවන්තො චාරිකං චරන්ති: ජඞ්ඝාවිහාරවසෙන සරීරඵාසුකත්ථාය, අට්ඨුප්පත්තිකාලං අභිකඞ්ඛනත්ථාය, භික්ඛූනං සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනත්ථාය, තත්ථ තත්ථ පරිපාකගතින්ද්‍රියෙ බොධනෙය්‍යසත්තෙ බොධනත්ථායාති. අපරෙහිපි චතූහි කාරණෙහි බුද්ධා භගවන්තො චාරිකං චරන්ති: බුද්ධං සරණං ගච්ඡිස්සන්තීති වා, ධම්මං සරණං ගච්ඡිස්සන්තීති වා, සඞ්ඝං සරණං ගච්ඡිස්සන්තීති වා, මහතා ධම්මවස්සෙන[5] චතස්සො පරිසා සන්තප්පෙස්සාමීති[6] වාති. අපරෙහි පඤ්චහි කාරණෙහි බුද්ධා භගවන්තො චාරිකං චරන්ති: පාණාතිපාතා විරමිස්සන්තීති වා, අදින්නාදානා... කාමෙසු මිච්ඡාචාරා... මුසාවාදා... සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා විරමිස්සන්තීති වාති. අපරෙහි

1. මිගසිරස්ස-B. S 2. ඔසරති-E. 3. ඡති-S. ඡත්ති-B.
4. ලොකානුකම්පාය-S. E. 5. ධම්මස්සවනෙන-B. S. 6. සන්තප්පෙස්සාමීති-J.

අට්ඨහි කාරණෙහි බුද්ධා භගවන්තො චාරිකං චරන්ති: පඨමජ්ඣානං පටිලභිස්සන්තීති වා, දුතියජ්ඣානං—පෙ—නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිං පටිලභිස්සන්තීති වාති. අපරෙහිපි අට්ඨහි කාරණෙහි බුද්ධා භගවන්තො චාරිකං චරන්ති: සොතාපත්තිමග්ගං අධිගමිස්සන්තීති වා, සොතාපත්තිඵලං—පෙ—අරහත්තඵලං සච්ඡිකරිස්සන්තීති වාති. අයං අතුරිතචාරිකා ඉධ[1] අධිප්පෙතා. සා පනෙසා දුවිධා හොති: නිබද්ධ[2]චාරිකා, අනිබද්ධ[3]චාරිකා ච. තත්ථ යං එකස්සෙව බොධනෙය්‍යසත්තස්ස අත්ථාය ගච්ඡති, අයං නිබද්ධ[2]චාරිකා නාම. යං පන ගාමනිගමනගරපටිපාටිවසෙන චරති, අයං අනිබද්ධ[3]චාරිකා නාම. එසා ඉධ අධිප්පෙතා.

සෙනාසනං සංසාමෙත්වාති සෙනාසනං පටිසාමෙත්වා. තං පන පටිසාමෙන්තො ථෙරෙ න චුල්ලපත්ත[4]මහාපත්ත-චුල්ලථාලක-මහාථාලක-පට්ට[5]චීවර-දුකූලචීවරාදීනං ගණ්ඩිකං කත්වා සප්පිතෙලාදීනං වා පන සබ්බෙ පූරාපෙත්වා ගබ්භෙ නිදහිත්වා ද්වාරං පිධාය කුඤ්චිකමුද්දිකාදීනි යොජාපෙසි. "සචෙ න හොති භික්ඛු වා සාමණෙරො වා ආරාමිකො වා විහාරසාමිකො වා චතූසු පාසාණෙසු මඤ්චෙ මඤ්චං ආරොපෙත්වා පීඨෙ පීඨං ආරොපෙත්වා චීවරවංසෙ වා චීවරරජ්ජුයා වා උපරි පුඤ්ජං කත්වා ද්වාරවාතපානං ථකෙත්වා පක්කමිතබ්බ"න්ති වචනතො පන නෙවාසිකභික්ඛුං ආපුච්ඡනමත්තකෙනෙව පටිසාමෙසි.

යෙන සාවත්ථි තෙන චාරිකං පක්කාමීති සත්ථුදස්සනකාමො හුත්වා යෙන දිසාභාගෙන සාවත්ථි තෙන පක්කාමි. පක්කමන්තොපි න[6] සුද්ධොදනමහාරාජඤ්ඤ ආරොචාපෙත්වා සප්පිතෙලමධු[7]ඵාණිතාදීනි ගාහාපෙත්වා පක්කමන්තො. යූථං පහාය නික්ඛන්තො පන මත්තහත්ථී විය, අසහායකිච්චො සීහො විය පත්තචීවරමත්තං ආදාය එකකොව පක්කාමි.

කස්මා පනෙස පඤ්චවස්සන්තෙ අත්තනො අන්තෙවාසිකෙහි සද්ධිං රාජගහං අගන්ත්වා[8] ඉදානි නික්ඛන්තොති? රාජගහං කපිලවත්ථුතො දූරං සට්ඨියොජනානි, සාවත්ථි පන පඤ්චදස. සත්ථා රාජගහතො පඤ්චචත්තාලීසයොජනං ආගන්ත්වා සාවත්ථියං විහරති, ඉදානි ආසන්නො ජාතොති සුත්වා නික්ඛමීති. අකාරණං එතං. බුද්ධානං සන්තිකං ගච්ඡන්තො හි එස යොජනසහස්සම්පි ගච්ඡෙය්‍ය; තදා පන කායවිවෙකො න සක්කා ලද්ධුන්ති. බහූහි සද්ධිං ගමනකාලෙ හි[9] එකස්මිං ගච්ඡාමාති වදන්තෙ එකො ඉධෙව වසාමාති[10] වදති; එකස්මිං වසාමාති වදන්තෙ එකො ගච්ඡාමාති වදති. තස්මා ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ සමා

1. සා ඉධ-B. S. 2. නිබන්ධ-S. E. 3. අනිබන්ධ-S. E. 4. චූළපත්ත-S.
5. පත්තුණ්ණ-S. පට්ටුණ්ණ-B 6. පක්කමන්තො පන-L. S.
7. සප්පිතෙලනවනීත-E 8. ආගන්ත්වා-L. S
9. ගමනකාලෙහි-S. 10. ඉධ වසාමීති-A. M2. P2.

ජනතිං අප්පෙත්වා නිසීදිතුං වා ඵාසුකසෙනාසනෙ කායවිවෙකං ලද්ධුං වා න සක්කා හොති. එකකස්ස පන තං සබ්බං සුලභං හොතීති තදා අගන්ත්වා[1] ඉදුති පක්කාමි.

චාරිකං චරමානොති එත්ථ කිඤ්චාපි අයං චාරිකා නාම මහාජනසඞ්ගහත්ථං බුද්ධානංයෙව ලබ්භති; බුද්ධෙ උපාදාය පන රුළ්හිසද්දෙන සාවකානම්පි වුච්චති, කිලඤ්ජාදීහි කතවීජනම්පි[2] තාලවණ්ටං[3] විය. **යෙන භගවාති** සාවත්ථියා අවිදූරෙ එකස්මිං ගාමකෙ[4] පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො ජෙතවනං පවිසිත්වා සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස වා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස වා වසනට්ඨානං ගන්ත්වා පාදෙ ධොවිත්වා මක්ඛෙත්වා පානකං වා[5] පානීයං වා පිවිත්වා ථොකං විස්සමිත්වා සත්ථාරං පස්සිස්සාමීති චිත්තම්පි[6] අනුප්පාදෙත්වා උජුකං ගන්ධකුටිපරිවෙණමෙව අගමාසි. ථෙරස්ස හි සත්ථාරං දට්ඨුකාමස්ස අඤ්ඤෙන භික්ඛුනා කිච්චං නත්ථි. තස්මා රාහුලං වා ආනන්දං වා ගහෙත්වා ඔකාසං කාරෙත්වා සත්ථාරං පස්සිස්සාමීති එවම්පි චිත්තං න උප්පාදෙසි. ථෙරො හි සයමෙව බුද්ධසාසනෙ වල්ලභො, රඤ්ඤො සබ්බකාමවිජයමහායොධො විය. යථා හි තාදිසස්ස යොධස්ස රාජානං දට්ඨුකාමස්ස අඤ්ඤං සෙවිත්වා දස්සනකම්මං නාම නත්ථි; වල්ලභතාය සයමෙව පස්සති. එවං ථෙරොපි බුද්ධසාසනෙ වල්ලභො; තස්ස අඤ්ඤං සෙවිත්වා සත්ථු දස්සනකිච්චං නත්ථීති පාදෙ ධොවිත්වා පාදපුඤ්ඡනම්හි පාදෙ පුඤ්ඡිත්වා **යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි.** භගවාපි පච්චූසකාලෙයෙව මන්තාණිපුත්තො ආගමිස්සතීති අද්දස. තස්මා ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා සූචිඝටිකං අදත්වාව දරථං පටිප්පස්සම්භෙත්වා උට්ඨාය නිසීදි. ථෙරො කවාටං පණාමෙත්වා ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි.

ධම්මියා කථායාති භගවා ධම්මිං කථං[7] කථෙන්තො චූළගොසිඞ්ගසුත්තෙ තිණ්ණං කුලපුත්තානං සාමග්ගිරසානිසංසං කථෙසි; සෙඛසුත්තෙ ආවසථානිසංසං; ඝටීකාරසුත්තෙ සතිපටිලාභිකං පුබ්බෙනිවාසපටිසංයුත්තකථං; රට්ඨපාලසුත්තෙ චත්තාරො ධම්මුද්දෙසෙ; සෙලසුත්තෙ පානකානිසංසකථං; කිලෙසියසුත්තෙ භගුත්ථෙරස්ස ධම්මකථං කථෙන්තො එකීභාවෙ ආනිසංසං කථෙසි. ඉමස්මිං පන රථවිනීතෙ ආයස්මතො පුණ්ණස්ස කථෙන්තො දසකථාවත්ථුනිස්සයං[8] අනන්තනයං නාම දෙසෙසි, පුණ්ණ, අයම්පි අප්පිච්ඡකථායෙව, සන්තොසකථායෙවාති. පටිසම්භිදප්පත්තස්ස සාවකස්ස වෙලන්තෙ ඨත්වා මහාසමුද්දෙ හත්ථපසාරණං විය අහොසි.

යෙන අන්ධවනන්ති තදා කිර පච්ඡාභත්තෙ ජෙතවනං ආකිණ්ණං හොති, බහුඛත්තියබ්‍රාහ්මණාදයො ජෙතවනං ඔසරන්ති; රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස ඛන්ධාවාරට්ඨානං විය හොති; න සක්කා පවිවෙකං

1. අංගන්ත්වා-L. ගන්ත්වා-M2. P2. 2. විජනීමපි-L. S. 3. තාලපණ්ණං-S.
4. ගාමෙ-B. S. 5. පාණීයං වා-A. M2. 6. පස්සිස්සාමීති එවං චිත්තං-S.
7. ධම්මකථං-L. E. 8. නිස්සිතං-A. M2. P2.

ලභිතුං. අන්ධවනං පන පධානඝරසදිසං පවිවිත්තං. තස්මා යෙනන්ධවනං තෙනුපසඞ්කමි. කස්මා පන මහාථෙරො න අද්දස? එවං කිරස්ස අහොසි: සායන්හසමයෙ ආගන්ත්වා මහාථෙරං දිස්වා පුන දසබලං පස්සිස්සාමි, එවං මහාථෙරානං එකං උපට්ඨානං භවිස්සති සත්ථු චෙව භවිස්සන්ති, තතො සත්ථාරං වන්දිත්වා මම වසනට්ඨානමෙව ගමිස්සාමීති.

අභිණ්හං කිත්තයමානො අහොසීති පුනප්පුනං වණ්ණං කිත්තයමානො විහාසි[1]. ථෙරො කිර තතො පට්ඨාය දිවසෙ දිවසෙ සඞ්ඝමජ්ඣෙ පුණ්ණො කිර නාම මන්තාණිපුත්තො චතූසු පරිසාසු සද්ධිං අසංසට්ඨො; සො දසබලස්ස දස්සනත්ථාය ආගමිස්සති; කච්චි නු ඛො මං අදිස්වාව ගමිස්සතීති ථෙරනවමජ්ඣිමානං සතිකරණත්ථං ආයස්මතො පුණ්ණස්ස ගුණං භාසති. එවං කිරස්ස අහොසි: මහල්ලකභික්ඛූ නාම[2] සබ්බකාලං අනන්තො[3] විහාරෙ හොන්ති; ගුණකථාය පනස්ස කථිතාය යෙව නං[4] භික්ඛූ පස්සිස්සන්ති යෙව මෙ[5] ආගන්ත්වා ආරොචෙස්සන්තීති. අථායං[6] ථෙරස්සෙව සද්ධිවිහාරිකො තං ආයස්මන්තං පත්තචීවරමාදාය ගන්ධකුටිං පවිසන්තං අද්දස. කථං පන තං එස අසඤ්ඤාසීති? පුණ්ණපුණ්ණාති වත්වා කථෙන්තස්ස භගවතො ධම්මකථාය අසඤ්ඤාසි: අයං සො ථෙරො, යස්ස මෙ උපජ්ඣායො අභිණ්හං කිත්තයමානො හොතීති. ඉති සො ආගන්ත්වා ථෙරස්ස ආරොචෙසි.

නිසීදනං ආදායාති නිසීදනං නාම සදසං වුච්චති අවාසිමං. ථෙරො පන චම්මඛණ්ඩං ගහෙත්වා අගමාසි. **පිට්ඨිතො පිට්ඨිතොති** පච්ඡතො පච්ඡතො. **සීසානුලොකීති** යො උන්නතට්ඨානෙ පිට්ඨිං පස්සන්තො නින්නට්ඨානෙ සීසං පස්සන්තො ගච්ඡති, අයං සීසානුලොකීති වුච්චති. තාදිසො හුත්වා අනුබන්ධි. ථෙරො හි[7] කිඤ්චාපි සංගත පදසද්දතාය අච්චාසන්නො හුත්වා ගච්ඡන්තොපි පදසද්දෙන න බාධති, නායං සම්මොදනකාලොති ඤත්වා පන න අච්චාසන්නො; අන්ධවනං නාම මහන්තං, එකස්මිං ඨානෙ නිලීනං[8] අපස්සන්තෙන, ආවුසො[9] පුණ්ණ පුණ්ණාති අට්ඨුකාසද්දො කාතබ්බො හොතීති නිසින්නට්ඨානජානනත්ථං නාතිදූරෙ හුත්වා සීසානුලොකී අගමාසි.

දිවාවිහාරං නිසීදීති දිවාවිහාරත්ථාය නිසීදි. තත්‍ථ[10] ආයස්මා[11] පුණ්ණො උදිච්චබ්‍රාහ්මණජච්චො, සාරිපුත්තත්ථෙරොපි. පුණ්ණත්ථෙරොපි සුවණ්ණවණ්ණො, සාරිපුත්තත්ථෙරොපි. පුණ්ණත්ථෙරොපි අරහත්තඵලසමාපත්තිං සමාපන්නො, සාරිපුත්තත්ථෙරොපි. පුණ්ණත්ථෙරො කප්පසතසහස්සං අභිනීහාරසම්පන්නො, සාරිපුත්තත්ථෙරො කප්පසතසහස්සාධිකං එකමසඞ්ඛෙය්‍යං. පුණ්ණත්ථෙරොපි පටිසම්භිදප්පත්තො

1. විහරති-L.
2. භික්ඛූ පන-A. M2. P2.
3. අනන්තො-A. M2. P2. අනන්ත-P1. T2.
4. යෙ පන-A. M2. P2. යෙ ච නං-B. S.
5. යෙ ච මෙ-L. යෙව-E. යෙ-B. S.
6. අථායස්මා-S.
7. පි-P1. T1. ථෙරො-B. S.
8. නිසින්නං-S.
9. ආවුසො-P1. T1.
10. අථ-P1. T1.
11. ආයස්මාපි-S. E.

මහාභිඤ්ඤාසාවකො, සාරිපුත්තත්ථෙරොපි. ඉති එකං කඤ්චනගුහං පවිට්ඨා ද්වෙ සීහා විය, එකං විජම්භනභූමිං ඔතිණ්ණා ද්වෙ ව්‍යග්ඝා විය, එකං සුපුප්ඵිතසාලවනං පවිට්ඨා ද්වෙ ඡද්දන්තගජ[1]රාජානො විය, එකං සිම්බලිවනං පවිට්ඨා ද්වෙ සුපණ්ණරාජානො විය, එකං නරවාහනයානං අභිරූළ්හා ද්වෙ වෙස්සවණා විය, එකං පණ්ඩුකම්බලසිලං අභිනිසින්නා ද්වෙ සක්කා විය, එකවිමානබ්භන්තරගතා ද්වෙ හාරිතමහාබ්‍රහ්මානො විය ච තෙ ද්වෙපි බ්‍රාහ්මණජච්චා, ද්වෙපි සුවණ්ණවණ්ණා, ද්වෙපි සමාපත්තිලාභිනො, ද්වෙපි අභිනීහාරසම්පන්නා, ද්වෙපි පටිසම්භිදප්පත්තා මහාසාවකා එකං වනසණ්ඩං අනුපවිට්ඨා, තං වනසණ්ඩං සොභයිංසු.

භගවති නො ආවුසො බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතීති ආවුසො කිං අම්හාකං භගවතො සන්තිකෙ ආයස්මතා බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතීති? ඉදං ආයස්මා සාරිපුත්තො තස්ස භගවති බ්‍රහ්මචරියවාසං ජානන්තොපි කථාසමුට්ඨාපනත්ථං පුච්ඡි. පුරිමකථාය හි අප්පතිට්ඨිතාය පච්ඡිමකථා න ජායති; තස්මා එවං පුච්ඡි. ථෙරො අනුජානන්තො **එවමාවුසොති** ආහ. අථස්ස පඤ්හවිස්සජ්ජනං සොතුකාමො ආයස්මා සාරිපුත්තො **කිං නු ඛො ආවුසො සීලවිසුද්ධත්ථං භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතීති** පටිපාටියා සත්තවිසුද්ධියො පුච්ඡි. තාසං විත්ථාරකථා විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තා. ආයස්මා පන පුණ්ණො යස්මා චතුපාරිසුද්ධිසීලාදීසු ඨිතස්සාපි බ්‍රහ්මචරියවාසො මත්ථකං න පාපුණාති, තස්මා **නො හිදං ආවුසොති** සබ්බං පටික්ඛිපි.

කිමත්ථං චරහාවුසොති යදි සීලවිසුද්ධිආදීනං අත්ථාය බ්‍රහ්මචරියං න වුස්සති, අථ කිමත්ථං වුස්සතීති පුච්ඡති. **අනුපාදාපරිනිබ්බානත්ථං ඛො ආවුසොති** එත්ථ අනුපාදාපරිනිබ්බානං නාම අප්පච්චයපරිනිබ්බානං. ද්වෙව[2] උපාදානානි: ගහණූපාදානඤ්ච පච්චයූපාදානඤ්ච. ගහණූපාදානං නාම කාමුපාදානාදිචතුබ්බිධං. පච්චයූපාදානං නාම, අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති එවං වුත්තා පච්චයා. තත්ථ ගහණූපාදානවාදිනො ආචරියා, **අනුපාදාපරිනිබ්බානන්ති** චතූසූපාදානෙසු අඤ්ඤතරෙනාපි කඤ්චි ධම්මං අග්ගහෙත්වා[3] පවත්තං අරහත්තඵලං අනුපාදාපරිනිබ්බානන්ති කථෙන්ති. තං හි න ච උපාදානසම්පයුත්තං හුත්වා කඤ්චි ධම්මං උපාදියති, කිලෙසානඤ්ච පරිනිබ්බුතන්තෙ ජාතත්තා පරිනිබ්බානන්ති වුච්චති. පච්චයූපාදානවාදිනො පන, අනුපාදාපරිනිබ්බානන්ති අප්පච්චයපරිනිබ්බානං, පච්චයවසෙන අනුප්පන්නං අසඞ්ඛතං අමතධාතුමෙව, **අනුපාදාපරිනිබ්බානන්ති** කථෙන්ති. අයමන්තො, අයං කොටි, අයං නිට්ඨානං.[4] අප්පච්චයපරිනිබ්බානං පත්තස්ස හි බ්‍රහ්මචරියවාසො මත්ථකං පත්තො නාම හොති. තස්මා ථෙරො **අනුපාදාපරිනිබ්බානත්ථන්ති** ආහ.

1. ඡද්දන්තනාගා-B. S. 2. ද්වෙ-P1, T1. ද්වෙමා-B. S.
3. අගහෙත්වාව-A. M2. P2. 4. අයං නිට්ඨා-B. S.

අථ නං අනුයුඤ්ජන්තො ආයස්මා සාරිපුත්තො, කිං නු ඛො ආවුසො සීලවිසුද්ධි අනුපාදාපරිනිබ්බානත්ථන්ති පුන පුච්ඡං[1] ආරභි. ථෙරොපි[2] සබ්බපටිවචනෙසු තථෙව පටික්ඛිපිත්වා පරියොසානෙ දෙසනං දෙසෙන්තො, සීලවිසුද්ධි ඛො ආවුසොති ආදිමාහ. තත්ථ පඤ්ඤපෙස්සාති යදි පඤ්ඤපෙය්‍ය; සඋපාදානංයෙව සමානං අනුපාදාපරිනිබ්බානං පඤ්ඤපෙස්සාති සග්ගහණධම්මමෙව නිග්ගහණධම්මං, සප්පච්චයධම්මමෙව අප්පච්චයධම්මං, සඞ්ඛතධම්මමෙව අසඞ්ඛතධම්මන්ති පඤ්ඤපෙය්‍යාති අත්ථො. ඤාණදස්සනවිසුද්ධියං පන සප්පච්චයධම්මමෙව අප්පච්චයධම්මං, සඞ්ඛතධම්මමෙව අසඞ්ඛතධම්මන්ති පඤ්ඤපෙය්‍යාති අයමෙවත්ථො ගහෙතබ්බො. පුථුජ්ජනො හාවුසොති එත්ථ වට්ටානුගතො ලොකියබාලපුථුජ්ජනො දට්ඨබ්බො. සො හි චතුපාරිසුද්ධිසීලමත්තස්සාපි අභාවතො සබ්බසො අඤ්ඤත්‍ර ඉමෙහි ධම්මෙහි

තෙන හීති යෙන කාරණෙන එකච්චෙ පණ්ඩිතා උපමාය අත්ථං ආජානන්ති තෙන කාරණෙන උපමං තෙ කරිස්සාමීති අත්ථො. සත්ත රථවිනීතානීති විනීතඅස්සාජානීයයුත්තෙ සත්ත රථෙ. යාවදෙව චිත්තවිසුද්ධත්ථාති ආවුසො අයං සීලවිසුද්ධි නාම යාවදෙව චිත්තවිසුද්ධත්ථා. චිත්තවිසුද්ධත්ථාති නිස්සක්කවචනමෙතං. අයං පනෙත්ථ අත්ථො: යාවදෙව චිත්තවිසුද්ධිසඞ්ඛාතා අත්ථා, තාව අයං සීලවිසුද්ධි නාම ඉච්ඡිතබ්බා. යා පන[3] අයං චිත්තවිසුද්ධි, එස සීලවිසුද්ධියා අත්ථො, අයං කොටි, ඉදං පරියොසානං. චිත්තවිසුද්ධියං ඨිතස්ස හි සීලවිසුද්ධි කිච්චං කතං නාම හොතීති. එස නයො සබ්බපදෙසු.

ඉදං පනෙත්ථ ඔපම්මසංසන්දනං: රාජා පසෙනදි කොසලො විය හි ජරාමරණභීරුකො[4] යොගාවචරො දට්ඨබ්බො. සාවත්ථිනගරං විය සක්කායනගරං. සාකෙතනගරං විය නිබ්බානනගරං. රඤ්ඤො සාකෙතෙ වඩ්ඪිආවහස්ස[5] සීසං ගන්ත්වා පාපුණිතබ්බස්ස අච්චායිකස්ස කිච්චස්ස උප්පාදකාලො විය යොගිනො අනභිසමෙතානං චතුන්නං අරියසච්චානං අභිසමයකිච්චස්ස උප්පාදකාලො. සත්ත රථවිනීතානි විය සත්ත විසුද්ධියො. පඨමං රථවිනීතං ආරුළ්හකාලො[6] විය සීලවිසුද්ධියං ඨිතකාලො. පඨමරථවිනීතාදීහි දුතියාදීනං ආරුළ්හකාලො[6] විය සීලවිසුද්ධිආදීහි චිත්තවිසුද්ධිආදිසු ඨිතකාලො. සත්තමෙන රථවිනීතෙන සාකෙතෙ අන්තෙපුරද්වාරෙ ඔරුය්හ උපරිපාසාදෙ ඤාතිමිත්තගණපරිවුතස්ස සුරසභොජනපරිභොගකාලො විය යොගිනො ඤාණදස්සනවිසුද්ධියා සබ්බකිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා ධම්මවරපාසාදං ආරුය්හ පරොපණ්ණාසකුසලධම්මපරිවාරස්ස නිබ්බානාරම්මණං ඵලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිරොධසයනෙ නිසින්නස්ස ලොකුත්තරසුඛානුභවනකාලො දට්ඨබ්බො.

---

1. පරිනිබ්බානත්ථං පුච්ඡං-L. 2. පුන ථෙරොපි-L. 3. සා පන-L.
4. භීරු-L. 5. වඩ්ඪාව-P1, T1. 6. ආරූළ්හකාලො-S. E.

ඉති ආයස්මන්තං පුණ්ණං දසකථාවත්ථුලාභිං ධම්මසෙනාපති සාරිපුත්තත්ථෙරො සත්ත විසුද්ධියො පුච්ඡි ආයස්මා පුණ්ණො දස කථාවත්ථූනි විස්සජ්ජෙසි. එවං පුච්ඡන්තො පන තං[1] ධම්මසෙනාපති කිං ජානිත්වා පුච්ඡි, උදාහු අජානිත්වා? තිත්ථකුසලො වා පන හුත්වා විසයස්මිං පුච්ඡි, උදාහු අතිත්ථකුසලො හුත්වා අවිසයස්මිං? පුණ්ණත්ථෙරොපි කිං ජානිත්වා විස්සජ්ජෙසි, උදාහු[2] අජානිත්වා? තිත්ථකුසලො වා පන හුත්වා විසයෙ[3] විස්සජ්ජෙසි, උදාහු අතිත්ථකුසලො හුත්වා අවිසයෙති? ජානිත්වා තිත්ථකුසලො හුත්වා විසයෙ පුච්ඡතීති හි වදමානො ධම්මසෙනාපතිංයෙව වදෙය්‍ය. ජානිත්වා තිත්ථකුසලො හුත්වා විසයෙ විස්සජ්ජෙතීති[4] වදමානොපි[5] පුණ්ණත්ථෙරංයෙව වදෙය්‍ය. යං හි විසුද්ධීසු සඞ්ඛිත්තං, තං කථාවත්ථූසු විත්ථිණ්ණං; යං කථාවත්ථූසු සඞ්ඛිත්තං, තං විසුද්ධීසු විත්ථිණ්ණං.

තදමිනා නයෙන වෙදිතබ්බං: විසුද්ධීසු හි එකා සීලවිසුද්ධි චත්තාරි කථාවත්ථූනි හුත්වා ආගතා: අප්පිච්ඡකථා, සන්තුට්ඨිකථා, අසංසග්ගකථා,[6] සීලකථාති. එකා චිත්තවිසුද්ධි තීණි කථාවත්ථූනි හුත්වා ආගතා: පවිවෙකකථා, විරියාරම්භකථා, සමාධිකථාති. එවං තාව යං විසුද්ධීසු සඞ්ඛිත්තං. තං කථාවත්ථූසු විත්ථිණ්ණං. කථාවත්ථූසු පන එකා පඤ්ඤාකථා පඤ්ච විසුද්ධියො හුත්වා ආගතා: දිට්ඨිවිසුද්ධි, කඞ්ඛාවිතරණවිසුද්ධි, මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධි, පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධි, ඤාණදස්සනවිසුද්ධීති. එවං යං කථාවත්ථූසු සඞ්ඛිත්තං තං විසුද්ධීසු විත්ථිණ්ණං. තස්මා සාරිපුත්තත්ථෙරො සත්ත විසුද්ධියො පුච්ඡන්තො න අඤ්ඤං පුච්ඡි; දසකථාවත්ථූනියෙව පුච්ඡි. පුණ්ණත්ථෙරොපි සත්ත විසුද්ධියො විස්සජ්ජෙන්තො න අඤ්ඤං විස්සජ්ජෙසි; දස කථාවත්ථූනියෙව විස්සජ්ජෙසි. ඉති උභොපෙතෙ ජානිත්වා තිත්ථකුසලා හුත්වා විසයෙයෙව[7] පඤ්හං පුච්ඡිංසු චෙව විස්සජ්ජිංසු චාති වෙදිතබ්බො.[8]

කො නාමො ආයස්මාති[9] න ථෙරො තස්ස නාමං න ජානාති; ජානන්තොයෙව පන සම්මොදිතුං ලභිස්සාමීති පුච්ඡි. **කථඤ්ච පන ආයස්මන්තන්ති** ඉදං පන[10] ථෙරො සම්මොදමානො ආහ. **මන්තාණිපුත්තොති** මන්තාණියා බ්‍රාහ්මණියා පුත්තො. **යථා කථන්ති** එත්ථ කථන්ති නිපාතමත්තං; යථා සුතවතා සාවකෙන ව්‍යාකාතබ්බා, එවමෙව ව්‍යාකතාති, අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො. **අනුමාස්ස අනුමාස්සාති**[11] දස කථාවත්ථූනි ඔගහෙත්වා අනුපවිසිත්වා.

---

1. පන-A. M2. P2. B. S.
2. ජානිත්වා උදාහු-L.
3. කිං විසයෙ-L. විසයස්මිං-S.
4. හුත්වා විස්සජ්ජෙතීති-E.
5. වදමානොපි-A. L. S.
6. අසංසට්ඨකථා-A. M2. P2.
7. විසයෙව-A. M2. P2. විසයෙ-P1. T1.
8. වෙදිතබ්බා-A M2. P2. S. E.
9. කො නාම ආයස්මාති-P1. T1. කො නාමායස්මාති-S.
10. අයං පන-A. M2. P2.
11. අනුමස්ස අනුමස්සාති-B. S.

චෙලණ්ඩුකෙනාති එත්ථ චෙලං[1] වුච්චති වත්ථං, අණ්ඩුකං[2] චුම්බටකං; වත්ථචුම්බටකං සීසෙ කත්වා ආයස්මන්තං තත්ථ නිසීදාපෙත්වා පරිහරන්තාපි සබ්‍රහ්මචාරී තස්ස දස්සනාය ලභෙය්‍යුං, එවං ලද්ධදස්සනම්පි එතෙසං ලාභායෙවාති අවත්ථාපරිකප්පෙන අභිණ්හදස්සනස්ස උපායං දස්සෙසි. එවං අපරිහරන්තෙන හි පඤ්හං වා පුච්ඡිතුකාමෙන,[3] ධම්මං වා සොතුකාමෙන, ථෙරො කත්ථ ඨිතො කත්ථ නිසින්නොති පරියෙසන්තෙන විචරිතබ්බං හොති. එවං පරිහරන්තෙන පන ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙයෙව සීසතො ඔරොපෙත්වා මහාරහෙ ආසනෙ නිසීදාපෙත්වා සක්කා හොති පඤ්හං වා පුච්ඡිතුං, ධම්මං වා සොතුං. ඉති අවත්ථාපරිකප්පෙන අභිණ්හදස්සනස්ස උපායං දස්සෙසි.

සාරිපුත්තොති ච පන මන්ති සාරියා බ්‍රාහ්මණියා පුත්තොති ච පන එවං මං[4] සබ්‍රහ්මචාරී ජානන්ති. **සත්ථුකප්පෙනාති** සත්ථුසදිසෙන. ඉති එකපදෙනෙව ආයස්මා පුණ්ණො සාරිපුත්තත්ථෙරං චන්දමණ්ඩලං ආහච්ච ඨපෙන්තො විය උක්ඛිපි. ථෙරස්ස හි ඉමස්මිං ඨානෙ එකන්ත ධම්මකථිකභාවො[5] පාකටො අහොසි. අමච්චං හි මහන්තොති වදමානො රාජසදිසොති වදෙය්‍ය; ගොණං හත්ථිප්පමාණොති; වාපිං සමුද්දප්පමාණාති; ආලොකං චන්ද[6]සුරියාලොකප්පමාණොති. ඉතො පරං එතෙසං මහන්තභාවකථා නාම නත්ථි. සාවකම්පි මහාති වදන්තො සත්ථුපටිභාගොති වදෙය්‍ය. ඉතො පරං තස්ස මහන්තතා නාම නත්ථි. ඉච්චායස්මා පුණ්ණො එකපදෙනෙව ථෙරං චන්දමණ්ඩලං ආහච්ච ඨපෙන්තො විය උක්ඛිපි.

එත්තකම්පි නො නප්පටිභාසෙය්‍යාති පටිසම්භිදාප්පත්තස්ස අප්පටිභානං නාම නත්ථි. යා පනායං උපමා ආහටා, තං න ආහරෙය්‍යාම; අත්ථමෙව කථෙය්‍යාම. උපමා හි අජානන්තානං ආහරියතීති අයමෙත්ථ අධිප්පායො. අට්ඨකථායං පන ඉදම්පි පටික්ඛිපිත්වා, උපමා නාම බුද්ධානම්පි සන්තිකෙ ආහරියතීති, ථෙරං පනෙස අපචායමානො එවමාහාති.

අනුමස්ස අනුමස්ස පුච්ඡිතාති දස කථාවත්ථූනි ඔගාහෙත්වා ඔගාහෙත්වා[7] පුච්ඡිතා. කිං පන පඤ්හස්ස පුච්ඡනං භාරියං උදාහු විස්සජ්ජනන්ති? උග්ගහෙත්වා පුච්ඡනං නො භාරියං; විස්සජ්ජනං පන භාරියං. සහෙතුකං කත්වා සකාරණං[8] කත්වා පුච්ඡනම්පි විස්සජ්ජනම්පි භාරියමෙව. **සමනුමොදිංසූති** සමානචිත්තා[9] හුත්වා අනුමොදිංසු. ඉති යථානුසන්ධිනාව දෙසනා නිට්ඨිතාති.

රථවිනීතසුත්තං චතුත්ථං.

---

1. චෙලණ්ඩකෙනාති එත්ථ චෙලං-B. S. 2. අණ්ඩකං-B. S.
3. කාමෙන පන-A. M2. P2. 4 එවඤ්ච-P1. T1. එවං-A. M2. P2.
5. ධම්මිකභාවො-L. 6. චන්දිම-S. 7. ඔගහෙත්වා ඔගහෙත්වා-L.
8. සහෙතුං වා සකාරණං වා-P1 T1. සහෙතුකං වා-B. S. 9. සමචිත්තා-B. S.

1. 3. 5.

එවං මෙ සුතන්ති නිවාපසුත්තං. තත්ථ **නෙවාපිකොති** යො මිගානං ගහණත්ථාය අරඤ්ඤෙ තිණබීජානි වපති, ඉදං තිණං ඛාදිතුං ආගතෙ මිගෙ සුඛං ගණ්හිස්සාමීති. **නිවාපන්ති** වාපං; **නිවුත්තන්ති** නිවපිතං. **මිගජාතාති** මිගඝටා. **අනුපඛජ්ජාති** අනුපවිසිත්වා. **මුච්ඡිතාති** තණ්හාමුච්ඡනාය[1] මුච්ඡිතා; තණ්හාය හදයං පවිසිත්වා මුච්ඡනාකාරං පාපිතාති අත්ථො. **මදං ආපජ්ජිස්සන්තීති** මානමදං ආපජ්ජිස්සන්ති; **පමාදන්ති** විස්සට්ඨසතිභාවං.[2] **යථාකාමකරණීයා භවිස්සන්තීති** යථා ඉච්ඡිස්සාමි[3] තථා කාතබ්බා භවිස්සන්ති. **ඉමස්මිං[4] නිවාපෙති** ඉමස්මිං නිවාපට්ඨානෙ.

එකං කිර නිවාපතිණං නාම අත්ථි, නිදාඝභද්දකං. තං යථා යථා නිදාඝො හොති, තථා තථා නීලවණ්ණං විය, මෙඝමාලා විය ච එකග්ඝනං හොති. තං ලුද්දකා එකස්මිං උදකඵාසුකට්ඨානෙ කසිත්වා වපිත්වා වතිං කත්වා ද්වාරං යොජෙත්වා රක්ඛන්ති. අථ යදා මහානිදාඝෙ සබ්බතිණානි සුක්ඛානි හොන්ති, ජිව්හාතෙමනමත්තම්පි උදකං දුල්ලභං හොති, තදා මිගජාතා සුක්ඛතිණානි චෙව පුරාණපණ්ණානි ච ඛාදන්තා කම්පමානා විය විචරන්තා නිවාපතිණස්ස ගන්ධං ඝායිත්වා වධබන්ධනාදීනි අගණයිත්වා[5] වතිං අජ්ඣොත්ථරන්තා පවිසන්ති. තෙසං හි නිවාපතිණං අතිවිය පියං හොති මනාපං. නෙවාපිකො තෙ දිස්වා ද්වෙ තීණි දිවසානි පමත්තො විය හොති, ද්වාරං විවරිත්වා තිට්ඨති. අන්තොනිවාපට්ඨානෙ තහිං තහිං උදකආවාටකාපි හොන්ති. මිගා විවටද්වාරෙන පවිසිත්වා ඛාදිතමත්තකං පීතමත්තකමෙව කත්වා පක්කමන්ති. පුනදිවසෙ, කිඤ්චි න කරොන්තීති කණ්ණෙ චාලයමානා ඛාදිත්වා පිවිත්වා අතරමානා ගච්ඡන්ති. පුනදිවසෙ, කොචි කිඤ්චි කත්තා නත්ථීති යාව දත්තං ඛාදිත්වා පිවිත්වා මණ්ඩලගුම්බං පවිසිත්වා නිපජ්ජන්ති. ලුද්දකා[6] තෙසං පමත්තභාවං ඤත්වා[7] ද්වාරං පිධාය සම්පරිවාරෙත්වා කොටිතො පට්ඨාය කොට්ටෙන්තා ගච්ඡන්ති.[8] එවං තෙ තස්මිං නිවාපෙ නෙවාපිකස්ස යථාකාමකරණීයා භවන්ති.

තත්‍ර භික්ඛවෙති, භික්ඛවෙ තෙසු මිගජාතෙසු; **පඨමා මිගජාතාති**, මිගජාතා පඨමා, දුතියා නාම නත්ථි. භගවා පන ආගතපටිපාටිවසෙන කප්පෙත්වා පඨමා, දුතියා, තතියා, චතුත්ථාති නාමං ආරොපෙත්වා දස්සෙසි. **ඉද්ධානුභාවාති** යථාකාමං කත්තබ්බභාවතො. වසීභාවොයෙව හි එත්ථ ඉද්ධීති ච ආනුභාවොති ච අධිප්පෙතො. **භයභොගාති** භයෙන භොගතො. **බලවීරියන්ති** අපරාපරං සඤ්චරණක-වායොධාතු. සා **පරිහායීති**[9] අත්ථො. **උපනිස්සාය ආසයං කප්පෙය්යාමාති** අන්තො නිපජ්ජිත්වා ඛාදන්තානං භයමෙව; බාහිරතො ආගන්ත්වා

1. තණ්හාමුච්ඡාය-E. 2. මුට්ඨස්සතිභාවං-S. 3. ඉච්ඡාම-B, S.
4. අමුස්මිං-E. 5. අගණෙත්වා-P1 T1. 6. ලුද්දකො-E.
7. ජානිත්වා-B, S. 8. පොථෙන්තා ගච්ඡන්ති-B, කොට්ටෙන්තා ගච්ඡති-E.
9. වායොධාතු පරිහායීති-L.

බාධන්තානම්පි භයමෙව; මයං පන අමුං නිවාපට්ඨානං නිස්සාය යත්ථුත[1] එකමන්තෙ ආසයං කප්පෙය්‍යාමාති චින්තයිංසු. **උපනිස්සාය ආසයං කප්පයිංසූති**[2] ලුද්දකා නාම න සබ්බකාලං අප්පමත්තා හොන්ති; මයං තත්ථ තත්ථ මණ්ඩලගුම්බෙසු චෙව වතිපාදෙසු ච නිපජ්ජිත්වා එතෙසු මුඛධොවනත්ථං වා ආහාරකිච්චකරණත්ථං වා පක්කන්තෙසු නිවාපවත්ථුං පවිසිත්වා ඛාදිතමත්තං පීතමත්තං[3] කත්වා අම්හාකං වසනට්ඨානං පවිසිස්සාමාති නිවාපවත්ථුං උපනිස්සාය ගහනෙසු ගුම්බවතිපාදාදීසු ආසයං කප්පයිංසු. **භුඤ්ජිංසූති** වුත්තනයෙන ලුද්දකානං පමාදකාලං ඤත්වා සීඝසීඝං පවිසිත්වා භුඤ්ජිංසු.

කෙටුභිනොති සික්ඛිතකෙරාටිකා. **ඉද්ධිමන්තාති** ඉද්ධිමන්තා විය. **පරජනාති** යක්ඛා; ඉමෙ න මිගජාතා.[4] **ආගතිං වා ගතිං වාති**[5] ඉමිනා නාම ඨානෙන ආගච්ඡන්ති, අමුත්‍ර ගච්ඡන්තීති ඉදං තෙසං න ජානාම. **දණ්ඩවාකරාහීති** දණ්ඩවාකරජාලෙහි;[6] **සමන්තා සප්පදෙසං අනුපරිවාරෙසුන්ති** අතිමායාවිනො එතෙ, න දූරං ගමිස්සන්ති, සන්තිකෙයෙව නිපන්නා භවිස්සන්තීති නිවාපඛෙත්තස්ස සමන්තා සප්පදෙසං මහන්තං ඔකාසං අනුපරිවාරෙසුං. **අද්දසාසුන්ති**[7] එවං පරිවාරෙත්වා වාකරජාලං සමන්තතො චාලෙත්වා[8] ඔලොකෙන්තා අද්දසංසු. **යත්ථ තෙති** යස්මිං ඨානෙ තෙ ගාහං අගමංසු, තං ඨානං අද්දසංසූති අත්ථො.

යන්නූන මයං යත්ථ අගතීති තෙ කිර එවං චින්තයිංසු: අන්තො නිපජ්ජිත්වා අන්තො බාධන්තානම්පි භයං, බාහිරතො ආගන්ත්වා බාධන්තානම්පි, සන්තිකෙ වසිත්වා බාධන්තානම්පි භයමෙව; තෙපි හි වාකරජාලෙන පරික්ඛිපිත්වා ගහිතා යෙව.[9] තෙන තෙසං එතදහොසි: යන්නූන මයං යත්ථ නෙවාපිකස්ස ච නෙවාපිකපරිසාය ච අගති අවිසයො, තත්ථාසයං[10] කප්පෙය්‍යාමාති. **අඤ්ඤෙපි ඝට්ටෙස්සන්තීති** තතො[11] දූරතරවාසිනො අඤ්ඤෙපි ඝට්ටෙස්සන්ති. **තෙ ඝට්ටිතා අඤ්ඤෙති** තෙපි ඝට්ටිතා අඤ්ඤෙ තතො දූරවාසිනො ඝට්ටෙස්සන්ති. **එවං ඉමං නිවාපං නිවුත්තං සබ්බසො මිගජාතා පරිමුඤ්චිස්සන්තීති** එවං ඉමං අම්හෙහි නිවුත්තං නිවාපං සබ්බෙ මිගසට්ඨා මිගසඞ්ඝා විස්සජ්ජෙස්සන්ති, පරිච්චජිස්සන්ති. **අජ්ඣුපෙක්ඛෙය්‍යාමාති** තෙසං ගහණෙ අබ්‍යාවටා භවෙය්‍යාම. යථා තථා ආගච්ඡන්තෙසු හි තරුණපොතකො වා මහල්ලකො වා දුබ්බලො වා යූථපරිහීනො වා සක්කා හොති ලද්ධුං. අනාගච්ඡන්තෙසු කිඤ්චි නත්ථි. **අජ්ඣුපෙක්ඛිංසු ඛො නෙවාපිකොති** එවං චින්තෙත්වා අබ්‍යාවටා අහෙසුං.

අමුං නිවාපං නිවුත්තං මාරස්ස අමූනි ච ලොකාමිසානීති එත්ථ **නිවාපොති** වා **ලොකාමිසානීති** වා වට්ටාමිසභූතානං පඤ්චන්නං කාම

1. නිස්සාය-S
2. මයං පන අමුං නිවාපට්ඨානං පවිසිස්සාමාති, නිවාපවත්ථුං උපනිස්සාය ගහනෙසු ගුම්බවතිපාදාදීසු ආසයං කප්පයිංසූති-Pi. Ti.
3. පීතමත්තම්පි-L. 4. මිගජාතාති-L. B. S. 5. ආගතිං වාති-L. E.
6. දණ්ඩවාගුරාහීති දණ්ඩවාගුරජාලෙහි-B. S. 7. අද්දසංසූති-E. 8. ජාලෙත්වා-L.
9. යෙවාති-B. S. 10. තත්ථ තත්ථ ආසයං-B. S. 11. තතො තතො-B. S.

ගුණානමෙවෙතං[1] අධිවචනං. මාරො හි න බීජානි විය කාමගුණෙ වපන්තො ආහිණ්ඩති; කාමගුණගිද්ධානං පන උපරි වසං වත්තෙති; තස්මා කාමගුණා මාරස්ස නිවාපා නාම හොන්ති. තෙන වුත්තං: **අමුං නිවාපං නිවුත්තං මාරස්සාති.** **න පරිමුච්චිංසු මාරස්ස ඉද්ධානුභාවාති** මාරස්ස වසං ගතා අහෙසුං, යථාකාමකරණීයා. අයං සපුත්තභරියපබ්බජ්ජාය ආගතඋපමා.

චෙතොවිමුත්ති පරිහායීති එත්ථ චෙතොවිමුත්ති නාම අරඤ්ඤෙ වසිස්සාමාති උප්පන්නඅජ්ඣාසයො; සො පරිහායීති අත්ථො. **තතූපමෙ අහං භික්ඛවෙ ඉමෙ දුතියෙති** අයං බ්‍රාහ්මණධම්මිකපබ්බජ්ජාය උපමා. බ්‍රාහ්මණා හි අට්ඨචත්තාලීසං වස්සානි කොමාරං බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා වට්ටුපච්ඡෙදභයෙන පවෙණිං ඝටයිස්සාමාති ධනං පරියෙසිත්වා භරියං ගහෙත්වා අගාරමජ්ඣෙ වසන්තා එකස්මිං පුත්තෙ ජාතෙ අම්හෙ සම්පන්නා[2] වට්ටං න උච්ඡින්නං, පවෙණී ඝටිතාති පුන නික්ඛමිත්වා පබ්බජන්ති වා, තමෙව වා සකලත්තවාසං[3] වසන්ති. **එවං හි තෙ භික්ඛවෙ තතියා සමණබ්‍රාහ්මණා න පරිමුච්චිංසූති** පුරිමා විය තෙපි මාරස්ස ඉද්ධානුභාවා න මුච්චිංසු, යථාකාමකරණීයාව අහෙසුං. කිම්පන තෙ අකංසූති? ගාමනිගමරාජධානියො ඔසරිත්වා තෙසු තෙසු ආරාමුය්‍යානට්ඨානෙසු අස්සමං මාපෙත්වා නිවසන්තා කුලදාරකෙ හත්ථිඅස්සරථසිප්පාදීනි නානප්පකාරානි සිප්පානි සික්ඛාපෙසුං. ඉති තෙ, වාකරජාලෙන[4] ඝතියා මිගජාතා විය, මාරස්ස පාපිමතො දිට්ඨිජාලෙන පරික්ඛිත්තා[5] යථාකාමකරණීයා අහෙසුං.

තතූපමෙ අහං භික්ඛවෙ ඉමෙ චතුත්ථෙති අයං ඉමස්ස සාසනස්ස උපමා ආගතා. **අන්ධමකාසි මාරන්ති** න මාරස්ස අක්ඛීනි භින්දි; විපස්සනාපාදකං ඣානං සමාපන්නස්ස පන භික්ඛුනො ඉමං නාම ආරම්මණං නිස්සාය චිත්තං වත්තතීති මාරො පස්සිතුං න සක්කොති. තෙන වුත්තං: **අන්ධමකාසි මාරන්ති.** **අපදං වධිත්වා මාරචක්ඛුන්ති** තෙනෙව පරියායෙන යථා මාරස්ස චක්ඛු[6] අපදං හොති නිප්පදං, අප්පතිට්ඨං, නිරාරම්මණං, එවං[7] වධිත්වාති අත්ථො. **අදස්සනං ගතො පාපිමතොති** තෙනෙව පරියායෙන මාරස්ස පාපිමතො අදස්සනං ගතො; න හි සො අත්තනො මංසචක්ඛුනා[8] විපස්සනාපාදකජ්ඣානං සමාපන්නස්ස භික්ඛුනො ඤාණසරීරං දට්ඨුං සක්කොති.

පඤ්ඤාය චස්ස දිස්වාති[9] මග්ගපඤ්ඤාය චත්තාරි අරියසච්චානි දිස්වා චත්තාරො ආසවා පරික්ඛීණා හොන්ති. **තිණ්ණො ලොකෙ විසත්තිකන්ති** ලොකෙ සත්තවිසත්තභාවෙන විසත්තිකාති එවං සඞ්ඛං ගතං, අථවා, "විසත්තිකාති කෙනට්ඨෙන විසත්තිකා? විසතාති

1 කාමානමෙව එතං-A. කාමගුණානමෙතං--B, S.
2. අම්හාකං පුත්තො ජාතො-S. 3 සකලත්තං--B. S.
4. වාගුරජාලෙන-B. S. 5. පරික්ඛිපිත්වා-B. B 6. චක්ඛුං--S. E.
7. එවං--S. E. 8. මංසචක්ඛුනා තස්ස-B. S.
9. දිස්වා ආසවා පරික්ඛීණා හොන්තීති-B. S.

විසත්තිකා, (විසටාති විසත්තිකා, විසාලාති[1] විසත්තිකා, විසක්කතීති විසත්තිකා, විසං ගරතීති විසත්තිකා, විසංවාදිකාති විසත්තිකා), විසමූලාති විසත්තිකා, විසඵලාති විසත්තිකා, විසපරිභොගාති විසත්තිකා; විසතා වා[2] පන සා තණ්හා රූපෙ, සද්දෙ, ගන්ධෙ, රසෙ, ඵොට්ඨබ්බෙ"ති[3] එවං වා විසත්තිකාති සඞ්ඛං ගතං තණ්හං තිණ්ණා නිත්තිණ්ණා[4] උත්තිණ්ණා, තෙන වුච්චති, තිණ්ණා ලොකෙ විසත්තිකන්ති.

නිවාපසුත්තං පඤ්චමං.

---

1. 3. 6.

එවමෙම සුතන්ති පාසරාසිසුත්තං. තත්ථ **සාධු මයං ආවුසොති** ආයාචන්තා භණන්ති. එතෙ කිර පඤ්චසතා භික්ඛූ ජනපදවාසිනො දසබලං පස්සිස්සාමාති සාවත්ථිං අනුප්පත්තා. සත්ථුදස්සනං පන එතෙහි ලද්ධං, ධම්මකථං[5] න තාව සුණන්ති. තෙ සත්ථුගාරවෙන අම්හාකං භන්තෙ ධම්මකථං[5] කථෙථාති වත්තුං න සක්කොන්ති. බුද්ධා හි ගරූ හොන්ති; එකචාරිකො සීහො මිගරාජා විය, පභින්නකුඤ්ජරො විය, ඵණකත[6] ආසිවිසො විය, අග්ගික්ඛන්ධො[7] විය ච දුරාසදා. වුත්තම්පි චෙතං:

"ආසිවිසො යථා ඝොරො මිගරාජා ව[8] කෙසරි
නාගො ව[9] කුඤ්ජරො දන්තී එවං බුද්ධා දුරාසදා"ති.

එවං දුරාසදං සත්ථාරං තෙ භික්ඛූ සයං යාචිතුං අසක්කොන්තා ආයස්මන්තං ආනන්දං යාචමානා, **සාධු මයං ආවුසොති** ආහංසු.

අප්පෙව නාමාති අපි නාම ලභෙය්‍යාථ.[10] කස්මා පන ථෙරො තෙ භික්ඛූ රම්මකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අස්සමං උපසඞ්කමෙය්‍යාථාති ආහ? පාකටකිරියතාය. දසබලස්ස හි කිරියා ථෙරස්ස පාකටා හොති. ජානාති ථෙරෙව[11]: අජ්ජ සත්ථා ජෙතවනෙ වසිත්වා පුබ්බාරාමෙ දිවාවිහාරං කරිස්සති; අජ්ජ පුබ්බාරාමෙ වසිත්වා ජෙතවනෙ දිවාවිහාරං කරිස්සති; අජ්ජ එකකොව පිණ්ඩාය පවිසිස්සති; අජ්ජ භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො; ඉමස්මිං කාලෙ ජනපදචාරිකං නික්ඛමිස්සතීති. කිං පනස්ස එවං ජානනත්ථං චෙතොපරියඤාණං අත්ථීති? නත්ථි. අනුමානබුද්ධියා පන කතකිරියාය නයග්ගාහෙන ජානාති. යං හි දිවසං භගවා ජෙතවනෙ වසිත්වා පුබ්බාරාමෙ දිවාවිහාරං කාතුකාමො හොති, තදා සෙනාසනපරික්ඛාරභණ්ඩානං පටිසාමනාකාරං දස්සෙති. ථෙරො සම්මජ්ජනි-සඞ්කාරඡඩ්ඩනකාදීනි පටිසාමෙති. පුබ්බාරාමෙ වසිත්වා ජෙතවනං දිවාවිහාරාය ආගමනකාලෙපි එසෙව නයො. යදා පන

---

1. විපුලාති විසත්තිකා විසාලාති විසත්තිකා විසමාති-S.
2. විසාලා වා-L, S, E. 3. ඵොට්ඨබ්බෙති විසත්තිකා-L, S.
4. තිණ්ණා නිත්තිණ්ණා-S, E. 5. ධම්මිං කථං-B, S.
6. ඵණාකත-E. 7. මහාඅග්ගික්ඛන්ධො-B, S. 8. රාජා ව-B, S.
9. නාගොව-B, S. 10. ලභෙය්‍යාම-B, S. 11. ථෙරො-E, S.

එකකො පිණ්ඩාය පවිසිතුකාමො හොති, තදා පාතොව සරීරං පටිජග්ගිත්වා[1] ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා ද්වාරං පිධාය ඵලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසීදති. ථෙරා, අජ්ජ භගවා බුද්ධවෙනෙය්‍යබන්ධවං දිස්වා නිසින්නොති තාය සඤ්ඤාය ඤත්වා, ආවුසො අජ්ජ භගවා එකකොව පවිසිතුකාමො; තුම්හෙ භික්ඛාචාරසජ්ජා හොථාති භික්ඛූනං සඤ්ඤං දෙන්ති. යදා පන භික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො පවිසිතුකාමො හොති, තදා ගන්ධකුටිං උපඩ්ඪපිහිතං කත්වා ඵලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසීදති. ථෙරා තාය සඤ්ඤාය ඤත්වා පත්තචීවරගහණත්ථාය භික්ඛූනං සඤ්ඤං දෙන්ති. යදා පන ජනපදචාරිකං නික්ඛමිතුකාමො හොති, තදා එකං ද්වෙ ආලොපෙ අතිරෙකං භුඤ්ජති; සබ්බකාලං චඞ්කමනං ආරූළ්හො[2] අපරාපරං චඞ්කමති. ථෙරා තාය සඤ්ඤාය ඤත්වා, ආවුසො භගවා ජනපදචාරිකං චරිතුකාමො, තුම්හාකං කාතබ්බං කරොථාති භික්ඛූනං සඤ්ඤං දෙන්ති.

භගවා පඨමබොධියං වීසති වස්සානි අනිබද්ධවාසො අහොසි; පච්ඡා පඤ්චවීසති වස්සානි අබ්බොකිණ්ණං සාවත්ථිංයෙව උපනිස්සාය වසන්තො එකදිවසං ද්වෙ ඨානානි පරිභුඤ්ජති: ජෙතවනෙ රත්තිං වසිත්වා පුන දිවසෙ භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො දක්ඛිණද්වාරෙන සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා පාචීනද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා පුබ්බාරාමෙ දිවාවිහාරං කරොති. පුබ්බාරාමෙ රත්තිං වසිත්වා පුනදිවසෙ පාචීනද්වාරෙන සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා දක්ඛිණද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා ජෙතවනෙ දිවාවිහාරං කරොති. කස්මා? ද්වින්නං කුලානං අනුකම්පාය. මනුස්සත්තභාවෙ ඨිතෙන හි අනාථපිණ්ඩිකෙන විය අඤ්ඤෙන කෙනචි, මාතුගාමත්තභාවෙ ඨිතාය ච විසාඛාය විය අඤ්ඤාය[3] ඉත්ථියා තථාගතං උද්දිස්ස ධනපරිච්චාගො කතො නාම නත්ථි. තස්මා භගවා තෙසං අනුකම්පාය එකදිවසෙ ඉමානි ද්වෙ ඨානානි පරිභුඤ්ජති. තස්මිං පන දිවසෙ ජෙතවනෙ වසි. තස්මා ථෙරා, අජ්ජ භගවා සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා සායන්හකාලෙ ගත්තානි පරිසිඤ්චනත්ථාය පුබ්බකොට්ඨකං ගමිස්සති, අථාහං ගත්තානි පරිසිඤ්චිත්වා ඨිතං භගවන්තං යාචිත්වා රම්මකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අස්සමං ගහෙත්වා ගමිස්සාමි, එවමිමෙ භික්ඛූ භගවතො සම්මුඛා ලභිස්සන්ති ධම්මිං කථං සවනායාති චින්තෙත්වා තෙ භික්ඛූ එවමාහ.

මිගාරමාතුපාසාදොති විසාඛාය පාසාදෙ. සා හි මිගාරෙන සෙට්ඨිනා මාතුට්ඨානෙ ඨපිතත්තා මිගාරමාතාති වුච්චති. **පටිසල්ලානා වුට්ඨිතොති** තස්මිං කිර පාසාදෙ ද්වින්නං මහාසාවකානං සිරිගබ්භානං මජ්ඣෙ භගවතො සිරිගබ්භො අහොසි. ථෙරො ද්වාරං විවරිත්වා අන්තොගබ්භං සම්මජ්ජිත්වා මාලාකචවරං නීහරිත්වා මඤ්චපීඨං පඤ්ඤපෙත්වා සත්ථු සඤ්ඤං අදාසි. සත්ථා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සතො සම්පජානො සීහසෙය්‍යං උපගම්ම දරථං පටිප්පස්සම්භෙත්වා උට්ඨාය ඵලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසීදිත්වා සායන්හසමයෙ තතො

1. සරීරපටිජග්ගනං කත්වා-B, S. 2. චාරූළ්හො-B, S. 3. අඤ්ඤාය ච-L.

වුට්ඨාසි. තං සන්ධාය වුත්තං: **පටිසල්ලානා වුට්ඨිතොති. පරිසිඤ්චිතුන්ති** යො හි චුණ්ණමත්තිකාදීහි ගත්තානි උබ්බට්ටෙත්වා මල්ලක[1] මූලාදීහි වා ඝංසෙත්වා න්හායති, සො න්හායතීති වුච්චති. යො තථා අකත්වා පකතියාව න්හායති, සො පරිසිඤ්චතීති වුච්චති. භගවතො ච[2] සරීරෙ තථා හරිතබ්බං රජොජල්ලං නාම නූපලිප්පති.[3] උතුග්ගහණත්ථං පන භගවා කෙවලං උදකං[4] ඔතරති. තෙනාහ: **ගත්තානි පරිසිඤ්චිතුන්ති.**

පුබ්බකොට්ඨකොති පාචීනකොට්ඨකො. සාවත්ථියං කිර විහාරො කදාචි මහා හොති, කදාචි ඛුද්දකො. තථා හි, සො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ යොජනිකො අහොසි; සිඛිස්ස තිගාවුතො;[5] වෙස්සභුස්ස අඩ්ඪයොජනිකො; කකුසන්ධස්ස ගාවුතප්පමාණො; කොණාගමනස්ස අඩ්ඪගාවුතප්පමාණො; කස්සපස්ස වීසතිඋසභප්පමාණො; අම්හාකං භගවතො කාලෙ අට්ඨකරීසප්පමාණො ජාතො. තම්පි නගරං තස්ස විහාරස්ස කදාචි පාචීනතො හොති, කදාචි දක්ඛිණතො, කදාචි පච්ඡිමතො, කදාචි උත්තරතො. ජෙතවන-ගන්ධකුටියං පන චතුන්නං මඤ්චපාදානං පතිට්ඨිතට්ඨානං අචලමෙව. චත්තාරි හි අචලචෙතියට්ඨානානි නාම: මහාබොධිපල්ලඞ්කට්ඨානං, ඉසිපතනෙ ධම්මචක්කප්පවත්තනට්ඨානං, සංකස්සනගරද්වාරෙ[6] දෙවොරොහණකාලෙ සොපානස්ස පතිට්ඨානට්ඨානං[7] මඤ්චපාදට්ඨානන්ති.

අයං පන පුබ්බකොට්ඨකො කස්සපදසබලස්ස වීසතිඋසභියෙ[8] විහාරකාලෙ පාචීනද්වාරෙ[9] අහොසි. සො ඉදානිපි පුබ්බකොට්ඨකොත්වෙව පඤ්ඤායති. කස්සපදසබලස්ස කාලෙ අචිරවතී නගරං පරික්ඛිපිත්වා සන්දමානා පුබ්බකොට්ඨකං පත්වා උදකෙන භින්දිත්වා මහන්තං උදකදහං මාපෙසි, සමතිත්ථං අනුපුබ්බගම්භීරං. තත්ථ එකං රඤ්ඤො න්හානතිත්ථං, එකං නාගරානං, එකං භික්ඛුසඞ්ඝස්ස, එකං බුද්ධානන්ති එවං පාටිඑක්කානි[10] න්හානතිත්ථානි හොන්ති, රමණීයානි විප්පකිණ්ණරජතපට්ටසදිසවාලිකානි.[11]

ඉති භගවා ආයස්මතා ආනන්දෙන සද්ධිං යෙන අයං එවරූපො පුබ්බකොට්ඨකො තෙනුපසඞ්කමි ගත්තානි පරිසිඤ්චිතුං. අථායස්මා ආනන්දො උදකසාටිකං උපනෙසි.[12] භගවා රත්තදුපට්ටං අපනෙත්වා උදකසාටිකං නිවාසෙසි. ථෙරො දුපට්ටෙන සද්ධිං මහාචීවරං අත්තනො හත්ථගතං අකාසි. භගවා උදකං ඔතරි. සහොතරණෙනෙවස්ස[13] උදකෙ මච්ඡකච්ඡපා සබ්බෙ සුවණ්ණවණ්ණා අහෙසුං. යන්තනාළිකාහි

1. බල්ලක-M2 2. පි-B. S. 3. නූපලිම්පති-S. E.
4. උදකෙ-L. 5. තිගාවුතප්පමාණො-A. M2 P2. E 6. නගරෙ-B. S.
7. පතිට්ඨිතට්ඨානං-M2. P2 8. උසභ-B. S.
9. පාචීනතො කොට්ඨකො-S. පාචීනද්වාරකෙ-P1. T1. 10. පරිපාටියා-R.
11. වාලුකානි-L. 12. උපනාමෙසි-L. E.
13. සහොතරණෙන වස්ස-P1. T1.

සුවණ්ණරසධාරාවිස්සජ්ජනකාලො[1] විය, සුවණ්ණපට[2]පසාරණකාලො විය ච අහොසි. අථ භගවතො නහානවත්ථං දත්වා නහාත්වා පච්චුත්තිණ්ණස්ස ථෙරො රත්තදුපට්ටං උපනෙසි. භගවා තං නිවාසෙත්වා විජ්ජුල්ලතාසදිසං කායබන්ධනං බන්ධිත්වා මහාචීවරං අන්තන්තෙන සංහරිත්වා පදුමගබ්භසදිසං කත්වා උපනීතං ද්වීසු කණ්ණෙසු ගහෙත්වා අට්ඨාසි. තෙන වුත්තං: **පුබ්බකොට්ඨකෙ ගත්තානි පරිසිඤ්චිත්වා පච්චුත්තරිත්වා[3] එකචීවරො අට්ඨාසීති.**

එවං ඨිතස්ස පන භගවතො සරීරං විකසිතකමලුප්පලසරං,[4] සබ්බපාලි[5]ඵුල්ලපාරිච්ඡත්තකං, තාරාමරීචිවිකසිත[6]ගගනතලං, සිරියා අවහසමානං විය විරොචිත්ථ. බ්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපවිලාසිනී චස්ස ද්වත්තිංසවරලක්ඛණමාලා, ගන්ථිත්වා ඨපිතද්වත්තිංසචන්දමාලා විය, ද්වත්තිංස සූරියමාලා විය, පටිපාටියා ඨපිතා ද්වත්තිංස චක්කවත්තී, ද්වත්තිංස දෙවරාජා, ද්වත්තිංස මහාබ්‍රහ්මානො විය ච අතිවිය විරොචිත්ථ. වණ්ණනාභූමි නාමෙසා. එවරූපෙසු ඨානෙසු බුද්ධානං සරීරවණ්ණං වා ගුණවණ්ණං වා චුණ්ණියපදෙහි වා ගාථාහි වා[7] අත්ථඤ්ච උපමායො ච කාරණානි ච ආහරිත්වා පටිබලෙන ධම්මකථිකෙන පූරෙත්වා කථෙතුං වට්ටති. එවරූපෙසු හි ඨානෙසු ධම්මකථිකස්ස ථාමො වෙදිතබ්බො.

ගත්තානි පුබ්බාපයමානොති පකතිභාවං[8] ගමයමානො. නිරුදකානි කුරුමානො, සුක්ඛාපයමානොති අත්ථො. සොදකෙ ගත්තෙ[9] චීවරං පාරුපන්තස්ස හි චීවරෙ කණ්ණිකා උට්ඨහන්ති, පරික්ඛාරභණ්ඩං දුස්සති. බුද්ධානං පන සරීරෙ රජොජල්ලං න උපලිප්පති; පදුමපත්තෙ පක්ඛිත්තඋදබින්දු[10] විය උදකං විනිවට්ටිත්වා ගච්ඡති. එවං සන්තෙපි සික්ඛාගාරවතාය භගවා, පබ්බජිතවත්තං නාමෙතන්ති මහාචීවරං උභොසු කණ්ණෙසු ගහෙත්වා පුරතො කායං පටිච්ඡාදෙත්වා අට්ඨාසි.

තස්මිං ඛණෙ ථෙරො චින්තෙසි: භගවා මහාචීවරං පාරුපිත්වා මිගාරමාතුපාසාදං ආරබ්භ ගමනාභිනීහාරතො පට්ඨාය දූරාභිවත්තියො භවිස්සති. බුද්ධානං හි අධිප්පායකොපනං නාම එකචාරිකසීහස්ස ගහණත්ථං හත්ථප්පසාරණං විය, පභින්නවරවාරණස්ස සොණ්ඩාය පරාමසනං විය, උග්ගතෙජස්ස ආසීවිසස්ස ගීවාය ගහණං විය ච භාරියං හොති. ඉධෙව රම්මකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අස්සමස්ස වණ්ණං කථෙත්වා තත්ථ ගමනත්ථාය භගවන්තං යාචිස්සාමීති. සො තථා අකාසි. තෙන වුත්තං: **අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො-පෙ-අනුකම්පං උපාදායාති.** තත්ථ **අනුකම්පං උපාදායාති** භගවතො සම්මුඛා ධම්මිං කථං[11] සොස්සාමාති තං අස්සමං ගතානං පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං අනුකම්පං පටිච්ච. තෙසු කාරුඤ්ඤං කත්වාති අත්ථො.

---

1. ධාරානිසිඤ්චමානකාලො-B. S. 2. සුවණ්ණපට්ට-M. 3. පරිසිඤ්චිත්වා-L. S.
4. කමලුප්පලවනං-S. 5. සබ්බඵාලි-S. E. 6. විකසිතමිව-S.
7. ගාථාපදෙහි වා-A. M2. P2. 8. පුබ්බභාවං-P1. T1. පුබ්බභාවං පකතිභාවං-E.
9. සොදකෙන ගත්තෙන-S. 10. උදකබින්දු-P1. T1. S. E. 11. ධම්මකථං-L.

ධම්මියා කථායාති දසසු පාරමිතාසු අඤ්ඤතරාය පාරමියා චෙව මහාභිනික්ඛමනස්ස ච වණ්ණං කථයමානා සන්නිසින්නා හොන්ති. **ආගමයමානොති** ඔලොකයමානො. අහං බුද්ධොති සහසා අප්පවිසිත්වා යාව සා කථා නිට්ඨාති[1] තාව අට්ඨාසීති අත්ථො. **අග්ගළං ආකොටෙසීති** අග්ගනඛෙන කවාටෙ සඤ්ඤං අදාසි. **විවරිංසූති** සොතං ඔදහිත්වාව නිසින්නත්තා තං ඛණංයෙව[2] ආගන්ත්වා විවරිංසු. **පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙති** බුද්ධකාලෙ කිර යත්ථ යත්ථ එකොපි භික්ඛු විහරති, සබ්බත්ථ[3] බුද්ධාසනං පඤ්ඤත්තමෙව හොති.

කස්මා? භගවා කිර අත්තනො සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ඵාසුකට්ඨානෙ විහරන්තෙ මනසිකරොති: අසුකො මය්හං සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ගතො; අසක්ඛි නු ඛො විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං, නොති. අථ නං පස්සති, කම්මට්ඨානං විස්සජ්ජෙත්වා අකුසලවිතක්කං විතක්කයමානං. තතො, කථං හි නාම මාදිසස්ස සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විහරන්තං ඉමං කුලපුත්තං අකුසලවිතක්කා අභිභවිත්වා[4] අනමතග්ගෙ වට්ටදුක්ඛෙ සංසාදෙස්සන්තීති[5] තස්ස අනුග්ගහත්ථං තත්ථෙව අත්තානං දස්සෙත්වා තං කුලපුත්තං ඔවදිත්වා ආකාසං උප්පතිත්වා පුන අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගච්ඡති. අථෙවං ඔවදියමානා තෙ භික්ඛූ චින්තයිංසු: සත්ථා අම්හාකං මනං ජානිත්වා ආගන්ත්වා අම්හාකං සමීපෙ ඨිතංයෙව අත්තානං දස්සෙති; තස්මිං ඛණෙ[6] භන්තෙ ඉධ නිසීදථ, ඉධ නිසීදථාති[7] ආසනපරියෙසනං නාම භාරොති තෙ ආසනං[8] පඤ්ඤපෙත්වාව විහරන්ති. යස්ස පීඨං අත්ථි, සො තං පඤ්ඤපෙති. යස්ස නත්ථි, සො මඤ්චං වා ඵලකං වා කට්ඨං වා පාසාණං වා වාලිකපුඤ්ජං වා පඤ්ඤපෙති. තං අලභමානා[9] පුරාණපණ්ණානිපි සඞ්කඩ්ඪිත්වා තත්ථ පංසුකූලං පත්ථරිත්වා ඨපෙන්ති.[10] ඉධ පන පකතිපඤ්ඤත්තමෙව ආසනං අහොසි. තං සන්ධාය වුත්තං: **පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදීති.**

කාය නුත්ථාති කතමාය නු කථාය සන්නිසින්නා භවථාති අත්ථො. කාය නෙත්ථාතිපි පාළි. තස්සා කතමාය නු එත්ථාති අත්ථො. කාය නොත්ථාතිපි පාළි. තස්සා පුරිමොයෙවත්ථො. **අන්තරා කථාති** කම්මට්ඨානමනසිකාර-උද්දෙස-පරිපුච්ඡාදීනං අන්තරා අඤ්ඤා එකා කථා. **විප්පකතාති** මම ආගමනපච්චයා අපරිනිට්ඨිතා සිඛං අප්පත්තා. **අථ භගවා අනුප්පත්තොති** අථ එතස්මිං කාලෙ භගවා ආගතො. **ධම්මී වා කථාති** දසකථාවත්ථුනිස්සිතා වා ධම්මකථා[11]. **අරියො වා තුණ්හීභාවොති** එත්ථ පන දුතියජ්ඣානම්පි අරියො තුණ්හීභාවො, මූල

1 න නිට්ඨාසි-A. M2. P2. E. 2. තං ඛණෙයෙව-L. 3. තත්ථ තත්ථ-S.
4. අභිභවිත්වා කාලං කරිත්වා-P1. T1. 5. සංසාදෙන්තීති-L. සංසීදෙන්තීති-B.S.
6. ඛණෙ ච-S. 7. භන්තෙ ඉධ නිසීදථාති-P1. T1. 8. භාරොති ආසනං-B.S.
9. අලභමානො-L. B. S. 10. ඨපෙති-L. 11. ධම්මී කථා-B. S.

කම්මට්ඨානම්පි. තස්මා තං ඨානං අපෙක්ඛිත්වා නිසින්නොපි මූලකම්මට්ඨා-නං ගහෙත්වා නිසින්නොපි භික්ඛු අරියෙන තුණ්හීභාවෙන නිසින්නොති වෙදිතබ්බො.

ද්වෙමා භික්ඛවෙ පරියෙසනාති කස්මා[1] ආරභි? තෙ භික්ඛූ සම්මුඛා ධම්මකථං[2] සොස්සාමාති ථෙරස්ස භාරං අකංසු. ථෙරො තෙසං අසම්මගමනං අකාසි. තෙ තත්ථ නිසීදිත්වා අතිරච්ඡානකථිකා හුත්වා ධම්මියා කථාය නිසීදිංසු. අථ භගවා අයං තුම්හාකං පරියෙසනා අරිය-පරියෙසනා නාමාති දස්සෙතුං ඉමං දෙසනං ආරභි. තත්ථ **කතමා ච භික්ඛවෙ අනරියා පරියෙසනා**ති එත්ථ යථා මග්ගකුසලො පුරිසො පඨමං වජ්ජෙතබ්බං අපායමග්ගං දස්සෙන්තො, වාමං මුඤ්චිත්වා දක්ඛිණං ගණ්හාති වදති, එවං භගවා දෙසනාකුසලත්තාය පඨමං වජ්ජෙ තබ්බං අනරියපරියෙසනං ආවිකත්වා පච්ඡා ඉතරං ආවිකරිස්සාමීති උද්දෙසානුක්කමං භින්දිත්වා එවමාහ.

ජාතිධම්මොති ජායනසභාවො; **ජරාධම්මො**ති ජීරණසභාවො; **බ්‍යාධිධම්මො**ති බ්‍යාධිසභාවො; **මරණධම්මො**ති මරණසභාවො; **සොකධම්මො**ති සොචනකසභාවො; **සංකිලෙසධම්මො**ති සංකිලිස්සන සභාවො. **පුත්තභරිය**න්ති පුත්තා ච භරියා ච. එස නයො සබ්බත්ථ. **ජාතරූපරජත**න්ති එත්ථ පන ජාතරූපන්ති සුවණ්ණං; රජතන්ති යං කිඤ්චි වොහාරූපගං ලොහමාසකාදි. **ජාතිධම්මා හෙතෙ භික්ඛවෙ උපධයො**ති එතෙ පඤ්ච කාමගුණා උපධයො[3] නාම හොන්ති; තෙ සබ්බෙපි ජාතිධම්මාති දස්සෙති. බ්‍යාධිධම්මවාරාදීසු ජාතරූපරජතං න ගහිතං. න හෙතස්ස සීසරොගාදයො බ්‍යාධයො නාම හොන්ති; න සත්තානං විය චුතිසඞ්ඛාතං මරණං, න සොකො උප්පජ්ජති. අයාදීහි[4] පන සඞ්කිලෙසෙහි සඞ්කිලිස්සතීති සඞ්කිලෙස[5]ධම්මවාරෙ ගහිතං; තථා උතුසමුට්ඨානත්තා ජාතිධම්මවාරෙ; මලං ගහෙත්වා ජීරණතො ජරාධම්මවාරෙ ච. **අයං භික්ඛවෙ අරියා පරියෙසනා**ති භික්ඛවෙ අයං සයං නිද්දොසතායපි, අරියෙහි පරියෙසිතබ්බතායපි **අරියපරියෙසනා**ති වෙදිතබ්බා.

අහම්පි සුදං භික්ඛවෙති කස්මා ආරභි? මූලතො පට්ඨාය මහා-භිනික්ඛමනං දස්සෙතුං. එවං කිරස්ස අහොසි: භික්ඛවෙ අහම්පි පුබ්බෙ අනරියපරියෙසනං පරියෙසිං. ස්වාහං තං පහාය අරියපරියෙසනං පරියෙසිත්වා සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො. පඤ්චවග්ගියාපි අනරියපරියෙ සනං පරියෙසිංසු. තෙ තං පහාය අරියපරියෙසනං පරියෙසිත්වා ඛීණා සවභූමිං පත්තා. තුම්හෙපි මමඤ්චෙව පඤ්චවග්ගියානඤ්ච මග්ගං[6] ආරූළ්හා. අරියපරියෙසනා තුම්හාකං පරියෙසනාති මූලතො පට්ඨාය අත්තනො මහාභිනික්ඛමනං දස්සෙතුං ඉමං දෙසනං ආරභි.

---

1. එකා-S. 2. ධම්මිං කථං-B. S. 3. කාමගුණූපධයො-L.
4. ජරාදීහි-S. 5. සංකිලෙසිකා-B. S. 6. තුම්හෙපි සමෙව මග්ගං-A M1. P2.

තරුණොව සමානොති තරුණොව සමානො; **සුසුකාළකෙසොති** සුට්ඨුකාළකෙසො, අඤ්ජනවණ්ණකෙසො හුත්වාති අත්ථො; **භද්‍රෙනාති**[1] ලද්ධකෙන[2]; **පඨමෙන වයසාති** තිණ්ණං වයානං පඨමවයෙන. **අකාමකානන්ති** අනිච්ඡමානානං; අනාදරත්ථෙ සාමිවචනං. **අස්සූනි මුඛෙ එතෙසන්ති** අස්සුමුඛා, තෙසං **අස්සුමුඛානං**; අස්සුකිලින්නමුඛානන්ති අත්ථො; **රුදන්තානන්ති** කන්දිත්වා රොදමානානං.[3]

කිංකුසලගවෙසීති කිං කුසලන්ති ගවෙසමානො. **අනුත්තරං සන්තිවරපදන්ති** උත්තමං සන්තිසඞ්ඛාතං වරපදං; නිබ්බානං පරියෙසමානොති අත්ථො. **යෙන ආළාරොති** එත්ථ ආළාරොති තස්ස නාමං; දීඝපිඞ්ගලො කිර සො; තෙනස්ස ආළාරොති නාමං අහොසි. **කාලාමොති** ගොත්තං. **විහරතායස්මාති** විහරතු ආයස්මා. **යත්ථ විඤ්ඤූ පුරිසොති** යස්මිං ධම්මෙ පණ්ඩිතො පුරිසො. **සකං ආචරියකන්ති** අත්තනො ආචරියසමයං. **උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍යාති** පටිලභිත්වා විහරෙය්‍ය. එත්තාවතා තෙන ඔකාසො කතො හොති.

තං ධම්මන්ති තං තෙසං සමයතන්තිං. **පරියාපුණින්ති** සුත්වාව[4] උග්ගණ්හිං. **ඔට්ඨපහතමත්තෙනාති** තෙන වුත්තස්ස පටිග්ගහණත්ථං ඔට්ඨපහරණමත්තෙන; අපරාපරං කත්වා ඔට්ඨසඤ්චාරණ[5]මත්තෙනාති අත්ථො. **ලපිතලාපනමත්තෙනාති** තෙන ලපිතස්ස පටිලාපනමත්තකෙන. **ඤාණවාදන්ති** ජානාමීති වාදං; **ථෙරවාදන්ති** ථිරභාවවාදං; ථෙරො අහමෙත්ථාති එතං වචනං. **අහඤ්චෙව අඤ්ඤෙ චාති** න කෙවලං අහං, අඤ්ඤෙපි බහූ එවං වදන්ති. **කෙවලං සද්ධාමත්තකෙනාති** පඤ්ඤාය අසච්ඡිකත්වා සුද්ධෙන සද්ධාමත්තකෙනෙව. බොධිසත්තො කිර වාචාය ධම්මං උග්ගණ්හන්තොයෙව න කාලාමස්ස වාචාය පරියත්ති[6]මත්තමෙව අස්මිං ධම්මෙ, අද්ධා එස සත්තන්නං සමාපත්තීනං ලාභීති අඤ්ඤාසි. තෙනස්ස එතදහොසි. **ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං පවෙදෙසීති** ආකිඤ්චඤ්ඤායතනපරියොසානා සත්ත සමාපත්තියො මං ජානාපෙසි. **සද්ධාති** ඉමාසං සත්තන්නං සමාපත්තීනං නිබ්බත්තනත්ථාය සද්ධා. විරියාදීසුපි එසෙව නයො. **පදහෙය්‍යන්ති** පයොගං කරෙය්‍යං.

න චිරස්සෙව තං ධම්මං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහාසින්ති බොධිසත්තො[7] විරියං පග්ගණ්හිත්වා කතිපාහස්සෙව සත්ත සුවණ්ණනිස්සෙණියො සඞ්ඝාටෙන්තො[8] විය සත්ත සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙසි. තස්මා එවමාහ. **ලාභා නො ආවුසොති** අනුසූය්‍යකො කිරෙස කාලාමො. තස්මා අයං අධුනාගතො, කින්ති කත්වා ඉමං ධම්මං නිබ්බත්තෙසීති උසූයං අකත්වා පසන්නො පසාදං පවෙදෙන්තො එවමාහ. **උභොව සන්තා ඉමං ගණං පරිහරාමාති** මහා අයං ගණො, ද්වෙපි ජනා පරිහරාමාති වත්වා ගණස්ස සඤ්ඤං අදාසි; අහම්පි සත්තන්නං

1 භද්දෙනාති-L, E. 2. භද්දකෙන-B. S. 3 රුදමානානං-B. S.
4. සුත්වා-L 5. ඔට්ඨසඤ්චාරණ-S, සඤ්චරණ-E
6. පරියත්ති-B, S. 7. බොධිසත්තො කිර-B, S. 8. සම්පාදෙන්තො-S.

සමාපත්තීනං ලාභී, මහාපුරිසොපි සත්තන්නමෙව; එත්තකා නාම[1] මහාපුරිසස්ස සත්තාහෙන පරිකම්මං උග්ගණ්හතො, එත්තකා මඤ්ඤාති මජ්ඣෙ භින්දිත්වා අදාසි.

උළාරායාති උත්තමාය; **පූජායාති**, කාලාමස්ස කිර උපට්ඨාකා ඉත්ථියොපි පුරිසාපි ගන්ධමාලාදීනි ගහෙත්වා ආගච්ඡන්ති. කාලාමො, ගච්ඡථ මහාපුරිසං පූජෙථාති වදති. තෙ තං[2] පූජෙත්වා යං අවසිට්ඨං හොති, තෙන කාලාමං පූජෙන්ති; මහග්ඝානි මඤ්චපීඨානි ආහරන්ති; තානිපි මහාපුරිසස්ස දාපෙත්වා යදි අවසිට්ඨං හොති, අත්තනා[3] ගණ්හාති. ගතගතට්ඨානෙ වරසෙනාසනං බොධිසත්තස්ස ජග්ගාපෙත්වා සෙසකං අත්තනා[3] ගණ්හාති. එවං උළාරාය පූජාය පූජෙසි.

නායං ධම්මො නිබ්බිදායාති ආදිසු අයං සත්තසමාපත්තිධම්මො නෙව වට්ටෙ නිබ්බින්දනත්ථාය, න විරජ්ජනත්ථාය, න රාගාදීනං නිරොධත්ථාය, න උපසමත්ථාය, න අභිඤ්ඤෙය්‍යධම්මං අභිජානනත්ථාය, න චතුමග්ගසම්බොධාය, න නිබ්බානසච්ඡිකිරියාය සංවත්තතීති අත්ථො. **යාවදෙව ආකිඤ්චඤ්ඤායතනූපපත්තියාති** යාව සට්ඨිකප්පසහස්සායුපරිමාණෙ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනභවෙ උපපත්ති, තාවදෙව සංවත්තති, න තතො උද්ධං. එවමයං පුනරාවත්තනකධම්මො එව; යඤ්ච ඨානං පාපෙති තං ජාතිජරාමරණෙහි අපරිමුත්තමෙව, මච්චුපාසපරික්ඛිත්තමෙවාති.

තතො පට්ඨාය ච පන මහාසත්තො යථා නාම ජාතජිඝච්ඡිත පුරිසො මනුඤ්ඤං භොජනං ලභිත්වා සම්පියායමානොපි භුඤ්ජිත්වා පිත්තවසෙන වා සෙම්හවසෙන වා මක්ඛිකාවසෙන වා[4] ඡඩ්ඩෙත්වා පුන එකපිණ්ඩම්පි භුඤ්ජිස්සාමීති චිත්තං න උප්පාදෙති; එවමෙව ඉමා සත්ත සමාපත්තියො මහන්තෙන උස්සාහෙන නිබ්බත්තෙත්වාපි, තාසු ඉමං පුනරාවත්තනකාදිභෙදං ආදීනවං දිස්වා, පුන ඉමං ධම්මං ආවජ්ජිස්සාමි වා සමාපජ්ජිස්සාමි වා අධිට්ඨහිස්සාමි වා වුට්ඨහිස්සාමි වා පච්චවෙක්ඛිස්සාමි වාති චිත්තමෙව න උප්පාදෙසි. **අනලංකරිත්වාති** අලං ඉමිනා, අලං ඉමිනාති[5] පුනප්පුනං අලං[6] කරිත්වා. **නිබ්බිජ්ජාති** නිබ්බින්දිත්වා; **අපක්කමින්ති** අගමාසිං.[7]

න ඛො රාමො ඉමං ධම්මන්ති ඉධාපි බොධිසත්තො තං ධම්මං උග්ගණ්හන්තොයෙව අඤ්ඤාසි: අයං අට්ඨසමාපත්තිධම්මො න උද්දකස්ස[8] වාචාය උග්ගහිතමත්තොව,[9] අද්ධා පනෙස අට්ඨසමාපත්තිලාභීති. තෙනස්ස එතදහොසි: න ඛො රාමො—පෙ—ජානං පස්සං විහාසීති. සෙසමෙත්ථ පුරිමවාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

---

1. ජනා-B. S. 2. තෙසං-P1. T1. තෙ මං-B. 3. අත්තනො-L.
4. මුච්ඡිතාව[illegible]-S. මච්ඡිකාවසෙන වා-M2. P2. මක්ඛිකාවසෙන වා-P1. T1.
5. කරිත්වාති අලං ඉමිනාති-L. 6. අනලං-L. B. S. 7. නිබ්බින්දිත්වා අගමාසි-L.
8. ධම්මො උද්දකස්ස-S. 9. මත්තොව ඨපිතො-S. මත්තො ඨපිතො-B.

සෙන[1] උරුවෙලා සෙනානිගමොති එත්ථ **උරුවෙලාති** මහාවෙලා, මහාවාලිකරාසීති අත්ථො. අථවා, උරූති වාලිකා වුච්චති; වෙලාති මරියාදා; වෙලාතික්කමනහෙතු ආභතා උරු **උරුවෙලාති** එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. අතීතෙ කිර අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ දසසහස්සා කුලපුත්තා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තස්මිං පදෙසෙ විහරන්තා එකදිවසං සන්නිපතිත්වා කතිකවත්තං අකංසු: කායකම්මවචීකම්මානි නාම පරෙසම්පි පාකටානි හොන්ති; මනොකම්මං පන අපාකටං; තස්මා යො කාමවිතක්කං වා බ්‍යාපාදවිතක්කං වා විහිංසාවිතක්කං වා විතක්කෙති, තස්ස අඤ්ඤො චොදකො නාම නත්ථි; සො අත්තනාව අත්තානං චොදෙත්වා පත්තපුටෙන[2] වාලිකං ආහරිත්වා ඉමස්මිං ඨානෙ ආකිරතු; ඉදමස්ස දණ්ඩකම්මන්ති. තතො පට්ඨාය යො තාදිසං විතක්කං විතක්කෙති, සො තත්ථ පත්තපුටෙන[2] වාලිකං ආකිරති. එවං තත්ථ අනුක්කමෙන මහාවාලිකරාසි ජාතො. තතො නං[3] පච්ඡිමා ජනතා පරික්ඛිපිත්වා චෙතියට්ඨානමකාසි. තං සන්ධාය වුත්තං: **උරුවෙලාති** මහාවෙලා, මහාවාලිකරාසීති අත්ථොති. තමෙව සන්ධාය වුත්තං: අථවා, උරූති වාලිකා වුච්චති; වෙලාති මරියාදා; වෙලාතික්කමනහෙතු ආභතා උරු උරුවෙලාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බොති.

සෙනා-නිගමොති සෙනාය නිගමො; පඨමකප්පිකානං කිර තස්මිං ඨානෙ සෙනානිවෙසො[4] අහොසි; තස්මා සො පදෙසො සෙනානිගමොති වුච්චති.[5] සෙනානි-ගාමොතිපි පාඨො. සෙනානී නාම සුජාතාය පිතා, තස්ස ගාමොති අත්ථො. **තදවසරින්ති** තත්ථ ඔසරිං. **රමණීයං භූමිභාගන්ති** සුපුප්ඵිතනානප්පකාරජලජ[6]පුප්ඵවිචිත්තං මනොරමං භූමිභාගං. **පාසාදිකඤ්ච වනසණ්ඩන්ති** මොරපිඤ්ඡකලාප[7]සදිසං පසාදජනනං වනසණ්ඩඤ්ච අද්දසං; **නදිඤ්ච සන්දන්තින්ති** සන්දමානඤ්ච මණික්ඛන්ධසදිසවිමලනීලසීතලසලිලං නෙරඤ්ජරං නදිං අද්දසං. **සෙතකන්ති** පරිසුද්ධං, නික්කද්දමං; **සුපතිත්ථන්ති** අනුපුබ්බගම්භීරෙහි සුන්දරෙහි තිත්ථෙහි උපෙතං; **රමණීයන්ති** රජතපට්ටසදිසවිප්පකිණ්ණ වාලිකං පහූතමච්ඡකච්ඡපං අභිරාමදස්සනං. **සමන්තා ච ගොචරගාමන්ති** තස්ස පදෙසස්ස සමන්තා අවිදූරෙ ගමනාගමනසම්පන්නං සම්පන්නපබ්බජිතානං සුලභපිණ්ඩං ගොචරගාමඤ්ච අද්දසං. **අලං වතාති** සමත්ථං වත. **තත්ථෙව නිසීදින්ති** බොධිපල්ලඞ්කෙ නිසජ්ජං සන්ධායාහ. උපරිසුත්තස්මිං හි තත්ථෙවාති දුක්කරකාරිකට්ඨානං අධිප්පෙතං; ඉධ පන බොධිපල්ලඞ්කො. තෙනාහ· තත්ථෙව නිසීදින්ති. **අලමිදං පධානායාති** ඉදං ඨානං පධානත්ථාය සමත්ථන්ති එවං **චින්තෙත්වා නිසීදින්ති** අත්ථො.

---

1. සෙනානෙ-S. 2. පට්ටපුටෙන-B. 3. නං තතො-I.
4. නිවෙසා-S, නිවාසො-E 5. වුච්චති තමෙව සන්ධාය වුත්තං-L.
6. ජලජථලජ-B, S. 7. මොරකලාප-B, S.

අජ්ඣගමන්ති අධිගච්ඡිං, පටිලභිං. **ඤාණඤ්ච පන මෙ දස්සනන්ති** සබ්බධම්මදස්සනසමත්ථඤ්ච මෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං උදපාදි. **අකුප්පා මෙ විමුත්තීති** මය්හං අරහත්තඵලවිමුත්ති අකුප්පතාය ච අකුප්පාරම්මණතාය ච අකුප්පා. සා හි රාගාදීහි න කුප්පතීති අකුප්පතායපි අකුප්පා; අකුප්පං නිබ්බානමස්සා ආරම්මණන්ති අකුප්පාරම්මණතායපි අකුප්පා. **අයමන්තිමා ජාතීති** අයං සබ්බපච්ඡිමා ජාති; **නත්ථිදානි පුනබ්භවොති** ඉදානි මෙ පුන පටිසන්ධි නාම නත්ථීති එවං පච්චවෙක්ඛණාඤාණම්පි මෙ උප්පන්නන්ති දස්සෙති.

අධිගතොති පටිවිද්ධො. **ධම්මොති** චතුසච්චධම්මො. **ගම්භීරොති** උත්තානභාවපටික්ඛෙපවචනමෙතං. **දුද්දසොති** ගම්භීරත්තාව දුද්දසො, දුක්ඛෙන දට්ඨබ්බො, න සක්කා සුඛෙන දට්ඨුං. **දුද්දසත්තාව දුරනුබොධො**, දුක්ඛෙන අවබුජ්ඣිතබ්බො, න සක්කා සුඛෙන අවබුජ්ඣිතුං. **සන්තොති** නිබ්බුතො. **පණීතොති** අතප්පකො. ඉදං ද්වයං ලොකුත්තරමෙව සන්ධාය වුත්තං. **අතක්කාවචරොති** තක්කෙන අවචරිතබ්බො, ඔගාහිතබ්බො න හොති; ඤාණෙනෙව අවචරිතබ්බො. **නිපුණොති** සණ්හො; **පණ්ඩිතවෙදනීයොති** සම්මාපටිපදං පටිපන්නෙහි පණ්ඩිතෙහි වෙදිතබ්බො.

ආලයරාමාති සත්තා පඤ්චසු කාමගුණෙසු[1] ආලීයන්ති[2]; තස්මා තෙ ආලයාති වුච්චන්ති; අට්ඨසතතණ්හාවිචරිතානි ආලයන්ති[3]; තස්මා ආලයාති වුච්චන්ති; තෙහි ආලයෙහි රමන්තීති ආලයරාමා. ආලයෙසු රතාති **ආලයරතා**. ආලයෙසු සුට්ඨු මුදිතාති **ආලයසම්මුදිතා**. යථෙව හි සුසජ්ජිතං පුප්ඵඵලභරිතරුක්ඛාදිසම්පන්නං උය්‍යානං පවිට්ඨො රාජා තාය තාය සම්පත්තියා රමති, සම්මුදිතො ආමොදිතපමොදිතො හොති, න උක්කණ්ඨති, සායම්පි නික්ඛමිතුං න ඉච්ඡති; එවමිමෙහිපි[4] කාමාලයතණ්හාලයෙහි සත්තා රමන්ති, සංසාරවට්ටෙ සම්මුදිතා අනුක්කණ්ඨිතා වසන්ති; තෙන තෙසං භගවා දුවිධම්පි ආලයං උය්‍යානභූමිං විය දස්සෙන්තො **ආලයරාමාති** ආදිමාහ.

යදිදන්ති නිපාතො. තස්ස, ඨානං සන්ධාය යං ඉදන්ති, පටිච්චසමුප්පාදං සන්ධාය යො අයන්ති අයමත්ථො[5] දට්ඨබ්බො. **ඉදප්පච්චයතා-පටිච්චසමුප්පාදොති** ඉමෙසං පච්චයා ඉදප්පච්චයා; ඉදප්පච්චයා එව ඉදප්පච්චයතා; ඉදප්පච්චයතා ච සා, පටිච්චසමුප්පාදො චාති ඉදප්පච්චයතා-පටිච්චසමුප්පාදො. සඞ්ඛාරාදිපච්චයානං (අවිජ්ජාදීනං) එතං[6] අධිවචනං. **සබ්බසඞ්ඛාරසමථොති** ආදි සබ්බං නිබ්බානමෙව[7]. යස්මා හි තං ආගම්ම සබ්බසඞ්ඛාරවිප්ඵන්දිතානි සම්මන්ති, වූපසම්මන්ති,[8] තස්මා

1. පඤ්චකාමගුණෙ-L. B. S. පඤ්චකාමගුණෙසු-D1.
2. අල්ලීයන්ති-P1. T1, ආලයන්ති-S. E. 3. අල්ලීයන්ති-P1: T1.
4. එවමිමෙහි-L. B. S. 5. එවමෙත්ථො-B. S.
6. සංඛාරාදිපච්චයානං එතං-L. S. T2. E. 7. නිබ්බානවෙවචනමෙව-S.
8. වූපසම්මන්ති-S. උපසම්මන්ති-E.

සබ්බසඞ්ඛාරසමථොති වුච්චති. යස්මා ච තං ආගම්ම සබ්බෙ උපධයො පටිනිස්සට්ඨා හොන්ති, සබ්බා තණ්හා ඛීයන්ති,[1] සබ්බෙ කිලෙසරාගා විරජ්ජන්ති, සබ්බං දුක්ඛං නිරුජ්ඣති, තස්මා **සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො, තණ්හක්ඛයො, විරාගො, නිරොධො**ති වුච්චති. සා[2] පනෙසා තණ්හා භවෙන භවං, ඵලෙන වා සද්ධිං කම්මං විනති,[3] සංසිබ්බතීති කත්වා වානන්ති වුච්චති. තතො නික්ඛන්තං වානතොති **නිබ්බානං**.

සො මමස්ස කිලමථොති යා අජානන්තානං දෙසනා නාම, සො මම කිලමථො අස්ස. සා මම විහෙසා අස්සාති අත්ථො. කායකිලමථො චෙව කායවිහෙසා ච අස්සාති වුත්තං හොති. චිත්තෙ පන උභයම්පෙතං බුද්ධානං නත්ථි. **අපිස්සූ**ති අනුබ්‍රූහනත්ථෙ නිපාතො. සො, න කෙවලං එතදහොසි, ඉමාපි ගාථා පටිභංසූති දීපෙති. **මන්ති** මම; **අනච්ඡරියා**ති අනු අච්ඡරියා; **පටිභංසූ**ති පටිභානසඞ්ඛාතස්ස ඤාණස්ස ගොචරා අහෙසුං; පරිවිතක්කයිතබ්බතං පාපුණිංසු.

කිච්ඡෙනාති දුක්ඛෙන; න[4] දුක්ඛාය පටිපදාය. බුද්ධානං හි චත්තාරොපි මග්ගා සුඛා පටිපදාව හොන්ති. පාරමීපූරණකාලෙ පන සරාග-සදොස-සමොහස්සෙව සතො ආගතාගතානං යාචකානං, අලඞ්කත පටියත්තං සීසං කන්තිත්වා,[5] ගලලොහිතං නීහරිත්වා, සුඅඤ්ජිතානි අක්ඛීනි උප්පාටෙත්වා, කුලවංසප්පදීපං[6] පුත්තං, මනාපචාරිනිං භරියන්ති එවමාදීනි දෙන්තස්ස, අඤ්ඤානි ච ඛන්තිවාදිසදිසෙසු අත්තභාවෙසු ඡෙජ්ජභෙජ්ජාදීනි[7] පාපුණන්තස්ස ආගමනිය[8]පටිපදං සන්ධායෙතං වුත්තං. **හල**න්ති එත්ථ හකාරො නිපාතමත්තො. අලන්ති අත්ථො. **පකාසිතු**න්ති දෙසිතුං එවං කිච්ඡෙන අධිගතස්ස ධම්මස්ස අලං දෙසිතුං[9], පරියත්තං දෙසිතුං; කො අත්ථො දෙසිතෙනාති වුත්තං හොති. **රාගදොසපරෙතෙහී**ති රාගදොසඵුට්ඨෙහි, රාගදොසානුගතෙහි වා.

පටිසොතගාමින්ති නිච්චාදීනං පටිසොතං අනිච්චං, දුක්ඛමනත්තා අසුභන්ති එවං ගතං චතුසච්චධම්මං. **රාගරත්තා**ති කාමරාගෙන භවරාගෙන දිට්ඨිරාගෙන ච රත්තා. **න දක්ඛන්තී**ති අනිච්චං දුක්ඛමනත්තා අසුභන්ති ඉමිනා සභාවෙන න පස්සිස්සන්ති. තෙ අපස්සන්තෙ කො සක්ඛිස්සති එවං[10] ගාහාපෙතුං? **තමොක්ඛන්ධෙන ආවටා**ති[11] අවිජ්ජාරාසිනා අජ්ඣොත්ථටා.

අප්පොස්සුක්කතායාති නිරුස්සුක්කභාවෙන; **අදෙසෙතුකාමතා**යාති අත්ථො. කස්මා පනස්ස එවං චිත්තං නමි? නනු එස, මුත්තො මොචෙස්සාමි, තිණ්ණො තාරෙස්සාමි,

---

1. ඛියන්ති-L. 2. සා-S. 3. විනාති-L.
4. කිච්ඡෙනාති න-D1, L, B, S. 5. කත්තිත්වා-L.
6. කුලවංසපතිට්ඨාපකං-D2. 7. ඡෙජ්ජභෙජ්ජාදීනි ච-P1, T1
8. ආගමනීය-B, S, E. 9. විභජිතුං-B, S.
10. එවමාකාරං-P1, T1. 11. ආවුතාති-D2

‘‘කිං මෙ අඤ්ඤාතවෙසෙන ධම්මං සච්ඡිකතෙනිධ
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා තාරයිස්සං සදෙවක’’න්ති

පත්ථනං කත්වා පාරමියො පූරෙත්වා සබ්බඤ්ඤුතං පත්තොසී? සච්ච මෙතං.[1] පච්චවෙක්ඛණානුභාවෙන පනස්ස එවං චිත්තං නමි. තස්ස හි සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා සත්තානං කිලෙසගහනතං, ධම්මස්ස ගම්භීරතං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස සත්තානං කිලෙසගහනතා ච ධම්මගම්භීරතා ච සබ්බාකාරෙන පාකටා ජාතා. අථස්ස, ඉමෙ සත්තා කඤ්ජියපුණ්ණාලාබු විය, තක්කභරිතචාටි විය, වසාතෙලපීත[2]පිලොතිකා විය, අඤ්ජනමක්ඛිතහත්ථා විය[3] කිලෙසභරිතා අතිසංකිලිට්ඨා රාගරත්තා දොසදුට්ඨා මොහමූළ්හා, තෙ කිං නාම පටිවිජ්ඣිස්සන්තීති චින්තයතො කිලෙසගහනපච්චවෙක්ඛණානුභාවෙනාපි එවං චිත්තං නමි.

අයඤ්ච[4] ධම්මො පථවිසන්ධාරකඋදකක්ඛන්ධො විය ගම්භීරො, පබ්බතෙන පටිච්ඡාදෙත්වා ඨපිතසාසපො විය[5] දුද්දසො, සතධා භින්නස්ස වාලස්ස කොටියා කොටිපටිපාදනං විය[6] දුරනුබොධො. නනු[7] මයා හි ඉමං ධම්මං පටිවිජ්ඣිතුං වායමන්තෙන අදින්නං දානං නාම නත්ථි, අරක්ඛිතං සීලං නාම...අපූරිතා කාචි පාරමී නාම නත්ථි? තස්ස මෙ නිරුස්සාහං විය මාරබලං විධමන්තස්සාපි පථවී න කම්පිත්ථ; පඨමයාමෙ[8] පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරන්තස්සාපි න කම්පිත්ථ; මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙන්තස්සාපි න කම්පිත්ථ; පච්ඡිමයාමෙ පටිච්චසමුප්පාදං පටිවිජ්ඣන්තස්සෙව මෙ දසසහස්සී ලොකධාතු කම්පිත්ථ. ඉති මාදිසෙනාපි තික්ඛඤාණෙන කිච්ඡෙනෙවායං ධම්මො පටිවිද්ධො. තං ලොකියමහාජනා කථං පටිවිජ්ඣිස්සන්තීති ධම්මගම්භීරතා[9]පච්චවෙක්ඛණානුභාවෙනාපි එවං චිත්තං නමීති වෙදිතබ්බං. අපි ච බ්‍රහ්මුනා යාචිතෙ දෙසෙතුකාමතායපිස්ස එවං චිත්තං නමි. ජානාති හි භගවා: මම අප්පොස්සුක්කතාය චිත්තෙ නමමානෙ මහාබ්‍රහ්මා ධම්මදෙසනං යාචිස්සති;[10] ඉමෙ ච සත්තා බ්‍රහ්මගරුකා, තෙ, සත්ථා ‘කිර ධම්මං න දෙසෙතුකාමො අහොසි, අථ නං මහාබ්‍රහ්මා යාචිත්වා[11] දෙසාපෙසි; සන්තො වත භො ධම්මො පණීතොති මඤ්ඤමානා සුස්සූසිස්සන්තීති. ඉදම්පිස්ස කාරණං පටිච්ච අප්පොස්සුක්කතාය චිත්තං නමි; නො ධම්මදෙසනායාති වෙදිතබ්බං.

සහම්පතිස්සාති සො කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ සහකො නාම ථෙරො පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා පඨමජ්ඣානභූමියං කප්පායුකමහාබ්‍රහ්මා[12] හුත්වා නිබ්බත්තො. තත්ර නං සහම්පති බ්‍රහ්මාති සඤ්ජානන්ති. තං සන්ධායාහ: **බ්‍රහ්මුනො සහම්පතිස්සාති.** නස්සති

1. සච්චමෙව තදෙව.-L. S. 2. වසාතෙලතෙමිතපට-D2 වසාතෙමිත-S.
3. හත්ථා විය-L. E. 4. අයං-L. B S. 5. ඨපිතො විය-L. S.
6. කොටි විය-B. S. 7. වාලස්ස කොටි විය අනු-L.
8. යාමෙ.-P1. T1. 9. ගම්භීරතාය-L. B. S. 10. යාචිස්සතීති-B. S
11. යාචිත්වා ධම්මං-L. 12 කප්පායුකබ්‍රහ්මා-B. S.

ධනාති සො කිර ඉමං සද්දං තථා නිච්ඡාරෙසි, යථා දසසහස්සිලොකධාතුම්ඵරමානො සුත්වා සබ්බෙ සන්නිපතිංසු. **යත්‍ර හි නාමාති** යස්මිං නාම ලොකෙ. **පුරතො පාතුරහොසීති** තෙහි දසහි බ්‍රහ්මසහස්සෙහි සද්ධිං පාතුරහොසි. **අප්පරජක්ඛජාතිකාති** පඤ්ඤාමයෙ අක්ඛිම්හි අප්පං පරිත්තං රාගදොසමොහරජං එතෙසං, එවංසභාවාති අප්පරජක්ඛජාතිකා. **අස්සවනතාති** අස්සවනතාය. **භවිස්සන්තීති** පුරිමබුද්ධෙසු දසපුඤ්ඤකිරියවසෙන කතාධිකාරා පරිපාකගතපදුමානි විය සුරියරස්මිසම්ඵස්සං ධම්මදෙසනංයෙව ආකඞ්ඛමානා චතුප්පදිකගාථාවසානෙ අරියභූමිං ඔක්කමනාරහා න එකො, න ද්වෙ, අනෙකසතසහස්සා ධම්මස්ස අඤ්ඤාතාරො භවිස්සන්තීති දස්සෙති.

පාතුරහොසීති පාතුභවි. **සමලෙහි චින්තිතොති** සමලෙහි ඡහි සත්ථාරෙහි චින්තිතො. තෙ හි පුරෙතරං උප්පජ්ජිත්වා සකලජම්බුදීපෙ කණ්ටකෙ පත්ථරමානා විය, විසං සිඤ්චමානා විය ච සමලං මිච්ඡාදිට්ඨිධම්මං දෙසයිංසු. **අවාපුරෙතන්ති**[1] විවර එතං; **අමතස්ස ද්වාරන්ති** අමතස්ස නිබ්බානස්ස ද්වාරභූතං අරියමග්ගං. **සුණන්තු ධම්මං විමලෙනානුබුද්ධන්ති** ඉමෙ සත්තා, රාගාදිමලානං අභාවතො විමලෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන අනුබුද්ධං චතුසච්චධම්මං සුණන්තු තාව භගවාති යාචති. **සෙලෙ යථා පබ්බතමුද්ධනිට්ඨිතොති** සෙලමයෙ එකඝනෙ පබ්බතමුද්ධනි යථා ඨිතොව; න හි තත්ථ ඨිතස්ස දස්සනත්ථං ගීවුක්ඛිපනපසාරණාදිකිච්චං අත්ථි. **තථූපමන්ති** තප්පටිභාගං, සෙලපබ්බතූපමං.

අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො: යථා සෙලපබ්බතමුද්ධනි ඨිතොව චක්ඛුමා පුරිසො සමන්තතො ජනතං පස්සෙය්‍ය, තථා ත්වම්පි[2] සුමෙධ සුන්දරපඤ්ඤ, සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සමන්තචක්ඛු භගවා ධම්මමයං පඤ්ඤාමයං පාසාදමාරුය්හ සයං අපෙතසොකො සොකාවතිණ්ණං ජාතිජරාභිභූතං[3] ජනතං අවෙක්ඛස්සු, උපධාරය, උපපරික්ඛ.

අයං පනෙත්ථ අධිප්පායො: යථා හි පබ්බතපාදෙ සමන්තා මහන්තං ඛෙත්තං කත්වා තත්ථ කෙදාරපාළීසු කුටිකායො කත්වා රත්තිං අග්ගිං ජාලෙය්‍යුං. චතුරඞ්ගසමන්නාගතඤ්ච අන්ධකාරං අස්ස. අථ තස්ස[4] පබ්බතස්ස මත්ථකෙ ඨත්වා චක්ඛුමතො පුරිසස්ස භූමිං ඔලොකයතො නෙව ඛෙත්තං, න කෙදාරපාළියො, න කුටියො, න තත්ථ සයිතමනුස්සා පඤ්ඤායෙය්‍යුං; කුටිකාසු පන අග්ගිජාලමත්තමෙව පඤ්ඤායෙය්‍ය. එවං ධම්මපාසාදං ආරුය්හ සත්තකායං[5] ඔලොකයතො තථාගතස්ස, යෙ තෙ අකතකල්‍යාණා සත්තා, තෙ එකවිහාරෙ දක්ඛිණජාණුපස්සෙ නිසින්නාපි බුද්ධචක්ඛුස්ස ආපාථං නාගච්ඡන්ති; රත්තිඛිත්තසරා විය හොන්ති. යෙ පන කතකල්‍යාණා වෙනෙය්‍යපුග්ගලා, තෙ එවස්ස දූරෙපි[6] ඨිතා ආපාථං ආගච්ඡන්ති, සො[7] අග්ගි විය, හිමවන්තපබ්බතො විය ච. වුත්තම්පි චෙතං:-

1. අපාපුරෙතන්ති-S. E.
2. පස්සෙය්‍ය ත්වම්පි-D. L. B. S
3. ජරාභිභූතඤ්ච-P1, S, T1. E.
4. අථස්ස-A. M2. P2.
5. සත්තනිකායං-D2, B, S.
6. තෙ එවං දූරෙ-L.
7. එතෙ-L.

"දූරෙ සන්තො පකාසෙන්ති හිමවන්තොව පබ්බතො
අසන්තෙත්ථ න දිස්සන්ති රත්තිඛිත්තා යථා සරා"ති.

උට්ඨෙහීති[1] භගවතො ධම්මදෙසනත්ථං චාරිකාචරණං[2] යාචන්තො භණති. **වීරාති** ආදීසු භගවා විරියවන්තතාය වීරො; දෙවපුත්තමච්චුකිලෙසමාරානං විජිතත්තා **විජිතසඞ්ගාමො**; ජාතිකන්තාරාදිනිත්ථරණත්ථාය වෙනෙය්‍යසත්ථවාහනසමත්ථතාය **සත්ථවාහො**; කාමච්ඡන්දඉණස්ස අභාවතො **අනණොති** වෙදිතබ්බො.

අජ්ඣෙසනන්ති යාචනං. **බුද්ධචක්ඛුනාති** ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්ත[3]ඤාණෙන ච ආසයානුසයඤාණෙන ච. ඉමෙසං හි ද්වින්නං ඤාණානං බුද්ධචක්ඛූති නාමං; සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස සමන්තචක්ඛූති; තිණ්ණං මග්ගඤාණානං ධම්මචක්ඛූති. **අප්පරජක්ඛෙති** ආදීසු යෙසං වුත්තනයෙනෙව පඤ්ඤාචක්ඛුම්හි රාගාදිරජං අප්පං තෙ **අප්පරජක්ඛා**. යෙසං තං මහන්තං තෙ **මහාරජක්ඛා**. යෙසං සද්ධාදීනි ඉන්ද්‍රියානි තික්ඛානි තෙ **තික්ඛින්ද්‍රියා**. යෙසං තානි මුදූනි තෙ **මුදින්ද්‍රියා**. යෙසං තෙයෙව සද්ධාදයො ආකාරා සුන්දරා තෙ **ස්වාකාරා**. යෙ කථිතකාරණං සල්ලක්ඛෙන්ති, සුඛෙන සක්කා හොන්ති විඤ්ඤාපෙතුං, තෙ **සුවිඤ්ඤාපයා**. යෙ පරලොකඤ්චෙව වජ්ජඤ්ච භයතො පස්සන්ති, තෙ **පරලොකවජ්ජභයදස්සාවිනො** නාම.

අයං පනෙත්ථ පාළි: "සද්ධො පුග්ගලො අප්පරජක්ඛො, අස්සද්ධො පුග්ගලො මහාරජක්ඛො. ආරද්ධවිරියො... කුසීතො... උපට්ඨිතස්සති... මුට්ඨස්සති... සමාහිතො... අසමාහිතො... පඤ්ඤවා... දුප්පඤ්ඤො පුග්ගලො මහාරජක්ඛො". තථා, "සද්ධො පුග්ගලො තික්ඛින්ද්‍රියො-පෙ-පඤ්ඤවා පුග්ගලො පරලොකවජ්ජභයදස්සාවී, දුප්පඤ්ඤො පුග්ගලො න පරලොක[4]වජ්ජභයදස්සාවී. ලොකොති ඛන්ධලොකො, ධාතුලොකො, ආයතනලොකො, සම්පත්තිභවලොකො, සම්පත්තිසම්භවලොකො, විපත්තිභවලොකො, විපත්තිසම්භවලොකො. එකො ලොකො: සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා; ද්වෙ ලොකා: නාමඤ්ච රූපඤ්ච; තයො ලොකා: තිස්සො වෙදනා; චත්තාරො ලොකා: චත්තාරො ආහාරා; පඤ්ච ලොකා: පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා; ඡ ලොකා: ඡ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි; සත්ත ලොකා: සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියො; අට්ඨ ලොකා: අට්ඨ ලොකධම්මා; නව ලොකා: නව සත්තාවාසා; දස ලොකා: දසායතනානි; ද්වාදස ලොකා: ද්වාදසායතනානි; අට්ඨාරස ලොකා: අට්ඨාරස ධාතුයො. වජ්ජන්ති සබ්බෙ කිලෙසා වජ්ජා, සබ්බෙ දුච්චරිතා වජ්ජා, සබ්බෙ අභිසඞ්ඛාරා වජ්ජා, සබ්බෙ භවගාමිකම්මා වජ්ජා. ඉති ඉමස්මිඤ්ච ලොකෙ ඉමස්මිඤ්ච වජ්ජෙ තිබ්බා භයසඤ්ඤා පච්චුපට්ඨිතා හොති, සෙය්‍යථාපි උක්ඛිත්තාසිකෙ වධකෙ. ඉමෙහි පඤ්ඤාසාය ආකාරෙහි ඉමානි පඤ්චින්ද්‍රියානි ජානාති, පස්සති, අඤ්ඤාති, පටිවිජ්ඣති. ඉදං තථාගතස්ස ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තෙ ඤාණ"න්ති.

1. උට්ඨාහීති-I.
2. චාරිකං චරණං-A, D1, D2, M2, P2, S.
3. ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්ති-B, S.
4. පුග්ගලො ඉධලොක-A, M2.

උප්පලිනියන්ති උප්පලවනෙ; ඉතරෙසුපි එසෙව නයො. අන්තොනිමුග්ගපොසීනීති යානි අන්තො නිමුග්ගානෙව පොසියන්ති. උදකා අච්චුග්ගම්ම තිට්ඨන්තීති උදකං අතික්කමිත්වා තිට්ඨන්ති. තත්ථ යානි අච්චුග්ගම්ම ඨිතානි, තානි සුරියරස්මිසම්ඵස්සං ආගමයමානානි ඨිතානි අජ්ජ පුප්ඵනකානි. යානි සමොදකං ඨිතානි, තානි සෙව පුප්ඵනකානි. යානි උදකා අනුග්ගතානි අන්තොනිමුග්ගපොසීනි, තානි තතියදිවසෙ පුප්ඵනකානි. උදකා පන අනුග්ගතානි අඤ්ඤානිපි සරොගඋප්පලානි[1] නාම අත්ථි, යානි නෙව පුප්ඵිස්සන්ති, මච්ඡකච්ඡපභක්ඛානෙව භවිස්සන්ති, තානි පාළිං නාරුළ්හානි; ආහරිත්වා පන දීපෙතබ්බානීති දීපිතානි.

යථෙව හි තානි චතුබ්බිධානි පුප්ඵානි එවමෙව උග්ඝටිතඤ්ඤූ, විපඤ්චිතඤ්ඤූ, නෙය්‍යො, පදපරමොති චත්තාරො පුග්ගලා. තත්ථ යස්ස පුග්ගලස්ස සහඋදාහටවෙලාය ධම්මාභිසමයො හොති, අයං වුච්චති පුග්ගලො උග්ඝටිතඤ්ඤූ. යස්ස පුග්ගලස්ස සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථෙ විභජියමානෙ ධම්මාභිසමයො හොති, අයං වුච්චති පුග්ගලො විපඤ්චිතඤ්ඤූ. යස්ස පුග්ගලස්ස උද්දෙසතො පරිපුච්ඡතො[2] යොනිසො මනසිකරොතො කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො ධම්මාභිසමයො හොති, අයං වුච්චති පුග්ගලො නෙය්‍යො. යස්ස පුග්ගලස්ස බහුම්පි සුණතො බහුම්පි භණතො[3] බහුම්පි ධාරයතො බහුම්පි වාචයතො න තාය ජාතියා ධම්මාභිසමයො හොති, අයං වුච්චති පුග්ගලො පදපරමො.

තත්ථ භගවා උප්පලවනාදිසදිසං දසසහස්සිලොකධාතුං ඔලොකෙන්තො අජ්ජ පුප්ඵනකානි විය උග්ඝටිතඤ්ඤූ, සෙව පුප්ඵනකානි විය විපඤ්චිතඤ්ඤූ, තතියදිවසෙ පුප්ඵනකානි විය නෙය්‍යෙ[4] මච්ඡකච්ඡපභක්ඛානි පුප්ඵානි විය පදපරමෙ ච[5] අද්දස. පස්සන්තො ච, එත්තකා අප්පරජක්ඛා, එත්තකා මහාරජක්ඛා, තත්‍රාපි එත්තකා උග්ඝටිතඤ්ඤූති එවං සබ්බාකාරතොව අද්දස. තත්ථ තිණ්ණං පුග්ගලානං ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ භගවතො ධම්මදෙසනා අත්ථං සාධෙති; පදපරමානං අනාගතත්ථාය වාසනා හොති.

අථ භගවා ඉමෙසං චතුන්නං පුග්ගලානං අත්ථාවහං ධම්මදෙසනං විදිත්වා දෙසෙතුකම්‍යතං උප්පාදෙත්වා පුන සබ්බෙපි තීසු භවෙසු සත්තෙ භබ්බාභබ්බවසෙන ද්වෙ කොට්ඨාසෙ අකාසි, යෙ සන්ධාය වුත්තං: "යෙ තෙ සත්තා කම්මාවරණෙන සමන්නාගතා, විපාකාවරණෙන සමන්නාගතා, කිලෙසාවරණෙන සමන්නාගතා, අස්සද්ධා, අච්ඡන්දිකා, දුප්පඤ්ඤා අභබ්බා නියාමං ඔක්කමිතුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සම්මත්තං, ඉමෙ තෙ සත්තා අභබ්බා. කතමෙ තෙ සත්තා භබ්බා? යෙ තෙ සත්තා න කම්මාවරණෙන—පෙ—ඉමෙ තෙ සත්තා භබ්බා"ති. තත්ථ සබ්බෙපි

1. උප්පලාදීනි-L. B. S 2. උද්දෙසතොපි පරිපුච්ඡතොපි-B. S.
3. භණන්තො-D2. 4 නෙය්‍යෙ-B. S. 5. පදපරමෙති-B. S.

අභබ්බපුග්ගලෙ පහාය භබ්බපුග්ගලෙයෙව ඤාණෙන පරිග්ගහෙත්වා එත්තකා[1] රාගචරිතා, එත්තකා දොස—පෙ—මොහ... විතක්ක... සද්ධා... බුද්ධිචරිතාති ඡ කොට්ඨාසෙ අකාසි; එවං කත්වා ධම්මං දෙසෙස්සාමීති චින්තෙසි.

පච්චභාසින්ති පතිඅභාසිං. **අපාරුතාති** විවටා; **අමතස්ස ද්වාරාති** අරියමග්ගො. සො හි අමතසඞ්ඛාතස්ස නිබ්බානස්ස ද්වාරං; සො මයා විවරිත්වා ඨපිතොති දස්සෙති. **පමුඤ්චන්තු සද්ධන්ති** සබ්බෙ අත්තනො සද්ධං පමුඤ්චන්තු, විස්සජ්ජෙන්තු[2]. පච්ඡිමපාදද්වයෙ[3] අයමත්ථො: අහං හි අත්තනො පගුණං සුප්පවත්තිතම්පි[4] ඉමං පණීතං උත්තමධම්මං කායවාචාකිලමථසඤ්ඤී හුත්වා න භාසිං; ඉදානි පන සබ්බො ජනො සද්ධාභාජනං උපනෙතු: පූරෙස්සාමි තෙසං සඞ්කප්පන්ති.

තස්ස මය්හං භික්ඛවෙ එතදහොසීති එතං අහොසි: **කස්ස නු ඛො අහං පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍යන්ති** අයං ධම්මදෙසනාපටිසංයුත්තො විතක්කො උදපාදීති අත්ථො. කදා පනෙස උදපාදීති? බුද්ධභූතස්ස අට්ඨමෙ සත්තාහෙ. තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා: බොධිසත්තො කිර මහාභිනික්ඛමනදිවසෙ විවටං ඉත්ථාගාරං දිස්වා සංවිග්ගහදයො, කණ්ඨකං[5] ආහරාති ඡන්නං ආමන්තෙත්වා ඡන්නසහායො අස්සරාජපිට්ඨිගතො නගරතො නික්ඛමිත්වා කණ්ඨකනිවත්තනචෙතියට්ඨානං නාම දස්සෙත්වා තීණි රජ්ජානි අතික්කම්ම අනොමානදීතීරෙ පබ්බජිත්වා අනුපුබ්බෙන[6] චාරිකං චරමානො රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පණ්ඩවපබ්බතෙ නිසින්නො, මගධිස්සරෙන[7] නාමගොත්තං පුච්ඡිත්වා, ඉමං රජ්ජං පටිච්ඡාහීති වුත්තො, අලං මහාරාජ, න මය්හං රජ්ජෙනත්ථො, අහං රජ්ජං පහාය ලොකහිතත්ථාය පධානමනුයුඤ්ජිත්වා ලොකෙ විවත්තච්ඡදො[8] බුද්ධො භවිස්සාමීති නික්ඛන්තොති වත්වා, තෙන හි බුද්ධො හුත්වා පඨමං මය්හං විජිතං ඔසරෙය්‍යාසීති පටිඤ්ඤං ගහිතො කාලාමඤ්ච උද්දකඤ්ච උපසඞ්කමිත්වා තෙසං ධම්මදෙසනාය සාරං අවින්දන්තො තතො පක්කමිත්වා උරුවෙලායං ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං කරොන්තොපි අමතං පටිවිජ්ඣිතුං අසක්කොන්තො ඔළාරිකාහාරපටිසෙවනෙන කායං සන්තප්පෙසි.

තදා ච උරුවෙලගාමෙ සුජාතා නාම කුටුම්බියධීතා එකස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ පත්ථනං අකාසි: සචායං[9] සමජාතිකං කුලඝරං ගන්ත්වා පඨමගබ්භෙ පුත්තං ලභිස්සාමි, බලිකම්මං කරිස්සාමීති. තස්සා සා පත්ථනා සමිජ්ඣි. විසාඛපුණ්ණමදිවසෙ පාතොව බලිකම්මං කරිස්සාමීති රත්තියා පච්චූසසමයෙ එව[10] පායාසං පටියාදෙසි. තස්මිං පායාසෙ පච්චමානෙ මහන්තමහන්තා බුබ්බුළා උට්ඨහිත්වා දක්ඛිණාවත්තා හුත්වා

1. එත්තකා එත්ථ-L. 2. මුඤ්චන්තු විස්සජ්ජෙන්තු-B.
3. පදද්වයෙ-A. D1. D2 M2. P2. B.S. 4. සුප්පවත්තිතසම්පි-E සුපවත්තිංපි-S.
5. කණ්ටකං-S. කණ්ඩකං-B. 6. අනුක්කමෙන-P1. T1.
7. බිම්බිසාරෙන-S. 8. විවට්ටච්ඡදෙ-B. විවටච්ඡදෙ-S. විවත්තච්ඡදෙ-E.
9. සචෙ-L. 10. එවරූපං-B. එවං-S.

සඤ්චරන්ති; එකඞ්ගුලිමත්තම්පි බහි න ගච්ඡති; මහාබ්‍රහ්මා ඡත්තං ධාරෙසි චත්තාරො ලොකපාලා ඛග්ගහත්ථා ආරක්ඛං ගණ්හිංසු; සක්කො අලාතානි සමාදහන්තො අග්ගිං ජාලෙසි; දෙවතා චතූසු දීපෙසු ඕජං සංහරිත්වා තත්ථ පක්ඛිපිංසු.

බොධිසත්තො භික්ඛාචාරකාලං ආගමයමානො පාතොව ගන්ත්වා රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. රුක්ඛමූල[1]සොධනත්ථාය ගතා ධාතී ආගන්ත්වා සුජාතාය ආරොචෙසි: දෙවතා රුක්ඛමූලෙ නිසින්නාති. සුජාතා සබ්බං පසාධනං පසාධෙත්වා සතසහස්සග්ඝනකෙ සුවණ්ණථාලෙ පායාසං වඩ්ඪෙත්වා අපරාය සුවණ්ණපාතියා[2] පිදහිත්වා උක්ඛිපිත්වා ගතා මහාපුරිසං දිස්වා සහෙව පාතියා හත්ථෙ ඨපෙත්වා වන්දිත්වා, යථා මය්හං මනොරථො නිප්ඵන්නො, එවං තුම්හාකම්පි නිප්ඵජ්ජතූති වත්වා පක්කාමි.

බොධිසත්තො නෙරඤ්ජරාය තීරං ගන්ත්වා සුවණ්ණථාලං තීරෙ ඨපෙත්වා නහාත්වා පච්චුත්තරිත්වා එකූනපණ්ණාස පිණ්ඩෙ කරොන්තො පායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා සචාහං අජ්ජ බුද්ධො භවාමි ථාලං පටිසොතං ගච්ඡතූති ඛිපි. ථාලං පටිසොතං ගන්ත්වා ථොකං ඨත්වා කාළනාගරාජස්ස භවනං පවිසිත්වා තිණ්ණං බුද්ධානං ථාලානි උක්ඛිපිත්වා අට්ඨාසි.

මහාසත්තො වනසණ්ඩෙ දිවාවිහාරං කත්වා සායන්හසමයෙ සොත්ථිකෙන[3] දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ දක්ඛිණදිසාභාගෙ අට්ඨාසි. සො පදෙසො පදුමිනිපත්තෙ උදකබින්දු විය කම්පිත්ථ.[4] මහාසත්තො, අයං මම ගුණං ධාරෙතුං න සක්කොතීති පච්ඡිමදිසාභාගං අගමාසි. සොපි තථෙව කම්පිත්ථ.[4] උත්තරදිසාභාගං අගමාසි. සොපි තථෙව කම්පිත්ථ[4]. පුරත්ථිමදිසාභාගං අගමාසි. තත්ථ පල්ලඞ්කපමාණට්ඨානං පුතිබාහඤ්ඤබිලො විය නිච්චලමහොසි. මහාසත්තො, ඉදං ඨානං[5] සබ්බබුද්ධානං කිලෙසපඤ්ජර[6]විද්ධංසනට්ඨානන්ති තානි තිණානි අග්ගෙ ගහෙත්වා චාලෙසි. තානි චිත්තකාරෙන තුලිකාගෙගන පරිච්ඡින්නානි විය අහෙසුං. බොධිසත්තො, බොධිං අපත්වා ඉමං පල්ලඞ්කං න භින්දිස්සාමීති චතුරඞ්ගවීරියං අධිට්ඨහිත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි.

තං ඛණං යෙව මාරො බාහුසහස්සං මාපෙත්වා දියඩ්ඪයොජනසතිකං ගිරිමෙඛලං නාම හත්ථිං ආරුය්හ නවයොජනං මාරබලං ගහෙත්වා අද්ධක්ඛිකෙන ඔලොකයමානො පබ්බතො විය අජ්ඣොත්ථරන්තො උපසඞ්කමි. මහාසත්තො, මය්හං දස පාරමියො පූරෙන්තස්ස අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා දෙවො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා සක්ඛි නත්ථි; වෙස්සන්තරත්තභාවෙ පන මය්හං සත්තසු ඨානෙසු මහාපථවි සක්ඛි අහොසි; ඉදානිපි මෙ අයමෙව අචෙතනා කට්ඨ

1. රුක්ඛමූලං-S. මූලෙ-B. 2. අඤ්ඤාය සුවණ්ණචාටියා-S. 3. සොත්ථියෙන-S.
4. අකම්පිත්ථ-S. 5. ඉදං-S. 6. සබ්බබුද්ධානං කිලෙසමාර-A, M2, P2.

කලිඞ්ගරූපමා මහා පඨවී සක්ඛීති හත්ථං පසාරෙසි. මහාපඨවී තාවදෙව අයදණ්ඩෙන පහත[1]කංසතාලං විය රව[2]සතං රව[2]සහස්සං මුඤ්චමානා විරවිත්වා පරිවත්තමානා මාරබලං චක්කවාළමුඛවට්ටියං පුඤ්ජමකාසි.

මහාසත්තො සූරියෙ ධරමානෙයෙව මාරබලං විධමිත්වා පඨමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසඤාණං මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙත්වා පච්ඡිමයාමෙ පටිච්චසමුප්පාදෙ ඤාණං ඔතාරෙත්වා වට්ටවිවට්ටං[3] සම්මසන්තො අරුණොදයෙ බුද්ධො හුත්වා, මයා අනෙකකප්පකොටිසතසහස්සං අද්ධානං ඉමස්ස පල්ලඞ්කස්ස අත්ථාය වායාමො කතොති සත්තාහං එකපල්ලඞ්කෙන නිසීදි.

අථ එකච්චානං දෙවතානං, කිත්තු ඛො අඤ්ඤෙපි බුද්ධත්තකරා ධම්මා අත්ථීති කඞ්ඛා උදපාදි. අථ භගවා අට්ඨමෙ දිවසෙ සමාපත්තිතො වුට්ඨාය, දෙවතානං කඞ්ඛං ඤත්වා කඞ්ඛාවිධමනත්ථං ආකාසෙ උප්පතිත්වා යමකපාටිහාරියං දස්සෙත්වා තාසං කඞ්ඛං විධමිත්වා පල්ලඞ්කතො ඊසකං පාචීනනිස්සිතෙ උත්තරදිසාභාගෙ ඨත්වා චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පූරිතානං පාරමීනං ඵලාධිගමට්ඨානං පල්ලඞ්කඤ්ච බොධිරුක්ඛඤ්ච අනිමිසෙහි අක්ඛීහි ඔලොකයමානො සත්තාහං වීතිනාමෙසි. තං ඨානං අනිමිසචෙතියං නාම ජාතං.

අථ පල්ලඞ්කස්ස ච ඨිතට්ඨානස්ස ච අන්තරා පුරත්ථිමපච්ඡිමතො ආයතෙ[4] රතනචඞ්කමෙ චඞ්කමන්තො සත්තාහං වීතිනාමෙසි. තං ඨානං රතනචඞ්කමචෙතියං නාම ජාතං. තතො පච්ඡිමදිසාභාගෙ දෙවතා රතනඝරං මාපයිංසු. තත්ථ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා අභිධම්මපිටකං විසෙසතො චෙත්ථ අනන්තනයං සමන්තපට්ඨානං විචිනන්තො සත්තාහං වීතිනාමෙසි. තං ඨානං රතනඝරචෙතියං නාම ජාතං.

එවං බොධිසමීපෙයෙව චත්තාරි සත්තාහානි වීතිනාමෙත්වා පඤ්චමෙ සත්තාහෙ බොධිරුක්ඛමූලා යෙන අජපාලනිග්‍රොධො තෙනුපසඞ්කමි. තත්‍රාපි ධම්මං විචිනන්තොයෙව විමුත්තිසුඛඤ්ච පටිසංවෙදෙන්තො නිසීදි. ධම්මං විචිනන්තො චෙත්ථ එවං අභිධම්මෙ නයමග්ගං සම්මසි: පඨමං ධම්මසඞ්ගණීපකරණං නාම; තතො විභඞ්ගප්පකරණං, ධාතුකථාපකරණං, පුග්ගලපඤ්ඤත්තිපකරණං, කථාවත්ථුපකරණං නාම, යමකං නාම, තතො මහාපකරණං පට්ඨානං නාමාති.

තත්ථස්ස සණ්හසුඛුමපට්ඨානම්හි[5] චිත්තෙ ඔතිණ්ණෙ පීති උප්පජ්ජි; පීතියා උප්පන්නාය ලොහිතං පසීදි; ලොහිතෙ පසන්නෙ ඡවි පසීදි; ඡවියා පසන්නාය පුරත්ථිමකායතො කූටාගාරාදිප්පමාණා රස්මියො උට්ඨහිත්වා ආකාසෙ පක්ඛන්ත-ඡද්දන්තනාගකුලං විය පාචීනදිසාය අනන්තානි චක්කවාළානි පක්ඛන්තා[6]. පච්ඡිමකායතො උට්ඨහිත්වා පච්ඡිමදිසාය, දක්ඛිණංසකූටතො උට්ඨහිත්වා දක්ඛිණදිසාය, වාමංසකූටතො උට්ඨහිත්වා උත්තරදිසාය අනන්තානි චක්කවාළානි පක්ඛන්තා.[6]

1. හත-L, පහට-E. 2. රව-S, E. 3. වට්ටවිවට්ටඤාණමෙව-A, M2, P2.
4. අන්තරෙ-A, M2, P2. 5. සුඛුමපට්ඨානං හි-L. 6. පක්ඛන්තා-L.

පාදතලෙහි පවාළඞ්කුරවණ්ණා රස්මියො නික්ඛමිත්වා මහාපථවිං විනිබ්භිජ්ජ[1] උදකං ද්විධා භින්දිත්වා වාතක්ඛන්ධං පදාලෙත්වා අජටාකාසං පක්ඛන්තා. සීසතො සම්පරිවත්තියමානං මණිදාමං[2] විය නීලවණ්ණා රස්මිවට්ටි උට්ඨහිත්වා ඡ දෙවලොකෙ විනිවිජ්ඣිත්වා නව බ්‍රහ්මලොකෙ අතික්කම්ම අජටාකාසං පක්ඛන්තා. තස්මිං දිවසෙ අපරිමාණෙසු චක්කවාළෙසු අපරිමාණා සත්තා සබ්බෙ සුවණ්ණවණ්ණාව අහෙසුං. තං දිවසඤ්ච පන භගවතො සරීරා නික්ඛන්තා යාවජ්ජදිවසාපි[3] තා රස්මියො අනන්තලොකධාතුයො[4] ගච්ඡන්තියෙව.

එවං භගවා[5] අජපාලනිග්‍රොධෙ සත්තාහං වීතිනාමෙත්වා තතො අපරං[6] සත්තාහං මුචලින්දෙ නිසීදි. නිසින්නමත්තස්සෙව වස්ස සකලං චක්කවාළගබ්භං පූරෙන්තො මහා අකාලමෙඝො උදපාදි. එවරූපො කිර මහාමෙඝො ද්වීසුයෙව කාලෙසු වස්සති: චක්කවත්තිම්හි වා උප්පන්නෙ, බුද්ධෙ වා. ඉධ බුද්ධකාලෙ[7] උදපාදි.

තස්මිඤ්ච[8] පන උප්පන්නෙ මුචලින්දො නාම නාගරාජා චින්තෙසි අයං මෙඝො සත්ථරි මය්හං භවනං පවිට්ඨමත්තෙ[9] උප්පන්නො, වාසාගාරමස්ස ලද්ධුං වට්ටතීති. සො සත්තරතනමයං පාසාදං නිම්මිනිතුං[10] සක්කොන්තොපි, එවං කතෙ මය්හං මහප්ඵලං න භවිස්සති, දසබලස්ස කායවෙය්‍යාවච්චං කරිස්සාමීති මහන්තං අත්තභාවං කත්වා සත්ථාරං සත්තක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිපිත්වා උපරි ඵණං ධාරෙසි. පරික්ඛෙපස්ස අන්තො ඔකාසො හෙට්ඨාලොහපාසාදප්පමාණො අහොසි. ඉච්ඡිතිච්ඡිතෙන ඉරියාපථෙන සත්ථා විහරිස්සතීති හි[11] නාගරාජස්ස[12] අජ්ඣාසයො අහොසි. තස්මා එවං මහන්තං ඔකාසං පරික්ඛිපි. මජ්ඣෙ රතනපල්ලඞ්කො පඤ්ඤත්තො හොති. උපරි සුවණ්ණතාරකවිචිත්තං සමොසරිතකුසුමගන්ධදාමං චෙලවිතානං අහොසි. චතූසු කොණෙසු ගන්ධතෙලෙන දීපා ජාලිතා. චතූසු දිසාසු විවරිත්වා චන්දනකරණ්ඩකා ඨපිතා.

එවං භගවා තං සත්තාහං තත්ථ වීතිනාමෙත්වා, තතො අපරං සත්තාහං රාජායතනෙ නිසීදි. රාජායතනතො අට්ඨමෙ සත්තාහෙ සක්කෙන දෙවානමින්දෙන ආභතං දන්තකට්ඨඤ්ච ඔසධ[13]හරීටකඤ්ච ඛාදිත්වා මුඛං ධොවිත්වා චතූහි ලොකපාලෙහි උපනීතෙ පච්චග්ඝෙ සෙලමයෙ පත්තෙ තපස්සු[14]භල්ලිකානං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා පුන පච්චාගන්ත්වා අජපාලනිග්‍රොධෙ නිසින්නස්ස සබ්බබුද්ධානං ආචිණ්ණො අයං විතක්කො උදපාදි.

---

1. විනිවිජ්ඣිත්වා-B, S. 2. මණිජාලං-P1, T1. 3. යාවජ්ජදිවසාපි කිර-L.
4. අනන්තාය ලොකධාතුයා-A, M2, P2. 5. එවං-I
6. අජපාලනිග්‍රොධෙ සත්තාහං-L.
7. ඉදං බුද්ධකාලෙ-A, M2, P2, ඉධ පුබ්බකාලෙ-P1, T1. 8. තස්මිං-B, S.
9. මත්තෙව-B, S. 10. නිම්මිතුං-P1, T1, S. 11. විහරිස්සතීති-M2, P2, B, S.
12. නාගස්ස-L. 13. ඔසධ-B, ඔසථ-S. 14. තපුස්ස-B, S, E.

තත්‍ථ පණ්ඩිතොති පණ්ඩිච්චෙන සමන්නාගතො; බ්‍යත්තොති වෙය්‍යත්තියෙන සමන්නාගතො; මෙධාවීති ඨානුප්පත්තියා[1] පඤ්ඤාය සමන්නාගතො. අප්පරජක්ඛජාතිකොති සමාපත්තියා වික්ඛම්භිතත්තා නික්කිලෙසජාතිකො විසුද්ධසත්තො.[2] ආජානිස්සතීති සල්ලක්ඛෙස්සති, පටිවිජ්ඣිස්සති.[3] ඤාණඤ්ච පන මෙති මය්හම්පි සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං උප්පජ්ජි. භගවා කිර දෙවතාය කථිතෙනෙව නිට්ඨං අගන්ත්වා සයම්පි සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන ඔලොකෙන්තො, ඉතො සත්තදිවසමත්ථකෙ කාලං කත්වා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙ නිබ්බත්තොති අද්දස. තං සන්ධාය ආහ: ඤාණඤ්ච පන මෙ දස්සනං උදපාදීති. මහාජානියොති සත්තදිවසබ්භන්තරෙ පත්තබ්බමග්ගඵලතො පරිහීනත්තා මහතී ජානි අස්සාති මහාජානියො. අක්ඛණෙ නිබ්බත්තත්තා. ගන්ත්වා දෙසියමානම්පිස්ස සොතුං සොතපසාදො නත්ථි; ඉධ[4] ධම්මදෙසනට්ඨානං ආගමනපාදොපි[5] නත්ථි. එවං මහාජානියො ජාතොති දස්සෙති. අභිදොසකාලඞ්කතොති අඩ්ඪරත්තෙ කාලකතො. ඤාණඤ්ච පන මෙති මය්හම්පි[6] සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං උදපාදි. ඉධාපි කිර භගවා දෙවතාය වචනෙන සන්නිට්ඨානං අකත්වා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන ඔලොකෙන්තො හිය්‍යො අඩ්ඪරත්තෙ කාලං කත්වා උද්දකො රාමපුත්තො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනෙ නිබ්බත්තොති අද්දස; තස්මා එවමාහ. සෙසං පුරිමනයසදිසමෙව.

බහුකාරාති බහූපකාරා. පධානපහිතත්තං උපට්ඨහිංසූති පධානත්ථාය පෙසිතත්තභාවං වසනට්ඨානෙ පරිවෙණසම්මජ්ජනෙන පත්තචීවරං ගහෙත්වා අනුබන්ධනෙන මුඛොදක-දන්තකට්ඨදානාදිනා ච උපට්ඨහිංසු. කෙ පනෙතෙ[7] පඤ්චවග්ගියා නාම? යෙ තෙ,

"රාමො ධජො ලක්ඛණො චාපි මන්තී[8]
යඤ්ඤො ච භොජො[9] සුයාමො සුදත්තො
එතෙ තදා අට්ඨ අහෙසුං බ්‍රාහ්මණා
ඡළඞ්ගවා මන්තං වියාකරිංසූ"ති.

බොධිසත්තස්ස ජාතකාලෙ සුපිනපටිග්ගාහකා චෙව ලක්ඛණපටිග්ගාහකා ච අට්ඨ බ්‍රාහ්මණා, තෙසු තයො ද්වෙධා බ්‍යාකරිංසු: ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො අගාරං අජ්ඣාවසමානො රාජා හොති චක්කවත්ති, පබ්බජමානො[10] බුද්ධොති. පඤ්ච බ්‍රාහ්මණා එකබ්‍යාකරණා[11] අහෙසුං: ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො අගාරෙ න තිට්ඨති, බුද්ධො ච[12] හොතීති. තෙසු පුරිමා තයො යථාමන්තපදං ගතා. ඉමෙ පන පඤ්ච මන්තපදං අතික්කන්තා. තෙ අත්තනා ලද්ධං

1. ඨානුප්පත්තිකාය-B. S. 2. විසුද්ධසත්තාතො-P2, T1. 3. පටිවෙක්ඛිස්සති-A. M2. P2 4. ඉදං-S. 5. පදම්පි-L. S. 6. මය්හං-L. E. 7. පන තෙ-B. S. 8. ජොතිමන්ති-B. S. 9. යඤ්ඤා සුභොජො-B. S. 10. පබ්බජන්තො-L. 11. එකංසබ්‍යාකරණා-B. S. 12. බුද්ධො-L.

පුණ්ණපත්තං සුතකානං විස්සජ්ජෙත්වා, අයං මහාපුරිසො අගාරං නාජ්ඣාවසිස්සති, එකන්තෙන බුද්ධො භවිස්සතීති නිබ්බිතක්කා බොධිසත්තං උද්දිස්ස සමණපබ්බජ්ජං පබ්බජිතා. තෙසං පුත්තාතිපි වදන්ති. තං අට්ඨකථාය පටික්ඛිත්තං.

එතෙ කිර දහරකාලෙ යෙව බහූ මන්තෙ ජානිංසු. තස්මා තෙ බ්‍රාහ්මණා ආචරියට්ඨානෙ ඨපයිංසු. තෙ, පච්ඡා අම්හෙහි පුත්තදාරජටං ඡින්දිත්වා[1] න සක්කා භවිස්සති පබ්බජිතුන්ති[2] දහරකාලෙයෙව පබ්බ-ජිත්වා රමණීයානි සෙනාසනානි පරිභුඤ්ජන්තා විචරිංසු. කාලෙන කාලං පන, කිං භො මහාපුරිසො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තොති පුච්ඡන්ති. මනුස්සා, කුහිං තුම්හෙ මහාපුරිසං පස්සිස්සථ, තීසු පාසාදෙසු තිවිධනාටකමජ්ඣෙ දෙවො විය සම්පත්තිං අනුභොතීති වදන්ති. තෙ සුත්වා, න තාව මහාපුරිසස්ස ඤාණං පරිපාකං ගච්ඡතීති අප්පො-ස්සුක්කා විහරිංසුයෙව.

කස්මා පනෙත්ථ භගවා, බහූපකාරා ඛො මෙ පඤ්චවග්ගියාති ආහ? කිං උපකාරකානංයෙව එස ධම්මං දෙසෙති, අනුපකාරකානං න දෙසෙතීති? නො න දෙසෙති. පරිචයවසෙන හෙස ආළාරඤ්චෙව කාලාමං, උදකඤ්ච රාමපුත්තං ඔලොකෙසි. එතස්මිං[3] පන බුද්ධක්ඛෙත්තෙ ඨපෙත්වා අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤං[4] ධම්මං පඨමං සච්ඡිකාතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. කස්මා? තථාවිධ-උපනිස්සයත්තා.

පුබ්බෙ කිර පුඤ්ඤකරණකාලෙ ද්වෙ භාතරො අහෙසුං; තෙ එකතො සස්සං අකංසු. තත්ථ[5] ජෙට්ඨස්ස එකස්මිං සස්සෙ නවවාරෙ අග්ගසස්සදානං මයා දාතබ්බන්ති අහොසි. සො වප්පකාලෙ බීජග්ගං නාම දත්වා ගබ්භකාලෙ කනිට්ඨෙන සද්ධිං මන්තෙසි. කනිට්ඨො ගබ්භ කාලෙ ගබ්භං ඵාලෙත්වා දස්සාමීති තරුණසස්සං නාසෙතුකාමොසීති ආහ. ජෙට්ඨො කනිට්ඨස්ස අනනුවත්තනභාවං ඤත්වා ඛෙත්තං විභජිත්වා අත්තනො කොට්ඨාසතො ගබ්භං ඵාලෙත්වා ඛීරං නීහරිත්වා සප්පි ඵාණිතෙන[6] යොජෙත්වා අදාසි. පුථුකකාලෙ පුථුකං[7] කාරෙත්වා අදාසි. ලායනෙ ලායනග්ගං[8], වෙණිකරණෙ වෙණග්ගං, කලාපාදීසු කලාපග්ගං, ඛලග්ගං, ඛලභණ්ඩග්ගං,[9] කොට්ඨග්ගන්ති එවං එකසස්සෙ නවවාරෙ අග්ගදානං අදාසි. කනිට්ඨො පන[10] උද්ධරිත්වා අදාසි. තෙසු ජෙට්ඨකො අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරො ජාතො; කනිට්ඨො සුභද්දපරිබ්බාජකො. ඉති එකස්මිං සස්සෙ නවන්නං අග්ගදානානං දින්නත්තා, ඨපෙත්වා ථෙරං අඤ්ඤො පඨමං ධම්මං සච්ඡිකාතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. බහූපකාරා ඛො මෙ පඤ්චවග්ගියාති ඉදං පන උපකාරානුස්සරණමත්තකෙනෙව වුත්තං.

1. පුත්තදාරජටං ඡින්දිත්වා-S. ජටං ඡඩ්ඩිත්වා-B. 2. න සක්කා පබ්බජිතුන්ති-S.
3. එකස්මිං-L. 4. අඤ්ඤාතකොණ්ඩඤ්ඤං-B.
5. භාතරො අහෙසුං; තත්ථ-B. S. 6. සප්පිඵාණිතෙහි-B. S.
7. පුථුකග්ගං-S. පුථුකං-B. 8 ලායනකාලෙ ලායනග්ගං-S; ලායනෙ ලායනග්ගං-B.
9. භණ්ඩග්ගං-B. මද්දග්ගං-S. 10. පච්ඡා-B. S.

ඉසිපතනෙ මිගදායෙති තස්මිං කිර පදෙසෙ අනුප්පන්නෙ බුද්ධුප්පාදෙ[1] පච්චෙකසම්බුද්ධා ගන්ධමාදනපබ්බතෙ සත්තාහං නිරොධසමාපත්තියා වීතිනාමෙත්වා නිරොධා වුට්ඨාය නාගලතාදන්තකට්ඨං ඛාදිත්වා අනොතත්තදහෙ මුඛං ධොවිත්වා පත්තචීවරං ආදාය ආකාසෙනාගන්ත්වා නිපතන්ති. තත්ථ චීවරං පාරුපිත්වා නගරෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චා ගමනකාලෙපි තතොයෙව උප්පතිත්වා ගච්ඡන්ති. ඉති ඉසයො එත්ථ නිපතන්ති, උප්පතන්ති චාති තං ඨානං 'ඉසිපතනන්ති සඞ්ඛං ගතං. මිගානං පන අභයත්ථාය දින්නත්තා මිගදායොති වුච්චති. තෙන වුත්තං: **ඉසිපතනෙ මිගදායෙති. අන්තරා ච ගයං අන්තරා ච බොධින්ති** ගයාය ච බොධිස්ස ච විවරෙ තිගාවුතන්තරෙ ඨානෙ. බොධිමණ්ඩතො හි ගයා තීණි ගාවුතානි; බාරාණසී අට්ඨාරස යොජනානි. උපකො බොධිමණ්ඩස්ස ච ගයාය ච අන්තරෙ භගවන්තං අද්දස. අන්තරාසද්දෙන පන යුත්තත්තා උපයොගවචනං කතං. ඊදිසෙසු හි[2] ඨානෙසු අක්ඛරචින්තකා, "අන්තරා ගාමඤ්ච නදිඤ්ච යාතී"ති එවං එකමෙව අන්තරාසද්දං පයුඤ්ජන්ති. සො දුතියපදෙනපි යොජෙතබ්බො හොති. අයොජියමානෙ උපයොගවචනං න පාපුණාති. ඉධ පන යොජෙත්වා එව වුත්තොති. **අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නන්ති** අද්ධානසඞ්ඛාතං මග්ගං පටිපන්නං. දීඝමග්ගන්ති අත්ථො. අද්ධානගමනසමයස්ස හි විභඞ්ගෙ, "අඩ්ඪයොජනං ගච්ඡිස්සාමීති භුඤ්ජිතබ්බ"න්ති ආදිවචනතො අඩ්ඪයොජනම්පි අද්ධානමග්ගො හොති. බොධිමණ්ඩතො පන ගයා තිගාවුතං.

සබ්බාභිභූති සබ්බං තෙභූමකධම්මං අභිභවිත්වා ඨිතො; **සබ්බවිදූති** සබ්බං චතුභූමකධම්මං අවෙදිං, අඤ්ඤාසිං;[3] **සබ්බෙසු ධම්මෙසු අනූපලිත්තොති** සබ්බෙසු තෙභූමකධම්මෙසු කිලෙසලෙපනෙන අලිත්තො;[4] **සබ්බඤ්ජහොති** සබ්බං තෙභූමකධම්මං ජහිත්වා ඨිතො; **තණ්හක්ඛයෙ විමුත්තොති** තණ්හක්ඛයෙ නිබ්බානෙ ආරම්මණතො විමුත්තො; **සයං අභිඤ්ඤායාති** සබ්බං චතුභූමකධම්මං අත්තනාව ජානිත්වා; **කමුද්දිසෙය්‍යන්ති** කං අඤ්ඤං, අයං මෙ ආචරියොති උද්දිසෙය්‍යං. **න මෙ ආචරියො අත්ථීති** ලොකුත්තරධම්මෙ මය්හං ආචරියො නාම නත්ථි. **නත්ථි මෙ පටිපුග්ගලොති** මය්හං පටිභාගපුග්ගලො නාම නත්ථි. **සම්මාසම්බුද්ධොති** සම්මා හෙතුනා[5] නයෙන[6] චත්තාරි සච්චානි සයං බුද්ධො. **සීතිභූතොති** සබ්බකිලෙසග්ගිනිබ්බාපනෙන සීතිභූතො; කිලෙසානංයෙව නිබ්බුතත්තා **නිබ්බුතො. කාසිනං පුරන්ති** කාසිරට්ඨෙ නගරං. **ආහඤ්ඡං[7] අමතදුන්දුභින්ති** ධම්මචක්කපටිලාභාය අමතභෙරිං පහරිස්සාමීති ගච්ඡාමි.

---

1. බුද්ධෙ-B. 2. ඊදිසෙසු-A. M2. P2. ඊදිසෙසු පන-S. 3. අවෙදි, අඤ්ඤාසි-B. S.
4. කිලෙසෙන අනුපලිත්තො-B. කිලෙසලෙපනෙන අනුපලිත්තො-S.
5. සම්මාසම්බුද්ධොති හෙතුනා-L. 6. නයෙනෙව-S. 7. අහඤ්ඤිං-B. S.

අරහසි අනන්තජිනොති අනන්තජිනොති[1] භවිතුං යුත්තො. හුවෙය්‍යපාවුසොති ආවුසො එවම්පි නාම භවෙය්‍ය. පක්කාමීති වඞ්ගහාර[2]ජනපදං නාම අගමාසි.

තත්ථෙකං මිගලුද්දකගාමකං නිස්සාය වාසං කප්පෙසි. ජෙට්ඨක ලුද්දකො තං උපට්ඨාසි. තස්මිං ජනපදෙ චණ්ඩා මක්ඛිකා හොන්ති. අථ තං එකාය චාටියා වසාපෙසුං[3]. මිගලුද්දකො දූරෙ මිගවං ගච්ඡන්තො, අම්හාකං අරහන්තෙ මා පමජ්ජීති ජවං[4] නාම ධීතරං ආණාපෙත්වා අගමාසි, සද්ධිං පුත්තභාතුකෙහි. සා චස්ස ධීතා දස්සනීයා හොති, කොට්ඨාසසම්පන්නා. දුතියදිවසෙ උපකො ඝරං ආගතො තං දාරිකං සබ්බං උපචාරං කත්වා පරිවිසිතුං උපගතං දිස්වා රාගෙන අභිභූතො භුඤ්ජිතුම්පි අසක්කොන්තො භාජනෙන භත්තං ආදාය වසනට්ඨානං ගන්ත්වා භත්තං එකමන්තෙ නික්ඛිපිත්වා, ජවං[5] ලභාමි ජීවාමි, නො චෙ මරාමීති නිරාහාරො සයි. සත්තමෙ දිවසෙ මාගවිකො ආගන්ත්වා ධීතරං උපකස්ස පවත්තිං පුච්ඡි. සා, එකදිවසමෙව ආගන්ත්වා පුන නාගතපුබ්බොති ආහ.

මාගවිකො ආගතවෙසෙනෙව, තං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡිස්සාමීති තං ඛණංයෙව ගන්ත්වා, කිං භන්තෙ අඵාසුකන්ති පාදෙ පරාමසන්තො පුච්ඡි. උපකො නිත්ථුනන්තො[6] පරිවත්තතියෙව. සො, වදථ භන්තෙ, යං මයා සක්කා කාතුං, සබ්බං කරිස්සාමීති ආහ. උපකො, සචෙ ජවං[4] ලභාමි ජීවාමි, නො චෙ ඉධෙව මරණං සෙය්‍යොති ආහ. 'ජානාසි පන භන්තෙ කිඤ්චි සිප්ප'න්ති? 'න ජානාමී'ති. 'න භන්තෙ කිඤ්චි සිප්පං අජානන්තෙන සක්කා ඝරාවාසං අධිට්ඨාතු'න්ති. සො ආහ: නාහං කිඤ්චි සිප්පං ජානාමි, අපි ච තුම්හාකං මංසහාරකො භවිස්සාමි, මංසඤ්ච වික්කිණිස්සාමීති. මාගවිකො, අම්හාකම්පි එතදෙව රුච්චතීති උත්තරිසාටකං දත්වා ඝරං ආනෙත්වා ධීතරං අදාසි.

තෙසං සංවාසමන්වාය පුත්තො විජායි. සුභද්දොතිස්ස නාමං අකංසු. ජවා[7] තස්ස රොදනකාලෙ මංසහාරකස්ස පුත්ත, මිගලුද්දකස්ස පුත්ත, මා රොදි,[8] මා රොදීති ආදීනි වදමානා පුත්තතොසනගීතෙන උපකං උප්පණ්ඩෙසි. භද්දෙ ත්වං මං අනාථොති මඤ්ඤසි, අත්ථි මෙ අනන්තජිනො නාම සහායො, තස්සාහං සන්තිකං ගමිස්සාමීති ආහ. ජවා[7] එවමයං අට්ටීයතීති ඤත්වා පුනප්පුන කථෙති. සො එකදිවසං අනාරොචෙත්වාව මජ්ඣිමදෙසාභිමුඛො පක්කාමි.

භගවා ච තෙන සමයෙන සාවත්ථියං විහරති. ජෙතවනමහා විහාරෙ. අථ ඛො භගවා පටිගච්චෙව භික්ඛූ ආණාපෙසි : යො භික්ඛවෙ අනන්තජිනොති පුච්ඡමානො ආගච්ඡති, තස්ස මං දස්සෙය්‍යාථාති.

1. අනන්තජිනොපි-E. 2. වඞ්කහාර-S. B. 3. පාතියා වසාපෙසුං-S.
4. ජාවා-P1. T1. නාවං-S. ජවං-E. 5 සචෙ නාවං-S. සචෙ ජවං-E.
6. නිත්ථුනන්තො-S. E. 7. නාවා-S. ජවා-E. 8. පුත්ත,-B. S.

උපකො පි ඛො, කුහිං අනන්තජිනො වසතීති පුච්ඡන්තො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ආගන්ත්වා විහාරමජ්ඣෙ ඨත්වා, කුහිං අනන්තජිනොති පුච්ඡි. තං භික්ඛූ භගවතො සන්තිකං නයිංසු. සො ච[1] භගවන්තං දිස්වා, සඤ්ජානාථ[2] මං භගවාති ආහ. 'ආම උපක, සඤ්ජානාමි, කුහිං පන ත්වං වසිත්ථා'ති. 'වඞ්කහාරජනපදෙ භන්තෙ'ති. 'උපක මහල්ලකොසි ජාතො, පබ්බජිතුං සක්ඛිස්සසී'ති? 'පබ්බජිස්සාමි භන්තෙ'ති. භගවා පබ්බාජෙත්වා තස්ස කම්මට්ඨානං අදාසි. සො කම්මට්ඨානෙ කම්මං කරොන්තො අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාය කාලං කත්වා අවිහෙසු නිබ්බත්තො; නිබ්බත්තක්ඛණෙයෙව ච අරහත්තං පාපුණි.

අවිහෙසු නිබ්බත්තමත්තා හි සත්ත ජනා අරහත්තං පාපුණිංසු. තෙසං සො අඤ්ඤතරො. වුත්තං හෙතං :-

"අවිහං උපපන්නාසෙ විමුත්තා සත්ත භික්ඛවො
රාගදොසපරික්ඛීණා තිණ්ණා ලොකෙ විසත්තිකං.

උපකො පලගණ්ඩො ච[3] පුක්කුසාති ච තෙ තයො
භද්දියො ඛණ්ඩදෙවො ච බාහුදත්ති[4] ච පිඞ්ගියො
තෙ හිත්වා මානුසං දෙහං දිබ්බං යොගං උපච්චගු"න්ති.[5]

සණ්ඨපෙසුන්ති කතිකං අකංසු. **බාහුලිකොති**[6] චීවරබාහුල්ලාදීනං අත්ථාය පටිපන්නො. **පධානවිබ්භන්තොති** පධානතො විබ්භන්තො, භට්ඨො, පරිහීනො. **ආවත්තො බාහුල්ලායාති** චීවරාදීනං බහුලභාවත්ථාය[7] ආවත්තො. **අපි ච ඛො ආසනං ඨපෙතබ්බන්ති** අපි ච ඛො පනස්ස උච්චාකුලෙ නිබ්බත්තස්ස ආසනමත්තං ඨපෙතබ්බන්ති වදිංසු. **නාසක්ඛිංසූති** බුද්ධානුභාවෙන බුද්ධතෙජෙන අභිභූතා අත්තනො කතිකාය ඨාතුං න සක්ඛිංසු. **නාමෙන ච ආවුසොවාදෙන ච සමුදාචරන්තීති** ගොතමාති වදන්ති, ආවුසොති වදන්ති. ආවුසො ගොතම, මයං උරුවෙලායං පධානකාලෙ තුය්හං පත්තචීවරං ගහෙත්වා විචරිම්හ; මුඛොදකං දන්තකට්ඨං අදම්හ; වුත්ථපරිවෙණං සම්මජ්ජිම්හ. පච්ඡා තෙ කො[8] වත්තපටිවත්තං අකාසි, කච්චි අම්හෙසු අපක්කන්තෙසු[9] න චින්තයිත්ථාති එවරූපිං කථං කථෙන්තීති අත්ථො.

ඉරියායාති දුක්කර-ඉරියාය. **පටිපදායාති** දුක්කරපටිපත්තියා. **දුක්කරකාරිකායාති** පසතං පසතං මුග්ගයූසාදි-ආහරණාදිනා[10] දුක්කරකරණෙන. **අභිජානාථ මෙ නොති** අභිජානාථ නු මම[11] **එවරූපං වභාවිතමෙතන්ති**[12] එතං එවරූපං වාක්‍යභෙදන්ති අත්ථො.

1. සො-S, E. 2. ජානාථ-L. 3. පලගණ්ඩා-S. E. පලගණ්ඩො-B.
4. බාහුදත්ති-A M2, බහුරග්ගි B. 5. උපජ්ඣිගුන්ති-B, S.
6. බාහුලිකො-B. S. 7. චීවරාදිබහුභාවත්ථාය-L.
8. පච්ඡා ච කො තෙ-S. 9. අපක්කන්තෙසු-S.
10. පසත අඩ්ඪපසතමුග්ගයූසාදිආහාරකරණාදිනා-S. 11. නු මෙ-L, B.
12. භාවිතමෙතන්ති A, M2, P2, පභාවිතමෙතන්ති-B. ච භාසිතමෙතං-S.
විභාවිතමෙතන්ති-E භාසිතමෙතං (පාළි)

අපි නු අහං උරුවෙලාපධානෙ තුම්හාකං සඞ්ගණ්හනත්ථං අනුක්කණ්ඨනත්ථං[1] රත්තිං වා දිවා වා ආගන්ත්වා, ආවුසො මා විතක්කයිත්ථ, මය්හං ඔභාසො වා නිමිත්තං වා පඤ්ඤායතීති එවරූපං කඤ්චි වචනභෙදං අකාසින්ති අධිප්පායො. තෙ එකපදෙනෙව සතිං ලභිත්වා උප්පන්නගාරවා අද්ධා[2] එස බුද්ධො ජාතොති සද්දහිත්වා, **නො හෙතං භන්තෙති** ආහංසු.

අසක්ඛිං ඛො අහං භික්ඛවෙ පඤ්චවග්ගියෙ භික්ඛූ සඤ්ඤාපෙතුන්ති අහං භික්ඛවෙ පඤ්චවග්ගියෙ භික්ඛූ, බුද්ධො අහන්ති ජානාපෙතුං අසක්ඛිං. තදා පන භගවා උපොසථදිවසෙයෙව ආගඤ්ඡි.[3] අථත්තනො බුද්ධභාවං ජානාපෙත්වා කොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරං කායසක්ඛිං කත්වා ධම්මචක්කප්පවත්තනසුත්තන්තං කථෙසි. සුත්තපරියොසානෙ ථෙරො අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොටීහි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සූරියෙ ධරමානෙයෙව දෙසනා නිට්ඨාසි. භගවා තත්ථෙව වස්සං උපගඤ්ඡි.[4] **ද්වෙපි සුදං භික්ඛවෙ භික්ඛූ ඔවදාමීති** ආදි පාටිපදදිවසතො පට්ඨාය පිණ්ඩපාතත්ථායපි ගාමං අපවිසනදීපනත්ථං වුත්තං. තෙසං[5] භික්ඛූනං කම්මට්ඨානෙසු උප්පන්නමලවිසොධනත්ථං භගවා අන්තොවිහාරෙයෙව අහොසි. උප්පන්නෙ උප්පන්නෙ කම්මට්ඨානමලෙ තෙපි භික්ඛූ භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා පුච්ඡන්ති. භගවාපි තෙසං නිසින්නට්ඨානං ගන්ත්වා මලං විනොදෙති.

අථ තෙසං භගවතා එවං නීහටභත්තෙන ඔවදියමානානං වප්පත්ථෙරො පාටිපදදිවසෙ සොතාපන්නො අහොසි, භද්දියත්ථෙරො දුතියායං, මහානාමත්ථෙරො තතියායං, අස්සජිත්ථෙරො චතුත්ථියං. පක්ඛස්ස පන පඤ්චමියං සබ්බෙව තෙ එකතො සන්නිපාතෙත්වා අනත්තලක්ඛණසුත්තන්තං කථෙසි, සුත්තපරියොසානෙ සබ්බෙපි අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. තෙනාහ: **අථ ඛො භික්ඛවෙ පඤ්චවග්ගියා භික්ඛූ මයා එවං ඔවදියමානා-පෙ-අනුත්තරං යොගක්ඛෙමං නිබ්බානං අජ්ඣගමංසු-පෙ-නත්ථිදානි පුනබ්භවොති.** එත්තකං කථාමග්ගං භගවා, යං පුබ්බෙ අවච: තුම්හෙපි මමඤ්චෙව පඤ්චවග්ගියානඤ්ච මග්ගං ආරූළ්හා, අරියපරියෙසනා තුම්හාකං පරියෙසනාති ඉමං එකමෙව අනුසන්ධිං දස්සෙන්තො ආහරි.

ඉදානි යස්මා තං[6] අගාරියානංයෙව පඤ්චකාමගුණපරියෙසනා හොති, අනගාරියානම්පි චත්තාරො පච්චයෙ අපච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජන්තානං පඤ්චකාමගුණවසෙන අනරියපරියෙසනා හොති, තස්මා තං දස්සෙතුං, **පඤ්චිමෙ භික්ඛවෙ කාමගුණාති** ආදිමාහ. තත්ථ නවරතනෙසු පට්ට[7]චීවරාදිසු, චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපාති ආදයො චත්තාරො කාමගුණා ලබ්භන්ති. රසො පනෙත්ථ පරිභොගරසො හොති. මනුඤ්ඤෙ පිණ්ඩපාතෙ භෙසජ්ජෙ ච පඤ්චපි ලබ්භන්ති. සෙනාසනම්පි[8]

1. අනුක්කණ්ඨනත්ථං සඞ්ගණ්හනත්ථං-S. 2. තදා අද්ධා-B, S. 3. ආගච්ඡි-B, S.
4. උපගච්ඡි-B. S, 5. තෙසං භි-B, S. 6. යස්මා පන-A, M2, P2, S,
7. පත්ත-S. E. 8. සෙනාසනම්පි පරික්ඛාරෙ-S.

චීවරෙ විය චත්තාරො. රසො පන එත්ථාපි පරිභොගරසොව. යෙ හි කෙචි භික්ඛවෙති කස්මා අරභි? එවං පඤ්ච කාමගුණෙ දස්සෙත්වා ඉදානි යෙ එවං වදෙය්‍යුං, පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය අනරියපරියෙසනා නාම කුතො, අරියපරියෙසනාව[1] පබ්බජිතානන්ති, තෙසං පටිසෙධනත්ථං[2] පබ්බජිතානම්පි චතූසු පච්චයෙසු අපච්චවෙක්ඛනපරිභොගො අනරියපරියෙසනා එවාති දස්සෙතුං ඉමං දෙසනං ආරභි. තත්ථ ගථිතාති තණ්හාගෙධෙන ගථිතා;[3] මුච්ඡිතාති තණ්හාමුච්ඡාය මුච්ඡිතා; අජ්ඣොපන්නාති තණ්හාය අජ්ඣොගාළ්හා; අනාදීනවදස්සාවිනොති ආදීනවං අපස්සන්තා; අනිස්සරණපඤ්ඤාති, නිස්සරණං වුච්චති පච්චවෙක්ඛනඤාණං;[4] තෙන විරහිතා.

ඉදානි තස්සත්ථස්ස සාධකං උපමං දස්සෙන්තො, සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙති ආදිමාහ. තත්‍රෙවං ඔපම්මසංසන්දනං වෙදිතබ්බං: ආරඤ්ඤකමිගො විය හි සමණබ්‍රාහ්මණා. ලුද්දකෙන අරඤ්ඤෙ ඔඩ්ඩිතපාසො විය චත්තාරො පච්චයා. තස්ස ලුද්දස්ස පාසරාසිං අජ්ඣොත්ථරිත්වා සයනකාලො විය තෙසං චත්තාරො පච්චයෙ අපච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභොගකාලො. ලුද්දෙ ආගච්ඡන්තෙ මිගස්ස යෙනකාමං අගමනකාලො විය සමණබ්‍රාහ්මණානං මාරස්ස යථාකාමකරණීයකාලො. මාරවසං උපගතභාවොති අත්ථො. මිගස්ස පන අබද්ධස්ස[5] පාසරාසිං අධිසයිතකාලො විය සමණබ්‍රාහ්මණානං චතූසු පච්චයෙසු පච්චවෙක්ඛනපරිභොගො. ලුද්දෙ ආගච්ඡන්තෙ මිගස්ස යෙනකාමං ගමනං විය සමණබ්‍රාහ්මණානං මාරවසං අනුපගමනං වෙදිතබ්බං. විස්සත්ථොති නිබ්භයො, නිරාසඞ්කො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

පාසරාසිසුත්තං ඡට්ඨං.

අරියපරියෙසනොතිපි[6] එතස්සෙව නාමං.

---

1. 3. 7.

එවං මෙ සුතන්ති චූළහත්ථිපදොපමං.[7] තත්ථ සබ්බසෙතෙන වළභීරථෙනාති[8], "සෙතා සුදං අස්සා යුත්තා හොන්ති, සෙතාලඞ්කාරා, සෙතො රථො, සෙතපරිවාරො, සෙතා රස්මියො, සෙතා පතොදලට්ඨි, සෙතං ඡත්තං, සෙතං උණ්හීසං, සෙතානි වත්ථානි, සෙතා උපාහනා, සෙතාය සුදං වාළබීජනියා බීජියතී"ති එවං වුත්තෙන සකලසෙතෙන චතූහි වළවාහි යුත්තරථෙන.

රථො ච නාමෙසො දුවිධො හොති: යොධරථො, අලඞ්කාරරථොති. තත්ථ යොධරථො චතුරස්සසණ්ඨානො හොති, නාතිමහා, ද්වින්නං තිණ්ණං වා ජනානං ගහණසමත්ථො. අලඞ්කාරරථො මහා

1. පරියෙසනා ච -P1. T1. S.
2. පටිසෙධනත්ථාය-B. S.
3. ගථිතාති තණ්හාය ගෙධෙන ගථිතා-B. S
4. පච්චවෙක්ඛණඤාණං-S. F.
5. අබන්ධස්ස-S.
6. පරියෙසනාතිපි-B. S.
7. චූළහත්ථිපදොපමසුත්තං-S.
8. වළවාභිරථෙනාති-B. S.

හොන්ති, දීඝතො ච[1] දීඝා, පුථුලතො ච[2] පුථුලා. තත්ථ ජඞ්ඝගාහකො, වාලවීජනිගාහකො, තාලවණ්ටගාහකොති එවං අට්ඨ වා දස වා සුඛෙනෙව ඨාතුං වා නිසීදිතුං වා නිපජ්ජිතුං වා සක්කොන්ති. අයම්පි අලඞ්කාරරථොයෙව. සො සබ්බො සචක්කපඤ්ජරකුබ්බරො රජතපරික්ඛත්තො[3] අහොසි. වළවා පකතියා සෙතවණ්ණාව. පසාධනම්පි තාසං රජතමයං අහොසි. රස්මියොපි රජතපනාළිසු පක්ඛිත්තා. පතොදලට්ඨිපි රජතපරික්ඛතා[3]. බ්‍රාහ්මණොපි සෙතවත්ථං නිවාසෙත්වා සෙතංයෙව උත්තරාසඞ්ගං අකාසි; සෙතවිලෙපනං විලිම්පි; සෙතං මාලං පිළන්ධි; දසසු අඞ්ගුලීසු අඞ්ගුලිමුද්දිකා කණ්ණෙසු කුණ්ඩලානීති එවමාදි-අලඞ්කාරොපිස්ස රජතමයොව අහොසි. පරිවාරබ්‍රාහ්මණාපිස්ස දසසහස්සමත්තා තථෙව සෙතවත්ථවිලෙපනමාලාලඞ්කාරා අහෙසුං. තෙන වුත්තං: සබ්බසෙතෙන වළවාභිරථෙනාති. සාවත්ථියා නිය්‍යාතීති, සො කිර ඡන්නං ඡන්නං මාසානං එකවාරං නගරං පදක්ඛිණං කරොති. ඉතො එත්තකෙහි දිවසෙහි නගරං පදක්ඛිණං කරිස්සතීති පුරෙතරමෙව ඝොසනා කයිරති[4]. තං සුත්වා යෙ නගරතො න පක්කන්තා තෙ න පක්කමන්ති; යෙ පක්කන්තා, තෙපි පුඤ්ඤවතො සිරිසම්පත්තිං පස්සිස්සාමාති ආගච්ඡන්ති. යං දිවසං බ්‍රාහ්මණො නගරං අනුවිචරති, තදා පාතොව නගරවීථියො සම්මජ්ජිත්වා වාලිකං ඔකිරිත්වා ලාජපඤ්චමෙහි පුප්ඵෙහි අභිප්පකිරිත්වා[5] පුණ්ණඝටෙ ඨපෙත්වා කදලියො ච ධජෙ ච උස්සාපෙත්වා සකලනගරං ධූපිතවාසිතං කරොන්ති. බ්‍රාහ්මණො පාතොව සීසං නහායිත්වා පුරෙභත්තං භුඤ්ජිත්වා වුත්තනයෙනෙව සෙතවත්ථාදීහි අත්තානං අලඞ්කරිත්වා පාසාදා ඔරුය්හ රථං අභිරුහති. අථ නං තෙ බ්‍රාහ්මණා සබ්බසෙතවත්ථ-විලෙපනමාලාලඞ්කාරා සෙතච්ඡත්තානි ගහෙත්වා පරිවාරෙන්ති. තතො මහාජනස්ස සන්නිපාතනත්ථං පඨමංයෙව තරුණදාරකානං ඵලාඵලානි විකිරන්ති[6]; තදනන්තරං මාසකානි[7]; තදනන්තරං කහාපණෙ විකිරන්ති. මහාජනො සන්නිපතති[8]. උක්කුට්ඨියො චෙව චෙලුක්ඛෙපා ච වත්තන්ති[9]. අථ බ්‍රාහ්මණො මඞ්ගලික-සොවත්ථිකාදීසු මඞ්ගලානි චෙව ථුතියො ච කරොන්තෙසු මහාසම්පත්තියා නගරං අනුවිචරති. පුඤ්ඤවන්තා මනුස්සා එකභූමිකාදි පාසාදෙ ආරුය්හ සූකපත්ත[10]සදිසානි වාතපාන-කවාටානි විවරිත්වා ඔලොකෙන්ති. බ්‍රාහ්මණොපි අත්තනො යසසිරිසම්පත්තියා නගරං අජ්ඣොත්ථරන්තො විය දක්ඛිණද්වාරාභිමුඛො හොති. තෙන වුත්තං: සාවත්ථියා නිය්‍යාතීති.

දිවා දිවස්සාති දිවසස්සපි දිවා. මජ්ඣන්හිකකාලෙති[11] අත්ථො. පිලොතිකං පරිබ්බාජකන්ති පිලොතිකාති එවං ඉත්ථිලිඞ්ගවොහාර-වසෙන ලද්ධනාමං පරිබ්බාජකං. සො කිර පරිබ්බාජකො දහරො පඨම-

1. දීඝසො-P1, T1, B, S. 2. පුථුලසො-P1, T1, B, S.
3. පරික්ඛිත්තො-B, S. 4. කරීයති-B, S. 5. අභිකිරිත්වා-S.
6. විකිරිත්වා-B, S. 7. මාසකරූපානි-B, S. 8. මහාජනා සන්නිපතන්ති-B, S.
9. පවත්තන්ති-B, S. 10. සුක්කපත්ත-S. 11. මජ්ඣන්හිකකාලෙති-S.

වයෙ ඨිතො සුවණ්ණවණ්ණො බුද්ධුපට්ඨාකො, පාතොව තථාගතස්ස චෙව මහාථෙරස්ස ච උපට්ඨානං කත්වා තිදණ්ඩකුණ්ඩිකාදිපරික්ඛාරං ආදාය ජෙතවනා නික්ඛමිත්වා නගරාභිමුඛො පායාසි. තං එස දූරතොව ආගච්ඡන්තං අද්දස.

එතදවොචාති අනුක්කමෙන සන්තිකං ආගතං සඤ්ජානිත්වා එතං, හන්ද කුතො නු භවං වච්ඡායනො ආගච්ඡතීති ගොත්තං කිත්තෙන්තො වචනං අවොච. **පණ්ඩිතො මඤ්ඤෙති** භවං වච්ඡායනො සමණං ගොතමං පණ්ඩිතොති මඤ්ඤති, උදාහු නොති, අයමෙත්ථ අත්ථො.

කො චාහං භොති භො සමණස්ස ගොතමස්ස පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියං[1] ජානනෙ අහං කො නාම? **කො ච සමණස්ස ගොතමස්ස පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියං ජානිස්සාමීති** කුතො චාහං සමණස්ස ගොතමස්ස පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියං ජානිස්සාමි; කෙන කාරණෙන ජානිස්සාමීති? එවං සබ්බථාපි අත්තනො අජානනභාවං දීපෙති. **සොපි නූනස්ස තාදිසො වාති** යො සමණස්ස ගොතමස්ස පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියං ජානෙය්‍ය, සොපි නූන දසපාරමියො පූරෙත්වා සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො තාදිසො බුද්ධො යෙව භවෙය්‍ය. සිනෙරුං වා හිමවන්තං වා පථවිං වා ආකාසං වා මෙතුකාමෙන[2] තප්පමාණොව දණ්ඩො වා රජ්ජු වා ලද්ධුං වට්ටති. සමණස්ස ගොතමස්ස පඤ්ඤං ජානන්තෙනාපි තස්ස ඤාණසදිසමෙව සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං ලද්ධුං වට්ටතීති දීපෙති. ආදරවසෙන පනෙත්ථ ආමෙණ්ඩිතං කතං.

උළාරායාති උත්තමාය, සෙට්ඨාය. **කො චාහං භොති** භො අහං සමණස්ස ගොතමස්ස පසංසනෙ කො නාම? **කො ච සමණං ගොතමං පසංසිස්සාමීති** කෙන කාරණෙන පසංසිස්සාමි? **පසත්ථපසත්ථොති**[3] සබ්බගුණානං උපරිචරෙහි[4] සබ්බලොකපසත්ථෙහි අත්තනො ගුණෙහෙව පසත්ථො, න තස්ස අඤ්ඤෙහි පසංසනකිච්චං අත්ථි. යථා හි චම්පකපුප්ඵං වා නීලුප්පලං වා පදුමං වා ලොහිතචන්දනං වා අත්තනො වණ්ණගන්ධසිරියාව[5] පාසාදිකඤ්චෙව සුගන්ධඤ්ච, න තස්ස ආගන්තුකෙහි වණ්ණගන්ධෙහි ථොමනකිච්චං අත්ථි. යථා ච මණිරතනං වා චන්දමණ්ඩලං වා අත්තනො ආලොකෙනෙව ඔභාසති, න තස්ස අඤ්ඤෙන ඔභාසනකිච්චං අත්ථි. එවං සමණො ගොතමො සබ්බලොකපසත්ථෙහි අත්තනො ගුණෙහෙව පසත්ථො ථොමිතො සබ්බලොකස්ස සෙට්ඨතං පාපිතො, න තස්ස අඤ්ඤෙන පසංසනකිච්චං අත්ථි.

පසත්ථෙහි පසත්ථොතිපි වා **පසත්ථපසත්ථො**. කෙ පන පසත්ථා නාම? රාජා පසෙනදිකොසලො කාසිකොසලවාසීහි පසත්ථො; බිම්බිසාරො අඞ්ගමගධවාසීහි. වෙසාලිකා ලිච්ඡවි වජ්ජිරට්ඨවාසීහි පසත්ථා. පාවෙය්‍යකා මල්ලා, කොසිනාරකා මල්ලා, අඤ්ඤෙපි තෙ තෙ

1. පඤ්ඤෙය්‍යත්තිය-L. 2. මිනන්තස්ස-A, M2, P2. පමෙතුකාමෙන-B S.
3. පසට්ඨපසට්ඨොති-B, S. 4. උත්තරීතරෙහි-B. උපරිපරෙහි-S.
5. සිරීය-A, M2, P2, S.

ඛත්තියා තෙහි තෙහි ජානපදෙහි[1] පසන්නා. චඞ්කිආදයො බ්‍රාහ්මණා බ්‍රාහ්මණගණෙහි, අනාථපිණ්ඩිකාදයො උපාසකා උපාසකගණෙහි, විසාඛාදයො උපාසිකා අනෙකසතාහි උපාසිකාහි, සකුලුදායිආදයො පරිබ්බාජකා අනෙකෙහි පරිබ්බාජකසතෙහි, උප්පලවණ්ණාථෙරී-ආදිකා මහාසාවිකා අනෙකෙහි භික්ඛුණිසතෙහි, සාරිපුත්තත්ථෙරාදයො මහාථෙරා අනෙකසතෙහි භික්ඛූහි, සක්කාදයො දෙවා අනෙක-සහස්සෙහි දෙවෙහි, මහාබ්‍රහ්මාදයො බ්‍රහ්මානො අනෙකසහස්සෙහි බ්‍රහ්මෙහි පසන්නා. තෙ සබ්බෙපි දසබලං ථොමෙන්ති, වණ්ණෙන්ති, පසංසන්තීති භගවා පසන්නපසන්නොති වුච්චති.

අත්ථවසන්ති අත්ථානිසංසං. අථස්ස පරිබ්බාජකො අත්තනො පසාද කාරණං[2] ආචික්ඛන්තො, සෙය්‍යථාපි භො කුසලො නාගවනිකොති ආදිමාහ. තත්ථ නාගවනිකොති නාගවනවාසිකො[3] අනුග්ගහිත සිප්පො පුරිසො. පරතො පන උග්ගහිතසිප්පො පුරිසො නාගවනි-කොති ආගතො. චත්තාරි පදානීති චත්තාරි ඤාණපදානි, ඤාණවලඤ්ජ;[4] ඤාණෙන අක්කන්තට්ඨානානීති අත්ථො.

ඛත්තියපණ්ඩිතෙති ආදීසු පණ්ඩිතෙති පණ්ඩිච්චෙන සමන්නා-ගතෙ. නිපුණෙති සණ්හෙ, සුඛුමබුද්ධිනො, සුඛුමඅත්ථන්තරපටිවිජ්ඣන සමත්ථෙ. කතපරප්පවාදෙති විඤ්ඤාතපරප්පවාදෙ චෙව පරෙහි සද්ධිං කතවාදපරිචයෙ ච. වාලවෙධිරූපෙති වාලවෙධිධනුග්ගහසදිසෙ. වොභින්දන්තා[5] මඤ්ඤෙ චරන්තීති වාලවෙධී විය වාලං, සුඛුමානිපි පරෙසං දිට්ඨිගතානි අත්තනො පඤ්ඤාගතෙන භින්දන්තා විය චරන්තීති අත්ථො. පඤ්හං අභිසඞ්ඛරොන්තීති දුපදම්පි තිපදම්පි චතුප්පදම්පි පඤ්හං[6] කරොන්ති. වාදං ආරොපෙස්සාමාති දොසං ආරොපෙස්සාම.

න චෙව සමණං ගොතමං පඤ්හං පුච්ඡන්තීති, කස්මා න පුච්ඡන්ති? භගවා කිර පරිසමජ්ඣෙ ධම්මං දෙසෙන්තො පරිසාය අජ්ඣාසයං ඔලොකෙති; තතො පස්සති: ඉමෙ ඛත්තියපණ්ඩිතා ගුළ්හං රහස්සං පඤ්හං ඔවිට්ටිකසාරං කත්වා ආගතාති. සො තෙහි අපුට්ඨොයෙව, එවරූපෙ පඤ්හෙ පුච්ඡාය එත්තකා දොසා, විස්සජ්ජනෙ එත්තකා අත්ථෙ, පදෙ, අක්ඛරෙ එත්තකාති, ඉමෙ පඤ්හෙ පුච්ඡන්තො එවං පුච්ඡෙය්‍ය, විස්සජ්ජෙන්තො එවං විස්සජ්ජෙය්‍යාති, ඉති ඔවට්ටිකසාරං කත්වා ආනීතෙ පඤ්හෙ ධම්මකථාය අන්තරෙ පක්ඛිපිත්වා විදංසෙති;[7] ඛත්තියපණ්ඩිතා, සෙය්‍යො වත නො, යෙ මයං ඉමෙ පඤ්හෙ න පුච්ඡිම්හ, සචෙ හි මයං පුච්ඡෙය්‍යාම අප්පතිට්ඨෙව නො කත්වා සමණො ගොතමො ඛිපෙය්‍යාති අත්තමනා භවන්ති.

---

1. ජනපදෙහි-L, S, E. 2. අත්තනො දිට්ඨකාරණං-P1, T1, E. 3. නිවාසිකො-L. 4. ඤාණපදානි ඤාණවලඤ්ජානි-S. 5. තෙ භින්දන්තා-S. 6. පඤ්හෙ-L. 7. විද්ධංසෙති-L, S, E.

අපි ච බුද්ධා නාම ධම්මං දෙසෙන්තා පරිසං මෙත්තාය ඵරන්ති: මෙත්තාඵරණෙන දසබලෙ මහාජනස්ස චිත්තං පසීදති. බුද්ධා ච නාම රූපග්ගප්පත්තා හොන්ති, දස්සනසම්පන්නා, මධුරස්සරා, මුදුජිව්හා, සුඵුසිත[1]දන්තාවරණා, අමතෙන හදයං සිඤ්චන්තා විය ධම්මං කථෙන්ති. තත්‍ර නෙසං[2] මෙත්තාඵරණෙන පසන්නචිත්තානං එවං හොති: එවරූපං අද්වෙජ්ඣකථං, අමොඝකථං, නිය්‍යානිකකථං කථෙන්තෙන භගවතා සද්ධිං න සක්ඛිස්සාම පච්චනීකග්ගාහං ගණ්හිතුන්ති අත්තනො පසන්නභාවෙනෙව න පුච්ඡන්ති. **අඤ්ඤදත්ථූති** එකංසෙන. **සාවකා සම්පජ්ජන්තීති** සරණගමනවසෙන සාවකා හොන්ති.

තදනුත්තරන්ති තං අනුත්තරං; **බ්‍රහ්මචරියපරියොසාන**න්ති[3] මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස පරියොසානභූතං අරහත්තඵලං. තදත්ථාය හි තෙ පබ්බජන්ති. **මනං වත භො අනස්සාමා**ති භො සචෙ මයං න උපසඞ්කමෙය්‍යාම, ඉමිනා ථොකෙන අනුපසඞ්කමනමත්තෙන අප්පතිරූපාසනමත්තෙනෙව නට්ඨා භවෙය්‍යාම. උපසඞ්කමනමත්තකෙන පනම්හ න නට්ඨාති අත්ථො. දුතියපදං පුරිමස්සෙව වෙවචනං. **අස්සමණාව සමානා**ති ආදීසු පාපානං අසමිතත්තා **අස්සමණාව**; අබාහිතත්තා ච[4] පන අබ්‍රාහ්මණාව; කිලෙසාරීනං අහතත්තා අනරහන්තායෙව ච **සමානා**ති අත්ථො.

උදානං උදානෙසීති උදාහාරං උදාහරි. යථා හි යං තෙලං මානං ගහෙතුං න සක්කොති, විස්සන්දිත්වා ගච්ඡති, තං අවසෙසකොති වුච්චති; යඤ්ච ජලං තළාකං ගහෙතුං න සක්කොති, අජ්ඣොත්ථරිත්වා ගච්ඡති, තං ඔඝොති වුච්චති. එවමෙව යං පීතිමයවචනං හදයං ගහෙතුං න සක්කොති, අධිකං හුත්වා අන්තො අසණ්ඨහිත්වා බහි නික්ඛමති, තං උදානන්ති වුච්චති. එවරූපං පීතිමයවචනං නිච්ඡාරෙසීති අත්ථො.

හත්ථිපදොපමොති හත්ථිපදං උපමා අස්ස ධම්මස්සාති **හත්ථිපදොපමො**. සො න **එත්තාවතා විත්ථාරෙන පරිපූරො හොතී**ති දස්සෙන්ති **නාගවනිකො**ති උග්ගහිතහත්ථිසිප්පො, හත්ථිවනචාරිකො. අථ කස්මා කුසලොති න වුත්තොති? පරතො **සො හොති කුසලො**ති විභාගදස්සනත්ථං. යො හි කොචි පවිසති; යො පන කුසලො හොති, සො නෙව තාව නිට්ඨං ගච්ඡති; තස්මා ඉධ කුසලොති අවත්වා පරතො වුත්තො. **වාමනිකා**ති රස්සා, ආයාමතොපි න දීඝා මහාකුච්ඡිහත්ථිනියො. **උච්චා ච නිසෙවිත**න්ති සත්තට්ඨරතනුබ්බෙධෙ වටරුක්ඛාදීනං ඛන්ධපදෙසෙ ඝංසිතට්ඨානං. **උච්චා කාළාරිකා**[5]ති උච්චා ච යට්ඨිසදිසපාදා හුත්වා කාළාරිකා[5] ච දන්තානං කළාරතාය. තාසං කිර එකො දන්තො උන්නතො[6] හොති; එකො ඔනතො;[7] උභොපි ච විරළා හොන්ති න ආසන්නා.

---

1. සුඵුස්සිත-B සුඵුසිත-S. 2. තෙසං-L.
3. තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානන්ති-L. 4. අවාහිතත්තා-B, S.
5. කළාරිකා-S, E. 6. උණ්ණතො-L. 7. ඔණතො-L.

උච්චා ච දන්තෙහි ආරඤ්ජිතානීති සත්තට්ඨරතනුබ්බෙධෙ වටරුක්ඛාදීනං ඛන්ධප්පදෙසෙ ඵරසුනා පහතට්ඨානං[1] විය දන්තෙහි ඡින්නට්ඨානං. **උච්චා කණෙරුකා නාමාති** උච්චා ච යට්ඨිසදිසපාදා හුත්වා කණෙරුකා ච දන්තානං කණෙරුතාය. තා කිර මකුළදන්තා හොන්ති; තස්මා කණෙරුකාති වුච්චන්ති.

සො නිට්ඨං ගච්ඡතීති සො නාගවනිකො, යස්ස වතාහං[2] නාගස්ස අනුපදං ආගතො, අයංව සො, අයමෙව[3] සො, න අඤ්ඤො; යං හි අහං පඨමං පදං[4] දිස්වා වාමනිකානං පදං භවිස්සතීති නිට්ඨං න ගතො, යම්පි තතො ඔරභාගෙ දිස්වා කාළාරිකානං[5] භවිස්සති, කණෙරුකානං භවිස්සතීති නිට්ඨං න ගතො, සබ්බං තං ඉමස්සෙව මහාහත්ථිනො පදන්ති මහාහත්ථිං දිස්වාව නිට්ඨං ගච්ඡති.

එවමෙව ඛොති එත්ථ ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං: නාගවනං විය හි ආදිතො පට්ඨාය යාව නීවරණප්පහානා ධම්මදෙසනා වෙදිතබ්බා. කුසලො නාගවනිකො විය යොගාවචරො; මහානාගො විය සම්මාසම්බුද්ධො; මහන්තං හත්ථිපදං විය ඣානාභිඤ්ඤා; නාගවනිකස්ස තත්ථ තත්ථ හත්ථිපදං දිස්වාපි වාමනිකානං පදං භවිස්සති, කාළාරිකානං[5] කණෙරුකානං පදං භවිස්සතීති අනිට්ඨා[6]ගතභාවො විය යොගිනො, ඉමා ඣානාභිඤ්ඤා නාම බාහිරකපරිබ්බාජකානම්පි සන්තීති අනිට්ඨා[6]ගතභාවො. නාගවනිකස්ස, තත්ථ තත්ථ මයා දිට්ඨං පදං ඉමස්සෙව මහාහත්ථිනො, න අඤ්ඤස්සාති මහාහත්ථිං දිස්වා නිට්ඨා[7]ගමනං විය අරියසාවකස්ස අරහත්තං පත්වාව නිට්ඨා[7]ගමනං. ඉදඤ්ච පන ඔපම්ම-සංසන්දනං මත්ථකෙ ඨත්වාපි කාතුං වට්ටති; ඉමස්මිම්පි ඨානෙ වට්ටති යෙව. අනුක්කමාගතං පන තං[8] පාළිපදං ගහෙත්වා ඉධෙව කතං.

තත්ථ **ඉධාති** දෙසාපදෙසෙ නිපාතො. ස්වායං කත්ථචි ලොකං උපාදාය වුච්චති. යථාහ: "ඉධ තථාගතො ලොකෙ උප්පජ්ජතී"ති.[9] කත්ථචි සාසනං. යථාහ: "ඉධෙව භික්ඛවෙ සමණො[10], ඉධ දුතියො සමණො"ති. කත්ථචි ඔකාසං. යථාහ:

"ඉධෙව තිට්ඨමානස්ස දෙවභූතස්ස මෙ සතො,
පුනරායු ච මෙ ලද්ධො එවං ජානාහි මාරිසා"ති.

කත්ථචි පදපූරණමත්තමෙව. යථාහ: "ඉධාහං භික්ඛවෙ භුත්තාවී අස්සං පවාරිතො"ති. ඉධ පන ලොකං උපාදාය වුත්තොති වෙදිතබ්බො. ඉදං වුත්තං හොති; බ්‍රාහ්මණ, ඉමස්මිං ලොකෙ තථාගතො උප්පජ්ජති[9] අරහං-පෙ-බුද්ධො භගවාති.

තත්ථ තථාගතසද්දො මූලපරියායෙ, **අරහන්ති** ආදයො විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතා. **ලොකෙ උප්පජ්ජතීති**[9] එත්ථ පන **ලොකොති**,

1. පහටට්ඨානං-E. 2. පතාහං-S. 3. ආගතො, අයමෙව-S. ආගතො, අයංව-E.
4 අහං ආදිතො පට්ඨාය පදං-P1. T1. 5. කළාරිකානං-S. E.
6. අනිට්ඨං-S. E. 7. නිට්ඨං-S. E. 8. පන-S.
9. උප්පජ්ජතීති-S, E. 10. පඨමො සමණො-S.

ඔකාසලොකො, සත්තලොකො, සඞ්ඛාරලොකොති තිවිධො. ඉධ පන සත්තලොකො අධිප්පෙතො. සත්තලොකෙ උපපජ්ජමානොපි ච තථාගතො න දෙවලොකෙ, න බ්‍රහ්මලොකෙ, මනුස්සලොකෙයෙව උපපජ්ජති.[1] මනුස්සලොකෙපි න අඤ්ඤස්මිං චක්කවාළෙ, ඉමස්මිංයෙව චක්කවාළෙ. තත්‍රාපි න සබ්බට්ඨානෙසු. "පුරත්ථිමාය දිසාය කජඞ්ගලං නාම නිගමො; තස්සාපරෙන මහාසාලා; තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා; ඔරතො මජ්ඣෙ. පුරත්ථිමදක්ඛිණාය දිසාය සලලවතී[2] නාම නදී; තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා; ඔරතො මජ්ඣෙ. දක්ඛිණාය දිසාය සෙතකණ්ණිකං නාම නිගමො; තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා; ඔරතො මජ්ඣෙ. පච්ඡිමාය දිසාය ථූණං[3] නාම බ්‍රාහ්මණගාමො; තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා; ඔරතො මජ්ඣෙ. උත්තරාය දිසාය උසීරද්ධජො නාම පබ්බතො; තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා; ඔරතො මජ්ඣෙ"ති එවං පරිච්ඡින්නෙ ආයාමතො තියොජනසතෙ, විත්ථාරතො අඩ්ඪතියයොජනසතෙ, පරික්ඛෙපතො නවයොජනසතෙ මජ්ඣිමපදෙසෙ උපපජ්ජති.[1] න කෙවලඤ්ච තථාගතො, පච්චෙකබුද්ධා, අග්ගසාවකා, අසීතිමහාථෙරා, බුද්ධමාතා, බුද්ධපිතා, චක්කවත්තිරාජා, අඤ්ඤෙ ච සාරප්පත්තා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා එත්ථෙව[4] උපපජ්ජන්ති.[1]

තත්ථ තථාගතො සුජාතාය දින්නමධුපායාසභොජනතො පට්ඨාය[5] යාව අරහත්තමග්ගා[6], තාව උපපජ්ජති[1] නාම; අරහත්තඵලෙ උපපන්නො[7] නාම. මහාභිනික්ඛමනතො වා යාව අරහත්තමග්ගා[6], තුසිතභවනතො වා යාව අරහත්තමග්ගා[6], දීපඞ්කරපාදමූලතො වා යාව අරහත්තමග්ගා[6], තාව උපපජ්ජති[1] නාම; අරහත්තඵලෙ උපපන්නො[7] නාම. ඉධ සබ්බපඨමං උප්පන්නභාවං සන්ධාය උපපජ්ජතීති[1] වුත්තං. තථාගතො ලොකෙ උපපන්නො[7] හොතීති අයං හි එත්ථ අත්ථො.

සො ඉමං ලොකන්ති සො භගවා ඉමං ලොකං. ඉදානි වත්තබ්බං නිද්දිසති.[8] **සදෙවකන්ති** සහ දෙවෙහි සදෙවකං; එවං සහ මාරෙන **සමාරකං**; සහ බ්‍රහ්මුනා **සබ්‍රහ්මකං**; සහ සමණබ්‍රාහ්මණෙහි **සස්සමණබ්‍රාහ්මණිං**. පජාතත්තා පජා; තං[9] **පජං**; සහ දෙවමනුස්සෙහි **සදෙවමනුස්සං**. තත්ථ සදෙවකවචනෙන පඤ්චකාමාවචරදෙවග්ගහණං වෙදිතබ්බං. සමාරකවචනෙන ඡට්ඨකාමාවචරදෙවග්ගහණං. සබ්‍රහ්මකවචනෙන බ්‍රහ්මකායිකාදිබ්‍රහ්මග්ගහණං. සස්සමණබ්‍රාහ්මණීවචනෙන සාසනස්ස පච්චත්ථික-පච්චාමිත්ත-සමණබ්‍රාහ්මණග්ගහණං, සමිතපාප-බාහිතපාප-සමණබ්‍රාහ්මණග්ගහණඤ්ච. පජාවචනෙන සත්තලොකග්ගහණං. සදෙවමනුස්සවචනෙන සම්මුතිදෙව-අවසෙසමනුස්සග්ගහණං. එවමෙත්ථ තීහි පදෙහි ඔකාසලොකෙන සද්ධිං සත්තලොකො, ද්වීහි පජාවසෙන සත්තලොකොව ගහිතොති වෙදිතබ්බො.

---

1. උප්පජ්ජති-L. S. E. 2. සල්ලවතී-B, S. 3. ථූනං-B. ථූණං-S,
4. තත්ථෙව-L. 5. භොජනතො-L. 6 මග්ගං-L. S, E.
7. උප්පන්නො-S. E, 8. වත්තබ්බන්ති දස්සෙති-S නිද්දිස්සති-E.
9. පජාතත්තා-S.

අපරො නයො: සදෙවකග්ගහණෙන අරූපාවචරලොකො ගහිතො; සමාරකග්ගහණෙන ඡකාමාවචරදෙවලොකො; සබ්‍රහ්මකග්ගහණෙන රූපී බ්‍රහ්මලොකො; සස්සමණබ්‍රාහ්මණාදිග්ගහණෙන චතුපරිසවසෙන සම්මුතිදෙවෙහි වා සහ මනුස්සලොකො, අවසෙසසබ්බසත්තලොකො වා. අපි චෙත්ථ සදෙවකවචනෙන උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදතො සබ්බස්ස ලොකස්ස සච්ඡිකතභාවමාහ. තතො යෙසං අහොසි: මාරො මහානුභාවො ඡකාමාවචරිස්සරො වසවත්තීති සොපි[1] එතෙන සච්ඡිකතොති? තෙසං විමතිං විධමන්තො **සමාරකන්ති** ආහ. යෙසං පන අහොසි: බ්‍රහ්මා මහානුභාවො එකඞ්ගුලියා එකස්මිං චක්කවාළසහස්සෙ ආලොකං ඵරති; ද්වීහි -පෙ- දසහි අඞ්ගුලීහි දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු ආලොකං ඵරති; අනුත්තරඤ්ච ඣානසමාපත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙති; කිං සොපි සච්ඡිකතොති? තෙසං විමතිං විධමන්තො **සබ්‍රහ්මකන්ති** ආහ. තතො යෙ[2] චින්තෙසුං: පුථූ සමණබ්‍රාහ්මණා සාසනස්ස පච්චත්ථිකා; කිං තෙපි සච්ඡිකතාති? තෙසං විමතිං විධමන්තො **සස්සමණබ්‍රාහ්මණිං පජන්ති** ආහ. එවං උක්කට්ඨානං[3] සච්ඡිකතභාවං පකාසෙත්වා, අථ සම්මුතිදෙවෙ අවසෙසමනුස්සෙ ච උපාදාය උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන සෙසසත්තලොකස්ස සච්ඡිකතභාවං පකාසෙන්තො **සදෙවමනුස්සන්ති** ආහ. අයමෙත්ථ භාවානුක්කමො.[4]

පොරාණා පනාහු: **සදෙවකන්ති** දෙවතාහි සද්ධිං අවසෙසලොකං; **සමාරකන්ති** මාරෙන සද්ධිං අවසෙසලොකං; **සබ්‍රහ්මකන්ති** බ්‍රහ්මෙහි සද්ධිං අවසෙසලොකං. එවං සබ්බෙපි තිභවූපගෙ සත්තෙ තීහාකාරෙහි තීසු පදෙසු පක්ඛිපිත්වා පුන ද්වීහි පදෙහි[5] පරියාදියන්තො **සස්සමණබ්‍රාහ්මණිං පජං සදෙවමනුස්සන්ති** ආහ. එවං පඤ්චහි පදෙහි තෙන තෙනාකාරෙන තෙධාතුකමෙව පරියාදින්නන්ති.

සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පවෙදෙතීති සයන්ති සාමං, අපරනෙය්‍යො හුත්වා;[6] **අභිඤ්ඤාති** අභිඤ්ඤාය; අධිකෙන ඤාණෙන ඤත්වාති අත්ථො. **සච්ඡිකත්වාති** පච්චක්ඛං කත්වා. එතෙන අනුමානාදිපටික්ඛෙපො කතො හොති. **පවෙදෙතීති** බොධෙති, ඤාපෙති, පකාසෙති.

සො ධම්මං දෙසෙති ආදි -පෙ- පරියොසාන[7]කල්‍යාණන්ති සො භගවා සත්තෙසු කාරුඤ්ඤතං පටිච්ච, හිත්වාපි[8] අනුත්තරං විවෙකසුඛං ධම්මං දෙසෙති. තඤ්ච ඛො අප්පං වා බහුං වා දෙසෙන්තො ආදිකල්‍යාණාදිප්පකාරමෙව දෙසෙති. ආදිම්හිපි[9] කල්‍යාණං භද්දකං අනවජ්ජමෙව කත්වා දෙසෙති. මජ්ඣෙපි -පෙ- පරියොසානෙපි කල්‍යාණං භද්දකං අනවජ්ජමෙව කත්වා දෙසෙතීති වුත්තං හොති.

---

1. කිං සොපි-S. 2. යෙ එවං-P1. T1. B.
3. උක්කට්ඨට්ඨානං-I.. උක්කට්ඨානඤ්ච-S. උක්කට්ඨුක්කට්ඨානං-B.
4. භාවානුක්කමො-B, S. 5. ද්වීහි-A. M2 P2.
6. සයන්ති සාමං-S. 7. ආදිමජ්ඣපරියොසාන S.
8. පටිච්ච-S, හිත්වා-A. M2. P2. හිත්වාති-P1. T1.
9. ආදිම්හිපි ච-A, M2, P2. ආදිම්හි-S.

තත්ථ අත්ථි දෙසනාය ආදි, මජ්ඣං, පරියොසානං; අත්ථි සාසනස්ස. දෙසනාය තාව චතුප්පදිකායපි ගාථාය පඨමපාදො ආදි නාම, තතො ද්වෙ මජ්ඣං නාම, අන්තෙ[1] එකො පරියොසානං නාම. එකානුසන්ධිකස්ස සුත්තස්ස නිදානං ආදි, ඉදමවොචාති පරියොසානං, උභින්නමන්තරා මජ්ඣං. අනෙකානුසන්ධිකස්ස සුත්තස්ස පඨමානුසන්ධි ආදි, අන්තෙ අනුසන්ධි පරියොසානං, මජ්ඣෙ එකො වා ද්වෙ වා බහූ වා මජ්ඣමෙව. සාසනස්ස පන සීලසමාධිවිපස්සනා ආදි නාම. වුත්තම්පි චෙතං: "කො චාදි කුසලානං ධම්මානං? සීලඤ්ච විසුද්ධං, දිට්ඨි ච උජුකා"ති. "අත්ථි භික්ඛවෙ මජ්ඣිමා පටිපදා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා"ති එවං වුත්තො පන අරියමග්ගො මජ්ඣං නාම. ඵලඤ්චෙව නිබ්බානඤ්ච පරියොසානං නාම. "තස්මාතිහ ත්වං බ්‍රාහ්මණ බ්‍රහ්මචරියං එතං සාරං, එතං[2] පරියොසාන"න්ති එත්ථ[3] ඵලං පරියොසානන්ති වුත්තං. "නිබ්බානොගධං හි ආවුසො විසාඛ බ්‍රහ්මචරියං වුස්සති, නිබ්බානපරායනං නිබ්බානපරියොසාන"න්ති එත්ථ නිබ්බානං පරියොසානන්ති වුත්තං.

ඉධ දෙසනාය ආදි-මජ්ඣ-පරියොසානං අධිප්පෙතං. භගවා හි ධම්මං දෙසෙන්තො ආදිම්හි සීලං දස්සෙත්වා මජ්ඣෙ මග්ගං පරියොසානෙ නිබ්බානං දස්සෙති. තෙන වුත්තං: **සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං, මජ්ඣෙකල්‍යාණං, පරියොසානකල්‍යාණ**න්ති. තස්මා අඤ්ඤොපි ධම්මකථිකො ධම්මං කථෙන්තො,

ආදිම්හි සීලං දස්සෙය්‍ය මජ්ඣෙ මග්ගං විභාවයෙ,
පරියොසානම්හි[4] නිබ්බානං එසා කථිකසණ්ඨිතීති.

සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනන්ති යස්ස හි යාගුභත්ත-ඉත්ථිපුරිසාදිවණ්ණනා නිස්සිතා දෙසනා හොති, න සො සාත්ථං දෙසෙති. භගවා පන තථාරූපං දෙසනං පහාය චතුසතිපට්ඨානාදිනිස්සිතං දෙසනං දෙසෙති, තස්මා සාත්ථං දෙසෙතීති වුච්චති. යස්ස පන දෙසනා එකබ්‍යඤ්ජනාදියුත්තා වා සබ්බනිරොට්ඨබ්‍යඤ්ජනා වා සබ්බවිස්සට්ඨ-සබ්බනිග්ගහීත[5]බ්‍යඤ්ජනා වා, තස්ස දමිළ-කිරාත-යවනාදිමිලක්ඛානං[6] භාසා විය බ්‍යඤ්ජනපාරිපූරියා අභාවතො අබ්‍යඤ්ජනා නාම දෙසනා හොති. භගවා පන[7]

"සිථිලධනිතඤ්ච දීඝරස්සං ගරුකලහුකඤ්ච නිග්ගහීතං
සම්බන්ධං වවත්ථිතං විමුත්තං දසධා බ්‍යඤ්ජනබුද්ධියා පභෙදො"ති

එවං වුත්තං දසවිධබ්‍යඤ්ජනං අමක්ඛෙත්වා පරිපුණ්ණබ්‍යඤ්ජනමෙව කත්වා ධම්මං දෙසෙති; තස්මා සබ්‍යඤ්ජනං දෙසෙතීති වුච්චති.

කෙවලපරිපුණ්ණන්ති එත්ථ **කෙවල**න්ති සකලාධිවචනං; **පරිපුණ්ණ**න්ති අනූනාධිකවචනං. ඉදං වුත්තං හොති: සකලපරිපුණ්ණමෙව දෙසෙති, එකාපි දෙසනා අපරිපුණ්ණා නත්ථීති. **පරිසුද්ධ**න්ති

1. අන්තො-S. 2. එතං සාරං-S. 3. හි එත්ථ-S. 4. පරියොසානෙ ච-S.
5. නිග්ගහිත-S. E. 6. කිරාචසවනාදිමිලක්ඛූනං-S. කිරාතසවරමිලක්ඛූනං-B.
7. පන තථාරූපං දෙසනං පහාය-B. S.

නිරුපක්කිලෙසං. යො හි ඉමං ධම්මදෙසනං නිස්සාය ලාභං වා සක්කාරං වා ලභිස්සාමීති දෙසෙති, තස්ස අපරිසුද්ධා දෙසනා හොති. භගවා පන ලොකාමිසනිරපෙක්ඛො[1] හිතඵරණෙන මෙත්තාභාවනාය මුදුහදයො උල්ලුම්පනසභාවසණ්ඨිතෙන චිත්තෙන දෙසෙති; තස්මා පරිසුද්ධං දෙසෙතීති වුච්චති.

බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙතීති එත්ථ බ්‍රහ්මචරියන්ති සික්ඛාත්තයසඞ්ගහං සකලසාසනං. තස්මා **බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙතීති**, සො ධම්මං දෙසෙති, ආදිකල්‍යාණං-පෙ-පරිසුද්ධං, එවං දෙසෙන්තො ච සික්ඛාත්තයසඞ්ගහිතං සකලසාසනබ්‍රහ්මචරියං පකාසෙතීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **බ්‍රහ්මචරියන්ති** සෙට්ඨට්ඨෙන බ්‍රහ්මභූතං චරියං. බ්‍රහ්මභූතානං වා බුද්ධාදීනං චරියන්ති වුත්තං හොති.

තං ධම්මන්ති තං වුත්තප්පකාරසම්පදං ධම්මං. **සුණාති ගහපති වාති** කස්මා පඨමං ගහපතිං නිද්දිසති? නිහතමානත්තා, උස්සන්නත්තා ච. යෙභුය්‍යෙන හි ඛත්තියකුලතො පබ්බජිතා ජාතිං නිස්සාය මානං කරොන්ති; බ්‍රාහ්මණකුලා පබ්බජිතා මන්තෙ නිස්සාය මානං කරොන්ති; හීනජච්චකුලා පබ්බජිතා අත්තනො විජාතිතාය පතිට්ඨාතුං න සක්කොන්ති. ගහපතිදාරකා පන කච්ඡෙහි සෙදං මුඤ්චන්තෙහි පිට්ඨියා ලොණං පුප්ඵමානාය භූමිං කසිත්වා නිහතමානදප්පා හොන්ති. තෙ පබ්බජිත්වා මානං වා දප්පං වා අකත්වා යථාබලං බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තා සක්කොන්ති අරහත්තෙ පතිට්ඨාතුං. ඉතරෙහි ච කුලෙහි නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතා නාම න බහුකා ගහපතිකාව බහුකා. ඉති නිහතමානත්තා උස්සන්නත්තා ච පඨමං ගහපතිං නිද්දිසතීති.[2] **අඤ්ඤතරස්මිං වාති** ඉතරෙසං වා කුලානං අඤ්ඤතරස්මිං. **පච්චාජාතොති** ජාතො.[3]

තථාගතෙ සද්ධං පටිලභතීති පරිසුද්ධං ධම්මං සුත්වා ධම්මස්සාමිම්හි තථාගතෙ, සම්මාසම්බුද්ධො වත භගවාති සද්ධං පටිලභති. **ඉති පටිසඤ්චික්ඛතීති** එවං පච්චවෙක්ඛති. **සම්බාධො ඝරාවාසොති** සචෙපි සට්ඨිහත්ථෙ ඝරෙ යොජනසතන්තරෙපි වා ද්වෙ ජයම්පතිකා වසන්ති, තථාපි නෙසං සකිඤ්චන-සපලිබොධට්ඨෙන ඝරාවාසො සම්බාධොව. **රජාපථොති** රාගරජාදීනං උට්ඨානට්ඨානන්ති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. ආගමනපථොතිපි වට්ටති, අලග්ගනට්ඨෙන අබ්භොකාසො වියාති **අබ්භොකාසො**. පබ්බජිතො හි කූටාගාර-රතනපාසාද-දෙවවිමානාදීසු පිහිතද්වාරවාතපානෙසු පටිච්ඡන්නෙසු වසන්තොපි නෙව ලග්ගති, න සජ්ජති, න බජ්ඣති. තෙන වුත්තං: **අබ්භොකාසො පබ්බජ්ජාති**. අපි ච **සම්බාධො ඝරාවාසො** කුසලකිරියාය ඔකාසාභාවතො; **රජාපථො**, අසංවුතං සඞ්කාරධානං[4] විය

1. නිරපෙක්ඛො ධම්මං දෙසෙති-S.
2. නිද්දිසති-E.
3. පච්චාජාතො-B S.
4. සඞ්කාරට්ඨානං-S.

රජානං, කිලෙසරජානං සන්නිපාතට්ඨානතො; **අබ්භොකාසො** **පබ්බජ්ජා** කුසලකිරියාය යථාසුඛං ඔකාසසබ්භාවතො.[1]

නයිදං **සුකරං—පෙ—පබ්බජෙය්‍යන්ති** එත්ථ අයං සඞ්ඛෙපකථා: යදෙතං සික්ඛත්තයං බ්‍රහ්මචරියං එකම්පි දිවසං අඛණ්ඩං කත්වා චරිමකචිත්තං පාපෙතබ්බතාය **එකන්තපරිපුණ්ණං**, එකදිවසම්පි ච සඞ්කිලෙසමලෙන[2] අමලීනං කත්වා චරිමකචිත්තං පාපෙතබ්බතාය **එකන්තපරිසුද්ධං**, **සඞ්ඛලිඛිතං**[3] ලිඛිතසඞ්ඛසදිසං ධොතසඞ්ඛසප්පටිභාගං චරිතබ්බං ඉදං **න සුකරං අගාරං අජ්ඣාවසතා** අගාරමජ්ඣෙ වසන්තෙන[4] **එකන්තපරිපුණ්ණං—පෙ—චරිතුං**; යන්නූනාහං කෙසෙ ච මස්සුඤ්ච[5] ඔහාරෙත්වා කසාය[6]රසපීතතාය **කාසායානි**, බ්‍රහ්මචරියං චරන්තානං අනුච්ඡවිකානි **වත්ථානි**, **අච්ඡාදෙත්වා** පරිදහිත්වා, **අගාරස්මා** නික්ඛමිත්වා **අනගාරියං පබ්බජෙය්‍යං**. එත්ථ ච යස්මා අගාරස්ස හිතං කසිවණිජ්ජාදිකම්මං අගාරියන්ති වුච්චති, තඤ්ච පබ්බජ්ජාය නත්ථි, තස්මා පබ්බජ්ජා අනගාරියාති ඤාතබ්බාති[7] තං **අනගාරියං**. **පබ්බජෙය්‍යන්ති** පටිපජ්ජෙය්‍යං. **අප්පං වාති** සහස්සතො හෙට්ඨා භොගක්ඛන්ධො අප්පො නාම හොති; සහස්සතො පට්ඨාය මහා. ආබන්ධනට්ඨෙන ඤාති එව **ඤාතිපරිවට්ටො**. සො වීසතියා හෙට්ඨා අප්පො හොති; වීසතියා පට්ඨාය මහා.

භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නොති යා භික්ඛූනං අධිසීලසඞ්ඛාතා සික්ඛා, තඤ්ච; යත්ථ චෙතෙ සහ ජීවන්ති, එකජීවිකා සභාගවුත්තිනො හොන්ති, තං භගවතා පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදසඞ්ඛාතං සාජීවඤ්ච; තත්ථ සික්ඛනභාවෙන සමාපන්නොති **භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො**. **සමාපන්නොති** සික්ඛං පරිපූරෙන්තො සාජීවඤ්ච අවීතික්කමන්තො හුත්වා තදුභයං උපගතොති අත්ථො.

පාණාතිපාතං පහායාති ආදීසු පාණාතිපාතාදිකථා හෙට්ඨා විත්ථාරිතා එව. **පහායාති** ඉමං පාණාතිපාතචෙතනාසඞ්ඛාතං දුස්සීල්‍යං පජහිත්වා. **පටිවිරතො හොතීති** පහීනකාලතො[8] පට්ඨාය තතො දුස්සීල්‍යතො ඔරතො විරතොව හොති. **නිහිතදණ්ඩො නිහිතසත්ථොති** පරූපඝාතත්ථාය දණ්ඩං වා සත්ථං වා ආදාය අවත්තනතො නික්ඛිත්තදණ්ඩො චෙව නික්ඛිත්තසත්ථො චාති අත්ථො. එත්ථ ච ඨපෙත්වා දණ්ඩං සබ්බම්පි අවසෙසං උපකරණං සත්තානං විහෙසනභාවතො[9] **සත්ථන්ති** වෙදිතබ්බං. යම්පන භික්ඛූ කත්තරදණ්ඩං වා දන්තකට්ඨවාසිං වා පිප්ඵලකං වා ගහෙත්වා විචරන්ති, න තං පරූපඝාතත්ථාය; තස්මා **නිහිතදණ්ඩො නිහිතසත්ථො**ත්වෙව සඞ්ඛං ගච්ඡති. **ලජ්ජීති** පාපජිගුච්ඡනලක්ඛණාය ලජ්ජාය සමන්නාගතො. **දයාපන්නොති** දයං

1. ඔකාසසභාවතො-S. E. 2. කිලෙසමලෙන-B. S. 3. සඞ්ඛලිඛිතන්ති-S. 4. අගාරං අජ්ඣාවසන්තෙන-S. 5. කෙසමස්සුඤ්ච-S. 6. කසාය-E. 7. ඤාතබ්බා-B. S. 8. විප්පහීනකාලතො-L. 9. විහිංසනභාවතො-B. S.

මෙත්තචිත්තතං ආපන්නො. **සබ්බපාණභූතහිතානුකම්පීති** සබ්බෙ පාණභූතෙ හිතෙන අනුකම්පකො. තාය දයාපන්නතාය[1] සබ්බෙසං පාණභූතානං හිතචිත්තකොති[2] අත්ථො. **විහරතීති** ඉරියති, පාලෙති.

දින්නමෙව ආදියතීති **දින්නාදායී**. චිත්තෙනපි දින්නමෙව පටිකඞ්ඛතීති **දින්නපාටිකඞ්ඛී**. ථෙනෙතීති ථෙනො; න ථෙනෙන අථෙනෙන.[3] අථෙනත්තායෙව සුචිභූතෙන. **අත්තනාති** අත්තභාවෙන. අථෙනං සුචිභූතං අත්තභාවං කත්වා විහරතීති වුත්තං හොති.

අබ්‍රහ්මචරියන්ති අසෙට්ඨචරියං. බ්‍රහ්මං සෙට්ඨං ආචාරං චරතීති **බ්‍රහ්මචාරී**. **ආරාචාරීති** අබ්‍රහ්මචරියතො දූරචාරී.[4] **මෙථුනාති** රාගපරියුට්ඨානවසෙන සදිසත්තා මෙථුනකාති ලද්ධවොහාරෙහි පටිසෙවිතබ්බතො මෙථුනොති සඞ්ඛං ගතා අසද්ධම්මා. **ගාමධම්මාති** ගාමවාසීනං ධම්මා.

සච්චං වදතීති **සච්චවාදී**. සච්චෙන සච්චං සන්දහති ඝටෙතීති **සච්චසන්ධො**; න අන්තරන්තරා මුසා වදතීති අත්ථො. යො හි පුරිසො කදාචි මුසා වදති, කදාචි සච්චං, තස්ස මුසාවාදෙන අන්තරිතත්තා සච්චං සච්චෙන න ඝටීයති. තස්මා න සො සච්චසන්ධො. අයං පන න තාදිසො, ජීවිතහෙතුපි මුසා අවත්වා සච්චෙන සච්චං සන්දහතියෙවාති සච්චසන්ධො. **ථෙතොති** ථිරො; ථිතකථොති අත්ථො. එකො හි[5] පුග්ගලො හලිද්දිරාගො විය, ථුසරාසිම්හි නිඛාතඛාණු විය, අස්සපිට්ඨෙ ඨපිතකුම්භණ්ඩමිව ච න ථිතකථො හොති. එකො පාසාණලෙඛා විය ඉන්දඛීලො විය ච ථිතකථො හොති, අසිනා සීසෙ ඡිජ්ජන්තෙපි[6] ද්වෙ කථා න කථෙති. අයං වුච්චති ථෙතො. **පච්චයිකොති** පත්තියායිතබ්බකො; සද්ධායිකොති අත්ථො. එකච්චො හි පුග්ගලො න පච්චයිකො හොති, ඉදං කෙන වුත්තං, අසුකෙනාති වුත්තෙ, මා තස්ස වචනං සද්දහථාති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති. එකො පච්චයිකො හොති, ඉදං කෙන වුත්තං, අසුකෙනාති වුත්තෙ, යදි තෙන වුත්තං, ඉදමෙව පමාණං, ඉදානි පරික්ඛිතබ්බං[7] නත්ථි, එවමෙව ඉදන්ති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති; අයං වුච්චති පච්චයිකො. **අවිසංවාදකො ලොකස්සාති** තාය සච්චවාදිතාය ලොකං න විසංවාදෙතීති අත්ථො.

ඉමෙසං භෙදායාති යෙසං ඉතොති[8] වුත්තානං සන්තිකෙ සුතං තෙසං භෙදාය. **භින්නානං වා සන්ධාතාති** ද්වින්නං[9] මිත්තානං වා සමානුපජ්ඣායකාදීනං වා කෙනචිදෙව කාරණෙන භින්නානං එකමෙකං උපසඞ්කමිත්වා, තුම්හාකං ඊදිසෙ කුලෙ ජාතානං, එවං බහුස්සුතානං වා[10] ඉදං න යුත්තන්ති ආදීනි වත්වා සන්ධානං කත්තා. **අනුප්පදාතාති** සන්ධානානුප්පදාතා. ද්වෙ ජනෙ සමග්ගෙ දිස්වා[11] තුම්හාකං

1. දයාය සම්පන්නතාය-S. 2. හිතචිත්තකොති-A. M2, P2. B S.
3. න ථෙනෙන-L. 4. දූරචාරී-E 5 එකො-L, B. 6. ඡෙජ්ජන්තෙපි-L.
7. උපපරික්ඛිතබ්බං-S, E. පච්චෙක්ඛිතබ්බං-B. 8. ඉතො සුත්වාති-B, S
9. ද්වින්නම්පි-B, S. 10. බහුස්සුතානං-L, B, S. 11. දිස්වාපි-S.

එවරූපෙ කුලෙ ජාතානං[1] එවරූපෙහි ගුණෙහි සමන්නාගතානං අනුච්ඡවිකමෙතන්ති ආදීනි වත්වා දළ්හකම්මං[2] කත්තාති අත්ථො. සමග්ගා[3] ආරාමො අස්සාති **සමග්ගාරාමො**; යත්ථ සමග්ගා නත්ථි, තත්ථ වසිතුම්පි න ඉච්ඡතීති අත්ථො. සමග්ගරාමොතිපි පාළි. අයමෙව අත්ථො. **සමග්ගරතොති** සමග්ගෙසු රතො; තෙ පහාය අඤ්ඤත්‍ර ගන්තුම්පි න ඉච්ඡතීති අත්ථො. සමග්ගෙ දිස්වාපි සුත්වාපි නන්දතීති **සමග්ගනන්දී**, **සමග්ගකරණිං වාචං භාසිතාති** යා වාචා සත්තෙ සමග්ගෙ යෙව කරොති, තං සාමග්ගිගුණපරිදීපකමෙව වාචං භාසති, න ඉතරන්ති.

නෙලාති එලං වුච්චති දොසො, නාස්සා එලන්ති නෙලා; නිද්දොසාති අත්ථො. "නෙලඞ්ගො සෙතපච්ඡාදො"ති එත්ථ වුත්තනෙලං[4] විය. **කණ්ණසුඛාති** බ්‍යඤ්ජනමධුරතාය කණ්ණානං සුඛා; සූචිවිජ්ඣනං විය කණ්ණසූලං න ජනෙති. අත්ථමධුරතාය සකලසරීරෙ කොපං අජනෙත්වා පෙමං ජනෙතීති **පෙමනීයා**. හදයං ගච්ඡති, අප්පටිහඤ්ඤමානා සුඛෙන චිත්තං පවිසතීති **හදයඞ්ගමා**. ගුණපරිපුණ්ණතාය පුරෙ භවාති **පොරී**. පුරෙ සංවඩ්ඪනාරී විය සුකුමාරාතිපි **පොරී**. පුරස්ස එසාතිපි **පොරී**. පුරස්ස එසාති නගරවාසීනං කථාති අත්ථො. නගරවාසිනො හි යුත්තකථා හොන්ති, පිතිමත්තං පිතාති[5] භාතිමත්තං භාතාති වදන්ති. එවරූපී කථා බහුනො ජනස්ස කන්තා හොතීති **බහුජනකන්තා**. කන්තභාවෙනෙව බහුනො ජනස්ස මනාපා, චිත්තවුඩ්ඪිකරාති **බහුජනමනාපා**.

කාලෙ වදතීති **කාලවාදී**. වත්තබ්බයුත්තකාලං සල්ලක්ඛෙත්වා වදතීති අත්ථො. භූතං තච්ඡං සභාවමෙව වදතීති **භූතවාදී**. දිට්ඨධම්මිකසම්පරායික-අත්ථසන්නිස්සිතමෙව කත්වා වදතීති **අත්ථවාදී**. නවලොකුත්තරධම්මසන්නිස්සිතං කත්වා වදතීති **ධම්මවාදී**. සංවරවිනය-පහානවිනය-සන්නිස්සිතං කත්වා වදතීති **විනයවාදී**. නිධානං වුච්චති ඨපනොකාසො; නිධානමස්සා අත්ථීති **නිධානවතී**, හදයෙ නිධෙතබ්බයුත්තං වාචං භාසිතාති අත්ථො. **කාලෙනාති** එවරූපිං භාසමානොපි ච අහං නිධානවතිං වාචං භාසාමීති[6] න අකාලෙන භාසති, යුත්තකාලං පන අවෙක්ඛිත්වා භාසතීති අත්ථො. **සාපදෙසන්ති** සඋපමං, සකාරණන්ති අත්ථො. **පරියන්තවතින්ති** පරිච්ඡෙදං දස්සෙත්වා, යථාස්සා පරිච්ඡෙදො[7] පඤ්ඤායති එවං භාසතීති අත්ථො. **අත්ථසංහිතන්ති** අනෙකෙහිපි නයෙහි විභජන්තෙන පරියාදාතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය අත්ථසම්පන්නං. යං වා සො අත්ථවාදී අත්ථං වදති, තෙන අත්ථෙන සංහිතත්තා අත්ථසංහිතං වාචං භාසති. න අඤ්ඤං නික්ඛිපිත්වා අඤ්ඤං භාසතීති වුත්තං හොති.

---

1. පච්චාජාතානං-A, T2.　2. දළ්හී කම්මං-S, E.　3. සමග්ගො-T1, B.
4. වුත්තනෙලං-B, S.　5. පිතාති මාතිමත්තං මාතාති-B, S.
6. භාසිස්සාමීති-B, S.　7. යථා සපරිච්ඡෙදෙ-S, යථාස්ස පරිච්ඡෙදෙ-E.

බීජගාමභූතගාමසමාරම්භා[1]ති මූලබීජං, ඛන්ධබීජං, ඵළුබීජං, අග්ගබීජං, බීජබීජන්ති පඤ්චවිධස්ස බීජගාමස්ස චෙව යස්ස කස්සචි නීලතිණ-රුක්ඛාදිකස්ස භූතගාමස්ස ච සමාරම්භා[1]; ඡෙදනපචනාදිභාවෙන විකොපනා පටිවිරතොති අත්ථො.

එකභත්තිකොති, පාතරාසභත්තං සායමාසභත්තන්ති ද්වෙ භත්තානි. තෙසු පාතරාසභත්තං අන්තොමජ්ඣන්හිකෙන පරිච්ඡින්නං, ඉතරං මජ්ඣන්හිකතො උද්ධං අන්තො-අරුණෙන. තස්මා අන්තොමජ්ඣන්හිකෙ දසක්ඛත්තුං භුඤ්ජමානොපි එකභත්තිකො හොති. තං සන්ධාය වුත්තං: **එකභත්තිකොති.** රත්තිභොජනං රත්ති; තතො උපරතොති **රත්තූපරතො.** අතික්කන්තෙ මජ්ඣන්හිකෙ යාව සූරියත්ථඞ්ගමනා භොජනං විකාලභොජනං නාම; තතො විරතත්තා **විරතො විකාලභොජනා.**

සාසනස්ස අනනුලොමත්තා විසූකං පටාණීභූතං දස්සනන්ති විසූකදස්සනං; අත්තනා නච්චන-නච්චාපනාදිවසෙන නච්චා ච ගීතා ච වාදිතා ච, අන්තමසො මයූරනච්චනාදිවසෙනාපි පවත්තානං නච්චාදීනං විසූකභූතා දස්සනා චාති **නච්ච-ගීත-වාදිත-විසූකදස්සනා.** නච්චාදීනි හි අත්තනා පයොජෙතුං වා පරෙහි පයොජාපෙතුං වා, පයුත්තානි[2] පස්සිතුං වා නෙව භික්ඛූනං න භික්ඛුනීනං වට්ටන්ති.

මාලාදීසු **මාලාති** යං කිඤ්චි පුප්ඵං. **ගන්ධන්ති** යං කිඤ්චි ගන්ධජාතං. **විලෙපනන්ති** ඡවිරාගකරණං. තත්ථ පිළන්ධන්තො ධාරෙති නාම; ඌනට්ඨානං පූරෙන්තො මණ්ඩෙති නාම; ගන්ධවසෙන ඡවිරාගවසෙන ච සාදියන්තො විභූසෙති නාම; ඨානං වුච්චති කාරණං, තස්මා; යාය දුස්සීල්‍යචෙතනාය තානි මාලාධාරණාදීනි මහාජනො කරොති, තතො පටිවිරතොති අත්ථො.

උච්චාසයනං වුච්චති පමාණාතික්කන්තං. **මහාසයනං** අකප්පියත්ථතං.[3] තතො පටිවිරතොති අත්ථො. **ජාතරූපන්ති** සුවණ්ණං; **රජතන්ති** කහාපණො, ලොහමාසකො, ජතුමාසකො, දාරුමාසකොති යෙ වොහාරං ගච්ඡන්ති. තස්ස උභයස්සාපි පටිග්ගහණා පටිවිරතො, නෙව නං උග්ගණ්හාති, න උග්ගණ්හාපෙති, න[4] උපනික්ඛිත්තං සාදියතීති අත්ථො.

ආමකධඤ්ඤපටිග්ගහණාති සාලි-වීහි-යව-ගොධුම-කඞ්ගු-වරක-කුද්‍රූසකසඞ්ඛාතස්ස සත්තවිධස්සාපි ආමකධඤ්ඤස්ස පටිග්ගහණා. න කෙවලඤ්ච එතෙසං පටිග්ගහණමෙව ආමසනම්පි භික්ඛූනං න වට්ටති යෙව. **ආමකමංසපටිග්ගහණාති** එත්ථ අඤ්ඤත්‍ර ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතා, ආමකමංසමච්ඡානං පටිග්ගහණමෙව භික්ඛූනං න වට්ටති, නො ආමසනං.

1. සාරම්භා-S. 2. පරෙහි පයුත්තානි-S.
3. මහාසයනං නාම අකප්පියත්ථරණං-S. 4. න පරෙහි-S.

ඉත්ථිකුමාරිකපටිග්ගහණාති එත්ථ **ඉත්ථීති** පුරිසන්තරගතා; ඉතරා **කුමාරිකා** නාම. තාසං පටිග්ගහණම්පි ආමසනම්පි අකප්පියමෙව. **දාසිදාසපටිග්ගහණාති** එත්ථ දාසිදාසවසෙනෙව තෙසං පටිග්ගහණං න වට්ටති; කප්පියකාරකං දම්මි, ආරාමිකං දම්මීති එවං වුත්තෙ පන වට්ටති. අජෙළකාදීසුපි ඛෙත්තවත්ථුපරියොසානෙසු කප්පියාකප්පියනයො විනයවසෙන උපපරික්ඛිතබ්බො. තත්ථ **ඛෙත්තං** නාම යස්මිං පුබ්බණ්ණං රුහති. **වත්ථු** නාම යස්මිං අපරණ්ණං රුහති. යත්ථ වා උභයම්පි[1] රුහති, තං **ඛෙත්තං**. තදත්ථාය අකතභූමිභාගො **වත්ථු**. ඛෙත්තවත්ථුසීසෙන චෙත්ථ[2] වාපිතළාකාදීනි සඞ්ගහිතානෙව.

දූතෙය්‍යං වුච්චති දූතකම්මං, ගිහීනං පණ්ණං වා සාසනං වා ගහෙත්වා තත්ථ තත්ථ ගමනං. **පහිණගමනං** වුච්චති ඝරා ඝරං පෙසිතස්ස ඛුද්දකගමනං. **අනුයොගො** නාම තදුභයකරණං. තස්මා දූතෙය්‍ය-පහිණගමනානං අනුයොගොති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො[3]. **කයවික්කයාති** කයා ච වික්කයා ච.

තුලාකූටාදීසු **කූටන්ති** වඤ්චනං. තත්ථ **තුලාකූටං** තාව රූපකූටං, අඞ්ගකූටං, ගහණකූටං, පටිච්ඡන්නකූටන්ති චතුබ්බිධං හොති. තත්ථ රූපකූටං නාම ද්වෙ තුලා සරූපා[4] කත්වා ගණ්හන්තො මහතියා ගණ්හාති, දදන්තො ඛුද්දිකාය දෙති. අඞ්ගකූටං නාම ගණ්හන්තො පච්ඡාභාගෙ හත්ථෙන තුලං අක්කමති, දදන්තො පුබ්බභාගෙ. ගහණකූටං නාම ගණ්හන්තො මූලෙ රජ්ජුං ගණ්හාති, දදන්තො අග්ගෙ. පටිච්ඡන්නකූටං නාම තුලං සුසිරං කත්වා අන්තො අයචුණ්ණං පක්ඛිපිත්වා ගණ්හන්තො තං පච්ඡාභාගෙ කරොති, දදන්තො අග්ගභාගෙ.

කංසො වුච්චති සුවණ්ණපාති. තාය වඤ්චනං **කංසකූටං**. කථං? එකං සුවණ්ණපාතිං කත්වා අඤ්ඤා ද්වෙ තිස්සො ලොහපාතියො සුවණ්ණවණ්ණා කරොන්ති. තතො ජනපදං ගන්ත්වා කිඤ්චිදෙව අඩ්ඪකුලං පවිසිත්වා සුවණ්ණභාජනානි කිණථාති වත්වා අග්ඝෙ පුච්ඡිතෙ සමග්ඝතරං[5] දාතුකාමා හොන්ති. තතො තෙහි කථං ඉමෙසං සුවණ්ණභාවො ජානිතබ්බොති වුත්තෙ, වීමංසිත්වා ගණ්හථාති සුවණ්ණපාතිං පාසාණෙ ඝංසිත්වා සබ්බා පාතියො දත්වා ගච්ඡන්ති.

මානකූටං හදයභෙද-සිඛාභෙද-රජ්ජුභෙදවසෙන තිවිධං හොති. තත්ථ හදයභෙදො සප්පිතෙලාදිමිනනකාලෙ ලබ්භති. තානි හි ගණ්හන්තො හෙට්ඨාඡිද්දෙන මානෙන, සණිකං ආසිඤ්චාති වත්වා අන්තොභාජනෙ බහුං පග්ඝරාපෙත්වා ගණ්හාති. දදන්තො ඡිද්දං පිධාය සීඝං පූරෙත්වා දෙති. සිඛාභෙදො තිලතණ්ඩුලාදිමිනනකාලෙ ලබ්භති. තානි හි ගණ්හන්තො සණිකං සිඛං උස්සාපෙත්වා ගණ්හාති. දදන්තො

1. තදුභයං-P1 T1, උභයං-A, M2, P2. 2. සීසෙන-L.
3. දට්ඨබ්බො-S. 4. සමරූපා-B. 5. මහග්ඝතරං-P1, T1.

වෙණෙන පූරෙත්වා සිඛං ඡින්දන්තා[1] දෙන්ති. රජ්ජුභෙදෙ ඛෙත්තවත්ථු මිනනකාලෙ ලභන්ති. ලඤ්ජං අලභන්තා හි, ඛෙත්තං අමහන්තම්පි මහන්තං කත්වා මිනන්ති.

උක්කොටනාදීසු උක්කොටනන්ති සාමිකෙ අස්සාමිකෙ කාතුං ලඤ්ජග්ගහණං. **වඤ්චනන්ති** තෙහි තෙහි උපායෙහි පරෙසං වඤ්චනං. තත්‍රිදමෙකං වත්ථු : එකො කිර ලුද්දකො මිගඤ්ච මිගපොතකඤ්ච ගහෙත්වා ආගච්ඡති. තමෙකො ධුත්තො, කිං භො මිගො අග්ඝති, කිං මිගපොතකොති ආහ. මිගො ද්වෙ කහාපණෙ, මිගපොතකො එකන්ති ච වුත්තෙ, කහාපණං දත්වා මිගපොතකං ගහෙත්වා ථොකං ගන්ත්වා නිවත්තො, න මෙ භො මිගපොතකෙන අත්ථො, මිගං මෙ දෙහීති ආහ. 'තෙන හි ද්වෙ කහාපණෙ දෙහී'ති. සො ආහ : නනු භො මයා පඨමං එකො කහාපණො දින්නොති. 'ආම දින්නො'ති. 'ඉමම්පි මිගපොතකං ගණ්හ, එවං සො ච කහාපණො, අයඤ්ච කහාපණග්ඝනකො මිගපොතකොති ද්වෙ කහාපණා භවිස්සන්තී'ති. සො, කාරණං වදතීති සල්ලක්ඛෙත්වා[2] මිගපොතකං ගහෙත්වා මිගං අදාසීති.[3]

නිකතීති යොගවසෙන වා මායාවසෙන වා අපාමඞ්ගං පාමඞ්ගන්ති අමණිං මණින්ති අසුවණ්ණං සුවණ්ණන්ති කත්වා පතිරූපකෙන වඤ්චනං. **සාචියොගොති**[4] කුටිලයොගො. එතෙසංයෙව උක්කොටනාදීනමෙතං නාමං. තස්මා උක්කොටනසාචියොගො, වඤ්චනසාචියොගො, නිකතිසාචියොගොති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. කෙචි, අඤ්ඤං දස්සෙත්වා අඤ්ඤස්ස පරිවත්තනං සාචියොගොති වදන්ති. තං පන වඤ්චනෙනෙව සඞ්ගහිතං.

ඡෙදනාදීසු **ඡෙදනන්ති** හත්ථච්ඡෙදනාදි. **වධොති** මාරණං.[5] **බන්ධොති** රජ්ජුබන්ධනාදීහි බන්ධනං. **විපරාමොසොති** හිමවිපරාමොසො, ගුම්බවිපරාමොසොති දුවිධො. යං[6] හිමපාතසමයෙ හිමෙන පටිච්ඡන්නා හුත්වා මග්ගපටිපන්නං ජනං මුසන්ති, අයං හිමවිපරාමොසො. යං ගුම්බාදීහි පටිච්ඡන්නා මුසන්ති, අයං ගුම්බවිපරාමොසො. **ආලොපො** වුච්චති ගාමනිගමාදීනං විලොපකාරණං. **සහසාකාරොති** සාහසකිරියා[7]. ගෙහං පවිසිත්වා මනුස්සානං උරෙ සත්ථං ඨපෙත්වා ඉච්ඡිතභණ්ඩගහණං. එවමෙතස්මා **ඡෙදන–පෙ–සහසාකාරා පටිවිරතො හොති.**

සො සන්තුට්ඨො හොතීති ස්වායං භික්ඛු හෙට්ඨා වුත්තෙන චතූසු පච්චයෙසු ද්වාදසවිධෙන ඉතරීතරපච්චයසන්තොසෙන සමන්නාගතො හොති. ඉමිනා පන ද්වාදසවිධෙන ඉතරීතරපච්චයසන්තොසෙන සමන්නාගතස්ස භික්ඛුනො අට්ඨපරික්ඛාරා වට්ටන්ති : තීණි චීවරානි, පත්තො, දන්තකට්ඨච්ඡෙදනවාසි, එකා සූචි, කායබන්ධනං, පරිස්සාවනන්ති.. වුත්තම්පි චෙතං :–

1. ඡිඥන්තා–B. S. 2. අසල්ලක්ඛෙත්වා–I 3. අදසි–L.
4. සාචියොගොහි–B. S. 5. මරණං–S. E. 6. හත්ථ යං–S.
7. සාහසිකකිරියා–B. S.

"තිචීවරඤ්ච පත්තො ච වාසි සූචි ච බන්ධනං
පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ යුත්තයොගස්ස භික්ඛුනො"ති.

තෙ සබ්බෙ කායපරිහාරියාපි හොන්ති, කුච්ඡිපරිහාරියාපි. කථං? තිචීවරං තාව නිවාසෙත්වා පාරුපිත්වා ච විචරණකාලෙ කායං පරිහරති, පොසෙතීති කායපරිහාරියං හොති; චීවරකණ්ණෙන උදකං පරිස්සාවෙත්වා පිවනකාලෙ, ඛාදිතබ්බඵලාඵලගහණකාලෙ ච කුච්ඡිං පරිහරති, පොසෙතීති කුච්ඡිපරිහාරියං හොති. පත්තොපි තෙන උදකං උද්ධරිත්වා නහානකාලෙ, කුටිපරිභණ්ඩකරණකාලෙ ච කායපරිහාරියො හොති; ආහාරං ගහෙත්වා වලඤ්ජනකාලෙ[1] කුච්ඡිපරිහාරියො. වාසිපි තාය දන්තකට්ඨච්ඡෙදනකාලෙ, මඤ්චපීඨානං අටනි[2]පාද- චීවර- කුටිදණ්ඩක- සජ්ජනකාලෙ ච[3] කායපරිහාරියා හොති; උච්ඡුච්ඡෙදන-නාළිකෙරාදිතච්ඡනකාලෙ කුච්ඡිපරිහාරියා. සූචි චීවරසිබ්බනකාලෙ කායපරිහාරියා හොති; පූවං වා ඵලං වා විජ්ඣිත්වා ඛාදනකාලෙ කුච්ඡිපරිහාරියා. කායබන්ධනං බන්ධිත්වා විචරණකාලෙ කායපරිහාරියං; උච්ඡු-ආදීනි බන්ධිත්වා ගහණකාලෙ කුච්ඡිපරිහාරියං. පරිස්සාවනං තෙන උදකං පරිස්සාවෙත්වා නහානකාලෙ, සෙනාසනපරිභණ්ඩකරණකාලෙ ච කායපරිහාරියං; පානීයපානකපරිස්සාවනකාලෙ, තෙනෙව තිලතණ්ඩුලපුථුකාදීනි ගහෙත්වා ඛාදනකාලෙ ච කුච්ඡිපරිහාරියං. අයං තාව අට්ඨපරික්ඛාරිකස්ස පරික්ඛාරමත්තා.

නවපරික්ඛාරිකස්ස පන සෙය්‍යං පවිසන්තස්ස තත්‍රට්ඨකපච්චත්ථරණං වා කුණ්ඩිකා[4] වා වට්ටති. දසපරික්ඛාරිකස්ස නිසීදනචම්මඛණ්ඩං වට්ටති. එකාදසපරික්ඛාරිකස්ස කත්තරයට්ඨි වා තෙලනාළි වා වට්ටති. ද්වාදසපරික්ඛාරිකස්ස ඡත්තං වා උපාහනා වා වට්ටති. එතෙසු ච[5] අට්ඨපරික්ඛාරිකොව සන්තුට්ඨො, ඉතරෙ අසන්තුට්ඨා, මහිච්ඡා මහා-ඵජාති[6] න වත්තබ්බා. එතෙපි අප්පිච්ඡාව, සන්තුට්ඨාව, සුභරාව, සල්ලහුකවුත්තිනොව. භගවා පන නයිමං සුත්තං තෙසං වසෙන කථෙසි; අට්ඨපරික්ඛාරිකස්ස වසෙන කථෙසි. සො හි ඛුද්දකවාසිඤ්ච සූචිඤ්ච පරිස්සාවනෙ පක්ඛිපිත්වා පත්තස්ස අන්තො ඨපෙත්වා පත්තං අංසකූටෙ ලග්ගෙත්වා තිචීවරං කායබද්ධං[7] කත්වා යෙනිච්ඡකං සුඛං පක්කමති. පටිනිවත්තිත්වා ගහෙතබ්බං නාමස්ස න හොති.

ඉති ඉමස්ස භික්ඛුනො සල්ලහුකවුත්තිතං දස්සෙන්තො භගවා, **සන්තුට්ඨො හොති කායපරිහාරිකෙන චීවරෙනාති** ආදිමාහ. තත්‍ථ **කායපරිහාරිකෙනාති** කායපරිහරණමත්තකෙන. **කුච්ඡිපරිහාරිකෙනාති** කුච්ඡිපරිහරණමත්තකෙන. **සමාදායෙව පක්කමතීති** තං

1. භුඤ්ජනකාලෙ-D1, S.
2. අටට-L, අඞ්ග-B, S.
3. ඡෙදනකාලෙ ච-B, S.
4. කුඤ්චිකා-B, S.
5. එතෙසු පන-S.
6. මහාරගාති-S, මහාභාරති-B
7. කායබන්ධනං-L, කායපටිබද්ධං-S, E.

අට්ඨපරික්ඛාරමත්තකං සබ්බං ගහෙත්වා[1] කායපටිබද්ධං කත්වාව ගච්ඡති; මම විහාරො, පරිවෙණං[2], උපට්ඨාකොතිස්ස සඞ්ගො වා බද්ධො වා න හොති. සො ජියාමුත්තො සරො විය, යූථා අපක්කන්තො[3] මත්තහත්ථී විය ඉච්ඡිතිච්ඡිතං සෙනාසනං, වනසණ්ඩං, රුක්ඛමූලං, නවං පබ්භාරං[4] පරිභුඤ්ජන්තො එකො තිට්ඨති, එකො නිසීදති, සබ්බිරියාපථෙසු එකො අදුතියො.

"චාතුද්දිසො අප්පටිඝො ච හොති
සන්තුස්සමානො ඉතරීතරෙන
පරිස්සයානං සහිතා අඡම්භී
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො"ති

එවං වණ්ණිතං ඛග්ගවිසාණකප්පතං ආපජ්ජති. ඉදානි තමත්ථං උපමාය සාධෙන්තො, **සෙය්‍යථාපීති** ආදිමාහ. තත්ථ **පක්ඛීසකුණොති** පක්ඛයුත්තො සකුණො. **ඩෙතීති** උප්පතති. අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො: සකුණා නාම අසුකස්මිං පදෙසෙ රුක්ඛො පරිපක්කඵලොති ඤත්වා නානාදිසාහි ආගන්ත්වා නඛපක්ඛතුණ්ඩාදීහි තස්ස ඵලානි විජ්ඣන්තා විධුනන්තා ඛාදන්ති. ඉදං අජ්ජතනාය, ඉදං ස්වාතනාය භවිස්සතීති තෙසං න හොති. ඵලෙ පන ඛීණෙ[5] නෙව රුක්ඛස්ස ආරක්ඛං ඨපෙන්ති, න තත්ථ පක්ඛං වා පත්තං වා නඛං වා තුණ්ඩං වා ඨපෙන්ති; අථ ඛො තස්මිං රුක්ඛෙ අනපෙක්ඛා[6] හුත්වා යො යං දිසාභාගං ඉච්ඡති, සො තෙන සපත්තභාරොව උප්පතිත්වා ගච්ඡති. එවමෙව අයං භික්ඛු නිස්සඞ්ගො නිරපෙක්ඛොයෙව පක්කමති, සමාදායෙව පක්කමතීති.

අරියෙනාති නිද්දොසෙන. **අජ්ඣත්තන්ති** සකෙ අත්තභාවෙ. **අනවජ්ජසුඛන්ති** නිද්දොසසුඛං. **සො චක්ඛුනා රූපං දිස්වාති** සො ඉමිනා අරියෙන සීලක්ඛන්ධෙන සමන්නාගතො භික්ඛු චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන රූපං පස්සිත්වාති අත්ථො. සෙසපදෙසු යං වත්තබ්බං සියා, තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තං. **අබ්‍යාසෙකසුඛන්ති** කිලෙසෙහි අනවසිත්තසුඛං; අවිකිණ්ණසුඛන්තිපි වුත්තං. ඉන්ද්‍රියසංවරසුඛං හි දිට්ඨාදීසු දිට්ඨමත්තාදිවසෙන පවත්තතාය අවිකිණ්ණං හොති. **සො අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙති** සො මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං සංවරෙන සමන්නාගතො භික්ඛු ඉමෙසු අභික්කන්ත-පටික්කන්තාදීසු සත්තසු ඨානෙසු සතිසම්පජඤ්ඤවසෙන[7] **සම්පජානකාරී හොති**. තත්ථ යං වත්තබ්බං සියා, තං සතිපට්ඨානෙ වුත්තමෙව.

සො ඉමිනා චාති ආදිනා කිං දස්සෙති? අරඤ්ඤවාසස්ස පච්චයසම්පත්තිං දස්සෙති. යස්ස හි ඉමෙ චත්තාරො පච්චයා නත්ථි, තස්ස අරඤ්ඤවාසො න ඉජ්ඣති; තිරච්ඡානගතෙහි වා වනචරකෙහි වා සද්ධිං

1. ගහෙත්වාව-S. 2. මෙ පරිවෙණං-A, M2, P.
3. යූථාපක්කන්තො-A, M2 P2. 4. වනපත්ථං-B, වනපබ්භාරං-S.
5. පරික්ඛීණෙ-B, S. 6. අනපෙක්ඛො-A, M2, P2, B, S.
7. චතුසම්පජඤ්ඤවසෙන-T.

වත්තබ්බතං ආපජ්ජති. අරඤ්ඤෙ අධිවත්ථා දෙවතා, කිං එවරූපස්ස පාපභික්ඛුනො අරඤ්ඤවාසෙනාති භෙරවසද්දං සාවෙන්ති; හත්ථෙහි සීසං පහරිත්වා පලායනාකාරං කරොන්ති. අසුකො භික්ඛු අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ඉදඤ්චිදඤ්ච පාපකම්මං අකාසීති අයසො පත්ථරති. යස්ස පනෙත්ථ චත්තාරො පච්චයා අත්ථි, තස්ස අරඤ්ඤවාසො ඉජ්ඣති. සො හි අත්තනො සීලං පච්චවෙක්ඛන්තො කිඤ්චි කාළකං වා තිලකං වා අපස්සන්තො පීතිං උප්පාදෙත්වා තං ඛයතො වයතො සම්මසන්තො අරියභූමිං ඔක්කමති. අරඤ්ඤෙ අධිවත්ථා දෙවතා අත්තමනා වණ්ණං භාසන්ති. ඉති තස්ස[1] උදකෙ පක්ඛිත්තතෙලබින්දු විය යසො විත්ථාරිකො හොති.

තත්ථ විවිත්තන්ති සුඤ්ඤං; අප්පසද්දං අප්පනිග්ඝොසන්ති අත්ථො. එතදෙව හි සන්ධාය විභඞ්ගෙ, “විවිත්තන්ති සන්තිකෙ චෙපි සෙනාසනං හොති, තඤ්ච අනාකිණ්ණං ගහට්ඨෙහි, පබ්බජිතෙහි, තෙන තං විවිත්ත”න්ති වුත්තං. සෙති චෙව ආසති ච එත්ථාති සෙනාසනං; මඤ්චපීඨාදීනමෙතං අධිවචනං. තෙනාහ: “සෙනාසනන්ති මඤ්චොපි සෙනාසනං පීඨම්පි භිසිපි බිම්බොහනම්පි විහාරොපි අඩ්ඪයොගොපි පාසාදොපි හම්මියම්පි ගුහාපි අට්ටොපි මාළොපි ලෙණම්පි වෙළුගුම්බොපි රුක්ඛමූලම්පි මණ්ඩපොපි සෙනාසනං; යත්ථ වා පන භික්ඛූ පටික්කමන්ති, සබ්බමෙතං සෙනාසන”න්ති. අපි ච විහාරො, අඩ්ඪයොගො, පාසාදො, හම්මියං, ගුහාති ඉදං විහාරසෙනාසනං නාම. මඤ්චො, පීඨං, භිසි, බිම්බොහනන්ති ඉදං මඤ්චපීඨසෙනාසනං නාම. චිලිමිකා, චම්මඛණ්ඩො, තිණසන්ථාරො, පණ්ණසන්ථාරොති ඉදං සන්ථතසෙනාසනං නාම. යත්ථ වා පන භික්ඛූ පටික්කමන්තීති ඉදං ඔකාසසෙනාසනං නාමාති එවං චතුබ්බිධං සෙනාසනං හොති. තං සබ්බම්පි සෙනාසනග්ගහණෙන ගහිතමෙව.

ඉමස්ස පන සකුණසදිසස්ස චාතුද්දිසස්ස භික්ඛුනො[2] අනුච්ඡවිකං දස්සෙන්තො, අරඤ්ඤං රුක්ඛමූලන්ති ආදිමාහ. තත්ථ, “අරඤ්ඤන්ති නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දඛීලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ”න්ති ඉදං භික්ඛුනීනං වසෙන ආගතං අරඤ්ඤං. “ආරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිම”න්ති ඉදං පන ඉමස්ස භික්ඛුනො අනුරූපං. තස්ස ලක්ඛණං විසුද්ධිමග්ගෙ ධුතඞ්ගනිද්දෙසෙ වුත්තං.

රුක්ඛමූලන්ති යං කිඤ්චි සන්දච්ඡායං[3] විවිත්තං රක්ඛමූලං. පබ්බතන්ති සෙලං. තත්ථ හි උදකසොණ්ඩීසු උදකකිච්චං කත්වා සීතාය රුක්ඛච්ඡායාය නිසින්නස්ස නානාදිසාසු ඛායමානාසු සීතෙන වාතෙන බීජියමානස්ස චිත්තං එකග්ගං හොති. කන්දරන්ති කං වුච්චති උදකං, තෙන දරිතං; උදකෙන භින්නං පබ්බතපදෙසං; යං නිතම්බන්තිපි නදීකුඤ්ජන්තිපි වදන්ති. තත්ථ හි රජතපට්ටසදිසා වාලිකා හොන්ති,

1, භාසන්ති තස්ස-L, ඉතිස්ස-B, S. 2, සකුණසදිසස්ස භික්ඛුනො-L, 3, සන්තච්ඡායං-B, S

මත්ථකෙ මණිවිතානං විය වනගහනං, මණික්ඛන්ධසදිසං උදකං සන්දති. එවරූපං කන්දරං ඔරුය්හ පානීයං පිවිත්වා ගත්තානි සීතිකත්වා වාලිකං උස්සාපෙත්වා පංසුකූලචීවරං පඤ්ඤපෙත්වා නිසින්නස්ස සමණධම්මං කරොතො චිත්තං එකග්ගං හොති. **ගිරිගුහන්ති** ද්වින්නං පබ්බතානං අන්තරා, එකස්මිංයෙව වා උමඞ්ගසදිසං මහාවිවරං. සුසානලක්ඛණං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තං. **වනපත්ථන්ති** අතික්කමිත්වා මනුස්සානං උපචාරට්ඨානං, යත්ථ න කසන්ති, න වපන්ති. තෙනෙවාහ: “වනපත්ථන්ති දූරානමෙතං සෙනාසනානං අධිවචන”න්ති ආදිං. **අබ්භොකාසන්ති** අච්ඡන්නං. ආකඞ්ඛමානො පනෙත්ථ චීවරකුටිං කත්වා වසති. **පලාලපුඤ්ජන්ති** පලාලරාසිං. මහාපලාලපුඤ්ජතො හි පලාලං නික්කඩ්ඪිත්වා පබ්භාරලෙණසදිසෙ ආලයෙ කරොන්ති. ගච්ඡගුම්බාදීනම්පි උපරි පලාලං පක්ඛිපිත්වා හෙට්ඨා නිසින්නා සමණධම්මං කරොන්ති. තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

පච්ඡාභත්තන්ති භත්තස්ස පච්ඡතො. **පිණ්ඩපාතපටික්කන්තොති** පිණ්ඩපාතපරියෙසනතො පටික්කන්තො. **පල්ලඞ්කන්ති** සමන්තතො ඌරුබද්ධාසනං. **ආභුජිත්වාති** බන්ධිත්වා. **උජුං කායං පණිධායාති** උපරිමං සරීරං උජුකං ඨපෙත්වා; අට්ඨාරසපිට්ඨිකණ්ටකෙ කොටියා කොටිං පටිපාදෙත්වා. එවං හි නිසින්නස්ස චම්මමංසන්හාරූනි න පණමන්ති. අථස්ස යා තෙසං පණමනපච්චයා ඛණෙ ඛණෙ වෙදනා උප්පජ්ජෙය්‍යුං තා න උප්පජ්ජන්ති; තාසු අනුප්පජ්ජමානාසු[1] චිත්තං එකග්ගං හොති, කම්මට්ඨානං න පරිපතති,[2] වුඩ්ඪිං ඵාතිං උපගච්ඡති.

පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වාති කම්මට්ඨානාභිමුඛං සතිං ඨපයිත්වා. මුඛසමීපෙ වා කත්වාති අත්ථො. තෙනෙව විභඞ්ගෙ වුත්තං: “අයං සති උපට්ඨිතා හොති, සූපට්ඨිතා, නාසිකග්ගෙ වා මුඛනිමිත්තෙ වා, තෙන වුච්චති පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා”ති. අථවා, “පරීති පරිග්ගහට්ඨො; මුඛන්ති නිය්‍යානට්ඨො; සතීති උපට්ඨානට්ඨො; තෙන වුච්චති පරිමුඛං සති”න්ති එවං පටිසම්භිදාය වුත්තනයෙනපෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපො: පරිග්ගහිතනිය්‍යානං සතිං කත්වාති.

අභිජ්ඣං ලොකෙති එත්ථ ලුජ්ජනට්ඨෙන[3] පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා ලොකො. තස්මා පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු[4] රාගං පහාය, කාමච්ඡන්දං වික්ඛම්භෙත්වාති අයමෙත්ථ අත්ථො. **විගතාභිජ්ඣෙනාති** වික්ඛම්භනවසෙන පහීනත්තා විගතාභිජ්ඣෙන. න චක්ඛුවිඤ්ඤාණසදිසෙනාති අත්ථො. **අභිජ්ඣාය චිත්තං පරිසොධෙතීති** අභිජ්ඣාතො චිත්තං පරිමොචෙති. යථා තං සා මුඤ්චති චෙව, මුඤ්චිත්වා ච න පුන ගණ්හාති, එවං කරොතීති අත්ථො. **බ්‍යාපාදපදොසං පහායාති** ආදීසුපි එසෙව නයො.

---

1. න උප්පජ්ජමානාසු-L.
2. පරිපතති-S, E.
3. ලුජ්ජනපලුජ්ජනට්ඨෙන-R, S.
4. පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙසු-L.

බ්‍යාපජ්ජති ඉමිනා චිත්තං පූතිකුම්මාසාදයො විය පුරිමපකතිං ජහතීති **බ්‍යාපාදො**. විකාරාපත්තියා පදුස්සති, පරං වා පදූසෙති විනාසෙතීති **පදොසො**. උභයමෙතං කොධස්සෙවාධිවචනං. ථිනං චිත්තගෙලඤ්ඤං; මිද්ධං චෙතසිකගෙලඤ්ඤං. ථිනඤ්ච මිද්ධඤ්ච ථිනමිද්ධං. **ආලොකසඤ්ඤීති** රත්තිම්පි දිවාදිට්ඨ-ආලොකසඤ්ජානනසමත්ථාය විගතනීවරණාය පරිසුද්ධාය සඤ්ඤාය සමන්නාගතො. **සතො සම්පජානොති** සතියා ච ඤාණෙන ච සමන්නාගතො. ඉදං උභයං ආලොකසඤ්ඤාය උපකාරකත්තා වුත්තං. උද්ධච්චඤ්ච කුක්කුච්චඤ්ච **උද්ධච්චකුක්කුච්චං**. **තිණ්ණවිචිකිච්ඡොති** විචිකිච්ඡං තරිත්වා අතික්කමිත්වා ඨිතො. කථමිදං, කථමිදන්ති එවං නප්පවත්තතීති **අකථංකථී**. **කුසලෙසු ධම්මෙසූති** අනවජ්ජෙසු ධම්මෙසු. ඉමෙ නු ඛො කුසලා, කථමිමෙ කුසලාති එවං න විචිකිච්ඡති, න කඞ්ඛතීති අත්ථො. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. ඉමෙසු පන නීවරණෙසු වචනත්ථලක්ඛණාදිභෙදතො යං වත්තබ්බං සියා, තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තං.

පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙති ඉමෙ පඤ්ච නීවරණා උප්පජ්ජමානා අනුප්පන්නාය ලොකිය-ලොකුත්තරාය පඤ්ඤාය උප්පජ්ජිතුං න දෙන්ති; උප්පන්නාපි අට්ඨසමාපත්තියො, පඤ්ච වා අභිඤ්ඤා උච්ඡින්දිත්වා පාතෙන්ති; තස්මා පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණාති වුච්චන්ති.

තථාගතපදං ඉතිපීති ඉදම්පි තථාගතස්ස ඤාණපදං, ඤාණවලඤ්ජං, ඤාණෙන අක්කන්තට්ඨානන්ති වුච්චති. **තථාගතනිසෙවිතන්ති** තථාගතස්ස ඤාණඵාසුකාය නිඝංසිතට්ඨානං. **තථාගතාරඤ්ජිතන්ති** තථාගතස්ස ඤාණදාඨාය ආරඤ්ජිතට්ඨානං.

යථාභූතං පජානාතීති යථාසභාවං පජානාති. **න ත්වෙව තාව අරියසාවකො නිට්ඨං ගතො හොතීති** ඉමා ඣානාභිඤ්ඤා බාහිරකෙහිපි සාධාරණාති න තාව නිට්ඨං ගතො හොති; මග්ගක්ඛණෙපි අපරියොසිතකිච්චතාය න තාව නිට්ඨං ගතො හොති. **අපි ච ඛො නිට්ඨං ගච්ඡතීති** අපි ච ඛො පන මග්ගක්ඛණෙ, මහානාගං පස්සන්තො නාගවනිකො විය, සම්මාසම්බුද්ධො භගවාති ඉමිනා ආකාරෙන තීසු රතනෙසු නිට්ඨං ගච්ඡති. **නිට්ඨං ගතො හොතීති** එවං මග්ගක්ඛණෙ නිට්ඨං ගච්ඡන්තො අරහත්තඵලක්ඛණෙ පරියොසිතසබ්බකිච්චතාය සබ්බාකාරෙන තීසු රතනෙසු[1] නිට්ඨං ගතො[2] හොති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

චූළහත්ථිපදොපමං සත්තමං.

---

1. සබ්බාකාරෙන-A, M2, P2. 2. නිට්ඨාගතො-A, M2 P2 S.

1. 3. 8.

එවම්මෙ සුතන්ති මහාහත්ථිපදොපමං. තත්ථ **ජඞ්ගලානන්ති**[1] පඨවිතලචාරීනං[2]; **පාණානන්ති** සපාදකානං පාණානං; **පදජාතානීති** පදානි. **සමොධානං ගච්ඡන්තීති** ඔධානං, පක්ඛෙපං ගච්ඡන්ති. **අග්ගමක්ඛායතීති** සෙට්ඨං අක්ඛායති. **යදිදං මහන්තත්තෙනාති**[3] මහන්තභාවෙන අග්ගං අක්ඛායති. න ගුණවසෙනාති අත්ථො. **යෙ කෙචි කුසලා ධම්මාති** යෙ කෙචි ලොකියා වා ලොකුත්තරා වා කුසලා ධම්මා.

සඞ්ගහං ගච්ඡන්තීති එත්ථ චතුබ්බිධො සඞ්ගහො: සජාතිසඞ්ගහො, සඤ්ජාතිසඞ්ගහො, කිරියසඞ්ගහො, ගණන[4]සඞ්ගහොති. තත්ථ, "සබ්බෙ ඛත්තියා ආගච්ඡන්තු, සබ්බෙ බ්‍රාහ්මණා"ති එවං සමානජාතිවසෙන සඞ්ගහො සජාතිසඞ්ගහො නාම. "සබ්බෙ කොසලකා, සබ්බෙ මාගධකා"ති එවං සඤ්ජාතදෙසවසෙන[5] සඞ්ගහො සඤ්ජාතිසඞ්ගහො නාම. "සබ්බෙ රථිකා, සබ්බෙ ධනුග්ගහා"ති එවං[6] කිරියවසෙන සඞ්ගහො කිරියසඞ්ගහො නාම. "චක්ඛායතනං කතමං ඛන්ධගණනං ගච්ඡතීති? චක්ඛායතනං රූපක්ඛන්ධගණනං ගච්ඡති. හඤ්චි චක්ඛායතනං රූපක්ඛන්ධගණනං ගච්ඡති, තෙන වත රෙ වත්තබ්බෙ චක්ඛායතනං රූපක්ඛන්ධෙන සඞ්ගහිතන්"ති අයං ගණන[4]සඞ්ගහො නාම. ඉමස්මිම්පි ඨානෙ අයමෙව අධිප්පෙතො.

තත්‍ථ ච[7] "චතුන්නං අරියසච්චානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා"ති පඤ්හස්ස විස්සජ්ජනෙ, "සමුදයසච්චං අකුසලං, මග්ගසච්චං කුසලං, නිරොධසච්චං අබ්‍යාකතං, දුක්ඛසච්චං සියා කුසලං, සියා අකුසලං, සියා අබ්‍යාකතන්"ති ආගතත්තා චතුභූමකම්පි කුසලං දියඩ්ඪමෙව සච්චං භජති, අථ කස්මා මහාථෙරො, චතූසු අරියසච්චෙසු ගණනං[8] ගච්ඡන්තීති ආහාති? සච්චානං අන්තොගධත්තා.

යථා හි, "සාධිකමිදං භික්ඛවෙ දියඩ්ඪං සික්ඛාපදසතං අන්වද්ධමාසං උද්දෙසං ආගච්ඡති, යත්ථ අත්තකාමා කුලපුත්තා සික්ඛන්ති. තිස්සො ඉමා භික්ඛවෙ සික්ඛා... අධිසීලසික්ඛා, අධිචිත්තසික්ඛා, අධිපඤ්ඤාසික්ඛා"ති එත්ථ සාධිකං දියඩ්ඪසික්ඛාපදසතං එකා අධිසීලසික්ඛාව හොති. තං සික්ඛන්තෙනාපි තිස්සො සික්ඛා සික්ඛිතාති දස්සිතො, සික්ඛානං අන්තොගධත්තා. යථා ච එකස්ස හත්ථිපදස්ස චතූසු කොට්ඨාසෙසු එකස්මිං කොට්ඨාසෙ ඔතිණ්ණානිපි ද්වීසු තීසු චතූසු කොට්ඨාසෙසු ඔතිණ්ණානිපි සිඞ්ගාල-සස-මිගාදීනං පදානි හත්ථිපදෙ සමොධානං ගතානෙව හොන්ති, හත්ථිපදතො අමුඤ්චිත්වා තස්සෙව අන්තොගධත්තා. එවමෙව එකස්මිම්පි ද්වීසුපි තීසුපි චතූසුපි සච්චෙසු ගණනං ගතා ධම්මා

1, ජඞ්ගමානන්ති-E.
2, පඨවිතලවාසීනං-S.
3, මහන්තෙනාති-L, මහන්තත්තෙනාති-B, S, E, මහත්තෙනාති-T2.
4. ගණන L, B, S.
5, ජාතදෙසවසෙන-L, සංජාතිදෙසවසෙන-S.
6, එවඤ්ච-L.
7, තත්‍ර-L, B.
8, ගණනං-B, සංගහං-S.

චතූසු සච්චෙසු ගහණං ගතාව හොන්ති, සච්චානං අන්තොගධත්තා. දියඩ්ඪසච්චගහණං ගතෙපි කුසලධම්මෙ, සබ්බෙ තෙ චතූසු අරියසච්චෙසු සඞ්ගහං ගච්ඡන්තීති ආහ.

දුක්ඛෙ අරියසච්චන්ති ආදීසු උද්දෙසපදෙසු චෙව, ජාතිපි දුක්ඛාති ආදීසු නිද්දෙසපදෙසු ච යං වත්තබ්බං. තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තමෙව. කෙවලං පනෙත්ථ දෙසනානුක්කමො වෙදිතබ්බො.

යථා හි ඡෙකො විලීවකාරො[1] සුජාතං වෙණුං[2] ලභිත්වා චතුධා ඡෙත්වා, තතො තයො කොට්ඨාසෙ ඨපෙත්වා එකං ගණ්හිත්වා පඤ්චධා ඡින්දෙය්‍ය; තතොපි චත්තාරො ඨපෙත්වා එකං ගණ්හිත්වා ඵාලෙත්වා පඤ්ච පෙසියො කරෙය්‍ය; තතො චතස්සො ඨපෙත්වා එකං ගණ්හිත්වා, කුච්ඡිභාගං පිට්ඨිභාගන්ති ද්වෙධා ඵාලෙත්වා පිට්ඨිභාගං ඨපෙත්වා කුච්ඡිභාගං ආදාය, තතො සමුග්ග-විජනී-තාලවණ්ටාදිනානප්පකාරං වෙළුවිකතිං කරෙය්‍ය. සො පිට්ඨිභාගඤ්ච ඉතරා ච චතස්සො පෙසියො ඉතරෙ ච චත්තාරො කොට්ඨාසෙ, ඉතරෙ ච තයො කොට්ඨාසෙ කම්මාය න උපනෙස්සතීති[3] න වත්තබ්බො. එකප්පහාරෙන[4] පන උපනෙතුං න සක්කා. අනුපුබ්බෙන උපනෙස්සති.

එවමෙව අයං මහාථෙරොපි, විලීවකාරො සුජාතං වෙණුං[2] ලභිත්වා චත්තාරො කොට්ඨාසෙ විය, ඉමං මහන්තං සුත්තන්තං ආරභිත්වා චතු-අරියසච්චවසෙන මාතිකං ඨපෙසි. විලීවකාරස්ස තයො කොට්ඨාසෙ ඨපෙත්වා එකං ගහෙත්වා තස්ස පඤ්චධාකරණං විය ථෙරස්ස තීණි අරියසච්චානි ඨපෙත්වා එකං දුක්ඛසච්චං ගහෙත්වා භාජෙන්තස්ස ඛන්ධවසෙන පඤ්චධාකරණං. තතො, යථා සො විලීවකාරො චත්තාරො කොට්ඨාසෙ ඨපෙත්වා එකං භාගං ගහෙත්වා පඤ්චධා[5] ඵාලෙසි, එවං ථෙරො චත්තාරො අරූපක්ඛන්ධෙ ඨපෙත්වා රූපක්ඛන්ධං විභජන්තො, චත්තාරො ච මහාභූතා, චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූපන්ති පඤ්චධා අකාසි. තතො, යථා සො විලීවකාරො චතස්සො පෙසියො ඨපෙත්වා එකං ගහෙත්වා, කුච්ඡිභාගං පිට්ඨිභාගන්ති ද්වෙධා ඵාලෙසි, එවං ථෙරො උපාදාරූපඤ්ච තිස්සො ච ධාතුයො ඨපෙත්වා එකං පථවීධාතුං විභජන්තො, අජ්ඣත්තිකබාහිරවසෙන ද්වෙධා දස්සෙසි.

යථා සො[6] විලීවකාරො පිට්ඨිභාගං ඨපෙත්වා කුච්ඡිභාගං ආදාය නානප්පකාරං විලීවවිකතිං අකාසි;[7] එවං ථෙරො බාහිරං පථවීධාතුං ඨපෙත්වා අජ්ඣත්තිකං පථවීධාතුං වීසතියා ආකාරෙහි විභජිත්වා දස්සෙතුං, කතමා චාවුසො අජ්ඣත්තිකා පථවීධාතූති ආදිමාහ.

යථා පන විලීවකාරො පිට්ඨිභාගඤ්ච ඉතරෙ ච චත්තාරො කොට්ඨාසෙ, ඉතරෙ ච තයො කොට්ඨාසෙ අනුපුබ්බෙන කම්මාය උපනෙස්සති, න හි සක්කා එකප්පහාරෙන උපනෙතුං, එවං ථෙරො[8]

1. විලීඛකාරො-S. 2. වෙළුං-S, E. 3. උපනෙන්තීති-S.
4. එකප්පහාරෙනෙව-L. 5. එකං පඤ්චධා-S. 6. යථා පන-L, යථා ච සො-E.
7. කරෙති-B, S. 8. ථෙරො ච-A, M2, P2. ථෙරොපි-B, S.

බාහිරඤ්ච පථවීධාතුං, ඉතරා ච තිස්සො ධාතුයො, උපාදාරූපඤ්ච, ඉතරෙ ච චත්තාරො අරූපිනො ඛන්ධෙ, ඉතරානි ච තීණි අරියසච්චානි අනුපුබ්බෙන විභජිත්වා දස්සෙස්සති.[1] න හි සක්කා එකප්පහාරෙන දස්සෙතුං.

අපි ච රාජපුත්තූපමායපි අයං කමො විභාවෙතබ්බො. එකො කිර මහාරාජා. තස්ස පරොසහස්සං පුත්තා. සො තෙසං පිළන්ධනපරික්ඛාරං චතූසු පෙළාසු ඨපෙත්වා ජෙට්ඨපුත්තස්ස අප්පෙසි:[2] තාත ඉදං තෙ භාතිකානං පිළන්ධනභණ්ඩං, තථාරූපෙ ඡණෙ සම්පත්තෙ[3] පිළන්ධනං නො දෙහීති යාචන්තානං දදෙය්‍යාසීති. සො සාධු දෙවාති සාරගබ්භෙ පටිසාමෙසි.

තථාරූපෙ ඡණදිවසෙ රාජපුත්තා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා, තාත පිළන්ධනං නො දෙථ, ඛුද්දකත්තං කීළිස්සාමාති ආහංසු. 'තාතා ජෙට්ඨභාතිකස්ස වො හත්ථෙ මයා පිළන්ධනං ඨපිතං, තං ආහරාපෙත්වා පිළන්ධථා'ති. තෙ සාධූති පටිසුණිත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා, තුම්හාකං කිර නො හත්ථෙ පිළන්ධනභණ්ඩං, තං දෙථාති ආහංසු.

සො, එවං කරිස්සාමීති ගබ්භං විවරිත්වා[4] චතස්සො පෙළා[5] නීහරිත්වා තිස්සො ඨපෙත්වා එකං විවරිත්වා, තතො පඤ්ච සමුග්ගෙ නීහරිත්වා චත්තාරො ඨපෙත්වා එකං විවරිත්වා, තතො පඤ්ච කරණ්ඩෙ නීහරිත්වා තෙසුපි[6] චත්තාරො ඨපෙත්වා එකං විවරිත්වා පිධානං පස්සෙ ඨපෙත්වා තතො හත්ථූපගපාදූපගානි[7] නානප්පකාරානි පිළන්ධනානි නීහරිත්වා අදාසි. සො කිඤ්චාපි ඉතරෙහි චතූහි කරණ්ඩකෙහි, ඉතරෙහි චතූහි සමුග්ගෙහි, ඉතරාහි ච තීහි පෙළාහි න තාව භාජෙත්වා දෙති; අනුපුබ්බෙන පන දස්සති. න හි සක්කා එකප්පහාරෙන දාතුං.

තත්ථ මහාරාජා විය භගවා දට්ඨබ්බො. වුත්තම්පි චෙතං: "රාජාහමස්මි සෙලාති භගවා ධම්මරාජා අනුත්තරො"ති. ජෙට්ඨපුත්තො විය සාරිපුත්තත්ථෙරො. වුත්තම්පි චෙතං: "යං ඛො තං භික්ඛවෙ සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය, භගවතො පුත්තො ඔරසො මුඛතො ජාතො ධම්මජො ධම්මනිම්මිතො, ධම්මදායාදො, නො ආමිසදායාදොති, සාරිපුත්තමෙව තං සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය, භගවතො පුත්තො-පෙ-නො ආමිසදායාදො"ති. පරොසහස්සං රාජපුත්තා විය භික්ඛුසඞ්ඝො දට්ඨබ්බො. වුත්තම්පි චෙතං:-

"පරොසහස්සං භික්ඛූනං සුගතං පයිරුපාසති
දෙසෙන්තං විරජං ධම්මං නිබ්බානං අකුතොභය"න්ති.

රඤ්ඤො තෙසං පුත්තානං පිළන්ධනං චතූසු පෙළාසු පක්ඛිපිත්වා ජෙට්ඨපුත්තස්ස හත්ථෙ ඨපිතකාලො විය භගවතා ධම්මසෙනාපතිස්ස හත්ථෙ චතුසච්චප්පකාසනාය ඨපිතකාලො. තෙනෙවාහ: "සාරිපුත්තො

1. භාජෙත්වා දස්සිස්සති-L, දස්සෙති-B, S. 2. දස්සෙසි-L.
3. පත්තෙ-L. 4. පවිසිත්වා-S. 5. පෙළායො-S.
6. පඤ්ච කරණ්ඩෙ නීහරිත්වා තෙසුපි-S. 7. හත්ථූපගපාදූපගාදීනි-E,

භික්ඛවෙ පහොති චත්තාරි අරියසච්චානි විත්ථාරෙන ආචික්ඛිතුං, දෙසෙතුං පඤ්ඤපෙතුං පට්ඨපෙතුං විවරිතුං විභජිතුං උත්තානී කාතු''න්ති.

තථාරූපෙ ඡණෙ තෙසං රාජපුත්තානං රාජානං උපසඞ්කමිත්වා පිළන්ධනයාචනකාලො විය භික්ඛුසඞ්ඝස්ස වස්සූපනායිකසමයෙ ආගන්ත්වා ධම්මදෙසනාය ආයාචිතකාලො. උපකට්ඨාය කිර වස්සූපනායිකාය ඉදං සුත්තං දෙසිතං. රඤ්ඤා[1], තාතා ජෙට්ඨභාතිකස්ස වො හත්ථෙ මයා පිළන්ධනං ඨපිතං, තං ආහරාපෙත්වා පිළන්ධථාති වුත්තකාලො විය සම්මාසම්බුද්ධෙනාපි, "සෙවෙථ භික්ඛවෙ සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙ, භජථ භික්ඛවෙ සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙ, පණ්ඩිතා භික්ඛූ අනුග්ගාහකා සබ්‍රහ්මචාරීන''න්ති එවං ධම්මසෙනාපතිනො සන්තිකං භික්ඛූනං පෙසිතකාලො. රාජපුත්තෙහි රඤ්ඤො කථං සුත්වා ජෙට්ඨභාතිකස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පිළන්ධනං[2] යාචිතකාලො විය භික්ඛූහි සත්ථු කථං සුත්වා ධම්මසෙනාපතිං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මදෙසනං ආයාචිතකාලො.

ජෙට්ඨභාතිකස්ස ගබ්භං විවරිත්වා වත්ථසෙසා පෙළා නීහරිත්වා ඨපනං විය ධම්මසෙනාපතිස්ස ඉමං සුත්තන්තං ආරභිත්වා චතුන්නං අරියසච්චානං වසෙන මාතිකාය ඨපනං; තිස්සො පෙළා ඨපෙත්වා එකං විවරිත්වා, තතො පඤ්චසමුග්ගනීහරණං විය තීණි අරියසච්චානි ඨපෙත්වා දුක්ඛං අරියසච්චං විභජන්තො පඤ්චක්ඛන්ධදස්සනං; චත්තාරො සමුග්ගෙ ඨපෙත්වා එකං විවරිත්වා තතො පඤ්චකරණ්ඩ[3]නීහරණං විය චත්තාරො අරූපක්ඛන්ධෙ ඨපෙත්වා එකං රූපක්ඛන්ධං විභජන්තස්ස චතුමහාභූත-උපාදාරූපවසෙන පඤ්චකොට්ඨාසදස්සනං; චත්තාරො කරණ්ඩෙ ඨපෙත්වා එකං විවරිත්වා පිධානං පස්සෙ ඨපෙත්වා හත්ථූපග-පාදූපගාදිපිළන්ධනදස්සනං විය තීණි මහාභූතානි උපාදාරූපඤ්ච ඨපෙත්වා එකං පථවීධාතුං විභජන්තස්ස බාහිරං තාව පිධානං විය ඨපෙත්වා අජ්ඣත්තිකාය පථවීධාතුයා නානාසභාවතො වීසතියා ආකාරෙහි දස්සනත්ථං, **කතමා චාවුසො අජ්ඣත්තිකා පථවීධාතූති** ආදිවචනං.

තස්ස පන රාජපුත්තස්ස තෙහි චතූහි කරණ්ඩෙහි චතූහි සමුග්ගෙහි තීහි ච පෙළාහි පච්ඡා අනුපුබ්බෙන නීහරිත්වා පිළන්ධනදස්සනං විය ථෙරස්සාපි ඉතරෙසඤ්ච තිණ්ණං මහාභූතානං උපාදාරූපානඤ්ච, චතුන්නං අරූපක්ඛන්ධානඤ්ච, තිණ්ණං අරියසච්චානඤ්ච පච්ඡා අනුපුබ්බෙන භාජෙත්වා දස්සනං වෙදිතබ්බං.

යමෙතං, **කතමා චාවුසො අජ්ඣත්තිකා පථවීධාතූති** ආදි වුත්තං, තත්ථ **අජ්ඣත්තං පච්චත්ත**න්ති උභයමෙතං නියකාධිවචනමෙව. **කක්ඛළ**න්ති ථද්ධං; **ඛරිගත**න්ති ඵරුසං. **උපාදිණ්ණ**න්ති න කම්මසමුට්ඨානමෙව, අවිසෙසෙන පන සරීරට්ඨකස්සෙතං ගහණං.

---

1. රඤ්ඤො-S, E. 2. පිළන්ධනස්ස-E. 3. පඤ්ච කරණ්ඩ-S, T1.

සරීරට්ඨකං හි උපාදිණ්ණං වා හොතු, අනුපාදිණ්ණං වා, ආදිණ්ණගහිතපරාමට්ඨවසෙන සබ්බං උපාදිණ්ණමෙව නාම. සෙය්‍යථීදං:- කෙසා, ලොමා-පෙ-උදරියං, කරීසන්ති ඉදං ධාතුකම්මට්ඨානිකස්ස කුලපුත්තස්ස අජ්ඣත්තිකපථවීධාතුවසෙන තාව කම්මට්ඨානං විභත්තං. එත්ථ පන මනසිකාරං ආරභිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං ගණ්හිතුකාමෙන යං කාතබ්බං තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතමෙව. මත්ථලුඞ්ගං පන න ඉධ පාළිං[1] ආරූළ්හං. තම්පි ආහරිත්වා, විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වණ්ණසණ්ඨානාදිවසෙන වවත්ථපෙත්වා, අයම්පි අචෙතනා අබ්‍යාකතා සුඤ්ඤා පථවීධාතු එවාති මනසිකාතබ්බං. යං වා පනඤ්ඤම්පීති ඉදං ඉතරෙසු තීසු කොට්ඨාසෙසු අනුගතාය පථවීධාතුයා ගහණත්ථං වුත්තං.

යා චෙව ඛො පන අජ්ඣත්තිකා පථවීධාතූති යා ච අයං වුත්තප්පකාරා අජ්ඣත්තිකා පථවීධාතු; යා ච බාහිරාති යා ච විභඞ්ගෙ, "අයො ලොහං තිපු සීස"න්ති ආදිනා නයෙන ආගතා බාහිරා පථවීධාතු. එත්තාවතා ථෙරෙන අජ්ඣත්තිකා පථවීධාතු නානාසභාවතො වීසතියා ආකාරෙහි විත්ථාරෙන දස්සිතා; බාහිරා සඞ්ඛෙපෙන.

කස්මා? යස්මිං හි ඨානෙ සත්තානං ආලයො නිකන්ති පත්ථනා පරියුට්ඨානං ගහණං පරාමාසො බලවා හොති, තත්ථ තෙසං ආලයාදීනං උද්ධරණත්ථං බුද්ධා වා බුද්ධසාවකා වා විත්ථාරකථං කථෙන්ති; යත්ථ පන න බලවා, තත්ථ කත්තබ්බකිච්චාභාවතො, සඞ්ඛෙපෙන කථෙන්ති. යථා හි කස්සකො ඛෙත්තං කසන්තො[2] යත්ථ මූලසන්තානකානං බලවතාය නඞ්ගලං ලග්ගති, තත්ථ ගොණෙ ඨපෙත්වා පංසුං වියූහිත්වා[3] මූලසන්තානකානි ඡෙත්වා ඡෙත්වා[4] උද්ධරන්තො බහුං වායාමං කරොති; යත්ථ තානි නත්ථි, තත්ථ බලව[5]ප්පයොගං අකත්වා ගොණෙ පිට්ඨියං පහරමානො කසතියෙව. එවංසම්පදමිදං වෙදිතබ්බං.

පථවීධාතුරෙවෙසාති ද්විධාපෙසා ථද්ධට්ඨෙන කක්ඛළට්ඨෙන ඵරුසට්ඨෙන එකලක්ඛණා පථවීධාතුයෙව ආවුසොති අජ්ඣත්තිකං බාහිරාය සද්ධිං යොජෙත්වා දස්සෙති. කස්මා?[6] බාහිරාය හි පථවීධාතුයා, අචෙතනාභාවො පාකටො, න අජ්ඣත්තිකාය. තස්මා සා බාහිරාය සද්ධිං එකසදිසා අචෙතනායෙවාති ගණ්හන්තස්ස සුඛපරිග්ගහො හොති. යථා කිං? යථා දන්තෙන ගොණෙන සද්ධිං යොජිතො[7] අදන්තො කතිපාහමෙව විසූකායති, විප්ඵන්දති, අථ නචිරස්සෙව දමථං උපෙති. එවං අජ්ඣත්තිකාපි බාහිරාය සද්ධිං එකසදිසාති ගණ්හන්තස්ස කතිපාහමෙව අචෙතනාභාවෙන න උපට්ඨාති, අථ න චිරස්සෙවස්සා අචෙතනාභාවො පාකටො හොති.

---

1. පාළිං-E. S. 2. කසමානො-B. S. 3. විබ්‍යූහිත්වා-T1.
4. මූලසන්තානකානි ඡෙත්වා-S. E. 5. බලව-B. S.
6. යස්මා-B. S. 7. යොජෙත්වා-B. S.

තං නෙතං මමාති තං උභයම්පි න එතං මම, න **එසොහමස්මි,** න **එසො මෙ අත්තාති** එවං **යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. යථාභූත**න්ති යථාසභාවං. තං හි අනිච්චාදිසභාවං; තස්මා අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති එවං දට්ඨබ්බන්ති අත්ථො.

හොති ඛො සො ආවුසොති කස්මා ආරභි? බාහිරආපොධාතුවසෙන බාහිරාය පථවීධාතුයා විනාසං දස්සෙත්වා තතො විසෙසතරෙන උපාදිණ්ණාය සරීරට්ඨක-පථවීධාතුයා විනාසදස්සනත්ථං. **පකුප්පතීති** ආපොසංවට්ටවසෙන වඩ්ඪමානා කුප්පති. **අන්තරහිතා තස්මිං සමයෙ බාහිරා පථවීධාතු හොතීති** තස්මිං සමයෙ කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙ ඛාරොදකෙන විලීයමානා උදකානුගතා හුත්වා සබ්බා පබ්බතාදිවසෙන සණ්ඨිතා පථවීධාතු අන්තරහිතා හොති, විලීයිත්වා උදකමෙව හොති.

තාව මහල්ලිකායාති තාව මහන්තියා;[1]

"දුවෙ[2] සතසහස්සානි චත්තාරි නහුතානි ච
එත්තකං බහලත්තෙන සඞ්ඛාතායං වසුන්ධරා"ති

එවං බහලත්තෙන මහන්තියා[1]; විත්ථාරතො පන කොටිසතසහස්සචක්කවාළපරිමාණාය[3]. **අනිච්චතාති** හුත්වා අභාවතා; **ඛයධම්මතාති** ඛයං ගමනසභාවතා; **වයධම්මතාති** වයං ගමනසභාවතා; **විපරිණාමධම්මතාති** පකතිවිජහනසභාවතා. ඉති සබ්බෙහිපි ඉමෙහි පදෙහි අනිච්චලක්ඛණමෙව වුත්තං. යම්පන අනිච්චං, තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං, තං අනත්තාති තීණිපි ලක්ඛණානි ආගතානෙව හොන්ති.

මත්තට්ඨකස්සාති පරිත්තට්ඨිතිකස්ස. තත්ථ ද්වීහාකාරෙහි ඉමස්ස කායස්ස පරිත්තට්ඨිතිතා වෙදිතබ්බා: ඨිතිපරිත්තතාය ච සරසපරිත්තතාය ච. අයං හි, "අතීතෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවිත්ථ, න ජීවති, න ජීවිස්සති; අනාගතෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවිස්සති, න ජීවති, න ජීවිත්ථ; පච්චුප්පන්නෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවති, න ජීවිත්ථ, න ජීවිස්සතී"ති වුච්චති.

"ජීවිතං අත්තභාවො ච සුඛදුක්ඛා ච කෙවලා
එකචිත්තසමායුත්තා ලහු සො වත්තතෙ ඛණො"ති

ඉදම්පි එතස්සෙව පරිත්තට්ඨිතිදස්සනත්ථං වුත්තං. එවං ඨිතිපරිත්තතාය පරිත්තට්ඨිතිතා වෙදිතබ්බා. අස්සාසූපනිබද්ධාදීනංවසෙන[4] පනස්ස සරසපරිත්තතා වෙදිතබ්බා. සත්තානං හි අස්සාසූපනිබද්ධං[5] ජීවිතං, පස්සාසූපනිබද්ධං[5] ජීවිතං, අස්සාසපස්සාසූපනිබද්ධං[5] ජීවිතං, මහාභූතූපනිබද්ධං[5] ජීවිතං, කබලිඞ්කාරාහාරූපනිබද්ධං[5] ජීවිතං, විඤ්ඤාණූපනිබද්ධං[5] ජීවිතන්ති විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතං එතං.[6]

---

1. මහන්තාය-L. B. S. 2. ද්වෙ ච-S. 3. පමාණාය-B. S.
4. අස්සාසපස්සාසූපජීවිකාදීනංවසෙන-B. S. 5. නිබන්ධං-B. S. E.
6. විත්ථාරිතං-B. S.

තණ්හුපාදින්නස්සාති තණ්හාය ආදින්න-ගහිත-පරාමට්ඨස්ස. **අහන්ති වා මමන්ති වා අස්මීති වා, අථ ඛ්වස්ස නො තෙවෙත්ථ**[1] **හොතීති** අථ ඛො අස්ස භික්ඛුනො එවං තීණි ලක්ඛණානි ආරොපෙත්වා පස්සන්තස්ස එත්ථ අජ්ඣත්තිකාය පථවීධාතුයා අයං අහන්ති වාති ආදි තිවිධො තණ්හා-මාන-දිට්ඨිගාහො න හෙව[2] හොති; න හොතියෙවාති අත්ථො. යථා ච ආපොධාතුවසෙන, එවං තෙජොධාතු-වායොධාතුවසෙනාපි බාහිරාය පථවීධාතුයා අනන්තරධාතුං හොති. ඉධ පන එකංයෙව ආගතං. ඉතරාසුපි අත්ථතො වෙදිතබ්බාති.

තස්සෙව ආවුසොති ඉධ තස්ස ධාතුකම්මට්ඨානිකස්ස භික්ඛුනො සොතද්වාරෙ[3] පරිග්ගහං පට්ඨපෙන්තො බලං දස්සෙති. **අක්කොසන්තීති** දසහි අක්කොසවත්ථූහි අක්කොසන්ති. **පරිභාසන්තීති**, තයා ඉදඤ්චිදඤ්ච කතං, එවඤ්ච[4] තං කරිස්සාමාති වාචාය පරිභවන්ති. **රොසෙන්තීති** ඝට්ටෙන්ති. **විහෙසෙන්තීති** දුක්ඛාපෙන්ති. සබ්බං වාචාය ඝට්ටනමෙව වුත්තං. **සො එවන්ති** සො ධාතුකම්මට්ඨානිකො එවං පජානාති. **උප්පන්නා ඛො මෙ අයන්ති** සම්පති වත්තමානුප්පන්නභාවෙන ච සමුදාචාරුප්පන්නභාවෙන ච උප්පන්නා. **සොතසම්ඵස්සජාති** උපනිස්සයවසෙන සොතසම්ඵස්සතො ජාතා සොතද්වාරජවනවෙදනා. **එසො අනිච්චොති** සොතසම්ඵස්සො, හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චොති පස්සති. වෙදනාදයොපි සොතසම්ඵස්සසම්පයුත්තාව වෙදිතබ්බා.

ධාතාරම්මණමෙවාති ධාතුසඞ්ඛාතමෙව ආරම්මණං. **පක්ඛන්දතීති** ඔතරති. **පසීදතීති** තස්මිං ආරම්මණෙ පසීදති. භුම්මවචනමෙව වා එතං බ්‍යඤ්ජනසන්ධිවසෙන **ධාතාරම්මණමෙවාති** වුත්තං; ධාතාරම්මණෙයෙවාති අයමෙත්ථ අත්ථො. **විමුච්චතීති**[5] ධාතුවසෙන එවන්ති[6] අධිමොක්ඛං ලභති; න රජ්ජති, න දුස්සති. අයං හි සොතද්වාරම්හි ආරම්මණෙ ආපාථගතෙ මූලපරිඤ්ඤා-ආගන්තුක-තාවකාලිකවසෙන පරිග්ගහං කරොති. තස්ස විත්ථාරකථා සතිපට්ඨානෙ චතුසම්පජඤ්ඤ[7] පබ්බෙ වුත්තා. සා පන තත්ථ චක්ඛුද්වාරවසෙන වුත්තා, ඉධ සොතද්වාරවසෙන වෙදිතබ්බා.

එවං කතපරිග්ගහස්ස හි ධාතුකම්මට්ඨානිකස්ස බලවවිපස්සකස්ස සචෙපි චක්ඛුද්වාරාදීසු ආරම්මණෙ ආපාථගතෙ අයොනිසො ආවජ්ජනං උප්පජ්ජති, වොත්ථපනං[8] ආපජ්ජති, වොත්ථපනං[9] පත්වා එකද්වෙවාරෙ ආසෙවනං ලභිත්වා චිත්තං භවඞ්ගමෙව ඔතරති, න රාගාදිවසෙන උප්පජ්ජති. අයං කොටිප්පත්තො තික්ඛවිපස්සකො. අපරස්ස රාගාදිවසෙන එකවාරං ජවනං ජවති,[10] ජවනපරියොසානෙ පන, රාගාදිවසෙන මෙ ජවනං ජවිතන්ති ආවජ්ජතො ආරම්මණං

1. තො වෙවෙත්ථ-L. 2. තොතෙව-B, S. 3. සොතද්වාරෙන-L.
4. එවඤ්ච එවඤ්ච-S. E. 5. අධිමුච්චතීති-L, E. 6. එතං-S, එතන්ති-B.
7. සතිසම්පජඤ්ඤ-L. B. S. 8. වොට්ඨබ්බනං-B. S.
9. ආවජ්ජනං උප්පජ්ජති වොත්ථපනං පත්වා-L. 10. එකවාරං ජවති-L.

පරිග්ගහිතමෙව හොති, පුන වාරං තථා න ජවති. අපරස්ස එකවාරං ආවජ්ජතො[1] පුන දුතියවාරං රාගාදිවසෙන ජවතියෙව. දුතියවාරඤ්ච ජාතෙ පන[2] එවං මෙ ජවනං ජවිතන්ති ආවජ්ජතො ආරම්මණං පරිග්ගහිතමෙව හොති, තතියවාරෙ තථා න උප්පජ්ජති. එත්ථ පන පඨමො අතිතික්ඛො; තතියො අතිමන්දො. දුතියස්ස පන වසෙන ඉමස්මිං සුත්තෙ, ලටුකිකොපමෙ, ඉන්ද්‍රියභාවනෙ ච[3] අයමත්ථො වෙදිතබ්බො.

එවං සොතද්වාරෙ පරිග්ගහවසෙන ධාතුකම්මට්ඨානිකස්ස බලං දීපෙත්වා[4] ඉදානි කායද්වාරෙ දීපෙන්තො, **තඤ්චෙ ආවුසොති** ආදිමාහ. අනිට්ඨාරම්මණං හි පත්වා ද්වීසු ද්වාරෙසු කිලමති: සොතද්වාරෙ ච කායද්වාරෙ ච. තස්මා යථා නාම ඛෙත්තසාමිපුරිසො කුද්දාලං ගහෙත්වා ඛෙත්තං අනුසඤ්චරන්තො යත්ථ[5] තත්ථ වා මත්තිකපිණ්ඩං අදත්වා දුබ්බලට්ඨානෙසුයෙව කුද්දාලෙන භූමිං භින්දිත්වා ඝනමත්තිකා පිණ්ඩං දෙති. එවමෙව මහාථෙරො අනාගතෙ සික්ඛාකාමා පධානකම්මිකා කුලපුත්තා ඉමෙසු ද්වීසු[6] ද්වාරෙසු සංවරං පට්ඨපෙත්වා ඛිප්පමෙව ජාතිජරාමරණස්ස අන්තං කරිස්සන්තීති[7] ඉමෙසුයෙව ද්වීසු ද්වාරෙසු ගාළ්හං කත්වා සංවරං දෙසෙන්තො ඉමං දෙසනං ආරභි. තත්ථ **සමුදාචරන්තීති** උපක්කමන්ති. **පාණිසම්ඵස්සෙනාති** පාණිප්පහාරෙන. ඉතරෙසුපි එසෙව නයො. **තථාභූතොති** තථාසභාවො. **යථාභූතස්මින්ති** යථාසභාවෙ. **කමන්තීති** පවත්තන්ති.

එවං බුද්ධං අනුස්සරතොති ආදීසු "ඉතිපි සො භගවා"ති ආදිනා නයෙන අනුස්සරන්තොපි බුද්ධං අනුස්සරති; **වුත්තං ඛො පනෙතං භගවතාති** අනුස්සරන්තොපි අනුස්සරතියෙව. "ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො"ති ආදිනා නයෙන අනුස්සරන්තොපි ධම්මං අනුස්සරති; කකචූපමොවාදං අනුස්සරන්තොපි අනුස්සරතියෙව. "සුපටිපන්නො"ති ආදිනා නයෙන අනුස්සරන්තොපි සඞ්ඝං අනුස්සරති; කකචොකන්තනං අධිවාසයමානස්ස භික්ඛුනො ගුණං අනුස්සරමානොපි අනුස්සරතියෙව.

උපෙක්ඛා කුසලනිස්සිතා න සණ්ඨාතීති ඉධ විපස්සනුපෙක්ඛා අධිප්පෙතා; **උපෙක්ඛා කුසලනිස්සිතා සණ්ඨාතීති** ඉධ ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා. සා පනෙසා කිඤ්චාපි ඛීණාසවස්ස ඉට්ඨානිට්ඨෙසු ආරම්මණෙසු අරජ්ජනාදිවසෙන පවත්තති, අයං පන භික්ඛු විරියබලෙන භාවනාසිද්ධියා අත්තනො විපස්සනං ඛීණාසවස්ස ඡළඞ්ගුපෙක්ඛාට්ඨානෙ ඨපෙතීති විපස්සනා ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා නාම ජාතා.

ආපොධාතුනිද්දෙසෙ **ආපොගතන්ති** සබ්බං ආපෙසු ගතං අල්ලයූසභාවලක්ඛණං. **පිත්තං සෙම්හන්ති** ආදීසු පන යං වත්තබ්බං තං සබ්බං සද්ධිං භාවනානයෙන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තං. **පකුප්පතීති** ඔස

1. එකවාරං එවං ආවජ්ජනම්පි-L. 2. දුතියවාරවසෙන-L.
3. ඉන්ද්‍රියභාවෙනෙව-S. 4. දස්සෙත්වා-B, Ṡ. 5. යත්ථ වා-L, B, Ṣ.
6. ඉමෙසු-M2, P2. 7. කරිස්සන්තීති-L.

වසෙන වඩ්ඪති; **සමුද්දතො** වා උදකං උත්තරති. අයමස්සා පාකතිකො පකොපො. ආපොසංවට්ටකාලෙ පන කොටිසතසහස්සචක්කවාළං උදකපූරමෙව හොති. **ඔගච්ඡන්තීති** හෙට්ඨා ගච්ඡන්ති; උද්ධනෙ ආරොපිතඋදකං විය ඛයං විනාසං පාපුණාති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

තෙජොධාතුනිද්දෙසෙ **තෙජොගතන්ති** සබ්බං තෙජෙසු ගතං උණ්හත්තලක්ඛණං; තෙජො එව වා. තෙජභාවං ගතන්ති තෙජො ගතං. පුරිමෙ ආපොගතෙපි පච්ඡිමෙ වායොගතෙපි එසෙව නයො. **යෙන චාති** යෙන තෙජොගතෙන කුපිතෙන[1] අයං කායො සන්තප්පති, එකාහිකජරාදිභාවෙන උසුමජාතො හොති. **යෙන ච ජීරීයතීති**[2] යෙන අයං කායො ජීරති, ඉන්ද්‍රියවෙකල්ලත්තං බලපරික්ඛයං වලිතපලිතාදිභාවඤ්ච පාපුණාති. **යෙන ච පරිඩය්හතීති** යෙන කුපිතෙන අයං කායො ඩය්හති; සො ච පුග්ගලො, ඩය්හාමි, ඩය්හාමීති කන්දන්තො සතධොතසප්පි-ගොසීස-චන්දනාදිලෙපඤ්චෙව තාලවණ්ටවාතඤ්ච පච්චාසීසති. **යෙන ච අසිතපීතඛායිතසායිතං සම්මා පරිණාමං ගච්ඡතීති** යෙනෙතං අසිතං වා ඔදනාදි, පීතං වා පානකාදි, ඛායිතං වා පිට්ඨඛජ්ජකාදි, සායිතං වා අපක්ක[3]මධුඵාණිතාදි සම්මා පරිපාකං ගච්ඡති. රසාදිභාවෙන විවෙකං ගච්ඡතීති අත්ථො. අයමෙත්ථ සංඛෙපො. **විත්ථාරතො** පන යං වත්තබ්බං සියා, තං සබ්බං සද්ධිං භාවනානයෙන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තං.

හරිතන්තන්ති හරිතමෙව. **අල්ලතිණානි**[4] ආගම්ම නිබ්බායතීති අත්ථො. **පන්ථන්තන්ති** මහාමග්ගං.[5] **සෙලන්තන්ති** පබ්බතං. **උදකන්තන්ති** උදකං. **රමණීයං වා භූමිභාගන්ති** තිණරුක්ඛාදිරහිතං විවිත්තං අජ්ඣොකාසං භූමිභාගං. **අනාහාරාති** අප්පච්චයා,[6] නිරුපාදානා. අයම්පි පකතියාව තෙජොවිකාරො වුත්තො. තෙජොසංවට්ටකාලෙ පන කොටිසතසහස්සචක්කවාළං ඣාපෙත්වා ඡාරිකාමත්තම්පි න තිට්ඨති. **නහාරුදද්දුලෙනාති**[7] චම්මනිල්ලෙඛනෙන. **අග්ගිං ගවෙසන්තීති** එවරූපං සුඛුමං උපාදානං ගහෙත්වා[8] පරියෙසන්ති, යං අප්පමත්තකම්පි උසුමං ලභිත්වා පජ්ජලති. සෙසමිධාපි පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

වායොධාතුනිද්දෙසෙ **උද්ධඞ්ගමා වාතාති** උග්ගාරහික්කාදිපවත්තකා උද්ධං ආරොහනවාතා. **අධොගමා වාතාති** උච්චාරපස්සාවාදිනීහරණකා අධො ඔරොහනවාතා. **කුච්ඡිසයා වාතාති** අන්තානං බහි වාතා. **කොට්ඨසයා**[9] **වාතාති** අන්තානං අන්තො වාතා. **අඞ්ගමඞ්ගානුසාරිනොති** ධමනිජාලානුසාරෙන සකලසරීරෙ අඞ්ගමඞ්ගානි

1. තෙජොගතෙන සඞ්කුපිතෙ-B. S.
2. ජීරියතීති-S. E.
3. අම්බපක්ක-B. S. E.
4. අල්ලතිණාදිං-B. S.
5. මහාමග්ගමෙව-B. S.
6. අනාහාරාති නිරාහාරා-B. S.
7. නහාරුදද්දුලෙනාති-S.
8. ගහෙත්වා අග්ගිං-B. S.
9. කොට්ඨාසයා-S. E.

අනුසටා සම්මිඤ්ජනපසාරණාදිනිබ්බත්තකා වාතා. **අස්සාසොති** අන්තොපවිසනනාසිකවාතො. **පස්සාසොති** බහිනික්ඛමනනාසිකවාතො. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පන යං වත්තබ්බං සියා, තං සබ්බං සද්ධිං භාවනානයෙන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තං.

ගාමම්පි වහතීති සකලගාමම්පි චුණ්ණවිචුණ්ණං කුරුමානා ආදාය ගච්ඡති. නිගමාදීසුපි එසෙව නයො. ඉධ වායොසංවට්ටකාලෙ කොටිසතසහස්සචක්කවාළවිද්ධංසනවසෙන වායොධාතුවිප්ඵාරො දස්සිතො. **විධූපනෙනාති** අග්ගිවීජනකෙන. **ඔස්සාවනෙනාති**[1] ඡදනග්ගෙන. තෙන හි උදකං සවති, තස්මා තං ඔස්සාවනන්ති[2] වුච්චති. සෙසමිධාපි පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

සෙය්‍යථාපි ආවුසොති ඉධ කිං දස්සෙති? හෙට්ඨා කථිතානං මහාභූතානං නිස්සත්තභාවං. **කට්ඨන්ති** දබ්බසම්භාරං. **වල්ලීති** ආබන්ධනවල්ලිං. **තිණන්ති** ඡදනතිණං.[3] **මත්තිකාති** අනුලෙපනමත්තිකං. **ආකාසො පරිවාරිතොති** එතානි කට්ඨාදීනි අන්තො ච බහි ච පරිවාරෙත්වා ආකාසො ඨිතොති[4] අත්ථො. **අගාරන්ත්වෙව සඞ්ඛං ගච්ඡතීති** අගාරන්ති පණ්ණත්තිමත්තං හොති. කට්ඨාදීසු පන විසුං විසුං රාසිකතෙසු, කට්ඨරාසි වල්ලිරාසිච්චෙව වුච්චති. **එවමෙව ඛොති** එවමෙව අට්ඨිආදීනි අන්තො ච බහි ච පරිවාරෙත්වා ඨිතො ආකාසො, තානෙව අට්ඨිආදීනි පටිච්ච රූපන්ත්වෙව සඞ්ඛං ගච්ඡති; සරීරන්ති වොහාරං ගච්ඡති. යථා කට්ඨාදීනි පටිච්ච ගෙහන්ති සඞ්ඛං ගතං අගාරං ඛත්තියගෙහං, බ්‍රාහ්මණගෙහන්ති වුච්චති, එවමිදම්පි ඛත්තියසරීරං, බ්‍රාහ්මණසරීරන්ති වුච්චති. නත්ථෙත්ථ[5] කොචි සත්තො වා ජීවො වාති.[6]

අජ්ඣත්තිකඤ්චෙව ආවුසො චක්ඛුන්ති ඉදං කස්මා ආරද්ධං? හෙට්ඨා උපාදාරූපං, චත්තාරො ච අරූපිනො ඛන්ධා, තීණි ච අරියසච්චානි න කථිතානි, ඉදානි තානි කථෙතුං අයං දෙසනා ආරද්ධා. තත්ථ **චක්ඛුං අපරිභින්නන්ති** චක්ඛුප්පසාදෙ නිරුද්ධෙපි උපහතෙපි පිත්තසෙම්හලොහිතෙහි පලිබුද්ධෙපි චක්ඛුං චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස පච්චයො භවිතුං න සක්කොතීති පරිභින්නමෙව හොති. චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස පන පච්චයො භවිතුං සමත්ථං අපරිභින්නං නාම. **බාහිරා ච රූපාති** බාහිරා චතුසමුට්ඨානිකා රූපා. **තජ්ජො සමන්නාහාරොති** චක්ඛුඤ්ච රූපෙ ච පටිච්ච භවඞ්ගං ආවට්ටෙත්වා[7] උප්පජ්ජනමනසිකාරො. භවඞ්ගාවට්ටනසමත්ථං[8] චක්ඛුද්වාරෙ කිරියමනොධාතුචිත්තන්ති අත්ථො. තං රූපානං ආපාථගතත්තාපි අඤ්ඤවිහිතස්සාපි න හොති. **තජ්ජස්සාති** තදනුරූපස්ස. **විඤ්ඤාණභාගස්සාති** විඤ්ඤාණකොට්ඨාසස්ස.

---

1. ඔස්සවනෙනාති-S, ඔසවනෙනාති-B. 2. ඔස්සවනන්ති-S. ඔසවනන්ති-B
3. ඡදනතිණං-B, S. 4. ඨිතො ආකාසොති-S. 5. නහෙත්ථ-S.
6. ජීවො වා විජ්ජති-S. 7. ආවජ්ජෙත්වා-S. 8. භවඞ්ගාවජ්ජන-L, S.

තථාභූතස්සාති ආදිසුපි[1] ද්වාරවසෙන චත්තාරි සච්චානි දස්සෙති. තත්ථ **තථාභූතස්සාති** චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන සහභූතස්ස; චක්ඛුවිඤ්ඤාණසමඞ්ගිනොති අත්ථො. **රූපන්ති** චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස න[2] රූපජනකත්තා චක්ඛුවිඤ්ඤාණක්ඛණෙ තිසමුට්ඨානරූපං. තදනන්තරචිත්තක්ඛණෙ චතුසමුට්ඨානම්පි ලබ්භති. **සඞ්ගහං ගච්ඡතීති** ගණනං ගච්ඡති. වෙදනාදයො[3] චක්ඛුවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තාව. විඤ්ඤාණං චක්ඛුවිඤ්ඤාණමෙව. එත්ථ ච **සඞ්ඛාරාති** චෙතනාව වුත්තා.

සඞ්ගහොති එකතො සඞ්ගහො. **සන්නිපාතොති** සමාගමො. **සමවායොති** රාසි. **යො පටිච්චසමුප්පාදං පස්සතීති** යො පච්චයෙ පස්සති. **සො ධම්මං පස්සතීති** සො පටිච්චසමුප්පන්නෙ ධම්මෙ පස්සති. **ඡන්දොති** ආදි සබ්බං තණ්හාය[4] වෙවචනමෙව. තණ්හා හි ඡන්දකරණවසෙන **ඡන්දො**, ආලයකරණවසෙන **ආලයො**, අනුනයකරණවසෙන **අනුනයො**, අජ්ඣොගාහිත්වා ගිලිත්වා ගහණවසෙන **අජ්ඣොසානන්ති** වුච්චති. **ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානන්ති** නිබ්බානස්සෙව අධිවචනං. ඉති තීණි සච්චානි පාළියං ආගතානෙව. මග්ගසච්චං ආහරිත්වා ගහෙතබ්බං. යා ඉමෙසු තීසු ඨානෙසු දිට්ඨි, සඞ්කප්පො, වාචා, කම්මන්තො, ආජීවො, වායාමො, සති, සමාධි, භාවනාපටිවෙධො, අයං මග්ගොති. **බහුකතං හොතීති** එත්තාවතාපි බහුං භගවතො සාසනං කතං හොති. **අජ්ඣත්තිකඤ්චෙව ආවුසො සොතන්ති** ආදිවාරෙසුපි එසෙව නයො.

මනොද්වාරෙ පන **අජ්ඣත්තිකො මනො** නාම භවඞ්ගචිත්තං. තං නිරුද්ධම්පි ආවජ්ජනචිත්තස්ස පච්චයො භවිතුං අසමත්ථං මන්දං ථාමගතමෙව පවත්තමානම්පි පරිභින්නං නාම හොති. ආවජ්ජනස්ස පච්චයො භවිතුං සමත්ථං අපරිභින්නං නාම. **බාහිරා ච ධම්මාති** ධම්මාරම්මණං.[5] **නො ච තාව තජ්ජස්සාති**[6] ඉදං භවඞ්ගසමයෙනෙව කථිතං. දුතියවාරො පගුණජ්ඣානපච්චවෙක්ඛණෙන වා, පගුණකම්මට්ඨානමනසිකාරෙන වා, පගුණබුද්ධවචනසජ්ඣායකරණාදිනා වා **අඤ්ඤවිහිතකං**[7] සන්ධාය වුත්තො. ඉමස්මිං වාරෙ **රූපන්ති** චතුසමුට්ඨානම්පි ලබ්භති. මනොවිඤ්ඤාණං හි රූපං සමුට්ඨාපෙති. වෙදනාදයො මනොවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා. විඤ්ඤාණං මනොවිඤ්ඤාණමෙව. **සඞ්ඛාරා** පනෙත්ථ ඵස්සචෙතනාවසෙනෙව ගහිතා. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

ඉති මහාථෙරො හෙට්ඨා එකදෙසමෙව සම්මසන්තො ආගන්ත්වා ඉමස්මිං ඨානෙ ඨත්වා හෙට්ඨා පරිහීනදෙසනං සබ්බං තංතංද්වාරවසෙන භාජෙත්වා දස්සෙන්තො[8] යථානුසන්ධිනාව සුත්තන්තං නිට්ඨාපෙසීති.

මහාහත්ථිපදොපම[9]සුත්තං අට්ඨමං.

---

1. යථාභූතස්සාති ආදිසු-S. 2. චක්ඛුවිඤ්ඤාණදස්සන-L. චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස-S. 3. චෙතනාදයො-L. 4. තණ්හා-L, B, S. 5. බාහිරා ච ධම්මා-පෙ- B. E. 6. තස්සාති-L. 7. අඤ්ඤවිහිතකං-E. 8. දස්සෙසි-L. 9. මහාහත්ථිපද-L.

9

එවම්මෙ සුතන්ති මහාසාරොපමං.[1] තත්ථ **අචිරපක්කන්තෙති** සඞ්ඝං භින්දිත්වා රුහිරුප්පාද[2]කම්මං කත්වා න චිරපක්කන්තෙ, සලිඞ්ගෙනෙව පාටියෙක්කෙ ජාතෙ. **ඉධ භික්ඛවෙ එකච්චො කුලපුත්තොති** කිඤ්චාපි අසුකකුලපුත්තොති න නියාමිතො, දෙවදත්තංයෙව පන සන්ධාය ඉදං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. සො හි අසම්භින්නාය මහාසම්මතපවෙණියා ඔක්කාකවංසෙ ජාතත්තා ජාතිකුලපුත්තො. **ඔතිණ්ණොති** යස්ස ජාති අන්තො පවිට්ඨා, සො ජාතියා ඔතිණ්ණො නාම. ජරාදීසුපි එසෙව නයො.

ලාභසක්කාරාදීසු **ලාභොති** චත්තාරො පච්චයා. **සක්කාරොති**[3] තෙසංයෙව සුකතභාවො. **සිලොකොති** වණ්ණභණනං. **අභිනිබ්බත්තෙතීති** උප්පාදෙති. **අප්පඤ්ඤාතාති** ද්වින්නං ජනානං ඨිතට්ඨානෙ න පඤ්ඤායන්ති; ඝාසච්ඡාදනමත්තම්පි න ලභන්ති. **අප්පෙසක්ඛාති** අප්පපරිවාරා; පුරතො පච්ඡතො වා ගච්ඡන්තං න ලභන්ති. **සාරෙන සාරකරණීයන්ති** රුක්ඛසාරෙන කත්තබ්බං අක්ඛචක්කයුගනඞ්ගලාදිකං යං කිඤ්චි. **සාඛාපලාසං අග්ගහෙසි බ්‍රහ්මචරියස්සාති** මග්ගඵලසාරස්ස සාසනබ්‍රහ්මචරියස්ස චත්තාරො පච්චයා සාඛාපලාසං නාම; තං අග්ගහෙසි. **තෙන ච වොසානං ආපාදීති** තෙනෙව ච, අලමෙත්තාවතා සාරො මෙ පත්තොති වොසානං ආපන්නො.

ඤාණදස්සනං ආරාධෙතීති දෙවදත්තො පඤ්චාභිඤ්ඤො; දිබ්බචක්ඛු ච පඤ්චන්නං අභිඤ්ඤානං මත්ථකෙ ඨිතං; තං ඉමස්මිං සුත්තෙ ඤාණදස්සනන්ති වුත්තං. **අජානං අපස්සං විහරන්තීති** කිඤ්චි සුඛුමරූපං අජානන්තා, අන්තමසො පංසුපිසාචකම්පි අපස්සන්තා විහරන්ති.

අසමයවිමොක්ඛං ආරාධෙතීති, "කතමො අසමයවිමොක්ඛො? චත්තාරො අරියමග්ගා, චත්තාරි ච සාමඤ්ඤඵලානි, නිබ්බානඤ්ච, අයං අසමයවිමොක්ඛො"ති එවං වුත්තෙ නව ලොකුත්තරධම්මෙ ආරාධෙති, සම්පාදෙති, පටිලභති. ලොකියසමාපත්තියො හි අප්පිතප්පිතක්ඛණෙයෙව පච්චනීකධම්මෙහි විමුච්චන්ති, තස්මා, "කතමො සමයවිමොක්ඛො? චත්තාරි ඣානානි[4], චතස්සො ච අරූප[5]සමාපත්තියො, අයං සමයවිමොක්ඛො"ති එවං සමයවිමොක්ඛොති වුත්තා.[6] ලොකුත්තරධම්මා පන න කාලෙන කාලං විමුච්චන්ති. සකිං විමුත්තානි හි මග්ගඵලානි විමුත්තානෙව හොන්ති. නිබ්බානං සබ්බකිලෙසෙහි අච්චන්තවිමුත්තමෙවාති ඉමෙ නව ධම්මා අසමයවිමොක්ඛොති වුත්තා

---

1. මහාසාරොපමසුත්තං-B. S. 2. රුහිරුප්පාදක-S.
3. සක්කාරොති ච-L. 4. චතස්සො රූපාවචරසමාපත්තියො-B. S.
5. අරූපාවචර-B. S. 6. සමයවිමොක්ඛා වුත්තා-L

අකුප්පා චෙතොවිමුත්තීති අරහත්තඵලවිමුත්ති. අයමත්ථො එතස්සාති **එතදත්ථං**. අරහත්තඵලත්ථං ඉදං බ්‍රහ්මචරියං; අයං හි එතස්ස අත්ථොති වුත්තං හොති. **එතං සාරන්ති** එතං අරහත්තඵලං බ්‍රහ්මචරියස්ස සාරං. **එතං පරියොසානන්ති** එතං අරහත්තඵලං බ්‍රහ්මචරියස්ස පරියොසානං, එසා කොටි, න ඉතො පරං පත්තබ්බං අත්ථීති යථානුසන්ධිනාව දෙසනං නිට්ඨාපෙසීති.

මහාසාරොපමසුත්තං නවමං.

10.

එවං මෙ **සුතන්ති** චූළ[1]සාරොපමං[2]. තත්ථ **පිඞ්ගලකොච්ඡොති** සො බ්‍රාහ්මණො පිඞ්ගලධාතුකො. **කොච්ඡොති** පනස්ස නාමං; තස්මා පිඞ්ගලකොච්ඡොති වුච්චති. **සඞ්ඝිනොති** ආදීසු පබ්බජිතසමූහසඞ්ඛාතො සඞ්ඝො එතෙසං අත්ථීති **සඞ්ඝිනො**. ස්වෙව ගණො එතෙසං අත්ථීති **ගණිනො**. ආචාරසික්ඛාපනවසෙන තස්ස ගණස්ස ආචරියාති **ගණාචරියා**. **ඤාතාති** පඤ්ඤාතා පාකටා. අප්පිච්ඡා, සන්තුට්ඨා, අප්පිච්ඡතාය වත්ථම්පි න නිවාසෙන්තීති ආදිනා නයෙන සමුග්ගතො යසො එතෙසං අත්ථීති **යසස්සිනො**. **තිත්ථකරාති** ලද්ධිකරා. **සාධුසම්මතාති**, ඉමෙ සාධූ, සුන්දරා, සප්පුරිසාති එවං සම්මතා. **බහුජනස්සාති** අස්සුතවතො අන්ධබාලපුථුජ්ජනස්ස.

ඉති තෙ දස්සෙත්වා, **සෙය්‍යථීදං: පූරණොති** ආදිමාහ. තත්ථ **පූරණොති** තස්ස සත්ථුපටිඤ්ඤස්ස නාමං; **කස්සපොති** ගොත්තං. සො කිර අඤ්ඤතරස්ස කුලස්ස එකූනදාසසතං පූරයමානො ජාතො; තෙනස්ස **පූරණොති** නාමං අකංසු. මඞ්ගලදාසත්තා චස්ස කතං දුක්කටන්ති වත්තා නත්ථි, අකතං වා[3] න කතන්ති. සො, කිමහං එත්ථ වසාමීති[4] පලායි. අථස්ස චොරා වත්ථානි අච්ඡින්දිංසු. සො පණ්ණෙන වා තිණෙන වා පටිච්ඡාදෙතුම්පි[5] අජානන්තො ජාතරූපෙනෙව[6] එකං ගාමං පාවිසි. මනුස්සා තං දිස්වා, අයං සමණො අරහා, අප්පිච්ඡො, නත්ථි ඉමිනා සදිසොති පූවභත්තාදීනි[7] ගහෙත්වා උපසඞ්කමන්ති.[8] සො, මය්හං සාටකං අනිවත්ථභාවෙන ඉදං උප්පන්නන්ති තතො පට්ඨාය සාටකං ලභිත්වාපි න නිවාසෙති; තදෙව පබ්බජ්ජං අග්ගහෙසි. තස්ස සන්තිකෙ අඤ්ඤෙපි, අඤ්ඤෙපීති පඤ්චසතා මනුස්සා පබ්බජිංසු. තං සන්ධායාහ: **පූරණො කස්සපොති**.

මක්ඛලීති තස්ස නාමං. ගොසාලාය ජාතත්තා **ගොසාලොති** දුතියං නාමං. තං කිර සකද්දමාය භූමියා තෙලඝටං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තං, තාත මා ඛලීති සාමිකො ආහ. සො පමාදෙන ඛලිත්වා

---

1. චූල-L. S
2. සාරොපමසුත්තං-B. S.
3. අකතං පන-M2. P2. T
4. වසිස්සාමීති-B. S.
5. පටිච්ඡාදෙතුං-S.
6. නග්ගරූපෙනෙව-S.
7. පූවභත්තාදීනි-L. S.
8. උපසඞ්කමිංසු-B. උපසඞ්කමන්තා-L. S.

පතිත්වා සාමිකස්ස භයෙන පලායිතුං ආරද්ධො. සාමිකො උපධාවිත්වා දුස්සකණ්ණෙ[1] අග්ගහෙසි. සො සාටකං ජහිත්වා අචෙලකො හුත්වා පලාසි. සෙසං පූරණසදිසමෙව.

අජිතොති තස්ස නාමං. කෙසකම්බලං ධාරෙතීති කෙසකම්බලී ඉති නාමද්වයං සංසන්දෙත්වා අජිතො කෙසකම්බලීති[2] වුච්චති. තත්ථ කෙසකම්බලො නාම මනුස්සකෙසෙහි කතකම්බලො. තතො පටිකිට්ඨතරං වත්ථං නාම නත්ථි. යථාහ: "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ යානි කානිචි තන්තාවුතානං වත්ථානං, කෙසකම්බලො තෙසං පටිකිට්ඨො අක්ඛායති. කෙසකම්බලො භික්ඛවෙ සීතෙ සීතො, උණ්හෙ උණ්හො, දුබ්බණ්ණො, දුග්ගන්ධො, දුක්ඛසම්ඵස්සො"ති.

පකුධොති තස්ස නාමං. **කච්චායනො**ති ගොත්තං. ඉති නාම ගොත්තං සංසන්දෙත්වා **පකුධො කච්චායනො**ති වුච්චති. සීතුදකපටික්ඛිත්තකො එස; වච්චං කත්වාපි උදකකිච්චං න කරෙති; උණ්හොදකං වා කඤ්ජියං වා ලභිත්වා කරෙති; නදිං වා මග්ගොදකං වා අතික්කම්ම, සීලං මෙ භින්නන්ති වාලිකථූපං කත්වා සීලං අධිට්ඨාය ගච්ඡති. එවරූප[3]නිස්සිරීකලද්ධිකො එස.

සඤ්ජයොති තස්ස නාමං. **බෙලට්ඨස්ස පුත්තො**ති බෙලට්ඨපුත්තො. අම්හාකං ගන්ථනකිලෙසො, පලිබුජ්ඣන[4]කිලෙසො නත්ථි, කිලෙසගණ්ඨරහිතා මයන්ති එවංවාදිතාය ලද්ධනාමවසෙන **නිගණ්ඨො**. නාටස්ස පුත්තොති **නාටපුත්තො**. අබ්භඤ්ඤංසූති යථා තෙසං පටිඤ්ඤා, තථෙව ජානිංසු, න ජානිංසු. ඉදං වුත්තං හොති: සචෙ තෙසං සා පටිඤ්ඤා නිය්‍යානිකා, සබ්බෙ අබ්භඤ්ඤංසු; නො චෙ න අබ්භඤ්ඤංසු. තස්මා, කිං තෙසං පටිඤ්ඤා නිය්‍යානිකා න නිය්‍යානිකාති අයමෙතස්ස පඤ්හස්ස අත්ථො.

අථ භගවා, තෙසං අනිය්‍යානිකභාවකථනෙන අත්ථාභාවතො අලන්ති පටික්ඛිපිත්වා උපමාය අත්ථං පරිවාරෙන්තො[5] ධම්මමෙව දෙසෙතුං **ධම්මං තෙ බ්‍රාහ්මණ දෙසෙස්සාමී**ති ආදිමාහ. තත්ථ **සච්ඡිකිරියායා**ති සච්ඡිකරණත්ථං. **න ඡන්දං ජනෙතී**ති කත්තුකම්‍යතාඡන්දං න ජනෙති. **න වායමතී**ති වායාමං, පරක්කමං[6] න කරෙති. **ඔලීනවුත්තිකො ච හොතී**ති හීනජ්ඣාසයො[7] හොති. **සාථලිකො**ති[8] සිථිලගාහී; සාසනං සිථිලං කත්වා ගණ්හාති, දළ්හං න ගණ්හාති.

ඉධ බ්‍රාහ්මණ භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහීති කථං ඉමෙ පඨමජ්ඣානාදිධම්මා ඤාණදස්සනෙන උත්තරිතරා ජාතාති? නිරොධපාදකත්තා. හෙට්ඨා පඨමජ්ඣානාදිධම්මා හි විපස්සනාපාදකා, ඉමෙ නිරොධපාදකා,

---

1. සාටකකණ්ණෙ-B. S.
2. කෙසකම්බලොති-B. S.
3. එවරූපො-B. S.
4. පලිබුද්ධන-L. පලිබන්ධන-S.
5. අත්ථපදං වෙදෙන්තො-S.
6. පයොගං පරක්කමං-L.
7. ලීනජ්ඣාසයො-B. S.
8. සාථිලිකොති-S.

තස්මා **උත්තරිතරාති** වෙදිතබ්බා. ඉති භගවා ඉමම්පි සුත්තං යථානුසන්ධිනාව නිට්ඨාපෙසි. දෙසනාවසානෙ බ්‍රාහ්මණො සරණෙසු පතිට්ඨිතොති.

චූළසාරොපමසුත්තං දසමං.

තතියවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1.

එවං මෙ සුතන්ති චූළගොසිඞ්ගසුත්තං. තත්ථ **නාදිකෙ විහරතීති** නාදිකා නාම එකං තළාකං නිස්සාය ද්වින්නං චූළපිතිමහාපිතිපුත්තානං ද්වෙ ගාමා, තෙසු එකස්මිං ගාමෙ. **ගිඤ්ජකාවසථෙති** ඉට්ඨකාමයෙ ආවසථෙ. එකස්මිං කිර සමයෙ භගවා මහාජනසඞ්ගහං කරොන්තො වජ්ජිරට්ඨෙ චාරිකං චරමානො නාදිකං අනුප්පත්තො. නාදිකවාසිනො මනුස්සා භගවතො මහාදානං දත්වා ධම්මකථං සුත්වා පසන්නහදයා, සත්ථු වසනට්ඨානං කරිස්සාමාති මන්තෙත්වා ඉට්ඨකාහෙව භිත්තිසොපානත්ථම්භවාලරූපාදීනි දස්සෙන්තා පාසාදං කත්වා සුධාය ලිම්පිත්වා මාලාකම්මලතාකම්මාදීනි නිට්ඨපෙත්වා භුම්මත්ථරණමඤ්චපීඨාදීනි පඤ්ඤපෙත්වා සත්ථු නිය්‍යාතෙසුං. අපරාපරං පනෙත්ථ මනුස්සා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස රත්තිට්ඨාන-දිවාට්ඨාන-මණ්ඩප-චඞ්කමාදීනි කාරයිංසු. ඉති සො විහාරො මහා අහොසි. තං සන්ධාය වුත්තං: **ගිඤ්ජකාවසථෙති. ගොසිඞ්ගසාලවනදායෙති,** තත්ථ කිර[1] එකස්ස ජෙට්ඨකරුක්ඛස්ස ඛන්ධතො ගොසිඞ්ගසණ්ඨානං හුත්වා විටපං උට්ඨහි. තං රුක්ඛං උපාදාය සබ්බම්පි තං වනං **ගොසිඞ්ගසාලවනන්ති** සඞ්ඛං ගතං. **දායොති** අවිසෙසෙන අරඤ්ඤස්සෙතං නාමං. තස්මා **ගොසිඞ්ගසාලවනදායෙති** ගොසිඞ්ගසාලවනඅරඤ්ඤෙති අත්ථො. **විහරන්තීති** සාමග්ගිරසං අනුභවමානා විහරන්ති. ඉමෙසං හි කුලපුත්තානං උපරිපණ්ණාසකෙ පුථුජ්ජනකාලො කථිතො; ඉධ ඛීණාසවකාලො. තදා හි තෙ ලද්ධස්සාදා ලද්ධපතිට්ඨා අධිගතපටිසම්භිදා ඛීණාසවා හුත්වා සාමග්ගිරසං අනුභවමානා තත්ථ විහරිංසු. තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

යෙන ගොසිඞ්ගසාලවනදායො තෙනුපසඞ්කමීති, ධම්මසෙනාපතිමහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෙසු වා අසීතිමහාසාවකෙසු වා අඤ්ඤතරම්පි ධම්මභණ්ඩාගාරිකං ආනන්දත්ථෙරම්පි කඤ්චි අනාමන්තෙත්වා සයමෙව පත්තචීවරං ආදාය අනීකා නිස්සටො හත්ථී විය, යූථා නිස්සටො කාළසීහො[2] විය, වාතච්ඡින්නො වලාහකො විය ච එකකොව උපසඞ්කමි.

කස්මා පනෙත්ථ භගවා සයං අගමාසීති? තයො කුලපුත්තා සාමග්ගිරසං අනුභවන්තා විහරන්ති, තෙසං පග්ගණ්හන්තො, පච්ඡිමං ජනතං අනුකම්පන්තො, ධම්මගරුභාවතො ච. එවං කිරස්ස අහොසි: අහං

---

1. තත්‍ර-B. S. 2. කෙසරසීහො-S.

ඉමෙ කුලපුත්තෙ පග්ගණ්හිත්වා උක්කංසිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා ධම්මං[1] දෙසෙස්සාමීති. එවං තාව පග්ගණ්හන්තො අගමාසි. අපරම්පිස්ස අහොසි: අනාගතෙ කුලපුත්තා, සම්මාසම්බුද්ධො සමග්ගවාසං වසන්තානං සන්තිකං සයං ගන්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා ධම්මං කථෙත්වා තයො කුලපුත්තෙ[2] පග්ගණ්හි, සො නාම සමග්ගවාසං න වසෙස්සතීති සමග්ගවාසං වසිතබ්බං මඤ්ඤමානා ඛිප්පමෙව දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්තීති. එවං පච්ඡිමං ජනතං අනුකම්පන්තොපි අගමාසි. බුද්ධා ච නාම ධම්මගරුනො හොන්ති. සො ච තෙසං ධම්මගරුභාවො රට්ඨවිනීතෙ ආවිකතොව[3]. ඉති ඉමස්මා ධම්මගරුභාවතොපි ධම්මං පග්ගණ්හිස්සාමීති අගමාසි.

දායපාලොති අරඤ්ඤපාලො. යො තං අරඤ්ඤං යථා ඉච්ඡිතිච්ඡිත පදෙසෙන මනුස්සා පවිසිත්වා තතො පුප්ඵං වා ඵලං වා නිය්‍යාසං වා දබ්බසම්භාරං වා න හරන්ති, එවං වතියා පරික්ඛිත්තස්ස තස්ස අරඤ්ඤස්ස යොජිතෙ ද්වාරෙ නිසීදිත්වා තං අරඤ්ඤං රක්ඛති, පාලෙති, තස්මා **දායපාලොති** වුත්තො.

අත්තකාමරූපාති අත්තනො හිතං කාමයමානසභාවා හුත්වා විහරන්ති. යො හි ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිත්වාපි වෙජ්ජකම්මදූතකම්ම පහිණගමනාදීනං වසෙන එකවීසතිඅනෙසනාහි ජීවිකං කප්පෙති, අයං න අත්තකාමරූපො නාම. යො පන ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිත්වා එකවීසතිඅනෙසනා[4] පහාය චතුපාරිසුද්ධිසීලෙ පතිට්ඨාය බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිත්වා සප්පායධුතඞ්ගං අධිට්ඨාය අට්ඨතිංසාය ආරම්මණෙසු චිත්තරුචියං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ගාමන්තං පහාය අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා විපස්සනාය කම්මං කුරුමානො විහරති,[5] අයං අත්තකාමරූපො[6] නාම. තෙපි තයො කුලපුත්තා එවරූපා අහෙසුං. තෙන වුත්තං: අත්තකාමරූපා විහරන්තීති.

මා තෙසං අඵාසුමකාසීති තෙසං මා අඵාසුකං අකාසීති භගවන්තං වාරෙසි. එවං කිරස්ස අහොසි: ඉමෙ කුලපුත්තා සමග්ගා විහරන්ති. එකච්චස්ස ච ගතට්ඨානෙ භණ්ඩනකලහවිවාදා වත්තන්ති; තිඛිණසිඞ්ගො චණ්ඩගොණො විය ඔවිජ්ඣන්තො විචරති. අථෙකමෙකෙන ද්වින්නං ගමනං න හොති. කදාචි අයම්පි එවං කරෙන්තො ඉමෙසං කුලපුත්තානං සමග්ගවාසං[7] භින්දෙය්‍ය. පාසාදිකො ච පනෙස සුවණ්ණවණ්ණො. රසගිද්ධො මඤ්ඤෙ, ගතකාලතො පට්ඨාය පණීතදායකානං අත්තනො උපට්ඨාකානඤ්ච වණ්ණකථනාදීහි ඉමෙසං කුලපුත්තානං අප්පමාදවිහාරං භින්දෙය්‍ය. වසනට්ඨානානි චාපි[8] එතෙසං කුලපුත්තානං නිබද්ධානි, පරිච්ඡින්නානි; තිස්සො ච පණ්ණසාලා,

1 ධම්මං තෙසං-B. S. 2. තයො පුග්ගලෙ-L 3. ආගතොව-B. S.
4. අනෙසනං-L. B. S. 5. විචරති-B. S. 6. අත්තකාමො-L. B. S.
7. සමග්ගභාවං-L. 8. වසනට්ඨානානිපි-S.

තයො චඞ්කමා, තීණි දිවාට්ඨානානි, තීණි මඤ්චපීඨානි. අයම්පන සමණො මහාකායො, බුද්ධන්තරෙ එකොව භවිස්සති. සො අකාලෙ ඉමෙ කුලපුත්තෙ සෙනාසනා වුට්ඨාපෙස්සති. එවං සබ්බථාපි එතෙසං අඵාසු භවිස්සතීති. තං අතිවිජ්ඣන්තො, මා නෙසං අඵාසුමකාසීති භගවන්තං වාරෙසි.

කිං පනෙස ජානන්තො වාරෙසි, අජානන්තොති? අජානන්තො. කිඤ්චාපි හි තථාගතස්ස පටිසන්ධිග්ගහණතො පට්ඨාය දසසහස්සචක්ක-වාළකම්පනාදීනි පාටිහාරියානි පවත්තන්ති, අරඤ්ඤවාසිනො පන දුබ්බලමනුස්සා කම්මපසුතා තානි සල්ලක්ඛෙතුං න සක්කොන්ති. සම්මා සම්බුද්ධො ච නාම යදා අනෙකභික්ඛුසහස්සපරිවාරො බ්‍යාමප්පභාය, අසීති-අනුබ්‍යඤ්ජනෙහි, ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසිරියා ච බුද්ධානු-භාවං දස්සෙන්තො විචරති, තදා ඛො එසොති අපුච්ඡිත්වාව[1] ජානි-තබ්බො හොති. තදා පන භගවා සබ්බම්පි තං බුද්ධානුභාවං විවර-ගබ්භෙන[2] පටිච්ඡාදෙත්වා වලාහකගබ්භෙන[2] පටිච්ඡන්නො චන්දො[3] විය සයමෙව පත්තචීවරමාදාය අඤ්ඤාතකවෙසෙන අගමාසි. ඉති තං අජානන්තොව දායපාලො නිවාරෙසි.

එතදවොචාති ථෙරො කිර, මා සමණාති දායපාලස්ස කථං සුත්වාව චින්තෙසි: මයං තයො ජනා ඉධ විහරාම; අඤ්ඤො පබ්බජිතො නාම නත්ථි; අයඤ්ච දායපාලො පබ්බජිතෙන විය සද්ධිං කථෙති;[4] කො නු ඛො භවිස්සතීති දිවාට්ඨානතො උට්ඨාය ද්වාරෙ ඨත්වා මග්ගං ඔලොකෙන්තො භගවන්තං අද්දස. භගවාපි ථෙරස්ස සහ දස්සනෙනෙව සරීරොභාසං මුඤ්චි; අසීති-අනුබ්‍යඤ්ජනවිරාජිතා බ්‍යාමප්පභා පසාරිත සුවණ්ණපටො විය විරොචිත්ථ. ථෙරො, අයං දායපාලො ඵණකතං ආසිවිසං ගීවාය[5] ගහෙතුං හත්ථං පසාරෙන්තො විය ලොකෙ අග්ග-පුග්ගලෙන සද්ධිං කථෙන්තොව න ජානාති, අඤ්ඤතරභික්ඛුනා විය සද්ධිං කථෙතීති නිවාරෙන්තො එතං, මා ආවුසො දායපාලාති ආදි වචනං අවොච.

තෙනුපසඞ්කමීති කස්මා භගවතො පච්චුග්ගමනං අකත්වාව උප-සඞ්කමි? එවං කිරස්ස අහොසි: මයං තයො ජනා සමග්ගවාසං වසාම; සචාහං එකකොව පච්චුග්ගමනං කරිස්සාමි, සමග්ගවාසො නාම න භවිස්සති; පියමිත්තෙ ගහෙත්වාව පච්චුග්ගමනං කරිස්සාමි; යථා ච භගවා මය්හං පියො එවං සහායානම්පි මෙ පියොති තෙහි සද්ධිං පච්චුග්ගමනං කාතුකාමො සයං අකත්වාව උපසඞ්කමි. කෙචි පන, තෙසං ථෙරානං පණ්ණසාලාද්වාරෙ චඞ්කම[6]කොටියා භගවතො ආගමනමග්ගො හොති, තස්මා ථෙරො තෙසං සඤ්ඤං අදදමානොව ගතොති.

1. පුච්ඡිත්වාව-S. 2. ගබ්භෙ-S. 3. පුණ්ණචන්දො-B. E.
4. කථෙසි-L. 5. ඵණකත ආසීවිසං-S 6. චඞ්කමන-L, B, S.

අභික්කමථාති ඉතො ආගච්ඡථ. **පාදෙ පක්ඛාලෙසීති** විකසිතපදුමසන්නිභෙහි ජාලහත්ථෙහි මණිවණ්ණං උදකං ගහෙත්වා සුවණ්ණවණ්ණෙසු පිට්ඨිපාදෙසු උදකං ආසිඤ්චිත්වා[1] පාදෙන පාදං සංඝංසන්තො පක්ඛාලෙසි. බුද්ධානං කායෙ රජොජල්ලං නාම න උපලිප්පති, කස්මා පක්ඛාලෙසීති? සරීරස්ස උතුග්ගහණත්ථං, තෙසඤ්ච චිත්තසම්පහංසනත්ථං. අම්හෙහි අභිහටෙන උදකෙන භගවා පාදෙ පක්ඛාලෙසි, පරිභොගං අකාසීති හි තෙසං භික්ඛූනං බලවසොමනස්සවසෙන චිත්තං පීණිතං[2] හොති; තස්මා පක්ඛාලෙසි.

ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං භගවා එතදවොචාති සො කිර තෙසං වුඩ්ඪතරො; තස්ස සඞ්ගහෙ කතෙ සෙසානං කතොව හොතීති ථෙරස්සෙව එතං, **කච්චි වො අනුරුද්ධාති** ආදිවචනං අවොච. තත්ථ **කච්චීති** පුච්ඡනත්ථෙ නිපාතො; **වොති** සාමිවචනං. ඉදං වුත්තං හොති: කච්චි අනුරුද්ධා තුම්හාකං **ඛමනීයං**, ඉරියාපථො වො ඛමති? **කච්චි යාපනීයං**, කච්චි වො ජීවිතං යාපෙති, ඝටියති? **කච්චි පිණ්ඩකෙන න කිලමථ**, කච්චි තුම්හාකං පිණ්ඩං සුලභං? සම්පත්තෙ වො දිස්වා මනුස්සා උළුඞ්කයාගුං වා කටච්ඡුභික්ඛං වා දත්තබ්බං මඤ්ඤන්තීති භික්ඛාචාරවත්තං පුච්ඡති. කස්මා? පච්චයෙන අකිලමන්තෙන හි[3] සක්කා සමණධම්මො කාතුං; වත්තමෙව[4] වා එතං පබ්බජිතානං.

අථ තෙන පටිවචනෙ දින්නෙ, අනුරුද්ධා තුම්හෙ රාජපබ්බජිතා, මහාපුඤ්ඤා, මනුස්සා තුම්හාකං අරඤ්ඤෙ වසන්තානං අදත්වා කස්ස අඤ්ඤස්ස දත්තබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති, තුම්හෙ පන එතං[5] භුඤ්ජිත්වා කිං නු ඛො මිගපොතකා විය අඤ්ඤමඤ්ඤං ගණ්ඨෙන්තා[6] විහරථ, උදාහු සාමග්ගියං[7] වො අත්ථීති සාමග්ගිරසං පුච්ඡන්තො, **කච්චි පන වො අනුරුද්ධා සමග්ගාති** ආදිමාහ. තත්ථ **ඛීරොදකීභූතාති** යථා ඛීරඤ්ච උදකඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසන්දති, විසුං න හොති, එකත්තං විය උපෙති, කච්චි එවං සාමග්ගිවසෙන එකත්තූපගතචිත්තුප්පාදා විය විහරථාති පුච්ඡති. **පියචක්ඛූහීති** මෙත්තාචිත්තං පච්චුපට්ඨපෙත්වා[8] ඔලොකනචක්ඛූහි පියචක්ඛූනි නාම. කච්චි තථාරූපෙහි චක්ඛූහි අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්පස්සන්තා විහරථාති පුච්ඡති. **තග්ඝාති** එකංසත්ථෙ නිපාතො. එකංසෙන මයං භන්තෙති වුත්තං හොති.

යථා කථං පනාති එත්ථ යථාති නිපාතමත්තං. **කථන්ති** කාරණපුච්ඡා. කථං පන තුම්හෙ එවං විහරථ, කෙන කාරණෙන විහරථ, තං මෙ කාරණං බ්‍රූථාති වුත්තං හොති. **මෙත්තං කායකම්මන්ති** මෙත්තචිත්තවසෙන පවත්තං කායකම්මං. **ආවි චෙව රහො චාති** සම්මුඛා චෙව පරම්මුඛා ච. ඉතරෙසුපි එසෙව නයො.

තත්ථ සම්මුඛා කායවචීකම්මානි සහවාසෙ ලබ්භන්ති; ඉතරානි විප්පවාසෙ. මනොකම්මං සබ්බත්ථ ලබ්භති. යං හි සහවසන්තෙසු එකෙන

1. උදකම්භිසිඤ්චිත්වා-S. 2. පණීතං-L. 3. අකිලමන්තෙනහි-L.
4. වත්තබ්බමෙව-L. 5. එවරූපං-A. M2. P2; එවං-T. 6. ඝට්ටෙන්තා-B. S.
7. සාමග්ගිභාවො-L. B. 8. පච්චුපට්ඨාපෙත්වා-L.

මඤ්චපීඨං වා දාරුභණ්ඩං වා මත්තිකාභණ්ඩං වා බහි දුන්නික්ඛිත්තං හොති, තං දිස්වා, කෙනිදං වලඤ්ජිතන්ති අවඤ්ඤං අකත්වා අත්තනා දුන්නික්ඛිත්තං විය ගහෙත්වා පටිසාමෙන්තස්ස, පටිජග්ගිතබ්බයුත්තං වා පන ඨානං පටිජග්ගන්තස්ස සම්මුඛා මෙත්තං කායකම්මං නාම හොති. එකස්මිං පක්කන්තෙ තෙන දුන්නික්ඛිත්තං සෙනාසනපරික්ඛාරං තථෙව නික්ඛිපන්තස්ස ජග්ගිතබ්බයුත්තට්ඨානං වා පන ජග්ගන්තස්ස පරම්මුඛා මෙත්තං කායකම්මං නාම හොති.

සඞ්ඝවසන්තස්ස පන ථෙරෙහි සද්ධිං මධුරං සම්මොදනීයකථං පටිසන්ථාරං සාරාණීයකථං[1] ධම්මකථං සරභඤ්ඤං පඤ්හ[2]පුච්ඡනං පඤ්හ[2]විස්සජ්ජනන්ති එවමාදිකරණෙ සම්මුඛා මෙත්තං වචීකම්මං නාම හොති. ථෙරෙසු පන පක්කන්තෙසු, අම්හාකං පියසහායො නන්දියත්ථෙරො කිම්බිලත්ථෙරො එවං සීලසම්පන්නො, එවං ආචාරසම්පන්නොති ආදිගුණකථනං[3] පරම්මුඛා මෙත්තං වචීකම්මං නාම හොති. අම්හාකං පියමිත්තො නන්දියත්ථෙරො කිම්බිලත්ථෙරො අවෙරො හොතු අබ්‍යාපජ්ඣො සුඛීති[4] එවං සමන්නාහරතො පන සම්මුඛාපි පරම්මුඛාපි මෙත්තං මනොකම්මං හොතියෙව.

නානා හි ඛො භන්තෙ කායාති කායං හි පිට්ඨං විය මත්තිකා විය ච ඔමද්දිත්වා එකතො කාතුං න සක්කා. එකඤ්ච පන මඤ්ඤෙ චිත්තන්ති චිත්තං පන නො සහිතට්ඨෙන නිරන්තරට්ඨෙන අවිග්ගහිතට්ඨෙන[5] සමග්ගට්ඨෙන එකමෙවාති දස්සෙති. කථං පනෙතෙ සකං චිත්තං නික්ඛිපිත්වා ඉතරෙසං චිත්තවසෙන වත්තිංසූති? එකස්ස පත්තෙ මලං උට්ඨහති, එකස්ස චීවරං කිලිට්ඨං හොති, එකස්ස පරිභණ්ඩකම්මං හොති. තත්ථ යස්ස පත්තෙ මලං උට්ඨිතං හොති මය්හාවුසො පත්තෙ මලං උට්ඨිතං, පචිතුං වට්ටතීති වුත්තෙ, ඉතරෙ මය්හං චීවරං කිලිට්ඨං. තං ධොවිතබ්බං, මය්හං පරිභණ්ඩං කාතබ්බන්ති අවත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා දාරූනි ආහරිත්වා භින්දිත්වා[6] පත්තකටාහෙ පරිභණ්ඩං කත්වා පත්තං පචිත්වා තතො පරං චීවරං වා ධොවන්ති, පරිභණ්ඩං වා කරොන්ති. මය්හාවුසො චීවරං කිලිට්ඨං, ධොවිතුං වට්ටති, මම පණ්ණසාලා උක්ලාපා, පරිභණ්ඩං කාතුං වට්ටතීති පඨමතරං ආරොචිතෙපි එසෙව නයො. සාධු සාධු අනුරුද්ධාති, භගවා හෙට්ඨා, න ච මයං භන්තෙ පිණ්ඩකෙන කිලමාමාති වුත්තෙ, න සාධුකාරමදාසි. කස්මා? අයං හි කබළිඞ්කාරාහාරො නාම ඉමෙසං සත්තානං අපායලොකෙපි දෙවමනුස්සලොකෙපි ආචිණ්ණසමාචිණ්ණොව. අයම්පන ලොකසන්නිවාසො යෙභුය්‍යෙන විවාදපක්ඛන්තො. අපායලොකෙපි හි[7] දෙවමනුස්සලොකෙපි ඉමෙ සත්තා පටිවිරුද්ධා එව. එතෙසං සාමග්ගිසාලො දුල්ලභො; කදාචිදෙව හොතීති සමග්ගවාසස්ස දුල්ලභත්තා ඉධ භගවා සාධුකාරමදාසි.

1. සාරාණීයං කථං-S. 2. පඤ්හා-B. P. E. 3. ගුණකථනෙ-L, ගුණකථං-S.
4. සුඛී හොන්තූති-B, S. 5. අවිග්ගහට්ඨෙන-S. අවිග්ගහණට්ඨෙන-B.
6. භින්දිත්වා-L. 7 අපායලොකෙපි-S.

ඉදානි තෙසං අප්පමාදලක්ඛණං පුච්ඡන්තො, කච්චි පන වො අනුරුද්ධාති ආදිමාහ. තත්ථ වොති නිපාතමත්තං; පච්චත්තවචනං වා. කච්චි තුම්හෙති අත්ථො. අම්හාකන්ති අම්හෙසු තීසු ජනෙසු. **පිණ්ඩාය පටික්කමතීති** ගාමෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්චාගච්ඡති. **අවක්කාරපාතින්ති** අතිරෙකපිණ්ඩපාතං අපනෙත්වා ඨපනත්ථාය එකං සමුග්ගපාතිං ධොවිත්වා ඨපෙති.

යො පච්ඡාති, තෙ කිර ථෙරා න එකතොව භික්ඛාචාරං පවිසන්ති. ඵලසමාපත්තිරතා හෙතෙ. පාතොව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා වත්තපටිපත්තිං[1] පූරෙත්වා සෙනාසනං පවිසිත්වා කාලපරිච්ඡෙදං කත්වා ඵලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසීදන්ති. තෙසු යො පඨමතරං නිසින්නො අත්තනො කාලපරිච්ඡෙදවසෙන පඨමතරං උට්ඨාති, සො පිණ්ඩාය චරිත්වා පටිනිවත්තන්තො භත්තකිච්චට්ඨානං ආගන්ත්වා ජානාති: ද්වෙ භික්ඛූ පච්ඡතො,[2] අහං පඨමතරං ආගතොති. අථ පත්තං පිදහිත්වා[3] ආසනපඤ්ඤාපනාදීනි කත්වා, යදි පත්තෙ පටිවිංස[4]මත්තමෙව හොති, නිසීදිත්වා භුඤ්ජති; යදි අතිරෙකං හොති, අවක්කාරපාතියං පක්ඛිපිත්වා පාතිං පිධාය භුඤ්ජති. කතභත්තකිච්චො පත්තං ධොවිත්වා වොදකං[5] කත්වා ථවිකාය ඔසාපෙත්වා ආසනානි උක්ඛිපිත්වා පත්තචීවරං ගහෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං පවිසති. දුතියොපි ආගන්ත්වාව ජානාති: එකො පඨමං ආගතො, එකො පච්ඡතොති. සො, සචෙ පත්තෙ භත්තං පමාණමෙව හොති, භුඤ්ජති; සචෙ මන්දං අවක්කාරපාතිතො ගහෙත්වා භුඤ්ජති; සචෙ අතිරෙකං හොති, අවක්කාරපාතියං පක්ඛිපිත්වා පමාණමෙව භුඤ්ජිත්වා පුරිමථෙරො විය වසනට්ඨානං පවිසති. තතියොපි ආගන්ත්වාව ජානාති: ද්වෙ පඨමං ආගතා, අහං පච්ඡතොති.[6] සොපි දුතියථෙරො විය භුඤ්ජිත්වා කතභත්තකිච්චො පත්තං ධොවිත්වා වොදකං[5] කත්වා ථවිකාය ඔසාපෙත්වා ආසනානි උක්ඛිපිත්වා පටිසාමෙති. පානීයඝටෙ වා පරිභොජනීයඝටෙ වා අවසෙසං උදකං ඡඩ්ඩෙත්වා ඝටෙ නික්කුජ්ජිත්වා[7] අවක්කාරපාතියං සචෙ අවසෙසභත්තං හොති, තං වුත්තනයෙන හරිත්වා පාතිං ධොවිත්වා පටිසාමෙති; භත්තග්ගං සම්මජ්ජති. තතො කචවරං ඡඩ්ඩෙත්වා සම්මජ්ජනිං උක්ඛිපිත්වා උපචිකාහි මුත්තට්ඨානෙ ඨපෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය වසනට්ඨානං පවිසති. ඉදං ථෙරානං බහිවිහාරෙ අරඤ්ඤෙ භත්තකිච්චකරණට්ඨානෙ භොජනසාලාය වත්තං. ඉදං සන්ධාය **යො පච්ඡාති** ආදි වුත්තං.

යො පස්සතීති ආදි පන තෙසං අන්තොවිහාරෙ වත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථ **වච්චඝටන්ති** ආචමනකුම්භිං. **රිත්තන්ති** රිත්තකං; **තුච්ඡන්ති** තස්සෙව වෙවචනං. **අවිසය්හන්ති** උක්ඛිපිතුං අසක්කුණෙය්‍යං, අතිභාරියං. **හත්ථවිකාරෙනාති** හත්ථසඤ්ඤාය. තෙ කිර

1. වත්තපටිවත්තං-L. කත්වා පටිපත්තිං-S. 2. පච්ඡා-B. S.
3. සංපිදහිත්වා-B. S. 4. පටිවිස-E. S. 5. නිරොදකං-S.
6. පච්ඡිමොති-L. B. 7. නික්කුජ්ජිත්වා-T1. S, E.

පානීයඝටාදීසු යං කිඤ්චි තුච්ඡං, තං ගහෙත්වා පොක්ඛරණිං ගන්ත්වා අන්තො ච බහි ච ධොවිත්වා උදකං පරිස්සාවෙත්වා තීරෙ ඨපෙත්වා අඤ්ඤං භික්ඛුං හත්ථවිකාරෙන ආමන්තෙන්ති; ඔදිස්ස වා අනොදිස්ස වා සද්දං න කරොන්ති. කස්මා ඔදිස්ස[1] න කරොන්ති? තං භික්ඛුං සද්දො බාධෙය්‍යාති. කස්මා අනොදිස්ස[2] න කරොන්ති? අනොදිස්ස සද්දෙ දින්නෙ, අහං පුරෙ, අහං පුරෙති ද්වෙපි නික්ඛමෙය්‍යුං; තතො ද්වීහි කාතබ්බකම්මෙ තතියස්ස කම්මච්ඡෙදො භවෙය්‍ය. සංගතපදසද්දො පන හුත්වා අපරස්ස භික්ඛුනො දිවාට්ඨානසන්තිකං ගන්ත්වා තෙන දිට්ඨභාවං ඤත්වා හත්ථසඤ්ඤං කරොති. තාය සඤ්ඤාය ඉතරො ආගච්ඡති. තතො ද්වෙ ජනා හත්ථෙන හත්ථං සංසිබ්බන්තා ද්වීසු හත්ථෙසු ඨපෙත්වා උපට්ඨපෙන්ති. තං සන්ධායාහ: **හත්ථවිකාරෙන දුතියං ආමන්තෙත්වා හත්ථවිලඞ්ඝකෙන උපට්ඨපෙමාති.**

පඤ්චාහිකං ඛො පනාති, චාතුද්දසෙ පන්නරසෙ අට්ඨමියන්ති ඉදං තාව පකතිධම්මසවනමෙව. තං අඛණ්ඩං කත්වා පඤ්චමෙ පඤ්චමෙ දිවසෙ ද්වෙ ථෙරා නාතිවිකාලෙ න්හායිත්වා අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානං ගච්ඡන්ති. තත්ථ තයොපි නිසීදිත්වා තිණ්ණං පිටකානං අඤ්ඤතරස්මිං අඤ්ඤමඤ්ඤං පඤ්හං පුච්ඡන්ති; අඤ්ඤමඤ්ඤං විස්සජ්ජෙන්ති. තෙසං එවං කරොන්තානංයෙව අරුණං උග්ගච්ඡති. තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

එත්තාවතා ථෙරෙන භගවතා අප්පමාදලක්ඛණං පුච්ඡිතෙන පමාදට්ඨානෙසුයෙව අප්පමාදලක්ඛණං විස්සජ්ජිතං හොති. අඤ්ඤෙසං හි භික්ඛූනං භික්ඛාචාරං පවිසනකාලො, නික්ඛමනකාලො, නිවාසනපරිවත්තනං, චීවරපාරුපනං, අන්තොගාමෙ පිණ්ඩාය චරණං, ධම්මකථනං, අනුමොදනං, අන්තොගාමතො[3] නික්ඛමිත්වා භත්තකිච්චකරණං, පත්තධොවනං, පත්තඔසාපනං, පත්තචීවරපටිසාමනන්ති පපඤ්චකරට්ඨානානි එතානි. තස්මා ථෙරෙ, අම්හාකං එත්තකං ඨානං මුඤ්චිත්වා පමාදකාලො නාම නත්ථීති දස්සෙන්තො පමාදට්ඨානෙසුයෙව අප්පමාදලක්ඛණං විස්සජ්ජෙසි.

අථස්ස භගවා සාධුකාරං දත්වා පඨමජ්ඣානං පුච්ඡන්තො **අත්ථි පන වොති** ආදිමාහ. තත්ථ **උත්තරිමනුස්සධම්මාති** මනුස්සධම්මතො උත්තරි. **අලමරියවිසෙසොති**[4] අරියභාවකරණසමත්ථො විසෙසො[5]. **කිං හි නො සියා** භන්තෙති, භන්තෙ කස්මා නාධිගතො භවිස්සති; අධිගතොයෙවාති. **යාවදෙවාති** යාවදෙ එව.[6]

එවං පඨමජ්ඣානාධිගමෙ බ්‍යාකතෙ දුතියජ්ඣානාදීනි පුච්ඡන්තො, **එතස්ස පන වොති** ආදිමාහ. තත්ථ **සමතික්කමායාති** සමතික්කමත්ථාය. **පටිප්පස්සද්ධියාති** පටිප්පස්සද්ධත්ථාය. සෙසං සබ්බත්ථ වුත්තන

1. ඔදිස්ස සද්දං-S. E. 2. අනොදිස්ස සද්දං-S. E. 3. ගාමතො-S. E
4. අලමරියඤාණදස්සනවිසෙසොති-S, E. 5. ඤාණදස්සනවිසෙසො-S.
6. යාවදෙව-L. යාව එව-S, E.

නයෙනෙව වෙදිතබ්බං. පච්ඡිමපඤ්හෙ පන ලොකුත්තරඤාණදස්සනවසෙන අධිගතං නිරොධසමාපත්තිං පුච්ඡන්තො, අලමරියඤාණදස්සනවිසෙසොති ආහ.[1] ථෙරොපි[2] පුච්ඡානුරූපෙනෙව බ්‍යාකාසි. තත්ථ යස්මා වෙදයිතසුඛතො අවෙදයිතසුඛං සන්තතරං හොති,[3] තස්මා, අඤ්ඤං ඵාසුවිහාරං උත්තරිතරං වා පණීතතරං වා න සමනුපස්සාමාති ආහ.

ධම්මියා කථායාති සාමග්ගිරසානිසංසපටිසංයුත්තාය ධම්මකථාය. සබ්බපි තෙ[4] චතුස්සච්චවිදූ පරිනිට්ඨිතකිච්චා. තෙන තෙසං පටිවෙධත්ථාය කිඤ්චි කථෙතබ්බං නත්ථි. සාමග්ගිවාසෙන[5] පන, අයඤ්ච අයඤ්ච ආනිසංසොති සාමග්ගිරසානිසංසමෙව තෙසං භගවා කථෙසි.

භගවන්තං අනුසංසාවෙත්වාති[6] අනුගන්ත්වා. තෙ කිර භගවතො පත්තචීවරං ගහෙත්වා ථොකං අගමංසු. අථ භගවා විහාරූපචාර[7] පරියන්තං ගතකාලෙ, ආහරථ මෙ පත්තචීවරං, තුම්හෙ ඉධෙව තිට්ඨථාති[8] පක්කාමි. තතො පටිනිවත්තිත්වාති තතො සීමට්ඨානතො නිවත්තිත්වා. කින්නු මයං[9] ආයස්මතොති භගවන්තං නිස්සාය පබ්බජ්ජාදීනි අධිගතත්වාපි අත්තනො ගුණකථාය අට්ටියමානා අධිගමප්පිච්ඡතාය ආහංසු. ඉමාසඤ්ච ඉමාසඤ්චාති පඨමජ්ඣානාදීනං ලොකියලොකුත්තරානං.

චෙතසා චෙතො පරිච්ච විදිතොති අජ්ජමෙ ආයස්මන්තො ලොකියසමාපත්තියා වීතිනාමෙසුං, අජ්ජ ලොකුත්තරායාති එවං චිත්තෙන චිත්තං පරිච්ඡින්දිත්වා විදිතං. දෙවතාපි මෙති, භන්තෙ අනුරුද්ධ අජ්ජ අය්‍යො නන්දියත්ථෙරො, අජ්ජ අය්‍යො කිම්බිලත්ථෙරො ඉමාය ච ඉමාය ච සමාපත්තියා වීතිනාමෙසීති එවමාරොචෙසුන්ති අත්ථො. පඤ්හාභිපුට්ඨෙනාති, තම්පි මයා සයං විදිතන්ති වා දෙවතාහි ආරොචිතන්ති වා එත්තකෙනෙව මුඛං මෙ සජ්ජන්ති කථං සමුට්ඨාපෙත්වා අපුට්ඨෙනෙව මෙ න කථිතං; භගවතා පන පඤ්හාභිපුට්ඨෙන පඤ්හං අභිපුච්ඡිතෙන සතා බ්‍යාකතං; තත්‍ර මෙ කිං න රොචථාති[10] ආහ.

දීඝොති, "මණි මාණිචරො දීඝො අථො සෙරීස්සකො සහා"ති එවං ආගතො[11] අට්ඨවීසතියා යක්ඛසෙනාපතීනං අබ්භන්තරො එකො දෙවරාජා. පරජනොති තස්සෙව යක්ඛස්ස නාමං. යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමීති සො කිර වෙස්සවණෙන පෙසිතො එකං ඨානං ගච්ඡන්තො භගවන්තං සයං පත්තචීවරං ගහෙත්වා ගිඤ්ජකාවසථා ගොසිඞ්ගසාලවනස්ස අන්තරෙ දිස්වා, භගවා අත්තනා[12] පත්තචීවරං ගහෙත්වා

1. ආදිමාහ-A, M2, P2.
2. ථෙරා-S.
3. සන්තතරං ච හොති පණීතතරං හොති-S.
4. සබ්බෙපි-S; සබ්බෙපි හි-L.
5. රසෙන-S; රසෙ-E.
6. "අනුසංයායිත්වාති වා පාඨො"-T2. අනුසාරෙත්වාති-S.
7. විහාරපරිවෙණ-S; විහාරස්ස පරිවෙණ-B.
8. ඉධ වසථාති-S.
9. කින්නු ඛො මයං-S, E.
10. කිං කරෙය්‍යාති-L; තත්‍ර කිං න රොචථාති-S
11. ආගතානං පඤ්ඤාභිප්පවත්තානං-S.
12. අත්තනො-A. W2

ගොසිඞ්ගසාලවනෙ තිණ්ණං කුලපුත්තානං සන්තිකං ගච්ඡති, අජ්ජ මහතී ධම්මදෙසනා භවිස්සති, මයාපි තස්සා දෙසනාය භාගිනා භවිතබ්බන්ති දිස්සමානෙන[1] කායෙන සද්ධිං පදානුපදිකො ගන්ත්වා අවිදූරෙ ඨත්වා ධම්මං සුත්වා සත්ථරි ගච්ඡන්තෙපි න ගතො; ඉමෙ ථෙරා කිං කරිස්සන්තීති දස්සනත්ථං පන තත්ථෙව ඨිතො. අථ තෙ ද්වෙ ථෙරෙ අනුරුද්ධත්ථෙරං පලිවෙඨෙන්තෙ[2] දිස්වා, ඉමෙ ද්වෙ ථෙරා භගවන්තං නිස්සාය පබ්බජ්ජාදයො සබ්බගුණෙ අධිගන්ත්වාපි භගවතොව මච්ඡරායන්ති, න සහන්ති, අතිවිය නිලීයන්ති, පටිච්ඡාදෙන්ති, හන්ද තෙසං පටිච්ඡාදෙතුං දස්සාමි, පථවිතො යාව බ්‍රහ්මලොකා එතෙසං ගුණෙ පකාසෙස්සාමීති චින්තෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි.

ලාභා භන්තෙති යෙ භන්තෙ වජ්ජිරට්ඨවාසිනො භගවන්තඤ්ච ඉමෙ ච තයො කුලපුත්තෙ පස්සිතුං ලභන්ති, වන්දිතුං ලභන්ති, දෙය්‍යධම්මං දාතුං ලභන්ති, ධම්මං සොතුං ලභන්ති, තෙසං ලාභා භන්තෙ වජ්ජීනන්ති අත්ථො. **සද්දං සුත්වාති** සො කිර අත්තනො යක්ඛානුභාවෙන මහන්තං සද්දං කත්වා සකලං වජ්ජිරට්ඨං අජ්ඣොත්ථරන්තො තං වාචං නිච්ඡාරෙසි. තෙනස්ස තෙසු තෙසු රුක්ඛපබ්බතාදිසු අධිවත්ථා භුම්මා දෙවතා සද්දං අස්සොසුං. තං සන්ධාය වුත්තං: **සද්දං සුත්වාති. අනුස්සාවෙසුන්ති** මහන්තං සද්දං කත්වා සාවෙසුං. එස නයො සබ්බත්ථ. **යාව බ්‍රහ්මලොකාති** යාව අකනිට්ඨබ්‍රහ්මලොකා.

තඤ්චෙපි කුලන්ති අම්හාකං කුලතො නික්ඛමිත්වා ඉමෙ කුලපුත්තා පබ්බජිතා එවං සීලවන්තා ගුණවන්තා ආචාරසම්පන්නා කල්‍යාණධම්මාති එවං **තඤ්චෙපි කුලං එතෙ තයො කුලපුත්තෙ පසන්නචිත්තං අනුස්සරෙය්‍යාති** එවං සබ්බත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. ඉති භගවා යථානුසන්ධිනාව දෙසනං නිට්ඨාපෙසීති.

චූළගොසිඞ්ගසුත්තං පඨමං.

---

1. 4. 2.

එවමෙම සුතන්ති මහාගොසිඞ්ගසුත්තං. තත්ථ **ගොසිඞ්ගසාලවනදායෙති** ඉදං වසනට්ඨානදස්සනත්ථං වුත්තං. අඤ්ඤෙසු හි සුත්තෙසු, සාවත්ථියං විහරති, ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙති එවං පඨමං ගොචරගාමං දස්සෙත්වා පච්ඡා වසනට්ඨානං දස්සෙති.[3] ඉමස්මිං පන මහාගොසිඞ්ගසුත්තෙ භගවතො ගොචරගාමො අනිබද්ධො; කොචිදෙව ගොචරගාමො භවිස්සති; තස්මා වසනට්ඨානමෙව පරිදීපිතං.[4] අරඤ්ඤනිදානකං නාමෙතං සුත්තන්ති.

සම්බහුලෙහීති බහුකෙහි. **අභිඤ්ඤාතෙහි අභිඤ්ඤාතෙහීති** සබ්බත්ථ විස්සුතෙහි පාකටෙහි. **ථෙරෙහි සාවකෙහි සද්ධින්ති** පාතිමොක්ඛසංවරාදීහි ථිරකාරකෙහි ධම්මෙහි සමන්නාගතත්තා ථෙරෙහි, සවනන්තෙ ජාතත්තා සාවකෙහි සද්ධිං[5] එකතො.

---

1. අදස්සමානෙන-E. 2. පලිබොධෙන්තෙ-S. 3. දස්සෙසි-S.
4. වසනට්ඨානමෙව දීපිතං-L. 5. සද්ධින්ති-L, B, S.

ඉදානි තෙ ථෙරෙ සරූපතො දස්සෙන්තො, ආයස්මතා ච සාරිපුත්තෙනාති ආදිමාහ. තත්‍ථ ආයස්මා සාරිපුත්තො අත්තනො සීලාදීහි ගුණෙහි බුද්ධසාසනෙ අභිඤ්ඤාතො, චක්ඛුමන්තානං ගගනමජ්ඣෙ ඨිතො සූරියො විය චන්දො විය, සමුද්දතීරෙ ඨිතානං සාගරො විය ච පාකටො පඤ්ඤාතො. න කෙවලඤ්චස්ස ඉමස්මිං සුත්තෙ ආගතගුණවසෙනෙව මහන්තතා වෙදිතබ්බා; ඉතො අඤ්ඤෙසං ධම්මදායාදං[1], අනඞ්ගණං, සම්මාදිට්ඨි, සීහනාදසුත්තං, මහාසීහනාදං, රථවිනීතං, මහාහත්ථිපදොපමං, මහාවෙදල්ලං, චාතුමසුත්තං[2], දීඝනඛං, අනුපදසුත්තං, සෙවිතබ්බාසෙවිතබ්බං, සච්චවිභඞ්ගසුත්තං, පිණ්ඩපාතපාරිසුද්ධිං, සම්පසාදනීයං, සඞ්ගීතිං, දසුත්තරං, පවාරණාසුත්තං, සුසිමසුත්තං, ථෙරපඤ්හසුත්තං, මහානිද්දෙසො, පටිසම්භිදාමග්ගො, ථෙරසීහනාදසුත්තං, අභිනික්ඛමනං, එතදග්ගන්ති ඉමෙසම්පි සුත්තානං වසෙන ථෙරස්ස මහන්තතා වෙදිතබ්බා. එතදග්ගස්මිං හි, "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං මහාපඤ්ඤානං යදිදං සාරිපුත්තො"ති වුත්තං.

මහාමොග්ගල්ලානොපි සීලාදිගුණෙහි චෙව ඉමස්මිං සුත්තෙ ආගතගුණෙහි ච ථෙරො විය අභිඤ්ඤාතො පාකටො මහා. අපි චස්ස අනුමානසුත්තං, චූළතණ්හාසඞ්ඛයසුත්තං, මාරතජ්ජනියං, පාසාදකම්පනං, සකලං ඉද්ධිපාදසංයුත්තං, නන්දොපනන්දදමනං, යමකපාටිහාරියකාලෙ දෙවලොකගමනං, විමානවත්ථු, පෙතවත්ථු, ථෙරස්ස අභිනික්ඛමනං, එතදග්ගන්ති ඉමෙසම්පි වසෙන මහන්තතා වෙදිතබ්බා. එතදග්ගස්මිං හි, "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ඉද්ධිමන්තානං යදිදං මහාමොග්ගල්ලානො"ති වුත්තං.

මහාකස්සපොපි සීලාදිගුණෙහි චෙව ඉමස්මිං සුත්තෙ ආගතගුණෙහි ච ථෙරො විය අභිඤ්ඤාතො පාකටො මහා. අපි චස්ස චීවරපරිවත්තනසුත්තං, ජිණ්ණචීවරසුත්තං, චන්දූපමං, සකලං කස්සපසංයුත්තං, මහාඅරියවංසසුත්තං, ථෙරස්ස අභිනික්ඛමනං, එතදග්ගන්ති ඉමෙසම්පි වසෙන මහන්තභාවො වෙදිතබ්බො. එතදග්ගස්මිං හි, "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ධුතවාදානං යදිදං මහාකස්සපො"ති වුත්තං.

අනුරුද්ධත්ථෙරොපි සීලාදිගුණෙහි චෙව ඉමස්මිං සුත්තෙ ආගතගුණෙහි ච ථෙරො විය අභිඤ්ඤාතො පාකටො මහා. අපි චස්ස චූළගොසිඞ්ගසුත්තං, නළකපානසුත්තං, අනුත්තරියසුත්තං,[3] උපක්කිලෙසසුත්තං, අනුරුද්ධසංයුත්තං,[4] මහාපුරිසවිතක්කසුත්තං, ථෙරස්ස අභිනික්ඛමනං, එතදග්ගන්ති ඉමෙසම්පි වසෙන මහන්තභාවො වෙදිතබ්බො. එතදග්ගස්මිං හි, "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං දිබ්බචක්ඛුකානං යදිදං අනුරුද්ධො"ති වුත්තං.

1. ධම්මදායාදසුත්තං-B. S.
2. චාතුමසුත්තං-S. චාතුමං-B.
3. අරියසුත්තං-T.
4. අනුරුද්ධසුත්තං-B.

ආයස්මතා ච රෙවතෙනාති එත්ථ පන ද්වෙ රෙවතා: ඛදිරවනියරෙවතො ච කඞ්ඛාරෙවතො ච. තත්ථ ඛදිරවනියරෙවතො ධම්මසෙනාපතිථෙරස්ස කනිට්ඨභාතිකො; න සො ඉධ අධිප්පෙතො. අකප්පියො ගුළො, අකප්පියා මුග්ගාති එවං කඞ්ඛාබහුලො පන ථෙරො ඉධ රෙවතොති අධිප්පෙතො. සො පි සීලාදිගුණෙහි චෙව ඉමස්මිං සුත්තෙ ආගතගුණෙහි ච ථෙරො විය අභිඤ්ඤාතො පාකටො මහා. අපි චස්ස අභිනික්ඛමනෙනාපි එතදග්ගෙනාපි මහන්තභාවො වෙදිතබ්බො. එතදග්ගස්මිං හි, "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ඣායීනං යදිදං කඞ්ඛාරෙවතො"ති වුත්තං.

ආනන්දත්ථෙරොපි සීලාදිගුණෙහි චෙව ඉමස්මිං සුත්තෙ ආගතගුණෙහි ච ථෙරො විය අභිඤ්ඤාතො පාකටො මහා. අපි චස්ස සෙඛසුත්තං, බාහිතියසුත්තං, ආනඤ්ජසප්පායං, ගොපකමොග්ගල්ලානං, බහුධාතුකං, චූළසුඤ්ඤතං, මහාසුඤ්ඤතං, අච්ඡරියබ්භුතසුත්තං, භද්දෙකරත්තං, මහානිදානං, මහාපරිනිබ්බානං, සුභසුත්තං, චූළනියලොකධාතුසුත්තං, අභිනික්ඛමනං, එතදග්ගන්ති ඉමෙහිපි චස්ස මහන්තභාවො වෙදිතබ්බො. එතදග්ගස්මිං හි, "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං බහුස්සුතානං යදිදං ආනන්දො"ති වුත්තං.

අඤ්ඤෙහි ච අභිඤ්ඤාතෙහි අභිඤ්ඤාතෙහීති න කෙවලං එතෙහෙව අඤ්ඤෙහි ච මහාගුණතාය පාකටෙහි අභිඤ්ඤාතෙහි බහූහි ථෙරෙහි සාවකෙහි සද්ධිං භගවා ගොසිඞ්ගසාලවනදායෙ විහරතීති අත්ථො. ආයස්මා හි සාරිපුත්තො සයං මහාපඤ්ඤො අඤ්ඤෙපි බහූ මහාපඤ්ඤෙ භික්ඛූ ගහෙත්වා තදා දසබලං පරිවාරෙත්වා විහාසි. ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො සයං ඉද්ධිමා... ආයස්මා මහාකස්සපො සයං ධුතවාදො ආයස්මා අනුරුද්ධො සයං දිබ්බචක්ඛුකො... ආයස්මා රෙවතො සයං ඣානාභිරතො... ආයස්මා ආනන්දො සයං බහුස්සුතො අඤ්ඤෙපි බහූ බහුස්සුතෙ භික්ඛූ ගහෙත්වා තදා දසබලං පරිවාරෙත්වා විහාසි. එවං තදා එතෙ ච අඤ්ඤෙ ච අභිඤ්ඤාතා මහාථෙරා තිංසසහස්සමත්තා භික්ඛූ දසබලං පරිවාරෙත්වා විහරිංසූති වෙදිතබ්බං.

පටිසල්ලානා[1] වුට්ඨිතොති ඵලසමාපත්තිවිවෙකතො වුට්ඨිතො. **යෙනායස්මා මහාකස්සපො තෙනුපසඞ්කමී**ති ථෙරො කිර පටිසල්ලානා[1] වුට්ඨිතො පච්ඡිමං ලොකධාතුං ඔලොකෙන්තො, වනන්තෙ කිලන්තස්ස[2] මත්තඛත්තියස්ස කණ්ණතො පතමානං කුණ්ඩලං විය, සංහරිත්වා සමුග්ගෙ පක්ඛිපමානං රත්තකම්බලං විය, මණිනාගදන්තතො පතමානං සතසහස්සග්ඝනිකං සුවණ්ණපාතිං විය ච අත්ථං ගච්ඡමානං පරිපුණ්ණපණ්ණාසයොජනං සූරියමණ්ඩලං අද්දස. තදනන්තරං පාචීනලොකධාතුං ඔලොකෙන්තො නෙමියං ගහෙත්වා පරිවත්තයමානං රජතචක්කං විය, රජතකූටතො නික්ඛමන්තං

1. පටිසල්ලානා-E, 2. කිලන්තස්ස-S.

ඛීරධාරාමණ්ඩලං විය, පක්ඛෙ පප්ඵොටෙත්වා ගගනතලෙ පක්ඛන්දමානං සෙතහංසං විය ච මෙඝවණ්ණාය සමුද්දකුච්ඡිතො උග්ගන්ත්වා පාචීනචක්කවාළපබ්බතමත්ථකෙ සසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතං එකූනපණ්ණාසයොජනං චන්දමණ්ඩලං අද්දස.

තතො සාලවනං ඔලොකෙසි. තස්මිං හි සමයෙ සාලරුක්ඛා මූලතො පට්ඨාය යාව අග්ගා සබ්බපාලි[1]ඵුල්ලා දුකූලපාවාරපාරුතා විය, මුත්තාකලාපවිනද්ධා විය ච විරොචිංසු. භූමිතලං පුප්ඵසන්ථරපූජාය පටිමණ්ඩිතං විය තත්ථ තත්ථ නිපතන්තෙන පුප්ඵරෙණුනා[2], ලාඛාරසෙන සිඤ්චමානං විය අහොසි. භමරමධුකරගණා[3] කුසුමරෙණුමදමත්තා උපගායමානා විය වනන්තරෙසු විචරන්ති. තදා ච උපොසථදිවසොව හොති. අථ ථෙරො කාය නු ඛො අජ්ජ රතියා වීතිනාමෙස්සාමීති චින්තෙසි. අරියසාවකා ච නාම පියධම්මසවනා හොන්ති. අථස්ස එතදහොසි: අජ්ජ මය්හං ජෙට්ඨභාතිකස්ස ධම්මසෙනාපතිත්ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මරතියා වීතිනාමෙස්සාමීති. ගච්ඡන්තො පන එකකොව අගන්ත්වා මය්හං පියසහායං මහාකස්සපත්ථෙරං ගහෙත්වා ගමිස්සාමීති නිසින්නට්ඨානතො වුට්ඨාය චම්මඛණ්ඩං පප්ඵොටෙත්වා යෙනායස්මා මහාකස්සපො තෙනුපසඞ්කමි.

එවමාවුසොති ඛො ආයස්මා මහාකස්සපොති ථෙරොපි යස්මා පියධම්මසවනොව අරියසාවකො, තස්මා තස්ස වචනං සුත්වා, ගච්ඡාවුසො ත්වං මය්හං සීසං වා රුජති පිට්ඨි වාති කාසචි ලෙසාපදෙසං අකත්වා තුට්ඨහදයොව **එවමාවුසො**ති ආදිමාහ. පටිස්සුත්වා ච නිසින්නට්ඨානතො වුට්ඨාය චම්මඛණ්ඩං පප්ඵොටෙත්වා මහාමොග්ගල්ලානං අනුබන්ධි. තස්මිං සමයෙ ද්වෙ මහාථෙරා පටිපාටියා ඨිතානි ද්වෙ චන්දමණ්ඩලානි විය, ද්වෙ සූරියමණ්ඩලානි විය, ද්වෙ ඡද්දන්තනාගරාජානො[4] විය, ද්වෙ සීහා විය, ද්වෙ ව්‍යග්ඝා විය ච විරොචිංසු.

අනුරුද්ධත්ථෙරොපි තස්මිං සමයෙ දිවාට්ඨානෙ නිසින්නො ද්වෙ මහාථෙරෙ සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සන්තිකං ගච්ඡන්තෙ දිස්වා පච්ඡිමලොකධාතුං ඔලොකෙන්තො සූරියං වනන්තං පවිසන්තං විය, පාචීනලොකධාතුං ඔලොකෙන්තො චන්දං වනන්තතො උග්ගච්ඡන්තං විය, සාලවනං ඔලොකෙන්තො සබ්බපාලි[1]ඵුල්ලං සාලවනඤ්ච දිස්වා අජ්ජ උපොසථදිවසො, ඉමෙ ච මෙ ජෙට්ඨභාතිකා ධම්මසෙනාපතිස්ස සන්තිකං ගච්ඡන්ති, මහන්තෙන ධම්මසවනෙන භවිතබ්බං, අහඤ්ච[5] ධම්මසවනස්ස භාගී භවිස්සාමීති නිසින්නට්ඨානතො වුට්ඨාය චම්මඛණ්ඩං පප්ඵොටෙත්වා මහාථෙරානං පදානුපදිකො හුත්වා නික්ඛමි. තෙන වුත්තං: **අථ ඛො ආයස්මා ච මහාමොග්ගල්ලානො ආයස්මා ච මහාකස්සපො ආයස්මා ච අනුරුද්ධො**ති.

1. සබ්බපාලි-E. S.
2. නිපතන්තෙන පුප්ඵරෙණුම්හි-S.
3. මධුකරගණා-S.
4. නාගරාජා-L.
5. අහම්පි-B. S.

යෙනායස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඞ්කමිංසූති පටිපාටියා ඨිතා තයො චන්දා විය, සූරියා විය, සීහා විය ච විරොචමානා උපසඞ්කමිංසු. එවං උපසඞ්කමන්තෙ පන තෙ මහාථෙරෙ ආයස්මා ආනන්දො අත්තනො දිවාට්ඨානෙ නිසින්නොයෙව දිස්වා, අජ්ජ මහන්තං ධම්මස්සවනං භවිස්සති, මයාපි තස්ස භාගිනා භවිතබ්බං, න ඛො පන එකකොව ගමිස්සාමි මය්හං පියසහායං රෙවතත්ථෙරං ගහෙත්වා ගමිස්සාමීති සබ්බං මහාමොග්ගල්ලානස්ස මහාකස්සපූපසඞ්කමනෙ වුත්තනයෙනෙව විත්ථාරතො වෙදිතබ්බං. ඉති තෙපි ද්වෙ ජනා[1] පටිපාටියා ඨිතා ද්වෙ චන්දා විය, සූරියා විය, සීහා විය ච විරොචමානා උපසඞ්කමිංසු. තෙන වුත්තං: **අද්දසා ඛො ආයස්මා ආනන්දොති**[2] ආදි.

දිස්වාන ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොචාති දූරතොව දිස්වා අනුක්කමෙන කථාඋපචාරං සම්පත්තං එතං, **එතු ඛො ආයස්මාති** ආදිවචනං අවොච. **රමණීයං ආවුසොති** එත්ථ දුවිධං රාමණෙය්‍යකං: වනරාමණෙය්‍යකඤ්ච පුග්ගලරාමණෙය්‍යකඤ්ච. තත්ථ වනං නාම නාගසලලසාලචම්පකාදීහි සඤ්ඡන්නං හොති බහලච්ඡායං පුප්ඵඵලූපගවිටපරුක්ඛං උදකසම්පන්නං, ගාමතො නිස්සටං, ඉදං වනරාමණෙය්‍යකං නාම; යං සන්ධාය වුත්තං:–

"රමණීයානි අරඤ්ඤානි යත්ථ න රමතී ජනො
වීතරාගා රමිස්සන්ති න තෙ කාමගවෙසිනො"ති.

වනම්පන[3] සචෙපි උජ්ජඞ්ගලං හොති නිරුදකං විරලච්ඡායං කණ්ටකසමාකිණ්ණං[4] බුද්ධාදයො චෙත්ථ අරියා විහරන්ති, ඉදං පුග්ගලරාමණෙය්‍යකං නාම, යං සන්ධාය වුත්තං:–

"ගාමෙ වා යදිවාරඤ්ඤෙ නින්නෙ වා යදි වා ථලෙ
යත්ථ අරහන්තො විහරන්ති තං භූමිං රාමණෙය්‍යක"න්ති.

ඉධ පන දුවිධම්පි තං ලබ්භති. තදා හි ගොසිඞ්ගසාලවනං සබ්බපාලි[5]ඵුල්ලං හොති කුසුමගන්ධසුගන්ධං, සදෙවකෙ ච පන ලොකෙ අග්ගපුග්ගලො සම්මාසම්බුද්ධො තිංසසහස්සමත්තෙහි අභිඤ්ඤාතභික්ඛූහි සද්ධිං විහරති. තං සන්ධාය වුත්තං: **රමණීයං ආවුසො ආනන්ද ගොසිඞ්ගසාලවනන්ති.**

දොසිනාති දොසාපගතා; අබ්භං, මහිකා, ධූමො, රජො, රාහූති ඉමෙහි උපක්කිලෙසෙහි විරහිතාති වුත්තං හොති. **සබ්බපාලි[5]ඵුල්ලාති** සබ්බත්ථ පාලිඵුල්ලා; මූලතො පට්ඨාය යාව අග්ගා අපුප්ඵිතං ඨානං නාම නත්ථි. **දිබ්බා මඤ්ඤෙ ගන්ධා සම්පවන්තීති**[6] දිබ්බා මන්දාර-පුප්ඵ කොවිළාරපාරිච්ඡත්තකචන්දනචුණ්ණගන්ධා විය සමන්තතො පවායන්ති. සක්කසුයාමසන්තුසිතසුනිම්මිතපරනිම්මිත[7]මහාබ්‍රහ්මානං[8] ඔතිණ්ණට්ඨානං[9] විය වායන්තීති වුත්තං හොති.

1. තෙ ද්වෙපි ජනා-A. M2. P2. තෙ ද්වෙ ජනා-B. S. 2. සාරිපුත්තොති-B. S.
3. එවම්පන-L. 4. සමොකිණ්ණං-B S. 5. සබ්බපාලි-E. S.
6. සම්පවන්තන්තීති-L. 7. නිම්මානරතිසුනිම්මිත-L. නිම්මානරතිපරනිම්මිත-S.
8. මහාබ්‍රහ්මදෙවතානං පි-L. 9. නිසින්නට්ඨානං-T1.

කථංරූපෙන ආවුසො ආනන්දාති, ආනන්දත්ථෙරො තෙසං පඤ්චන්නං ථෙරානං සඞ්ඝනවකො; කස්මා ථෙරො තංයෙව පඨමං පුච්ඡතීති? මමායිතත්තා. තෙ හි ද්වෙපි[1] ථෙරා අඤ්ඤමඤ්ඤං මමායිංසු. සාරිපුත්තත්ථෙරො, මයා කත්තබ්බං සත්ථු උපට්ඨානං කරොතීති ආනන්දත්ථෙරං මමායි. ආනන්දත්ථෙරො, භගවතො සාවකානං අග්ගොති සාරිපුත්තත්ථෙරං මමායි; කුලදාරකෙ පබ්බාජෙත්වා සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ උපජ්ඣං ගණ්හාපෙසි. සාරිපුත්තත්ථෙරොපි තථෙව අකාසි. එවං එකමෙකෙන අත්තනො පත්තචීවරං දත්වා පබ්බාජෙත්වා උපජ්ඣං ගණ්හාපිතානි පඤ්ච භික්ඛුසතානි අහෙසුං. ආයස්මා ආනන්දො පණීතානි චීවරාදීනි[2] ලභිත්වා ථෙරස්සෙව දෙති.

එකො කිර බ්‍රාහ්මණො චින්තෙසි: බුද්ධරතනස්ස ච සඞ්ඝරතනස්ස ච පූජා පඤ්ඤායති, කථං නු ඛො ධම්මරතනං පූජිතං නාම හොතීති. සො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා එතමත්ථං පුච්ඡි. භගවා ආහ: සචෙසි[3] බ්‍රාහ්මණ ධම්මරතනං පූජෙතුකාමො, එකං බහුස්සුතං පූජෙහීති. 'බහුස්සුතං භන්තෙ ආචික්ඛථා'ති. 'භික්ඛුසඞ්ඝං පුච්ඡා'ති. සො භික්ඛූ උපසඞ්කමිත්වා, බහුස්සුතං භන්තෙ ආචික්ඛථාති ආහ. 'ආනන්දත්ථෙරො බ්‍රාහ්මණා'ති. බ්‍රාහ්මණො ථෙරං සහස්සග්ඝනිකෙන චීවරෙන[4] පූජෙසි. ථෙරො තං ගහෙත්වා භගවතො සන්තිකං අගමාසි. භගවා කුතො ආනන්ද ලද්ධන්ති ආහ. 'එකෙන භන්තෙ බ්‍රාහ්මණෙන දින්නං; ඉදං පනාහං ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස දාතුකාමො'ති. 'දෙහි ආනන්දා'ති. 'චාරිකං පක්කන්තො භන්තෙ'ති. 'ආගතකාලෙ දෙහී'ති. 'සික්ඛාපදං භන්තෙ පඤ්ඤත්තන්ති. 'කදා පන සාරිපුත්තො ආගමිස්සතී'ති. 'දසාහමත්තෙන භන්තෙ'ති. "අනුජානාමි ආනන්ද දසාහපරමං අතිරෙකචීවරං නික්ඛිපිතු"න්ති සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි. සාරිපුත්තත්ථෙරොපි තථෙව යං කිඤ්චි මනාපං ලභති, තං ආනන්දත්ථෙරස්ස දෙති. එවං තෙ ථෙරා අඤ්ඤමඤ්ඤං මමායිංසු. ඉති මමායිතත්තා පඨමං පුච්ඡි.

අපි ච අනුමතිපුච්ඡා නාමෙසා ඛුද්දකතො පට්ඨාය පුච්ඡිතබ්බා හොති. තස්මා ථෙරො චින්තෙසි: අහං පඨමං ආනන්දං පුච්ඡිස්සාමි. ආනන්දො අත්තනො පටිභානං බ්‍යාකරිස්සති. තතො රෙවතං, අනුරුද්ධං, මහාකස්සපං, මහාමොග්ගල්ලානං පුච්ඡිස්සාමි. මහාමොග්ගල්ලානො අත්තනො පටිභානං බ්‍යාකරිස්සති. තතො පච්ඡාපි ථෙරා මං පුච්ඡිස්සන්ති. අහම්පි අත්තනො පටිභානං බ්‍යාකරිස්සාමි. එත්තාවතාපි අයං ධම්මදෙසනා සිඛාප්පත්තා වෙපුල්ලප්පත්තා න භවිස්සති. අථ මයං සබ්බෙපි දසබලං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡිස්සාම. සත්ථා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන බ්‍යාකරිස්සති. එත්තාවතා අයං ධම්මදෙසනා සිඛාප්පත්තා වෙපුල්ලප්පත්තා භවිස්සති. යථා හි ජනපදෙ උප්පන්නො අට්ටො[5] ගාමභොජකං පාපුණාති. තස්මිං නිච්ඡෙතුං අසක්කොන්තෙ

1. ද්වෙ-L, B, S. 2. චීවරාදීනිපි-L, B. 3. සචෙපි-L, B.
4. තිචීවරෙන-S. 5. අට්ටො උප්පන්නො-A, M2, P2, B, S.

ජනපදභොජකං; තස්මිං අසක්කොන්තෙ මහාවිනිච්ඡය[1]අමච්චං; තස්මිං අසක්කොන්තෙ සෙනාපතිං; තස්මිං අසක්කොන්තෙ උපරාජං; තස්මිං විනිච්ඡිතුං අසක්කොන්තෙ රාජානං පාපුණාති. රඤ්ඤා විනිච්ඡිත-කාලතො පට්ඨාය අඤ්ඤත්ථ අපරාපරං න සඤ්චරති; රාජවචනෙනෙව ඡිජ්ජති. එවමෙව අහං පඨමං ආනන්දං පුච්ඡිස්සාමි-පෙ- අථ මයං ගන්ත්වාපි දසබලං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡිස්සාම. සත්ථා සබ්බඤ්ඤුත-ඤ්ඤාණෙන බ්‍යාකරිස්සති. එත්තාවතා අයං ධම්මදෙසනා සිඛාප්පත්තා වෙපුල්ලප්පත්තා භවිස්සතීති එවං අනුමතිපුච්ඡං පුච්ඡන්තො ථෙරො පඨමං ආනන්දත්ථෙරං පුච්ඡි.

බහුස්සුතො හොතීති බහු අස්ස සුතං හොති; නවඞ්ගං සත්ථු සාසනං පාළිඅනුසන්ධිපුබ්බාපරවසෙන උග්ගහිතං හොතීති අත්ථො. **සුතධරොති** සුතස්ස ආධාරභූතො. යස්ස හි ඉතො ගහිතං ඉතො පලායති, ඡිද්දඝටෙ උදකං විය න තිට්ඨති, පරිසමජ්ඣෙ එකං සුත්තං වා ජාතකං වා කථෙතුං වා වාචෙතුං වා න සක්කොති, අයං න සුතධරො නාම; යස්ස පන උග්ගහිතං බුද්ධවචනං උග්ගහිතකාලසදිසමෙව හොති, දසපි වීසතිම්පි වස්සානි සජ්ඣායං අකරොන්තස්ස න නස්සති, අයං සුතධරො නාම. **සුතසන්නිචයොති** සුතස්ස සන්නිචයභූතො. යස්ස හි සුතං හදයමඤ්ජූසාය සන්නිචිතං[2] සිලාය ලෙඛා විය, සුවණ්ණඝටෙ පක්ඛිත්තසීහවසා විය ච තිට්ඨති, අයං සුතසන්නිචයො නාම.

ධතාති ධතා[3] පගුණා. එකච්චස්ස හි උග්ගහිතබුද්ධවචනං ධතං පගුණං නිච්චලිකං[4] න හොති, අසුකසුත්තං වා ජාතකං වා[5] කථෙහීති වුත්තෙ සජ්ඣායිත්වා සංසන්දිත්වා සමනුග්ගාහිත්වා ජානිස්සාමීති වදති. එකච්චස්ස ධතං පගුණං භවඞ්ගසොතසදිසං හොති, අසුකසුත්තං වා ජාතකං වා කථෙහීති වුත්තෙ, උද්ධරිත්වා තමෙව කථෙති. තං සන්ධාය වුත්තං: ධතාති. **වචසා පරිචිතාති** සුත්තදසක-වග්ගදසක-පණ්ණාසදසකවසෙන[6] වාචාය සජ්ඣායිතා. **මනසානුපෙක්ඛිතාති** චිත්තෙන අනුපෙක්ඛිතා. යස්ස වාචාය සජ්ඣායිතං බුද්ධවචනං මනසා චින්තෙන්තස්ස තත්ථ තත්ථ පාකටං හොති, මහාදීපං ජාලෙත්වා ඨිතස්ස රූපගතං විය පඤ්ඤායති, තං සන්ධායෙතං වුත්තං. **දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධාති** අත්ථතො ච කාරණතො ච පඤ්ඤාය සුප්පටිවිද්ධා.

පරිමණ්ඩලාය පදබ්‍යඤ්ජනායාති එත්ථ පදමෙව අත්ථස්ස බ්‍යඤ්ජනතො පදබ්‍යඤ්ජනං. තං අක්ඛරපාරිපූරිං කත්වා දසවිධබ්‍යඤ්ජනබුද්ධියො[7] අපරිහාපෙත්වා වුත්තං පරිමණ්ඩලං නාම හොති. එවරූපෙහි පදබ්‍යඤ්ජනෙහීති අත්ථො. අපි ච යො භික්ඛු පරිසති[8] ධම්මං දෙසෙන්තො සුත්තං වා ජාතකං වා නික්ඛිපිත්වා අඤ්ඤං උපාරම්භකරං සුත්තං ආහරති, තස්ස උපමං කථෙති, වත්ථුං[9] ඔතාරෙති, එවං ඉදං

1. වි. වජ්ජ-L. S. මහාවිනිච්ඡයං-T2.
2. සන්නිචිතං විය-B. S.
3. ගතා-B. ඨිතා ධතා-S. ඨිතා-E.
4. නිච්චලිතං-S. E.
5. ජාතකං වා ආරභිත්වා-A. M2.
6. දසකානං වසෙන-B. S.
7. බ්‍යඤ්ජනබුද්ධිං-L. බ්‍යඤ්ජනවුද්ධියො-S.
8. පරිසති-B. S.
9. තදත්ථං-ම. ස.

ගහෙත්වා එත්ථ ඛිපන්තො එකප්පහාරෙනෙව පරිහරන්තො කාලං ඤත්වා වුට්ඨහති, නික්ඛිත්තං සුත්තං පන නික්ඛිත්තමත්තමෙව හොති; තස්ස කථා අපරිමණ්ඩලා නාම හොති. යො පන සුත්තං වා ජාතකං වා නික්ඛිපිත්වා බහි එකපදම්පි අගන්ත්වා පාළියා අනුසන්ධිඤ්ච පුබ්බාපරඤ්ච අමක්ඛෙන්තො ආචරියෙහි දින්නනයෙ ඨත්වා, තුලිකාය පරිච්ඡින්දන්තො විය, ගම්භීරමාතිකාය උදකං පෙසෙන්තො විය, පදං කොට්ටෙන්තො සින්ධවාජානීයො විය ගච්ඡති, තස්ස කථා පරිමණ්ඩලා නාම හොති. එවරූපිං කථං සන්ධාය, පරිමණ්ඩලෙහි පදබ්‍යඤ්ජනෙහීති වුත්තං,

අප්පබද්ධායාති[1] එත්ථ, යො භික්ඛු ධම්මං කථෙන්තො සුත්තං වා ජාතකං වා ආරභිත්වා, ආරද්ධකාලතො පට්ඨාය තුරිතතුරිතො, අරණිං මන්ථෙන්තො විය, උණ්හඛාදනීයං ඛාදන්තො විය, පාළියා අනුසන්ධිං පුබ්බාපරෙසු ගහිතං[2] ගහිතමෙව, අගහිතං අගහිතමෙව ච කත්වා පුරාණපණ්ණන්තරෙසු චරමානං ගොධං උට්ඨාපෙන්තො විය තත්ථ තත්ථ පහරන්තො ඔසාපෙත්වා[3] උට්ඨාය ගච්ඡති; යො පි ධම්මං කථෙන්තො කාලෙන සීඝං කාලෙන මන්දං, කාලෙන මහාසද්දං, කාලෙන ඛුද්දකසද්දං කරොති, යථා පෙතග්ගි කාලෙන ජලති, කාලෙන නිබ්බායති, එවං පෙතධම්මකථිකො නාම හොති, පරිසාය උට්ඨාතුකාමාය පුනප්පුනං ආරභති; යොපි කථෙන්තො තත්ථ තත්ථ විත්ථායති, නිත්ථුනන්තො[4] විය, කන්දන්තො විය කථෙති; ඉමෙසං සබ්බෙසම්පි කථා පබද්ධා[5] නාම හොති. යො පන සුත්තං ආරභිත්වා ආචරියෙහි දින්නනයෙ ඨිතො අබ්බොච්ඡින්නධාරං කත්වා නදීසොතං විය පවත්තෙන්තො, ආකාසගඞ්ගතො භස්සමාන-උදකං විය නිරන්තරකථං පවත්තෙන්තො, තස්ස කථා අප්පබද්ධා[6] හොති. තං සන්ධාය වුත්තං: අප්පබද්ධායාති.

අනුසයසමුග්ඝාතායාති සත්තන්නං අනුසයානං සමුග්ඝාතත්ථාය. එවරූපෙනාති එවරූපෙන බහුස්සුතෙන භික්ඛුනා. තථාරූපෙනෙව භික්ඛුසතෙන භික්ඛුසහස්සෙන වා, සඞ්ඝාටිකණ්ණෙන වා සඞ්ඝාටිකණ්ණං, පල්ලඞ්කෙන වා පල්ලඞ්කං ආහච්ච නිසින්නෙන ගොසිඞ්ගසාලවනං සොභෙය්‍ය. ඉමිනා නයෙන සබ්බවාරෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො.

පටිසල්ලාණං අස්ස ආරාමොති පටිසල්ලාණාරාමො. පටිසල්ලාණෙ රතොති පටිසල්ලාණරතො. සහස්සං ලොකානන්ති සහස්සං ලොකධාතූනං. එත්තකං හි ථෙරස්ස ධුවසෙවනං ආවජ්ජනපටිබද්ධං; ආකඞ්ඛමානො පන ථෙරො අනෙකානිපි චක්කවාළසතසහස්සානි ඔලොකෙතියෙව. උපරිපාසාදවරගතොති සත්තභූමිකස්ස වා නවභූමිකස්ස වා පාසාදවරස්ස[7] උපරි ගතො. සහස්සං නෙමිමණ්ඩලානං ඔලොකෙය්‍යාති පාසාදපරිවෙණෙ නාභියා පතිට්ඨිතානං නෙමිවට්ටියා නෙමිවට්ටිං ආහච්ච ඨිතානං නෙමිමණ්ඩලානං සහස්සං වාතපානං විවරිත්වා ඔලොකෙය්‍ය. තස්ස නාභියොපි පාකටා හොන්ති, අරාපි

1. අනුපබන්ධායාති-B. S. 2. ගහිතං පුන-L. 3. ඔසාපෙන්තො-B. S.
4. නිත්ථුනන්තො-B. S. 5. අප්පබද්ධා-B. S. 6. අනුපබන්ධා-B. S.
7. සත්තභූමිකස්ස පාසාදවරස්ස-L.

අරන්තරානිපි නෙමියොපි. එවමෙව ඛො ආවුසොති එවං අයම්පි දිබ්බචක්ඛුකො භික්ඛු දිබ්බෙන චක්ඛුනා අතික්කන්තමානුසකෙන සහස්සං ලොකානං ඔලොකෙති. තස්ස පාසාදෙ ඨිතපුරිසස්ස චක්කනාභියො විය, චක්කවාළසහස්සෙ[1] සිනෙරුසහස්සං පාකටං හොති; අරා විය දීපා පාකටා හොන්ති; අරන්තරානි විය දීපට්ඨකමනුස්සා පාකටා හොන්ති; නෙමියො විය චක්කවාළපබ්බතා පාකටා හොන්ති.

ආරඤ්ඤකොති සමාදින්නආරඤ්ඤකධුතඞ්ගො. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. නො ච සංසාදෙන්තීති න ඔසාදෙන්ති. සහෙතුකං හි සකාරණං කත්වා පඤ්හං පුච්ඡිතුම්පි විස්සජ්ජෙතුම්පි අසක්කොන්තා සංසාදෙන්ති නාම. එවං න කරොන්තීති[2] අත්ථො. පවත්තනී හොතීති නදීසොතොදකං විය පවත්තති. යාය විහාරසමාපත්තියාති යාය ලොකියාය වා ලොකුත්තරාය වා විහාරසමාපත්තියා.

සාධු සාධු සාරිපුත්තාති අයං සාධුකාරො ආනන්දත්ථෙරස්ස දින්නො. සාරිපුත්තත්ථෙරෙන පන සද්ධිං භගවා ආලපති. එස නයො සබ්බත්ථ. යථා තං ආනන්දොව වාති යථා ච[3] සම්මා බ්‍යාකරමානො බ්‍යාකරෙය්‍ය, එවං බ්‍යාකතං ආනන්දෙන, අත්තනො අනුච්ඡවිකමෙව අජ්ඣාසයානුරූපමෙව බ්‍යාකතන්ති අත්ථො. ථෙරො හි[4] අත්තනාපි බහුස්සුතො; අජ්ඣාසයොපිස්ස එවං ඨිතො: අහො වත සාසනෙ සබ්‍රහ්මචාරී බහුස්සුතා භවෙය්‍යුන්ති.

කස්මා? බහුස්සුතස්ස හි කප්පියාකප්පියං, සාවජ්ජානවජ්ජං, ගරුකලහුකං, සතෙකිච්ඡ-අතෙකිච්ඡං පාකටං හොති. බහුස්සුතො ච උග්ගහිතබුද්ධවචනං ආවජ්ජිත්වා, ඉමස්මිං ඨානෙ සීලං කථිතං, ඉමස්මිං සමාධි, ඉමස්මිං විපස්සනා, ඉමස්මිං මග්ගඵලනිබ්බානානීති සීලස්ස ආගතට්ඨානෙ සීලං පූරෙත්වා, සමාධිස්ස ඨානෙ[5] සමාධිං පූරෙත්වා, විපස්සනාට්ඨානෙ විපස්සනං ගබ්භං ගණ්හාපෙත්වා මග්ගං භාවෙත්වා ඵලං සච්ඡිකරොති. තස්මා ථෙරස්ස එවං අජ්ඣාසයො හොති: අහො වත[6] සබ්‍රහ්මචාරී එකං වා ද්වෙ වා තයො වා චත්තාරො වා පඤ්ච වා නිකායෙ උග්ගණ්හිත්වා ආවජ්ජන්තා සීලාදීනං ආගතට්ඨානෙසු සීලාදීනි පූරෙන්තා[7] අනුක්කමෙන මග්ගඵලනිබ්බානානි සච්ඡිකරෙය්‍යුන්ති. සෙසවාරෙසුපි එසෙව නයො.

ආයස්මා හි රෙවතො ඣානජ්ඣාසයො ඣානාභිරතො. තස්ස[8] එවං හොති: අහො වත සබ්‍රහ්මචාරී එකකා[9] නිසීදිත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා ඣානපදට්ඨානං විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ලොකුත්තරධම්මං සච්ඡිකරෙය්‍යුන්ති. තස්මා එවං බ්‍යාකාසි.

---

1. සහස්සෙසු-A. M2. P1. සහස්සෙසි-S. 2. න කරොන්තීති-S.
3. යථා ආනන්දො-L; යථ ආනන්දොව-S; යථා ආනන්දොව-P
4. ථෙරොපි-L; ආනන්දත්ථෙරො හි-B, S.
5. සමාධිට්ඨානෙ-M2, T1; ආගතට්ඨානෙ-B. S. 6. අහො වත මෙ-S.
7. පරිපූරෙන්තා-A. M2, P2; පූරෙන්තා-T1; පරිපූරෙත්වා-B, S.
8. තස්මාස්ස-B; තස්මා තස්ස-S. 9. සබ්‍රහ්මචාරි-L; එකිකා-B, S.

ආයස්මා අනුරුද්ධො දිබ්බචක්ඛුකො. තස්ස එවං හොති: අහො වත සබ්‍රහ්මචාරී ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා දිබ්බෙන චක්ඛුනා අනෙකෙසු චක්කවාළසහස්සෙසු චවමානෙ ච උපපජ්ජමානෙ ච සත්තෙ දිස්වා වට්ටභයෙන චිත්තං සංවෙජෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ලොකුත්තරධම්මං සච්ඡිකරෙය්‍යුන්ති. තස්මා එවං බ්‍යාකාසි.

ආයස්මා මහාකස්සපො ධුතවාදො. තස්ස එවං හොති: අහො වත සබ්‍රහ්මචාරී ධුතවාදා හුත්වා ධුතඞ්ගානුභාවෙන පච්චයතණ්හං[1] මිලාපෙත්වා අපරෙපි නානප්පකාරෙ කිලෙසෙ ධුනිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ලොකුත්තරධම්මං සච්ඡිකරෙය්‍යුන්ති. තස්මා එවං බ්‍යාකාසි.

ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො සමාධිපාරමියා[2] මත්ථකං පත්තො. සුඛුමං පන චිත්තන්තරං ඛන්ධන්තරං ධාතන්තරං ආයතනන්තරං, ඣානොක්කන්තිකං, ආරම්මණොක්කන්තිකං, අඞ්ගවවත්ථානං, ආරම්මණවවත්ථානං, අඞ්ගසඞ්කන්තිං[3], ආරම්මණසඞ්කන්තිං[3], එකතොවඩ්ඪනං, උභතොවඩ්ඪනන්ති අභිධම්මිකධම්මකථිකස්සෙව[4] පාකටං. අනභිධම්මිකො හි ධම්මං කථෙන්තො, අයං සකවාදො, අයං පරවාදොති න ජානාති; සකවාදං දීපෙස්සාමීති පරවාදං දීපෙති; පරවාදං දීපෙස්සාමීති සකවාදං දීපෙති; ධම්මන්තරං විසංවාදෙති. අභිධම්මිකො සකවාදං සකවාදනියාමෙනෙව, පරවාදං පරවාදනියාමෙනෙව දීපෙති; ධම්මන්තරං න විසංවාදෙති. තස්මා ථෙරස්ස එවං හොති: අහො වත සබ්‍රහ්මචාරී අභිධම්මිකා හුත්වා සුඛුමෙසු ඨානෙසු ඤාණං ඔතාරෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ලොකුත්තරධම්මං සච්ඡිකරෙය්‍යුන්ති. තස්මා එවං බ්‍යාකාසි.

ආයස්මා සාරිපුත්තො පඤ්ඤාපාරමියා මත්ථකං පත්තො. පඤ්ඤවා යෙව ච චිත්තං අත්තනො වසෙ වත්තෙතුං සක්කොති, න දුප්පඤ්ඤො. දුප්පඤ්ඤො හි උප්පන්නුප්පන්නස්ස චිත්තස්ස වසෙ වත්තිත්වා[5] ඉතො චිතො ච විප්ඵන්දිත්වාපි කතිපාහෙනෙව ගිහිභාවං පත්වා අනයබ්‍යසනං පාපුණාති. තස්මා ථෙරස්ස එවං හොති: අහො වත සබ්‍රහ්මචාරී අචිත්තවසිකා හුත්වා චිත්තං අත්තනො වසෙ වත්තෙත්වා සබ්බාතස්ස විසෙවිතවිසූකායිතවිප්ඵන්දිතානි භඤ්ජිත්වා ඊසකම්පි බහි නික්ඛමිතුං අදෙන්තා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ලොකුත්තරධම්මං සච්ඡිකරෙය්‍යුන්ති. තස්මා එවං බ්‍යාකාසි.

සබ්බෙසං වො සාරිපුත්ත සුභාසිතං පරියායෙනාති සාරිපුත්ත යස්මා සඞ්ඝාරාමස්ස නාම බහුස්සුතභික්ඛූහිපි සොභනකාරණං අත්ථි; ඣානාභිරතෙහිපි, දිබ්බචක්ඛුකෙහිපි, ධුතවාදෙහිපි, අභිධම්මිකෙහිපි, අචිත්තවසිකෙහිපි සොභනකාරණං අත්ථි; තස්මා සබ්බෙසං වො සුභාසිතං පරියායෙන, තෙන තෙන[6] කාරණෙන සුභාසිතමෙව, නො

1. සප්පච්චයතණ්හං-B. S.
2. සමාධිපාරිපූරියා-B. S.
3. සංඛිත්තං-L; සඞ්ඛන්තිං-E.
4. අභිධම්මිකස්සෙව-L.
5. වත්තෙත්වා-A. M2. P2. S.
6. තෙන-A. S.

දුක්ඛායිතං. අපි ච මමපි[1] සුණාථාති අපි ච මමාපි වචනං සුණාථ. න තාවාහං ඉමං පල්ලඞ්කං භින්දිස්සාමීති න තාව අහං ඉමං චතුරඞ්ගවීරියං අධිට්ඨාය ආභුජිතපල්ලඞ්කං භින්දිස්සාමි, න මොචෙස්සාමීති අත්ථො.

ඉදං කිර භගවා පරිපාකගතෙ ඤාණෙ[2] රජ්ජසිරිං පහාය කතාභිනික්ඛමනො අනුපුබ්බෙන බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ චතුරඞ්ගවීරියං අධිට්ඨාය යං අපරාජිතපල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා දළ්හසමාදානො හුත්වා නිසින්නො තිණ්ණං මාරානං මත්ථකං භින්දිත්වා[3] පච්චූසසමයෙ දසසහස්සලොකධාතුං උන්නාදෙන්තො සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං පටිවිජ්ඣි, තං අත්තනො මහාබොධිපල්ලඞ්කං සන්ධාය එවමාහ.

අපි ච පච්ඡිමං ජනතං අනුකම්පමානොපි පටිපත්තිසාරං පුථුජ්ජනකල්‍යාණකං දස්සෙන්තො එවමාහ. පස්සති හි භගවා අනාගතෙ එවං අජ්ඣාසයා කුලපුත්තා ඉති පටිසඤ්චික්ඛිස්සන්ති: භගවා මහාගොසිඞ්ගසුත්තං කථෙන්තො, ඉධ සාරිපුත්ත භික්ඛු පච්ඡාභත්තං-පෙ-එවරූපෙන ඛො සාරිපුත්ත භික්ඛුනා ගොසිඞ්ගසාලවනං සොභෙය්‍යාති ආහ; මයං භගවතො අජ්ඣාසයං ගණ්හිස්සාමාති පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තා චතුරඞ්ගවීරියං අධිට්ඨාය දළ්හසමාදානා හුත්වා අරහත්තං අප්පත්වා ඉමං පල්ලඞ්කං න භින්දිස්සාමාති සමණධම්මං කාතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති; තෙ එවං පටිපන්නා කතිපාහෙනෙව ජාතිජරාමරණස්ස අන්තං කරිස්සන්තීති. ඉමං[4] පච්ඡිමං ජනතං අනුකම්පමානො පටිපත්තිසාරං පුථුජ්ජනකල්‍යාණකං දස්සෙන්තො එවමාහ.

එවරූපෙන ඛො සාරිපුත්ත භික්ඛුනා ගොසිඞ්ගසාලවනං සොභෙය්‍යාති සාරිපුත්ත එවරූපෙන භික්ඛුනා නිප්පරියායෙනෙව ගොසිඞ්ගසාලවනං සොභෙය්‍යාති යථානුසන්ධිනාව දෙසනං නිට්ඨාපෙසීති.

මහාගොසිඞ්ගසුත්තං දුතියං.

---

1. 4. 3.

එවමෙව සුතන්ති මහාගොපාලකසුත්තං. තත්ථ තිස්සො කථා: එකනාළිකා, චතුරස්සා, නිසින්නවත්තිකාති. තත්ථ පාළිං වත්වා එකෙකපදස්ස අත්ථකථනං එකනාළිකා නාම. අපණ්ඩිතගොපාලකං දස්සෙත්වා අපණ්ඩිතභික්ඛුං දස්සෙත්වා පණ්ඩිතගොපාලකං දස්සෙත්වා පණ්ඩිතභික්ඛුං දස්සෙත්වාති චතුක්කං බන්ධිත්වා කථනං චතුරස්සා නාම. අපණ්ඩිතගොපාලකං දස්සෙත්වා පරියොසානගමනං, අපණ්ඩිතභික්ඛුං දස්සෙත්වා පරියොසානගමනං, පණ්ඩිතගොපාලකං දස්සෙත්වා පරියොසානගමනං, පණ්ඩිතභික්ඛුං දස්සෙත්වා පරියොසානගමනන්ති අයං නිසින්නවත්තිකා නාම. අයං ඉධ සබ්බාචරියානං ආචිණ්ණා.

---

1. මමාපි-S. E. 2. ගතෙන ඤාණෙන-B. S. 3. මද්දිත්වා-L. 4. ඉති-L.

එකාදසහි භික්ඛවෙ අඞ්ගෙහීති එකාදසහි අගුණකොට්ඨාසෙහි. **ගොගණන්ති** ගොමණ්ඩලං. **පරිහරිතුන්ති** ගහෙත්වා විචරිතුං. **ඵාතිකාතුන්ති** වඩ්ඪිං ආපාදෙතුං.

ඉධාති ඉමස්මිං ලොකෙ. **න රූපඤ්ඤූ හොතීති** ගණනතො වා වණ්ණතො වා රූපං න ජානාති. ගණනතො න ජානාති නාම, අත්තනො ගුන්නං සතං වා සහස්සං වාති සඞ්ඛ්‍යං න ජානාති. සො ගාවීසු හටාසු වා පලාතාසු වා ගොගණං ගණෙත්වා, අජ්ජ එත්තිකා න දිස්සන්තීති ද්වෙ තීණි ගාමන්තරානි වා අටවිං වා විචරන්තො න පරියෙසති; අඤ්ඤෙසං ගාවීසු අත්තනො ගොගණං පවිට්ඨාසුපි ගොගණං ගණෙත්වා ඉමා එත්තිකා ගාවො න අම්හාකන්ති යට්ඨියා පොථෙත්වා න නීහරති; තස්ස නට්ඨා ගාවියො නට්ඨාව හොන්ති; පරගාවියො ගහෙත්වා චරති; ගොසාමිකා දිස්වා, අයං එත්තකං කාලං අම්හාකං ධෙනුං දුහීති තජ්ජෙත්වා අත්තනො ගාවියො ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති. තස්ස ගොගණොපි පරිහායති; පඤ්චගොරසපරිභොගතොපි පරිබාහිරො හොති. වණ්ණතො න ජානාති නාම, එත්තිකා,[1] ගාවො සෙතා, එත්තිකා රත්තා, එත්තිකා කාළා, එත්තිකා පාටලාති[2] න ජානාති. සො ගාවීසු හටාසු වා පලාතාසු වා-පෙ-පඤ්චගොරසපරිභොගතොපි පරිබාහිරො හොති.

න ලක්ඛණකුසලොති ගාවීනං සරීරෙ කතං ධනුසත්තිසූලාදිභෙදලක්ඛණං න ජානාති. සො ගාවීසු හටාසු වා පලාතාසු වා, අජ්ජ අසුකලක්ඛණා ච අසුකලක්ඛණා ච ගාවො න දිස්සන්තීති-පෙ-පඤ්චගොරසපරිභොගතොපි පරිබාහිරො හොති.

න ආසාටිකං සාටෙතාති ගුන්නං ඛාණුකණ්ටකාදීහි පහටට්ඨානෙසු වණො හොති; තත්ථ නීලමක්ඛිකා අණ්ඩකානි ඨපෙන්ති;[3] තෙසං ආසාටිකාති නාමං. තානි දණ්ඩකෙන අපනෙත්වා භෙසජ්ජං දාතබ්බං හොති. බාලගොපාලකො තථා න කරොති. තෙන වුත්තං: **න ආසාටිකං සාටෙතා හොතීති**. තස්ස ගුන්නං වණා වඩ්ඪන්ති, ගම්භීරා හොන්ති, පාණකා කුච්ඡිං පවිසන්ති. ගාවො ගෙලඤ්ඤාභිභූතා නෙව යාවදත්ථං තිණානි ඛාදිතුං, න පානීයං පාතුං සක්කොන්ති. තථා ගුන්නං ඛීරං ඡිජ්ජති; ගොණානං ජවො හායති; උභයෙසං ජීවිතන්තරායොපි හොති. එවමස්ස ගොගණොපි පරිහායති; පඤ්චගොරසතොපි පරිබාහිරො හොති.

න වණං පටිච්ඡාදෙතා හොතීති ගුන්නං වුත්තනයෙනෙව සඤ්ජාතෙ වණෙ භෙසජ්ජං දත්වා වාකෙන වා චීරකෙන වා බන්ධිත්වා පටිච්ඡාදෙතබ්බො හොති. බාලො ගොපාලකො තථෙවං[4] න කරොති. අවස්සං[5] ගුන්නං වණෙහි යූසා පග්ඝරන්ති. තා අඤ්ඤමඤ්ඤං නිඝංසෙන්ති; තෙන අඤ්ඤෙසම්පි වණා ජායන්ති. එවං ගාවො ගෙලඤ්ඤාභිභූතා නෙව යාවදත්ථං තිණානි ඛාදිතුං-පෙ-පරිබාහිරො හොති.

---

1. එත්තකං-B. S. (සබ්බත්ථ) 2. කබලා, එත්තකා නීලාති-B. S.
3. අණ්ඩානි වා පාතෙන්ති-S; අණ්ඩානි ඨපෙන්ති-E. 4. තථා-B, S.
5. අථස්ස-B, S.

න ධූමං කත්තා හොතීති අන්තොවස්සෙ ඩංසමකසාදීනං උප්පන්න[1]කාලෙ ගොගණෙ වජං පවිට්ඨෙ තත්ථ තත්ථ ධූමො කාතබ්බො හොති. අපණ්ඩිතො ගොපාලකො තං න කරොති. ගොගණො සබ්බරත්තිං ඩංසාදීහි උපද්දුතො නිද්දං අලභිත්වා පුන දිවසෙ අරඤ්ඤෙ තත්ථ තත්ථ රුක්ඛමූලාදීසු නිපජ්ජිත්වා නිද්දායති; නෙව යාවදත්ථං තිණානි ඛාදිතුං-පෙ-පරිබාහිරො හොති.

න තිත්ථං ජානාතීති තිත්ථං සමන්ති වා විසමන්ති වා සගාහන්ති වා නිග්ගාහන්ති වා න ජානාති. සො අතිත්ථෙන ගාවියො ඔතාරෙති. තාසං විසමතිත්ථෙ පාසාණාදීනි අක්කමන්තීනං පාදා භිජ්ජන්ති. සගාහං ගම්භීරං තිත්ථං ඔතිණ්ණා කුම්භීලාදයො ගාහා ගණ්හන්ති; අජ්ජ එත්තිකා[2] ගාවො නට්ඨා, අජ්ජ එත්තිකාති වත්තබ්බතං ආපජ්ජන්ති.[3] එවමස්ස ගොගණොපි පරිහායති; පඤ්චගොරසතොපි පරිබාහිරො හොති.

න පීතං ජානාතීති ගොපාලකෙන හි ඉමාය ගාවියා පීතං, ඉමාය න පීතං, ඉමාය පානීයතිත්ථෙ ඔකාසො ලද්ධො, ඉමාය න ලද්ධොති එවං පීතං ජානිතබ්බං හොති. අයං පන දිවසභාගං අරඤ්ඤෙ ගොගණං රක්ඛිත්වා පානීයං පායෙස්සාමීති නදිං වා තළාකං වා ගහෙත්වා ගච්ඡති. තත්ථ මහාඋසභා ච බලවගාවියො ච දුබ්බලාහි චෙව මහල්ලකාහි ච ගොරූපාහි සිඞ්ගෙහි වා ඵාසුකාහි වා පහරිත්වා අත්තනො ඔකාසං කත්වා උරප්පමාණං උදකං පවිසිත්වා යථාකාමං පිවන්ති. අවසෙසා ඔකාසං අලභමානා තීරෙ ඨත්වා කලලමිස්සකං උදකං පිවන්ති වා, අපීතා එව වා හොන්ති. අථ සො ගොපාලකො පිට්ඨියං පහරිත්වා පුන අරඤ්ඤං පවෙසෙති. තත්ථ අපීතගාවියො පිපාසාය සුක්ඛමානා යාවදත්ථං තිණානි ඛාදිතුං න සක්කොන්ති. තත්ථ ගුන්නං ඛීරං ඡිජ්ජති; ගොණානං[4] ජවො හායති-පෙ-පරිබාහිරො හොති.

න වීථිං ජානාතීති අයං මග්ගො ඛෙමො,[5] අයං විසමො සාසඞ්කො සප්පටිභයොති න ජානාති. සො සමං ඛෙමං මග්ගං වජ්ජෙත්වා ගොගණං ඉතරං මග්ගං පටිපාදෙති. තත්ථ ගාවො සීහබ්‍යග්ඝාදීනං ගන්ධෙන, චොරපරිස්සයෙන වා[6] අභිභූතා භන්තමිගසප්පටිභාගා ගීවං උක්ඛිපිත්වා තිට්ඨන්ති; නෙව යාවදත්ථං තිණානි ඛාදන්ති, න පානීයං[7] පිවන්ති. තත්ථ ගුන්නං ඛීරං ඡිජ්ජති-පෙ-පරිබාහිරො හොති.

න ගොචරකුසලො හොතීති ගොපාලකෙන හි ගොචරකුසලෙන භවිතබ්බං; පඤ්චාහිකවාරො වා සත්තාහිකවාරො වා ජානිතබ්බො; එකදිසාය ගොගණං චාරෙත්වා[8] පුන දිවසෙ තත්ථ න චාරෙතබ්බො. මහතා හි ගොගණෙන චිණ්ණට්ඨානං භෙරිතලං විය සුද්ධං හොති, නිත්තිණං; උදකම්පි ආලුළීයති. තස්මා පඤ්චමෙ වා සත්තමෙ වා

1. උස්සන්න-B. S. 2. එත්තකා-S. 3. ආපජ්ජති-B, S.
4. ගොගණානං-L. S. E. 5. සමො-L. 6. පරිස්සයෙන ච-L.
7. උදකං-S. 8. චරාපෙත්වා-A, M2, P2.

දිවසෙ පුන තත්ථ වාරෙතුං වට්ටති. එත්තකෙන හි තිණම්පි පටිවිරූහති, උදකම්පි පසීදති. අයං පන ඉමං පඤ්චාහිකවාරං වා සත්තාහිකවාරං වා න ජානාති; දිවසෙ දිවසෙ රක්ඛිතට්ඨානෙයෙව රක්ඛති. අථස්ස ගොගණො හරිතතිණං න ලභති; සුක්ඛතිණං ඛාදන්තො කලලමිස්සකං උදකං පිවති. තත්ථ ගුන්නං ඛීරං ජීජ්ජති-පෙ-පරිබාහිරො හොති.

අනවසෙසදොහී ච හොතීති පණ්ඩිතමහාපාලකෙන යාව වච්ඡකස්ස මංසලොහිතං සණ්ඨාති තාව එකං ද්වෙ ථනෙ ඨපෙත්වා සාවසෙසදොහිනා භවිතබ්බං. අයං වච්ඡකස්ස කිඤ්චි අසෙසෙත්වා දුහති. ඛීරපකො වච්ඡො ඛීරපිපාසාය සුක්ඛති; සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තො කම්පමානො මාතු පුරතො පතිත්වා කාලං කරොති. මාතා පුත්තකං දිස්වා, මය්හං පුත්තකො අත්තනො මාතුපි ඛීරං පාතුං න ලභතීති පුත්තසොකෙන න යාවදත්ථං තිණානි ඛාදිතුං, න පානීයං පාතුං සක්කොති; ථනෙසු ඛීරං ජීජ්ජති. එවමස්ස ගොගණොපි පරිහායති; පඤ්චගොරසතොපි පරිබාහිරො හොති.

ගුන්නං පිතුට්ඨානං කරොන්තීති ගොපිතරො. ගාවො පරිණයන්ති, යථාරුචිං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තීති ගොපරිණායකා. න අතිරෙකපූජායාති පණ්ඩිතො හි ගොපාලකො එවරූපෙ උසභෙ අතිරෙකපූජාය පූජෙති: පණීතං ගොභත්තං දෙති; ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලිකෙහි මණ්ඩෙති; මාලං පිළන්ධෙති; සිඞ්ගෙසු සුවණ්ණරජතකොසකෙ ඨපෙති; රත්තිං පදීපං ජාලෙත්වා චෙලවිතානස්ස හෙට්ඨා සයාපෙති. අයං පන තතො එකසක්කාරම්පි න කරොති. උසභා අතිරෙකපූජං අලභමානා ගොගණං න රක්ඛන්ති, පරිස්සයං න වාරෙන්ති. එවමස්ස ගොගණොපි පරිහායති; පඤ්චගොරසතොපි පරිබාහිරො හොති.

ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ. න රූපඤ්ඤූ හොතීති, "චත්තාරි මහාභූතානි චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූප"න්ති[1] එවං වුත්තරූපං ද්වීහාකාරෙහි න ජානාති; ගණනතො වා සමුට්ඨානතො වා. ගණනතො න ජානාති නාම, චක්ඛායතනං, සොත-ඝාන-ජිව්හා-කාය-රූප-සද්ද-ගන්ධ-රස-ඵොට්ඨබ්බායතනං, ඉත්ථින්ද්‍රියං, පුරිසින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, කායවිඤ්ඤත්ති, වචීවිඤ්ඤත්ති, ආකාසධාතු, ආපොධාතු, රූපස්ස ලහුතා මුදුතා කම්මඤ්ඤතා, උපචයො සන්තති ජරතා, රූපස්ස අනිච්චතා, කබලීකාරො ආහාරොති එවං පාළියං ආගතා පඤ්චවීසති රූපකොට්ඨාසානි න ජානාති. සෙය්‍යථාපි සො ගොපාලකො ගණනතො ගුන්නං රූපං න ජානාති තදූපමො අයං භික්ඛු[2] ගණනතො රූපං අජානන්තො රූපං පරිග්ගහෙත්වා අරූපං වවත්ථපෙත්වා රූපාරූපං පරිග්ගහෙත්වා පච්චයං සල්ලක්ඛෙත්වා ලක්ඛණං ආරොපෙත්වා කම්මට්ඨානං මත්ථකං පාපෙතුං න සක්කොති.[3] සො, යථා තස්ස මහාපාලකස්ස

1. චත්තාරි මහාභූතානීති-L, B. S. 2. භික්ඛු සො-L. B. S.
3. සො ගණනතො රූපං අජානන්තො රූපං වවත්ථපෙත්වා පරිග්ගහෙත්වා, පච්චයං සල්ලක්ඛෙත්වා ලක්ඛණං ආරොපෙත්වා අරූපං වවත්ථපෙත්වා අරූපං පරිග්ගහෙත්වා පච්චයං සල්ලක්ඛෙත්වා ලක්ඛණං ආරොපෙත්වා කම්මට්ඨානං මත්ථකං පාපෙතුං න සක්කොති-S.

ගොගණො න වඩ්ඪති, එවං ඉමස්මිං සාසනෙ සීලසමාධිවිපස්සනා-මග්ගඵලනිබ්බානෙහි න වඩ්ඪති, යථා ච සො ගොපාලකො පඤ්චහි ගොරසෙහි පරිබාහිරො හොති, එවං අසෙඛෙන සීලක්ඛන්ධෙන, අසෙඛෙන සමාධි-පඤ්ඤා-විමුත්ති-විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධෙනාති පඤ්චහි ධම්මක්ඛන්ධෙහි පරිබාහිරො හොති. සමුට්ඨානතො න ජානාති නාම, එත්තකං රූපං එකසමුට්ඨානං, එත්තකං ද්විසමුට්ඨානං, එත්තකං තිසමුට්ඨානං, එත්තකං චතුසමුට්ඨානං, එත්තකං න කුතොචි සමුට්ඨාතීති න ජානාති. සෙය්‍යථාපි සො ගොපාලකො වණ්ණතො ගුන්නං රූපං න ජානාති, තදූපමො අයං භික්ඛු සමුට්ඨානතො රූපං අජානන්තො රූපං පරිග්ගහෙත්වා අරූපං වවත්ථපෙත්වා-පෙ-පරිබාහිරො හොති.

න ලක්ඛණකුසලො හොතීති, "කම්මලක්ඛණො බාලො, කම්මලක්ඛණො පණ්ඩිතො"ති එවං වුත්තං කුසලාකුසලකම්මං පණ්ඩිත-බාලලක්ඛණන්ති න ජානාති. සො එවං අජානන්තො න බාලෙ වජ්ජෙත්වා[1] පණ්ඩිතෙ සෙවති[2], බාලෙ වජ්ජෙත්වා[3] පණ්ඩිතෙ අසෙවන්තො කප්පියාකප්පියං, කුසලාකුසලං, සාවජ්ජානවජ්ජං, ගරුකලහුකං, සතෙකිච්ඡාතෙකිච්ඡං, කාරණාකාරණං න ජානාති. තං අජානන්තො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා වඩ්ඪෙතුං න සක්කොති. සො, යථා තස්ස ගොපාලකස්ස ගොගණො න වඩ්ඪති, එවං ඉමස්මිං සාසනෙ යථාවුත්තෙහි සීලාදීහි න වඩ්ඪති; ගොපාලකො විය පඤ්චහි ගොරසෙහි, පඤ්චහි යථාවුත්තෙහි ධම්මක්ඛන්ධෙහි පරිබාහිරො හොති.

න ආසාටිකං සාටෙතා හොතීති, 'උප්පන්නං කාමවිතක්ක"න්ති එවං වුත්තෙ කාමවිතක්කාදයො න විනොදෙති. සො ඉමං අකුසලවිතක්කං ආසාටිකං අසාටෙත්වා විතක්කවසිකො හුත්වා විචරන්තො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා වඩ්ඪෙතුං න සක්කොති. සො, යථා තස්ස ගොපාලකස්ස-පෙ-පරිබාහිරො හොති.

න වණං පටිච්ඡාදෙතා හොතීති, "චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නිමිත්තග්ගාහී හොතී"ති ආදිනා නයෙන සබ්බාරම්මණෙසු නිමිත්තං ගණ්හන්තො, යථා සො ගොපාලකො වණං න පටිච්ඡාදෙති, එවං සංවරං න සම්පාදෙති. සො විවටද්වාරො විචරන්තො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා වඩ්ඪෙතුං න සක්කොති-පෙ-පරිබාහිරො හොති.

න ධූමං කත්තා හොතීති යො ගොපාලකො ධූමං විය, ධම්මදෙසනාධූමං න කරොති; ධම්මකථං වා සරභඤ්ඤං වා උපනිසින්නකකථං වා අනුමොදනං වා න කරොති. තතො නං මනුස්සා, බහුස්සුතො ගුණවාති න ජානන්ති. තෙ ගුණාගුණං අජානන්තා චතූහි පච්චයෙහි

1. අජානන්තො බාලෙ අවජ්ජෙත්වා-S. 2. න සෙවති-S.
3. අවජ්ජෙත්වා-S.

සඞ්ගහං න කරොන්ති. සො පච්චයෙහි කිලමමානො බුද්ධවචනං සජ්ඣායං කාතුං. වත්තපටිපත්තිං[1] පූරෙතුං, කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා වඩ්ඪෙතුං න සක්කොති-පෙ-පරිබාහිරො හොති.

න තිත්ථං ජානාතීති තිත්ථභූතෙ බහුස්සුතභික්ඛූ න උපසඞ්කමති. අනුපසඞ්කමන්තො, ඉදං භන්තෙ බ්‍යඤ්ජනං කථං රොපෙතබ්බං, ඉමස්ස භාසිතස්ස කො අත්ථො, ඉමස්මිං ඨානෙ පාළි කිං වදති, ඉමස්මිං ඨානෙ අත්ථො කිං දීපෙතීති එවං න පරිපුච්ඡති, න පරිපඤ්හති. න ජානාපෙතීති අත්ථො. තස්ස තෙ එවං අපරිපුච්ඡතො අවිවටඤ්චෙව න විවරන්ති, භාජෙත්වා න දෙසෙන්ති; අනුත්තානීකතඤ්ච න උත්තානී කරොන්ති, අපාකටං පාකටං න කරොන්ති. **අනෙකවිහිතෙසු ච කඞ්ඛාඨානියෙසු ධම්මෙසූති** අනෙකවිධාසු කඞ්ඛාසු එකං කඞ්ඛම්පි න පටිවිනොදෙන්ති. කඞ්ඛා එව හි කඞ්ඛාඨානියා ධම්මා නාම. තත්ථ එකං කඞ්ඛම්පි න නීහරන්තීති අත්ථො. සො එවං බහුස්සුතතිත්ථං අනුපසඞ්කමිත්වා සසඞ්කො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා වඩ්ඪෙතුං න සක්කොති. යථා ච සො ගොපාලකො තිත්ථං න ජානාති, එවං අයම්පි භික්ඛු ධම්මතිත්ථං න ජානාති. අජානන්තො අවිසයෙ පඤ්හං පුච්ඡති; ආභිධම්මිකං උපසඞ්කමිත්වා කප්පියාකප්පියං පුච්ඡති; විනයධරං උපසඞ්කමිත්වා රූපාරූපපරිච්ඡෙදං පුච්ඡති. තෙ අවිසයෙ පුට්ඨා කථෙතුං න සක්කොන්ති. සො අත්තනා සසඞ්කො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා වඩ්ඪෙතුං න සක්කොති -පෙ-පරිබාහිරො හොති.

න පීතං ජානාතීති යථා සො ගොපාලකො පීතාපීතං න ජානාති, එවං ධම්මූපසංහිතං පාමොජ්ජං න ජානාති, න ලභති; සවනමයං පුඤ්ඤකිරියවත්ථුං නිස්සාය ආනිසංසං න වින්දති; ධම්මස්සවනග්ගං[2] ගන්ත්වා සක්කච්චං න සුණාති; නිසින්නො නිද්දායති; කථං කථෙති; අඤ්ඤවිහිතකො හොති. සො සක්කච්චං ධම්මං අසුණන්තො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා වඩ්ඪෙතුං න සක්කොති-පෙ-පරිබාහිරො හොති.

න වීථිං ජානාතීති සො ගොපාලකො මග්ගාමග්ගං විය, අයං ලොකියො, අයං ලොකුත්තරොති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං යථාභූතං නප්පජානාති. අජානන්තො ලොකියමග්ගෙ අභිනිවිසිත්වා ලොකුත්තරං නිබ්බත්තෙතුං න සක්කොති-පෙ-පරිබාහිරො හොති.

න ගොචරකුසලො හොතීති සො ගොපාලකො පඤ්චාහ සත්තාහ[3] චාරෙ විය, චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ, ඉමෙ ලොකියා, ඉමෙ ලොකුත්තරාති යථාභූතං නප්පජානාති. අජානන්තො සුඛුමට්ඨානෙසු අත්තනො ඤාණං චරාපෙත්වා ලොකියසතිපට්ඨානෙසු අභිනිවිසිත්වා ලොකුත්තරං නිබ්බත්තෙතුං න සක්කොති-පෙ-පරිබාහිරො හොති.

1. වත්තපටිවත්තං-W2. 2. ධම්මසවනං-T1. W2.
3. පඤ්චාසිකචාරෙ සත්තාසික-B.

අනවසෙසදොහී ච හොතීති පටිග්ගහණෙ මත්තං අජානන්තො අනවසෙසං දුහති. නිද්දෙසවාරෙ පනස්ස, අභිහට්ඨුං පවාරෙන්තීති අභිහරිත්වා පවාරෙන්ති. එත්ථ ද්වෙ අභිහාරා: වාචාභිහාරො, පච්චයාභිහාරො ච. වාචාභිහාරො නාම මනුස්සා භික්ඛුස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වදෙය්‍යාථ භන්තෙ යෙනත්ථොති පවාරෙන්ති. පච්චයාභිහාරො නාම වත්ථාදීනි වා තෙලඵාණිතාදීනි වා ගහෙත්වා භික්ඛුස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා, ගණ්හථ භන්තෙ යාවතකෙන අත්ථොති වදන්ති. තත්‍ර භික්ඛු මත්තං න ජානාතීති භික්ඛු තෙසු පච්චයෙසු පමාණං න ජානාති. "දායකස්ස වසො වෙදිතබ්බො, දෙය්‍යධම්මස්ස වසො වෙදිතබ්බො, අත්තනො ථාමො වෙදිතබ්බො"ති රථවිනීතෙ වුත්තනයෙන පමාණයුත්තං අග්ගහෙත්වා යං ආහරන්ති, තං සබ්බං ගණ්හාතීති අත්ථො. මනුස්සා විප්පටිසාරිනො න පුන අභිහරිත්වා පවාරෙන්ති. සො පච්චයෙහි කිලමන්තො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා වඩ්ඪෙතුං න සක්කොති-පෙ-පරිබාහිරො හොති.

න අතිරෙකපූජාය පූජෙතා හොතීති සො ගොපාලකො මිගාළුසභෙ විය, ථෙරෙ භික්ඛූ ඉමාය ආවි චෙව රහො ච මෙත්තකායකම්මාදිකාය අතිරෙකපූජාය න පූජෙති. තතො ථෙරා, ඉමෙ අම්හෙසු ගරුචිත්තීකාරං න කරොන්තීති නවකෙ භික්ඛූ ද්වීහි සඞ්ගහෙහි න සඞ්ගණ්හන්ති; නෙව ධම්මසඞ්ගහෙන සඞ්ගණ්හන්ති; න ආමිසසඞ්ගහෙන, චීවරෙන වා, පත්තෙන වා, පත්තපරියාපන්නෙන වා, වසනට්ඨානෙන වා; කිලමන්තෙ ගිලායන්තෙපි න පටිජග්ගන්ති; පාළිං වා අට්ඨකථං වා ධම්මකථාබන්ධං වා ගුළ්හගන්ථං වා[1] න සික්ඛාපෙන්ති. නවකා ථෙරානං සන්තිකා සබ්බසො ඉමෙ ද්වෙ සඞ්ගහෙ අලභමානා ඉමස්මිං සාසනෙ පතිට්ඨාතුං න සක්කොන්ති; යථා තස්ස ගොපාලකස්ස ගොගණො න වඩ්ඪති, එවං සීලාදීහි න වඩ්ඪන්ති; යථා ච සො ගොපාලකො පඤ්චහි ගොරසෙහි, එවං පඤ්චහි ධම්මක්ඛන්ධෙහි පරිබාහිරා හොන්ති. සුක්කපක්ඛො කණ්හපක්ඛෙ වුත්තවිපල්ලාසවසෙන යොජෙත්වා වෙදිතබ්බොති.[2]

මහාගොපාලකසුත්තං නිට්ඨිතං.

---

1. 4. 4.

එවමෙව සුතන්ති චූළගොපාලකසුත්තං. තත්ථ උක්කචෙලායන්ති එවංනාමකෙ නගරෙ. තස්මිං කිර මාපියමානෙ රත්තිං ගඞ්ගාසොතතො මච්ඡො ථලං පත්තො. මනුස්සා චෙලානි තෙලචාටියං[3] තෙමෙත්වා උක්කා කත්වා මච්ඡං ගණ්හිංසු. නගරෙ නිට්ඨිතෙ තස්ස නාමං කරොන්තා, අම්හෙහි නගරට්ඨානස්ස ගහිතදිවසෙ චෙලුක්කාහි මච්ඡො ගහිතොති උක්කචෙලාත්වෙවස්ස නාමං අකංසු.

---

1. ගුය්හගන්ථං වා-S; ගුය්හං ගන්ථං-B; ගණ්ඨිං වා-W2.
2. වෙදිතබ්බා-S. 3. පාතියං-B. S.

භික්ඛූ ආමන්තෙසීති යස්මිං ඨානෙ නිසින්නස්ස සබ්බාපි ගඞ්ගා පාකටා හුත්වා පඤ්ඤායති තාදිසෙ වාලිකුස්සදෙ ගඞ්ගාය තීරෙ[1] සායන්හසමයෙ මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො නිසීදිත්වා මහාගඞ්ගං පරිපුණ්ණං සන්දමානං ඔලොකෙන්තො, අත්ථි නු ඛො ඉමං ගඞ්ගං නිස්සාය කොචි පුබ්බෙ වඩ්ඪිපරිහානිං[2] පත්තොති ආවජ්ජිත්වා, පුබ්බෙ එකං බාලගොපාලකං නිස්සාය අනෙකසතස්ස ගොගණො[3] ඉමිස්සා ගඞ්ගාය ආවට්ටෙ පතිත්වා සමුද්දමෙව පවිට්ඨො.[4] අපරං පන පණ්ඩිතගොපාලකං නිස්සාය අනෙකසතස්ස ගොගණස්ස[5] සොත්ථි ජාතා, වඩ්ඪි ජාතා, ආරොග්‍යං ජාතන්ති අද්දස. දිස්වා ඉමං කාරණං නිස්සාය භික්ඛූනං ධම්මං දෙසෙස්සාමීති චින්තෙත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි.

මාගධකොති මගධරට්ඨවාසී. **දුප්පඤ්ඤජාතිකොති** නිප්පඤ්ඤසභාවො දන්ධො මහාජළො.[6] **අසමවෙක්ඛිත්වාති** අසල්ලක්ඛෙත්වා අනුපධාරෙත්වා. **පතාරෙසීති** තාරෙතුං ආරභි. **උත්තරං තීරං සුවිදෙහානන්ති** ගඞ්ගාය ඔරිමෙ තීරෙ මගධරට්ඨං, පාරිමෙ[7] විදෙහරට්ඨං; ගාවො මගධරට්ඨතො විදෙහරට්ඨං නෙත්වා රක්ඛිස්සාමීති උත්තරං තීරං පතාරෙසි. තං සන්ධාය වුත්තං: උත්තරං තීරං සුවිදෙහානන්ති. **ආමණ්ඩලියං[8] කරිත්වාති** මණ්ඩලං[9] කත්වා. **අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජිංසූති** අවඩ්ඪිවිනාසං පාපුණිංසු; මහාසමුද්දමෙව පවිසිංසු.

තත්ථ හි ගොපාලකෙන ගාවො ඔතාරෙන්තෙන ගඞ්ගාය ඔරිමතීරෙ පමතිත්ථඤ්ච විසමතිත්ථඤ්ච ඔලොකෙතබ්බං අස්ස; මජ්ඣෙ ගඞ්ගාය ගුන්නං විස්සමට්ඨානත්ථං ද්වෙ තීණි වාලිකත්ථලානි සල්ලක්ඛෙතබ්බානි අස්සු; තථා පාරිමතීරෙ තීණි චත්තාරි තිත්ථානි, ඉමස්මා තිත්ථා භට්ඨා ඉමං තිත්ථං ගණ්හිස්සන්ති, ඉමස්මා භට්ඨා ඉමන්ති. අයං පන බාලගොපාලකො ඔරිමතීරෙ ගුන්නං ඔතරණතිත්ථං සමං වා විසමං වාති අනොලොකෙත්වාව මජ්ඣෙ ගඞ්ගාය ගුන්නං විස්සමට්ඨානත්ථං ද්වෙ තීණි වාලිකත්ථලානිපි අසල්ලක්ඛෙත්වාව පරතීරෙ චත්තාරි පඤ්ච උත්තරණතිත්ථානිපි අසමපෙක්ඛිත්වාව අතිත්ථෙනෙව ගාවො ඔතාරෙසි. අථස්ස මහාවසභො ජවසම්පන්නතාය චෙව ථාමසම්පන්නතාය ච තිරියං ගඞ්ගාය සොතං ඡෙත්වා පාරිමං තීරං පත්වා ඡින්නතටඤ්චෙව කණ්ටකගුම්බගහනඤ්ච දිස්වා දුබ්බිනිවිට්ඨං[10] එතන්ති ඤත්වා ධුරගා[11] පතිට්ඨානොකාසම්පි අලභිත්වා පටිනිවත්තති. ගාවො, මහාවසභො නිවත්තො, මයම්පි නිවත්තිස්සාමාති නිවත්තා. මහතො ගොගණස්ස නිවත්තට්ඨානෙ උදකං ඡිජ්ජිත්වා මජ්ඣෙ ගඞ්ගාය ආවට්ටං උට්ඨපෙසි.[12] ගොගණො ආවට්ටෙ පවිසිත්වා සමුද්දමෙව පත්තො. එකම්පි ගොලොමං අරොගං[13] නාම නාහොසි. තෙනාහ: **ගාවො අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජිංසූති**.

1. ගඞ්ගාතිත්ථෙ-B. S. 2. වඩ්ඪිපාර°-L; වුඩ්ඪිපරිහානිං-S.
3. සහස්සා ගොගණා-B. S. 4. පවිට්ඨා-B. S.
5. අනෙකසතසහස්සගොගණස්සාව-S. 6. අන්ධො මහාජනො-B. S.
7. පාරිමෙ තීරෙ-S. 8. ආමණ්ඩලිකං-B. S. 9. මණ්ඩලිකං-B. S.
10. දුබ්බිනිවිජ්ඣං-B. S. 11. ධුරගො-B; උත්තර-S.
12. උපට්ඨපෙසි-B; උට්ඨාපෙසි-E. 13. එකොපි ගොණො ආරොගො-S.

අකුසලා ඉමස්ස ලොකස්සාති ඉධ ලොකෙ ඛන්ධධාතායතනෙසු අකුසලා, අච්ඡෙකා. පරලොකෙපි එසෙව නයො. **මාරධෙය්‍යං** වුච්චති තෙභූමකධම්මා. **අමාරධෙය්‍යං** නව ලොකුත්තරධම්මා. **මච්චුධෙය්‍යම්පි** තෙභූමකධම්මාව. **අමච්චුධෙය්‍යං** නව ලොකුත්තරධම්මා. තත්ථ **අකුසලා**, අච්ඡෙකා. වචනත්ථතො පන මාරස්ස ධෙය්‍යං මාරධෙය්‍යං. **ධෙය්‍යන්ති** ඨානං, වත්ථු, නිවාසො, ගොචරො. මච්චුධෙය්‍යෙපි එසෙව නයො. **තෙසන්ති** තෙසං එවරූපානං සමණබ්‍රාහ්මණානං. ඉමිනා ච සත්ථාරෙ දස්සිතාති වෙදිතබ්බා.[1]

එවං කණ්හපක්ඛං නිට්ඨපෙත්වා සුක්කපක්ඛං දස්සෙන්තො, **භූතපුබ්බං භික්ඛවෙති** ආදිමාහ. තත්ථ **බලවගාවොති** දන්තගොණෙ චෙව ධෙනුයො ච. **දම්මගාවොති** දමෙතබ්බගොණෙ චෙව අවිජාතගාවො ච. **වච්ඡතරෙති** වච්ඡභාවං තරිත්වා ඨිතෙ බලවවච්ඡෙ. **වච්ඡකෙති** ධෙනුපකෙ, තරුණවච්ඡකෙ. **කිසබලකෙති** අප්පමංසලොහිතෙ, මන්දථාමෙ. **තාවදෙව ජාතකොති** තං දිවසං ජාතකො. **මාතුගොරවකෙන වුය්හමානොති** මාතා පුරතො පුරතො හුං හුන්ති ගොරවං කත්වා සඤ්ඤං දදමානා, උරෙන[2] උදකං ඡින්දමානා ගච්ඡති; වච්ඡකො තාය ගොරවසඤ්ඤාය තෙනෙව ගාවිඋරෙන[3] ඡින්නොදකෙන ගච්ඡමානො **මාතුගොරවකෙන වුය්හමානොති** වුච්චති.

මාරස්ස සොතං ඡෙත්වාති අරහත්තමග්ගෙන මාරස්ස තණ්හාසොතං ඡෙත්වා. **පාරං ගතාති**, මහාඋසභා නදීපාරං විය, සංසාරපාරං නිබ්බානං ගතා. **පාරං අගමංසූති** මහාඋසභානං පාරං ගතක්ඛණෙ ගඞ්ගාසොතස්ස තයො කොට්ඨාසෙ අතික්කම්ම ඨිතා මහාඋසභෙ පාරප්පත්තෙ දිස්වා තෙසං ගතමග්ගං පටිපජ්ජිත්වා පාරං අගමිංසු. **පාරං ගමිස්සන්තීති** චතුමග්ගවජ්ඣානං කිලෙසානං තයො කොට්ඨාසෙ ඛෙපෙත්වා ඨිතා ඉදානි අරහත්තමග්ගෙන අවසෙසං තණ්හාසොතං ඡෙත්වා බලවගාවො විය නදීපාරං, සංසාරපාරං නිබ්බානං ගමිස්සන්ති.[4] ඉමිනා නයෙන සබ්බවාරෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො.

ධම්මානුසාරිනො සද්ධානුසාරිනොති ඉමෙ ද්වෙ පඨමමග්ගසමඞ්ගිනො. **ජානතාති** සබ්බධම්මෙ ජානන්තෙන බුද්ධෙන. **සුප්පකාසිතොති** සුකථිතො. **විවටන්ති** විවරිතං. **අමතද්වාරන්ති** අරියමග්ගො. **නිබ්බානපත්තියාති** නිබ්බානපත්තිඅත්ථාය.[5] **විනළීකතන්ති** විගතමානනළං කතං. **ඛෙමං පත්ථෙථාති** කත්තුකම්‍යතාඡන්දෙන අරහත්තං පත්ථෙථ; කත්තුකාමා නිබ්බත්තෙතුකාමා හොථාති අත්ථො. **පත්තත්ථාතිපි** පාඨො එවරූපං සත්ථාරං ලභිත්වා තුම්හෙ පත්තායෙව නාමාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙව. භගවා පන යථානුසන්ධිනාව දෙසනං නිට්ඨාපෙසීති.

චූළගොපාලකසුත්තං චතුත්ථං.

---

1. වෙදිතබ්බා-L. S. E. 2. දදමානා-B. S. 3. ගවා උරෙන-L; ගාවිඛුරෙන-S.
4. ගමිස්සන්තීති-B. S. 5. තදත්ථාය විවටං-M2. P2. W2. B. S.

I. 4. 5.

එවං මෙ සුතන්ති චූළසච්චකං. තත්ථ **මහාවනෙ කූටාගාරසාලායන්ති** මහාවනං නාම සයංජාතං අරොපිමං සපරිච්ඡෙදං මහන්තං වනං, කපිලවත්ථුසාමන්තා පන මහාවනං හිමවන්තෙන සහ එකාබද්ධං අපරිච්ඡෙදං හුත්වා මහාසමුද්දං ආහච්ච ඨිතං. ඉදං තාදිසං න හොති. සපරිච්ඡෙදං මහන්තං වනන්ති **මහාවනං.** කූටාගාරසාලා පන මහාවනං නිස්සාය කතෙ ආරාමෙ කූටාගාරං අන්තො කත්වා හංසවට්ටකච්ඡන්නෙන[1] කතා සබ්බාකාරසම්පන්නා බුද්ධස්ස භගවතො ගන්ධකුටි වෙදිතබ්බා.

සච්චකො නිගණ්ඨපුත්තොති[2] පුබ්බෙ කිර එකො නිගණ්ඨො ච නිගණ්ඨී ච පඤ්ච පඤ්ච වාදසතානි උග්ගහෙත්වා, වාදං ආරොපෙස්සාමාති ජම්බුදීපෙ විචරන්තා වෙසාලියං සමාගතා. ලිච්ඡවිරාජානො දිස්වා, ත්වං කො, ත්වං කාති පුච්ඡිංසු. නිගණ්ඨො අහං, වාදං ආරොපෙස්සාමීති ජම්බුදීපෙ විචරාමීති ආහ. නිගණ්ඨීපි තථෙව ආහ. ලිච්ඡවිනො ඉධෙව අඤ්ඤමඤ්ඤං වාදං ආරොපෙථාති ආහංසු. නිගණ්ඨී අත්තනා උග්ගහිතානි පඤ්ච වාදසතානි අපුච්ඡි[3]. නිගණ්ඨො කථෙසි. නිගණ්ඨෙන පුච්ඡිතෙපි නිගණ්ඨී කථෙසියෙව. එකස්සපි න ජයො, න පරාජයො. උභො සමසමාව අහෙසුං. ලිච්ඡවිනො[4], තුම්හෙ උභොපි සමසමා, ආහිණ්ඩිත්වා කිං කරිස්සථ, ඉධෙව වසථාති ගෙහං දත්වා වට්ටං[5] පට්ඨපෙසුං.

තෙසං සංවාසමන්වාය චතස්සො ධීතරො ජාතා: එකා සච්චා නාම, එකා ලොලා නාම, එකා පටාචාරා නාම, එකා සිවාවතිකා[6] නාම. තාපි පණ්ඩිතා අහෙසුං; මාතාපිතූහි උග්ගහිතානි පඤ්ච පඤ්ච වාදසතානි උග්ගහෙසුං. තා වයප්පත්තා මාතාපිතරො අවොචුං. අම්මා අම්හාකං කුලෙ දාරිකා නාම හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදීනි දත්වා කුලඝරං පෙසිතපුබ්බා නාම නත්ථි. යො පන අගාරිකො තාසං වාදං මද්දිතුං සක්කොති, තස්ස පාදපරිචාරිකා හොන්ති; යො පබ්බජිතො[7] මද්දිතුං සක්කොති, තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජන්ති. තුම්හෙ කිං කරිස්සථාති? මයම්පි එවමෙව කරිස්සාමාති චතස්සොපි පරිබ්බාජකවෙසං ගහෙත්වා, අයං ජම්බුදීපො නාම ජම්බුයා පඤ්ඤායතීති ජම්බුසාඛං ගහෙත්වා චාරිකං පක්කමිංසු. යං ගාමං පාපුණන්ති, තස්ස ද්වාරෙ පංසුපුඤ්ජෙ වා වාලිකපුඤ්ජෙ වා ජම්බුසාඛං[8] ඨපෙත්වා, යො වාදං ආරොපෙතුං සක්කොති, සො ඉමං මද්දතූති වත්වා ගාමං පවිසන්ති. එවං ගාමෙන ගාමං විචරන්තියො සාවත්ථිං පාපුණිත්වා තථෙව ගාමද්වාරෙ ජම්බුධජං ඨපෙත්වා සම්පත්තමනුස්සානං ආරොචෙත්වා අන්තොනගරං පවිට්ඨා.

---

1. ඡන්දෙන-L.   2. නිගණ්ඨිපුත්තොති-L.   3. පුච්ඡි-S. E.
4. ලිච්ඡවිනො ආහංසු-B. S.   5. බලි°-B. S.
6. ආචාවකායා-L; ආචාරවතී-B; සිලාවතකා-S.
7. පබ්බජිතො තාසං වාදං°-B. S.   8. ජම්බුධජං°-B. S.

තෙන සමයෙන භගවා සාවත්ථිං නිස්සාය ජෙතවනෙ විහරති. ආයස්මා සාරිපුත්තො ගිලානෙ පුච්ඡන්තො, අජ්ඣිතවඩ්ඪානං ජග්ගෙන්තො, අත්තනො කිච්චමහන්තතාය අඤ්ඤෙහි භික්ඛූහි දිවාතරං ගාමං පිණ්ඩාය පවිසන්තො ගාමද්වාරෙ ධජං[1] දිස්වා, කිං ඉදන්ති දාරකෙ පුච්ඡි. තෙ තමත්ථං ආරොචෙසුං. තෙන හි මද්දථාති. න සක්කොම භන්තෙ භායාමාති. මා[2] භායථ, කෙනම්හාකං ධජො[1] මද්දිතොති වුත්තෙ, බුද්ධසාවකෙන සාරිපුත්තත්ථෙරෙන මද්දිතොති; වාදං ආරොපෙතුකාමා ජෙතවනෙ ථෙරස්ස සන්තිකං ගච්ඡථාති වදෙය්‍යාථාති. තෙ ථෙරස්ස වචනං සුත්වා ධජං[1] මද්දිත්වා ඡඩ්ඩෙසුං, ථෙරො පිණ්ඩාය චරිත්වා විහාරං ගතො.

පරිබ්බාජිකාපි ගාමතො නික්ඛමිත්වා, අම්හාකං ධජො කෙන මද්දිතොති පුච්ඡිංසු. දාරකා තමත්ථං ආරොචෙසුං. පරිබ්බාජිකා පුන ගාමං පවිසිත්වා එකෙකං වීථිං ගහෙත්වා, බුද්ධසාවකො කිර සාරිපුත්තො නාම අම්හෙහි සද්ධිං වාදං කරිස්සති, සොතුකාමා නික්ඛමථාති ආරොචයිංසු. මහාජනො නික්ඛමි. තෙන සද්ධිං පරිබ්බාජිකා ජෙතවනං අගමංසු. ථෙරො අම්හාකං වසනට්ඨානෙ මාතුගාමස්ස ආගමනං නාම අඵාසුකන්ති විහාරමජ්ඣෙ නිසීදි.

පරිබ්බාජිකායො ගන්ත්වා ථෙරං පුච්ඡිංසු: තුම්හෙහි අම්හාකං ධජො මද්දිතොති? ආම, මයා මද්දිතොති. මයං තුම්හෙහි සද්ධිං වාදං කරිස්සාමාති. සාධු, කරොථ, කස්ස පුච්ඡා, කස්ස විස්සජ්ජනං හොතූති? පුච්ඡා නාම අම්හාකං පත්තාති. තුම්හෙ පන මාතුගාමා නාම පඨමං පුච්ඡථාති. තා චතස්සොපි චතුසු දිසාසු ඨත්වා මාතාපිතූනං සන්තිකෙ උග්ගහිතං වාදසහස්සං පුච්ඡිංසු. ථෙරො ඛග්ගෙන කුමුදනාළං ඡින්දන්තො විය පුච්ඡිතපුච්ඡිතං නිජ්ජටං නිග්ගණ්ඨිං කත්වා කථෙසි. කථෙත්වා පුන පුච්ඡථාති ආහ. එත්තකමෙව භන්තෙ මයං ජානාමාති.

ථෙරො ආහ: තුම්හෙහි වාදසහස්සං පුච්ඡිතං; මයා කථිතං. අහං පන එකමෙව පඤ්හං පුච්ඡිස්සාමි; තං තුම්හෙ කථෙථාති. තා ථෙරස්ස විසයං දිස්වා, පුච්ඡථ භන්තෙ බ්‍යාකරිස්සාමාති වත්තුං නාසක්ඛිංසු. භන්තෙ[3] ජානමානා බ්‍යාකරිස්සාමාති පන ආහංසු. ථෙරො, අයං කුලපුත්තෙ පබ්බාජෙත්වා පඨමං සික්ඛාපෙතබ්බො පඤ්හොති වත්වා, එකං නාම කින්ති පුච්ඡි. තා නෙව අන්තං, න කොටිං අද්දසංසු. ථෙරො කථෙථාති ආහ. න පස්සාම භන්තෙති. තුම්හෙහි වාදසහස්සං පුච්ඡිතං, මයා කථිතං; තුම්හෙ එකං පඤ්හම්පි කථෙතුං න සක්කොථ; එවං සන්තෙ කස්ස ජයො, කස්ස පරාජයොති? තුම්හාකං භන්තෙ ජයො, අම්හාකං පරාජයොති. ඉදානි කිං කරිස්සථාති? තා මාතාපිතූහි වුත්ත වචනං ආරොචෙත්වා, තුම්හාකං සන්තිකෙ පබ්බජිස්සාමාති ආහංසු. තුම්හෙ මාතුගාමා නාම. අම්හාකං සන්තිකෙ පබ්බජිතුං න වට්ටති,

1. ජම්බුධජං-B, S. 2. කුමාරියො මා-B. 3. වද භන්තෙ-B,S.

අම්හාකං පන සාසනං ගහෙත්වා භික්ඛුනී-උපස්සයං ගන්ත්වා පබ්බජථාති. තා පාටුත්ති ථෙරස්ස සාසනං ගහෙත්වා භික්ඛුනීසඞ්ඝස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පබ්බජිංසු. පබ්බජිතා ච පන අප්පමත්තා ආතාපිනියො හුත්වා න චිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණිංසු. අයං සච්චකො තාසං චතුන්නම්පි කනිට්ඨභාතිකො; තාහි චතූහිපි[1] උත්තරිතරපඤ්ඤො. මාතාපිතූනං සන්තිකා වාදසහස්සං, තතො බහුතරඤ්ච බාහිරසමයං උග්ගණ්හිත්වා කත්ථචි අගන්ත්වා රාජදාරකෙ සිප්පං සික්ඛාපෙන්තො තත්ථෙව වෙසාලියං වසති. පඤ්ඤාය අතිපූරිතත්තා කුච්ඡි මෙ භිජ්ජෙය්‍යාති භීතො අයපට්ටෙන කුච්ඡිං පරික්ඛිපිත්වා චරති. ඉමං සන්ධාය වුත්තං: **සච්චකො නිගණ්ඨපුත්තොති.**

භස්සප්පවාදිකොති භස්සං වුච්චති කථාමග්ගො, තං පවදති, කථෙතීති භස්සප්පවාදිකො. **පණ්ඩිතවාදොති** අහං පණ්ඩිතොති එවං වාදො. **සාධුසම්මතො බහුජනස්සාති** යං යං තක්ඛත්තවාරෙන ආදියති, තා සෙහුසෙය්‍යන තථෙව හොති; තස්මා අයං සාධු ලද්ධිකො[2] භද්දකොති එවං සම්මතො මහාජනස්ස. **වාදෙන වාදං සමාරද්ධොති** කථාමග්ගෙන දොසං ආරොපිතො.

ආයස්මා අස්සජීති සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස ආචරියො අස්සජිත්ථෙරො. **ජඞ්ඝාවිහාරං අනුචඞ්කමමානොති** තතො තතො ලිච්ඡවිරාජගෙහතො තං තං ගෙහං ගමනත්ථාය අනුචඞ්කමමානො. **යෙනායස්මා අස්සජි තෙනුපසඞ්කමීති** කස්මා උපසඞ්කමි? සමයජානනත්ථං. එවං කිරස්ස අහොසි: අහං සමණස්ස ගොතමස්ස වාදං ආරොපෙස්සාමීති ආහිණ්ඩාමි[3], සමයං පනස්ස න ජානාමීති න ආරොපෙමි. පරස්ස හි සමයං ඤත්වා ආරොපිතො වාදො ස්වාරොපිතො නාම හොති. අයං පන සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකො පඤ්ඤායති අස්සජිත්ථෙරො. සො අත්තනො සත්ථුසමයකොවිදො. එතාහං පුච්ඡිත්වා කථං පතිට්ඨාපෙත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස වාදං ආරොපෙස්සාමීති. තස්මා උපසඞ්කමි.

විනෙතීති කථං විනෙති, කථං සික්ඛාපෙතීති පුච්ඡති. ථෙරො පන, යස්මා දුක්ඛන්ති වුත්තෙ උපාරම්භස්ස ඔකාසො හොති; මග්ගඵලානිපි හි පරියායෙන දුක්ඛන්ති ආගතානි; අයඤ්ච දුක්ඛන්ති වුත්තෙ, ථෙරං පුච්ඡෙය්‍ය, භො අස්සජි කිමත්ථං තුම්හෙ පබ්බජිතාති; තතො මග්ගඵලත්ථායාති වුත්තෙ, භො අස්සජි නයිදං තුම්හාකං සාසනං නාම, මහාආඝාතනං නාමෙතං, නිරයුස්සදො නාමෙස, නත්ථි නාම තුම්හාකං සුඛායා, උට්ඨායුට්ඨාය දුක්ඛමෙව ජීරාපෙන්තා ආහිණ්ඩථාති දොසං ආරොපෙය්‍ය; තස්මා පරවාදිස්ස පරියායකථං කාතුං න වට්ටති, යථා එස අප්පතිට්ඨො හොති, එවමස්ස නිප්පරියායං[4] කථෙස්සාමීති චින්තෙත්වා, රූපං භික්ඛවෙ අනිච්චන්ති ඉමං අනිච්චානත්තවසෙනෙව කථං කථෙසි. දුස්සුතන්ති සොතුං අයුත්තං.

---

1. චතූසි-A. W2. T1. S.
2. ලද්ධිකො-B. S.
3. ආහිණ්ඩිස්සාමි-A. P2.
4. නිප්පරියායකථං-B. S.

සන්ථාගාරෙති රජකුලානං අත්ථානුසාසනසන්ථාගාරසාලායං. **යෙන තෙ ලිච්ඡවී තෙනුපසඞ්කමීති** එවං කිරස්ස අහොසි: අහං පුබ්බෙ සමයං අජානනභාවෙන සමණස්ස ගොතමස්ස වාදං න ආරොපෙසිං, ඉදානි පනස්ස මහාසාවකෙන කථිතං සමයං ජානාමි. ඉමෙ ච පන මම අන්තෙවාසිකා පඤ්චසතා ලිච්ඡවී සන්නිපතිතා. එතෙහි සද්ධිං ගන්ත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස වාදං ආරොපෙස්සාමීති තස්මා උපසඞ්කමි.

ඤාතඤ්ඤතරෙනාති ඤාතෙසු අභිඤ්ඤාතෙසු පඤ්චවග්ගියථෙරෙසු අඤ්ඤතරෙන. **පතිට්ඨිතන්ති** යථා තෙන පතිට්ඨිතං, සචෙ එවං පතිට්ඨිස්සති; අථ පන අඤ්ඤදෙව වක්ඛති, තත්‍ර මයා කිං සක්කා කාතුන්ති ඉදානෙව පිට්ඨිං පරිවත්තෙන්තො ආහ. **ආකඩ්ඪෙය්‍යාති** අත්තනො අභිමුඛං කඩ්ඪෙය්‍ය. **පරිකඩ්ඪෙය්‍යාති** පුරතො පටිප්පණාමෙය්‍ය. **සම්පරිකඩ්ඪෙය්‍යාති** කාලෙන ආකඩ්ඪෙය්‍ය, කාලෙන පරිකඩ්ඪෙය්‍ය. **සොණ්ඩිකාකිලඤ්ජන්ති** සුරාඝරෙ පිට්ඨිකිලඤ්ජං.[1] **සොණ්ඩිකාධුත්තොති** සුරාධුත්තො. **වාලං[2] කණ්ණෙ ගහෙත්වාති** සුරාපරිස්සාවනත්ථවිකං[3] ධොවිතුකාමො කසටනිද්ධුනනත්ථං උභොසු කණ්ණෙසු ගහෙත්වා. **ඔධුනෙය්‍යාති** අධොමුඛං කත්වා ධුනෙය්‍ය. **නිද්ධුනෙය්‍යාති** උද්ධමුඛං කත්වා ධුනෙය්‍ය. **නිච්ඡාදෙය්‍යාති**[4] පුනප්පුනං පප්ඵොටෙය්‍ය.

සාණ[5]ධොවිකං නාමාති එත්ථ මනුස්සා සාණසාටක කරණත්ථං සාණවාකෙ ගහෙත්වා මුට්ඨිං මුට්ඨිං බන්ධිත්වා උදකෙ පක්ඛිපන්ති. තෙ තතියදිවසෙ සුට්ඨුකිලින්නා හොන්ති. අථ මනුස්සා අම්බිලයාගු-සුරාදීනි ආදාය තත්ථ ගන්ත්වා සාණමුට්ඨිං ගහෙත්වා, දක්ඛිණතො වාමතො සම්මුඛා ති තීසු ඵලකෙසු සකිං දක්ඛිණඵලකෙ, සකිං වාමඵලකෙ, සකිං සම්මුඛඵලකෙ පහරන්තා අම්බිලයාගු-සුරාදීනි භුඤ්ජන්තා පිවන්තා ඛාදන්තා ධොවන්ති; මහතී[6] කීළා හොති. රඤ්ඤො නාගො තං කීළං දිස්වා ගම්භීරං උදකං අනුපවිසිත්වා සොණ්ඩාය උදකං ගහෙත්වා සකිං කුම්භෙ, සකිං පිට්ඨියං, සකිං උභොසු පස්සෙසු, සකිං අන්තරසත්ථියං ඛිපන්තො කීළි. තදුපාදාය තං කීළිතජාතං සාණධොවිකං නාම වුච්චති. තං සන්ධාය වුත්තං: **සාණධොවිකං නාම කීළිතජාතං කීළතීති.**

කිං සො භවමානො[7] සච්චකො නිගණ්ඨපුත්තො භගවතො වාදං ආරොපෙස්සතීති සො කිං භවමානො[8] කිං යක්ඛො භවමානො, උදාහු ඉන්දො, උදාහු බ්‍රහ්මා භවමානො භගවතො වාදං ආරොපෙස්සති? න හි සක්කා පකතිමනුස්සෙන භගවතො වාදං ආරොපෙතුන්ති අයමෙත්ථ අධිප්පායො.

1. පිට්ඨකිලඤ්ජං-B. S. 2. ථාලං-B. S.
3. සුරාපරිස්සාවනත්ථං ථාලං-S. 4. නිච්ඡාදෙය්‍යාති-T1. W2; නිප්ඵොටෙය්‍යාති-S.
5. සාණ-S. 6. මහන්තා-L, B, S. 7. කිං සොභමානො-L.
8. කිං භවමානො-L; යො සච්චකො නිගණ්ඨපුත්තො භගවතො වාදං ආරොපෙස්සති සො කිං භවමානො-S. E.

තෙන ඛො පන සමයෙනාති යස්මිං සමයෙ සච්චකො ආරාමං පාවිසි, තස්මිං. කස්මිං පන සමයෙ පාවිසීති? මහාමජ්ඣන්තිකසමයෙ. කස්මා පන තස්මිං සමයෙ චඞ්කමන්තීති? පණීතභොජනපච්චයස්ස ථිනමිද්ධස්ස විනොදනත්ථං. දිවාපධානිකා වා තෙ. තාදිසානං හි පච්ඡාභත්තං චඞ්කමිත්වා නහාත්වා සරීරං උතුං ගණ්හාපෙත්වා නිසජ්ජ සමණධම්මං කරොන්තානං චිත්තං එකග්ගං හොති. **යෙන තෙ භික්ඛූති** සො කිර, කුහිං සමණො ගොතමොති පරිවෙණතො පරිවෙණං ගන්ත්වා[1] පුච්ඡිත්වා පවිසිස්සාමීති විලොකෙන්තො අරඤ්ඤෙ හත්ථී විය මහාචඞ්කමෙ චඞ්කමමානෙ පංසුකූලිකෙ භික්ඛූ දිස්වා තෙසං සන්තිකං අගමාසි. තං සන්ධාය ඉදං, **යෙන තෙ භික්ඛූති** ආදි වුත්තං.

කහං නු ඛො හොතීති කතරස්මිං ආවාසෙ වා ලෙණෙ වා මණ්ඩපෙ වාති අත්ථො. **එසග්ගිවෙස්සන භගවාති** තදා කිර භගවා පච්චූසකාලෙ මහාකරුණාසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා දසසහස්සචක්කවාළෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණජාලං පත්ථරිත්වා බොධනෙය්‍යසත්තං ඔලොකෙන්තො අද්දස: ස්වෙ සච්චකො නිගණ්ඨපුත්තො මහතිං ලිච්ඡවිපරිසං ගහෙත්වා මම වාදං ආරොපෙතුකාමො ආගමිස්සතීති. තස්මා පාතොව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො වෙසාලියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො මහාපරිසාය නිසීදිතුං සුඛට්ඨානෙ නිසීදිස්සාමීති ගන්ධකුටිං අපවිසිත්වාව මහාවනෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛ-මූලෙ දිවාවිහාරං නිසීදි. තෙ භික්ඛූ භගවතො වත්තං දස්සෙත්වා ආගතා සච්චකෙන පුට්ඨා දූරෙ නිසින්නං භගවන්තං දස්සෙන්තා, එසග්ගි-වෙස්සන භගවාති ආහංසු.

මහතියා ලිච්ඡවිපරිසාය සද්ධින්ති හෙට්ඨා, පඤ්චමත්තෙහි ලිච්ඡවිසතෙහි පරිවුතොති වුත්තං, තෙ එතස්ස අන්තෙවාසිකායෙව. අඤ්ඤෙ පන වෙසාලියං සච්චකො පඤ්චමත්තානි ලිච්ඡවිරාජසතානි ගහෙත්වා වාදත්ථිකො භගවන්තං උපසඞ්කමන්තොති[2] සුත්වා, ද්වින්නං පණ්ඩිතානං කථාසල්ලාපං සොස්සාමාති යෙභුය්‍යෙන මනුස්සා නික්ඛන්තා. එවං සා පරිසා[3], අපරිච්ඡින්නගණනා අහොසි. තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

අඤ්ජලිං පණාමෙත්වාති එතෙ උභතොපක්ඛිකා. තෙ එවං චින්තෙසුං: සචෙ නො මිච්ඡාදිට්ඨිකා චොදෙස්සන්ති, කස්මා තුම්හෙ සමණං ගොතමං වන්දිත්ථාති, තෙසං, කිං අඤ්ජලිකරණමත්තෙනාපි[4] වන්දිතං හොතීති වක්ඛාම; සචෙ නො සම්මාදිට්ඨිකා චොදෙස්සන්ති, කස්මා භගවන්තං න වන්දිත්ථාති, කිං සීසෙන භූමිං[5] පහරන්තෙනෙව වන්දිතං හොති, නනු අඤ්ජලිකම්මම්පි වන්දනා එවාති වක්ඛාමාති.

නාමගොත්තන්ති භො ගොතම අහං අසුකස්ස පුත්තො දත්තො නාම මිත්තො නාම ඉධ ආගතොති වදන්තා නාමං සාවෙන්ති නාම.

---

1. ආගන්ත්වාව-L 2. උපසඞ්කමිස්සතීති-L. S.
3. සා මහතී පරිසා-S; සා පරිසා මහතී-B
4. අඤ්ජලිමත්තකරණෙනාපි-T1. W2. B, S. 5. භූමියං සීසං-T1. W2.

භො ගොතම අහං වාසෙට්ඨො නාම, කච්චානො නාම ඉධාගතොති වදන්තා ගොත්තං සාවෙන්ති නාම. එතෙ කිර දලිද්දා ජිණ්ණකුලපුත්තා පරිසමජ්ඣෙ නාමගොත්තවසෙන පාකටා භවිස්සාමාති එවං අකංසු. යෙ පන තුණ්හීභූතා නිසීදිංසු, තෙ කෙරාටිකා චෙව අන්ධබාලා ච. තත්ථ කෙරාටිකා, එකං ද්වෙ කථාසල්ලාපෙ කරොන්තො විස්සාසිකො හොති, අථ විස්සාසෙ සති එකං ද්වෙ භික්ඛා අදාතුං න යුත්තන්ති, තතො අත්තානං මොචෙන්තා තුණ්හී නිසීදන්ති. අන්ධබාලා අඤ්ඤාණතායෙව අවක්ඛිත්තමත්තිකාපිණ්ඩා විය යත්ථ කත්ථචි තුණ්හීභූතා නිසීදන්ති.

කඤ්චිදෙව දෙසන්ති කඤ්චි ඔකාසං, කිඤ්චි කාරණං. අථස්ස භගවා පඤ්හපුච්ඡනෙ උස්සාහං ජනෙන්තො ආහ: **පුච්ඡාග්ගිවෙස්සන යදාකඞ්ඛසීති.** තස්සත්ථො: පුච්ඡ යදි ආකඞ්ඛසි; න මෙ පඤ්හවිස්සජ්ජනෙ භාරො අත්ථි. අථවා පුච්ඡ යං ආකඞ්ඛසි, සබ්බං තෙ විස්සජ්ජෙස්සාමීති සබ්බඤ්ඤුපවාරණං[1] පවාරෙසි, අසාධාරණං පච්චෙකබුද්ධ-අග්ගසාවකමහාසාවකෙහි. තෙ හි යදාකඞ්ඛසීති න වදන්ති; සුත්වා වෙදිස්සාමාති වදන්ති. බුද්ධා පන "පුච්ඡාවුසො යදාකඞ්ඛසී"ති වා, "පුච්ඡ මහාරාජ යදාකඞ්ඛසී"ති වා,

"පුච්ඡ වාසව මං පඤ්හං යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි
තස්ස තස්සෙව පඤ්හස්ස අහං අන්තං කරොමි තෙ"

ඉති වා, "තෙන හි ත්වං භික්ඛු සකෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා පුච්ඡ යදාකඞ්ඛසී"ති වා,

"බාවරිස්ස ච තුම්හං වා සබ්බෙසං සබ්බසංසයං
කතාවකාසා පුච්ඡව්හො යං කිඤ්චි මනසිච්ඡථා"ති වා,

"පුච්ඡ මං සභිය පඤ්හං යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි
තස්ස තස්සෙව පඤ්හස්ස අහං අන්තං කරොමි තෙ"

ඉති වා තෙසං තෙසං යක්ඛ-නරින්ද-දෙව-සමණ-බ්‍රාහ්මණ[2]-පරිබ්බාජකානං සබ්බඤ්ඤුපවාරණං පවාරෙන්ති.

අනච්ඡරියමෙතං යං භගවා බුද්ධභූමිං පත්වා එතං පවාරණං පවාරෙය්‍ය, යො බොධිසත්තභූමියං පදෙසඤාණෙපි[3] ඨිතො,

"කොණ්ඩඤ්ඤ පඤ්හානි වියාකරොහි
යාචන්ති තං ඉසයො සාධුරූපා
කොණ්ඩඤ්ඤ එසො මනුජෙසු ධම්මො
යං වඩ්ඪමාගච්ඡති[4] එස භාරො"ති

එවං සක්කාදීනං අත්ථාය ඉසීහි යාචිතො,

1. සබ්බඤ්ඤුතපවාරණං-A. P2.
2. සමණ-L.
3. ඤාණෙ-L.
4. වුද්ධිමාගච්ඡති-S; බුද්ධිමාගච්ඡති-B.

"කතාවකාසා පුච්ඡන්තු භොන්තො
යං කිඤ්චි පඤ්හං මනසාභිපත්ථිතං
අහං හි තං තං වො වියාකරිස්සං
ඤත්වා සයං ලොකමිමං පරඤ්චා"ති

එවං සරභඞ්ගකාලෙ; සම්භවජාතකෙ[1] ච සකලජම්බුදීපං තික්ඛත්තුං විචරිත්වා පඤ්හානං අන්තකරං අදිස්වා සුචිරතෙන[2] බ්‍රාහ්මණෙන පඤ්හං පුට්ඨං ඔකාසෙ කාරිතෙ, ජාතියා සත්තවස්සො රථිකායං පංසුං කීළන්තො පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා අන්තරවීථියං නිසින්නොව,

"තග්ඝ තෙ අහමක්ඛිස්සං යථාපි කුසලො තථා
රාජා ච ඛො තං ජානාති යදි කාහති වා න වා"ති

සබ්බඤ්ඤුපවාරණං පවාරෙසි.

එවං භගවතා සබ්බඤ්ඤුපවාරණාය පවාරිතාය අත්තමනො පඤ්හං පුච්ඡන්තො, **කථං පන භො ගොතමා**ති ආදිමාහ. අථස්ස භගවා, පස්සථ භො අඤ්ඤං සාවකෙන කථිතං, අඤ්ඤං සත්ථා කථෙති, නනු මයා පටිගච්ඡෙව[3] වුත්තං, සචෙ තථා පතිට්ඨිස්සති යථාස්ස සාවකෙන පතිට්ඨිතං, එවාහං වාදං ආරොපෙස්සාමීති; අයං පන අඤ්ඤමෙව කථෙති, තත්ථ කිං මයා සක්කා කාතුන්ති එවං නිගණ්ඨස්ස වචනොකාසො මා හොතූති හෙට්ඨා අස්සජිත්ථෙරෙන කථිතනියාමෙනෙව කථෙන්තො, **එවං ඛො අහං අග්ගිවෙස්සනා**ති ආදිමාහ.

උපමා මං භො ගොතම පටිභාතීති භො ගොතම මය්හං එකා උපමා උපට්ඨාති, ආහරාමි තං උපමන්ති වදති. **පටිභාතු තං අග්ගිවෙස්සනා**ති උපට්ඨාතු තෙ අග්ගිවෙස්සන, ආහර තං උපමං විස්සත්ථොති භගවා අවොච. **බලකරණීයා**ති බාහුබලෙන කත්තබ්බා කසිවණිජ්ජාදිකා කම්මන්තා. **රූපත්තායං පුරිසපුග්ගලො**ති රූපං අත්තා අස්සාති **රූපත්තො**. රූපං අත්තාති ගහෙත්වා ඨිතපුග්ගලං දීපෙති. **රූපෙ පතිට්ඨායා**ති තස්මිං අත්තාති ගහිතරූපෙ පතිට්ඨහිත්වා. **පුඤ්ඤං වා අපුඤ්ඤං වා පසවතී**ති කුසලං වා අකුසලං වා පටිලභති.[4] වෙදනත්තාදිසුපි එසෙව නයො.

ඉමිනා කිං දීපෙති? ඉමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා ඉමෙසං සත්තානං පථවී විය පතිට්ඨා[5] තෙ ඉමෙසු පඤ්චසු ඛන්ධෙසු පතිට්ඨාය කුසලාකුසල කම්මං නාම ආයූහන්ති; තුම්හෙ එවරූපං විජ්ජමානමෙව අත්තානං පටිසෙධෙන්තා පඤ්චක්ඛන්ධා අනත්තාති දීපෙථාති අතිවිය සකාරණං කත්වා උපමං ආහරි.

1. සම්භවරජ්ජකාලෙ-E. 2 සුචිරතකෙන-S. 3. පටිකච්චෙව-S.
4. පසවති-L. 5. පතිට්ඨානා-L. B.

ඉමිනා ච නිගණ්ඨෙන ආහට-ඔපම්මත්ථායමෙතෙව[1] සබ්බඤ්ඤුබුද්ධතො අඤ්ඤො තස්ස කථං ඡින්දිත්වා වාදෙ දොසං දාතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. ද්විධා හි පුග්ගලා: බුද්ධවෙනෙය්‍යා, සාවකවෙනෙය්‍යා ච. සාවකවෙනෙය්‍යෙ සාවකාපි විනෙන්ති, බුද්ධාපි. බුද්ධවෙනෙය්‍යෙ පන සාවකා විනෙතුං න සක්කොන්ති; බුද්ධාව විනෙන්ති. අයම්පි නිගණ්ඨො බුද්ධවෙනෙය්‍යො. තස්මා එතස්ස වාදං ඡින්දිත්වා අඤ්ඤො දොසං දාතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. තෙනස්ස භගවා සයමෙව වාදෙ දොසං දස්සෙන්තො, නනු ත්වං අග්ගිවෙස්සනාති ආදිමාහ.

අථ නිගණ්ඨො චින්තෙසි: අතිවිය සමණො ගොතමො මම වාදං පතිට්ඨාපෙති. සචෙ උපරි කොචි දොසො භවිස්සති, මමං එකකං යෙව නිග්ගණ්හිස්සති. හන්දාහං ඉමං වාදං මහාජනස්සපි මත්ථකෙ පක්ඛිපාමීති. තස්මා එවමාහ: අහං හි භො ගොතම එවං වදාමි: රූපං මෙ අත්තා -පෙ- විඤ්ඤාණං මෙ අත්තාති, අයඤ්ච මහතී ජනතාති.

භගවා පන නිගණ්ඨතො සතගුණෙනපි සහස්සගුණෙනපි සතසහස්සගුණෙනපි වාදිවරතරො; තස්මා චින්තෙසි: අයං නිගණ්ඨො අත්තානං මොචෙත්වා මහාජනස්ස මත්ථකෙ වාදං පක්ඛිපති; නාස්ස අත්තානං මොචෙතුං දස්සාමි; මහාජනතො නිබ්බෙඨෙත්වා[2] එකකං යෙව නං නිග්ගණ්හිස්සාමීති. අථ නං, කිං හි තෙ අග්ගිවෙස්සනාති ආදිමාහ. තස්සත්ථො: නායං ජනතා මම වාදං ආරොපෙතුං ආගතා; ත්වං යෙව සකලං වෙසාලිං සංවිජ්ජෙත්වා[3] මම වාදං ආරොපෙතුං ආගතො. තස්මා ත්වං සකමෙව[4] වාදං නිබ්බෙඨෙහි; කිං[5] මහාජනස්ස මත්ථකෙ පක්ඛිපසීති? සො පටිජානන්තො, අහං හි භො ගොතමාති ආදිමාහ.

ඉති භගවා නිගණ්ඨස්ස වාදං පතිට්ඨාපෙත්වා, තෙනහි අග්ගිවෙස්සනාති පුච්ඡං ආරභි. තත්ථ තෙනහීති කාරණත්ථෙ නිපාතො. යස්මා ත්වං පඤ්චක්ඛන්ධෙ අත්තතො පටිජානාසි, තස්මාති අත්ථො. සකස්මිං විජිතෙති අත්තනො රට්ඨෙ. ඝාතෙතායං වා ඝාතෙතුන්ති ඝාතාරහං ඝාතෙතබ්බයුත්තං ඝාතෙතුං. ජාපෙතායං වා ජාපෙතුන්ති ධනජානිරහං ජාපෙතබ්බයුත්තං ජාපෙතුං, නිද්ධනං[6] කාතුං. පබ්බාජෙතායං වා පබ්බාජෙතුන්ති සකරට්ඨතො පබ්බාජනාරහං පබ්බාජෙතුං, නීහරිතුං.

වත්තිතුඤ්ච මරහතීති[7] වත්තන්ති චෙව වත්තිතුඤ්ච අරහති; වත්තිතුං යුත්තොති දීපෙති. ඉති නිගණ්ඨො අත්තනො වාදභෙදනත්ථං ආහටකාරණමෙව අත්තනො මාරණත්ථාය ආවුධං[8] තිඛිණං කරොන්තො විය විසෙසෙත්වා දීපෙති, යථා තං බාලො. එවං මෙ රූපං හොතූති මම රූපං එවං විධං හොතු, පාසාදිකං අභිරූපං අලඞ්කත-

1. ඔපම්මං නියතමෙව-B. S. 2. නිවෙඨෙත්වා-B, S.
3. සංවට්ටිත්වා-S; සංවඩ්ඪිත්වා-B. 4. සයමෙව-E. 5. කිං-B.
6. ජිණ්ණධනං-B, S. 7. අරහතීති-S. 8. අත්තනො ආවුධං-A. P2.

පවිසන්තං සුවණ්ණතොරණං විය සුසජ්ජිතචිත්තපටො විය ච මනාප දස්සනානීති. **එවං මෙ රූපං මා අහොසීති** මම රූපං එවංවිධං මා හොතු, දුබ්බණ්ණං දුස්සණ්ඨිතං වලිත[1]-පලිත-තිලකසමාකිණ්ණන්ති.

තුණ්හී අහොසීති නිගණ්ඨො ඉමස්මිං ඨානෙ[2] විරද්ධභාවං[3] ඤත්වා, සමණො ගොතමො මම වාදං භින්දනත්ථාය කාරණං ආහරි, අහං බාලතාය තමෙව විසෙසෙත්වා දීපෙසිං, ඉදානි නට්ඨොම්හි; සචෙ වත්තතීති වක්ඛාමි, ඉමෙ රාජානො උට්ඨහිත්වා, අග්ගිවෙස්සන ත්වං මම රූපෙ වසො වත්තතීති වදසි; යදි තෙ රූපෙ වසො වත්තති, කස්මා ත්වං යථා ඉමෙ ලිච්ඡවිරාජානො තාවතිංසදෙවසදිසෙහි අත්තභාවෙහි විරොචන්ති අභිරූපා පාසාදිකා, එවං න විරොචසීති; සචෙ න වත්තතීති වක්ඛාමි, සමණො ගොතමො උට්ඨහිත්වා, අග්ගිවෙස්සන ත්වං පුබ්බෙ වත්තති මෙ රූපස්මිං වසොති වත්වා ඉදානි පටික්ඛිපසීති වාදං ආරොපෙස්සති; ඉති වත්තතීති වුත්තෙ එකො දොසො, න වත්තතීති වුත්තෙපි එකො දොසොති තුණ්හී අහොසි. දුතියම්පි භගවා පුච්ඡි. දුතියම්පි තුණ්හී අහොසි.

යස්මා පන යාවතතියං භගවතා පුච්ඡිතෙ අබ්‍යාකරොන්තස්ස සත්තධා මුද්ධා ඵලති, බුද්ධා ච නාම සත්තානං යෙව අත්ථාය කප්පසත-සහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි පාරමීනං පූරිතත්තා සත්තෙසු බලව-අනුද්දයා හොන්ති, තස්මා යාවතතියං අපුච්ඡිත්වා, **අථ ඛො භගවා සච්චකං නිගණ්ඨපුත්තං එතදවොච**: එතං බ්‍යාකරොහිදානීති ආදිවචනං අවොච. තත්ථ **සහධම්මිකන්ති** සහෙතුං සකාරණං.

වජිරං පාණිම්හි අස්සාති **වජිරපාණී**. **යක්ඛොති** න යො වා සො වා යක්ඛො, සක්කො දෙවරාජාති වෙදිතබ්බො. **ආදිත්තන්ති** අග්ගි-වණ්ණං. **සම්පජ්ජලිතන්ති** සුට්ඨු පජ්ජලිතං. **සජොතිභූතන්ති** සමන්තතො ජොතිභූතං; එකග්ගිජාලභූතන්ති අත්ථො. **ඨිතො හොතීති**, මහන්තං සීසං, කන්දලමකුලසදිසා දාඨා, භයානකානි අක්ඛි-නාසාදීනීති එවං විරූපරූපං මාපෙත්වා ඨිතො. කස්මා පනෙස ආගතොති? දිට්ඨිවිස්සජ්ජාපනත්ථං. අපි ච, "අහඤ්චෙව ඛො පන ධම්මං දෙසෙය්‍යං, පරෙ ච මෙ න ආජානෙය්‍යු"න්ති එවං ධම්මදෙසනාය අප්පොස්සුක්කභාවං ආපන්නෙ භගවති සක්කො මහාබ්‍රහ්මුනා සද්ධිං ආගන්ත්වා, භගවා ධම්මං දෙසෙථ, තුම්හාකං ආණාය අවත්තමානෙ පන මයං වත්තාපෙස්සාම, තුම්හාකං ධම්මචක්කං හොතු, අම්හාකං ආණා-චක්කන්ති පටිඤ්ඤං අකාසි; තස්මා අජ්ජ සච්චකං තාසෙත්වා[4] පඤ්හං විස්සජ්ජාපෙස්සාමීති ආගතො.

භගවා චෙව පස්සති, සච්චකො ච නිගණ්ඨපුත්තොති යදි හි තං අඤ්ඤෙපි පස්සෙය්‍යුං, තං කාරණං අගරු අස්ස.[5] සමණො ගොතමො සච්චකං අත්තනො වාදෙ අනොතරන්තං ඤත්වා යක්ඛං ආවාහෙත්වා

1. වලි-L. E. 2. වාරෙ-B; වාදෙ-S. 3. විරුද්ධභාවං-B, S.
4. තජ්ජෙත්වා-A, P2. 5. අගරු අස.-T1, W2.

දස්සෙසි; තතො සච්චකො භගවන්තං කථෙසීති වදෙය්‍යුං. තස්මා භගවා චෙව පස්සති, සච්චකො ච. තස්ස තං දිස්වාව සකලසරීරතො සෙදා මුච්චිංසු; අන්තොකුච්ඡි විපරිවත්තමානා මහාරවං රවි.[1] සො අඤ්ඤෙපි නු ඛො පස්සන්තීති ඔලොකෙන්තො කස්සචි කිඤ්චි[2] ලොමහංසමත්තම්පි න අද්දස. තතො ඉදං භයං මමෙව උප්පන්නං; සචාහං යක්ඛොති වක්ඛාමි, කිං තුය්හෙව අක්ඛීනි අත්ථි, ත්වමෙව යක්ඛං පස්සසි, පඨමං යක්ඛං අදිස්වා සමණෙන ගොතමෙන වාදසඞ්ඝාටෙ ඛිත්තොව යක්ඛං පස්සසීති වදෙය්‍යුන්ති චින්තෙත්වා, න දානි මෙ ඉධ අඤ්ඤං පටිසරණං අත්ථි අඤ්ඤත්‍ර සමණෙන ගොතමෙනාති මඤ්ඤමානො, අථ ඛො සච්චකො නිගණ්ඨපුත්තො-පෙ-භගවන්තං එතදවොච. **තාණං ගවෙසීති** තාණන්ති ගවෙසමානො. **ලෙණං ගවෙසීති** ලෙණන්ති ගවෙසමානො. **සරණං ගවෙසීති** සරණන්ති ගවෙසමානො. එත්ථ ච තායති රක්ඛතීති **තාණං**. නිලීයන්ති එත්ථාති **ලෙණං**. සරතීති **සරණං**; භයං හිංසති, විද්ධංසෙතීති අත්ථො.

මනසිකරිත්වාති මනම්හි කත්වා, පච්චවෙක්ඛිත්වා, උපධාරෙත්වා. **එවං මෙ වෙදනා හොතූති** කුසලාව හොතු, සුඛාව හොතු. **එවං මෙ සඤ්ඤා හොතූති** කුසලාව හොතු, සොමනස්සසම්පයුත්තාව හොතූති. සඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණෙසුපි එසෙව නයො. **මා අහොසීති** එත්ථ පන වුත්තවිපරියයෙන[3] අත්ථො වෙදිතබ්බො. **කල්ලං නූති** යුත්තං නු. **සමනුපස්සිතුන්ති** එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තාති එවං තණ්හාමානදිට්ඨිවසෙන පස්සිතුං. **නො හිදං භො ගොතමාති** න යුත්තමෙතං භො ගොතම. ඉති භගවා, යථා නාම ඡෙකො අහිගුණ්ඨිකො[4] සප්පස්ස දට්ඨවිසං තෙනෙව සප්පෙන පුන ඩසාපෙත්වා උබ්බාමෙය්‍ය[5] එවං තායං යෙව පරිසතිං[6] සච්චකං නිගණ්ඨපුත්තං තෙනෙව මුඛෙන පඤ්චක්ඛන්ධා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තාති වදාපෙසි.

දුක්ඛං අල්ලීනොති ඉමං පඤ්චක්ඛන්ධදුක්ඛං තණ්හාදිට්ඨීහි අල්ලීනො. **උපගතො, අජ්ඣොසිතොති**පි තණ්හාදිට්ඨිවසෙනෙව වෙදිතබ්බා. **දුක්ඛං, එතං මමාති** ආදිසු පඤ්චක්ඛන්ධදුක්ඛං තණ්හාමානදිට්ඨිවසෙන සමනුපස්සතීති අත්ථො. **පරිජානෙය්‍යාති** අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති තීරණපරිඤ්ඤාය පරිජානෙය්‍ය[7]. **පරික්ඛෙපෙත්වාති** ඛයං වයං අනුප්පාදං උපනෙත්වා.

නවන්ති තරුණං. **අකුක්කුකජාතන්ති**[8] පුප්ඵගහණකාලෙ අන්තො අඞ්ගුට්ඨප්පමාණො එකො ඝනදණ්ඩකො නිබ්බත්තති, තෙන විරහිතන්ති අත්ථො. **රිත්තොති** සුඤ්ඤො සාරවිරහිතො. **රිත්තත්තා** තුච්ඡො. **අපරද්ධොති** පරාජිතො. **භාසිතා ඛො පන තෙති** ඉදං භගවා තස්ස මුඛරභාවං පකාසෙත්වා නිග්ගණ්හන්තො ආහ.

1. මහාවිරවං විරවි-A. P2.
2. කස්සචි-T1. W2. B. S.
3. විපරියායෙන-S. E.
4. අහිතුණ්ඩිකො-S. E.
5. උබ්බාහෙය්‍ය-B; උබ්බාතෙය්‍ය-S.
6. තස්සං යෙව පරිසති-B. S.
7. පරිතො ජානෙය්‍ය-B. S.
8. අකුක්කුජාතකන්ති-B.; අකුක්කුචජාතකන්ති-S.

සො කිර පුබ්බෙ පූරණාදයො ඡ සත්ථාරෙ උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡති. තෙ විස්සජ්ජෙතුං න සක්කොන්ති. අථ තෙසං පරිසමජ්ඣෙ මඞ්ගත්තං විප්පකාරං ආරොපෙත්වා උට්ඨාය ජයං පවෙදෙන්තො ගච්ඡති. සො, සම්මාසම්බුද්ධම්පි තථෙව විහෙඨෙස්සාමීති සඤ්ඤාය උපසඞ්කමිත්වා,

> "අම්හො නො නාමයං රුක්ඛො සීතපත්තො සකණ්ටකො
> යත්ථ එකප්පහාරෙන උත්තමඞ්ගං විසාරිත"න්ති[1]

අයං ඛදිරං ආහච්ච අසාරරුක්ඛපරිචිතො මුද්ධතුණ්ඩසකුණො විය සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණසාරං ආහච්ච ඤාණතුණ්ඩභෙදප්පත්තො[2] සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස ථද්ධභාවං අඤ්ඤාසි. තදස්ස පරිසමජ්ඣෙ පකාසෙන්තො භගවා, **භාසිතා ඛො පන තෙති** ආදිමාහ.

තත්ථ[3] **එතරහීති**, උපාදින්නකසරීරෙ සෙදො නාම නත්ථීති න වත්තබ්බං; එතරහි පන නත්ථීති වදති. **සුවණ්ණවණ්ණං කායං විවරීයි** න සබ්බං කායං විවරි. බුද්ධා නාම ගණ්ඨිකං පටිමුඤ්චිත්වා පටිච්ඡන්නසරීරා පරිසති ධම්මං දෙසෙන්ති. අථ භගවා ගලවාටකසම්මුඛට්ඨානෙ චීවරං ගහෙත්වා චතුරඞ්ගුලමත්තං ඔතාරෙසි. ඔතාරිතමත්තෙ පන තස්මිං සුවණ්ණවණ්ණා රස්මියො පුඤ්ජපුඤ්ජා හුත්වා සුවණ්ණඝටතො රත්තසුවණ්ණරසධාරා විය රත්තවලාහකතො විජ්ජුල්ලතා විය ච නික්ඛමිත්වා සුවණ්ණමුරජසදිසං මහාඛන්ධං උත්තමසිරං[4] පදක්ඛිණං කුරුමානා ආකාසෙ පක්ඛන්දිංසු.

කස්මා පන භගවා එවමකාසීති? මහාජනස්ස කඞ්ඛාවිනොදනත්ථං. මහාජනො හි, සමණො ගොතමො මය්හං සෙදො නත්ථීති වදති; සච්චකස්ස තාව නිගණ්ඨපුත්තස්ස යන්තාරුළ්හස්ස විය සෙදා පග්ඝරන්ති; සමණො පන ගොතමො ඝනදුපට්ටචීවරං පාරුපිත්වා නිසින්නො; අන්තො සෙදස්ස අත්ථිතා වා නත්ථිතා වා කථං සක්කා ඤාතුන්ති කඞ්ඛං කරෙය්‍ය. තස්ස කඞ්ඛාවිනොදනත්ථං එවමකාසි.

මඞ්කුභූතොති නිත්තෙජභූතො. **පත්තක්ඛන්ධොති** පතිතක්ඛන්ධො. **අප්පටිභාණොති** උත්තරං[5] අපස්සන්තො. **නිසීදීති** පාදඞ්ගුට්ඨකෙන භූමිං කසමානො නිසීදි.

දුම්මුඛොති න විරූපමුඛො. අභිරූපො හි සො පාසාදිකො. නාමං පනස්ස එතං. **අභබ්බා තං පොක්ඛරණිං පුන ඔතරිතුන්ති** සබ්බෙසං **අළාතං** භග්ගත්තා පච්ඡින්නගමනො ඔතරිතුං අභබ්බො තත්ථෙව කාකකුලලාදීනං භත්තං හොතීති දස්සෙති. **විසූකායිතානීති** දිට්ඨිවිසූකායිතානි.[6] **විසෙවිතානීති** දිට්ඨිසඤ්චරිතානි. **විප්ඵන්දිතානීති** දිට්ඨිවිප්ඵන්දිතානි. **යදිදං වාදාධිප්පායොති** එත්ථ යදිදන්ති නිපාතමත්තං. වාදාධිප්පායො හුත්වා වාදං ආරොපෙස්සාමීති අජ්ඣාසයෙන

1. විථාරිතන්ති-B, S.
2. භෙදං පත්තො-B, S.
3. එත්ථ තත්ථ-S; තත්ථ-B.
4. උත්තරචීවරඤ්ච-S; උත්තම සිරවරං-M2, W2, B.
5. උත්තරිං-S; උත්තරි-B.
6. දිට්ඨිවිසූකානි-E, S.

උපසඞ්කමිතුං අභබ්බා; ධම්මසවනාය පන උපසඞ්කමෙය්‍යාති දස්සෙති. **දුම්මුඛො ලිච්ඡවිපුත්තො එතදවොචාති** කස්මා අවොච? දුම්මුඛස්ස කිර[1] උපමාහරණකාලෙ[2] සෙසා ලිච්ඡවිකුමාරාපි චින්තයිංසු: භූමියං නිගණ්ඨෙන අම්හාකං සිප්පුග්ගහණට්ඨානෙ චිරං අවමානිතා කතා; අයං දානි අමිත්තස්ස පිට්ඨිං පස්සිතුං[3] කාලො. මයම්පි එකෙකං උපමං ආහරිත්වා පාණිප්පහාරෙන පතිතං මුග්ගරෙන පොථෙන්තා විය තථා නං කරිස්සාම යථා න පුන පරිසමජ්ඣෙ සීසං උක්ඛිපිතුං සක්ඛිස්සතීති. තෙ ඔපම්මානි කරිත්වා දුම්මුඛස්ස කථාපරියොසානං ආගමයමානා නිසීදිංසු. සච්චකො තෙසං අධිප්පායං ඤත්වා ඉමෙ සබ්බෙව ගීවං උක්ඛිපිත්වා ඔට්ඨෙහි චලමානෙහි ඨිතා; සචෙ පච්චෙකං උපමං ආහරිතුං ලභිස්සන්ති, පුන මයා පරිසමජ්ඣෙ සීසං උක්ඛිපිතුං න සක්කා භවිස්සති, හන්දාහං දුම්මුඛං අපසාදෙත්වා යථා අඤ්ඤස්ස ඔකාසො න හොති, එවං කථාවාරං පච්ඡින්දිත්වා සමණං ගොතමං පඤ්හං පුච්ඡිස්සාමීති, තස්මා එතදවොච.

තත්ථ **ආගමෙහීති** තිට්ඨ. පුන මා භණීති අත්ථො. **තිට්ඨතෙසා භො ගොතමාති** භො ගොතම එසා අම්හාකඤ්චෙව අඤ්ඤෙසඤ්ච පුථුසමණබ්‍රාහ්මණානං වාචා තිට්ඨතු. **විලාපං විලපිතං මඤ්ඤෙති** එතං හි වචනං විලපිතං විය හොති. විප්පලපිතමත්තං හොතීති අත්ථො. අථවා, තිට්ඨතෙසාති එත්ථ කථාති ආහරිත්වා වත්තබ්බං. වාචාවිලාපං විලපිතං මඤ්ඤෙති එත්ථ පන ඉදං වාචානිච්ඡාරණං විලපිතමත්තං මඤ්ඤෙ හොතීති අත්ථො.

ඉදානි පඤ්හං පුච්ඡන්තො **කිත්තාවතා නූති** ආදිමාහ. තත්ථ **වෙසාරජ්ජප්පත්තොති** ඤාණප්පත්තො. **අපරප්පච්චයොති** අපරප්පත්තියො. අථස්ස භගවා පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තො, ඉධ අග්ගිවෙස්සනාති ආදිමාහ. තං උත්තානත්ථමෙව. යස්මා පනෙත්ථ පස්සතීති වුත්තත්තා සෙඛභූමි දස්සිතා, තස්මා උත්තරිං අසෙඛභූමිං පුච්ඡන්තො දුතියං පඤ්හං පුච්ඡි. තම්පිස්ස භගවා බ්‍යාකාසි.

තත්ථ **දස්සනානුත්තරියෙනාති** ආදීසු දස්සනානුත්තරියං ලොකියලොකුත්තරා පඤ්ඤා. **පටිපදානුත්තරියන්ති** ලොකියලොකුත්තරා පටිපදා. **විමුත්තානුත්තරියන්ති** ලොකියලොකුත්තරා විමුත්ති. සුද්ධලොකුත්තරමෙව වා ගහෙත්වා දස්සනානුත්තරියන්ති අරහත්තමග්ගසම්මාදිට්ඨි. පටිපදානුත්තරියන්ති සෙසමග්ගඞ්ගානි. විමුත්තානුත්තරියන්ති මග්ග[4]ඵලවිමුත්ති. ඛීණාසවස්ස වා නිබ්බානදස්සනං දස්සනානුත්තරියං නාම; අට්ඨමග්ගඞ්ගානි පටිපදානුත්තරියං; අග්ගඵලං විමුත්තානුත්තරියන්ති වෙදිතබ්බං

බුද්ධො සො භගවාති සො භගවා සයම්පි චත්තාරි සච්චානි බුද්ධො. **බොධායාති** පරෙසම්පි චතුසච්චබොධාය ධම්මං දෙසෙති. **දන්තොති**

1. කිරස්ස-S. 2 උදාහරණකාලෙ-A. P2,
3. පස්සන-T1, 4. අග්ග-E,

ආදීසු **දන්තොති** නිබ්බිසෙවනො. **දමථායාති** නිබ්බිසෙවනත්ථාය. **සන්තොති** සබ්බකිලෙසවූපසමෙන සන්තො. **සමථායාති** කිලෙසවූපසමාය. **තිණ්ණොති** චතුරොඝතිණ්ණො. **තරණායාති** චතුරොඝතරණාය. **පරිනිබ්බුතොති** කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතො. **පරිනිබ්බානායාති** කිලෙසපරිනිබ්බානත්ථාය ධම්මං දෙසෙති.

ධංසීති ගුණධංසකා. **පගබ්භාති** වාචාපාගබ්භියෙන සමන්නාගතා. **ආසාදෙතබ්බන්ති** ඝට්ටෙතබ්බං. **ආසජ්ජාති** ඝට්ටෙත්වා. **න ත්වෙව භවන්තං ගොතමන්ති** භවන්තං ගොතමං ආසජ්ජ කස්සචි අත්තනො වාදං අනුපහතං සකලං ආදාය පක්කමිතුං ථාමො නත්ථීති දස්සෙති. නහි භගවා හත්ථිආදයො විය කස්සචි ජීවිතන්තරායං කරොති.

අයං පන නිගණ්ඨො ඉමා තිස්සො උපමා න භගවතො උක්කංසනත්ථං ආහරි; අත්තුක්කංසනත්ථමෙව ආහරි. යථාහි රාජා කඤ්චි[1] පච්චත්ථිකං ඝාතෙත්වා එවම්පි[2] නාම සූරො එවං ථාමසම්පන්නො පුරිසො භවිස්සතීති පච්චත්ථිකං ථොමෙන්තොපි අත්තානමෙව ථොමෙති. එවමෙව එසොපි, **සියා හි භො ගොතම හත්ථිපභින්නන්ති** ආදීහි භගවන්තං උක්කංසෙන්තොපි, මයමෙව සූරා, මයං පණ්ඩිතා, මයං බහුස්සුතා, යෙ එවං පභින්නහත්ථිං විය, ජලිත-අග්ගික්ඛන්ධං විය, ඵණකතආසීවිසං[3] විය ච වාදත්ථිකා සම්මාසම්බුද්ධං උපසඞ්කමිම්හාති අත්තානංයෙව උක්කංසෙති.

එවං අත්තානං උක්කංසෙත්වා භගවන්තං නිමන්තයමානො, **අධිවාසෙතු මෙති** ආදිමාහ. තත්ථ **අධිවාසෙතූති** සම්පටිච්ඡතු. **ස්වාතනායාති** යං මෙ තුම්හෙසු කාරං කරොතො ස්වෙ භවිස්සති පුඤ්ඤඤ්ච පීතිපාමොජ්ජඤ්ච තදත්ථාය. **අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙනාති** භගවා කායඞ්ගවාචඞ්ගං අචොපෙත්වා අබ්භන්තරෙයෙව ඛන්තිං ධාරෙන්තො තුණ්හීභාවෙන අධිවාසෙසි. සච්චකස්ස අනුග්ගහකරණත්ථං මනසාව සම්පටිච්ඡීති වුත්තං හොති.

යමස්ස පතිරූපං මඤ්ඤෙය්‍යාථාති තෙ කිර ලිච්ඡවී තස්ස පඤ්ච ථාලිපාකසතානි නිච්චභත්තං අභිහරන්ති; තදෙව සන්ධාය එස, සො තුම්හෙ යං අස්ස සමණස්ස ගොතමස්ස පතිරූපං කප්පියන්ති මඤ්ඤෙය්‍යාථ, තං ආහරෙය්‍යාථ; සමණස්ස හි ගොතමස්ස තුම්හෙ පරිචාරකා, කප්පියාකප්පියං, යුත්තායුත්තං ජානාථාති වදති. **භත්තාභිහාරං අභිහරිංසූති** අභිහරිතබ්බං භත්තං අභිහරිංසු.

පණීතෙනාති උත්තමෙන. **සහත්ථාති** සහත්ථෙන. **සන්තප්පෙත්වාති** සුට්ඨු තප්පෙත්වා; පරිපුණ්ණං, සුහිතං, යාවදත්ථං කත්වා. **සම්පවාරෙත්වාති** සුට්ඨු පවාරෙත්වා; අලං අලන්ති හත්ථසඤ්ඤාය පටික්ඛිපාපෙත්වා. **භුත්තාවින්ති** භුත්තවන්තං. **ඔනීතපත්තපාණින්ති** පත්තතො ඔනීතපාණිං අපනීතහත්ථන්ති වුත්තං හොති. ඔනීත[4]පත්ත

1, කිඤ්චි-B. S. 2, එවං-B. S. 3. ආසීවිසං-E. S. 4. ඔනීත-B. S.

පාණීන්තිපි පාඨො. තස්සත්ථො: ඔහිතං[1] නානාභූතං පත්තං පාණිතො අස්සාති ඔහිත[1]පත්තපාණී; තං ඔහිත[1]පත්තපාණිං. හත්ථෙ ච පත්තඤ්ච ධොවිත්වා එකමන්තෙ පත්තං නික්ඛිපිත්වා නිසින්නන්ති අත්ථො. එකමන්තං නිසීදීති භගවන්තං එවම්භූතං එකස්මිං ඤත්වා ඔකාසෙ නිසීදීති අත්ථො.

පුඤ්ඤඤ්ච පුඤ්ඤමහී වාති යං ඉමස්මිං දානෙ පුඤ්ඤං; ආයතිං විපාකක්ඛන්ධාති අත්ථො. පුඤ්ඤමහීති විපාකක්ඛන්ධානංයෙව පරිවාරො. තං දායකානං සුඛාය හොතූති තං ඉමෙසං ලිච්ඡවීනං සුඛත්ථාය හොතු. ඉදං කිර සො, අහං පබ්බජිතො නාම, පබ්බජිතෙන ච න යුත්තං අත්තනො දානං නිය්‍යාතෙතුන්ති තෙසං නිය්‍යාතෙන්තො එවමාහ. අථ භගවා, යස්මා ලිච්ඡවීහි සච්චකස්ස දින්නං, න භගවතො, සච්චකෙන පන භගවතො දින්නං, තස්මා තමත්ථං දීපෙන්තො, යං ඛො අග්ගිවෙස්සනාති ආදිමාහ. ඉති භගවා නිගණ්ඨස්ස මත්තං චිත්තං යෙව අත්තනො දින්නං දක්ඛිණං නිගණ්ඨස්ස නිය්‍යාතෙසි, සා චස්ස අනාගතෙ වාසනා භවිස්සතීති.

ළසච්චකසුත්තං පඤ්චමං.

---

1. 4. 6.

එවං මෙ සුතන්ති මහාසච්චකං. තත්ථ එකං සමයන්ති ච තෙන ඛො පන සමයෙනාති ච පුබ්බණ්හසමයන්ති ච තීහි පදෙහි එකො යෙව සමයො වුත්තො. භික්ඛූනං හි වත්තපටිවත්තං කත්වා මුඛං ධොවිත්වා පත්තචීවරමාදාය චෙතියං වන්දිත්වා, කතරං ගාමං පවිසිස්සාමාති විතක්කමාළකෙ[2] ඨිතකාලො නාම හොති. භගවා එවරූපෙ සමයෙ රත්තදුපට්ටං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා පංසුකූලචීවරං එකංසං පාරුපිත්වා ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො ගන්ධකුටිපමුඛෙ අට්ඨාසි. තං සන්ධාය, එකං සමයන්ති ච තෙන ඛො පන සමයෙනාති ච පුබ්බණ්හසමයන්ති ච වුත්තං.

පවිසිතුකාමොති පිණ්ඩාය පවිසිස්සාමීති එවං කතසන්නිට්ඨානො. තෙනුපසඞ්කමීති කස්මා උපසඞ්කමි? වාදාරොපනජ්ඣාසයෙන. එවං කිරස්ස අහොසි: පුබ්බෙපාහං අපණ්ඩිතතාය සකලං වෙසාලිපරිසං ගහෙත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පරිසමජ්ඣෙ මඞ්කුජාතො. ඉදානි තථා අකත්වා එකකොව ගන්ත්වා වාදං ආරොපෙස්සාමි. යදි සමණං ගොතමං පරාජෙතුං සක්ඛිස්සාමි, අත්තනො ලද්ධිං දීපෙත්වා ජයං කරිස්සාමි. යදි සමණස්ස ගොතමස්ස ජයො භවිස්සති, අන්ධකාරෙ නච්චං විය න කොචි ජානිස්සතීති නිද්දුපඤ්ඤං නාම ගහෙත්වා ඉමිනා වාදජ්ඣාසයෙන උපසඞ්කමි.

---

1. ඔනිත්තං-B. S. 2. මාළකෙ-E, S.

අනුකම්පං උපාදායාති සච්චකස්ස නිගණ්ඨපුත්තස්ස අනුකම්පං පටිච්ච. ථෙරස්ස කිර එවං අහොසි: භගවති මුහුත්ත[1] නිසින්නෙ බුද්ධදස්සනං ධම්මසවනඤ්ච ලභිස්සති. තදස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය සංවත්තිස්සතීති. තස්මා භගවන්තං යාචිත්වා පංසුකූලචීවරං චතුග්ගුණං පඤ්ඤපෙත්වා, නිසීදතු භගවාති ආහ. කාරණං ආනන්දො වදතීති සල්ලක්ඛෙත්වා නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙන ආසනෙ.

භගවන්තං එතදවොචාති යං පන පඤ්හං ඔවට්ටිකසාරං කත්වා ආදාය ආගතො, තං ඨපෙත්වා පඨමං තාව පරිහරන්තො එතං, **සන්ති භො ගොතමාති** ආදිවචනං අවොච. **ඵුසන්ති හි භො ගොතමාති** තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සරීරෙ උප්පන්නං සාරීරිකං දුක්ඛං වෙදනං ඵුසන්ති. ලභන්ති, අනුභවන්තීති අත්ථො. **ඌරුක්ඛම්භොති** ඛම්භගත ඌරුභාවො. ඌරුත්ථද්ධතාති අත්ථො. විම්හයත්ථවසෙන පනෙත්ථ භවිස්සතියි අනාගතවචනං කතං. **කායන්වයං හොතීති** කායානුගතං හොති, කායවසවත්ති.

කායභාවනාති පන විපස්සනා වුච්චති. තාය චිත්තවික්ඛෙපං පාපුණන්තො නාම නත්ථි. ඉති නිගණ්ඨො අසන්තං අභූතං, යං නත්ථි, තදෙවාහ. **චිත්තභාවනාතිපි** සමථො වුච්චති. සමාධියුත්තස්ස ච පුග්ගලස්ස ඌරුක්ඛම්භාදයො නාම නත්ථි. ඉති නිගණ්ඨො ඉදම්පි අභූතමෙවාහ. අට්ඨකථායං පන වුත්තං: යථෙව භූතපුබ්බන්ති වත්වා ඌරුක්ඛම්භොපි නාම භවිස්සතීති ආදීනි වදන්තො අනාගතරූපං[2] න සමෙති, තථා අත්ථොපි න සමෙති; අසන්තං අභූතං, යං නත්ථි, තං කථෙතීති.

නො කායභාවනන්ති[3] පඤ්චාතපතප්පනාදිං[4] අත්තකිලමථානුයොගං සන්ධායාහ. අයං හි තෙසං කායභාවනා නාම. කිං පන සො දිස්වා එවමාහ? සො කිර දිවාදිවස්ස විහාරං ආගච්ඡති. තස්මිඤ්ච සමයෙ භික්ඛූ පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා අත්තනො[5] අත්තනො රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානෙසු පටිසල්ලාණං උපගච්ඡන්ති. සො තෙ පටිසල්ලීනෙ දිස්වා, චිත්තභාවනාමත්තං එතෙ අනුයුඤ්ජන්ති, කායභාවනා පනෙතෙසං නත්ථීති මඤ්ඤමානො එවමාහ.

අථ තං භගවා අනුයුඤ්ජන්තො **කින්ති පන තෙ අග්ගිවෙස්සන කායභාවනා සුතාති** ආහ. සො තං විත්ථාරෙන්තො, **සෙය්‍යථීදං නන්දො, වච්ඡොති** ආදිමාහ. තත්ථ **නන්දොති** තස්ස නාමං; **වච්ඡොති** ගොත්තං. **කිසොති** නාමං; **සංකිච්චොති** ගොත්තං. **මක්ඛලි ගොසාලො** හෙට්ඨා ආගතොව. **එතෙති** එතෙ තයො ජනා. තෙ කිර කිලිට්ඨතපානං මත්ථකප්පත්තා අහෙසුං. **උළාරානි උළාරානීති** පණීතානි පණීතානි. **ගාහෙන්ති නාමාති** බලං ගණ්හාපෙන්ති

1. මුහුත්තං-B. S. 2. අනාගතවචනං-S. 3. කායබාධනන්ති-L.
4. කරණාදි-B. S. 5. පටිසාමෙත්වා-L.

නාම. **බ්‍රූහෙන්තීති** වඩ්ඪෙන්ති. **භෙදෙන්තීති** සඤ්ජාතභෙදං[1] කරොන්ති. **පුරිමං පහායාති** පුරිමං දුක්කරකාරං පහාය. **පච්ඡා උපචිනන්තීති** පච්ඡා උළාරඛාදනීයාදීහි සන්තප්පෙන්ති, වඩ්ඪෙන්ති. **ආචයාපචයො හොතීති** වඩ්ඪි ච අවඩ්ඪි ච හොති.

ඉති ඉමස්ස කායස්ස කාලෙන වඩ්ඪි, කාලෙන පරිහානීති වඩ්ඪිපරිහානිමත්තමෙව පඤ්ඤායති, කායභාවනා පන න පඤ්ඤායතීති දීපෙත්වා චිත්තභාවනං පුච්ඡන්තො, **කිං පන තෙ අග්ගිවෙස්සන චිත්තභාවනා සුතාති** ආහ. **න සම්පායාසීති** සම්පාදෙත්වා කථෙතුං නාසක්ඛි, යථා තං බාලපුථුජ්ජනො.

කුතො පන ත්වන්ති යො ත්වං එවං ඔළාරිකං දුබ්බලං කායභාවනං න ජානාසි, සො ත්වං කුතො සණ්හං සුඛුමං චිත්තභාවනං ජානිස්සසීති? ඉමස්මිං පන ඨානෙ හොණ්ණරවියත්ථෙරො[2] අබුද්ධවචනං නාමෙතං පදන්ති විජනිං ඨපෙත්වා පක්කාමි. අථ නං මහාසිවත්ථෙරො ආහ: “දිස්සති භික්ඛවෙ ඉමස්ස චාතුම්මහාභූතිකස්ස කායස්ස ආචයොපි අපචයොපි ආදානම්පි නික්ඛෙපනම්පී”ති. තං සුත්වා සල්ලක්ඛෙසි: ඔළාරිකකායං පරිගණ්හන්තස්ස උප්පන්නවිපස්සනා ඔළාරිකාති වත්තුං වට්ටතීති.

සුඛසාරාගීති සුඛසාරාගෙන සමන්නාගතො. **සුඛාය වෙදනාය නිරොධා උප්පජ්ජති දුක්ඛා වෙදනාති** න අනන්තරාව උප්පජ්ජති. සුඛදුක්ඛානං හි අනන්තරපච්චයතා පට්ඨානෙ පටිසිද්ධා. යස්මා පන සුඛෙ අනිරුද්ධෙ දුක්ඛං නුප්පජ්ජති, තස්මා ඉධ එවං වුත්තං. **පරියාදාය තිට්ඨතීති** ඛෙපෙත්වා ගණ්හිත්වා තිට්ඨති. **උභතොපක්ඛන්ති** සුඛං එකං පක්ඛං, දුක්ඛං එකං පක්ඛන්ති එවං උභතොපක්ඛං හුත්වා.

උප්පන්නාපි සුඛා වෙදනා චිත්තං න පරියාදාය තිට්ඨති භාවිතත්තා කායස්ස, උප්පන්නාපි දුක්ඛා වෙදනා චිත්තං න පරියාදාය තිට්ඨති භාවිතත්තා චිත්තස්සාති එත්ථ කායභාවනා විපස්සනා; චිත්තභාවනා සමාධි. විපස්සනා ච සුඛස්ස පච්චනීකා, දුක්ඛස්ස ආසන්නා. සමාධි දුක්ඛස්ස පච්චනීකො, සුඛස්ස ආසන්නො.

කථං? විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නිසින්නස්ස හි අද්ධානෙ ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ තත්ථ තත්ථ අග්ගිඋට්ඨානං විය හොති; කච්ඡෙහි සෙදා මුච්චන්ති; මත්ථකතො උසුමවට්ටි-උට්ඨානං විය හොති; චිත්තං හඤ්ඤති, විහඤ්ඤති, විප්ඵන්දති. එවං තාව[3] විපස්සනා සුඛස්ස පච්චනීකා, දුක්ඛස්ස ආසන්නා. උප්පන්නෙ පන කායිකෙ වා චෙතසිකෙ වා දුක්ඛෙ තං දුක්ඛං වික්ඛම්භෙත්වා[4] සමාපත්තිං සමාපන්නස්ස සමාපත්තික්ඛණෙ දුක්ඛං දූරපගතං හොති, අනප්පකං සුඛං ඔක්කමති. එවං සමාධි දුක්ඛස්ස පච්චනීකො, සුඛස්ස ආසන්නො. යථා විපස්සනා සුඛස්ස

1. ජාතභෙදං-B. S.
2. චොදකාලයත්ථෙරො-B. S.
3. එත්තාවතා-S.
4. වික්ඛම්භිත්වා-B. S.

පච්චනීකා, දුක්ඛස්ස ආසන්නා, න තථා සමාධි. යථා සමාධි දුක්ඛස්ස පච්චනීකො, සුඛස්ස ආසන්නො, න තථා විපස්සනාති. තෙන වුත්තං: **උප්පන්නාපි සුඛා වෙදනා චිත්තං න පරියාදාය තිට්ඨති භාවිතත්තා කායස්ස, උප්පන්නාපි දුක්ඛා වෙදනා චිත්තං න පරියාදාය තිට්ඨති භාවිතත්තා චිත්තස්සාති.**

ආසජ්ජ උපනීයාති ගුණෙ ඝට්ටෙත්වා චෙව උපනෙත්වා ච. **තං වත මෙති** තං වත මම චිත්තං. **කිං හි නො සියා අග්ගිවෙස්සනාති** අග්ගිවෙස්සන කිං න භවිස්සති, භවිස්සතෙව, මා එවං සඤ්ඤී හොහි, උප්පජ්ජියෙව[1] මෙ සුඛාපි දුක්ඛාපි වෙදනා. උප්පන්නාය පනස්සා අහං චිත්තං පරියාදාතුං න දෙමි.

ඉදානි තස්ස[2] කම්මට්ඨානං පකාසෙතුං උපරි පසාදාවහං ධම්මදෙසනං දෙසෙතුකාමො මූලතො පට්ඨාය මහාභිනික්ඛමනං ආරභි. තත්ථ **ඉධ මෙ අග්ගිවෙස්සන පුබ්බෙව සම්බොධා -පෙ- තෙනෙවාහං නිසීදිං, අලමිදං පධානායාති** ඉදං සබ්බං හෙට්ඨා පාසරාසිසුත්තෙ වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බං. අයං පන විසෙසො: තත්ථ බොධිපල්ලඞ්කෙ නිසජ්ජා; ඉධ දුක්කරකාරිකායං.

අල්ලං කට්ඨන්ති අල්ලං උදුම්බරකට්ඨං. **සස්නෙහන්ති** සඛීරං. **කායෙහීති** වත්ථුකාමෙහි. **අවූපකට්ඨාති** අනපගතා.[3] **කාමච්ඡන්දො**ති ආදීසු කිලෙසකාමොව ඡන්දකරණවසෙන **ඡන්දො**; සිනෙහකරණවසෙන **ස්නෙහො**; මුච්ඡාකරණවසෙන **මුච්ඡා**; පිපාසාකරණවසෙන **පිපාසා**; අනුදහනවසෙන **පරිළාහොති** වෙදිතබ්බො. **ඔපක්කමිකාති** උපක්කමනිබ්බත්තා. **ඤාණාය දස්සනාය[4] අනුත්තරාය සම්බොධායාති** සබ්බං ලොකුත්තරමග්ගවෙවචනමෙව.

ඉදං පනෙත්ථ ඔපම්මසංසන්දනං: අල්ලං සඛීරං උදුම්බරකට්ඨං විය හි කිලෙසකාමෙන වත්ථුකාමතො අනිස්සටපුග්ගලා.[5] උදකෙ පක්ඛිත්තභාවො විය කිලෙසකාමෙන[6] තින්තතා. මථන්තෙනාපි අග්ගිනො අනභිනිබ්බත්තනං විය කිලෙසකාමෙන වත්ථුකාමතො අනිස්සටානං ඔපක්කමිකාහි වෙදනාහි ලොකුත්තරමග්ගස්ස අනධිගමො. අමථන්තෙනාපි අග්ගිනො අනභිනිබ්බත්තනං විය තෙසං පුග්ගලානං විනාපි ඔපක්කමිකාහි වෙදනාහි ලොකුත්තරමග්ගස්ස අනධිගමොති. දුතියඋපමාපි ඉමිනාව නයෙන වෙදිතබ්බා. අයං පන විසෙසො: පුරිමා සපුත්තභරියපබ්බජ්ජාය උපමා; පච්ඡිමා බ්‍රාහ්මණධම්මිකපබ්බජ්ජාය.

තතියඋපමාය **කොළාපන්ති** ඡින්නසිනෙහං, නිරාපං. **ථලෙ නික්ඛිත්තන්ති** පබ්බතත්ථලෙ වා භූමිත්ථලෙ වා නික්ඛිත්තං. එත්ථාපි **ඉදං ඔපම්මසංසන්දනං:** සුක්ඛං කොළාපකට්ඨං විය හි කිලෙසකාමෙන

1. උප්පජ්ජන්තියෙව-B. S.
2. ඉදානිස්ස-B. S.
3. අවූපකට්ඨාති අනපගතො-L.
4. දස්සනාය-L.
5. පුග්ගලො-L, S.
6. කිලෙසකාමෙහි-L.

චක්ඛුකාමතො නිස්සටපුග්ගලා. ආරකා උදකා ථලෙ නික්ඛිත්තගාවො විය කිලෙසකාමෙන[1] අතින්තතා. මත්ථෙනාපි අග්ගිනො අභිනිබ්බත්තනං විය කිලෙසකාමෙන[1] වත්ථුකාමතො නිස්සටානං අබ්භොකාසිකනෙසජ්ජිකාදිවසෙන ඔපක්කමිකාහිපි වෙදනාහි ලොකුත්තරමග්ගස්ස අධිගමො. අමත්ථෙනාපි අස්සද්දස්ස ස්ස සුක්ඛසාඛාය සඞ්ඝංසනමත්තෙනෙව අග්ගිනො අභිනිබ්බත්තනං විය විනාපි ඔපක්කමිකාහි වෙදනාහි සුඛායෙව පටිපදාය ලොකුත්තරමග්ගස්ස අධිගමොති. අයං උපමා භගවතා අත්තනො අත්ථාය ආගතා.

ඉදානි අත්තනො දුක්කරකාරං[2] දස්සෙන්තො, **තස්ස මය්හන්ති** ආදිමාහ. කිං පන භගවා දුක්කරං අකත්වා බුද්ධො භවිතුං[3] න සමත්ථොති? කත්වාපි අකත්වාපි සමත්ථොව. අථ කස්මා අකාසීති? සදෙවකස්ස ලොකස්ස අත්තනො පරක්කමං දස්සෙස්සාමි; සො ච මං විරියනිම්මථනගුණො හාසෙස්සතීති. පාසාදෙ නිසින්නොයෙව හි පවෙණිආගතං රජ්ජං ලභිත්වාපි ඛත්තියො න තථා පමුදිතො හොති, යථා බලකායං ගහෙත්වා සඞ්ගාමෙ ද්වෙ තයො පහාරෙ දත්වා අමිත්තමථනං කත්වා පත්තරජ්ජො. එවං පත්තරජ්ජස්ස හි රජ්ජසිරිං අනුභවන්තස්ස පරිසං ඔලොකෙත්වා අත්තනො පරක්කමං අනුස්සරිත්වා, අසුකට්ඨානෙ අසුකකම්මං කත්වා අසුකඤ්ච අසුකඤ්ච අමිත්තං එවං විජ්ඣිත්වා එවං පහරිත්වා ඉමං රජ්ජසිරිං පත්තොස්මීති චින්තයතො බලවසොමනස්සං උප්පජ්ජති. එවමෙව භගවාපි, සදෙවකස්ස ලොකස්ස පරක්කමං දස්සෙස්සාමි, සො හි මං පරක්කමො අතිවිය හාසෙස්සති, සොමනස්සං උප්පාදෙස්සතීති දුක්කරං අකාසි.

අපි ච පච්ඡිමං ජනතං අනුකම්පන්තොපි[4] අකාසියෙව. පච්ඡිමා හි ජනතා, සම්මාසම්බුද්ධො කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි පාරමියො පූරෙත්වාපි පධානං පදහිත්වාව සබ්බඤ්ඤුතං[5] පත්තො, කිමඞ්ග පන මයන්ති පධානවිරියං කත්තබ්බං මඤ්ඤිස්සති; එවං සන්තෙ ඛිප්පමෙව ජාතිජරමරණස්ස අන්තං කරිස්සතීති පච්ඡිමං ජනතං අනුකම්පන්තො අකාසියෙව.

දන්තෙහි දන්තමාධායාති[6] හෙට්ඨාදන්තෙන අභිදන්තං[7] උපරිදන්තං ඨපෙත්වා. **චෙතසා චිත්තන්ති** කුසලචිත්තෙන අකුසලචිත්තං. **අභිනිග්ගණ්හෙය්‍යන්ති** නිග්ගණ්හෙය්‍යං. **අභිනිප්පීළෙය්‍යන්ති** නිප්පීළෙය්‍යං. **අභිසන්තාපෙය්‍යන්ති** තාපෙත්වා විරියනිම්මථිතං[8] කරෙය්‍යං. **සාරද්ධොති** සදරථො. **පධානාභිතුන්නස්සාති** පධානෙන අභිතුන්නස්ස. විද්ධස්ස සතොති අත්ථො. **අප්පාණකන්ති** නිරස්සාසකං. **කම්මාරගග්ගරියාති** කම්මාරස්ස ගග්ගරනාළියා. **සීසවෙදනා හොන්තීති** කුතොචි නික්ඛමිතුං අලභමානෙහි වාතෙහි සමුට්ඨාපිතා බලවතියො සීසවෙදනා හොන්ති. **සීසවෙඨං දදෙය්‍යාති** සීසවෙඨනං දදෙය්‍ය.

1. කාමෙහි-B. S. 2. දුක්කරකාරිකං-E. S. 3. භවිතුං සමත්ථොති-L, 4. අනුකම්පමානොපි-L. E. 5. සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං-B. S. 6. දන්තෙහි දන්තන්ති-L; දන්තෙහි දන්තමාධායාති-S. 7. හෙට්ඨාදන්තෙන-B. S. 8. නිම්මථිතං-B. S.

දෙවතාති බොධිසත්තස්ස චඞ්කමනකොටියං පණ්ණසාලපරිවෙණසාමන්තා අධිවත්ථා දෙවතා. තදා කිර බොධිසත්තස්ස අධිමත්තකායදුක්ඛෙ උප්පන්නෙ මුච්ඡා උදපාදි. සො චඞ්කමෙව නිසින්නො හුත්වා පපති. තං දිස්වා දෙවතා එවමාහංසු: **විහාරො ත්වෙවෙසො අරහතොති**, අරහන්තා නාම එවරූපා හොන්ති මතකසදිසාති ලද්ධියා වදන්ති. තත්ථ යා දෙවතා **කාලකතොති** ආහංසු, තා ගන්ත්වා සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ආරොචෙසුං: තුම්හාකං පුත්තො කාලකතොති. මම පුත්තො බුද්ධො හුත්වා කාලකතො, අහුත්වාති? බුද්ධො භවිතුං නාසක්ඛි; පධානභූමියංයෙව පතිත්වා කාලකතොති. නාහං සද්දහාමි; මම පුත්තස්ස බොධිං අප්පත්වා කාලකිරියා නාම නත්ථීති.

අපරභාගෙ සම්මාසම්බුද්ධස්ස ධම්මචක්කං පවත්තෙත්වා අනුපුබ්බෙන රාජගහං ගන්ත්වා කපිලවත්ථුං අනුප්පත්තස්ස සුද්ධොදනමහාරාජා පත්තං ගහෙත්වා පාසාදං ආරොපෙත්වා යාගුඛජ්ජකං දත්වා අන්තරාභත්තසමයෙ එතමත්ථං ආරොචෙසි: භගවා තුම්හාකං පධානකරණකාලෙ දෙවතා ආගන්ත්වා, පුත්තො තෙ මහාරාජ කාලකතොති ආහංසූති. සද්දහි[1] මහාරාජාති? න භගවා සද්දහින්ති. ඉදානි මහාරාජ සුපිනපටිග්ගහණතො පට්ඨාය අච්ඡරියානි පස්සන්තො කිං සද්දහිස්සසි? අහම්පි බුද්ධො ජාතො, ත්වම්පි බුද්ධපිතා ජාතො. පුබ්බෙ පන මය්හං අපරිපක්කෙ ඤාණෙ බොධිචරියං චරන්තස්ස ධම්මපාලකුමාරකාලෙ සිප්පං උග්ගණ්හිතුං ගතස්ස, තුම්හාකං පුත්තො ධම්මපාලකුමාරො කාලකතො, ඉදමස්ස අට්ඨීති එළකට්ඨිං ආහරිත්වා දස්සෙසුං. තදාපි තුම්හෙ, මම පුත්තස්ස අන්තරාමරණං නාම නත්ථි, නාහං සද්දහාමීති අවොචුත්ථ මහාරාජාති. ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා භගවා මහාධම්මපාලජාතකං කථෙසි.

මා නො ත්වං මාරිසාති සම්පියායමානා ආහංසු. දෙවතානං කිර පියමනාපවොහාරො, යදිදං මාරිසාති. **අජද්ධුකන්ති** අභොජනං. **හලන්ති වදාමීති** අලන්ති වදාමි. අලං ඉමිනා, මා එවං කරිත්ථ, යාපෙස්සාමහන්ති එවං පටිසෙධෙමීති අත්ථො. **මඞ්ගුරච්ඡවීති** මඞ්ගුරමච්ඡච්ඡවි. **එතාවපරමන්ති** තාසම්පි වෙදනානං එතංයෙව පරමං, උත්තමං පමාණං.

පිතු සක්කස්ස කම්මන්තෙ–පෙ–පඨමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරිතාති රඤ්ඤො කිර වප්පමඞ්ගලදිවසො නාම හොති. තදා අනෙකප්පකාරං ඛාදනීයං භොජනීයං පටියාදෙන්ති. නගරවීථියො සොධාපෙත්වා පුණ්ණඝටෙ ඨපාපෙත්වා ධජපටාකායො උස්සාපෙත්වා සකලනගරං දෙවවිමානං විය අලඞ්කරොන්ති. සබ්බෙ දාසකම්මකරාදයො අහතවත්ථනිවත්ථා ගන්ධමාලාපටිමණ්ඩිතා රාජකුලෙ සන්නිපතන්ති. රඤ්ඤො කම්මන්තෙ නඞ්ගලසහස්සං යොජියති. තස්මිං පන දිවසෙ එකෙන ඌනං[2] අට්ඨසතං යොජෙන්ති. සබ්බානි නඞ්ගලානි සද්ධිං බලිවද්ද-

1. කිං සද්දහි-B, K. 2. ඌනං-S.

රස්මියොත්තානි ජාණුස්සොණිස්ස රථෙ විය රජතපරික්ඛත්තානි හොන්ති. රඤ්ඤො ආලම්බනනඞ්ගලං පන රත්තසුවණ්ණපරික්ඛත්තං හොති. බලිවද්දානං සිඞ්ගානි රස්මිපතොදාපි සුවණ්ණපරික්ඛත්තාව හොන්ති. රාජා මහාපරිවාරෙන නික්ඛමන්තො පුත්තං ගහෙත්වා අගමාසි.

කම්මන්තට්ඨානෙ එකො ජම්බුරුක්ඛො බහලපත්තපලාසො සන්දච්ඡායො අහොසි. තස්ස හෙට්ඨා කුමාරස්ස සයනං පඤ්ඤපාපෙත්වා[1] උපරි සුවණ්ණතාරක-ඛචිතං විතානං බන්ධාපෙත්වා සාණිපාකාරෙන පරික්ඛිපාපෙත්වා ආරක්ඛං ඨපෙත්වා රාජා සබ්බාලඞ්කාරෙන අලඞ්කරිත්වා අමච්චගණපරිවුතො නඞ්ගලකරණට්ඨානං අගමාසි. තත්ථ රාජා සුවණ්ණනඞ්ගලං ගණ්හාති; අමච්චා එකෙනූන-අට්ඨසතරජතනඞ්ගලානි; කස්සකා සෙසනඞ්ගලානි. තෙ තානි ගහෙත්වා ඉතො චිතො ච කසන්ති. රාජා පන ඔරතො වා පාරං ගච්ඡති, පාරතො වා ඔරං ගච්ඡති. එතස්මිං ඨානෙ මහාසම්පත්ති හොති. බොධිසත්තං පරිවාරෙත්වා නිසින්නා ධාතියො, රඤ්ඤො සම්පත්තිං පස්සිස්සාමාති අන්තොසාණිතො බහි නික්ඛන්තා.

බොධිසත්තො ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තො කඤ්චි අදිස්වා වෙගෙන උට්ඨාය පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා ආනාපානෙ පරිග්ගහෙත්වා පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙසි. ධාතියො ඛජ්ජභොජ්ජන්තරෙ විචරමානා ථොකං චිරායිංසු. සෙසරුක්ඛානං ඡායා නිවත්තා; තස්ස පන ජම්බුරුක්ඛස්ස පරිමණ්ඩලා හුත්වා අට්ඨාසි. ධාතියො, අය්‍යපුත්තො එකකොති වෙගෙන සාණිං උක්ඛිපිත්වා අන්තො පවිසමානා බොධිසත්තං සයනෙ පල්ලඞ්කෙන නිසින්නං, තඤ්ච පාටිහාරියං දිස්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං: දෙව, කුමාරො එවං නිසින්නො; අඤ්ඤෙසං රුක්ඛානං ඡායා නිවත්තා, ජම්බුරුක්ඛස්ස පරිමණ්ඩලා ඨිතාති. රාජා වෙගෙන ගන්ත්වා පාටිහාරියං දිස්වා, ඉදං තෙ තාත දුතියං වන්දනන්ති පුත්තං වන්දි. ඉදමෙතං සන්ධාය වුත්තං: **පිතු සක්කස්ස කම්මන්තෙ-පෙ-පඨමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරිතාති.**

සියා නු ඛො එසො මග්ගො බොධායාති භවෙය්‍ය නු ඛො එතං ආනාපානසතිපඨමජ්ඣානං බුජ්ඣනත්ථාය මග්ගොති? **සතානුසාරි විඤ්ඤාණන්ති** නයිදං දුක්කරං බොධාය මග්ගො භවිස්සති, ආනාපානසතිපඨමජ්ඣානං[2] පන භවිස්සතීති එවං එකද්වෙ වාරෙ උප්පන්නසතියා අනන්තරං උප්පන්නං විඤ්ඤාණං සතානුසාරි විඤ්ඤාණං නාම. **යං තං සුඛන්ති** යන්තං ආනාපානසතිපඨමජ්ඣානසුඛං.

පච්චුපට්ඨිතා හොන්තීති පණ්ණසාලපරිවෙණසම්මජ්ජනාදිවත්තකරණෙන උපට්ඨිතා හොන්ති. **බාහුලිකොති** පච්චයබාහුලිකො. **ආවත්තො බාහුල්ලායාති** රසගිද්ධො හුත්වා පණීතපිණ්ඩපාතාදීනං

1. පඤ්ඤපෙත්වා-S. 2. ආනාපානපඨමජ්ඣානං-L.

අත්ථාය ආවත්තෙත්වා. **නිබ්බිජ්ජ පක්කමිංසූති** උක්කණ්ඨිත්වා ධම්මනියාමෙනෙව පක්කන්තා. බොධිසත්තස්ස සම්බොධිං පත්තකාලෙ කායවිවෙකස්ස ඔකාසදානත්ථං ධම්මතාය ගතා. ගච්ඡන්තා ච අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා බාරාණසිංයෙව අගමංසු. බොධිසත්තො තෙසු ගතෙසු අඩ්ඪමාසං කායවිවෙකං ලභිත්වා බොධිමණ්ඩෙ අපරාජිතපල්ලඞ්කෙ නිසීදිත්වා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං පටිවිජ්ඣි. **විවිච්චෙව කාමෙහීති** ආදි භයභෙරවෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

අභිජානාමි ඛො පනාහන්ති අයං පාටියෙක්කො අනුසන්ධි. නිගණ්ඨො කිර චින්තෙසි: අහං සමණං ගොතමං එකං පඤ්හං පුච්ඡිං. සමණො ගොතමො, අපරම්පි මං අග්ගිවෙස්සන, අපරම්පි මං අග්ගිවෙස්සනාති පරියොසානං අදස්සෙත්වා කථෙතියෙව. කුපිතො නු ඛොති? අථ භගවා, අග්ගිවෙස්සන තථාගතෙ අනෙකසතාය පරිසාය ධම්මං දෙසෙන්තෙ, කුපිතො සමණො ගොතමොති එකොපි වත්තා නත්ථි, පරෙසං බොධනත්ථාය පටිවිජ්ඣනත්ථායෙව තථාගතො ධම්මං දෙසෙතීති දස්සෙන්තො ඉමං දෙසනං ආරභි.

තස්ස ආරබ්භාති සන්ධාය. **යාවදෙවාති** පයොජනාවධිපරිච්ඡෙදනියමනං. ඉදං වුත්තං හොති: පරෙසං විඤ්ඤාපනමෙව තථාගතස්ස ධම්මදෙසනාය පයොජනං. තස්මා න එකස්සෙව දෙසෙති; යත්තකා විඤ්ඤුතාරෙ අත්ථි, සබ්බෙසං දෙසෙතීති.

තස්මිංයෙව පුරිමස්මින්ති ඉමිනා කිං දස්සෙති? සච්චකො කිර චින්තෙසි: සමණො ගොතමො අභිරූපො පාසාදිකො; සුඵුසිතං දන්තාවරණං, ජිව්හා මුදුකා, මධුරං වාක්කරණං, පරිසං රඤ්ජෙන්තො මඤ්ඤෙ විචරති. අත්තනො පනස්ස චිත්තෙකග්ගතා නත්ථීති. අථස්ස භගවා, න අග්ගිවෙස්සන තථාගතො පරිසං රඤ්ජෙන්තො විචරති, චක්කවාළපරියන්තායපි පරිසාය තථාගතො ධම්මං දෙසෙති, අසල්ලිතො[1] අනුපලිත්තො, එකත්තං එකවිහාරී[2], සුඤ්ඤතාඵලසමාපත්තිං අනුයුත්තොති දස්සෙන්තො එවමාහ.

අජ්ඣත්තමෙවාති ගොචරජ්ඣත්තමෙව. **සන්නිසාදෙමීති** සන්නිසීදාපෙමි. තථාගතො හි යස්මිං ඛණෙ පරිසා සාධුකාරං දෙති, තස්මිං ඛණෙ පුබ්බාභොගෙන[3] පරිච්ඡින්දිත්වා ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජති; සාධුකාරසද්දස්ස නිග්ඝොසෙ අනුපච්ඡින්නෙයෙව[4] සමාපත්තිතො වුට්ඨාය ඨිතට්ඨානතො පට්ඨාය ධම්මං දෙසෙති. බුද්ධානං හි භවඞ්ගපරිවාසො ලහුකො හොති; අස්සාසවාරෙ අස්සාසවාරෙ ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජන්ති. **යෙන සුදං නිච්චකප්පන්ති** යෙන සුඤ්ඤතාඵලසමාධිනා නිච්චකාලං විහරාමි, තස්මිං සමාධිනිමිත්තෙ චිත්තං සණ්ඨපෙමි, සමාදහාමීති දස්සෙති.

1. අසල්ලීනො-B, S.
2. එකවිහාරිං-L; එකවිහාර-S.
3. පුබ්බභාගෙන-L, S.
4. අවිච්ඡින්නෙයෙව-B; අපරිච්ඡින්නෙයෙව-S.

ඔකප්පනියමෙතන්ති සද්දහනීයමෙතං. එවං භගවතො එකදෙස විත්තකං[1] සම්පටිච්ඡිත්වා, ඉදානි අත්තනා[2] ඔවට්ටිකසාරං කත්වා ආනීත පඤ්හං පුච්ඡන්තො, **අභිජානාති පන භවං ගොතමො දිවා සුපිතාති** ආහ. යථා හි සුනඛො නාම අසම්භින්නඛීරපක්කපායාසං සප්පිනා යොජෙත්වා උදරපූරං භොජිතොපි ගූථං දිස්වා අඛාදිත්වා ගන්තුං න සක්කොති; අඛාදමානො සායිත්වාපි ගච්ඡති. අසායිත්වා ච ගතස්ස කිර සීසං රුජ්ජති. එවං ඉමස්සපි සත්ථා අසම්භින්නඛීරපායාසසදිසං අභිතික්කමන්තො පට්ඨාය යාව ආසවක්ඛයා පසාදනීයං ධම්මදෙසනං දෙසෙසි. එතස්ස පන එවරූපං ධම්මදෙසනං සුත්වා සත්ථරි පසාදමත්තම්පි න උප්පන්නං. තස්මා ඔවට්ටිකසාරං කත්වා ආනීතා පඤ්හං අපුච්ඡිත්වා ගන්තුං අසක්කොන්තො එවමාහ.

අථ, යස්මා ථිනමිද්ධං සබ්බඛීණාසවානං අරහත්තමග්ගෙනෙව පහීයති, කායදරථො පන උපාදින්නකෙපි හොති, අනුපාදින්නකෙපි; තථා හි කමලුප්පලාදීනි එකස්මිං කාලෙ විකසන්ති, එකස්මිං මුකුලානි[3] හොන්ති; සායං කෙසඤ්චි රුක්ඛානම්පි පත්තානි පතිලීයන්ති, පාතො විප්ඵාරිකානි හොන්ති; එවං උපාදින්නකකායස්ස දරථො චෙව දරථවසෙන භවඞ්ගසොතඤ්ච ඉධ නිද්දාති අධිප්පෙතා. තං ඛීණාසවානම්පි හොති. තං සන්ධාය, **අභිජානාමහන්ති** ආදිමාහ. **සම්මොහවිහාරස්මිං වදන්තීති** සම්මොහවිහාරොති වදන්ති.

ආසජ්ජ ආසජ්ජාති ඝට්ටෙත්වා ඝට්ටෙත්වා. **උපනීතෙහි උපනීතෙහීති** උපනෙත්වා උපනෙත්වා කථිතෙහි. **වචනප්පථෙහීති** වචනෙහි. **අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වාති** චිත්තෙන සම්පටිච්ඡන්තො අභිනන්දිත්වා, වාචාය පසංසන්තො අනුමොදිත්වා.

භගවතා ඉමස්ස නිගණ්ඨස්ස ද්වෙ සුත්තානි කථිතානි. පුරිමසුත්තං එකො භාණවාරො, ඉදං දියඩ්ඪො. ඉති අඩ්ඪතියෙ භාණවාරෙ සුත්වාපි අයං නිගණ්ඨො නෙව අභිසමයං පත්තො, න පබ්බජිතො, න සරණෙසු පතිට්ඨිතො. කස්මා එතස්ස භගවා ධම්මං දෙසෙසීති? අනාගතෙ වාසනත්ථාය. පස්සති හි භගවා, ඉමස්ස ඉදානි උපනිස්සයො නත්ථි, මය්හං පන පරිනිබ්බානතො සමධිකානං ද්වින්නං වස්සසතානං අච්චයෙන තම්බපණ්ණිදීපෙ සාසනං පතිට්ඨහිස්සති; තත්රායං කුලඝරෙ නිබ්බත්තිත්වා සම්පත්තෙ කාලෙ පබ්බජිත්වා තිපිටකානි උග්ගහෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා කාළබුද්ධරක්ඛිතො නාම මහාඛීණාසවො භවිස්සතීති. ඉදං දිස්වා අනාගතෙ වාසනත්ථාය ධම්මං දෙසෙසි.

සොපි තථෙව තම්බපණ්ණිදීපම්හි සාසනෙ පතිට්ඨිතෙ දෙවලොකතො චවිත්වා දක්ඛිණගිරිවිහාරස්ස භික්ඛාචාරගාමෙ එකස්මිං අමච්චකුලෙ නිබ්බත්තො, පබ්බජ්ජාසමත්ථෙ වයෙ[4] පබ්බජිත්වා තෙපිටකං

1. එකන්තවිත්තකං-L; විවිත්තකං-Tī. 2. අත්තනො-L, B.
3. මකුලානි-B, S. 4. පබ්බජ්ජාසමත්ථයොබ්බනෙ-B, S.

බුද්ධවචනං උග්ගණ්හෙත්වා ගණං පරිහරන්තො මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො උපජ්ඣායං පස්සිතුං අගමාසි. අථස්ස උපජ්ඣායො සද්ධිවිහාරිකං චොදෙස්සාමීති තෙපිටකං බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිත්වා ආගතෙන සද්ධිං මුඛං දත්වා කථාමත්තම්පි න අකාසි.

සො පච්චූසසමයෙ වුට්ඨාය ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා, භන්ත තුම්හෙ මයි ගන්ථකම්මං කත්වා තුම්හාකං සන්තිකං ආගතෙ[1] මුඛං දත්වා කථාමත්තම්පි න කරිත්ථ, කො මය්හං දොසොති පුච්ඡි. ථෙරො ආහ: ආවුසො බුද්ධරක්ඛිත, ත්වං එත්තකෙනෙව පබ්බජ්ජාකිච්චං මෙ මත්ථකං පත්තන්ති සඤ්ඤං කරෙසීති. කිං කරොමි භන්තෙති. ගණං විනොදෙත්වා පපඤ්චං ඡින්දිත්වා[2] චාතකසිතපබ්බතවිහාරං[3] ගන්ත්වා සමණධම්මං කරොහීති. සො[4] උපජ්ඣායස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා තථා කත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා, පුඤ්ඤවා රාජපූජිතො හුත්වා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො චෙතියපබ්බතවිහාරෙ වසි.

තස්මිඤ්ච කාලෙ තිස්සමහාරාජා උපොසථකම්මං කරොන්තො චෙතියපබ්බතෙ රාජලෙණෙ වසති. සො ථෙරස්ස උපට්ඨාකභික්ඛුනො සඤ්ඤං අදාසි: යදා මය්හං අය්යො පඤ්හං විස්සජ්ජෙති, ධම්මං කථෙති, තදා මෙ සඤ්ඤං දදෙය්යාථාති. ථෙරො එකස්මිං ධම්මසවනදිවසෙ භික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො[5] කණ්ටකචෙතියඞ්ගණං ආරුය්හ චෙතියං වන්දිත්වා කාළුම්බරු[6]රුක්ඛමූලෙ අට්ඨාසි. අථ නං එකො පිණ්ඩපාතිකත්ථෙරො කාළකාරාමසුත්තන්තෙන පඤ්හං පුච්ඡි. ථෙරො, නනු ආවුසො අජ්ජ ධම්මසවනදිවසොති ආහ. ආම භන්තෙ ධම්මසවනදිවසොති. තෙනහි පීඨකං ආනෙථ, ඉධෙව නිසින්නා ධම්මසවනං කරිස්සාමාති. අථස්ස රුක්ඛමූලෙ ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා අදංසු. ථෙරො පුබ්බගාථං වත්වා කාළකාරාමසුත්තං ආරභි.

සොපිස්ස උපට්ඨාකදහරො රඤ්ඤො සඤ්ඤං දාපෙසි[7] රාජා පුබ්බගාථාසු අනිට්ඨිතාසුයෙව පාපුණි. පාපුණිත්වා ච අඤ්ඤාත[8]වෙසෙනෙව පරිසන්තෙ ඨත්වා තියාමරත්තිං ඨිතකොව ධම්මං සුත්වා, ථෙරස්ස, ඉදමවොච භගවාති වචනකාලෙ සාධුකාරං අදාසි. ථෙරො ඤත්වා, කදා ආගතොසි මහාරාජාති පුච්ඡි. පුබ්බගාථා ඔසාරණකාලෙයෙව භන්තෙති. මහාරාජ දුක්කරං තෙ කතන්ති. නයිදං භන්තෙ දුක්කරං; යදි පන මෙ අය්යස්ස ධම්මකථං ආරද්ධකාලතො පට්ඨාය එකපදෙපි අඤ්ඤවිහිතභාවො අභොසි, තම්බපණ්ණිදීපස්ස පතොදලට්ඨි[9] නිත්තුදනමත්තෙනපි ඨානෙ සාමිභාවො නාම මෙ මා හොතූති සපථං අකාසි.

1. ආගතෙ සන්තෙ-B S 2. ජින්දිත්වා-L. 3. චෙතියපබ්බතවිහාරං-B. S.
4. කරෙහීති-L. 5. පරිවුතො-S. 6. කාලම්බරි-B; කාලදුම්බරි-S.
7. අදාසි-B. S. 8. අඤ්ඤාතර-A. M2. P2; අඤ්ඤාතක-B. S.
9. පතොදයට්ඨි-B. S. E.

තස්මිං පන සුත්තෙ බුද්ධගුණා පරිදීපිතා. තස්මා රාජා පුච්ඡි එත්තකාව භන්තෙ බුද්ධගුණා, උදාහු අඤ්ඤෙපි අත්ථීති. මයා කථිතතො මහාරාජ අකථිතමෙව බහු, අප්පමාණන්ති. උපමං භන්තෙ කරොථාති. යථා මහාරාජ කරීසසහස්සමත්තෙ සාලික්ඛෙත්තෙ එකසාලිසීසතො[1] අවසෙසසාලියෙව බහූ; එවං මයා කථිතගුණා අප්පා, අවසෙසා බහූති අපරම්පි භන්තෙ උපමං කරොථාති. යථා මහාරාජ මහාගඞ්ගාය ඔඝපුණ්ණාය සූචිපාසං සම්මුඛං කරෙය්‍ය, සූචිපාසෙන ගතඋදකං අප්පං, සෙසං බහු; එවං මයා කථිතගුණා අප්පා, අවසෙසා බහූති.

අපරම්පි භන්තෙ උපමං කරොථාති ඉධ මහාරාජ චාතකසකුණා[2] නාම ආකාසෙ කීළන්තා විචරන්ති, ඛුද්දිකා[3] සකුණජාති. කින්නු ඛො තස්ස සකුණස්ස ආකාසෙ පක්ඛපසාරණට්ඨානං බහු, අවසෙසො ආකාසොති? කිං භන්තෙ වදථ, අප්පො තස්ස පක්ඛපසාරණොකාසො. අවසෙසොව බහූති. එවමෙව මහාරාජ අප්පකා මයා බුද්ධගුණා කථිතා, අවසෙසාව බහූ, අනන්තා, අප්පමෙය්‍යාති.

සුකථිතං භන්තෙ; අනන්තා බුද්ධගුණා, අනන්තෙනෙව ආකාසෙන උපමිතා. පසන්නා මයං අය්‍යස්ස, අනුච්ඡවිකං පන කාතුං[4] න සක්කොම. අයං මෙ දුග්ගතපණ්ණාකාරො ඉමස්මිං තම්බපණ්ණිදීපෙ ඉමං යොජනසතිකං රජ්ජං අය්‍යස්ස දෙමාති. තුම්හෙහි මහාරාජ අත්තනො පසන්නාකාරො කතො; අම්හෙ පන අම්හාකං දින්නං රජ්ජං තුම්හාකංයෙව දෙම; ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙහි මහාරාජාති.

මහාසච්චකසුත්තං ඡට්ඨං.

---

1. 4. 7.

එවං මෙ සුතන්ති චූළ[5]තණ්හාසඞ්ඛයසුත්තං. තත්ථ පුබ්බාරාමෙ මිගාරමාතු පාසාදෙති පුබ්බාරාමසඞ්ඛාතෙ විහාරෙ, මිගාරමාතුයා පාසාදෙ. තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා: අතීතෙ සතසහස්සකප්පමත්ථකෙ එකා උපාසිකා පදුමුත්තරං භගවන්තං නිමන්තෙත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානං[6] දත්වා භගවතො පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා, අනාගතෙ තුම්හාදිසස්ස බුද්ධස්ස[7] අග්ගුපට්ඨායිකා හොමීති පත්ථනං අකාසි.

සා කප්පසතසහස්සං දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සංසරිත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ භද්දියනගරෙ මෙණ්ඩක[8]පුත්තස්ස ධනඤ්ජය-සෙට්ඨිනො[9] ගෙහෙ සුමනාදෙවියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හි. ජාත කාලෙ චස්සා විසාඛාති නාමං අකංසු. සා, යදා භගවා භද්දියනගරං අගමාසි, තදා පඤ්චහි දාරිකාසතෙහි සද්ධිං භගවතො පච්චුග්ගමනං

1. එකසාලිසීසෙ බද්ධුදකතො-B. 2 චාතකසකුණා-L. B. 3. ඛුද්දකා-B. S
4. කාතුං-L. 5. චුල්ල-S. 6. සතසහස්සං දානං-B. S.
7. බුද්ධස්ස සාසනෙ-L 8. මෙණ්ඩකසෙට්ඨි-B 9. පුත්තස්ස සෙට්ඨිනො-S.

ගතා[1] පඨමදස්සනම්හියෙව සොතාපන්නා අහොසි. අපරභාගෙ සාවත්ථියං මිගාරසෙට්ඨිපුත්තස්ස පුණ්ණවඩ්ඪනකුමාරස්ස ගෙහං ගතා. තත්ථ නං මිගාරසෙට්ඨි මාතිට්ඨානෙ[2] ඨපෙසි; තස්මා මිගාරමාතාති වුච්චති.

පතිකුලං ගච්ඡන්තියා චස්සා පිතා මහාලතාපිළන්ධනං නාම කාරෙසි. තස්මිං පිළන්ධනෙ චතස්සො වජිරනාළියො උපයොගං අගමංසු; මුත්තානං එකාදස නාළියො; පවාළානං ද්වාවීසති නාළියො; මණීනං තෙත්තිංස නාළියො; ඉති එතෙහි ච අඤ්ඤෙහි ච සත්තවණ්ණෙහි වරරතනෙහි[3] නිට්ඨානං අගමාසි. තං සීසෙ පටිමුක්කං යාව පාදපිට්ඨියා භස්සති. පඤ්චන්නං හත්ථීනං බලං ධාරයමානාව නං[4] ඉත්ථී ධාරෙතුං සක්කොති

සා අපරභාගෙ දසබලස්ස අග්ගුපට්ඨායිකා හුත්වා තං පසාධනං විස්සජ්ජෙත්වා නවහි කොටීහි භගවතො විහාරං කාරයමානා කරීසමත්තෙ භූමිභාගෙ විහාරං[5] කාරෙසි. තස්ස උපරිභූමියං පඤ්ච ගබ්භසතානි හොන්ති; හෙට්ඨාභූමියං පඤ්චාති ගබ්භසහස්සපටිමණ්ඩිතො අහොසි. සා, සුද්ධපාසාදොව න සොභතීති තං පරිවාරෙත්වා පඤ්ච ද්වීකූටගෙහසතානි, පඤ්ච චූළ[6]පාසාදසතානි, පඤ්ච දීඝ[7]සාලසතානි කාරාපෙසි. විහාරමහො චතූහි මාසෙහි නිට්ඨානං අගමාසි.

මාතුගාමත්තභාවෙ ඨිතාය විසාඛාය විය අඤ්ඤිස්සා බුද්ධසාසනෙ ධනපරිච්චාගො නාම නත්ථි; පුරිසත්තභාවෙ ඨිතස්ස ච අනාථපිණ්ඩිකස්ස විය අඤ්ඤස්ස[8]. සො හි චතුපණ්ණාස කොටියො විස්සජ්ජෙත්වා සාවත්ථියා දක්ඛිණභාගෙ, අනුරාධපුරස්ස මහාවිහාරසදිසෙ ඨානෙ, ජෙතවනමහාවිහාරං නාම කාරෙසි. විසාඛා සාවත්ථියා පාචීනභාගෙ, උත්තමදෙවීවිහාර[9]සදිසෙ ඨානෙ, පුබ්බාරාමං නාම කාරෙසි. භගවා ඉමෙසං ද්වින්නං කුලානං අනුකම්පාය සාවත්ථිං නිස්සාය විහරන්තො ඉමෙසු ද්වීසු විහාරෙසු[10] නිබද්ධවාසං වසි. එකං අන්තොවස්සං ජෙතවනෙ වසති, එකං පුබ්බාරාමෙ. එතස්මිං පන සමයෙ භගවා පුබ්බාරාමෙ විහරති තෙන වුත්තං: පුබ්බාරාමෙ මිගාරමාතු පාසාදෙති.

කිත්තාවතා නු ඛො භන්තෙති කිත්තකෙන නු ඛො භන්තෙ. සංඛිත්තෙන තණ්හාසඞ්ඛයවිමුත්තො හොතීති තණ්හාසඞ්ඛයෙ නිබ්බානෙ තං ආරම්මණං කත්වා විමුත්තචිත්තතාය තණ්හාසඞ්ඛයවිමුත්තො නාම සංඛිත්තෙන කිත්තාවතා හොති? යාය පටිපත්තියා තණ්හාසඞ්ඛයවිමුත්තො හොති, තං මෙ ඛීණාසවස්ස භික්ඛුනො පුබ්බභාගපටිපදං සංඛිත්තෙන දෙසෙථාති පුච්ඡති.

---

1. පත්වා-S. E. 2. මාතුට්ඨානෙ-B. S. 3. ච රතනෙහි-S.
4. ධාරයමානා පන-S. 5. පාසාදං-S. E. 6. චූළ-S.
7. දීඝසර-S. 8. අඤ්ඤස්ස බුද්ධසාසනෙ ධනපරිච්චාගො නාම නත්ථි-S.
9 උත්තමදෙවීවිමාන-S. 10. පාසාදෙසු-S.

අච්චන්තනිට්ඨොති ඛයවයසඞ්ඛාතං අන්තං අතීතාති අච්චන්තා; අච්චන්තා නිට්ඨා අස්සාති අච්චන්තනිට්ඨො. එකන්තනිට්ඨො, සතතනිට්ඨොති අත්ථො. අච්චන්තං යොගක්ඛෙමීති **අච්චන්තයොගක්ඛෙමී.** නිච්චයොගක්ඛෙමීති අත්ථො. අච්චන්තං බ්‍රහ්මචාරීති **අච්චන්තබ්‍රහ්මචාරී.** නිච්චබ්‍රහ්මචාරීති අත්ථො. අච්චන්තං පරියොසානමස්සාති පුරිමනයෙනෙව **අච්චන්තපරියොසානො. සෙට්ඨො දෙවමනුස්සානන්ති** දෙවානඤ්ච මනුස්සානඤ්ච සෙට්ඨො, උත්තමො. එවරූපො භික්ඛු කිත්තාවතා හොති? ඛිප්පමෙතස්ස සංඛෙපෙනෙව පටිපත්තිං කථෙථාති භගවන්තං යාචති.

කස්මා පනෙස එවං වෙගායතීති? කීළං අනුභවිතුකාමතාය. අයං කිර උය්‍යානකීළං ආණාපෙත්වා චතූහි මහාරාජෙහි චතූසු දිසාසු ආරක්ඛං ගාහාපෙත්වා ද්වීසු දෙවලොකෙසු දෙවසඞ්ඝෙන පරිවුතො අඩ්ඪතියාහි නාටකකොටීහි සද්ධිං එරාවණං ආරුය්හ උය්‍යානද්වාරෙ ඨිතො ඉමං පඤ්හං සල්ලක්ඛෙසි: කිත්තකෙන නු ඛො තණ්හාසඞ්ඛයවිමුත්තස්ස ඛීණාසවස්ස සංඛෙපතො ආගමනීය-පුබ්බභාගප්පටිපදා හොතීති. අථස්ස එතදහොසි: අයං පඤ්හො අතීව සස්සිරිකො, සචාහං ඉමං පඤ්හං අනුගණ්හිත්වාව උය්‍යානං පවිසිස්සාමි, ඡද්වාරිකෙහි ආරම්මණෙහි නිම්මථිතො න පුන ඉමං පඤ්හං සල්ලක්ඛෙස්සාමි. තිට්ඨතු තාව උය්‍යානකීළා; සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ඉමං පඤ්හං පුච්ඡිත්වා උග්ගහිතපඤ්හො උය්‍යානෙ කීළිස්සාමීති ගජක්ඛන්ධෙ අන්තරහිතො භගවතො සන්තිකෙ පාතුරහොසි. තෙපි චත්තාරො මහාරාජා[1] ආරක්ඛං ගහෙත්වා ඨිතවිධානෙනෙව[2] ඨිතා; පරිවාරකදෙවසඞ්ඝාපි; නාටකාපි; එරාවණොපි නාගරාජා තත්ථෙව උය්‍යානද්වාරෙ අට්ඨාසි. එවමෙස කීළං අනුභවිතුකාමතාය වෙගායන්තො එවමාහ.

සබ්බෙ ධම්මා නාලං අභිනිවෙසායාති එත්ථ සබ්බෙ ධම්මා නාම පඤ්චක්ඛන්ධා, ද්වාදසායතනානි, අට්ඨාරස ධාතුයො. තෙ සබ්බෙපි තණ්හාදිට්ඨිවසෙන අභිනිවෙසාය නාලං, න පරියත්තා, න සමත්ථා, න යුත්තා. කස්මා? ගහිතාකාරෙන අතිට්ඨනතො. තෙ හි නිච්චාති ගහිතාපි අනිච්චාව සම්පජ්ජන්ති; සුඛාති ගහිතාපි දුක්ඛාව සම්පජ්ජන්ති; අත්තාති ගහිතාපි අනත්තාව සම්පජ්ජන්ති; තස්මා නාලං අභිනිවෙසාය.

අභිජානාතීති අනිච්චං, දුක්ඛං, අනත්තාති ඤාතපරිඤ්ඤාය අභිජානාති. **පරිජානාතීති** තථෙව තීරණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති. **යං කිඤ්චි වෙදනන්ති** අන්තමසො පඤ්චවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තම්පි යං කිඤ්චි අප්පමත්තකම්පි වෙදනං අනුභවති. ඉමිනා භගවා සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස වෙදනාමුඛෙන නිබ්බෙඨෙත්වා[3] අරූපපරිග්ගහං දස්සෙති. සචෙ පන වෙදනාකම්මට්ඨානං හෙට්ඨා න කථිතං භවෙය්‍ය, ඉමස්මිං ඨානෙ කථෙතබ්බං සියා; හෙට්ඨා පන කථිතං; තස්මා සතිපට්ඨානෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

1, මහාරාජානො-S, E 2, ඨිතට්ඨානෙ යෙව-B, S,
3, නිබ්බෙඨෙත්වා-L; නිබ්බෙඨෙත්වා-B. S.

අනිච්චානුපස්සීති එත්ථ අනිච්චං වෙදිතබ්බං, අනිච්චානුපස්සනා වෙදිතබ්බා, අනිච්චානුපස්සී වෙදිතබ්බො. තත්ථ අනිච්චන්ති පඤ්චක්ඛන්ධා. තෙ හි උප්පාදවයට්ඨෙන අනිච්චා. අනිච්චානුපස්සනාති පඤ්චක්ඛන්ධෙ[1] ඛයතො වයතො දස්සනඤාණං. අනිච්චානුපස්සීති තෙන ඤාණෙන සමන්නාගතො පුග්ගලො. තස්මා අනිච්චානුපස්සී විහරතීති අනිච්චතො අනුපස්සන්තො විහරතීති අයමෙත්ථ අත්ථො.

විරාගානුපස්සීති එත්ථ ද්වෙ විරාගා: ඛයවිරාගො ච, අච්චන්තවිරාගො ච. තත්ථ සඞ්ඛාරානං ඛයං ඛයතො[2] දස්සනවිපස්සනාපි[3], අච්චන්තවිරාගං නිබ්බානං විරාගතො දස්සනමග්ගඤාණම්පි විරාගානුපස්සනා නාම. තදුභයසමඞ්ගී පුග්ගලො විරාගානුපස්සී නාම. තං සන්ධාය වුත්තං: විරාගානුපස්සීති. විරාගතො අනුපස්සන්තොති අත්ථො. **නිරොධානුපස්සිම්හිපි** එසෙව නයො. නිරොධොපි හි ඛයනිරොධො, අච්චන්තනිරොධොති දුවිධොයෙව.

පටිනිස්සග්ගානුපස්සීති එත්ථ පටිනිස්සග්ගො වුච්චති වොස්සග්ගො. සො ච පරිච්චාගවොස්සග්ගො, පක්ඛන්දනවොස්සග්ගොති දුවිධො. තත්ථ පරිච්චාගවොස්සග්ගොති විපස්සනා. සා හි තදඞ්ගවසෙන කිලෙසෙ ච ඛන්ධෙ ච වොස්සජ්ජති. පක්ඛන්දනවොස්සග්ගොති මග්ගො. සො හි නිබ්බානං ආරම්මණතො පක්ඛන්දති. ද්වීහිපි වා කාරණෙහි සො වොස්සග්ගොයෙව; සමුච්ඡෙදවසෙන ඛන්ධානං කිලෙසානඤ්ච වොස්සජ්ජනතො, නිබ්බානෙ ච පක්ඛන්දනතො. තස්මා, කිලෙසෙ ච ඛන්ධෙ ච පරිච්චජතීති පරිච්චාගවොස්සග්ගො, නිරොධෙ නිබ්බානධාතුයා චිත්තං පක්ඛන්දතීති පක්ඛන්දනවොස්සග්ගොති උභයම්පෙතං මග්ගෙ සමෙති. තදුභයසමඞ්ගී පුග්ගලො ඉමාය පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය සමන්නාගතත්තා පටිනිස්සග්ගානුපස්සී නාම හොති. තං සන්ධාය වුත්තං: **පටිනිස්සග්ගානුපස්සීති**.

න ච[4] කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියතීති කිඤ්චි එකම්පි සඞ්ඛාරගතං තණ්හාවසෙන න උපාදියති, න ගණ්හාති, න පරාමසති. **අනුපාදියං න පරිතස්සතීති** අගණ්හන්තො තණ්හාපරිතස්සනාය න පරිතස්සති. **පච්චත්තංයෙව පරිනිබ්බායතීති** සයමෙව කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බායති. **ඛීණා ජාතීති** ආදිනා පනස්ස පච්චවෙක්ඛනා දස්සිතා. ඉති භගවා සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස සඞ්ඛිත්තෙන ඛීණාසවස්ස පුබ්බභාගපටිපදං පුච්ඡිතො සල්ලහුකං කත්වා සඞ්ඛිත්තෙනෙව ඛිප්පං කථෙසි.

අවිදූරෙ නිසින්නො හොතීති අනන්තරෙ කූටාගාරෙ නිසින්නො හොති. **අභිසමෙච්චාති** ඤාණෙන අභිසමාගන්ත්වා. ජානිත්වාති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති: කින්නු ඛො එස ජානිත්වා අනුමොදි, උදාහු

1. පඤ්චක්ඛන්ධානං-B. S.
2. සඞ්ඛාරානං ඛයවයතො-B, S.
3. ඛයවයතො අනුපස්සනාපි-B.
4. න-S, E,

අජානිත්වාව සීසං චාලෙසීති? කස්මා පනස්ස එවමහොසි? ථෙරො කිර න භගවතො පඤ්හවිස්සජ්ජනසද්දං අස්සොසි; සක්කස්ස පන දෙවරඤ්ඤො එවමෙතං භගවා, එවමෙතං සුගතාති අනුමොදනසද්දං අස්සොසි. සක්කො කිර දෙවරාජා මහාසද්දෙන අනුමොදි.

අථ කස්මා න භගවතො සද්දං අස්සොසීති? යථාපරිසං විඤ්ඤාපනතො. බුද්ධානං හි ධම්මං කථෙන්තානං එකාබද්ධාය චක්කවාළපරියන්තායපි පරිසාය සද්දො සුය්‍යති; පරියන්තං[1] පන මුඤ්චිත්වා අඞ්ගුලමත්තම්පි බහිද්ධා න නිච්ඡරති. කස්මා? එවරූපා මධුරකථා මා නිරත්ථිකා අගමාසීති. තදා ච භගවා මිගාරමාතුපාසාදෙ සත්තරතනමයෙ කූටාගාරෙ සිරිගබ්භම්හි නිසින්නො හොති. තස්ස[2] දක්ඛිණපස්සෙ සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස වසනකූටාගාරං; වාමපස්සෙ මහාමොග්ගල්ලානස්ස අන්තරෙ ඡිද්දවිවරොකාසො නත්ථි. තස්මා ථෙරො න භගවතො සද්දං අස්සොසි, සක්කස්සෙව අස්සොසීති.

පඤ්චහි තුරියසතෙහීති පඤ්චඞ්ගිකානං තුරියානං පඤ්චසතෙහි. පඤ්චඞ්ගිකං තුරියං නාම, ආතතං, විතතං, ආතතවිතතං, සුසිරං, ඝනන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි[3] සමන්නාගතං. තත්ථ ආතතං නාම චම්මපරියොනද්ධෙසු භෙරිආදීසු එකතලතුරියං. විතතං නාම උභයතලං. ආතතවිතතං නාම තන්තිබද්ධං පණවාදි. සුසිරං වංසාදි. ඝනං සම්මාදි. **සමප්පිතොති** උපගතො; **සමඞ්ගිභූතොති** තස්සෙව වෙවචනං. **පරිචාරෙතීති** සම්පත්තිං අනුභවන්තො තතො තතො ඉන්ද්‍රියානි චාරෙති. ඉදං වුත්තං හොති: පරිචාරෙත්වා[4] වජ්ජමානෙහි පඤ්චහි තුරියසතෙහි සමන්නාගතො හුත්වා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභොති.

පටිපණාමෙත්වාති අපනෙත්වා. නියසඥති කාරුපෙත්වාති අපෙථො. යථෙව හි ඉදානි සද්ධා රාජානො ගරුභාවනීයං භික්ඛුං දිස්වා, අඤ්ඤෙ නාම අය්‍යා ආගච්ඡන්ති, තාතා මා ගායථ, මා වාදෙථ, මා නච්චථාති නාටකානි පටිවිනෙන්ති; සක්කොපි ථෙරං දිස්වා එවමකාසි.

චිරස්සං ඛො මාරිස මොග්ගල්ලාන ඉමං පරියායමකාසීති එවරූපං ලොකෙ පකතියා පියසමුදාචාරවචනං හොති. ලොකියා හි චිරස්සං ආගතම්පි අනාගතපුබ්බම්පි මනාපජාතියං ආගතං දිස්වා කුතො භවං ආගතො, චිරස්සං භවං ආගතො, කථං තෙ ඉධාගමනස්ස මග්ගො ඤාතො, කිං මග්ගමූළ්හොසීති ආදීනි වදන්ති. අයං පන ආගතපුබ්බත්තායෙව එවමාහ. ථෙරො හි කාලෙන කාලං දෙවචාරිකං ගච්ඡතියෙව. තත්ථ **පරියායමකාසීති** වාරං අකාසි. **යදිදං ඉධාගමනායාති** යො අයං ඉධ ආගමනාය වාරො, තං චිරස්සං අකාසීති වුත්තං හොති. **ඉදමාසනං පඤ්ඤත්තන්ති** යොජනිකං මණිපල්ලඞ්කං පඤ්ඤපාපෙත්වා[5] එවමාහ.

1. පරියන්තං-L. S. 2. තස්ස-T1. W2.
3. පඤ්චඞ්ගෙහි-B; පඤ්චහි අඞ්ගෙහි-E. 4. පරිචාරෙන්තො-B. S.
5. පඤ්ඤපෙත්වා-S; පඤ්ඤාපෙත්වා-E.

බහුකිච්චා බහුකරණීයාති එත්ථ යෙසං බහූනි කිච්චානි තෙ බහුකිච්චා. බහුකරණීයාති තස්සෙව වෙවචනං. අප්පෙව සකෙන කරණීයෙනාති සකං කරණීයමෙත්තකස්සිදං, න බහු; දෙවානං කරණීයං පන බහු. පථවිතො පට්ඨාය හි කප්පරුක්ඛමාතුගාමාදීනං අත්ථාය අට්ටා සක්කස්ස සන්තිකෙ ඡිජ්ජන්ති. තස්මා නියමෙන්තො ආහ: අපි ච දෙවානංයෙව තාවතිංසානං කරණීයෙනාති.

දෙවානං හි ධීතා ච පුත්තා ච අඞ්කෙ[1] නිබ්බත්තන්ති; පාදපරිචාරිකා ඉත්ථියො සයනෙ නිබ්බත්තන්ති. තාසං මණ්ඩනපසාධනකාරිකා දෙවතා[2] සයනං පරිවාරෙත්වා නිබ්බත්තන්ති. වෙය්‍යාවච්චකරා අන්තොවිමානෙ නිබ්බත්තන්ති. එතෙසං අත්ථාය අට්ටකරණං නත්ථි. යෙ පන සීමන්තරෙ නිබ්බත්තන්ති, තෙ මම සන්තකා, තව සන්තකාති නිච්ඡෙතුං අසක්කොන්තා අට්ටං කරොන්ති; සක්කං දෙවරාජානං පුච්ඡන්ති. සො, යස්ස විමානං ආසන්නතරං, තස්ස සන්තකොති වදති. සචෙ ද්වෙපි සමට්ඨානෙ හොන්ති; යස්ස විමානං ඔලොකෙන්තො ඨිතො; තස්ස සන්තකොති වදති. සචෙ එකම්පි න ඔලොකෙති; තං උභින්නං කලහපච්ඡෙදනත්ථං[3] අත්තනො සන්තකං කරොති. ඉදං සන්ධාය, දෙවානංයෙව තාවතිංසානං කරණීයෙනාති ආහ. අපි චස්ස එවරූපං කීළාකිච්චම්පි කරණීයමෙව.

යං නො ඛිප්පමෙව අන්තරධායතීති යං අම්හාකං සීඝමෙව අන්ධකාරෙ රූපගතං විය න දිස්සති. ඉමිනා යං භණන්ත තං පඤ්හාවිස්සජ්ජනං න සල්ලක්ඛෙමීති දීපෙති. ථෙරො, කස්මා නු ඛො අයං යක්ඛො[4] අසල්ලක්ඛණභාවං දීපෙති, පඤ්හං පරිහරතීති ආවජ්ජෙන්තො[5] දෙවා නාම මහාමූළ්හා හොන්ති, ඡද්වාරිකෙහි ආරම්මණෙහි නිම්මථියමානා අත්තනො භුත්තාභුත්තභාවම්පි, පීතාපීතභාවම්පි න ජානන්ති, ඉධ කතං එත්ථ සම්මුස්සන්තීති[6] අඤ්ඤාසි.

කෙචි පනාහු: ථෙරො එතස්ස ගරු භාවනීයො; තස්මා, ඉදානෙව ලොකෙ අග්ගපුග්ගලස්ස සන්තිකෙ පඤ්හං උග්ගහෙත්වා ආගතො, ඉදානෙව තාවකාතං අන්තරං පවිට්ඨොති එවං මං ථෙරො තජ්ජෙය්‍යාති භයෙන එවමාහාති. එවං පන කොහඤ්ඤං නාම හොති. අරියසාවකස්ස ච කොහඤ්ඤං[7] නාම නත්ථි; තස්මා මූළ්හභාවෙනෙව න සල්ලක්ඛෙසීති වෙදිතබ්බං. උපරි කස්මා සල්ලක්ඛෙසීති? ථෙරො තස්ස සොමනස්සසංවෙගං ජනෙත්වා තම්මං නීහරි, තස්මා සල්ලක්ඛෙසි.

ඉදානි සක්කො පුබ්බෙ අත්තනො එකං නතකාරණං[8] ථෙරස්ස ආරොචෙතුං, භූතපුබ්බන්ති ආදිමාහ. තත්ථ සමුපබ්බූළ්හොති සන්නිපතිතො, රාසිභූතො. අසුරා පරාජිනිංසූති[9] අසුරා පරාජයං පාපුණිංසු. කදා පනෙතෙ පරාජිතාති? සක්කස්ස නිබ්බත්තකාලෙ.

---

1 අඞ්ගෙ-E 2. මණ්ඩනකපසාධනකා දෙවධීතා-S. 3. පච්ඡෙදනත්ථං-L.
4. සක්කො-S. 5. ආවජ්ජන්තො-S. E.
6. සම්මුස්සන්ති-L; පම්මුස්සන්තීති-S; මුස්සන්තීති-E. 7. එවරූපං කොහඤ්ඤං-B.S.
8 එක තුහකකාරණං-S; එවං භූතකාරණං-B. 9. පරාජයිංසූති-S.

සක්කො කිර අනන්තරෙ අත්තභාවෙ මගධරට්ඨෙ මචලගාමෙ මඝො නාම මාණවො අහොසි, පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො. බොධිසත්තස්ස චරියා විය අස්ස චරියා අහොසි. සො තෙත්තිංස පුරිසෙ ගහෙත්වා කල්‍යාණං අකාසි. එකදිවසං අත්තනොව පඤ්ඤාය උපපරික්ඛිත්වා ගාමමජ්ඣෙ මහාජනස්ස සන්නිපතිතට්ඨානෙ කචවරං උභතො අපබ්‍යූ-හිත්වා[1] තං ඨානං රමණීයං අකාසි. පුන තත්ථෙව මණ්ඩපං කාරෙසි. පුන ගච්ඡන්තෙ කාලෙ සාලං කාරෙසි. ගාමතො ච නික්ඛමිත්වා ගාවුතම්පි අඩ්ඪයොජනම්පි තිගාවුතම්පි යොජනම්පි විචරිත්වා තෙහි සහායෙහි සද්ධිං විසමං සමං අකාසි. තෙ සබ්බෙපි එකච්ඡන්දා තත්ථ තත්ථ සෙතුං කාතුං[2] යුත්තට්ඨානෙ සෙතුං, මණ්ඩප-සාලා-පොක්ඛරණී-මාලාවච්ඡරොපනාදීනං යුත්තට්ඨානෙසු මණ්ඩපාදීනි කරොන්තා බහුං පුඤ්ඤමකංසු. මඝො සත්තවතපදානි පූරෙත්වා කායස්ස භෙදා සද්ධිං සහායෙහි තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. තස්මිං කාලෙ අසුරගණො[3] තාවතිංසභවනෙ[4] පටිවසති. සබ්බෙ තෙ දෙවානං සමානායුකා සමානවණ්ණාව හොන්ති. තෙ සක්කං සපරිසං දිස්වා අබ්භුතා නිබ්බත්තා නවකදෙවපුත්තා ආගතාති මහාපානං සජ්ජයිංසු. සක්කො දෙවපුත්තානං සඤ්ඤං අදාසි: අම්හෙහි කුසලං කරොන්තෙහි න පරෙහි සද්ධිං සාධාරණං කතං, තුම්හෙ ගණ්ඩපානං මා පිවිත්ථ, පීතමත්තමෙව කරොථාති. තෙ තථා අකංසු. බාලා අසුරා ගණ්ඩපානං පිවිත්වා මත්තා නිද්දං ඔක්කමිංසු. සක්කො දෙවානං සඤ්ඤං දත්වා තෙ පාදෙසු ගාහාපෙත්වා සිනෙරුපාදෙ ඛිපාපෙසි.

සිනෙරුස්ස හි හෙට්ඨිමතලෙ අසුරභවනං නාම අත්ථි, තාවතිංසදෙවලොකප්පමාණමෙව. තත්ථ අසුරා වසන්ති. තෙසං චිත්තපාටලි නාම රුක්ඛො අත්ථි. තෙ තස්ස පුප්ඵනකාලෙ ජානන්ති, නායං තාවතිංසා, සක්කෙන වඤ්චිතා මයන්ති. තෙ, ගණ්හථ නන්ති වත්වා සිනෙරුං පරිහරමානා, දෙවෙ වුට්ඨෙ වම්මිකපාදතො වම්මිකමක්ඛිකා විය, අභිරුහිංසු. තත්ථ කාලෙන දෙවා ජිනන්ති, කාලෙන අසුරා. යදා දෙවානං ජයො හොති, අසුරෙ යාව සමුද්දපිට්ඨා අනුබන්ධන්ති. යදා අසුරානං ජයො හොති, දෙවෙ යාව වෙදිකා[5]පාදා අනුබන්ධන්ති. තස්මිං පන සඞ්ගාමෙ දෙවානං ජයො අහොසි. දෙවා අසුරෙ යාව සමුද්දපිට්ඨා අනුබන්ධිංසු. සක්කො අසුරෙ පලාපෙත්වා පඤ්චසු ඨානෙසු ආරක්ඛං දාපෙසි.[6] එවං ආරක්ඛං දත්වා වෙදිකා[5]පාදෙ වජිරහත්ථා ඉන්දපටිමායො ඨපෙසි. අසුරා කාලෙන කාලං උට්ඨහිත්වා තා පටිමායො දිස්වා සක්කො අප්පමත්තො තිට්ඨතීති තතොව නිවත්තන්ති.

තතො පටිනිවත්තිත්වාති විජිතට්ඨානතො නිවත්තිත්වා. **පරිචාරිකායොති** මාලාගන්ථනාදි[7]කම්මකාරිකායො. **වෙස්සවණො ච මහාරාජාති** සො කිර සක්කස්ස වල්ලභො, බලවවිස්සාසිකො; තස්මා

1. උභතො පබ්‍යූහෙත්වා-S; පබ්‍යූහිත්වා-B. 2. තත්ථ සෙතුං-L. S.
3. ගණා-B. S. 4. තාවතිංසදෙවලොකෙ-B. S. 5. වෙදිය-B. S.
6. ඨපෙසි-L S. E. 7. මාලාගන්ධාදි-B. S.

නෙකඛත සද්ධිං අගමාසි. **පුරක්ඛත්වාති** පුරතො කත්වා, **පවිසිංසූති** පවිසිත්වා ච පන උපඩ්ඪපිහිතානි ද්වාරානි කත්වා, ඔලොකයමානා අට්ඨංසු.

ඉදම්පි මාරිස මොග්ගල්ලාන පස්ස වෙජයන්තස්ස පාසාදස්ස රාමණෙය්‍යකන්ති මාරිස මොග්ගල්ලාන ඉදම්පි වෙජයන්තස්ස රාමණෙය්‍යකං පස්ස, සුවණ්ණත්ථම්භෙ පස්ස, රජතත්ථම්භෙ, මණිත්ථම්භෙ, පවාළත්ථම්භෙ, ලොහිතඞ්කත්ථම්භෙ, මසාරගල්ලත්ථම්භෙ, මුත්තත්ථම්භෙ, සත්තරතනත්ථම්භෙ, එතෙසංයෙව සුවණ්ණාදිමයඝටකෙ වාළරූපකානි පස්සාති එවං ථම්භපන්තියො ආදිං කත්වා රාමණෙය්‍යකං දස්සෙන්තා එවමාහංසු.[1] **යථා තං පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤස්සාති** යථා පුබ්බෙ කත පුඤ්ඤස්ස උපභොගට්ඨානෙන සොභිතබ්බං, එවමෙව සොභතීති අත්ථො.

අතිබාළ්හං ඛො අයං යක්ඛො පමත්තො විහරතීති අත්තනො පාසාදෙ[2] නාටකපරිවාරෙන සම්පත්තියා වසෙන[3] අතිවිය මත්තො. **ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛාසීති** ඉද්ධිං අකාසි. ආපොකසිණං සමාපජ්ජිත්වා පාසාදස්ස පතිට්ඨිතොකාසං උදකං හොතූති අධිට්ඨාය පාසාදථූපිකාය පාදඞ්ගුට්ඨකෙන පහරි. සො පාසාදො, යථා නාම උදකපිට්ඨෙ ඨපිතං පත්තං මුඛවට්ටියං අඞ්ගුලියා පහටං අපරාපරං කම්පති, චලති, න සන්තිට්ඨති, එවමෙව සඞ්කම්පි, සම්පකම්පි, සම්පවෙධි; ථම්භ-පිට්ඨසඞ්ඝාට[4] කණ්ණිකගොපානසිආදීනි කරකරාති සද්දං මුඤ්චමානානි පතිතුං විය ආරද්ධානි. තෙන වුත්තං: **සඞ්කම්පෙසි, සම්පකම්පෙසි, සම්පවෙධෙසීති.**

අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතාති[5] අහො අච්ඡරියං, අහො අබ්භුතන්ති එවං සඤ්ජාත-අච්ඡරියබ්භුතා චෙව සඤ්ජාතතුට්ඨිනො ච අහෙසුං, උප්පන්නබලවසොමනස්සා. **සංවිග්ගාති** උබ්බිග්ගං; චලිතං. **ලොමහට්ඨජාතාති** ජාතලොමහංසං. කණ්ඩවනන්තරිතං ඨපිතමණිනාගදන්තකන්ති විය උද්ධග්ගෙහි ලොමෙහි ආකිණ්ණසරීරාති අත්ථො. ලොමහංසො ච නාමෙස සොමනස්සෙනපි හොති, දොමනස්සෙනපි; ඉධ පන සොමනස්සෙන ජාතො. ථෙරො හි යස්මා සොමනස්සසංවෙගෙන සංවෙජෙතුං තං පාටිහාරියමකාසි. තස්මා සොමනස්සසංවෙගෙන සංවිග්ගලොමහට්ඨං විදිත්වාති අත්ථො. **ඉධාහං මාරිසාති** ඉදං තිස්ස යස්මා ථෙරෙන සොමනස්සසංවෙගං ජනයිත්වා නමං විඥ්ඥාපිතං, තස්මා සල්ලක්ඛෙත්වා එවමාහ.

ඒසො නු ඛො මාරිස සො භගවා සත්ථාති මාරිස ත්වං කුහිං ගතොසීති වුත්තෙ, මයං සත්ථු සන්තිකන්ති වදෙසි; ඉමස්මිං දෙවලොකෙ එකපාදකෙන විය තිට්ඨසි; යං ත්වං එවං වදෙසි; එසො නු ඛො

1. දස්සෙන්තා එවමාහ-S, E.
2. පාසාදෙන-B. S.
3. සම්පත්තියාච සෙසෙන-S.
4. වාළසඞ්ඝාට-L; පිට්ඨසඞ්ඝාට-S.
5. අච්ඡරියබ්භුත ජාතාති-E; (අච්ඡරියබ්භුත චිත්තා-පාළි)

මාරිස සො භගවා සත්ථාති පුච්ඡිංසු. සබ්‍රහ්මචාරී මෙ එසොති එත්ථ කිඤ්චාපි ථෙරො අනගාරියො අභිනීහාරසම්පන්නො අග්ගසාවකො, සක්කො අගාරිකො[1], මග්ගබ්‍රහ්මචරියවසෙන පන තෙ සබ්‍රහ්මචාරිනො හොන්ති. තස්මා එවමාහ. අහො නූන තෙ භගවා සත්ථාති සබ්‍රහ්මචාරී තාව තෙ එවං මහිද්ධිකො, සො පන තෙ භගවා සත්ථා අහො නූන මහිද්ධිකොති සත්ථු ඉද්ධිපාටිහාරියදස්සනෙ ජාතාභිලාසා හුත්වා එවමාහංසු.

අඤ්ඤතරඤ්ඤතරස්සාති[2] පඤ්ඤාතඤ්ඤතරස්ස. සක්කො හි පඤ්ඤාතානං අඤ්ඤතරො. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව. දෙසනං පන භගවා යථානුසන්ධිනාව නිට්ඨාපෙසීති.

චූලතණ්හාසඞ්ඛයසුත්තං සත්තමං.

---

1. 4. 8.

එවමෙම සුතන්ති මහාතණ්හාසඞ්ඛයසුත්තං. තත්ථ **දිට්ඨිගතන්ති** අලගද්දසුත්තෙ ලද්ධිමත්තං දිට්ඨිගතන්ති වුත්තං; ඉධ සස්සතදිට්ඨි. සො ච භික්ඛු බහුස්සුතො; අයං අප්පස්සුතො, ජාතකභාණකො, භගවන්තං ජාතකං[3] කථෙත්වා, අහං භික්ඛවෙ තෙන සමයෙන වෙස්සන්තරො අහොසිං, මහොසධො, විධුරපණ්ඩිතො, සෙනකපණ්ඩිතො, මහාජනකො රාජා අහොසින්ති සමොධානෙන්තං සුණාති. අථස්ස එතදහොසි: ඉමෙ රූපවෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරා තත්ථ තත්ථෙව නිරුජ්ඣන්ති, විඤ්ඤාණං පන ඉධලොකතො පරලොකං, පරලොකතො ඉධලොකං[4] සන්ධාවති, සංසරතීති සස්සතදස්සනං උප්පන්නං. තෙනාහ: **තදෙවිදං විඤ්ඤාණං සන්ධාවති, සංසරති, අනඤ්ඤන්ති.**

සම්මාසම්බුද්ධෙන පන, විඤ්ඤාණං පච්චයසම්භවං[5] සති පච්චයෙ උප්පජ්ජති, විනා පච්චයා නත්ථි විඤ්ඤාණස්ස සම්භවොති වුත්තං. තස්මා අයං භික්ඛු බුද්ධෙන අකථිතං කථෙති, ජිනචක්කෙ පහාරං දෙති, වෙසාරජ්ජඤාණං පටිබාහති, සොතුකාමජනං විසංවාදෙති, අරියපථෙ තිරියං පතිත්වා මහාජනස්ස අහිතාය දුක්ඛාය පටිපන්නො. යථා නාම රඤ්ඤො රජ්ජෙ මහාචොරො උප්පජ්ජමානො මහාජනස්ස අහිතාය දුක්ඛාය උප්පජ්ජති, එවං ජිනසාසනෙ චොරො හුත්වා මහාජනස්ස අහිතාය දුක්ඛාය උප්පන්නොති වෙදිතබ්බො.

සම්බහුලා භික්ඛූති ජනපදවාසිනො පිණ්ඩපාතිකභික්ඛූ. **තෙනුපසඞ්කමිංසූති** අයං පරිසං ලභිත්වා සාසනම්පි[6] අන්තරධාපෙය්‍ය, යාව පක්ඛං න ලභති, තාවදෙව තං දිට්ඨිගතා විවෙචෙමාති සුත්තසුත්තවට්ටාතතොයෙව[7] අගන්ත්වා අතිසීඝිත්වා උපසඞ්කමිංසු.

---

1. ආගාරිකො-S; අගාරිකො-E. 2. අඤ්ඤතරස්සාති-L; ඤාතඤ්ඤතරස්සාති-B. S.
3. ජාතකකථං-B S. 4. ඉමං ලොකං-B. S. 5. විඤ්ඤාණසම්භවං-B. S.
6. සාසනං-S. 7. සුත්තවට්ටාතතොයෙව-L.

කතමං තං සාති විඤ්ඤාණන්ති සාති යං ත්වං විඤ්ඤාණං සන්ධාය වදෙසි, කතමං තං විඤ්ඤාණන්ති? **ය්වායං භන්තෙ වදො වෙදෙය්‍යො තත්‍ර තත්‍ර කල්‍යාණපාපකානං කම්මානං විපාකං පටිසංවෙදෙතීති** භන්තෙ යො අයං වදති, වෙදියති, යො වායං තහිං තහිං කුසලාකුසලකම්මානං විපාකං පච්චනුභොති, ඉදං තං භන්තෙ විඤ්ඤාණං, යමහං සන්ධාය වදෙමීති. **කස්ස නු ඛො නාමාති** කස්ස ඛත්තියස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා, වෙස්සසුද්දගහට්ඨපබ්බජිතදෙවමනුස්සානං වා අඤ්ඤතරස්ස.

අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසීති කස්මා ආමන්තෙසි? සාතිස්ස හි කිර එවං අහොසි: සත්ථා මං මොඝපුරිසොති වදති; න ච මොඝපුරිසොති වුත්තමත්තෙනෙව මග්ගඵලානං උපනිස්සයො න හොති. “අතිලහුං ඛො ත්වං මොඝපුරිස බාහුල්ලාය ආවත්තො”ති එවං වුත්තො උපසෙනත්ථෙරොපි හි අපරභාගෙ ඝටෙන්තො වායමන්තො[1] අභිඤ්ඤා සච්ඡාකාසි. අහම්පි විරියං පග්ගණ්හිත්වා මග්ගඵලානි සච්ඡිකරිස්සාමීති. අථස්ස භගවා ඡින්නපච්චයො අයං සාසනෙ අවිරූළ්හිධම්මොති දස්සෙන්තො භික්ඛූ ආමන්තෙසි. **උස්මීකතොති** ආදි හෙට්ඨා වුත්තාධිප්පායමෙව.

අථ ඛො භගවාති අයම්පි පාටියෙක්කො අනුසන්ධි. සාතිස්ස කිර එතදහොසි: භගවා මය්හං මග්ගඵලානං උපනිස්සයො නත්ථීති වදති, කිං සක්කා උපනිස්සයෙ අසති කාතුං?[2] නහි තථාගතා සඋපනිස්සයස්සෙව ධම්මං දෙසෙන්ති; යස්ස කස්සචි දෙසෙන්තියෙව. අහං බුද්ධස්ස සන්තිකා සුගතොවාදං ලභිත්වා සම්පත්තුපගං[3] කුසලං කරිස්සාමීති. අථස්ස භගවා, නාහං මොඝපුරිස තුය්හං ඔවාදං වා අනුසාසනිං වා දෙමීති සුගතොවාදං පච්චාහරන්තො[4] ඉමං දෙසනං ආරභි. තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉදානි පරිසාය ලද්ධිං සොධෙන්තො **ඉධාහං භික්ඛූ පටිපුච්ඡිස්සාමීති** ආදිමාහ. තං[5] සබ්බම්පි හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

සාතිකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

ඉදානි විඤ්ඤාණස්ස සප්පච්චයභාවං දස්සෙතුං, යඤ්ඤදෙව භික්ඛවෙති ආදිමාහ. තත්ථ **මනඤ්ච පටිච්ච ධම්මෙ චාති** සහාවජ්ජනෙන භවඞ්ගමනඤ්ච තෙභූමකධම්මෙ ච පටිච්ච. **කට්ඨඤ්ච පටිච්චාති** ආදි ඔපම්මනිදස්සනත්ථං වුත්තං. තෙන කිං දීපෙති? ද්වාරසඞ්කන්තියා අභාවං. යථා හි කට්ඨං පටිච්ච ජලමානො අග්ගි උපාදානපච්චයෙ සති යෙව ජලති, තස්මිං අසති පච්චයවෙකල්ලෙන තත්ථෙව වූපසම්මති[6], න සකලිකාදීනි සඞ්කමිත්වා සකලිකග්ගීති ආදිසඞ්ඛං ගච්ඡති; එවමෙව චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පන්නං විඤ්ඤාණං තස්මිං ද්වාරෙ චක්ඛු-

1. වායමන්තො ච-B. S. 2. උපනිස්සයෙ පරිකාතුං-B. S.
3. සග්ගසම්පත්තුපගං.-B., සග්ගසම්පත්තිං-S.
4. පටිපච්චාහරන්තො-L. B. 5. තං හි-L. 6. වූපසම්මති-S; උපසම්මති-E.-

රූප-ආලොකමනසිකාරසඞ්ඛාතෙ පච්චයම්හි සතියෙව උප්පජ්ජති, තස්මිං අසති පච්චයවෙකල්ලෙන තත්ථෙව නිරුජ්ඣති, න සොතාදීනි සඞ්කමිත්වා සොතවිඤ්ඤාණන්ති ආදිසඞ්ඛං ගච්ඡති. එස නයො සබ්බද්වාරෙසු. ඉති භගවා නායං විඤ්ඤාණප්පවත්තෙ ද්වාරසඞ්කන්තිමත්තම්පි වදාමි, අයං පන සාති මොඝපුරිසො භවසඞ්කන්තිං වදතීති සාතිං නිග්ගහෙසි.

එවං විඤ්ඤාණස්ස සප්පච්චයභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි පන පඤ්ච-න්නම්පි ඛන්ධානං සප්පච්චයභාවං දස්සෙන්තො, **භූතමිදන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **භූතමිදන්ති** ඉදං ඛන්ධපඤ්චකං ජාතං භූතං නිබ්බත්තං, තුම්හෙපි තං භූතමිදන්ති භික්ඛවෙ පස්සථාති. **තදාහාරසම්භවන්ති** තම්පනෙතං ඛන්ධපඤ්චකං ආහාරසම්භවං, පච්චයසම්භවං, තං සතිපච්චයෙ උප්පජ්ජතීති එවං පස්සථාති පුච්ඡති. **තදාහාරනිරොධාති** තස්ස පච්චයස්ස නිරොධා.

භූතමිදං නොස්සූති භූතං නු ඛො ඉදං, න නු ඛො භූතන්ති? **තදාහාරසම්භවං නොස්සූති** තං පනෙතං භූතං ඛන්ධපඤ්චකං පච්චයසම්භවං නු ඛො, න නු ඛොති? **තදාහාරනිරොධාති** තස්ස පච්චයස්ස නිරොධා. **නිරොධධම්මං නොස්සූති** නිරොධධම්මං නු ඛො, න නු ඛොති?.

සම්මප්පඤ්ඤාය[1] **පස්සතොති** ඉදං ඛන්ධපඤ්චකං ජාතං භූතං නිබ්බත්තන්ති යාථාව-සරසලක්ඛණතො විපස්සනාපඤ්ඤාය සම්පස්ස-න්තස්ස[2]. **පඤ්ඤාය සුදිට්ඨන්ති** වුත්තනයෙනෙව විපස්සනාපඤ්ඤාය සුට්ඨු දිට්ඨං. එවං යෙ යෙ තං පුච්ඡං සල්ලක්ඛෙසුං, තෙසං තෙසං පටිඤ්ඤං ගණ්හන්තො පඤ්චන්නං ඛන්ධානං සප්පච්චයභාවං දස්සෙසි.

ඉදානි යාය පඤ්ඤාය තෙහි තං සප්පච්චයං සනිරොධං ඛන්ධ-පඤ්චකං සුදිට්ඨං, තත්ථ නිත්තණ්හභාවං පුච්ඡන්තො, **ඉමඤ්චෙ** තුම්හෙති ආදිමාහ. තත්ථ **දිට්ඨින්ති** විපස්සනාසම්මාදිට්ඨිං. සභාවදස්සනෙන **පරිසුද්ධං** පච්චයදස්සනෙන **පරියොදාතං**. **අල්ලීයෙථාති** තණ්හාදිට්ඨීහි අල්ලීයිත්වා විහරෙය්‍යාථ. **කෙලායෙථාති** තණ්හාදිට්ඨීහි කීළමානා විහරෙය්‍යාථ. **ධනායෙථාති**[3] ධනං විය ඉච්ඡන්තා ගෙධං ආපජ්ජෙය්‍යාථ. **මමායෙථාති** තණ්හාදිට්ඨිමමත්තං උප්පාදෙය්‍යාථ. **නිත්ථරණත්ථාය නො ගහණත්ථායාති** යො සො මයා චතුරොඝනිත්ථර-ණත්ථාය කුල්ලූපමො ධම්මො දෙසිතො, නො නිකන්තිවසෙන ගහණත්ථාය, අපි නු තං තුම්හෙ ආජානෙය්‍යාථාති? විපරියයෙන[4] සුක්කපක්ඛො වෙදිතබ්බො.

ඉදානි තෙසං ඛන්ධානං පච්චයං දස්සෙන්තො, **චත්තාරොමෙ භික්ඛවෙ ආහාරාති** ආදිමාහ. තං වුත්තත්ථමෙව, යථා පන එතො,

---

1. පඤ්ඤාය-L.
2. සම්මා පස්සන්තස්ස-B, S.
3. ධනායෙය්‍යාථාති-S.
4. විපරියායෙන-S. E.

ඉමං ජානාසීති වුත්තො, න කෙවලං ඉමං, මාතරම්පිස්ස ජානාමි, මාතු මාතරම්පීති එවං පවෙණිවසෙන ජානන්තො සුට්ඨු ජානාති නාම. එවමෙව භගවා න කෙවලං ඛන්ධමත්තමෙව ජානාති, ඛන්ධානං පච්චයම්පි, තස්සපි පච්චයානං පච්චයන්ති එවං සබ්බං පච්චයපරම්පරං ජානාති. සො තං බුද්ධබලං දීපෙන්තො ඉදානි පච්චයපරම්පරං දස්සෙතුං, **ඉමෙ ච භික්ඛවෙ චත්තාරො ආහාරාති** ආදිමාහ. තම්පි වුත්තත්ථමෙව.

ඉති ඛො භික්ඛවෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා–පෙ–දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති එත්ථ පන පටිච්චසමුප්පාදකථා විත්ථාරෙතබ්බා භවෙය්‍ය, සා විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතාව. **ඉමස්මිං සති ඉදං හොතීති** ඉමස්මිං අවිජ්ජාදිකෙ පච්චයෙ සති ඉදං සංඛාරාදිකං ඵලං හොති. **ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතීති** ඉමස්ස අවිජ්ජාදිකස්ස පච්චයස්ස උප්පාදා ඉදං සංඛාරාදිකං ඵලං උප්පජ්ජති. තෙනෙවාහ: **යදිදං අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා–පෙ–සමුදයො හොතීති.**

එවං වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදානි විවට්ටං දස්සෙන්තො, **අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධාති** ආදිමාහ. තත්ථ **අවිජ්ජාය ත්වෙවාති** අවිජ්ජාය එව තු. **අසෙසවිරාගනිරොධාති** විරාගසංඛාතෙන මග්ගෙන අසෙසනිරොධා. **සංඛාරනිරොධොති** සංඛාරානං අනුප්පාදනිරොධො හොති. එවං නිරුද්ධානං පන සංඛාරානං නිරොධා විඤ්ඤාණං; විඤ්ඤාණාදීනඤ්ච නිරොධා නාමරූපාදීනි නිරුද්ධානියෙව හොන්තීති දස්සෙතුං **සංඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධොති** ආදිං වත්වා **එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතීති** වුත්තං. තත්ථ **කෙවලස්සාති** සකලස්ස; සුද්ධස්ස වා. සත්තවිරහිතස්සාති අත්ථො. **දුක්ඛක්ඛන්ධස්සාති** දුක්ඛරාසිස්ස. **නිරොධො හොතීති** අනුප්පාදො හොති. **ඉමස්මිං අසතීති** ආදි වුත්තපටිපක්ඛනයෙන වෙදිතබ්බං.

එවං වට්ටවිවට්ටං කථෙත්වා ඉදානි ඉමං ද්වාදසඞ්ගපච්චයවට්ටං සහවිපස්සනාඤාණෙන මග්ගෙන[1] ජානන්තස්ස යා පටිධාවනා පහීයති, තස්සා අභාවං පුච්ඡන්තො, **අපි නු තුම්හෙ භික්ඛවෙති** ආදිමාහ. තත්ථ **එවං ජානන්තාති** එවං සහවිපස්සනෙන මග්ගෙන ජානන්තා. **එවං පස්සන්තාති** තස්සෙව වෙවචනං. **පුබ්බන්තන්ති** පුරිමකොට්ඨාසං. අතීතානි ඛන්ධ-ධාතු-ආයතනානීති අත්ථො. **පටිධාවෙය්‍යාථාති** තණ්හාදිට්ඨිවසෙන පටිධාවෙය්‍යාථ. සෙසං සබ්බාසවසුත්තෙ විත්ථාරිතමෙව.

ඉදානි තෙසං තත්ථ නිච්චලභාවං පුච්ඡන්තො, **අපි නු තුම්හෙ භික්ඛවෙ එවං ජානන්තා එවං පස්සන්තා එවං වදෙය්‍යාථ: සත්ථා නො ගරූති** ආදිමාහ. තත්ථ **ගරූති** භාරිකො, අකාමා අනුවත්තිතබ්බො. **සමණොති** බුද්ධසමණො. **අඤ්ඤඤ්ච සත්ථාරං උද්දිසෙය්‍යාථාති** අයං සත්ථා අම්හාකං කිච්චං සාධෙතුං න සක්කොතීති අපි නු එවං

1. විපස්සනාඤාණමග්ගෙන-S; විපස්සනාය ඤාණමග්ගෙන-B.

සඤ්ඤිනො හුත්වා අඤ්ඤං බාහිරං සත්ථාරං උද්දිසෙය්‍යාථ. **පුථුසමණබ්‍රාහ්මණානන්ති** පුථූනං තිත්ථියසමණානඤ්චෙව බ්‍රාහ්මණානඤ්ච. **වතකුතුහලමඞ්ගලානීති** වතසමාදානානි ච දිට්ඨිකුතුහලානි ච දිට්ඨසුතමුතමඞ්ගලානි ච. **තානි සාරතො පච්චාගච්ඡෙය්‍යාථාති** එතානි සාරන්ති එවං සඤ්ඤිනො හුත්වා පටිආගච්ඡෙය්‍යාථ. එවං තිස්සට්ඨානිපි පුන ගණ්හෙය්‍යාථාති අත්ථො. **සාමං ඤාතන්ති** සයං ඤාණෙන ඤාතං. **සාමං දිට්ඨන්ති** සයං පඤ්ඤාචක්ඛුනා දිට්ඨං. **සාමං විදිතන්ති** සයං විභාවිතං, පාකටං කතං.

උපනීතා ඛො මෙ තුම්හෙති මයා භික්ඛවෙ තුම්හෙ ඉමිනා සන්දිට්ඨිකාදිසභාවෙන ධම්මෙන නිබ්බානං උපනීතා. පාපිතාති අත්ථො. **සන්දිට්ඨිකොති** ආදීනං අත්ථො විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතො. **ඉදමෙතං පටිච්ච වුත්තන්ති** එතං වචනං ඉදං තුම්හෙහි සාමං ඤාතාදිභාවං පටිච්ච වුත්තං.

තිණ්ණං ඛො පන භික්ඛවෙති කස්මා ආරභි? නනු හෙට්ඨා වට්ටවිවට්ටවසෙන දෙසනා මත්ථකං පාපිතාති? ආම පාපිතා. අයං පන පාටිඑක්කො අනුසන්ධි. අයං හි ලොකසන්නිවාසො පටිසන්ධිසම්මූළ්හො, තස්ස සම්මොහට්ඨානං විද්ධංසෙත්වා පාකටං කරිස්සාමීති ඉමං දෙසනං ආරභි. අපි ච වට්ටමූලං අවිජ්ජා, විවට්ටමූලං බුද්ධුප්පාදො; ඉති වට්ටමූලං අවිජ්ජං විවට්ටමූලඤ්ච බුද්ධුප්පාදං දස්සෙත්වාපි පුන එකවාරං වට්ටවිවට්ටවසෙන දෙසනං මත්ථකං පාපෙස්සාමීතිපි ඉමං දෙසනං ආරභි.

තත්ථ සන්නිපාතාති සමොධානෙන, පිණ්ඩභාවෙන. **ගබ්භස්සාති** ගබ්භෙ නිබ්බත්තනසත්තස්ස. **අවක්කන්ති හොතීති** නිබ්බත්ති හොති. කත්ථචි හි ගබ්භොති මාතුකුච්ඡි වුත්තා. යථාහ:

"යමෙකරත්තිං පඨමං ගබ්භෙ වසති මාණවො
අබ්භුට්ඨිතොව සයති ස ගච්ඡං න නිවත්තතී"ති.

කත්ථචි ගබ්භෙ නිබ්බත්තනසත්තො. යථාහ: "යථා ඛො පනානන්ද අඤ්ඤා ඉත්ථිකා නව වා දස වා මාසෙ ගබ්භං කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා විජායන්තී"ති. ඉධ සත්තො අධිප්පෙතො. තං සන්ධාය වුත්තං: **ගබ්භස්ස අවක්කන්ති හොතීති**.

ඉධාති ඉමස්මිං සත්තලොකෙ. **මාතා ච උතුනී හොතීති** ඉදං උතුසමයං සන්ධාය වුත්තං. මාතුගාමස්ස කිර යස්මිං ඔකාසෙ දාරකො නිබ්බත්තති, තත්ථ මහති ලොහිතපිළකා සණ්ඨහිත්වා භිජ්ජිත්වා පග්ඝරති; වත්ථු සුද්ධං හොති. විසුද්ධෙ වත්ථුම්හි මාතාපිතූසු එකවාරං සන්නිපතිතෙසු යාව සත්ත දිවසානි ඛෙත්තමෙව හොති. තස්මිං සමයෙ හත්ථගාහ-වෙණිගාහාදිනා අඞ්ගපරාමසනෙනාපි දාරකො නිබ්බත්තතියෙව. **ගන්ධබ්බොති** තත්‍රූපකසත්තො. **පච්චුපට්ඨිතො හොතීති** න මාතාපිතූනං සන්නිපාතං ඔලොකයමානො සමීපෙ ඨිතො නාම හොති, කම්මයන්ත-යන්තිතො පන එකො සත්තො තස්මිං ඔකාසෙ නිබ්බත්තනකො හොතීති අයමෙත්ථ අධිප්පායො.

සංසයෙනාති අරොගා නු ඛො භවිස්සාමි අහං,[1] පුත්තො වා මෙති එවං මඞ්ගලෙන ජීවිතසංසයෙන. **ලොහිතංහෙතං භික්ඛවෙති** තඤ්හි කිර මාතුලොහිතං තං ඨානං සම්පත්තසම්පත්තං පුත්තසිනෙහෙන පණ්ඩරං හොති. තස්මා එවමාහ. **වඞ්කකන්ති** දාරකානං කීළනකං ඛුද්දකනඞ්ගලං. **ඝටිකා** වුච්චති දීඝදණ්ඩකෙන රස්සදණ්ඩකපහරණකීළා. **මොක්ඛචිකන්ති** සම්පරිවත්තකකීළා. ආකාසෙ දණ්ඩකං ගහෙත්වා භූමියං වා සීසං ඨපෙත්වා හෙට්ඨුපරියභාවෙන පරිවත්තනකීළනන්ති වුත්තං හොති. **චිඞ්ගුලකං** වුච්චති තාලපණ්ණාදීහි කතං වාතප්පහාරෙන පරිබ්භමනචක්කං. **පත්තාළ්හකං** වුච්චති පණ්ණනාළිකා, තාය වාලිකාදීනි මිනන්තා කීළන්ති. **රථකන්ති** ඛුද්දකරථං.[2] **ධනුකම්පි** ඛුද්දකධනුමෙව[3].

සාරජ්ජතීති රාගං උප්පාදෙති. **බ්‍යාපජ්ජතීති** බ්‍යාපාදං උප්පාදෙති. **අනුපට්ඨිතකායසතීති** කායෙ සති කායසති; තං අනුපට්ඨපෙත්වාති අත්ථො. **පරිත්තචෙතසොති** අකුසලචිත්තො. **යත්ථස්ස තෙ පාපකාති** යස්සං[4] ඵලසමාපත්තියං එතෙ නිරුජ්ඣන්ති, තං න ජානාති. නාධිගච්ඡතීති අත්ථො. **අනුරොධවිරොධන්ති** රාගඤ්චෙව දොසඤ්ච. **අභිනන්දතීති** තණ්හාවසෙන අභිනන්දති. තණ්හාවසෙනෙව, අහො සුඛන්ති ආදීනි වදන්තො අභිවදති. **අජ්ඣොසාය තිට්ඨතීති** තණ්හාජ්ඣොසානෙන ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපෙත්වා ගණ්හාති. සුඛං වා[5] අදුක්ඛමසුඛං වා අභිනන්දතු, දුක්ඛං කථං අභිනන්දතීති? අහං දුක්ඛිතො, මම දුක්ඛන්ති ගණ්හන්තො අභිනන්දති නාම. **උප්පජ්ජති නන්දීති** තණ්හා උප්පජ්ජති. **තදුපාදානන්ති** සාව තණ්හා ගහණට්ඨෙන උපාදානං නාම. **තස්සුපාදානපච්චයා භවො-පෙ-සමුදයො හොතීති** ඉදංපි[6] භගවතා පුන එකවාරං ද්විසන්ධි තිසංඛෙපං පච්චයාකාරවට්ටං දස්සිතං.

ඉදානි **විවට්ටං** දස්සෙතුං, **ඉධ භික්ඛවෙ තථාගතො ලොකෙ උප්පජ්ජතීති** ආදිමාහ. තත්ථ **අප්පමාණචෙතසොති** අප්පමාණං ලොකුත්තරං චෙතො අස්සාති අප්පමාණචෙතසො. මග්ගචිත්තසමඞ්ගීති අත්ථො. **ඉමං ඛො මෙ තුම්හෙ භික්ඛවෙ සංඛිත්තෙන තණ්හාසංඛයවිමුත්තිං ධාරෙථාති** භික්ඛවෙ ඉමං සංඛිත්තෙන දෙසිතං **මය්හං** තණ්හාසංඛයවිමුත්තිදෙසනං තුම්හෙ නිච්චකාලං ධාරෙය්‍යාථ, මා පමුස්සෙය්‍යාථ[7]. දෙසනා හි එත්ථ විමුත්තිපටිලාභහෙතුතො **විමුත්තීති** වුත්තා.

මහාතණ්හාජාල-තණ්හාසංඝාට-පටිමුක්කන්ති තණ්හාව සංසිබ්බිතට්ඨෙන **මහාතණ්හාජාලං**, සංඝටිතට්ඨෙන **සංඝාටන්ති** වුච්චති; ඉති ඉමස්මිං මහාතණ්හාජාල-තණ්හාසංඝාටෙ ච ඉමං සාතිං භික්ඛුං කෙවට්ටපුත්තං පටිමුක්කං ධාරෙථ. අනුපවිට්ඨො, අන්තොගධොති නං ධාරෙය්‍යාථාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

මහාතණ්හාසඞ්ඛයසුත්තං අට්ඨමං.

1. අහං වා-B. S. 2. රථකං-L. S. 3. ධනුකමෙව-L. S. 4. පාපකාති-L. 5. සුඛං තාව-B. S. 6. ඉදං පි-B. S. 7. පමජ්ජෙය්‍යාථ-B; පම්මුස්සෙය්‍යාථ-S.

1. 4. 9.

එවම්මෙ සුතන්ති මහාඅස්සපුරං. තත්‍ථ **අඞ්ගෙසූති** අඞ්ගා නාම ජානපදිනො රාජකුමාරා; තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො රූළ්හීසද්දෙන අඞ්ගාති වුච්චති; තස්මිං අඞ්ගෙසු ජනපදෙ[1] අස්සපුරං **නාම අඞ්ගානං නිගමොති** අස්සපුරන්ති නගරනාමෙන ලද්ධවොහාරො අඞ්ගානං ජනපදස්ස එකො නිගමො. තං ගොචරගාමං කත්‍වා විහරතීති අත්‍ථො. **භගවා එතදවොචාති** එතං **සමණා සමණාති වො භික්ඛවෙ ජනො සඤ්ජානාතීති** ආදිවචනං අවොච.

කස්මා පන එවං අවොචාති? තස්මිං කිර නිගමෙ මනුස්සා සද්ධා පසන්නා බුද්ධමාමකා, ධම්මමාමකා, සඞ්ඝමාමකා, තදහු පබ්බජිතසාමණෙරම්පි වස්සසතික[2]ථෙරසදිසං කත්‍වා පස්සන්ති; පුබ්බණ්හසමයෙ භික්ඛුසඞ්ඝං පිණ්ඩාය පවිසන්තං දිස්වා බීජනඞ්ගලාදීනි ගහෙත්‍වා ඛෙත්තං ගච්ඡන්තාපි, ඵරසු-ආදීනි ගහෙත්‍වා අරඤ්ඤං පවිසන්තාපි තානි උපකරණානි නික්ඛිපිත්‍වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිසීදනට්ඨානං ආසනසාලං වා මණ්ඩපං වා රුක්ඛමූලං වා සම්මජ්ජිත්‍වා ආසනානි පඤ්ඤපෙත්‍වා ආධාරකෙ ච[3] පානීයඤ්ච පච්චුපට්ඨපෙත්‍වා භික්ඛුසඞ්ඝං නිසීදාපෙත්‍වා යාගුඛජ්ජකාදීනි දත්‍වා කතභත්තකිච්චං භික්ඛුසඞ්ඝං උය්‍යොජෙත්‍වා තතො තානි උපකරණානි ආදාය ඛෙත්තං වා අරඤ්ඤං වා ගන්ත්‍වා අත්තනො කම්මානි කරොන්ති.

කම්මන්තට්ඨානෙපි තෙසං අඤ්ඤා කථා නාම නත්‍ථි. චත්තාරො මග්ගට්ඨා, චත්තාරො ඵලට්ඨාති අට්ඨ පුග්ගලා අරියසඞ්ඝො නාම; තෙ එවරූපෙන සීලෙන, එවරූපෙන ආචාරෙන, එවරූපාය පටිපත්තියා සමන්නාගතා, ලජ්ජිනො, පෙසලා, උළාරගුණාති භික්ඛුසඞ්ඝස්සෙව වණ්ණං කථෙන්ති. කම්මන්තතො ආගන්ත්‍වා භුත්තසායමාසා ඝරද්වාරෙසු නිසින්නාපි, සයනිඝරං පවිසිත්‍වා නිසින්නාපි භික්ඛුසඞ්ඝස්සෙව වණ්ණං කථෙන්ති. භගවා තෙසං[4] මනුස්සානං නිපච්චාකාරං[5] දිස්වා භික්ඛුසඞ්ඝං පිණ්ඩපාතාපචායනෙ නියොජෙන්තො එවං අවොච.[6]

යෙ ධම්මා සමණකරණා ච බ්‍රාහ්මණකරණා චාති යෙ ධම්මා සමාදාය පරිපූරිතා සමිතපාප-සමණඤ්ච බාහිතපාප-බ්‍රාහ්මණඤ්ච කරොන්තීති අත්‍ථො. "තීණිමානි භික්ඛවෙ සමණස්ස සමණකරණීයානි. කතමානි තීණි? අධිසීලසික්ඛාසමාදානං, අධිචිත්තසික්ඛාසමාදානං, අධිපඤ්ඤාසික්ඛාසමාදාන"න්ති එත්‍ථ පන සමණෙන කත්තබ්බධම්මා වුත්තා. තෙපි ච සමණකරණා හොන්ති යෙව. ඉධ පන හිරොත්තප්පාදිවසෙන දෙසනා විත්‍ථාරිතා.

---

1. අඞ්ගස්සු ජනපදෙසු-L: අඞ්ග ජනපදෙ-S.
2. වස්සසතිකා-E. S.
3. ආචරකෙ ච-S; අරජ-B.
4. තෙසං ඤ.-S.
5. නිපච්චකාරං-E. S.
6. එතදවොච-B. S.

එවං නො අයං අම්හාකන්ති එත්ථ නොති නිපාතමත්තං. එවං අයං අම්හාකන්ති අත්ථො. **මහප්ඵලා මහානිසංසාති** උභයම්පි අත්ථතො එකමෙව. **අවඤ්ඣාති** අමොඝා. **සඵලාති** අයං තස්සෙව වෙවචනං. යස්සා හි ඵලං නත්ථි, සා වඤ්ඣා නාම හොති. **සඋද්‍රයාති** සවඩ්ඪි. ඉදං සඵලතාය වෙවචනං. **එවං හි වො භික්ඛවෙ සික්ඛිතබ්බන්ති** භික්ඛවෙ එවං තුම්හෙහි සික්ඛිතබ්බං. ඉති භගවා ඉමිනා එත්තකෙන ඨානෙන හිරොත්තප්පාදීනං ධම්මානං වණ්ණං කථෙසි.

කස්මා? වචනපථපච්ඡින්දනත්ථං. සචෙ හි කොචි අචිරපබ්බජිතො බාලභික්ඛු එවං වදෙය්‍ය: භගවා හිරොත්තප්පාදිධම්මෙ සමාදාය වත්තථාති වදති, කො නු ඛො තෙසං සමාදාය වත්තනෙ ආනිසංසොති? තස්ස වචනපථපච්ඡින්දනත්ථං අයඤ්ච අයඤ්ච ආනිසංසො, ඉමෙ ධම්මා සමාදාය පූරිතා සමිතපාපසමණං නාම බාහිතපාපබ්‍රාහ්මණං නාම කරොන්ති, චතුපච්චයලාභං උප්පාදෙන්ති, පච්චයදායකානං මහප්ඵලතං සම්පාදෙන්ති, පබ්බජ්ජං අවඤ්ඣං සඵලං සඋද්‍රයං කරොන්තීති වණ්ණං අභාසි. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරෙන පන වණ්ණකථා සතිපට්ඨානෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

හිරොත්තප්පෙනාති "යං හිරීයති හිරිසිතබ්බෙන, ඔත්තප්පති ඔත්තප්පිතබ්බෙනා"ති එවං විත්ථාරිතාය හිරියා චෙව ඔත්තප්පෙන ච, අපි චෙත්ථ අජ්ඣත්තසමුට්ඨානා හිරි; බහිද්ධාසමුට්ඨානං ඔත්තප්පං. අත්තාධිපතෙය්‍යා හිරි; ලොකාධිපතෙය්‍යං ඔත්තප්පං. ලජ්ජා[1]සභාවසණ්ඨිතා හිරි; භයසභාවසණ්ඨිතං ඔත්තප්පං. විත්ථාරකථා පනෙත්ථ සබ්බාකාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තා.

අපි ච ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා ලොකං පාලනතො ලොකපාලකධම්මා නාමාති කථිතා. යථාහ: "ද්වෙමෙ භික්ඛවෙ සුක්කා ධම්මා ලොකං පාලෙන්ති. කතමෙ ද්වෙ? හිරි ච ඔත්තප්පඤ්ච. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ ද්වෙ සුක්කා ධම්මා ලොකං පාලෙන්ති. ඉමෙ ච ඛො භික්ඛවෙ ද්වෙ සුක්කා ධම්මා ලොකං න පාලෙය්‍යුං, නයිධ පඤ්ඤායෙථ, මාතාති වා, මාතුච්ඡාති වා, මාතුලානීති වා, ආචරියභරියාති වා, ගරූනං දාරාති වා, සම්භෙදං ලොකො අගමිස්ස, යථා අජෙළකා, කුක්කුටසූකරා, සොණසිගාලා"ති.

ඉමෙයෙව ජාතකෙ දෙවධම්මාති කථිතා. යථාහ:

"හිරිඔත්තප්පසම්පන්නා සුක්කධම්මසමාහිතා
සන්තා සප්පුරිසා ලොකෙ දෙවධම්මාති වුච්චරෙ"ති.

මහාචුන්දත්ථෙරස්ස පන කිලෙසසල්ලෙඛනක-පටිපදාති කත්වා දස්සිතා. යථාහ: "පරෙ අහිරිකා භවිස්සන්ති, මයමෙත්ථ හිරිමනා භවිස්සාමාති සල්ලෙඛො කරණීයො. පරෙ අනොත්තාපී[2] භවිස්සන්ති, මයමෙත්ථ ඔත්තාපී[3] භවිස්සාමාති සල්ලෙඛො කරණීයො"ති.

---

1. ලජ්ජ්-B, S, 2. අනොත්තප්පී-E; අනොත්තප්පිකා-S, 3. ඔත්තප්පී-S, E.

ඉමෙ ච මහාකස්සපත්ථෙරස්ස ඔවාදූපසම්පදන්ති කත්වා දස්සිතා. වුත්තඤ්හෙතං: "තස්මාතිහ තෙ කස්සප එවං සික්ඛිතබ්බං: තිබ්බං මෙ හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨිතං භවිස්සති ථෙරෙසු නවෙසු මජ්ඣිමෙසූති. එවං හි තෙ කස්සප සික්ඛිතබ්බ"න්ති. ඉධ පනෙතෙ සමණධම්මා නාමාති දස්සිතා.

යස්මා පන න එත්තාවතා සාමඤ්ඤත්ථො මත්ථකං පත්තො නාම හොති, තස්මා අපරෙපි සමණකරණෙ ධම්මෙ දස්සෙතුං, **සියා ඛො පන භික්ඛවෙ තුම්හාකන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **සාමඤ්ඤත්ථොති** සංයුත්තකෙ තාව, "කතමඤ්ච භික්ඛවෙ සාමඤ්ඤං? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථීදං? සම්මාදිට්ඨි-පෙ-සම්මාසමාධි. ඉදං වුච්චති භික්ඛවෙ සාමඤ්ඤං. කතමො ච භික්ඛවෙ සාමඤ්ඤත්ථො? යො භික්ඛවෙ රාගක්ඛයො, දොසක්ඛයො, මොහක්ඛයො, අයං වුච්චති භික්ඛවෙ සාමඤ්ඤත්ථො"ති මග්ගො සාමඤ්ඤන්ති, ඵලනිබ්බානානි සාමඤ්ඤත්ථොති වුත්තානි. ඉමස්මිං පන ඨානෙ මග්ගම්පි ඵලම්පි එකතො කත්වා සාමඤ්ඤත්ථො කථිතොති වෙදිතබ්බො.

ආරොචයාමීති කථෙමි. **පටිවෙදයාමීති** ජානාපෙමි. **පරිසුද්ධො කායසමාචාරොති** එත්ථ කායසමාචාරො පරිසුද්ධො, අපරිසුද්ධොති දුවිධො. යො හි භික්ඛු පාණං හනති, අදින්නං ආදියති, මිච්ඡා චරති, තස්ස කායසමාචාරො අපරිසුද්ධො නාම. අයං පන කම්මපථවසෙනෙව වාරිතො. යො පන පාණිනා වා ලෙඩ්ඩුනා වා දණ්ඩෙන වා සත්ථෙන වා පරං හෙඨෙති[1], විහෙඨෙති, තස්ස කායසමාචාරො අපරිසුද්ධො නාම. අයම්පි සික්ඛාපදබන්ධෙනෙව[2] පටික්ඛිත්තො. ඉමස්මිං සුත්තෙ උභයම්පෙතං අකථෙත්වා පරමසල්ලෙඛො නාම කථිතො. යො හි භික්ඛු පානීයඝටෙ වා පානීයං පිවන්තානං, පත්තෙ වා භත්තං භුඤ්ජන්තානං කාකානං නිවාරණවසෙන හත්ථං වා ලෙඩ්ඩුං වා දණ්ඩං වා උග්ගිරති, තස්ස කායසමාචාරො අපරිසුද්ධො; විපරීතො පරිසුද්ධො නාම. **උත්තානොති** උග්ගතො පාකටො. **විවටොති** අනාවටො අච්ඡන්නො. උභයෙනාපි පරිසුද්ධතංයෙව දීපෙති. **න ච ඡිද්දවාති** සදා එකසදිසො, අන්තරන්තරෙ ඡිද්දරහිතො. **සංවුතොති** කිලෙසානං ද්වාරපිදහනෙන පිහිතො; න වජ්ජපටිච්ඡාදනත්ථාය.

වචීසමාචාරෙපි යො භික්ඛු මුසා වදති, පිසුණං කථෙති, ඵරුසං භාසති, සම්ඵං පලපති, තස්ස වචීසමාචාරො අපරිසුද්ධො නාම. අයං පන කම්මපථවසෙනෙව වාරිතො. යො පන, ගහපතිකාති වා, දාසාති වා, පෙස්සාති වා ආදීහි ඛුංසෙන්තො වදති, තස්ස වචීසමාචාරො අපරිසුද්ධො නාම. අයම්පි[3] සික්ඛාපදබන්ධෙනෙව[4] පටික්ඛිත්තො. ඉමස්මිං සුත්තෙ උභයම්පෙතං අකථෙත්වා පරමසල්ලෙඛො නාම කථිතො. යො හි භික්ඛු දහරෙන වා සාමණෙරෙන වා, කච්චි භන්තෙ අම්හාකං

---

1. පොථෙති-B; පොථෙති-S. 2. බන්ධෙනෙව-B, S.
3. අයම්පන-B, S 4. සික්ඛාපදවසෙනෙව-A. P.; බන්ධෙනෙව-B, S

උපජ්ඣායං පස්සථාති වුත්තෙ, ආවුසො සම්බහුලා භික්ඛුනියො එකස්මිං පදෙසෙ විචරිංසු, උපජ්ඣායො තෙ වික්කායික-සාකභණ්ඩිකං උක්ඛිපිත්වා ගතො භවිස්සතීති ආදිනා නයෙන හස්සාධිප්පායොපි එවරූපං කථං කථෙති, තස්ස වචීසමාචාරො අපරිසුද්ධො; විපරීතො පරිසුද්ධො නාම.

මනොසමාචාරෙ, යො භික්ඛු අභිජ්ඣාලු, බ්‍යාපන්නචිත්තො, මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, තස්ස මනොසමාචාරො අපරිසුද්ධො නාම. අයං පන කම්මපථවසෙනෙව වාරිතො. යො පන උපනික්ඛිත්තං ජාතරූපරජතං සාදියති, තස්ස මනොසමාචාරො අපරිසුද්ධො නාම. අයම්පි සික්ඛාපදබන්ධෙනෙව[1] පටික්ඛිත්තො. ඉමස්මිං සුත්තෙ උභයම්පෙතං අකථෙත්වා පරමසල්ලෙඛො නාම කථිතො. යො භික්ඛු කාමවිතක්කං වා බ්‍යාපාදවිතක්කං වා විහිංසාවිතක්කං වා විතක්කෙති, තස්ස මනොසමාචාරො අපරිසුද්ධො; විපරීතො පරිසුද්ධො නාම.

ආජීවස්මිං[2], යො භික්ඛු ආජීවහෙතු වෙජ්ජකම්මං, පහිණගමනං, ගණ්ඩඵාලනං[3] කරොති, අරුමක්ඛනං දෙති, තෙලං පචතීති එකවීසති අනෙසනාවසෙන ජීවිකං කප්පෙති; යො වා පන විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති, තස්ස ආජීවො අපරිසුද්ධො නාම. අයං පන සික්ඛාපදබන්ධෙනෙව[1] පටික්ඛිත්තො. ඉමස්මිං සුත්තෙ එතං අකථෙත්වා පරමසල්ලෙඛො නාම කථිතො. යො හි භික්ඛු සප්පි-නවනීත-තෙල-මධු-ඵාණිතාදීනි ලභිත්වා, සෙව වා පුන දිවසෙ වා භවිස්සන්තීති[4] සන්නිධිකාරකං පරිභුඤ්ජති; යො වා පන නිම්බඞ්කුරාදීනි දිස්වා සාමණෙරෙ වදති: ආවුසො අඞ්කුරං[5] ඛාදථාති; සාමණෙරා ථෙරො ඛාදිතුකාමොති කප්පියං කත්වා දෙන්ති; දහරෙ පන සාමණෙරෙ වා, පානීයං පිවථ ආවුසොති වදති; ථෙරො පානීයං පිවිතුකාමොති පානීයසඞ්ඛං ධොවිත්වා දෙන්ති; තම්පි පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආජීවො අපරිසුද්ධො නාම හොති; විපරීතො පරිසුද්ධො නාම.

මත්තඤ්ඤූති පරියෙසන-පටිග්ගහණ-පරිභොගෙසු මත්තඤ්ඤූ, යුත්තඤ්ඤූ, පමාණඤ්ඤූ. **ජාගරියමනුයුත්තාති** රත්තින්දිවං ඡ කොට්ඨාසෙ කත්වා එකස්මිං කොට්ඨාසෙ නිද්දාය ඔකාසං දත්වා[6] පඤ්ච කොට්ඨාසෙ ජාගරියම්හි යුත්තපයුත්තා. **සීහසෙය්‍යන්ති** එත්ථ කාමභොගිසෙය්‍යා, පෙතසෙය්‍යා, සීහසෙය්‍යා, තථාගතසෙය්‍යාති චතස්සො සෙය්‍යා. තත්ථ "යෙභුය්‍යෙන භික්ඛවෙ කාමභොගී සත්තා වාමෙන පස්සෙන සෙන්ති"ති අයං කාමභොගිසෙය්‍යා. තෙසු හි යෙභුය්‍යෙන දක්ඛිණෙන පස්සෙන සයානො නාම නත්ථි, "යෙභුය්‍යෙන භික්ඛවෙ පෙතා උත්තානා සෙන්ති"ති අයං පෙතසෙය්‍යා. පෙතා හි අප්පමංසලොහිතත්තා අට්ඨිසඞ්ඝාටඝටිතා[7] එකෙන පස්සෙන සයිතුං න සක්කොන්ති, උත්තානාව සෙන්ති. "යෙභුය්‍යෙන භික්ඛවෙ සීහො මිග-

1. බන්ධෙනෙව-B. S, 2. ආජීවස්මිං හි-L. 3. ගණ්ඩඵාලනං-S. E, 4. භවිස්සතීති-S, E, 5. අඞ්කුරෙ-S, E. 6. කත්වා-B. S. 7. ජටිතා-B, S,

රාජා නඞ්ගුට්ඨං අන්තරසත්ථිම්හි පක්ඛිපිත්වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සෙතී"ති අයං සීහසෙය්‍යා. තෙජුස්සදත්තා හි සීහො මිගරාජා ද්වෙ පුරිමපාදෙ එකස්මිං ඨානෙ ඨපෙත්වා නඞ්ගුට්ඨං අන්තරසත්ථිම්හි පක්ඛිපිත්වා පුරිමපාද-පච්ඡිමපාද-නඞ්ගුට්ඨානං ඨිතොකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා ද්වින්නං පුරිමපාදානං මත්ථකෙ සීසං ඨපෙත්වා සයති. දිවසම්පි සයිත්වා පබුජ්ඣමානො න උත්‍රසන්තො පබුජ්ඣති. සීසං පන උක්ඛිපිත්වා පුරිමපාදාදීනං ඨිතොකාසං සල්ලක්ඛෙති. සචෙ කිඤ්චි ඨානං විජහිත්වා ඨිතං හොති, නයිදං තුය්හං[1] ජාතියා, න සූරභාවස්ස[2] අනුරූපන්ති අනත්තමනො හුත්වා තත්ථෙව සයති; න ගොචරාය පක්කමති. අවිජහිත්වා ඨිතෙ පන, තුය්හං ජාතියා සූරභාවස්ස ච අනුරූපමිදන්ති හට්ඨතුට්ඨො උට්ඨාය සීහවිජම්භිතං විජම්භිත්වා කෙසරභාරං විධුනිත්වා තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදිත්වා ගොචරාය පක්කමති. චතුත්ථජ්ඣානසෙය්‍යා පන තථාගතසෙය්‍යාති වුච්චති. තාසු ඉධ සීහසෙය්‍යා ආගතා. අයං හි තෙජුස්සදඉරියාපථත්තා උත්තමසෙය්‍යා නාම.

පාදෙ පාදන්ති දක්ඛිණපාදෙ වාමපාදං. **අච්චාධායාති** අති-ආධාය; ඊසකං අතික්කම්ම ඨපෙත්වා. ගොප්ඵකෙන හි ගොප්ඵකෙ ජාණුනා වා ජාණුම්හි සංඝට්ටියමානෙ අභිණ්හං වෙදනා උප්පජ්ජති, චිත්තං එකග්ගං න හොති, සෙය්‍යා අඵාසුකා හොති. යථා පන න සංඝට්ටෙති, එවං අතික්කම්ම ඨපිතෙ[3] වෙදනා නුප්පජ්ජති, චිත්තං එකග්ගං හොති, සෙය්‍යා ඵාසු[4] හොති. තස්මා එවමාහ.

අභිජ්ඣං ලොකෙති ආදි චූලහත්ථිපදෙ විත්ථාරිතං. යා පනායං, **සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙති** උපමා වුත්තා, තත්ථ **ඉණං ආදායාති** වඩ්ඪියා ධනං ගහෙත්වා. **බ්‍යන්තිං කරෙය්‍යාති** විගතන්තං[5] කරෙය්‍ය. යථා තෙසං කාකණිකමත්තොපි පරියන්තො නාවසිස්සති, එවං කරෙය්‍ය; සබ්බසො පටිනිය්‍යාතෙය්‍යාති අත්ථො. **තතො නිදානන්ති** ආනණ්‍යනිදානං. සො හි අනණොම්හීති ආවජ්ජන්තො බලවපාමොජ්ජං ලභති[6], බලවසොමනස්සං අධිගච්ඡති. තෙන වුත්තං: **ලභෙථ පාමොජ්ජං, අධිගච්ඡෙය්‍ය[7] සොමනස්සන්ති.**

විසභාගවෙදනුප්පත්තියා කකචෙනෙව චතුඉරියාපථං ඡින්දන්තො ආබාධතීති ආබාධො; සො අස්ස අත්ථීති **ආබාධිකො**. තංසමුට්ඨානෙන දුක්ඛෙන **දුක්ඛිතො**. අධිමත්තගිලානොති **බාළ්හගිලානො**. **නච්ඡාදෙය්‍යාති** අධිමත්තබ්‍යාධිපරෙතතාය න රුච්චෙය්‍ය. **බලමත්තාති** බලමෙව. බලස්ස කායෙ න භවෙය්‍යාති අත්ථො. **තතො නිදානන්ති** ආරොග්‍යනිදානං. තස්ස හි, ආරොගොම්හීති ආවජ්ජයතො තදුභයං හොති. තෙන වුත්තං: **ලභෙථ පාමොජ්ජං, අධිගච්ඡෙය්‍ය[7] සොමනස්සන්ති.**

---

1. තුම්හාකං-A P2.
2. ජාතියා සූරභාවස්ස ච-S; ජාතියා න සූරභාවස්ස ච-E.
3. ඨිතෙ-L.
4. ඵාසුකා-B. S.
5. බ්‍යන්තීකරෙය්‍යාති විගතන්තාති-B. S.
6. පාමොජ්ජං-B. S.
7. පාමුජ්ජං, අධිගච්ඡ (පාළි)

න වස්ස කිඤ්චි භොගානං වයොති කාකණිකමත්තම්පි භොගානං වයො න භවෙය්‍ය. **තතො නිදානන්ති** බන්ධනමොක්ඛනිදානං. සෙසං වුත්තනයෙනෙව සබ්බපදෙසු යොජෙතබ්බං.

අනත්තාධීනොති න අත්තනි අධීනො, අත්තනො රුචියා කිඤ්චි කාතුං න ලභති. **පරාධීනොති** පරෙසු අධීනො, පරස්සෙව රුචියා පවත්තති. **න යෙන කාමංගමොති** යෙන දිසාභාගෙනස්ස කාමො හොති, ඉච්ඡා උප්පජ්ජති ගමනාය, තෙන ගන්තුං න ලභති. **දාසබ්‍යන්ති** දාසභාවං. **භුජිස්සොති** අත්තනො සන්තකො. **තතො නිදානන්ති** භුජිස්සනිදානං. **කන්තාරද්ධානමග්ගන්ති** කන්තාරං අද්ධානමග්ගං නිරුදකං දීඝමග්ගන්ති අත්ථො. **තතො නිදානන්ති** ඛෙමභූමි[1] නිදානං.

ඉමෙ පඤ්ච නීවරණෙ අප්පහීනෙති එත්ථ භගවා අප්පහීනං කාමච්ඡන්දනීවරණං ඉණසදිසං සෙසානි රොගාදිසදිසානි කත්වා දස්සෙති. තත්‍රායං සදිසතා : යො හි පරෙසං ඉණං ගහෙත්වා විනාසෙති සො තෙහි ඉණං දෙහීති වුච්චමානොපි ඵරුසං වුච්චමානොපි බජ්ඣමානොපි[2] කිඤ්චි පටිප්ඵරිතුං න සක්කොති, සබ්බං තිතික්ඛති. තිතික්ඛාකාරණං හිස්ස තං ඉණං හොති. එවමෙව යො යම්හි කාමච්ඡන්දෙන රජ්ජති, තණ්හාගහණෙන තං වත්ථුං ගණ්හාති, සො තෙන ඵරුසං වුච්චමානොපි බජ්ඣමානොපි පහරියමානොපි සබ්බං තිතික්ඛති. තිතික්ඛාකාරණං හිස්ස සො කාමච්ඡන්දො හොති; ඝරසාමිකෙහි වධියමානානං ඉත්ථීනං වියාති. එවං ඉණං විය කාමච්ඡන්දො දට්ඨබ්බො.

යථා පන පිත්තරොගාතුරො මධුසක්කරාදීසුපි දින්නෙසු පිත්තරොගාතුරතාය තෙසං රසං න වින්දති, තිත්තකං තිත්තකන්ති උග්ගිරතියෙව එවමෙව බ්‍යාපන්නචිත්තො හිතකාමෙහි ආචරියුපජ්ඣායෙහි අප්පමත්තකම්පි ඔවදියමානො ඔවාදං න ගණ්හාති, අතිවිය මෙ තුම්හෙ උපද්දවෙථාති ආදීනි වත්වා විබ්භමති. පිත්තාතුරතාය සො පුරිසො මධුසක්කරාදිරසං[3] විය, කොධාතුරතාය ඣානසුඛාදිභෙදං සාසනරසං න වින්දතීති, එවං රොගො විය බ්‍යාපාදො දට්ඨබ්බො.

යථා පන නක්ඛත්තදිවසෙ බන්ධනාගාරෙ බද්ධො පුරිසො නක්ඛත්තස්ස නෙව ආදිං, න මජ්ඣං, න පරියොසානං පස්සති. සො දුතියදිවසෙ මුත්තො, අහො හියො නක්ඛත්තං මනාපං අහොසි, අහො නච්චං, අහො ගීතන්ති ආදීනි සුත්වාපි පටිවචනං න දෙති. කිං කාරණා? නක්ඛත්තස්ස අනනුභූතත්තා. එවමෙව ථීනමිද්ධාභිභූතො භික්ඛු විචිත්තනයෙපි ධම්මස්සවනෙ වත්තමානෙ නෙව තස්ස ආදිං, න මජ්ඣං, න පරියොසානං ජානාති. සො උට්ඨිතෙ[4] ධම්මස්සවනෙ, අහො ධම්මස්සවනං, අහො කාරණං, අහො උපමාති ධම්මස්සවනස්ස වණ්ණං භණමානානං

1. ඛෙමන්තභූමි-B, S.
2. වධියමානොපි-T1; බජ්ඣමානොපි පහරියමානොපි-S.
3. මධුසක්කරරසං-L; මධුසක්කරාරසං-E.
4. උපට්ඨිතෙ-B, S.

සුත්වාපි පටිවචනං න දෙති. කිං කාරණා? ථීනමිද්ධවසෙන ධම්මකථාය අනනුභූතත්තාති. එවං බන්ධනාගාරං විය ථීනමිද්ධං දට්ඨබ්බං.

යථා පන නක්ඛත්තං කීළන්තොපි දාසො, ඉදං නාම අච්චායිකං කරණීයං අත්ථි, සීඝං තත්ථ ගච්ඡ, නො චෙ ගච්ඡසි, හත්ථපාදං වා[1] තෙ ඡින්දාමි, කණ්ණනාසං වාති වුත්තො සීඝං ගච්ඡතියෙව, නක්ඛත්තස්ස ආදිමජ්ඣපරියොසානං අනුභවිතුං න ලභති. කස්මා? පරාධීනතාය. එවමෙව[2] විනයෙ අපකතඤ්ඤුනා විවෙකත්ථාය ආරඤ්ඤං පවිට්ඨෙනාපි කිස්මිඤ්චිදෙව අන්තමසො කප්පියමංසෙපි අකප්පියසඤ්ඤාය උප්පන්නාය විවෙකං පහාය සීලපරිසොධනත්ථං විනයධරස්ස සන්තිකං ගන්තබ්බං හොති; විවෙකසුඛං අනුභවිතුං න ලභති. කස්මා? උද්ධච්චකුක්කුච්චාභිභූතතායාති. එවං දාසබ්‍යං විය උද්ධච්චකුක්කුච්චං වෙදිතබ්බං.

යථා පන කන්තාරද්ධානමග්ගං පටිපන්නො පුරිසො චොරෙහි මනුස්සානං විලුත්තොකාසං, හතොකාසං[3] දිස්වා දණ්ඩකසද්දෙනාපි සකුණසද්දෙනාපි, චොරා ආගතාති උස්සඞ්කිත-පරිසඞ්කිතො හොති, ගච්ඡතිපි, තිට්ඨතිපි, නිවත්තතිපි. ගතට්ඨානතො ආගතට්ඨානමෙව බහුතරං හොති. සො කිච්ඡෙන කසිරෙන ඛෙමන්තභූමිං පාපුණාති වා, න වා පාපුණාති. එවමෙව යස්ස අට්ඨසු ඨානෙසු විචිකිච්ඡා උප්පන්නා හොති, සො, බුද්ධො නු ඛො, න නු ඛො බුද්ධොති ආදිනා නයෙන විචිකිච්ඡන්තො අධිමුච්චිත්වා සද්ධාය ගණ්හිතුං න සක්කොති. අසක්කොන්තො මග්ගං වා ඵලං වා න පාපුණාතීති. ඉති යථා කන්තාරද්ධානමග්ගෙ චොරා අත්ථි නත්ථීති පුනප්පුනං ආසප්පනපරිසප්පනං, අපරියොගාහනං, ඡම්භිතත්තං චිත්තස්ස උප්පාදෙන්තො ඛෙමප්පත්තියා අන්තරායං කරොති, එවං විචිකිච්ඡාපි, බුද්ධො න බුද්ධොති ආදිනා නයෙන පුනප්පුනං ආසප්පනපරිසප්පනං, අපරියොගාහනං, ඡම්භිතත්තං චිත්තස්ස උප්පාදයමානා අරියභූමිප්පත්තියා[4] අන්තරායං කරොතීති කන්තාරද්ධානමග්ගො විය දට්ඨබ්බා.

ඉදානි සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ ආනණ්‍යන්ති එත්ථ භගවා පහීනකාමච්ඡන්දනීවරණං ආනණ්‍යසදිසං, සෙසානි ආරොග්‍යාදි-සදිසානි කත්වා දස්සෙති. තත්‍රායං සදිසතා: යථාහි පුරිසො ඉණං ආදාය කම්මන්තෙ පයොජෙත්වා සමිද්ධකම්මන්තො, ඉණං නාම පලිබොධමූලන්ති චින්තෙත්වා සවඩ්ඪිකං ඉණං නිය්‍යාදෙත්වා පණ්ණං ඵාලාපෙය්‍ය. අථස්ස තතො පට්ඨාය නෙව කොචි දූතං පෙසෙති, න පණ්ණං, තෙ[5] ඉණසාමිකෙ දිස්වාපි සචෙ ඉච්ඡති, ආසනා උට්ඨහති, නො චෙ න උට්ඨහති. කස්මා? තෙහි සද්ධිං නිල්ලෙපතාය, අලග්ගතාය. එවමෙව භික්ඛු, අයං කාමච්ඡන්දො නාම පලිබොධමූලන්ති සතිපට්ඨානෙ වුත්ත-

1. හත්ථපාදං-S. E. 2. එවමෙවං-L.
3. පහතොකාසං ච-E; විලුත්තොකාසං ච-S.
4. අරියභූමිඛෙමප්පත්තියා-B; අරියමග්ගප්පත්තියා-[illegible]. 5. සො-B. S.

තායෙනෙව ඡ ධම්මෙ භාවෙත්වා කාමච්ඡන්දනීවරණං පජහති. තස්සෙවං පහීනකාමච්ඡන්දස්ස, යථා ඉණමුත්තස්ස පුරිසස්ස ඉණසාමිකෙ දිස්වා නෙව භයං, න ඡම්භිතත්තං හොති, එවමෙව පරවත්ථුම්හි නෙව සඞ්ගො, න බන්ධො[1] හොති, දිබ්බානිපි රූපානි පස්සතො කිලෙසො න සමුදාචරති. තස්මා භගවා ආනණ්‍යමිව කාමච්ඡන්දපහානං ආහ.

යථා පන සො පිත්තරොගාතුරො පුරිසො භෙසජ්ජකිරියාය තං රොගං වූපසමෙත්වා තතො පට්ඨාය මධුසක්ඛරාදීනං රසං වින්දති. එවමෙව භික්ඛු, අයං බ්‍යාපාදො නාම අනත්ථකරණොති ඡ ධම්මෙ භාවෙත්වා බ්‍යාපාදනීවරණං පජහති. සො එවං පහීනබ්‍යාපාදො යථා පිත්තරොගමුත්තො පුරිසො මධුසක්ඛරාදීනි මධුරානි සම්පියායමානො පටිසෙවති. එවමෙව ආචාරපණ්ණත්ති-ආදීනි සික්ඛාපියමානො සිරසා සම්පටිච්ඡිත්වා සම්පියායමානො සික්ඛති. තස්මා භගවා ආරොග්‍යමිව බ්‍යාපාදපහානං ආහ.

යථා සො නක්ඛත්තදිවසෙ බන්ධනාගාරං පවෙසිතපුරිසො අපරස්මිං නක්ඛත්තදිවසෙ, පුබ්බෙපි අහං පමාදදොසෙන බද්ධො තං නක්ඛත්තං නානුභවිං, ඉදානි අප්පමත්තො භවිස්සාමීති යථාස්ස පච්චත්ථිකා ඔකාසං න ලභන්ති, එවං අප්පමත්තො හුත්වා නක්ඛත්තං අනුභවිත්වා, අහො නක්ඛත්තන්ති උදානං උදානෙති. එවමෙව භික්ඛු, ඉදං ථීනමිද්ධං නාම මහානත්ථකරන්ති ඡ ධම්මෙ භාවෙත්වා ථීනමිද්ධනීවරණං පජහති. සො එවං පහීනථීනමිද්ධො යථා බන්ධනා මුත්තපුරිසො සත්තාහම්පි නක්ඛත්තස්ස ආදිමජ්ඣපරියොසානං අනුභවති, එවමෙව ධම්මනක්ඛත්තස්ස ආදිමජ්ඣපරියොසානං අනුභවන්තො සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණාති. තස්මා භගවා බන්ධනමොක්ඛමිව ථීනමිද්ධපහානං ආහ.

යථා පන දාසො කිඤ්චිදෙව මිත්තං උපනිස්සාය සාමිකානං ධනං දත්වා අත්තානං භුජිස්සං කත්වා තතො පට්ඨාය යං ඉච්ඡති, තං කරෙය්‍ය. එවමෙව භික්ඛු, ඉදං උද්ධච්චකුක්කුච්චං නාම මහානත්ථකරන්ති ඡ ධම්මෙ භාවෙත්වා උද්ධච්චකුක්කුච්චං පජහති. සො එවං පහීන-උද්ධච්චකුක්කුච්චො, යථා භුජිස්සො පුරිසො යං ඉච්ඡති තං කරොති, න තං කොචි බලක්කාරෙන තතො නිවත්තෙති, එවමෙව භික්ඛු යථාසුඛං නෙක්ඛම්මපටිපදං පටිපජ්ජති, න තං උද්ධච්චකුක්කුච්චං බලක්කාරෙන තතො නිවත්තෙති. තස්මා භගවා භුජිස්සං විය උද්ධච්චකුක්කුච්චපහානං ආහ.

යථා බලවා පුරිසො හත්ථසාරං ගහෙත්වා සජ්ජාවුධො සපරිවාරො කන්තාරං පටිපජ්ජෙය්‍ය. තං චොරා දූරතොව දිස්වා පලායෙය්‍යුං. සො සොත්ථිනා තං කන්තාරං නිත්ථරිත්වා ඛෙමන්තං පත්තො හට්ඨතුට්ඨො අස්ස. එවමෙව භික්ඛු, අයං විචිකිච්ඡා නාම අනත්ථකාරිකාති ඡ ධම්මෙ භාවෙත්වා විචිකිච්ඡං පජහති. සො එවං පහීනවිචිකිච්ඡො, යථා බලවා

1. ගෙධො-B.

සජ්ජාවුධො සපරිවාරො පුරිසො චොරෙ දිස්වා නිබ්භයො, චොරෙ තිණම්පි[1] අගණෙත්වා සොත්ථිනා නික්ඛමිත්වා ඛෙමන්තභූමිං පාපුණාති, එවමෙව දුච්චරිතකන්තාරං නිත්ථරිත්වා පරමඛෙමන්තභූමිං අමතං නිබ්බානං පාපුණාති. තස්මා භගවා ඛෙමන්තභූමිං විය විචිකිච්ඡාපහානං ආහ.

ඉමමෙව කායන්ති ඉමං කරජකායං. **අභිසන්දෙතීති** තෙමෙති, සිනෙහෙති, සබ්බත්ථ පවත්තපීතිසුඛං කරොති. **පරිසන්දෙතීති** සමන්තතො සන්දති. **පරිපූරෙතීති** වායුනා භස්තං විය පූරෙති. **පරිප්ඵරතීති** සමන්තතො ඵුසති. **සබ්බාවතො කායස්සාති** අස්ස භික්ඛුනො සබ්බකොට්ඨාසවතො කායස්ස කිඤ්චි[2] උපාදින්නක-සන්තතිපවත්තිට්ඨානෙ ඡවිමංසලොහිතානුගතං අණුමත්තම්පි ඨානං පඨමජ්ඣානසුඛෙන අප්ඵුටං නාම න හොති.

දක්ඛොති ඡෙකො, පටිබලො නහානියචුණ්ණානි කාතුඤ්චෙව යොජෙතුඤ්ච සන්නෙතුඤ්ච. **කංසථාලෙති** යෙන කෙනචි ලොහෙන කතභාජනෙ. මත්තිකභාජනං පන ථිරං න හොති, සන්නෙන්තස්ස[3] භිජ්ජති; තස්මා තං න දස්සෙති. **පරිප්ඵොසකං පරිප්ඵොසකන්ති** සිඤ්චිත්වා සිඤ්චිත්වා. **සන්නෙය්‍යාති** වාමහත්ථෙන කංසථාලකං ගහෙත්වා දක්ඛිණහත්ථෙන පමාණයුත්තං උදකං සිඤ්චිත්වා සිඤ්චිත්වා පරිමද්දන්තො පිණ්ඩං[4] කරෙය්‍ය. **ස්නෙහානුගතාති** උදකසිනෙහෙන අනුගතා. **ස්නෙහපරෙතාති** උදකසිනෙහෙන පරිගතා. **සන්තරබාහිරාති** සද්ධිං අන්තොපදෙසෙන ච බහිපදෙසෙන ච. සබ්බත්ථකමෙව උදකසිනෙහෙන ඵුට්ඨාති අත්ථො. **න ච පග්ඝරණීති** න බින්දු-බින්දු-උදකං පග්ඝරති. සක්කා හොති හත්ථෙනපි, ද්වීහිපි අඞ්ගුලීහි ගහෙතුං, ඔවට්ටිකම්පි කාතුන්ති අත්ථො.

දුතියජ්ඣානසුඛ-උපමායං **උබ්භිදොදකොති** උබ්භින්න-උදකො. උබ්භිජ්ජිත්වා උග්ගච්ඡන-උදකො.[5] න හෙට්ඨා උබ්භිජ්ජිත්වා උග්ගච්ඡන-උදකො, අන්තොයෙව පන උප්පජ්ජන-උදකොති අත්ථො. **ආයමුඛන්ති** ආගමනමග්ගො. **දෙවොති** මෙඝො. **කාලෙන කාලන්ති**[6] අන්වද්ධමාසං වා අනුදසාහං වාති අත්ථො. **ධාරන්ති** වුට්ඨිං. **නානුප්පවෙච්ඡෙය්‍යාති** න පවෙසෙය්‍ය. න වස්සෙය්‍යාති අත්ථො. **සීතා වාරිධාරා උබ්භිජ්ජිත්වාති** සීතං වාරි තං රහදං[7] පූරයමානං උප්පජ්ජිත්වා.[8] හෙට්ඨා උග්ගච්ඡන-උදකං හි උග්ගන්ත්වා භිජ්ජන්තං උදකං ඛොභෙති. චතූහි දිසාහි පවිසන-උදකං පුරාණපණ්ණ-තිණකට්ඨ-දණ්ඩකාදීහි උදකං ඛොභෙති. වුට්ඨි-උදකං ධාරානිපාත-බුබ්බුළකෙහි උදකං ඛොභෙති. සන්නිසින්නමෙව පන හුත්වා ඉද්ධිනිම්මිතමිව උප්පජ්ජමානං උදකං ඉමං පදෙසං ඵරති,

1. තිණං විය-B. 2. යං කිඤ්චි-B, S. 3. මද්දන්තස්ස-S
4. පිණ්ඩි-L; පිණ්ඩකං-S. 5. උබ්භින්න-උදකො-S, E.
6. කාලෙන කාලන්ති කාලෙ කාලෙ-E. 7. උදකරහදං-B, S.
8. උබ්භිජ්ජිත්වා-B.

ඉමං පදෙසං න ඵරතීති නත්ථි. තෙන අප්ඵුට්ඨොකාසො නාම න හොති. තත්ථ රහදො විය කරජකායො. උදකං විය දුතියජ්ඣානසුඛං. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

තතියජ්ඣානසුඛ-උපමායං උප්පලානි එත්ථ සන්තීති **උප්පලිනී**. සෙසපදද්වයෙපි එසෙව නයො. එත්ථ ච සෙත-රත්ත-නීලෙසු යං කිඤ්චි උප්පලමෙව.[1] ඌනකසතපත්තං පුණ්ඩරීකං, සතපත්තං පදුමං. පත්ත නියමං වා විනාපි සෙතං පදුමං, රත්තං පුණ්ඩරීකන්ති අයමෙත්ථ විනිච්ඡයො. **උදකානුග්ගතානීති** උදකතො න උග්ගතානි. **අන්තො නිමුග්ගපොසීනීති** උදකතලස්ස අන්තො නිමුග්ගානියෙව හුත්වා **පුසන්ති**,[2] වඩ්ඪන්තීති අත්ථො. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

චතුත්ථජ්ඣානසුඛ-උපමායං **පරිසුද්ධෙන චෙතසා පරියොදාතෙනාති** එත්ථ නිරුපක්කිලෙසට්ඨෙන පරිසුද්ධං; පභස්සරට්ඨෙන පරියොදාතං වෙදිතබ්බං. **ඔදාතෙන වත්ථෙනාති** ඉදං උතුඵරණත්ථං වුත්තං. කිලිට්ඨවත්ථෙන හි උතුඵරණං න හොති; තංඛණං ධොතපරිසුද්ධෙන උතුඵරණං බලවං හොති.

ඉමිස්සා හි උපමාය වත්ථං විය කරජකායො. උතුඵරණං විය චතුත්ථජ්ඣානසුඛං. තස්මා යථා සුන්හාතස්ස පුරිසස්ස පරිසුද්ධං වත්ථං සසීසං පාරුපිත්වා නිසින්නස්ස සරීරතො උතු සබ්බමෙව වත්ථං ඵරති,[3] න කොචි වත්ථස්ස අප්ඵුටොකාසො හොති, එවං චතුත්ථජ්ඣානසුඛෙන භික්ඛුනො කරජකායස්ස න කොචි ඔකාසො අප්ඵුටො හොතීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. චතුත්ථජ්ඣානචිත්තමෙව වා පාරුතවත්ථං විය; තංසමුට්ඨානරූපං උතුඵරණං විය. යථා හි කත්ථචි ඔදාතවත්ථෙ කායං අප්ඵුසන්තෙපි තංසමුට්ඨානෙන උතුනා සබ්බත්ථකමෙව කායො ඵුට්ඨො හොති, එවං චතුත්ථජ්ඣානසමුට්ඨිතෙන[4] සුඛුමරූපෙන සබ්බත්ථකමෙව භික්ඛුනො කායො ඵුට්ඨො[5] හොතීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

පුබ්බෙනිවාසඤාණ-උපමායං තං දිවසං කතකිරියා පාකටා හොතීති තං දිවසං ගතගාමත්තයමෙව ගහිතං. තත්ථ ගාමත්තයං ගත පුරිසො විය පුබ්බෙනිවාසඤාණලාභී දට්ඨබ්බො. තයො ගාමා විය තයො භවා දට්ඨබ්බා. තස්ස පුරිසස්ස තීසු ගාමෙසු තං දිවසං කතකිරියාය ආවිභාවො විය පුබ්බෙනිවාසාය චිත්තං අභිනීහරිත්වා නිසින්නස්ස භික්ඛුනො තීසු භවෙසු කතකිරියාය ආවිභාවො දට්ඨබ්බො.

දිබ්බචක්ඛු-උපමායං **ද්වෙ අගාරාති** ද්වෙ ඝරා. **සද්වාරාති** සම්මුඛද්වාරා. **අනුචඞ්කමන්තෙති** අපරාපරං චඞ්කමන්තෙ. **අනුවිචරන්තෙති** ඉතො චිතො ච විචරන්තෙ; ඉතො පන ගෙහා නික්ඛමිත්වා එතං ගෙහං, එතස්මා වා නික්ඛමිත්වා ඉමං ගෙහං පවිසනවසෙන දට්ඨබ්බා.

---

1. උප්පලං උප්පලමෙව-P1, T2 B, S. 2. ඵුසන්ති-S. 3. චරති-L.
4. සමුට්ඨාපිතෙන-B. S. 5. ඵුටො -E.

තත්ථ ද්වෙ අගාරා සද්වාරා විය චුතිපටිසන්ධියො. චක්ඛුමා පුරිසො විය දිබ්බචක්ඛුඤාණලාභී. චක්ඛුමතො පුරිසස්ස ද්වින්නං ගෙහානං අන්තරෙ ඨත්වා පස්සතො ද්වෙ අගාරෙ පවිසනක-නික්ඛමනකපුරිසානං පාකටකාලො විය දිබ්බචක්ඛුලාභිනො ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා ඔලොකෙන්තස්ස චවනක-උපපජ්ජනක¹සත්තානං පාකටකාලො. කිං පන තෙ ඤාණස්ස පාකටා පුග්ගලස්සාති? ඤාණස්ස. තස්ස පාකටත්තා පන පුග්ගලස්ස පාකටායෙවාති.

ආසවක්ඛයඤාණ-උපමායං **පබ්බතසඞ්ඛෙපෙති** පබ්බතමත්ථකෙ. **අනාවිලොති** නික්කද්දමො. සිප්පියො ච සම්බුකා ච **සිප්පිසම්බුකං**. සක්ඛරා ච කඨලා ච **සක්ඛරකඨලං**. මච්ඡානං ගුම්බං, ඝටාති **මච්ඡගුම්බං**. **තිට්ඨන්තම්පි චරන්තම්පීති** එත්ථ සක්ඛරකඨලං තිට්ඨති යෙව; ඉතරානි චරන්තිපි තිට්ඨන්තිපි. යථා පන අන්තරන්තරා ඨිතාසුපි නිසින්නාසුපි නිපජ්ජමානාසුපි, එතා ගාවො චරන්තීති චරන්තියො උපාදාය ඉතරාපි චරන්තීති වුච්චන්ති, එවං තිට්ඨන්තමෙව සක්ඛරකඨලං උපාදාය ඉතරම්පි ද්වයං තිට්ඨන්තන්ති වුත්තං. ඉතරද්වයං චරන්තං උපාදාය සක්ඛරකඨලම්පි චරන්තන්ති වුත්තං.

තත්ථ චක්ඛුමතො පුරිසස්ස තීරෙ ඨත්වා පස්සතො සිප්පිසම්බුකාදීනං විභූතකාලො විය ආසවානං ඛයාය චිත්තං නීහරිත්වා නිසින්නස්ස භික්ඛුනො චතුන්නං සච්චානං විභූතකාලො දට්ඨබ්බො.

ඉදානි සත්තහාකාරෙහි සලිඞ්ගතො සගුණතො ඛීණාසවස්ස නාමං ගණ්හන්තො අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු **සමණො** ඉතිපීති ආදිමාහ. තත්ථ එවං ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු **සමණො** හොතීති ආදිසු භික්ඛවෙ එවං භික්ඛු සමිතපාපත්තා සමණො හොති, බාහිතපාපත්තා **බ්‍රාහ්මණො** හොති, නහාතකිලෙසත්තා **නහාතකො** හොති, ධොතකිලෙසත්තාති අත්ථො. චතුමග්ගඤාණසංඛාතෙහි වෙදෙහි අකුසලානං ධම්මානං ගතත්තා **වෙදගූ** හොති, විදිතත්තාති අත්ථො. තෙනෙව, **විදිතාස්ස හොන්තීති** ආදිමාහ. කිලෙසානං සුතත්තා **සොත්තියො** හොති. නිස්සුතත්තා, අපගතත්තාති² අත්ථො. කිලෙසානං ආරකත්තා **අරියො** හොති. දූරීභූතත්තාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙවාති.

මහාඅස්සපුරසුත්තං නවමං.

---

1. 4. 10.

එවමෙම සුත්තන්ති චූළ³අස්සපුරං. දෙසනාකාරණං පුරිමසදිසමෙව. **සමණසාමීචිපටිපදාති** සමණානං අනුච්ඡවිකා, සමණානං අනුලොමපටිපදා. **සමණමලානන්ති** ආදිසු එතෙ ධම්මා උප්පජ්ජමානා සමණෙ මලිනෙ කරොන්ති මලග්ගහිතෙ, තස්මා සමණමලාති වුච්චන්ති. එතෙහි සමණා දුස්සන්ති, පදුස්සන්ති, තස්මා **සමණදොසාති** වුච්චන්ති. එතෙ

1. උප්පජ්ජනක-S, E. 2. ආනතත්තාති-B; ආගතත්තාති-S. 3. චූල-L, S.

උප්පජ්ජිත්වා සමණෙ කසටෙ නිරොජෙ කරොන්ති, මිලාපෙන්ති, තස්මා **සමණකසටාති** වුච්චන්ති. **ආපායිකානං ඨානානන්ති** අපායෙ නිබ්බත්තාපනකානං කාරණානං. **දුග්ගතිවෙදනියානන්ති** දුග්ගතියං විපාකවෙදනාය පච්චයානං.

මතජං නාමාති මනුස්සා තිඛිණං අයං අරෙන[1] ඝංසිත්වා තං අයචුණ්ණං මංසෙන සද්ධිං මද්දිත්වා කොඤ්චසකුණෙ ඛාදාපෙන්ති. තෙ උච්චාරං කාතුං අසක්කොන්තා මරන්ති. නො චෙ මරන්ති, පහරිත්වා මාරෙන්ති. අථ නෙසං කුච්ඡිං ඵාලෙත්වා අන්තානි[2] උදකෙන ධොවිත්වා චුණ්ණකං ගහෙත්වා මංසෙන සද්ධිං මද්දිත්වා පුන ඛාදාපෙන්තීති එවං සත්ත වාරෙ ඛාදාපෙත්වා ගහිතෙන අයචුණ්ණෙන ආවුධං කරොන්ති. සුසික්ඛිතාව තං අයකාරා බහුං ගන්ධකම්මමූලං ලභිත්වා කරොන්ති. තං මතසකුණතො ජාතත්තා මතජන්ති වුච්චති; අතිතිඛිණං හොති. **පීතනිසිතන්ති** උදකපීතඤ්චෙව සිලාය ච සුනිසිතං. **සංඝාටියාති** කොසියා. **සම්පාරුතන්ති** පරියොනද්ධං. **සම්පලිවෙඨිතන්ති** සමන්තතො වෙඨිතං.

රජොජල්ලිකස්සාති රජොජල්ලධාරිනො. **උදකොරොහකස්සාති** දිවසස්ස තික්ඛත්තුං උදකං ඔරොහන්තස්ස. **රුක්ඛමූලිකස්සාති** රුක්ඛමූලවාසිනො. **අබ්භොකාසිකස්සාති** අබ්භොකාසවාසිනො. **උබ්භට්ඨකස්සාති** උද්ධං ඨිතකස්ස. **පරියායභත්තිකස්සාති** මාසවාරෙන වා අඩ්ඪමාසවාරෙන වා භුඤ්ජන්තස්ස. සබ්බමෙතං බාහිරසමයෙනෙව කථිතං. ඉමස්මිං හි සාසනෙ චීවරධරො භික්ඛු සංඝාටිකොති න වුච්චති. රජොජල්ලධාරණාදි-වතානි ච ඉමස්මිං සාසනෙ නත්ථියෙව. බුද්ධවචනස්ස බුද්ධවචනමෙව නාමං, න මන්තාති. රුක්ඛමූලිකො, අබ්භොකාසිකොති එත්තකංයෙව පන ලබ්භති. තම්පි බාහිරසමයෙනෙව කථිතං.

ජාතමෙව නන්ති, ජාතදිවසෙ ජාතමත්තංයෙව තං. **සඞ්ඝාටිකං කරෙය්‍යුන්ති** සංඝාටිකවත්ථං නිවාසෙත්වා ච පාරුපෙත්වා ච සංඝාටිකං කරෙය්‍යුං. එස නයො සබ්බත්ථ.

විසුද්ධමත්තානං සමනුපස්සතීති අත්තානං විසුද්ධන්ති පස්සති. විසුද්ධොති පන න තාව වත්තබ්බො. **පාමුජ්ජං ජායතීති** තුට්ඨාකාරො ජායති. **පමුදිතස්ස පීතීති** තුට්ඨස්ස සකලසරීරං ඛොභයමානා පීති ජායති. **පීතිමනස්ස කායොති** පීතිසම්පයුත්තස්ස පුග්ගලස්ස නාම-කායො. **පස්සම්භතීති** විගතදරථො හොති. **සුඛං වෙදෙතීති** කායිකම්පි චෙතසිකම්පි සුඛං වෙදියති. **චිත්තං සමාධියතීති** ඉමිනා නෙක්ඛම්මසුඛෙන සුඛිතස්ස චිත්තං සමාධියති, අප්පනාපත්තං විය හොති.

1. අසෙන-L, B, S. 2. තානි-S; තං-B.

සො මෙත්තාසහගතෙන චෙතසාති හෙට්ඨා කිලෙසවසෙන ආරද්ධා දෙසනා පබ්බතෙ වට්ඨවුට්ඨි විය නදිං, යථානුසන්ධිනා බ්‍රහ්මවිහාරභාවනං ඔතිණ්ණා. තත්ථ යං වත්තබ්බං සියා, තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තමෙව. **සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ පොක්ඛරණීති** මහාසීහනාදසුත්තෙ පොක්ඛරණියා මග්ගො උපමිතො, ඉධ සාසනං උපමිතන්ති වෙදිතබ්බං. **ආසවානං ඛයා සමණො හොතීති** සබ්බකිලෙසානං සමිතත්තා පරමත්ථසමණො හොති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තාන-මෙවාති.

චූළඅස්සපුරසුත්තං දසමං.

නිට්ඨිතො චතුත්ථො වග්ගො.

---

1. 5. 1.

එවං මෙ සුතන්ති සාලෙය්‍යකසුත්තං. තත්ථ **කොසලෙසූති** කොසලා නාම ජානපදිකා[1] රාජකුමාරා; තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො රුළ්හිසද්දෙන කොසලාති වුච්චති; තස්මිං කොසලෙසු ජනපදෙ. පොරාණා පනාහු: යස්මා පුබ්බෙ මහාපනාදං රාජකුමාරං නානා නාටකානි දිස්වා සිතමත්තම්පි අකරොන්තං සුත්වා රාජා ආහ: යො මම පුත්තං හසාපෙති, සබ්බාලඞ්කාරෙන තං අලඞ්කරොමීති. තතො නඞ්ගලානිපි ඡඩ්ඩෙත්වා මහාජනකායෙ සන්නිපතිතෙ[2] මනුස්සා අතිරෙකානි සත්තවස්සානි නානාකීළිකායො දස්සෙත්වා තං හසාපෙතුං න සක්ඛිංසු. තතො සක්කො දෙවනාටකං පෙසෙසි. සො දිබ්බ-නාටකං දස්සෙත්වා හසාපෙසි. අථ තෙ මනුස්සා අත්තනො අත්තනො වසනොකාසාභිමුඛා පක්කමිංසු. තෙ පටිපථෙ මිත්තසුහජ්ජාදයො දිස්වා පටිසන්ථාරං කරොන්තා, කච්චි කුසලන්ති[3] ආහංසු. තස්මා තං කුසලං කුසලන්ති වචනං උපාදාය සො පදෙසො කොසලොති වුච්චතීති.

චාරිකං චරමානොති අතුරිතචාරිකං චරමානො. **මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධින්ති** සතං වා සහස්සං වා සතසහස්සං වාති එවං අපරි-ච්ඡින්නෙන මහාභික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං. **බ්‍රාහ්මණගාමොති** බ්‍රාහ්මණානං සමොසරණගාමොපි බ්‍රාහ්මණගාමොති වුච්චති; බ්‍රාහ්මණානං භොගගාමොපි. ඉධ සමොසරණගාමො අධිප්පෙතො. **තදවසරීති** තං අවසරි. සම්පත්තොති අත්ථො. විහාරො පනෙත්ථ අනියාමිතො. තස්මා තස්ස අවිදූරෙ බුද්ධානං අනුච්ඡවිකො එකො වනසණ්ඩො භවිස්සති, සත්ථා තං වනසණ්ඩං ගතොති වෙදිතබ්බො.

අස්සොසුන්ති සුණිංසු, උපලභිංසු, සොතද්වාරසම්පත්ත-වචන-නිග්ඝොසානුසාරෙන ජානිංසු. **ඛොති** අවධාරණත්ථෙ, පදපූරණෙ

1. ජනපදවාසිනො-S; ජානපදිනො-E. 2. මහාජනකායෙ සන්නිපති, තෙ-E.
3. කච්චි භො කුසලං කච්චි භො කුසලන්ති-B.

මත්තෙ වා නිපාතො. තත්ථ අවධාරණත්ථෙන අස්සොසුංයෙව, න තෙසං කොචි සවනන්තරායො අහොසීති අයමත්ථො වෙදිතබ්බො; පදපූරණෙන බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතාමත්තමෙව.

ඉදානි යමත්ථං අස්සොසුං, තං පකාසෙතුං **සමණො ඛලු භො ගොතමො**ති ආදි වුත්තං. තත්ථ සමිතපාපත්තා **සමණො**ති වෙදිතබ්බො. **ඛලූ**ති අනුස්සවත්ථෙ නිපාතො. **භො**ති තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලපනමත්තං. **ගොතමො**ති භගවතො ගොත්තවසෙන පරිදීපනං. තස්මා සමණො ඛලු භො ගොතමොති එත්ථ, සමණො කිර භො ගොතමගොත්තොති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. **සක්‍යපුත්තො**ති ඉදං පන භගවතො උච්චාකුලපරිදීපනං. **සක්‍යකුලා පබ්බජිතො**ති සද්ධාපබ්බජිතභාවදීපනං. කෙනචි පාරිජුඤ්ඤෙන[1] අනභිභූතො, අපරික්ඛීණංයෙව තං කුලං පහාය සද්ධා පබ්බජිතොති වුත්තං හොති. තතො පරං වුත්තත්ථමෙව.

තං ඛො පනාති ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානත්ථෙ උපයොගවචනං. තස්ස ඛො පන භොතො ගොතමස්සාති අත්ථො. **කල්‍යාණො**ති කල්‍යාණගුණසමන්නාගතො. සෙට්ඨොති වුත්තං හොති. **කිත්තිසද්දො**ති කිත්තියෙව, ථුතිඝොසො වා. **අබ්භුග්ගතො**ති සදෙවකං ලොකං අජ්ඣොත්ථරිත්වා උග්ගතො. කින්ති? **ඉතිපි සො භගවා-පෙ-බුද්ධො භගවා**ති. තත්‍රායං පදසම්බන්ධො: සො භගවා ඉතිපි අරහං, ඉතිපි සම්මාසම්බුද්ධො -පෙ-ඉතිපි භගවාති. ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණෙනාති වුත්තං හොති.

තත්ථ "ආරකත්තා, අරීනං අරානං ච හතත්තා, පච්චයාදීනං අරහත්තා, පාපකරණෙ රහාභාවාති ඉමෙහි තාව කාරණෙහි සො භගවා **අරහ**න්ති වෙදිතබ්බො"ති ආදිනා නයෙන මාතිකං නික්ඛිපිත්වා සබ්බානෙව එතානි පදානි විසුද්ධිමග්ගෙ බුද්ධානුස්සතිනිද්දෙසෙ විත්ථාරිතානීති තතො නෙසං විත්ථාරො ගහෙතබ්බො.

සාධු ඛො පනාති සුන්දරං ඛො පන. අත්ථාවහං සුඛාවහන්ති වුත්තං හොති. **තථාරූපානං අරහත**න්ති යථාරූපො සො භවං ගොතමො, එවරූපානං අනෙකෙහිපි කප්පකොටි-සතසහස්සෙහි දුල්ලභදස්සනානං බ්‍යාමප්පභාපරික්ඛිත්තෙහි අසීති-අනුබ්‍යඤ්ජනපතිමණ්ඩිතෙහි ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණවරෙහි[2] සමාකිණ්ණ-මනොරමසරීරානං අතප්පකදස්සනානං අතිමධුරධම්මනිග්ඝොසානං, යථාභූතගුණාධිගමෙන ලොකෙ අරහන්තොති ලද්ධසද්දානං අරහතං **දස්සනං හොතී**ති පසාදසොම්මානි අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා දස්සනමත්තම්පි සාධු හොති; සචෙ පන අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතෙන බ්‍රහ්මස්සරෙන ධම්මං දෙසෙන්තස්ස එකපදම්පි සොතුං ලභිස්සාම, සාධුතරංයෙව භවිස්සතීති එවං අජ්ඣාසයං කත්වා.

1, පාරිජඤ්ඤෙන-A. 2, ලක්ඛණවණ්ණෙහි-L, S.

යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසූති සබ්බකිච්චානි පහාය තුට්ඨමානසා ආගමිංසු. **එතදවොචුන්ති**, දුවිධා හි පුච්ඡා: අගාරියපුච්ඡා,[1] අනගාරියපුච්ඡා[2] ච. තත්ථ "කිං භන්තෙ කුසලං, කිං අකුසල"න්ති ඉමිනා නයෙන අගාරියපුච්ඡා[1] ආගතා. "ඉමෙ නු ඛො භන්තෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා"ති ඉමිනා නයෙන අනගාරියපුච්ඡා[2]. ඉමෙ පන අත්තනො අනුරූපං අගාරියපුච්ඡං[1] පුච්ඡන්තා, එතං, **කො නු ඛො භො ගොතම හෙතු, කො පච්චයොති** ආදිවචනං අවොචුං.

තෙසං භගවා යථා න සක්කොන්ති සල්ලක්ඛෙතුං, එවං සඞ්ඛිත්තෙනෙව තාව පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තො, **අධම්මචරියාවිසමචරියා හෙතු ඛො ගහපතයොති** ආදිමාහ. කස්මා පන භගවා යථා න සල්ලක්ඛෙන්ති එවං විස්සජ්ජෙසීති? පණ්ඩිතමානිකා හි තෙ. ආදිතොව මාතිකං අට්ඨපෙත්වා යථා සල්ලක්ඛෙන්ති එවං අත්ථෙ විත්ථාරිතෙ, දෙසනං උත්තානිකාති මඤ්ඤන්තා අවජානන්ති; මයම්පි කථෙන්තා එවමෙව කථෙය්‍යාමාති වත්තාරො භවන්ති. තෙන තෙසං භගවා යථා න සක්කොන්ති සල්ලක්ඛෙතුං එවං සඞ්ඛිත්තෙනෙව තාව පඤ්හං විස්සජ්ජෙසි.

තතො සල්ලක්ඛෙතුං අසක්කොන්තෙහි විත්ථාරදෙසනං යාචිතො විත්ථාරෙන දෙසෙතුං, **තෙනහි ගහපතයොති** ආදිමාහ. තත්ථ **තෙනාති** කාරණත්ථෙ නිපාතො. යස්මා මං තුම්හෙ යාචථ, තස්මාති අත්ථො. **තිවිධන්ති** තීහි කොට්ඨාසෙහි. **කායෙනාති** කායද්වාරෙන. **අධම්මචරියාවිසමචරියාති** අධම්මචරියසඞ්ඛාතා විසමචරියා. අයං පනෙත්ථ පදත්ථො: අධම්මස්ස චරියා අධම්මචරියා. අධම්මකරණන්ති[3] අත්ථො. විසමං චරියා, විසමස්ස වා කම්මස්ස චරියාති විසමචරියා. අධම්මචරියා ච සා විසමචරියා චාති අධම්මචරියා-විසමචරියා. එතෙනුපායෙන සබ්බෙසු කණ්හසුක්කපදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො.

ලුද්දොති කක්ඛළො, දාරුණො, සාහසිකො. **ලොහිතපාණීති** පරං ජීවිතා වොරොපෙන්තස්ස පාණි[4] ලොහිතෙන ලිප්පති[5], සචෙපි න ලිප්පති[5], තථාපි ලොහිතපාණීත්වෙව වුච්චති. **හතපහතෙ නිවිට්ඨොති** හතෙ ච පරස්ස පහාරදානෙ, පහතෙ ච පරමාරණෙ නිවිට්ඨො. **අදයාපන්නොති** නික්කරුණතං ආපන්නො.

යං තං පරස්සාති යං තං පරස්ස සන්තකං. **පරවිත්තූපකරණන්ති** තස්සෙව පරස්ස විත්තූපකරණං; තුට්ඨිජනනං **පරික්ඛාරභණ්ඩකං. ගාමගතං වාති** අන්තොගාමෙ වා ඨපිතං. **අරඤ්ඤගතං වාති** අරඤ්ඤෙ[6] රුක්ඛග්ග-පබ්බතමත්ථකාදීසු[7] ඨපිතං. **අදින්නන්ති** තෙහි පරෙහි කායෙන වා වාචාය වා අදින්නං. **ථෙය්‍යසඞ්ඛාතන්ති එත්ථ** ථෙනොති චොරො, ථෙනස්ස භාවො ථෙය්‍යං. අවහරණචිත්තස්සෙතං අධිවචනං. **සඞ්ඛාතන්ති** අත්ථො එකකොට්ඨාසස්සෙතං අධිවචනං, "සඤ්ඤා

1. අගාරිකපුච්ඡා-B. S. 2. අනාගාරිකපුච්ඡා-B. S. 3. කාරණන්ති-E.
4. පාණී-S. 5. ලිම්පති-S. 6. අරඤ්ඤෙ වා-S. 7. මත්ථකාදිසු වා-B. S.

විදිත්වා හි පපඤ්චසඞ්ඛා"ති ආදීසු විය; වෙරඤ්චෙව තං සඞ්ඛාතඤ්චාති වෙරසඞ්ඛාතං, වෙරචිත්තසඞ්ඛාතො එකො චිත්තකොට්ඨාසොති අත්ථො. කාරණත්ථෙ වෙතං පච්චත්තවචනං; තස්මා වෙරසඞ්ඛාතෙනාති අත්ථො දට්ඨබ්බං.

මාතුරක්ඛිතාති යං පිතරි නට්ඨෙ වා මතෙ වා ඝාසච්ඡාදනාදීහි පටිජග්ගමානා, වයප්පත්තං කුලඝරෙ දස්සාමීති මාතා රක්ඛති, අයං මාතුරක්ඛිතා නාම. එතෙනුපායෙන පිතුරක්ඛිතාදයොපි වෙදිතබ්බා. සභාගකුලානි පන කුච්ඡිගතෙසුපි ගබ්භෙසු කතිකං කරොන්ති: සචෙ මය්හං පුත්තො හොති, තුය්හං ධීතා අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං න ලභිස්සති, මය්හං පුත්තස්සෙව හොතූති. එවං ගබ්භෙපි පරිග්ගහිතා **සස්සාමිකා** නාම. යො **ඉත්ථන්නාමං ඉත්ථිං** ගච්ඡති, තස්ස එත්තකො **දණ්ඩොති** එවං ගාමං වා ගෙහං වා වීථිං වා උද්දිස්ස ඨපිතදණ්ඩා පන **සපරිදණ්ඩා** නාම. **අන්තමසො මාලාගුණපරික්ඛිත්තාපීති** යා සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන, එසා මෙ භරියා භවිස්සතීති සඤ්ඤාය තස්සා උපරි කෙනචි **මාලාගුණං** ඛිපන්තෙන මාලාගුණමත්තෙනාපි පරික්ඛිත්තා හොති. **තථාරූපාසු චාරිත්තං ආපජ්ජිතා හොතීති** එවරූපාසු **ඉත්ථීසු** සම්මාදිට්ඨිසුත්තෙ වුත්ත-මිච්ඡාචාරලක්ඛණවසෙන වීතික්කමං කත්තා හොති.

සභග්ගතොති[1] සභායං ඨිතො. **පරිසග්ගතොති** ගාමපරිසාය ඨිතො. **ඤාතිමජ්ඣගතොති** දායාදානං මජ්ඣෙ ඨිතො. **පූගමජ්ඣගතොති** සෙණීනං මජ්ඣෙ ඨිතො. **රාජකුලමජ්ඣගතොති** රාජකුලස්ස මජ්ඣෙ මහාවිනිච්ඡයෙ ඨිතො. **අභිනීතොති** පුච්ඡනත්ථාය නීතො. **සක්ඛිපුට්ඨොති** සක්ඛිං කත්වා පුච්ඡිතො. **එහම්භො පුරිසාති** ආලපනමෙතං. **අත්තහෙතු වා පරහෙතු වාති** අත්තනො වා පරස්ස වා හත්ථපාදාදිහෙතු වා ධනහෙතු වා. **ආමිසකිඤ්චික්ඛහෙතු වාති** එත්ථ **ආමිසන්ති** ලාභො අධිප්පෙතො. **කිඤ්චික්ඛන්ති** යං වා තං වා අප්පමත්තකං. **අන්තමසො** තිත්තිර-වට්ටක-සප්පිපිණ්ඩ-නවනීතපිණ්ඩාදිමත්තකස්සාපි ලාභස්ස හෙතූති අත්ථො. **සම්පජානමුසා භාසිතා හොතීති** ජානන්තොයෙව මුසාවාදං කත්තා හොති.

ඉමෙසං භෙදායාති යෙසං **ඉමෙහීති** වුත්තානං සන්තිකෙ සුතං හොති, තෙසං භෙදාය. **අමූසං භෙදායාති** යෙසං **අමූහීති** වුත්තානං සන්තිකෙ සුතං හොති, තෙසං භෙදාය. **ඉති සමග්ගානං වා භෙත්තාති** එවං සමග්ගානං වා ද්වින්නං සහායකානං භෙදකරො.[2] **භින්නානං වා අනුප්පදාතාති**, සුට්ඨු කතං තයා තං පජහන්තෙන, කතිපාහෙනෙව තෙ මහන්තං අනත්ථං කරෙය්‍යාති එවං භින්නානං පුන අසන්ධානාය අනුප්පදාතා. උපත්ථම්භෙතා, කාරණං දස්සෙතාති අත්ථො. වග්ගා ආරාමො, අභිරතිට්ඨානමස්සාති **වග්ගාරාමො**. වග්ගෙසු

1. සභාගගතොති- B. S; සභාගතොති-E 2. භෙදං කත්තා-B.

රතොති වග්ගරතො. වග්ගෙ දිස්වා සුත්වා වා නන්දතීති වග්ගනන්දී. වග්ගකරණිං වාචන්ති යා වාචා සමග්ගෙපි සත්තෙ වග්ගෙ කරොති, භින්දති, තං කලහකාරකවාචං භාසිතා හොති.

අණ්ඩකා[1]ති යථා සදොසෙ රුක්ඛෙ අණ්ඩකානි[2] උට්ඨහන්ති, එවං සදොසතාය ඛුංසනවම්භනාදිවචනෙහි අණ්ඩකා[1] ජාතා. කක්කසාති පූතිකා. සා යථා නාම පූතිරුක්ඛො කක්කසො හොති, පග්ඝරිතචුණ්ණො, එවං කක්කසා හොති, සොතං ඝංසමානා විය පවිසති. තෙන වුත්තං: කක්කසාති. පරකටුකාති පරෙසං කටුකා, මනොපදොසජනනී.[3] පරාභිසජ්ජනීති කුටිලකණ්ටකසාඛා විය මම්මෙසු විජ්ඣිත්වා පරෙසං අභිසජ්ජති, ගන්තුකාමානම්පි ගන්තුං අදත්වා ලග්ගනකරී[4]. කොධසාමන්තාති කොධස්ස ආසන්නා. අසමාධිසංවත්තනිකාති අප්පනාසමාධිස්ස වා උපචාරසමාධිස්ස වා අසංවත්තනිකා. ඉති සබ්බාපෙතානි සදොසවාචාය වෙවචනානි.

අකාලවාදීති අකාලෙන වත්තා. අභූතවාදීති යං නත්ථි, තස්ස වත්තා. අනත්ථවාදීති අකාරණනිස්සිතං වත්තා. අධම්මවාදීති අසභාවං වත්තා. අවිනයවාදීති න සංවරවිනයපටිසංයුත්තස්ස වත්තා. අනිධානවතිං වාචන්ති හදයමඤ්ජූසාය නිධෙතුං අයුත්තං වාචං භාසිතා හොති. අකාලෙනාති වත්තබ්බකාලස්ස පුබ්බෙ වා පච්ඡා වා අයුත්තකාලෙ වත්තා හොති. අනපදෙසන්ති සුත්තාපදෙසවිරහිතං. අපරියන්තවතින්ති අපරිච්ඡෙදං. සුත්තං වා ජාතකං වා නික්ඛිපිත්වා තස්ස[5] තස්ස උපලබ්භං වා උපමං වා වත්ථුං වා ආහරිත්වා බාහිරකථංයෙව කථෙති. නික්ඛිත්තං නික්ඛිත්තමත්තමෙව හොති. සුත්තං නු ඛො කථෙති, ජාතකං නු ඛො, නාස්ස අන්තං වා කොටිං වා පස්සාමාති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති. යථා වටරුක්ඛසාඛානං ගතගතට්ඨානෙ[6] පාරොහා ඔතරන්ති, ඔතිණ්ණොතිණ්ණට්ඨානෙ සම්පජ්ජිත්වා පුන වඩ්ඪන්තියෙව, එවං අඩ්ඪයොජනම්පි යොජනම්පි ගච්ඡන්ති[7]යෙව, ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ පන මූලරුක්ඛො විනස්සති, පවෙණිජාතකාව තිට්ඨන්ති, එවමයම්පි නිග්‍රොධධම්මකථිකො නාම හොති; නික්ඛිත්තං නික්ඛිත්තමෙව කත්වා පස්සෙනෙව පරිහරන්තො ගච්ඡති. යො පන බහුම්පි භණන්තො, එතදත්ථමිදං වුත්තන්ති ආහරිත්වා ආහරිත්වා ජානාපෙතුං සක්කොති, තස්ස කථෙතුං වට්ටති. අනත්ථසංහිතන්ති න අත්ථනිස්සිතං.

අභිජ්ඣාතා හොතීති අභිජ්ඣාය ඔලොකෙතා හොති. අහො වතාති පත්ථනත්ථෙ නිපාතො. අභිජ්ඣාය ඔලොකිතමත්තකෙන චෙත්ථ කම්මපථභෙදො න හොති. යදා පන, අහො වතිදං මම සන්තකං අස්ස, අහං එත්ථ වසං වත්තෙය්‍යන්ති අත්තනො පරිණාමෙති, තදා කම්මපථභෙදො හොති. අයමිධ අධිප්පායො.

---

1. කණ්ටකා-B; ගණ්ඩකා-S. 2. කණ්ටකානි-B. 3. අම්භාපා දොසජනනී-B. S. 4. කාරී-S. E. 5. නික්ඛිපිත්වා-B. S. 6. ගතට්ඨානෙ-R. P. 7. ගච්ඡති-L. S.

බ්‍යාපන්නචිත්තොති විපන්නචිත්තො, පූතිචිත්තො. **පදුට්ඨමනසඞ්කප්පොති** දොසෙන දුට්ඨචිත්තසඞ්කප්පො. **හඤ්ඤන්තූති** ඝාතීයන්තු.[1] **වජ්ඣන්තූති** වධං පාපුණන්තු. **මා වා අහෙසුන්ති** කිඤ්චිපි මා අහෙසුං. ඉධාපි කොපමත්තකෙන කම්මපථභෙදො න හොති, හඤ්ඤන්තූති ආදිචින්තනෙනෙව හොති. තස්මා එවං වුත්තං.

මිච්ඡාදිට්ඨිකොති අකුසලදස්සනො. **විපරීතදස්සනොති** විපල්ලත්ථදස්සනො. **නත්ථි දින්නන්ති** දින්නස්ස ඵලාභාවං සන්ධාය වදති. **යිට්ඨං** වුච්චති මහායාගො. **හුතන්ති** පහෙණකසක්කාරො අධිප්පෙතො. තම්පි උභයං ඵලාභාවමෙව සන්ධාය පටික්ඛිපති. **සුකතදුක්කටානන්ති** සුකතදුක්කටානං, කුසලාකුසලානන්ති අත්ථො. **ඵලං විපාකොති** යං ඵලන්ති වා විපාකොති වා වුච්චති තං නත්ථීති වදති. **නත්ථි අයං ලොකොති** පරලොකෙ ඨිතස්ස අයං ලොකො නත්ථි. **නත්ථි පරො ලොකොති** ඉධ ලොකෙ ඨිතස්සාපි පරලොකො නත්ථි. සබ්බෙ[2] තත්ථ තත්ථෙව උච්ඡිජ්ජන්තීති දස්සෙති. **නත්ථි මාතා නත්ථි පිතාති** තෙසු සම්මාපටිපත්ති-මිච්ඡාපටිපත්තීනං ඵලාභාවවසෙන වදති. **නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකාති** චවිත්වා උපපජ්ජනකසත්තා නාම නත්ථීති වදති. **සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පවෙදෙන්තීති** යෙ ඉමඤ්ච ලොකං පරඤ්ච ලොකං අභිවිසිට්ඨාය පඤ්ඤාය සයං පච්චක්ඛං කත්වා පවෙදෙන්ති, තෙ නත්ථීති සබ්බඤ්ඤුබුද්ධානං අභාවං දීපෙති. එත්තාවතා දසවත්ථුකා මිච්ඡාදිට්ඨි කථිතා හොති.

පාණාතිපාතං පහායාති ආදයො සත්තකම්මපථා චූළහත්ථිපදෙ විත්ථාරිතා. අනභිජ්ඣාදයො උත්තානත්ථායෙව.

සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යන්ති සහභාවං උපගච්ඡෙය්‍යං. **බ්‍රහ්මකායිකානං දෙවානන්ති** පඨමජ්ඣානභූමිදෙවානං. **ආභානං දෙවානන්ති** ආභා නාම විසුං නත්ථි, පරිත්තාභ-අප්පමාණාභ-ආභස්සරානං එතං අධිවචනං. **පරිත්තාභානන්ති** ආදි පන එකතො අග්ගහෙත්වා තෙසංයෙව භෙදතො ගහණං. **සුභානං**, **පරිත්තසුභානන්ති** ආදීසුපි එසෙව නයො. ඉති භගවා ආසවක්ඛයං දස්සෙත්වා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි.

ඉධ ඨත්වා පන දෙවලොකා සමානෙතබ්බා. තිස්සන්නං තාව ඣානභූමීනං වසෙන නව බ්‍රහ්මලොකා, පඤ්ච සුද්ධාවාසා, චතූහි ආරුප්පෙහි සද්ධිං නවෙවාති[3] අට්ඨාරස, වෙහප්ඵලෙහි සද්ධිං එකූනවීසති. තෙ අසඤ්ඤං පක්ඛිපිත්වා වීසතිබ්‍රහ්මලොකා[4] හොන්ති. එවං ඡහි කාමාවචරෙහි සද්ධිං ඡබ්බීසති දෙවලොකා නාම. තෙසං සබ්බෙසම්පි භගවතා දසහි කුසලකම්මපථෙහි නිබ්බත්ති දස්සිතා. තත්ථ ඡසු කාමාවචරෙසු තිණ්ණං සුචරිතානං විපාකෙනෙව නිබ්බත්ති හොති.

1. ඝාතියන්තු-E; ඝාටියන්තු-S. 2. සබ්බෙ සත්තා-E.
3. නවං'ති-S. E. 4. බ්‍රහ්මානො-L.

උපරිදෙවලොකානං පන ඉමෙ කම්මපථා උපනිස්සයවසෙන කථිතා. දස කුසලකම්මපථා හි සීලං. සීලවතොව කසිණපරිකම්මං ඉජ්ඣති; සීලෙ පතිට්ඨාය කසිණපරිකම්මං කත්වා පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා පඨමජ්ඣානභූමියං නිබ්බත්තති; දුතියාදීනි භාවෙත්වා දුතියජ්ඣානභූමිආදීසු නිබ්බත්තති. රූපාවචරජ්ඣානං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨිතො පඤ්චසු සුද්ධාවාසෙසු නිබ්බත්තති. රූපාවචරජ්ඣානං පාදකං කත්වා අරූපාවචරසමාපත්තිං නිබ්බත්තෙත්වා චතූසු ආරුප්පෙසු නිබ්බත්තති. රූපාරූපජ්ඣානං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති. අසඤ්ඤභවො පන බාහිරකානං තාපසපරිබ්බාජකානං ආචිණ්ණොති න ඉධ නිද්දිට්ඨො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

සාලෙය්‍යකසුත්තං පඨමං.

---

1. 5. 2.

එවමෙම් සුතන්ති වෙරඤ්ජකසුත්තං. තත්ථ **වෙරඤ්ජකාති** වෙරඤ්ජවාසිනො. **කෙනචිදෙව කරණීයෙනාති** කෙනචිදෙව අනියාමිතකිච්චෙන. සෙසං සබ්බං පුරිමසුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. කෙවලං හි ඉධ, **අධම්මචාරී විසමචාරීති** එවං පුග්ගලාධිට්ඨානා දෙසනා කතා; පුරිමසුත්තෙ ධම්මාධිට්ඨානා. අයං විසෙසො. සෙසං තාදිසමෙවාති.

වෙරඤ්ජකසුත්තං දුතියං.

---

1. 5. 3.

එවමෙම් සුතන්ති මහාවෙදල්ලසුත්තං. තත්ථ **ආයස්මාති** සගාරවසප්පතිස්සවචනමෙතං. **මහාකොට්ඨිතොති** තස්ස ථෙරස්ස නාමං. **පටිසල්ලාණා වුට්ඨිතොති** ඵලසමාපත්තිතො වුට්ඨිතො. **දුප්පඤ්ඤො දුප්පඤ්ඤොති** එත්ථ පඤ්ඤාය දුන්නාමං[1] නත්ථි. අප්පඤ්ඤො, නිප්පඤ්ඤොති අත්ථො. **කිත්තාවතා නු ඛොති** කාරණපරිච්ඡෙදපුච්ඡා. කිත්තකෙන නු ඛො එවං වුච්චතීති අත්ථො. පුච්ඡා ච නාමෙසා අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා, දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා, විමතිච්ඡෙදනා පුච්ඡා, අනුමති පුච්ඡා, කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡාති පඤ්චවිධා හොති.

තාසං ඉදං නානාකරණං: කතමා අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා? පකතියා ලක්ඛණං අඤ්ඤාතං හොති අදිට්ඨං අතුලිතං[2] අතීරිතං අවිභූතං අවිභාවිතං, තස්ස ඤාණාය දස්සනාය තුලනාය තීරණාය විභූතත්ථාය විභාවනත්ථාය පඤ්හං පුච්ඡති, අයං අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා. කතමා දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා? පකතියා ලක්ඛණං ඤාතං හොති දිට්ඨං තුලිතං තීරිතං විභූතං විභාවිතං,[3] අඤ්ඤෙහි පණ්ඩිතෙහි සද්ධිං

---

1. දුන්නාමං-B. S. 2. අවිදිතං, අතුලිතං-L. 3. විභාවිතං තස්ස-E.

සංසන්දනත්ථාය පඤ්හං පුච්ඡති, අයං දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා. කතමා විමතිච්ඡේදනා පුච්ඡා? පකතියා සංසයපක්ඛන්තො හොති විමතිපක්ඛන්තො, ද්වෙළ්හකජාතො, එවං නු ඛො, න නු ඛො, කිං නු ඛො, කථං නු ඛොති, සො විමතිච්ඡේදනත්ථාය පඤ්හං පුච්ඡති, අයං විමතිච්ඡේදනා පුච්ඡා. "තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වාති? අනිච්චං භන්තෙ"ති එවරූපා පන අනුමතිං ගහෙත්වා ධම්මදෙසනාකාලෙ පුච්ඡා අනුමතිපුච්ඡා නාම. "චත්තාරොමෙ භික්ඛවෙ සතිපට්ඨානා. කතමෙ චත්තාරො"ති එවරූපා භික්ඛුසංඝං සයමෙව පුච්ඡිත්වා සයමෙව විස්සජ්ජෙතුකාමස්ස පුච්ඡා කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡා නාම. තාසු ඉධ දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා අධිප්පෙතා.

ථෙරො හි අත්තනො දිවාට්ඨානෙ නිසීදිත්වා සයමෙව පඤ්හං සමුට්ඨාපෙත්වා සයං විනිච්ඡිනන්තො ඉදං සුත්තං ආදිතො පට්ඨාය මත්ථකං පාපෙසි. එකච්චො හි පඤ්හං සමුට්ඨාපෙතුංයෙව සක්කොති, න නිච්ඡෙතුං. එකච්චො නිච්ඡෙතුංයෙව සක්කොති, න සමුට්ඨාපෙතුං. එකච්චො උභයම්පි න සක්කොති. එකච්චො උභයම්පි සක්කොති. තෙසු ථෙරො උභයම්පි සක්කොතියෙව. කස්මා? මහාපඤ්ඤතාය. මහාපඤ්ඤං නිස්සාය හි ඉමස්මිං සාසනෙ සාරිපුත්තත්ථෙරො, මහාකච්චානත්ථෙරො, පුණ්ණත්ථෙරො, කුමාරකස්සපත්ථෙරො, ආනන්දත්ථෙරො, අයමෙව ආයස්මාති සම්බහුලා ථෙරා විසෙසට්ඨානං අධිගතා.

න හි සක්කා යාය වා තාය වා අප්පමත්තිකාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතෙන භික්ඛුනා සාවකපාරමිඤාණස්ස මත්ථකං පාපුණිතුං, මහාපඤ්ඤෙන පන සක්කාති මහාපඤ්ඤතාය සාරිපුත්තත්ථෙරො තං ඨානං අධිගතො. පඤ්ඤාය හි ථෙරෙන සදිසො නත්ථි. තෙනෙව නං භගවා එතදග්ගෙ ඨපෙසි: "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං මහාපඤ්ඤානං යදිදං සාරිපුත්තො"ති.

තථා න සක්කා යාය වා තාය වා අප්පමත්තිකාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතෙන භික්ඛුනා භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සද්ධිං සංසන්දෙත්වා සමානෙත්වා විත්ථාරෙන අත්ථං විස්සජ්ජෙතුං,[1] මහාපඤ්ඤෙන පන සක්කාති මහාපඤ්ඤතාය මහාකච්චානත්ථෙරො තත්ථ පටිබලො ජාතො. තෙනෙව නං භගවා එතදග්ගෙ ඨපෙසි: "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං විභජන්තානං යදිදං මහාකච්චානො"ති.

තථා න සක්කා යාය වා තාය වා අප්පමත්තිකාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතෙන භික්ඛුනා ධම්මකථං කථෙන්තෙන දස කථාවත්ථූනි ආහරිත්වා[2] සත්ත විසුද්ධියො විභජන්තෙන ධම්මකථං කථෙතුං, මහාපඤ්ඤෙන පන සක්කාති මහාපඤ්ඤතාය පුණ්ණත්ථෙරො චතුපරිසමජ්ඣෙ අලඞ්කතධම්මාසනෙ විචිත්තබීජනිං ගහෙත්වා නිසින්නො ලීලායන්තො

1. විභජ්ජෙතුං--B: විභජෙතුං--S. 2. ආරභිත්වා-B. S.

පුණ්ණත්ථෙරො විය ධම්මකථං කථෙති. තෙනෙව නං භගවා එතදග්ගෙ ඨපෙසි: "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ධම්මකථිකානං යදිදං පුණ්ණො මන්තාණිපුත්තො"ති.

තථා යාය වා තාය වා අප්පමත්තිකාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතො පන භික්ඛු ධම්මකථං කථෙන්තො ඉතො වා එත්තො වා අනුක්කමිත්වා යට්ඨිකොටිං ගහෙත්වා අන්ධො විය, එකපදිකං දණ්ඩකසෙතුං ආරූළ්හො විය ච ගච්ඡති. මහාපඤ්ඤො පන චතුප්පදිකම්පි ගාථං නික්ඛිපිත්වා උපමා ච කාරණානි ච ඔසාරෙත්වා[1] තෙපිටකං බුද්ධවචනං හෙට්ඨුපරියං කරොන්තො කථෙති. මහාපඤ්ඤතාය පන කුමාරකස්සපත්ථෙරො චතුප්පදිකගාථම්පි නික්ඛිපිත්වා උපමා ච කාරණානි ච ආහරිත්වා තෙහි සද්ධිං යොජෙන්තො ජාතස්සරෙ පඤ්චවණ්ණානි කුසුමානි පුප්ඵාපෙන්තො විය, සිනෙරුමත්ථකෙ වට්ටිසහස්සං ජාලෙන්තො විය තෙපිටකං බුද්ධවචනං හෙට්ඨුපරියං කරොන්තො කථෙති. තෙනෙව නං භගවා එතදග්ගෙ ඨපෙසි: "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං චිත්තකථිකානං යදිදං කුමාරකස්සපො"ති.

තථා යාය වා තාය වා අප්පමත්තිකාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතො භික්ඛු චතූහි මාසෙහි චතුප්පදිකගාථං ගහෙතුං න සක්කොති. මහාපඤ්ඤො පන එකපදෙ ඨත්වා පදසතම්පි පදසහස්සම්පි ගණ්හාති. ආනන්දත්ථෙරො පන මහාපඤ්ඤතාය එකපදුද්ධාරෙ ඨත්වා සකිං යෙව සුත්වා පුන අපුච්ඡන්තො සට්ඨිං පදසහස්සානි පන්නරස ගාථාසහස්සානි වල්ලියා පුප්ඵානි ආකඩ්ඪිත්වා ගණ්හන්තො විය එකප්පහාරෙනෙව ගණ්හාති. ගහිතගහිතං පාසාණෙ ඛතලෙඛා විය, සුවණ්ණඝටෙ පක්ඛිත්තසීහවසා විය ච ගහිතාකාරෙනෙව තිට්ඨති. තෙනෙව නං භගවා එතදග්ගෙ ඨපෙසි: "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ගතිමන්තානං යදිදං ආනන්දො, සතිමන්තානං, ධිතිමන්තානං, බහුස්සුතානං, උපට්ඨාකානං යදිදං ආනන්දො"ති.

න හි සක්කා යාය වා තාය වා අප්පමත්තිකාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතෙන භික්ඛුනා චතුපටිසම්භිදප්පභෙදස්ස මත්ථකං පාපුණිතුං, මහාපඤ්ඤෙන පන සක්කාති මහාපඤ්ඤතාය මහාකොට්ඨිතත්ථෙරො අධිගම-පරිපුච්ඡා-සවනපුබ්බයොගානං වසෙන අනන්තනයුස්සදං පටිසම්භිදප්පභෙදං පත්තො. තෙනෙව නං භගවා එතදග්ගෙ ඨපෙසි: "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං පටිසම්භිදප්පත්තානං යදිදං මහාකොට්ඨිතො"ති.

ඉති ථෙරො මහාපඤ්ඤතාය පඤ්හං සමුට්ඨාපෙතුම්පි නිච්ඡෙතුම්පීති උභයම්පි සක්කොති. සො දිවාට්ඨානෙ නිසීදිත්වා සයමෙව සබ්බපඤ්හෙ සමුට්ඨාපෙත්වා සයං විනිච්ඡින්තො ඉදං සුත්තං ආදිතො පට්ඨාය මත්ථකං පාපෙත්වා, සොභනා වත අයං ධම්මදෙසනා, ජෙට්ඨභාතිකෙන නං[2] ධම්මසෙනාපතිනා සද්ධිං සංසන්දිස්සාමි, තතො අයං

1. ආහරිත්වා-B. 2. ජෙට්ඨභාගිකෙන-S.

අට්ඨීනම්පි අම්හාකං එකමතිකා එකජ්ඣාසයෙන ඨපිතා අතිගරුකා භවිස්සති, පාසාණච්ඡත්තසදිසා, චතුරොඝනිත්ථරණත්ථිකානං තිත්ථෙ ඨපිතා[1] නාවා විය, සග්ග[2]ගමනත්ථිකානං සහස්සයුත්ත-ආජඤ්ඤරථො විය බහුකාරා භවිස්සතීති දිට්ඨිසංසන්දනත්ථං පඤ්හං පුච්ඡි. තෙන වුත්තං: තාසු ඉධ දිට්ඨිසංසන්දනා පුච්ඡා අධිප්පෙතාති.

නප්පජානාති නප්පජානාතීති එත්ථ යස්මා නප්පජානාති තස්මා දුප්පඤ්ඤොති වුච්චතීති අයමත්ථො. එස නයො සබ්බත්ථ. **ඉදං දුක්ඛන්ති නප්පජානාතීති** ඉදං දුක්ඛං එත්තකං දුක්ඛං, ඉතො උද්ධං දුක්ඛං නත්ථීති දුක්ඛසච්චං යාථාව[3]-සරසලක්ඛණතො නප්පජානාති. (**අයං දුක්ඛසමුදයොති** ඉතො දුක්ඛං සමුදෙති, පවත්තතීති දුක්ඛප්පභාවිකා[4] තණ්හා සමුදයසච්චන්ති යාථාව[3]-සරසලක්ඛණතො නප්පජානාති. **අයං දුක්ඛනිරොධොති** ඉදං දුක්ඛං ච[5] දුක්ඛසමුදයො ච ඉදං නාම ඨානං පත්වා නිරුජ්ඣතීති උභින්නං අප්පවත්ති නිබ්බානං නිරොධසච්චන්ති යාථාව[3]-සරසලක්ඛණතො නප්පජානාති.)[6] **අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදාති** අයං පටිපදා දුක්ඛනිරොධං ගච්ඡතීති මග්ගසච්චං යාථාව[3]-සරසලක්ඛණතො නප්පජානාති.[7]

අනන්තරවාරෙපි ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. සඞ්ඛෙපතො පනෙත්ථ චතුසච්චකම්මට්ඨානිකො පුග්ගලො කථිතොති වෙදිතබ්බො. අයං හි ආචරියසන්තිකෙ චත්තාරි සච්චානි සවනතො උග්ගණ්හාති. ඨපෙත්වා තණ්හං, තෙභූමකා ධම්මා දුක්ඛසච්චං, තණ්හා සමුදයසච්චං, උභින්නං අප්පවත්ති නිබ්බානං නිරොධසච්චං, (දුක්ඛසච්චං පරිජානන්තො සමුදයසච්චං පජහන්තො)[6] නිරොධපාපකො[8] මග්ගො මග්ගසච්චන්ති එවං උග්ගහෙත්වා අභිනිවිසති. තත්ථ පුරිමානි ද්වෙ සච්චානි වට්ටං; පච්ඡිමානි විවට්ටං. වට්ටෙ අභිනිවෙසො හොති; නො විවට්ටෙ[9]. තස්මා අයං අභිනිවිසමානො දුක්ඛසච්චෙව අභිනිවිසති. දුක්ඛසච්චං නාම රූපාදයො පඤ්චක්ඛන්ධා. තෙ වවත්ථපෙතුං[10] චතුධාතුකම්මට්ඨානවසෙන ඔතරිත්වා චත්තාරි මහාභූතානි චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදායරූපං රූපන්ති වවත්ථපෙති; තදාරම්මණා වෙදනා, සඤ්ඤා, සඞ්ඛාරා, විඤ්ඤාණං නාමන්ති. එවං යමකතාලක්ඛන්ධං භින්දන්තො විය ද්වෙ ඉමෙ[11] ධම්මා නාමරූපන්ති වවත්ථපෙති.

තං පනෙතං න අහෙතුකං, සහෙතුකං සප්පච්චයං; කො චස්ස පච්චයො, අවිජ්ජාදයො ධම්මාති එවං පච්චයං චෙව පච්චයුප්පන්නධම්මෙ ච වවත්ථපෙත්වා සබ්බෙපිමෙ ධම්මා හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චාති

1. ඨපිත-S. E, 2. මග්ග-B, 3. යථාව-E,
4. සමුදෙතීති පවත්තතිදුක්ඛප්පභාවිකා-S. 5. දුක්ඛ. අය.-B, S,
6. වරබාවුත්ත පන්තො සිහළපොත්ථකෙසු න දිස්සන්ති.
7. නප්පජානාතීති-B, S, 8. පජානන්තො-L. 9. විවට්ටෙති-S,
10. අභිනිවිසිතුං-E. 11, ද්වෙ ච්ච ඉමෙ-S; ද්වෙ-E,

අනිච්චලක්ඛණං ආරොපෙති. තතො උදයවයපටිපීළනාකාරෙන දුක්ඛා, අවසවත්තනාකාරෙන අනත්තාති තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා විපස්සනාපටිපාටියා සම්මසන්තො ලොකුත්තරං මග්ගං පාපුණාති. මග්ගක්ඛණෙ චත්තාරි සච්චානි එකපටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣති, එකාභිසමයෙන අභිසමෙති. දුක්ඛං පරිඤ්ඤාපටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣති. සමුදයං පහානපටිවෙධෙන, නිරොධං සච්ඡිකිරියාපටිවෙධෙන, මග්ගං භාවනාපටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣති. දුක්ඛං පරිඤ්ඤාභිසමයෙන අභිසමෙති. සමුදයං පහානාභිසමයෙන, නිරොධං සච්ඡිකිරියාභිසමයෙන, මග්ගං[1] භාවනාභිසමයෙන අභිසමෙති.

සො තීණි සච්චානි කිච්චතො පටිවිජ්ඣති; නිරොධං ආරම්මණතො. තස්මිං චස්ස ඛණෙ, අහං දුක්ඛං පරිජානාමි, සමුදයං පජහාමි, නිරොධං සච්ඡිකරොමි, මග්ගං භාවෙමීති ආභොග-සමන්නාහාර-මනසිකාර-පච්චවෙක්ඛනා නත්ථි. එතස්ස පන පරිගණ්හන්තස්ස පරිගණ්හන්තස්සෙව මග්ගො තීසු සච්චෙසු පරිඤ්ඤාදිකිච්චං සාධෙන්තොව නිරොධං ආරම්මණතො පටිවිජ්ඣති.

තස්මා පඤ්ඤවාති වුච්චතීති, එත්ථ හෙට්ඨිමකොටියා සොතාපන්නො, උපරිමකොටියා ඛීණාසවො පඤ්ඤවාති නිද්දිට්ඨො. යො පන තෙපිටකං බුද්ධවචනං පාළිතො ච අට්ඨකථාතො[2] ච අනුසන්ධිතො ච පුබ්බාපරතො ච උග්ගහෙත්වා හෙට්ඨුපරියං කරොන්තො විචරති, අනිච්ච-දුක්ඛ-අනත්තවසෙන පරිග්ගහමත්තම්පි නත්ථි, අයං පඤ්ඤවා නාම[3] දුප්පඤ්ඤො නාමාති? විඤ්ඤාණචරිතො නාමෙස, පඤ්ඤවාති න වත්තබ්බො. අථ යො තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා විපස්සනාපටිපාටියා සම්මසන්තො අජ්ජ අජ්ජෙව අරහත්තන්ති විචරති,[4] අයං පඤ්ඤවා නාම, න දුප්පඤ්ඤො නාමාති? භජාපියමානො පඤ්ඤවාපක්ඛං භජති; සුත්තෙන පන පටිවෙධොව[5] කථිතො.

විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණන්ති ඉධ කිං පුච්ඡති? යෙන විඤ්ඤාණෙන සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා එස පඤ්ඤවා නාම ජාතො, තදස්ස ආගමනීයවිපස්සනා-විඤ්ඤාණ-කම්මකාරකචිත්තං පුච්ඡාමීති පුච්ඡති. සුඛන්තිපි[6] විජානාතීති සුඛවෙදනම්පි විජානාති. උපරිපදද්වයෙපි එසෙව නයො. ඉමිනා ථෙරො, "සුඛං වෙදනං වෙදියමානො සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාතී"ති ආදිනා නයෙන ආගතවෙදනාවසෙන අරූපකම්මට්ඨානං කථෙසි. තස්සෙසා සතිපට්ඨානෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

සංසට්ඨාති එකුප්පාදාදිලක්ඛණෙන සංසග්ගෙන[7] සංසට්ඨා උදාහු විසංසට්ඨාති පුච්ඡති. එත්ථ ච ථෙරො, මග්ගපඤ්ඤං, විපස්සනාවිඤ්ඤාණඤ්චාති ඉමෙ ද්වෙ ලොකියලොකුත්තරෙ ධම්මෙ මිස්සෙත්වා භුම්මන්තරං

1. සමුදයං නිරොධං මග්ගං-L. 2. අත්ථතො-B. 3. නාම න හොති-S. 4. චරති-R, P2. B. 5. පටිබොද්ධාව-L. 6. සුඛං පි-S. 7. සංයොගට්ඨෙන-B. S.

භින්දිත්වා සමයං අජානන්තො විය පුච්ඡතීති න වෙදිතබ්බො; මග්ගපඤ්ඤාය පන මග්ගවිසුද්ධිඤාණෙන, විපස්සනාපඤ්ඤාය ච විපස්සනාවිසුද්ධිඤාණෙනෙව සද්ධිං සංසට්ඨභාවං පුච්ඡතීති වෙදිතබ්බො.

ථෙරොපිස්ස තමෙවත්ථං විස්සජ්ජෙන්තො, ඉමෙ ධම්මා සංසට්ඨාති ආදිමාහ. තත්ථ න ච ලබ්භා ඉමෙසං ධම්මානන්ති ඉමෙසං ලොකියමග්ගක්ඛණෙපි ලොකුත්තරමග්ගක්ඛණෙපි එකතො උප්පන්නානං ද්වින්නං ධම්මානං. විනිබ්භුජිත්වා විනිබ්භුජිත්වාති විසුං[1] විසුං කත්වා, විනිවට්ටෙත්වා. ආරම්මණතො වා වත්ථුතො වා උප්පාදතො වා නිරොධතො වා නානාකරණං දස්සෙතුං න සක්කාති අත්ථො. තෙසං තෙසං පන ධම්මානං විසයො නාම අත්ථි. ලොකියධම්මං පත්වා හි චිත්තං ජෙට්ඨකං හොති පුබ්බඞ්ගමං; ලොකුත්තරං පත්වා පඤ්ඤා.

සම්මාසම්බුද්ධොපි හි ලොකියධම්මං පුච්ඡන්තො, භික්ඛු ත්වං කතමං පඤ්ඤං අධිගතො, කිං පඨමමග්ගපඤ්ඤං, උදාහු දුතිය-තතිය-චතුත්ථමග්ගපඤ්ඤන්ති න එවං පුච්ඡති. කිම්ඵස්සො ත්වං භික්ඛු, කිංවෙදනො, කිංසඤ්ඤො, කිංචෙතනොතිපි න පුච්ඡති. චිත්තවසෙන පන, "කිංචිත්තො ත්වං භික්ඛූ"ති පුච්ඡති. කුසලාකුසලං පඤ්ඤපෙන්තොපි, "මනොපුබ්බඞ්ගමා ධම්මා මනොසෙට්ඨා මනොමයා"ති ච, "කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොතී"ති ච එවං චිත්තවසෙනෙව පඤ්ඤපෙති. ලොකුත්තරං පුච්ඡන්තො පන, කිම්ඵස්සො ත්වං භික්ඛු, කිංවෙදනො, කිංසඤ්ඤො, කිංචෙතනොති න පුච්ඡති. කතමා[2] තෙ භික්ඛු පඤ්ඤා අධිගතා, කිං පඨමමග්ගපඤ්ඤා, උදාහු දුතිය-තතිය-චතුත්ථමග්ගපඤ්ඤාති එවං පඤ්ඤාවසෙනෙව පුච්ඡති.

ඉන්ද්‍රියසංයුත්තෙපි, "පඤ්චිමානි භික්ඛවෙ ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච? සද්ධින්ද්‍රියං, විරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං. කත්ථ ච භික්ඛවෙ සද්ධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං? චතූසු සොතාපත්තියඞ්ගෙසු, එත්ථ සද්ධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං. කත්ථ ච භික්ඛවෙ විරියින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං? චතූසු සම්මප්පධානෙසු, එත්ථ විරියින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං. කත්ථ ච භික්ඛවෙ සතින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං? චතූසු සතිපට්ඨානෙසු, එත්ථ සතින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං. කත්ථ ච භික්ඛවෙ සමාධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං? චතූසු ඣානෙසු, එත්ථ සමාධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං. කත්ථ ච භික්ඛවෙ පඤ්ඤින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං? චතූසු අරියසච්චෙසු, එත්ථ පඤ්ඤින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බ"න්ති එවං සවිසයස්මිංයෙව ලොකියලොකුත්තරා ධම්මා කථිතා.

යථා හි චත්තාරො සෙට්ඨිපුත්තා රාජාති රාජපඤ්චමෙසු සහායෙසු නක්ඛත්තං කීළිස්සාමාති වීථිං ඔතිණ්ණෙසු එකස්ස සෙට්ඨිපුත්තස්ස ගෙහං ගතකාලෙ ඉතරෙ චත්තාරො තුණ්හී නිසීදන්ති, ගෙහසාමිකොව, ඉමෙසං ඛාදනීයං භොජනීයං[3] දෙථ, ගන්ධමාලාලඞ්කාරාදීනි

1. විනිබ්භුජිත්වා-L. 2. කතරා-L. 3. ඛාදනීයං භොජනීයං-L, S, E.

දෙථාති ගෙහෙ[1] විචාරෙති. දුතියස්ස, තතියස්ස, චතුත්ථස්ස ගෙහං ගතකාලෙ ඉතරෙ චත්තාරෙ තුණ්හී නිසීදන්ති, ගෙහසාමිකොව, ඉමෙසං ඛාදනීයං භොජනීයං[2] දෙථ, ගන්ධමාලාලඞ්කාරාදීනි දෙථාති ගෙහෙ[1] විචාරෙති. අථ සබ්බපච්ඡා රඤ්ඤො ගෙහං ගතකාලෙ, කිඤ්චාපි රජා සබ්බත්ථ ඉස්සරොව, ඉමස්මිං පන කාලෙ අත්තනො ගෙහෙයෙව, ඉමෙසං ඛාදනීයං භොජනීයං[2] දෙථ, ගන්ධමාලාලඞ්කාරාදීනි දෙථාති විචාරෙති. එවමෙව සද්ධාපඤ්චමකෙසු ඉන්ද්‍රියෙසු තෙසු සහායෙසු එකතො වීථිං ඔතරන්තෙසු විය, එකාරම්මණෙ උප්පජ්ජමානෙසුපි යථා පඨමස්ස ගෙහෙ ඉතරෙ චත්තාරෙ තුණ්හී නිසීදන්ති, ගෙහසාමිකොව විචාරෙති, එවං සොතාපත්තියඞ්ගානි පත්වා අධිමොක්ඛලක්ඛණං සද්ධින්ද්‍රියමෙව ජෙට්ඨකං හොති පුබ්බඞ්ගමං. සෙසානි තදන්වයානි හොන්ති.

යථා දුතියස්ස ගෙහෙ ඉතරෙ චත්තාරෙ තුණ්හී නිසීදන්ති, ගෙහසාමිකොව විචාරෙති, එවං සම්මප්පධානානි පත්වා පග්ගහලක්ඛණං විරියින්ද්‍රියමෙව ජෙට්ඨකං හොති පුබ්බඞ්ගමං. සෙසානි තදන්වයානි හොන්ති. යථා තතියස්ස ගෙහෙ ඉතරෙ චත්තාරෙ තුණ්හී නිසීදන්ති, ගෙහසාමිකොව විචාරෙති, එවං සතිපට්ඨානානි පත්වා උපට්ඨානලක්ඛණං සතින්ද්‍රියමෙව ජෙට්ඨකං හොති පුබ්බඞ්ගමං. සෙසානි තදන්වයානි හොන්ති. යථා චතුත්ථස්ස ගෙහෙ ඉතරෙ චත්තාරෙ තුණ්හී නිසීදන්ති, ගෙහසාමිකොව විචාරෙති, එවං ඣානවිමොක්ඛෙ පත්වා අවික්ඛෙපලක්ඛණං සමාධින්ද්‍රියමෙව ජෙට්ඨකං හොති පුබ්බඞ්ගමං. සෙසානි තදන්වයානි හොන්ති.

සබ්බපච්ඡා රඤ්ඤො ගෙහං ගතකාලෙ පන යථා ඉතරෙ චත්තාරෙ තුණ්හී නිසීදන්ති, රජාව ගෙහෙ විචාරෙති, එවමෙව අරියසච්චානි පත්වා පජානනලක්ඛණං පඤ්ඤින්ද්‍රියමෙව ජෙට්ඨකං හොති පුබ්බඞ්ගමං. සෙසානි තදන්වයානි හොන්ති.

ඉති පටිසම්භිදාප්පත්තානං අග්ගෙ ඨපිතො මහාකොට්ඨිතත්ථෙරො ලොකියධම්මං පුච්ඡන්තො චිත්තං ජෙට්ඨකං චිත්තං පුබ්බඞ්ගමං කත්වා පුච්ඡි; ලොකුත්තරධම්මං පුච්ඡන්තො පඤ්ඤං ජෙට්ඨකං පඤ්ඤං පුබ්බඞ්ගමං කත්වා පුච්ඡි. ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරොපි තථෙව විස්සජ්ජෙසි.

යං හාවුසො[3] **පජානාතීති** යං චතුසච්චධම්මං ඉදං දුක්ඛන්ති ආදිනා නයෙන මග්ගපඤ්ඤා[4] පජානාති. **තං විජානාතීති** මග්ගවිඤ්ඤාණම්පි තථෙව තං විජානාති. **යං විජානාතීති** යං සඞ්ඛාරගතං අනිච්චන්ති ආදිනා නයෙන විපස්සනාවිඤ්ඤාණං විජානාති. **තං පජානාතීති** විපස්සනාපඤ්ඤාපි තථෙව තං පජානාති. **තස්මා ඉමෙ ධම්මාති** තෙන කාරණෙන ඉමෙ ධම්මා. **සංසට්ඨාති** එකුප්පාද-එකනිරොධ-එකවත්ථුක-එකාරම්මණතාය සංසට්ඨා.

1. දෙථාති--B. S.
2. ඛාදනීයං භොජනීයං-L, B, E.
3. යඤ්චාවුසො-S.
4. මග්ගපඤ්ඤා ච-L.

පඤ්ඤා භාවෙතබ්බාති ඉදං මග්ගපඤ්ඤං සන්ධාය වුත්තං. තං සම්පයුත්තං පන විඤ්ඤාණං තාය සද්ධිං භාවෙතබ්බමෙව හොති. **විඤ්ඤාණං පරිඤ්ඤෙය්‍ය**න්ති ඉදං විපස්සනාවිඤ්ඤාණං සන්ධාය වුත්තං. තංසම්පයුත්තා පන පඤ්ඤා තෙන සද්ධිං පරිජානිතබ්බාව හොති.

වෙදනා වෙදනාති ඉදං කස්මා පුච්ඡති? වෙදනාලක්ඛණං පුච්ඡිස්සාමීති පුච්ඡති. එවං සන්තෙපි තෙභූමකසම්මසනචාරෙ[1] වෙදනාව අධිප්පෙතාති සල්ලක්ඛෙතබ්බා. **සුඛම්පි වෙදෙතී**ති සුඛං ආරම්මණං වෙදෙති, අනුභවති. පරතො පදද්වයෙපි එසෙව නයො. "රූපඤ්ච හිදං මහාලි එකන්තදුක්ඛං අභවිස්ස දුක්ඛං දුක්ඛානුපතිතං දුක්ඛාවක්කන්තං අනවක්කන්තං සුඛෙන, නයිදං සත්තා රූපස්මිං සාරජ්ජෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො මහාලි රූපං සුඛං සුඛානුපතිතං සුඛාවක්කන්තං අනවක්කන්තං දුක්ඛෙන, තස්මා සත්තා රූපස්මිං සාරජ්ජන්ති, සාරාගා සංයුජ්ජන්ති, සංයොගා සංකිලිස්සන්ති.... වෙදනා ච හිදං.... සඤ්ඤා.... සඞ්ඛාරා.... විඤ්ඤාණඤ්ච හිදං මහාලි එකන්තදුක්ඛං අභවිස්ස-පෙ-සංකිලිස්සන්තී"ති ඉමිනාපි මහාලිසුත්තපරියායෙන ඉධ ආරම්මණං සුඛං දුක්ඛං අදුක්ඛමසුඛන්ති කථිතං. අපි ච පුරිමං සුඛං වෙදනං ආරම්මණං කත්වා අපරා සුඛා වෙදනා වෙදෙති. පුරිමං දුක්ඛං වෙදනං ආරම්මණං කත්වා අපරා දුක්ඛා වෙදනා වෙදෙති. පුරිමං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං ආරම්මණං කත්වා අපරා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා වෙදෙතීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. වෙදනායෙව හි වෙදෙති, න අඤ්ඤො කොචි වෙදිතා නාම අත්ථීති වුත්තමෙතං.

සඤ්ඤා සඤ්ඤාති ඉධ කිං පුච්ඡති? සඤ්ඤාය ලක්ඛණං, කිං සබ්බත්ථකසඤ්ඤායාති? සඤ්ඤාය ලක්ඛණන්තිපි, සබ්බත්ථකසඤ්ඤාය ලක්ඛණන්තිපි එකමෙතං. එවං සන්තෙපි තෙභූමකසම්මසනචාර[1] සඤ්ඤාව අධිප්පෙතාති සල්ලක්ඛෙතබ්බා. **නීලම්පි සඤ්ජානාතී**ති නීලපුප්ඵෙ වා වත්ථෙ වා පරිකම්මං කත්වා උපචාරං වා අප්පනං වා පාපෙන්තො සඤ්ජානාති. ඉමස්මිං හි අත්ථෙ පරිකම්මසඤ්ඤාපි උපචාරසඤ්ඤාපි අප්පනාසඤ්ඤාපි වට්ටති; නීලෙ නීලන්ති උප්පජ්ජනසඤ්ඤාපි වට්ටතියෙව. පීතකාදීසුපි එසෙව නයො.

යා චාවුසො වෙදනාති[2] එත්ථ වෙදනා, සඤ්ඤා, විඤ්ඤාණන්ති ඉමානි තීණි ගහෙත්වා පඤ්ඤා කස්මා න ගහිතාති? අසබ්බසංගාහිකත්තා. පඤ්ඤාය හි ගහිතාය පඤ්ඤාසම්පයුත්තා වෙදනාදයො ලබ්භන්ති; නො විප්පයුත්තා. තං පන අග්ගහෙත්වා ඉමෙසු ගහිතෙසු පඤ්ඤාසම්පයුත්තා ච විප්පයුත්තා ච අන්තමසො ද්වෙ පඤ්චවිඤ්ඤාණධම්මාපි ලබ්භන්ති. යථා හි තයො පුරිසා සුත්තං සුත්තන්ති වදෙය්‍යුං, චත්තාරො රතනාවුත්තසුත්තන්ති. තෙසු පුරිමා තයො තක්කගතම්පි පරිවට්ටාදිගතම්පි යං කිඤ්චි බහුං සුත්තං ලභන්ති, අන්තමසො

1. සම්මසනචාර-B; විචාර-S.
2. වෙදනා සඤ්ඤා විඤ්ඤාණන්ති-S.

මක්කටකා[1] සුත්තම්පි. රතනාවුතසුත්තං පරියෙසන්තො මඤ්ඤං ලභති. එවං සම්පදමිදං වෙදිතබ්බං. හෙට්ඨතො වා පඤ්ඤා විඤ්ඤාණෙන සද්ධිං සම්පයොගං ලභාපෙත්වා[2] විසංසට්ඨාති විසංසට්ඨතා ච ඉධ න ගහිතාති වදන්ති.

යං හාවුසො වෙදෙතීති යං ආරම්මණං වෙදනා වෙදෙති, සඤ්ඤාපි තදෙව සඤ්ජානාති. **යං සඤ්ජානාතීති** යං ආරම්මණං සඤ්ඤා සඤ්ජානාති, විඤ්ඤාණම්පි තදෙව විජානාතීති අත්ථො.

ඉධ ඉති සඤ්ජානාති, විජානාති, පජානාතීති එත්ථ විසෙසාවිසෙසා වෙදිතබ්බා. තත්ථ උපසග්ගමත්තමෙව විසෙසො. ජානාතීති පදං පන අවිසෙසො. තස්සාපි ජානනට්ඨෙ විසෙසො වෙදිතබ්බො. සඤ්ඤා හි නීලාදිවසෙන ආරම්මණසඤ්ජානනමත්තමෙව; අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති ලක්ඛණපටිවෙධං පාපෙතුං න සක්කොති. විඤ්ඤාණං නීලාදි[3] ආරම්මණඤ්චෙව ජානාති,[4] අනිච්චාදිලක්ඛණපටිවෙධඤ්ච පාපෙති, උස්සක්කිත්වා පන මග්ගපාතුභාවං පාපෙතුං න සක්කොති. පඤ්ඤා නීලාදිවසෙන ආරම්මණම්පි සඤ්ජානාති, අනිච්චාදිවසෙන ලක්ඛණපටිවෙධම්පි පාපෙති, උස්සක්කිත්වා මග්ගපාතුභාවම්පි පාපෙති[5]

යථා හි හෙරඤ්ඤිකඵලකෙ කහාපණරාසිම්හි කතෙ අජාතබුද්ධිදාරකො, ගාමිකපුරිසො, මහාහෙරඤ්ඤිකොති තීසු ජනෙසු ඔලොකෙත්වා ඨිතෙසු අජාතබුද්ධිදාරකො කහාපණානං චිත්තවිචිත්ත-චතුරස්ස-මණ්ඩලභාවමෙව[6] ජානාති, ඉදං මනුස්සානං උපභොග-පරිභොගරතනසම්මතන්ති න ජානාති. ගාමිකපුරිසො චිත්තාදිභාවඤ්ච ජානාති, මනුස්සානං උපභොග-පරිභොගරතනසම්මතභාවඤ්ච; අයං පන කූටො, අයං ඡෙකො, අයං අකූටො, අයං සණ්හොති න ජානාති. මහාහෙරඤ්ඤිකො චිත්තාදිභාවම්පි රතනසම්මතභාවම්පි කූටාදිභාවම්පි ජානාති. ජානන්තො ච පන නං රූපං දිස්වාපි සද්දං සුත්වාපි ගන්ධං ඝායිත්වාපි රසං සායිත්වාපි හත්ථෙන ගරුලහුභාවං උපධාරෙත්වාපි අසුකගාමෙ කතොතිපි ජානාති; අසුකනිගමෙ, අසුකනගරෙ, අසුකපබ්බතච්ඡායාය, අසුකනදීතීරෙ කතොතිපි, අසුකාචරියෙන කතොතිපි ජානාති.

එවමෙව සඤ්ඤා අජාතබුද්ධිදාරකස්ස කහාපණදස්සනං විය නීලාදිවසෙන ආරම්මණමත්තමෙව සඤ්ජානාති. විඤ්ඤාණං ගාමිකපුරිසස්ස කහාපණදස්සනං විය නීලාදිවසෙන ආරම්මණම්පි සඤ්ජානාති අනිච්චාදිවසෙන ලක්ඛණපටිවෙධම්පි පාපෙති. පඤ්ඤා මහාහෙරඤ්ඤිකස්ස කහාපණදස්සනං විය නීලාදිවසෙන ආරම්මණම්පි සඤ්ජානාති, අනිච්චාදිවසෙන ලක්ඛණපටිවෙධම්පි පාපෙති, උස්සක්කිත්වා මග්ගපාතුභාවම්පි පාපෙති.

---

1. මක්කට-L. 2. ලභිත්වා-S; ලභාපිතාපි-B. 3. නීලාදිවසෙන-B, S.
4. සංජානාති-B; විජානාති-S. 5. පාපෙතුං සක්කොති-B, S.
6. මණ්ඩලභෙදමෙව-S.

සො පඤ්හං[1] විසෙසතො දුප්පටිවිජ්ඣො. තෙනාහ ආයස්මා නාගසෙනො: "දුක්කරං මහාරාජ භගවතා කතන්ති. කිං භන්තෙ නාගසෙන භගවතා දුක්කරං කතන්ති? දුක්කරං මහාරාජ භගවතා කතං යං අරූපීනං චිත්තචෙතසිකානං ධම්මානං එකාරම්මණෙ වත්තමානානං වවත්ථානං අක්ඛාතං: අයං ඵස්සො, අයං වෙදනා, අයං සඤ්ඤා, අයං චෙතනා, ඉදං චිත්ත"න්ති.

යථා හි තිලතෙලං, සාසපතෙලං, මධුකතෙලං, එරණ්ඩකතෙලං, වසාතෙලන්ති ඉමානි පඤ්ච තෙලානි එකචාටියං පක්ඛිපිත්වා දිවසං යමකමන්ථෙහි මන්ථෙත්වා තතො ඉදං තිලතෙලං, ඉදං සාසපතෙලන්ති එකෙකස්ස පාටියෙක්කං උද්ධරණං නාම දුක්කරං, ඉදං තතො දුක්කරතරං භගවා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස සුප්පටිවිද්ධත්තා ධම්මිස්සරො ධම්මරාජා ඉමෙසං අරූපීනං ධම්මානං එකාරම්මණෙ වත්තමානානං වවත්ථානං අක්ඛාසි.[2] පඤ්චන්නං මහානදීනං සමුද්දං පවිට්ඨට්ඨානෙ ඉදං ගඞ්ගාය උදකං ඉදං යමුනායාති එවං පාටියෙක්කං උදකුද්ධරණෙනපි අයමත්ථො වෙදිතබ්බො.

නිස්සට්ඨෙනාති නිස්සටෙන, පරිච්චත්තෙන වා. තත්ථ නිස්සටෙනාති **අත්ථෙ සති**, පඤ්චහි ඉන්ද්‍රියෙහීති නිස්සක්කවචනං. පරිච්චත්තෙනාති අත්ථෙ සති කරණවචනං වෙදිතබ්බං. ඉදං වුත්තං හොති: පඤ්චහි ඉන්ද්‍රියෙහි නිස්සරිත්වා මනොද්වාරෙ පවත්තෙන, පඤ්චහි වා ඉන්ද්‍රියෙහි තස්ස වත්ථුභාවං අනුපගමනතාය පරිච්චත්තෙන. **පරිසුද්ධෙනා**ති නිරුපක්කිලෙසෙන. **මනොවිඤ්ඤාණෙනා**ති රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානචිත්තෙන. **කිං නෙය්‍ය**න්ති කිං ජානිතබ්බං. "යං කිඤ්චි නෙය්‍යං නාම අත්ථි ධම්ම"න්ති ආදීසු හි ජානිතබ්බං නෙය්‍යන්ති වුත්තං. **ආකාසානඤ්චායතනං නෙය්‍ය**න්ති, කථං රූපාවචර-චතුත්ථජ්ඣානචිත්තෙන අරූපාවචරසමාපත්ති නෙය්‍යාති? රූපාවචර-චතුත්ථජ්ඣානෙ ඨිතෙන අරූපාවචරසමාපත්තිං නිබ්බත්තෙතුං සක්කා හොති. එත්ථ ඨිතස්ස හි සා ඉජ්ඣති. තස්මා ආකාසානඤ්චායතනං නෙය්‍යන්ති ආදිමාහ.

අථ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං කස්මා න වුත්තන්ති? පාටියෙක්කං අභිනිවෙසාභාවතො. තත්ථ හි කලාපතො නයතො සම්මසනං ලබ්භති; ධම්මසෙනාපතිසදිසස්සාපි හි භික්ඛුනො පාටියෙක්කං අභිනිවෙසො න ජායති. තස්මා ථෙරෙනපි, එවං කිරමෙ[3] ධම්මා අහුත්වා සම්භොන්ති, හුත්වා පතිවෙන්තීති[4] කලාපතො නයතො සම්මසිත්වා සම්මසිත්වා විස්සජ්ජෙසි. භගවා පන සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස හත්ථගතත්තා තත්ථ[5] නෙවසඤ්ඤා-නාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියම්පි පරොපණ්ණාස ධම්මෙ පාටියෙක්කං අබ්භුද්ධාරෙනෙව උද්ධරිත්වා, "යාවතා සඤ්ඤාසමාපත්ති, තාවතා අඤ්ඤා[6]පටිවෙධො"ති ආහ.

---

1. පන තෙසං-S; පඤ්හාතෙසං-E; පන තෙසං-L. 2. අක්ඛාසීති-L.
3. කිරිමෙ-S; කිරිමෙ-E. 4. පතිවෙදෙන්තීති-T1; පටිවෙන්තීති-S E.
5. හත්ථගතත්තා-B, S. T1. 6. සඤ්ඤා-L.

පඤ්ඤාචක්ඛුනා පජානාතීති දස්සනපරිණායකට්ඨෙන චක්ඛුභූතාය පඤ්ඤාය පජානාති. තත්ථ ද්වෙ පඤ්ඤා : සමාධිපඤ්ඤා, විපස්සනාපඤ්ඤා ච. සමාධිපඤ්ඤාය කිච්චතො ච අසම්මොහතො ච පජානාති. විපස්සනාපඤ්ඤාය ලක්ඛණපටිවෙධෙන ආරම්මණතො ජානනං කථිතං.

කිමත්ථියාති කො එතිස්සා අත්ථො. **අභිඤ්ඤත්ථාති** ආදීසු අභිඤ්ඤෙය්‍යෙ ධම්මෙ අභිජානාතීති අභිඤ්ඤත්ථා. පරිඤ්ඤෙය්‍යෙ ධම්මෙ පරිජානාතීති **පරිඤ්ඤත්ථා**. පහාතබ්බෙ ධම්මෙ පජහතීති **පහානත්ථා**. සා පනෙසා ලොකියාපි අභිඤ්ඤත්ථා ච පරිඤ්ඤත්ථා ච වික්ඛම්භනතො පහානත්ථා; ලොකුත්තරාපි අභිඤ්ඤත්ථා ච පරිඤ්ඤත්ථා ච සමුච්ඡෙදතො පහානත්ථා. තත්ථ ලොකියා කිච්චතො ච අසම්මොහතො ච පජානාති; ලොකුත්තරා අසම්මොහතො.

සම්මාදිට්ඨියා උප්පාදායාති විපස්සනාසම්මාදිට්ඨියා ච මග්ගසම්මාදිට්ඨියා ච. **පරතො ච ඝොසොති** සප්පායධම්මස්සවනං. **යොනිසො ච මනසිකාරොති** අත්තනො උපායමනසිකාරො. තත්ථ සාවකෙසු, අපි ධම්මසෙනාපතිනො ද්වෙ පච්චයා ලද්ධුං වට්ටන්තියෙව.[1] ථෙරො හි කප්පසතසහස්සාධිකං එකං අසඞ්ඛෙය්‍යං පාරමියො පූරෙත්වාපි අත්තනො ධම්මතාය අණුමත්තම්පි කිලෙසං පජහිතුං නාසක්ඛි. "යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා"ති අස්සජිත්ථෙරතො ඉමං ගාථං සුත්වාවස්ස පටිවෙධො ජාතො. පච්චෙකබුද්ධානං පන සබ්බඤ්ඤුබුද්ධානඤ්ච පරතො ඝොසකම්මං නත්ථි; යොනිසොමනසිකාරස්මිංයෙව ඨත්වා පච්චෙකබොධිඤ්ච සබ්බඤ්ඤුතගුණෙ ච[2] නිබ්බත්තෙන්ති.

අනුග්ගහිතාති ලද්ධූපකාරා. **සම්මාදිට්ඨීති** අරහත්තමග්ගසම්මාදිට්ඨි. ඵලක්ඛණෙ නිබ්බත්තා චෙතොවිමුත්ති ඵලං අස්සාති **චෙතො-විමුත්තිඵලා**. තදෙව චෙතොවිමුත්තිසඞ්ඛාතං ඵලං ආනිසංසො අස්සාති **චෙතොවිමුත්තිඵලානිසංසා**. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. එත්ථ ච චතුත්ථඵලපඤ්ඤා පඤ්ඤාවිමුත්ති නාම. අවසෙසා ධම්මා චෙතොවිමුත්තීති වෙදිතබ්බා.

සීලානුග්ගහිතාති ආදීසු **සීලන්ති** චතුපාරිසුද්ධිසීලං. **සුතන්ති** සප්පාය ධම්මස්සවනං. **සාකච්ඡාති** කම්මට්ඨානෙ ඛලන-පක්ඛලන-ඡෙදනකථා. **සමථොති** විපස්සනාපාදිකා අට්ඨ සමාපත්තියො. **විපස්සනාති** සත්තවිධා අනුපස්සනා. චතුපාරිසුද්ධිසීලං හි පූරෙන්තස්ස, සප්පායධම්මස්සවනං සුණන්තස්ස, කම්මට්ඨානෙ ඛලන-පක්ඛලනං ඡින්දන්තස්ස, විපස්සනාපාදිකාසු අට්ඨසු සමාපත්තීසු කම්මං කරොන්තස්ස, සත්තවිධ-අනුපස්සනං භාවෙන්තස්ස අරහත්තමග්ගො උප්පජ්ජිත්වා ඵලං දෙති.

යථා හි මධුරං අම්බපක්කං පරිභුඤ්ජිතුකාමො අම්බපොතකස්ස සමන්තා උදකකොට්ඨකං ථිරං කත්වා බන්ධති, ඝටං ගහෙත්වා කාලෙන කාලං උදකං ආසිඤ්චති, උදකස්ස අනික්ඛමනත්ථං මරියාදං ථිරං

1. ලද්ධුං වෙ ලබ්භන්ති යෙව-A. M2. 2, ඤාණෙ ච-B.

කරෙති; යා හොති සමීපෙ වල්ලි වා සුක්ඛදණ්ඩකො වා කිපිල්ලකපුටො[1] වා මක්කටකජාලං වා තං අපනෙති; ඛණිත්තිං ගහෙත්වා කාලෙන කාලං මූලානි පලිඛණති[2]. එවමස්ස අප්පමත්තස්ස ඉමානි පඤ්ච කාරණානි කරොන්තො සො අම්බො වඩ්ඪිත්වා ඵලං දෙති. එවං සම්පදමිදං වෙදිතබ්බං.

රුක්ඛස්ස සමන්තතො කොට්ඨකබන්ධනං විය හි චතුපාරිසුද්ධිසීලං[3] දට්ඨබ්බං. කාලෙන කාලං උදකාසිඤ්චනං විය ධම්මස්සවනං. මරියාදාය පරිභාවකරණං විය සමථො. සමීපෙ වල්ලි-ආදීනිහරණං[4] විය කම්මට්ඨානෙ බලව-පක්ඛලනවජ්ජනං. කාලෙන කාලං ඛණිත්තිං ගහෙත්වා මූලඛණනං විය සතතං අනුපස්සනානං භාවනා. තෙහි පඤ්චහි කාරණෙහි අනුග්ගහිතස්ස අම්බරුක්ඛස්ස මධුරඵලදානකාලො විය ඉමස්ස භික්ඛුනො ඉමෙහි පඤ්චහි ධම්මෙහි අනුග්ගහිතාය සම්මාදිට්ඨියා අරහත්තඵලදානං වෙදිතබ්බං.

කති පනාවුසො භවාති ඉධ කිං පුච්ඡති? මූලමෙව ගන්ත්වා අනුසන්ධි. දුප්පඤ්ඤො යෙහි භවෙහි න උට්ඨාති, තෙ පුච්ඡාමීති[5] පුච්ඡති. තත්ථ කාමභවොති කාමභවූපගං කම්මම්පි කම්මාභිනිබ්බත්තා උපාදිණ්ණක්ඛන්ධාපීති උභයමෙකතො කත්වා කාමභවොති ආහ. රූපාරූපභවෙසුපි එසෙව නයො.

ආයතින්ති අනාගතෙ. පුනබ්භවස්ස අභිනිබ්බත්තීති පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති. ඉධ වට්ටං පුච්ඡාමීති[5] පුච්ඡති. තත්‍ර-තත්‍රාභිනන්දනාති රූපාභිනන්දනා, සද්දාභිනන්දනාති එවං තහිං තහිං අභිනන්දනා. කරණවචනෙ චෙතං පච්චත්තං. තත්‍ර-තත්‍රාභිනන්දනාය පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති හොතීති අත්ථො. එත්තාවතා හි ගමනං හොති, ආගමනං හොති, ගමනාගමනං හොති, වට්ටං වත්තතීති[6] වට්ටං මත්ථකං පාපෙත්වා දස්සෙසි.[7]

ඉදානි විවට්ටං පුච්ඡන්තො, කථං පනාවුසොති ආදිමාහ. තස්ස විස්සජ්ජනෙ අවිජ්ජාවිරාගාති අවිජ්ජාය ඛයවිරාගෙන. විජ්ජුප්පාදාති අරහත්තමග්ගවිජ්ජාය උප්පාදෙන. කිං අවිජ්ජා පුබ්බෙ නිරුද්ධා, විජ්ජා පුබ්බෙ උප්පන්නාති? උභයමෙතං න වත්තබ්බං. දීපුජ්ජලනෙන අන්ධකාරවිගමො[8] විය විජ්ජුප්පාදෙන අවිජ්ජා නිරුද්ධාව හොති. තණ්හානිරොධාති තණ්හාය ඛයනිරොධෙන. පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති න හොතීති එවං ආයතිං පුනබ්භවස්ස අභිනිබ්බත්ති න හොති. ගමනං, ආගමනං, ගමනාගමනං උපච්ඡිජ්ජති, වට්ටං න වත්තතීති[6] විවට්ටං මත්ථකං පාපෙත්වා දස්සෙසි.

1. කිපිල්ලිකපුටො-S; කිපිල්ලිකාපුටො-E. 2. පරිඛණති-S, E.
3. විය හි සීලං-A, M2, B. 4. ආදීනි හරණං-L; ආදීනං හරණං-B.
5. පුච්ඡිස්සාමීති-B, S. 6. වත්තතීති-L, B. 7. දස්සෙති-L.
8. අන්ධකාරං-L.

කතමං පනාවුසොති ඉධ කිං පුච්ඡති? උභතොභාගවිමුත්තො භික්ඛු කාලෙන කාලං නිරොධං සමාපජ්ජති, තස්ස නිරොධපාදකං පඨමජ්ඣානං පුච්ඡාමීති[1] පුච්ඡති. පඨමං පනාවුසො ඣානන්ති ඉධ කිං පුච්ඡති? නිරොධසමාපජ්ජනකෙන භික්ඛුනා අඞ්ගවවත්ථානං කොට්ඨාසපරිච්ඡෙදො නාම ජානිතබ්බො: ඉදං ඣානං පඤ්චඞ්ගිකං, ඉදං චතුරඞ්ගිකං, ඉදං තිවඞ්ගිකං, ඉදං දුවඞ්ගිකන්ති තං අඞ්ගවවත්ථානං කොට්ඨාසපරිච්ඡෙදං පුච්ඡාමීති[1] පුච්ඡති. විතක්කොති ආදීසු අභිනිරොපනලක්ඛණො විතක්කො; අනුමජ්ජනලක්ඛණො විචාරො; ඵරණලක්ඛණා පීති; සාතලක්ඛණං සුඛං; අවික්ඛෙපලක්ඛණා චිත්තෙකග්ගතාති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා වත්තන්ති.

ඣානඞ්ගවිප්පහීනන්ති ඉධ කිං පුච්ඡති? නිරොධසමාපජ්ජනකෙන භික්ඛුනා උපකාරානුපකාරානි අඞ්ගානි ජානිතබ්බානි, තානි පුච්ඡිස්සාමීති පුච්ඡති. විස්සජ්ජනං පනෙත්ථ පාකටමෙව. ඉති ථෙරො නිරොධපාදකං පඨමජ්ඣානං ගහිතං, උපරි තස්ස නිරොධස්ස අනන්තරපච්චයං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිං පුච්ඡිස්සති. අන්තරා[2] පන ඡ සමාපත්තියො සඞ්ඛිත්තා; තාසං දස්සනවා විස්සට්ඨාති වෙදිතබ්බා.

ඉදානි විඤ්ඤාණනිස්සයෙ පඤ්ච පසාදෙ පුච්ඡන්තො, පඤ්චිමානි ආවුසොති ආදිමාහ. තත්ථ ගොචරවිසයන්ති ගොචරභූතං විසයං. අඤ්ඤමඤ්ඤස්සාති චක්ඛු සොතස්ස, සොතං වා චක්ඛුස්සාති එවං එකෙකස්ස ගොචරවිසයං න පච්චනුභොති. සචෙ හි නීලාදිභෙදං රූපාරම්මණං සමොධානෙත්වා සොතින්ද්‍රියස්ස උපනෙය්‍ය, ඉඞ්ඝ තාව නං වවත්ථපෙහි, විභාවෙහි කිං නාමෙතං ආරම්මණන්ති; චක්ඛුවිඤ්ඤාණං විනාපි මුඛෙන අත්තනො ධම්මතාය එවං වදෙය්‍ය: අරෙ අන්ධබාල වස්සසතම්පි වස්සසහස්සම්පි පරිධාවමානො අඤ්ඤත්‍ර මයා කුහිං එතස්ස ජානනකං ලභිස්සසි, ආහර නං චක්ඛුපසාදෙ උපනෙහි, අහමෙතං ආරම්මණං ජානිස්සාමි, යදි වා නීලං, යදි වා පීතකං, න හි එසො අඤ්ඤස්ස විසයො, මය්හමෙවෙසො විසයොති. සෙසද්වාරෙසුපි එසෙව නයො. එවමෙතානි අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගොචරවිසයං න පච්චනුභොන්ති නාම. කිං පටිසරණන්ති එතෙසං කිං පටිසරණං, කිං එතානි පටිසරන්තීති පුච්ඡති. මනො පටිසරණන්ති ජවනමනො පටිසරණං. මනො ච නෙසන්ති මනොද්වාරික-ජවනමනො වා පඤ්චද්වාරික-ජවනමනො වා එතෙසං ගොචරවිසයං රජ්ජනාදිවසෙන අනුභොති. චක්ඛුවිඤ්ඤාණං හි රූපදස්සනමත්තමෙව, එත්ථ රජ්ජනං වා දුස්සනං වා මුය්හනං වා නත්ථි. ඉමස්මිං[3] පන චක්ඛුද්වාරෙ ජවනං රජ්ජති වා දුස්සති වා මුය්හති වා. සොතවිඤ්ඤාණාදීසුපි එසෙව නයො.

තත්‍රායං උපමා: පඤ්ච කිර දුබ්බලභොජකා රාජානං සෙවිත්වා කිච්ඡෙන කසිරෙන එකස්මිං පඤ්චකුලිකෙ[4] ගාමෙ පරිත්තකං ආයං

1. පුච්ඡිස්සාමීති-B, S.
2. අනන්තරා-L; තස්ස අනන්තරා-S.
3. එතස්මිං-B, S.
4. පඤ්චකුටිකෙ-A, M2, P2.

ලභිංසු තෙසං තත්ථ මච්ඡභාගො මංසභාගො යොත්තකහාපණො, අඩ්ඪකහාපණො වා[1], මාසකකහාපණො වා[2], අට්ඨකහාපණො වා, සොළසකහාපණො වා, බත්තිංසකහාපණො වා, චතුසට්ඨිකහාපණො වා දණ්ඩොති එත්තකමත්තමෙව පාපුණාති. සතවත්ථුකං[3] සහස්සවත්ථුකං මහාබලිං රාජාව ගණ්හාති. තත්ථ පඤ්චකුලිකභාගො විය පඤ්ච පසාදා දට්ඨබ්බා. පඤ්ච දුබ්බලභොජකා විය පඤ්ච විඤ්ඤාණානි. රාජා විය ජවනං. දුබ්බලභොජකානං පරිත්තක-ආයපාපුණනං[4] විය චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනං රූපදස්සනාදිමත්තං, රජ්ජනාදීනි පන එතෙසු නත්ථි. රඤ්ඤො මහාබලිග්ගහණං විය තෙසු ද්වාරෙසු ජවනස්ස රජ්ජනාදීනි වෙදිතබ්බානි.

පඤ්චිමානි ආවුසොති ඉධ කිං පුච්ඡති? අනොතානිරොධස්මිං පඤ්චපසාදෙ කිරියමයපවත්තස්මිං හි වත්තමානෙ අරූපධම්මා පසාදානං බලවපච්චයා හොන්ති. යො පන තං පවත්තං නිරොධෙත්වා නිරොධසමාපත්තිං සමාපන්නො, තස්ස අනොතානිරොධෙ පඤ්ච පසාදා කිං පටිච්ච තිට්ඨන්තීති ඉදං පුච්ඡිස්සාමීති පුච්ඡති. ආයුං පටිච්චාති ජීවිතින්ද්‍රියං පටිච්ච තිට්ඨන්ති. උස්මං පටිච්චාති ජීවිතින්ද්‍රියං[5] කම්මජතෙජං පටිච්ච තිට්ඨති. යස්මා පන කම්මජතෙජොපි ජීවිතින්ද්‍රියෙන විනා න තිට්ඨති, තස්මා උස්මා ආයුං පටිච්ච තිට්ඨතීති ආහ.

ඣායතොති ජලතො. අච්චිං පටිච්චාති ජාලසිඛං පටිච්ච. ආභා පඤ්ඤායතීති ආලොකො නාම පඤ්ඤායති. ආභං පටිච්ච අච්චීති තං ආලොකං පටිච්ච ජාලසිඛා පඤ්ඤායති. එවමෙව ඛො ආවුසො ආයු උස්මං පටිච්ච තිට්ඨතීති එත්ථ ජාලසිඛා විය කම්මජතෙජොධාතු[6] ආලොකො විය ජීවිතින්ද්‍රියං. ජාලසිඛා හි උප්පජ්ජමානා ආලොකං ගහෙත්වාව උප්පජ්ජති. සා තෙන අත්තනා ජනිත-ආලොකෙනෙව සයම්පි අණු ථූලා දීඝා රස්සාති පාකටා හොති. තත්ථ ජාලපවත්තියා ජනිතාලොකෙන තස්සායෙව ජාලපවත්තියා පාකටභාවො විය උස්මා පටිච්ච තිබ්බතෙජෙන කම්මජ-මහාභූතසම්භවෙන ජීවිතින්ද්‍රියෙන උස්මාය අනුපාලනං. ජීවිතින්ද්‍රියං හි දසපි වස්සානි, වීසතිම්පි වස්සානි-පෙ-වස්සසතම්පි කම්මජතෙජපවත්තං[7] පාලෙති. ඉති මහාභූතානි උපාදාය රූපානං නිස්සයපච්චයාදිවසෙන පච්චයා හොන්තීති ආයු උස්මං පටිච්ච තිට්ඨති. ජීවිතින්ද්‍රියං මහාභූතානි පාලෙතීති උස්මා ආයුං පටිච්ච තිට්ඨතීති වෙදිතබ්බා.

ආයුසඞ්ඛාරාති ආයුමෙව. වෙදනියා ධම්මාති. වෙදනා ධම්මාව.[8] වුට්ඨානං පඤ්ඤායතීති සමාපත්තිතො වුට්ඨානං පඤ්ඤායති. යො හි

---

1. අඩ්ඪකහාපණො-L; ඛිඩ්ඩකහාපණො-B.
2. පකාරකහාපණො-B; මාසක කහාපණො-S.
3. සතවත්ථුකං පඤ්චසතවත්ථුකං-B. S.   4. ආයගහණං-B.
5 පටිච්චාති-L.   6. කම්මජතෙජො-B, S.
7. කම්මජපවත්තං-B, S.   8. ධම්මා-S.

භික්ඛු අරූපපවත්තෙ උක්කණ්ඨිත්වා සඤ්ඤඤ්ච වෙදනඤ්ච නිරොධෙත්වා නිරොධං සමාපජ්ජන්තො, තස්ස යථාපරිච්ඡින්නකාලවසෙන රූපජීවිතින්ද්‍රියපච්චයා අරූපධම්මා උප්පජ්ජන්ති. එවං පුන රූපාරූපපවත්තං පවත්තති. යථා කිං? යථා එකො පුරිසො ජාලාපවත්තෙ උක්කණ්ඨිතො උදකෙන[1] පහරිත්වා ජාලං අප්පවත්තං කත්වා ඡාරිකාය අඞ්ගාරෙ පිධාය තුණ්හී නිසීදති. යදාස්ස පුන ජාලාය අත්ථො හොති, ඡාරිකං අපනෙත්වා අඞ්ගාරෙ පරිවත්තෙත්වා උපාදානං දත්වා මුඛවාතං වා තාලවණ්ටවාතං වා දදාති. අථ ජාලාපවත්තං පුන පවත්තති. එවමෙව ජාලාපවත්තං විය අරූපධම්මා. පුරිසස්ස ජාලාපවත්තෙ උක්කණ්ඨිත්වා උදකප්පහාරෙන ජාලං අප්පවත්තං කත්වා ඡාරිකාය අඞ්ගාරෙ පිධාය තුණ්හීභූතස්ස නිසජ්ජා විය භික්ඛුනො අරූපපවත්තෙ උක්කණ්ඨිත්වා සඤ්ඤඤ්ච වෙදනඤ්ච නිරොධෙත්වා නිරොධසමාපජ්ජනං. ඡාරිකාය පිහිතඞ්ගාරා විය රූපජීවිතින්ද්‍රියං[2] පුරිසස්ස පුන ජාලාය අත්ථෙ සති ඡාරිකාපනයනාදීනි විය භික්ඛුනො යථාපරිච්ඡින්න-කාලාපගමනං.[3] අග්ගිජාලාය පවත්ති විය පුන අරූපධම්මෙසු උප්පන්නෙසු රූපාරූපපවත්ති වෙදිතබ්බා.

ආයු උස්මා ච විඤ්ඤාණන්ති රූපජීවිතින්ද්‍රියං, කම්මජතෙජොධාතු, චිත්තන්ති ඉමෙ තයො ධම්මා යදා ඉමං රූපකායං ජහන්ති, අථායං අචෙතනං කට්ඨං විය පථවියං ඡඩ්ඩිතො සෙතීති අත්ථො. වුත්තම්පි චෙතං :

"ආයු උස්මා ච විඤ්ඤාණං යදා කායං ජහන්තිමං
අපවිද්ධො තදා සෙති පරභත්තං අචෙතන"න්ති.

කායසඞ්ඛාරාති අස්සාසපස්සාසා. **වචීසඞ්ඛාරාති** විතක්කවිචාරා. **චිත්තසඞ්ඛාරාති** සඤ්ඤා-වෙදනා. **ආයූති** රූපජීවිතින්ද්‍රියං. **විපරිභින්නානීති** උපහතානි, විනට්ඨානි. තත්ථ කෙචි, "නිරොධං සමා-පන්නස්ස චිත්තසඞ්ඛාරාව නිරුද්ධා"ති වචනතො චිත්තං අනිරුද්ධං හොති, තස්මා සචිත්තකා අයං සමාපත්තීති වදන්ති. තෙ වත්තබ්බා: "වචීසඞ්ඛාරාපිස්ස නිරුද්ධා"ති වචනතො වාචා අනිරුද්ධා හොති, තස්මා නිරොධං සමාපන්නෙන ධම්මම්පි කථෙන්තෙන සජ්ඣායම්පි කරොන්තෙන නිසීදිතබ්බං සියා. "යො චායං මතො කාලකතො තස්සාපි චිත්තසඞ්ඛාරා නිරුද්ධා"ති වචනතො චිත්තං අනිරුද්ධං භවෙය්‍ය, තස්මා කාලකතෙ මාතාපිතරො වා අරහන්තෙ වා ඣාපෙ-න්තෙන[4] ආනන්තරියකම්මං කතං භවෙය්‍ය. ඉති බ්‍යඤ්ජනෙ අභි-නිවෙසං අකත්වා ආචරියානං නයෙ ඨත්වා අත්ථො උපපරික්ඛිතබ්බො. අත්ථො හි පටිසරණං, න බ්‍යඤ්ජනං. **ඉන්ද්‍රියානි විප්පසන්නානීති** කිරියමයපවත්තස්මිං හි වත්තමානෙ බහිද්ධා[5] ආරම්මණෙසු පසාදෙ

1. කෙන-L.
2. රූපජීවිතින්ද්‍රියං කම්මජතෙජොධාතු චිත්තන්ති-S; කම්මජතෙජොධාතු චාති-B.
3. කාලගමනං-B, S. 4. ඣාපයන්තෙන-B; ඣාපයන්තො-S. 5. න බහිද්ධා-A.

සංවට්ටෙන්තස්ස ඉන්ද්‍රියානි කිලමන්ති, උපහතානි මක්ඛිතානි විය හොන්ති, වාතාදීහි උද්ධත-රජෙන[1] වාතුම්මහාපථෙ ඨපිත-ආදාසො විය. යථා පන ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා මඤ්ජූසාදීසු ඨපිතො ආදාසො අන්තොයෙව විරොචති, එවං නිරොධසමාපන්නස්ස භික්ඛුනො අන්තොනිරොධෙ පඤ්ච පසාද අතිවිය විරොචන්ති. තෙන වුත්තං **ඉන්ද්‍රියානි විප්පසන්නානීති**.

කති පනාවුසො පච්චයාති ඉධ කිං පුච්ඡති? නිරොධස්ස අනන්තරපච්චයං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං පුච්ඡිස්සාමීති පුච්ඡති. විස්සජ්ජනෙ පනස්ස **සුඛස්ස ච පහානාති** චත්තාරො අපගමනපච්චයා කථිතා.

අනිමිත්තායාති ඉධ කිං පුච්ඡති? නිරොධතො වුට්ඨානක-ඵලසමාපත්තිං පුච්ඡිස්සාමීති පුච්ඡති. අවසෙස-සමාපත්තිවුට්ඨානං හි භවඞ්ගෙන හොති; නිරොධා වුට්ඨානං පන විපස්සනාතිස්සඤ්ඤය ඵලසමාපත්තියා. තමෙවෙසා පුච්ඡති. **සබ්බනිමිත්තානන්ති** රූපාදීනං සබ්බාරම්මණානං. **අනිමිත්තාය ච ධාතුයා මනසිකාරොති** සබ්බනිමිත්තාපගතාය නිබ්බානධාතුයා මනසිකාරො. ඵලසමාපත්තිසහජාතං මනසිකාරං සන්ධාය. ඉති හෙට්ඨා නිරොධපාදකං පඨමජ්ඣානං ගහිතං, නිරොධස්ස අනන්තරපච්චයං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං ගහිතං, ඉධ නිරොධතො වුට්ඨානක-ඵලසමාපත්ති ගහිතාති. ඉමස්මිං ඨානෙ නිරොධකථා කථෙතබ්බා හොති; සා, "ද්වීහි බලෙහි සමන්නාගතත්තා තයො ච[2] සඞ්ඛාරානං පටිප්පස්සද්ධියා සොළසහි ඤාණචරියාහි නවහි සමාධිචරියාහි වසීභාවතා[3] පඤ්ඤා නිරොධසමාපත්තියා ඤාණ"න්ති එවං පටිසම්භිදාමග්ගෙ ආගතා. විසුද්ධිමග්ගෙ පනස්සා සබ්බාකාරෙන විනිච්ඡයකථා කථිතා.

ඉදානි වලඤ්ජන[4]සමාපත්තිං පුච්ඡන්තො, **කති පනාවුසො පච්චයාති** ආදිමාහ. නිරොධතො හි වුට්ඨානක-ඵලසමාපත්ති[5]ඨිති නාම න හොති; එකං ද්වෙ චිත්තවාරමෙව පවත්තිත්වා භවඞ්ගං ඔතරති. අයං හි භික්ඛු සත්ත දිවසෙ අරූපපවත්තං නිරොධෙත්වා නිසින්නො නිරොධා වුට්ඨානක-ඵලසමාපත්තියං න චිරං තිට්ඨති. වලඤ්ජන[4] සමාපත්තියං පන අද්ධානපරිච්ඡෙදොව පමාණං. තස්මා සා ඨිති නාම හොති. තෙනාහ: **අනිමිත්තාය චෙතොවිමුත්තියා ඨිතියාති**. තස්සා චිරට්ඨිතත්ථං කති පච්චයාති අත්ථො. විස්සජ්ජනෙ පනස්සා **පුබ්බෙව[6] අභිසඞ්ඛාරොති** අද්ධානපරිච්ඡෙදො. **වුට්ඨානායාති** ඉධ භවඞ්ග-වුට්ඨානං පුච්ඡති. විස්සජ්ජනෙපිස්සා **සබ්බනිමිත්තානඤ්ච මනසිකාරොති** රූපාදිනිමිත්තවසෙන භවඞ්ගසහජාතමනසිකාරො වුත්තො.

යා චායං ආවුසොති ඉධ කිං පුච්ඡති? ඉධ අඤ්ඤං අභිනවං නාම නත්ථි; හෙට්ඨා කථිතධම්මෙයෙව එකතො සමොධානෙත්වා පුච්ඡාමීති

---

1. උට්ඨිතෙන රජෙන-B. S. 2. තිණ්ණඤ්ච-L. S. 3. වසී භාවතා-L. S.
4. වළඤ්ජන-L. 5. වුට්ඨානකසමාපත්ති-L. 6. පුබ්බෙ ච-B. E.

පුච්ඡති. කත්ථ පනෙතෙ කථිතා? නීලම්පි සඤ්ජානාති. පීතකම්පි, ලොහිතකම්පි, ඔදාතම්පි සඤ්ජානාතීති එතස්මිං හි ඨානෙ අප්පමාණා චෙතොවිමුත්ති කථිතා. නත්ථි කිඤ්චීති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං [illegible] එත්ථ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං. පඤ්ඤාචක්ඛුනා පජානාතීති එත්ථ සුඤ්ඤතා. කති පනාවුසො පච්චයා අනිමිත්තාය චෙතොවිමුත්තියා[1] වුට්ඨානායාති එත්ථ අනිමිත්තා. එවං ගෙවට්ඨා කථිතාව ඉමස්මිං ඨානෙ එකතො සමොධානෙත්වා පුච්ඡති. තං පන පටික්ඛිපිත්වා, එතා තස්මිං තස්මිං ඨානෙ[2] නිද්දිට්ඨාති වත්වා[3] අඤ්ඤෙ චත්තාරො ධම්මා එකනාමිකා අත්ථි, එකො ධම්මො චතුනාමිකො අත්ථි, එවං පාකටං කත්වා කථෙතුං ඉධ පුච්ඡතීති අට්ඨකථාය සන්නිට්ඨානං කතං.

තස්සා විසජ්ජනෙ අයං වුච්චතාවුසො අප්පමාණා චෙතොවිමුත්තීති අයං ඵරණ-අප්පමාණතාය අප්පමාණා නාම. අයං හි අප්පමාණෙ වා සත්තෙ ඵරති, එකස්මිම්පි වා සත්තෙ අසෙසෙත්වා ඵරති. අයං වුච්චතාවුසො ආකිඤ්චඤ්ඤන්ති ආරම්මණකිඤ්චනස්ස අභාවතො ආකිඤ්චඤ්ඤං. අත්තෙන වාති අත්තභාව-පොස-පුග්ගලාදිසඞ්ඛාතෙන අත්තනා සුඤ්ඤං. අත්තනියෙන වාති චීවරාදිපරික්ඛාරසඞ්ඛාතෙන අත්තනියෙන සුඤ්ඤං. අනිමිත්තාති රාගනිමිත්තාදීනං අභාවෙන අනිමිත්තා. අරහත්තඵලසමාපත්තිං සන්ධායාහ. නානත්ථා චෙව නානාබ්‍යඤ්ජනාති බ්‍යඤ්ජනම්පි නෙසං නානා, අත්ථොපි. තත්ථ බ්‍යඤ්ජනස්ස නානතා පාකටාව. අත්ථො පන, අප්පමාණා චෙතොවිමුත්ති භුම්මන්තරතො මහග්ගතා හොති රූපාවචරා; ආරම්මණතො සත්තපණ්ණත්ති-ආරම්මණා. ආකිඤ්චඤ්ඤං භුම්මන්තරතො මහග්ගතා අරූපාවචරා; ආරම්මණතො නවත්තබ්බාරම්මණා. සුඤ්ඤතා භුම්මන්තරතො කාමාවචරා; ආරම්මණතො සඞ්ඛාරාරම්මණා. විපස්සනා හි එත්ථ සුඤ්ඤතාති අධිප්පෙතා. අනිමිත්තා භුම්මන්තරතො ලොකුත්තරා; ආරම්මණතො නිබ්බානාරම්මණා.

රාගො ඛො ආවුසො පමාණකරණොති ආදීසු යථා පබ්බතපාදෙ පූතිපණ්ණරස-උදකං නාම හොති කාළවණ්ණං; ඔලොකෙන්තානං ව්‍යාමසතගම්භීරං විය ඛායති. යට්ඨිං වා රජ්ජුං වා ගහෙත්වා මිනන්තස්ස පිට්ඨිපාදොත්ථරණමත්තම්පි න හොති. එවමෙව යාව රාගාදයො නුප්පජ්ජන්ති, තාව පුග්ගලං සඤ්ජානිතුං න සක්කා හොති; සොතාපන්නො විය, සකදාගාමී විය, අනාගාමී විය ච ඛායති. යදා පනස්ස රාගාදයො උප්පජ්ජන්ති, තදා රත්තො, දුට්ඨො, මූළ්හොති පඤ්ඤායති. ඉති තෙ එත්තකො අයන්ති පුග්ගලස්ස පමාණං දස්සෙන්තාව උප්පජ්ජන්තීති පමාණකරණා නාම වුත්තා.

යාවතා ඛො ආවුසො අප්පමාණා චෙතොවිමුත්තියොති යත්තිකා අප්පමාණා චෙතොවිමුත්තියො. කිත්තිකා පන තා? චත්තාරො

1. චෙතොවිමුත්තියා ඨිතියා-B, S. 2. තස්මිං ච ඨානෙ-S,
3. නිද්දිට්ඨාති එත්ථ-L; නිද්දිට්ඨාවාති වත්වා-B. S.

බ්‍රහ්මවිහාරා, චත්තාරො මග්ගා, චත්තාරි ඵලානීති ද්වාදස. තත්ථ බ්‍රහ්මවිහාරා ඵරණ-අප්පමාණතාය අප්පමාණා; සෙසා[1] පමාණකාරකානං[2] කිලෙසානං අභාවෙන[3] නිබ්බානම්පි අප්පමාණමෙව; චෙතොවිමුත්ති පන න හොති, තස්මා න ගහිතං. අකුප්පාති අරහත්තඵලචෙතොවිමුත්ති. සා හි තාසං සබ්බජෙට්ඨිකා, තස්මා අග්ගමක්ඛායතීති වුත්තා.

රාගො ඛො ආවුසො කිඤ්චනොති රාගො උප්පජ්ජිත්වා පුග්ගලං කිඤ්චති, මද්දති, පලිබුජ්ඣති,[4] තස්මා කිඤ්චනොති වුත්තො. මනුස්සා කිර ගොණෙහි ඛලං මද්දාපෙන්තා, කිඤ්චාහි කපිල කිඤ්චාහි[5] කාළකාති වදන්ති. එවං මද්දනට්ඨො කිඤ්චනට්ඨොති වෙදිතබ්බො. දොසමොහෙසුපි එසෙව නයො. ආකිඤ්චඤ්ඤා චෙතොවිමුත්තියො නාම නව ධම්මා: ආකිඤ්චඤ්ඤායතනඤ්ච මග්ගඵලානි ච. තත්ථ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං, කිඤ්චනං ආරම්මණං අස්ස නත්ථීති ආකිඤ්චඤ්ඤං. මග්ගඵලානි කිඤ්චනානං මද්දනපලිබුජ්ඣන[6] කිලෙසානං නත්ථිතාය ආකිඤ්චඤ්ඤානි. නිබ්බානම්පි ආකිඤ්චඤ්ඤං; චෙතොවිමුත්ති පන න හොති, තස්මා න ගහිතං.

රාගො ඛො ආවුසො නිමිත්තකරණොති ආදීසු යථා නාම ද්වින්නං කුලානං සදිසා ද්වෙ වච්ඡකා හොන්ති. යාව තෙසං ලක්ඛණං න කතං හොති, තාව අයං අසුකකුලස්ස වච්ඡකො, අයං අසුකකුලස්සාති න සක්කා හොති ජානිතුං. යදා පන තෙසං සත්තිසූලාදීසු අඤ්ඤතරං ලක්ඛණං කතං හොති, තදා සක්කා හොති ජානිතුං. එවමෙව යාව පුග්ගලස්ස රාගො නුප්පජ්ජති, තාව න සක්කා හොති ජානිතුං, අරියො වා පුථුජ්ජනො වාති. රාගො පනස්ස උප්පජ්ජමානොව, සරාගො නාම අයං පුග්ගලොති සඤ්ජානනනිමිත්තං කරොන්තො විය උප්පජ්ජති, තස්මා නිමිත්තකරණොති වුත්තො: දොසමොහෙසුපි එසෙව නයො.

අනිමිත්තා චෙතොවිමුත්තියො නාම තෙරස ධම්මා: විපස්සනා, චත්තාරො ආරුප්පා, චත්තාරො මග්ගා, චත්තාරි ඵලානීති. තත්ථ විපස්සනා නිච්චනිමිත්තං සුඛනිමිත්තං අත්තනිමිත්තං උග්ඝාටෙතීති අනිමිත්තා නාම. චත්තාරො ආරුප්පා රූපනිමිත්තස්ස අභාවා අනිමිත්තා නාම. මග්ගඵලානි නිමිත්තකාරකානං[7] කිලෙසානං අභාවෙන අනිමිත්තානි. නිබ්බානම්පි අනිමිත්තමෙව. තං පන චෙතොවිමුත්ති න හොති, තස්මා න ගහිතං. අථ කස්මා සුඤ්ඤතා චෙතොවිමුත්ති න ගහිතාති? සා, සුඤ්ඤා රාගෙනාති ආදිවචනතො සබ්බත්ථ අනුපවිට්ඨාව, තස්මා විසුං න ගහිතා.

---

1. සෙසා පමාණා-L. 2. පමාණකාරණ-S. 3. අභාවෙන අප්පමාණා-B.
4. පලිබුද්ධති-L. B. S. 5. කිංසුචති කපිල කිංසුචති-B. S.
6. පලිබුද්ධන-L. B. S. 7. නිමිත්තකරණානං-B. S.

එකට්ඨාති ආරම්මණවසෙන එකට්ඨා. අප්පමාණං, ආකිඤ්චඤ්ඤං, සුඤ්ඤතං, අනිමිත්තන්ති හි සබ්බානෙතානි නිබ්බානස්සෙව නාමානි. ඉති ඉමිනා පරියායෙන එකට්ඨා. අඤ්ඤස්මිං පන ඨානෙ අප්පමාණා හොන්ති,[1] අඤ්ඤස්මිං ආකිඤ්චඤ්ඤා, අඤ්ඤස්මිං සුඤ්ඤතා, අඤ්ඤස්මිං අනිමිත්තාති ඉමිනා පරියායෙන නානාබ්‍යඤ්ජනා. ඉති ථෙරො යථානුසන්ධිනාව දෙසනං නිට්ඨාපෙසීති.

මහාවෙදල්ලසුත්තං නිට්ඨිතං.

---

1. 5. 4.

එවමෙම සුතන්ති චූළ[2]වෙදල්ලං. තත්ථ **විසාඛො උපාසකොති** විසාඛොති එවංනාමකො උපාසකො. **යෙන ධම්මදින්නාති** යෙන ධම්මදින්නා නාම භික්ඛුනී තෙනුපසංකමි.

කො පනායං විසාඛො? කා ධම්මදින්නා? කස්මා උපසංකමීති? විසාඛො නාම ධම්මදින්නාය ගිහිකාලෙ ඝරසාමිකො. සො යදා භගවා සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිත්වා පවත්තවරධම්මචක්කො යසාදයො කුලපුත්තෙ විනෙන්තො උරුවෙලං පත්වා තත්ථ ජටිලසහස්සං විනෙත්වා පුරාණජටිලෙහි ඛීණාසවභික්ඛූහි සද්ධිං රාජගහං ගන්ත්වා බුද්ධදස්සනත්ථං ද්වාදසනහුතාය පරිසාය සද්ධිං ආගතස්ස බිම්බිසාරස්ස මහාරාජස්ස ධම්මං දෙසෙසි, තදා රඤ්ඤා සද්ධිං ආගතෙසු ද්වාදසනහුතෙසු එකං නහුතං උපාසකත්තං පටිවෙදෙසි; එකාදසනහුතානි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු සද්ධිං රඤ්ඤා බිම්බිසාරෙන. අයං උපාසකො තෙසං අඤ්ඤතරො; තෙහි සද්ධිං පඨමදස්සනෙයෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය පුන එකදිවසං ධම්මං සුත්වා සකදාගාමිඵලං පත්වා තතො අපරභාගෙපි එකදිවසං ධම්මං සුත්වා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨිතො.

සො අනාගාමී හුත්වා ගෙහං ආගච්ඡන්තො යථා අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තො සිතං කුරුමානො හසමානො ආගච්ඡති, එවං අනාගන්ත්වා සන්තින්ද්‍රියො සන්තමානසො හුත්වා ආගමාසි. ධම්මදින්නා සීහපඤ්ජරං උග්ඝාටෙත්වා වීථිං ඔලොකයමානා තස්ස ආගමනාකාරං දිස්වා, කිං නු ඛො එතන්ති චින්තෙත්වා තස්ස පච්චුග්ගමනං කුරුමානා සොපානසීසෙ ඨත්වා ඔලම්බනත්ථං හත්ථං[3] පසාරෙසි. උපාසකො අත්තනො හත්ථං සමිඤ්ජෙසි. සා පාතරාසභොජනකාලෙ ජානිස්සාමීති චින්තෙසි. උපාසකො පුබ්බෙ තාය සද්ධිං එකතො භුඤ්ජති. තං දිවසං පන තං අනපලොකෙත්වා යොගාවචරභික්ඛු විය එකකොව භුඤ්ජි. සා සයනකාලෙ ජානිස්සාමීති චින්තෙසි. උපාසකො තං දිවසං සිරිගබ්භං න පාවිසි; අඤ්ඤං ගබ්භං පටිජග්ගාපෙත්වා කප්පියමඤ්චකං පඤ්ඤපාපෙත්වා[4] නිපජ්ජි. උපාසිකා, කිං නු ඛ්වස්ස බහිද්ධා පත්ථනා අත්ථි, උදාහු කෙනචිදෙව පරිභෙදකෙන

1. අප්පමාණාති හොති; අප්පමාණාති හොන්ති-L. 2. චූල-L. S.
3. ඔලම්බකහත්ථං-S; ඔලම්බකත්ථං හත්ථං-L. 4. පඤ්ඤපෙත්වා-A. P2 B.

ගිමෙන්තා, උදාහු මය්හෙව කොචි දොසො අත්ථීති බලවදොමනස්සා හුත්වා එකද්වෙ[1] දිවසෙ වසිතකාලෙ සක්කා ඤාතුන්ති තස්ස උපට්ඨානං ගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. උපාසකො, කිං ධම්මදින්නෙ අකාලෙ ආගතාසීති පුච්ඡි. ආම අය්‍යපුත්ත ආගතම්හි, න ත්වං යථා පොරාණො[2], කිං නු තෙ බහිද්ධා පත්ථනා අත්ථීති? නත්ථි ධම්මදින්නෙති. අඤ්ඤො කොචි පරිභෙදකො අත්ථීති? අයම්පි නත්ථීති. එවං සන්තෙ මය්හෙව කොචි දොසො භවිස්සතීති? තුය්හම්පි දොසො නත්ථීති. අථ කස්මා මයා සද්ධිං යථාපකතියා අල්ලාපසල්ලාපමත්තම්පි න කරොථාති?

සො චින්තෙසි: අයං ලොකුත්තරධම්මො නාම ගරු භාරියො, නප්පකාසෙතබ්බො, සචෙ ඛො පනාහං න කථෙස්සාමි, අයං හදයං ඵාලෙත්වා එත්ථෙව කාලං කරෙය්‍යාති තස්සා අනුග්ගහත්ථාය කථෙසි: ධම්මදින්නෙ අහං සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා ලොකුත්තරධම්මං නාම අධිගතො. තං අධිගතස්ස එවරූපා ලොකියකිරියා න වට්ටති. යදි ත්වං ඉච්ඡසි, තව චත්තාලීස කොටියො, මම චත්තාලීස කොටියොති අසීතිකොටිධනං අත්ථි, එත්ථ ඉස්සරා හුත්වා මම මාතිට්ඨානෙ වා භගිනිට්ඨානෙ වා ඨත්වා වස. තයා දින්නෙන භත්තපිණ්ඩමත්තෙන අහං යාපෙස්සාමි. අථෙවං න කරෙසි, ඉමෙ භොගෙ ගහෙත්වා කුලගෙහං ගච්ඡ. අථාපි තෙ බහිද්ධා පත්ථනා අත්ථි, අහං තං භගිනිට්ඨානෙ වා ධීතුට්ඨානෙ වා ඨපෙත්වා පොසෙස්සාමීති.

සා චින්තෙසි: පකතිපුරිසො එවං වත්තා නාම නත්ථි. අද්ධා එතෙන ලොකුත්තරධම්මො පටිවිද්ධො. සො පන ධම්මො කිං[3] පුරිසෙහෙව පටිවිජ්ඣිතබ්බො, උදාහු මාතුගාමොපි පටිවිජ්ඣිතුං සක්කොතීති විසාඛං එතදවොච: කිං නු ඛො එසො ධම්මො පුරිසෙහෙව ලභිතබ්බො, මාතුගාමෙනපි සක්කා ලද්ධුන්ති? කිං වදෙසි ධම්මදින්නෙ, යෙ පටිපන්නකා, තෙ එතස්ස දායාදා; යස්ස යස්ස උපනිස්සයො අත්ථි, සො සො එතං පටිලභතීති. එවං සන්තෙ මය්හං පබ්බජ්ජං අනුජානාථාති. සාධු භද්දෙ, අහම්පි එතස්මිංයෙව මග්ගෙ යොජෙතුකාමො, මතං පන තෙ අජානමානො න කථෙමීති. තාවදෙව බිම්බිසාරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි.

රාජා, කිං ගහපති අකාලෙ ආගතොසීති පුච්ඡි. ධම්මදින්නා මහාරාජ පබ්බජිස්සාමීති වදතීති. කිං පනස්සා ලද්ධුං වට්ටතීති? අඤ්ඤං කිඤ්චි නත්ථි, සොවණ්ණසිවිකං දෙව[4] ලද්ධුං වට්ටති, නගරඤ්ච පටිජග්ගාපෙතුන්ති. රාජා සොවණ්ණසිවිකං දත්වා නගරං පටිජග්ගාපෙසි.

විසාඛො ධම්මදින්නං ගන්ධොදකෙන න්හාපෙත්වා සබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කාරාපෙත්වා සොවණ්ණසිවිකාය නිසීදාපෙත්වා ඤාතිගණෙන පරිවාරාපෙත්වා[5] ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජයමානො නගරවාසනං කරොන්තො විය

1. එකං ද්වෙ-B, S. 2. පුරාණො-B, S. 3. කිංසු-Ti.
4 සිවිකමෙව-A; සිවිකඤ්චෙව-PS. 5. ඤාතිගණෙන පරිවාරෙත්වා-B, S.

භික්ඛුනී-උපස්සයං[1] ගහෙත්වා, අය්‍යෙ ධම්මදින්නං පබ්බාජෙථාති ආහ. භික්ඛුනියො, එකං වා ද්වෙ වා දොසෙ සහිතුං වට්ටති ගහපතීති ආහංසු. න අය්‍යෙ[2] කොචි දොසො, සද්ධාය පබ්බජතීති. අථෙකා බ්‍යත්තා ථෙරී තචපඤ්චක-කම්මට්ඨානං ආචික්ඛිත්වා කෙසෙ ඔහාරෙත්වා පබ්බාජෙසි. විසාඛො, අභිරමය්‍යෙ ස්වාක්ඛාතො ධම්මොති වන්දිත්වා පක්කාමි.

තස්සා පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය ලාභසක්කාරො උප්පජ්ජි. තෙන පලිබුද්ධා සමණධම්මං කාතුං ඔකාසං න ලභති. අථාචරිය-උපජ්ඣාය ථෙරියො ගහෙත්වා ජනපදං ගන්ත්වා අට්ඨතිංසාය ආරම්මණෙසු චිත්තරුචිකං කම්මට්ඨානං කථාපෙත්වා සමණධම්මං කාතුං ආරද්ධා; අභිනීහාරසම්පන්නත්තා පන නාතිචිරං කිලමිත්ථ.

ඉතො පට්ඨාය හි සතසහස්සකප්පමත්ථකෙ පදුමුත්තරො නාම සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. තදා **එසා** එකස්මිං කුලෙ දාසී හුත්වා අත්තනො කෙසෙ වික්කිණිත්වා සුජාතත්ථෙරස්ස නාම අග්ගසාවකස්ස දානං දත්වා පත්ථනං අකාසි. සා තාය පත්ථනාභිනීහාර-සම්පත්තියා නාතිචිරං කිලමිත්ථ;[3] කතිපාහෙනෙව අරහත්තං පත්වා චින්තෙසි: අහං යෙන-ත්ථෙන සාසනෙ පබ්බජිතා, සො මත්ථකං පත්තො, කිං මෙ ජනපදවාසෙන? මය්හං ඤාතකාපි පුඤ්ඤානි කරිස්සන්ති, භික්ඛුනීසංඝොපි පච්චයෙහි න කිලමිස්සති, රාජගහං ගච්ඡාමීති භික්ඛුනීසඞ්ඝං ගහෙත්වා රාජගහමෙව අගමාසි. විසාඛො, ධම්මදින්නා කිර ආගතාති සුත්වා, පබ්බජිත්වා න චිරස්සෙව ජනපදං ගතා, ගන්ත්වාපි න චිරස්සෙව පච්චාගතා, කිං නු ඛො භවිස්සති, ගන්ත්වා ජානිස්සාමීති දුතියගමනෙන භික්ඛුනී-උපස්සයං[1] අගමාසි. තෙන වුත්තං: **අථ ඛො විසාඛො උපාසකො යෙන ධම්මදින්නා භික්ඛුනී තෙනුපසඞ්කමීති.**

එතදවොචාති එතං **සක්කායොති** ආදිවචනං අවොච. කස්මා අවොචාති? එවං කිරස්ස අහොසි: අය්‍යෙ අභිරමසි, නාභිරමසීති එවං පුච්ඡනං නාම න පණ්ඩිතකිච්චං; පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ උපනෙත්වා පඤ්හං පුච්ඡිස්සාමි; පඤ්හබ්‍යාකරණෙනෙවස්සා අභිරතිං වා අනභිරතිං වා ජානිස්සාමීති. තස්මා අවොච.

තං සුත්වා ධම්මදින්නා, ආවුසො විසාඛ අහං අචිරපබ්බජිතා, සක්කායං වා පරකායං වා කුතො ජානිස්සාමීති වා, අඤ්ඤා ථෙරියො උපසංකමිත්වා පුච්ඡාහී වා අවත්වා උපනික්ඛිත්තං පරිවජ්ජමානා[4] විය, එකපාසකගණ්ඨිං මොචෙන්තී විය, ගහනට්ඨානෙ හත්ථිමග්ගං නීහරමානා විය, ඛග්ගමුඛෙන සමුග්ගං විවරමානා විය පටිසම්භිදාවිසයෙ ඨත්වා පඤ්හං විස්සජ්ජමානා, **පඤ්ච ඛො ඉමෙ ආවුසො විසාඛ උපාදානක්ඛන්ධාති** ආදිමාහ. තත්ථ **පඤ්චාති** ගණනපරිච්ඡෙදො. **උපාදානක්ඛන්ධාති** උපාදානානං පච්චයභූතා **ඛන්ධාති** එවමාදිනා

1. භික්ඛුනුපස්සයං-S. 2. තත්ථය්‍යෙ-B, S. 3. නාතිබහුං කිලමිත්වා-B. S.
4. සංපරිවජ්ජමානා-S. E.

නයෙනෙත්ථ උපාදානක්ඛන්ධකථා විත්ථාරෙත්වා කථෙතබ්බා සියා, සා පනෙසා විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතා එවාති තත්ථ විත්ථාරිතනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. සක්කායසමුදයාදීසුපි යං වත්තබ්බං තං හෙට්ඨා තත්ථ තත්ථ වුත්තමෙව.

ඉමං[1] පන චතුසච්චබ්‍යාකරණං සුත්වා විසාඛො ථෙරියා අභිරතභාවං අඤ්ඤාසි. යො හි බුද්ධසාසනෙ උක්කණ්ඨිතො හොති අනභිරතො, සො එවං පුච්ඡිත-පුච්ඡිතපඤ්හං සණ්ඩාසෙන එකෙකපලිතං[2] ගණ්හන්තො විය, සිනෙරුපාදතො වාලුකං උද්ධරන්තො විය විසජ්ජෙතුං න සක්කොති.

යස්මා පන ඉමානි චත්තාරි සච්චානි ලොකෙ චන්දසූරියා[3] විය බුද්ධසාසනෙ පාකටානි, පරිසමජ්ඣගතො හි භගවාපි මහාථෙරාපි සච්චානෙව පකාසෙන්ති; භික්ඛුසඞ්ඝොපි පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය කුලපුත්තෙ, චත්තාරි නාම කිං, චත්තාරි අරියසච්චානීති පඤ්හං උග්ගණ්හාපෙති; අයඤ්ච ධම්මදින්නා උපාසක-කුලස්ස ධීතා[4] පණ්ඩිතා බ්‍යත්තා, නයං ගහෙත්වා සුත්තෙනාපි කථෙතුං සමත්ථා; තස්මා න සක්කා එත්තිස්සා එත්තාවතා සච්චානං පටිවිද්ධභාවො ඤාතුං, සච්චවිනිබ්භොගපඤ්හබ්‍යාකරණෙන පන සක්කා ඤාතුන්ති චින්තෙත්වා හෙට්ඨා කථිතානි ද්වෙ සච්චානි පටිනිවත්තෙත්වා[5] ගුළ්හං කත්වා ගණ්ඨිපඤ්හං පුච්ඡිස්සාමීති පුච්ඡන්තො තංයෙව නු ඛො අය්‍යෙති ආදිමාහ.

තස්ස විස්සජ්ජනෙ, න ඛො ආවුසො විසාඛ තංයෙව උපාදානන්ති උපාදානස්ස සංඛාරක්ඛන්ධෙකදෙසභාවතො න තංයෙව උපාදානං තෙ පඤ්චක්ඛන්ධා; නාපි අඤ්ඤත්‍ර පඤ්චහි උපාදානක්ඛන්ධෙහි උපාදානං. යදි හි තංයෙව සියා, රූපාදිසභාවම්පි උපාදානං සියා. යදි අඤ්ඤත්‍ර සියා, පරසමයෙ චිත්තවිප්පයුත්තො අනුසයො විය, පණ්ණත්ති විය, නිබ්බානං විය ච ඛන්ධවිනිමුත්තං වා සියා, ඡට්ඨො වා ඛන්ධො පඤ්ඤපෙතබ්බො භවෙය්‍ය. තස්මා එවං බ්‍යාකාසි.

තස්සා බ්‍යාකරණං සුත්වා ආගතපටිවෙධා අයන්ති විසාඛො නිට්ඨමගමාසි. න හි සක්කා අඛීණාසවෙන අසංසප්පන්තෙන[6] අවිත්ථායන්තෙන දීපසහස්සං ජාලාපෙන්තෙන විය එවරූපො ගුළ්හො පටිච්ඡන්නො තිලක්ඛණාහතො ගම්භීරො පඤ්හො විස්සජ්ජෙතුන්ති.[7] නිට්ඨං ගන්ත්වා පන, අයං ධම්මදින්නා සාසනෙ ලද්ධපතිට්ඨා අධිගතපටිසම්භිදා වෙසාරජ්ජප්පත්තා භවවිද්ධංසිතා මහාඛීණාසවා, සමත්ථා මය්හං පුච්ඡිත-පුච්ඡිතපඤ්හං කථෙතුං, ඉදානි පන[8] ඔවට්ටිකසාරං[9] පඤ්හං පුච්ඡිස්සාමීති[10] තං පුච්ඡන්තො, කථං පනය්‍යෙති ආදිමාහ.

1. ඉදං-S. E.
2. එකපලිතං-L.
3. චන්දිමසූරියා-S. E.
4. උපාසකොසලෙල ධීතා-B. S.
5. හෙට්ඨා කථිතනිද්දෙසෙ සච්චානි පටිවත්තෙත්වා-L.
6. අසංපස්සන්තෙන-S; අසම්බන්ධෙන-B.
7. විසජ්ජෙතුං-S.
8. ඉදානි-A. P2; ඉදානි තං-S. E.
9. ඔවට්ටිකසාරං පන-S.
10. පඤ්හං-L.

තස්ස විස්සජ්ජනෙ, අස්සුතවාති ආදි මූලපරියායෙ විත්ථාරිතමෙව. **රූපං අත්තතො සමනුපස්සතීති** "ඉධෙකච්චො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, යං රූපං සො අහං, යො අහං තං රූපන්ති රූපඤ්ච අත්තඤ්ච අද්වයං සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි නාම තෙලපදීපස්ස ඣායතො යා අච්චි සො වණ්ණො, යො වණ්ණො සා අච්චීති අච්චිඤ්ච වණ්ණඤ්ච අද්වයං සමනුපස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො රූපං අත්තතො-පෙ-අද්වයං සමනුපස්සතී"ති එවං රූපං අත්තාති දිට්ඨිපස්සනාය පස්සති. **රූපවන්තං වා අත්තානන්ති** අරූපං අත්තාති ගහෙත්වා ඡායාවන්තං රුක්ඛං විය රූපවන්තං අත්තානං සමනුපස්සති. **අත්තනි වා රූපන්ති** අරූපමෙව අත්තාති ගහෙත්වා පුප්ඵස්මිං ගන්ධං විය[1] අත්තනි රූපං සමනුපස්සති. **රූපස්මිං වා අත්තානන්ති** අරූපමෙව අත්තාති ගහෙත්වා කරණ්ඩාය මණිං විය[2] අත්තානං රූපස්මිං සමනුපස්සති. **වෙදනං අත්තතොති** ආදීසුපි එසෙව නයො.

තත්ථ, රූපං අත්තතො සමනුපස්සතීති සුද්ධරූපමෙව අත්තාති කථිතං. රූපවන්තං වා අත්තානං, අත්තනි වා රූපං, රූපස්මිං වා අත්තානං, වෙදනං අත්තතො, සඤ්ඤං, සඞ්ඛාරෙ, විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සතීති ඉමෙසු සත්තසු ඨානෙසු අරූපං අත්තාති කථිතං. වෙදනාවන්තං වා අත්තානං, අත්තනි වා වෙදනං, වෙදනාය වා අත්තානන්ති එවං චතූසු ඛන්ධෙසු තිණ්ණං තිණ්ණං වසෙන ද්වාදසසු ඨානෙසු රූපාරූපමිස්සකො අත්තා කථිතො.

තත්ථ, රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, වෙදනං, සඤ්ඤං, සඞ්ඛාරෙ, විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සතීති පඤ්චසු ඨානෙසු උච්ඡෙදදිට්ඨි කථිතා; අවසෙසෙසු සස්සතදිට්ඨීති එවමෙත්ථ පන්නරස භවදිට්ඨියො, පඤ්ච විභවදිට්ඨියො හොන්ති.

න රූපං අත්තතොති[3] එත්ථ, රූපං අත්තාති න සමනුපස්සති; අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති සමනුපස්සති. **න රූපවන්තං අත්තානං -පෙ- න විඤ්ඤාණස්මිං අත්තානන්ති** ඉමෙ පඤ්චක්ඛන්ධෙ කෙනචි පරියායෙන අත්තතො න සමනුපස්සතීති සබ්බාකාරෙන පන අනිච්චා දුක්ඛං අනත්තාති සමනුපස්සති.

එත්තාවතා ථෙරියා, එවං ඛො ආවුසො විසාඛ සක්කායදිට්ඨි හොතීති එවං පුරිමපඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තියා, එත්තකෙන ගමනං හොති, ආගමනං හොති, ගමනාගමනං හොති, වට්ටං වත්තතීති[4] වට්ටං මත්ථකං පාපෙත්වා දස්සිතං. එවං ඛො ආවුසො විසාඛ සක්කායදිට්ඨි න හොතීති පච්ඡිමපඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තියා, එත්තකෙන ගමනං න හොති, ආගමනං න හොති, ගමනාගමනං න හොති, වට්ටං න වත්තතීති[5] විවට්ටං මත්ථකං පාපෙත්වා දස්සිතං.

1. විය තස්මිං-B. 2. විය තං-B. S. 3. අත්තාති-L. E.
4. වට්ටන්තීති-L. 5. සච්චවට්ටං නාම න වට්ටතීති-L. B.

කතමො පනාය්‍යෙ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගොති අයං පඤ්හො ථෙරියා පටිපුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජෙතබ්බො භවෙය්‍ය: උපාසක තයා තෙභූමකො මග්ගො පුච්ඡිතො, ඉධ කස්මා මග්ගමෙව පුච්ඡසීති. සා පන අත්තනො බ්‍යත්තතාය පණ්ඩිච්චෙන තස්ස අධිප්පායං සල්ලක්ඛෙසි: ඉමිනා උපාසකෙන හෙට්ඨා පටිපත්තිවසෙන මග්ගො පුච්ඡිතො භවිස්සති, ඉධ පන තං සංඛතාසංඛත-ලොකියලොකුත්තර-සඞ්ගහිතාසඞ්ගහිතවසෙන පුච්ඡිතුකාමො භවිස්සතීති තස්මා අපටිපුච්ඡිත්වාව යං යං පුච්ඡි, තං තං විස්සජ්ජෙසි. තත්ථ **සඞ්ඛතොති** චෙතිතො, කප්පිතො, පකප්පිතො, ආයූහිතො, නිබ්බත්තිතො, සමාපජ්ජන්තෙන සමාපජ්ජිතබ්බොති.

තීහි ච ඛො ආවුසො විසාඛ ඛන්ධෙහි අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සඞ්ගහිතොති එත්ථ යස්මා මග්ගො සප්පදෙසො තයො ඛන්ධා නිප්පදෙසා, තස්මා අයං සප්පදෙසත්තා නගරං විය රජ්ජෙන, නිප්පදෙසෙහි තීහි ඛන්ධෙහි සඞ්ගහිතො. තත්ථ සම්මාවාචාදයො තයො සීලමෙව. තස්මා තෙ සජාතිතො සීලක්ඛන්ධෙන[1] සඞ්ගහිතා. කිඤ්චාපි හි පාළියං **සීලක්ඛන්ධෙති** භුම්මෙන විය නිද්දෙසො කතො, අත්ථො පන කරණවසෙන වෙදිතබ්බො.

සම්මාවායාමාදීසු පන තීසු සමාධි අත්තනො ධම්මතාය ආරම්මණෙ එකග්ගභාවෙන අප්පෙතුං න සක්කොති, විරියෙ පන පග්ගහකිච්චං සාධෙන්තෙ, සතියා ච අපිලාපනකිච්චං සාධෙන්තියා ලද්ධූපකාරො හුත්වා සක්කොති.

තත්‍රායං උපමා: යථාහි, නක්ඛත්තං කීළිස්සාමාති උය්‍යානං පවිට්ඨෙසු තීසු සහායෙසු එකො සුපුප්ඵිතං චම්පකරුක්ඛං දිස්වා හත්ථං උක්ඛිපිත්වාපි ගහෙතුං න සක්කුණෙය්‍ය. අථස්ස දුතියො ඔනමිත්වා පිට්ඨිං දදෙය්‍ය. සො තස්ස පිට්ඨියං ඨත්වාපි කම්පමානො ගහෙතුං න සක්කුණෙය්‍ය. අථස්ස ඉතරො අංසකූටං උපනාමෙය්‍ය. සො එකස්ස පිට්ඨියං ඨත්වා එකස්ස අංසකූටං ඔලුබ්භ යථාරුචිං පුප්ඵානි ඔචිනිත්වා පිළන්ධිත්වා නක්ඛත්තං කීළෙය්‍ය. එවං සම්පදමිදං දට්ඨබ්බං.

එකතො උය්‍යානං පවිට්ඨා තයො සහායකා විය හි එකතො ජාතා සම්මාවායාමාදයො තයො ධම්මා. සුපුප්ඵිතචම්පකො විය ආරම්මණං. හත්ථං උක්ඛිපිත්වාපි ගහෙතුං අසක්කොන්තො විය අත්තනො ධම්මතාය ආරම්මණෙ එකග්ගභාවෙන අප්පෙතුං අසක්කොන්තො සමාධි. පිට්ඨිං දත්වා ඔනතසහායො විය වායාමො, අංසකූටං දත්වා ඨිතසහායො විය සති. යථා තෙසු එකස්ස පිට්ඨියං ඨත්වා එකස්ස අංසකූටං ඔලුබ්භ ඉතරො යථාරුචිං පුප්ඵං ගහෙතුං සක්කොති, එවමෙව විරියෙ පග්ගහකිච්චං,[2] සතියා ච අපිලාපනකිච්චං සාධෙන්තියා ලද්ධූපකාරො සමාධි සක්කොති අරම්මණෙ එකග්ගභාවෙන අප්පෙතුං. තස්මා සමාධි යෙවෙත්ථ සජාතිතො සමාධික්ඛන්ධෙන සඞ්ගහිතො; වායාමසතියො පන කිරියතො සඞ්ගහිතා හොන්ති.

1. සීලක්ඛන්ධෙ-L. 2. විරියෙන පග්ගහකිච්චං සාධෙන්තෙන-B.

සම්මාදිට්ඨිසංකප්පෙසුපි පඤ්ඤා අත්තනො ධම්මතාය අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති ආරම්මණං නිච්ඡෙතුං න සක්කොති; විතක්කෙ පන ආකොටෙත්වා ආකොටෙත්වා දෙන්තෙ සක්කොති. කථං? යථා හි හෙරඤ්ඤිකො කහාපණං හත්ථෙ ඨපෙත්වා සබ්බභාගෙ[1] ඔලොකෙතුකාමො සමානොපි න චක්ඛුබලෙනෙව[2] පරිවත්තෙතුං සක්කොති; අඞ්ගුලිපබ්බෙහි පන පරිවත්තෙත්වා ඉතො චිතො ච ඔලොකෙතුං සක්කොති. එවමෙව න පඤ්ඤා අත්තනො ධම්මතාය අනිච්චාදිවසෙන ආරම්මණං නිච්ඡෙතුං සක්කොති; අභිනිරොපනලක්ඛණෙන පන[3] ආහනන-පරියාහනනරසෙන විතක්කෙන ආකොටෙන්තෙන විය පරිවත්තෙන්තෙන විය ච ආදායාදාය දින්නමෙව නිච්ඡෙතුං සක්කොති. තස්මා ඉධාපි සම්මාදිට්ඨියෙව සජාතිතො පඤ්ඤාක්ඛන්ධෙන සඞ්ගහිතා; සම්මාසංකප්පො පන කිරියතො සඞ්ගහිතො හොති.

ඉති ඉමෙහි තීහි ඛන්ධෙහි මග්ගො සඞ්ගහං ගච්ඡති. තෙන වුත්තං: **තීහි ච ඛො ආවුසො විසාඛ ඛන්ධෙහි අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සඞ්ගහිතොති.**

ඉදානි එකචිත්තක්ඛණිකං මග්ගසමාධිං අනිමිත්තං[4] සපරික්ඛාරං පුච්ඡන්තො, **කතමො පනාය්‍යෙති** ආදිමාහ. තස්ස විස්සජ්ජනෙ, **චත්තාරො සතිපට්ඨානා** මග්ගක්ඛණෙ චතුකිච්චසාධනවසෙන උප්පන්නා සති සමාධිස්ස පච්චයට්ඨෙන නිමිත්තා[5]. **චත්තාරො සම්මප්පධානා** චතුකිච්චසාධනවසෙනෙව උප්පන්නං විරියං. තං පරිවාරට්ඨෙන **පරික්ඛාරො** හොති. **තෙසංයෙව ධම්මානන්ති** තෙසං මග්ගසම්පයුත්තධම්මානං. **ආසෙවනාති** ආදීසු එකචිත්තක්ඛණිකාව ආසෙවනාදයො වුත්තා.

විතණ්ඩවාදී පන, එකචිත්තක්ඛණිකො නාම මග්ගො නත්ථි, "එවං භාවෙය්‍ය, සත්තවස්සානී"ති හි වචනතො සත්තපි[6] වස්සානි මග්ගභාවනා හොති; කිලෙසා පන ලහුං ඣිජ්ජන්තා සත්තහි ඤාණෙහි ඣිජ්ජන්තීති වදති. සො, සුත්තං ආහරාති වත්තබ්බො. අද්ධා අඤ්ඤං අපස්සන්තො, යා තෙසංයෙව ධම්මානං ආසෙවනා භාවනා බහුලීකම්මන්ති ඉදමෙව ආහරිත්වා, අඤ්ඤෙන චිත්තෙන ආසෙවති, අඤ්ඤෙන භාවෙති, අඤ්ඤෙන බහුලීකරොතීති වක්ඛති. තතො වත්තබ්බො: කිං පනිදං සුත්තං නෙය්‍යත්ථං, නීතත්ථන්ති? තතො වක්ඛති: නීතත්ථං; යථා සුත්තං තථෙව අත්ථොති.

තස්ස ඉදං උත්තරං: එවං සන්තෙ එකචිත්තං ආසෙවමානං උප්පන්නං, අපරම්පි ආසෙවමානං, අපරම්පි ආසෙවමානන්ති එවං දිවසම්පි ආසෙවනාව භවිස්සති, කුතො භාවනා, කුතො බහුලීකම්මං? එකං වා භාවයමානං උප්පන්නං, අපරම්පි භාවයමානං, අපරම්පි

1. සබ්බභාගෙසු-TI, B, S. 2. චක්ඛුතලෙනෙව-T1, B, S.
3. ලක්ඛණෙන-L. 4. සනිමිත්තං-B, S.
5. සම්මාසති සා සම්මාසමාධිස්ස පච්චයට්ඨෙන නිමිත්තං-B, S. 6. සත්ත-A, P2.S

භාවසමානන්ති එවං දිවසං භාවනාව භවිස්සති, කුතො ආසෙවනා, කුතො බහුලීකම්මං? එකං වා බහුලීකරොන්තං උප්පන්නං, අපරම්පි බහුලීකරොන්තං, අපරම්පි බහුලීකරොන්තන්ති එවං දිවසම්පි බහුලීකම්මමෙව භවිස්සති, කුතො ආසෙවනා, කුතො භාවනාති?

අථ වා එවං වදෙය්‍ය: එකෙන චිත්තෙන ආසෙවති, ද්වීහි භාවෙති, තීහි බහුලීකරොති; ද්වීහි වා ආසෙවති, තීහි භාවෙති, එකෙන බහුලීකරොති; තීහි වා ආසෙවති, එකෙන භාවෙති, ද්වීහි බහුලීකරොතීති. සො වත්තබ්බො: මා සුත්තං මෙ ලද්ධන්ති යං වා තං වා අවච. පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තෙන නාම ආචරියසන්තිකෙ වසිත්වා බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිත්වා අත්ථරසං විදිත්වා වත්තබ්බං හොති. එකචිත්තක්ඛණිකාව[1] අස්ස ආසෙවනා, එකචිත්තක්ඛණිකා[1] භාවනා, එකචිත්තක්ඛණිකං බහුලීකම්මං. ඛයගාමී ලොකුත්තරමග්ගො බහුචිත්තක්ඛණිකො නාම නත්ථි, එකචිත්තක්ඛණිකො යෙවාති සඤ්ඤාපෙතබ්බො. සචෙ සඤ්ජානාති, සඤ්ජානාතු. නො චෙ සඤ්ජානාති, ගච්ඡ, පාතොව විහාරං පවිසිත්වා යාගුං පිවාහීති උය්‍යොජෙතබ්බො.

කති පනාය්‍යෙ සඞ්ඛාරාති ඉධ කිං පුච්ඡති? යෙ සඞ්ඛාරෙ නිරොධෙත්වා නිරොධං සමාපජ්ජන්ති, තෙ පුච්ඡිස්සාමීති පුච්ඡති. තෙනෙවස්ස අධිප්පායං ඤත්වා ථෙරී, පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදීසු අනෙකෙසු සඞ්ඛාරෙසු විජ්ජමානෙසුපි, කායසඞ්ඛාරාදයොව ආචික්ඛන්තී, තයො මෙ ආවුසොති ආදිමාහ. තත්ථ කායපටිබද්ධත්තා කායෙන සඞ්ඛරීයති[2] නිබ්බත්තීයතීති **කායසඞ්ඛාරො**. වචීපටිබද්ධත්තා වාචාය සඞ්ඛරීයති නිබ්බත්තීයතීති **වචීසඞ්ඛාරො**. චිත්තපටිබද්ධත්තා චිත්තෙන සඞ්ඛරීයති[2] නිබ්බත්තීයතීති **චිත්තසඞ්ඛාරො**.

කතමො පනාය්‍යෙති ඉධ කිං පුච්ඡති? ඉමෙ සඞ්ඛාරා අඤ්ඤමඤ්ඤමිස්සා ආලුළිතා[3] අවිභූතා දුද්දීපනා. තථා හි, කායද්වාරෙ ආදාන-ගහණ-මුඤ්චන-චොපනානි පාපෙත්වා උප්පන්නා අට්ඨ කාමාවචරකුසලචෙතනා ද්වාදස අකුසලචෙතනාති එවං කුසලාකුසලා වීසතිචෙතනාපි අස්සාසපස්සාසාපි කායසඞ්ඛාරොත්වෙව වුච්චන්ති. වචීද්වාරෙ හනුසඤ්චොපනං වචීභෙදං පාපෙත්වා උප්පන්නා වුත්තප්පකාරාව වීසති චෙතනාපි විතක්කවිචාරාපි වචීසඞ්ඛාරොත්වෙව වුච්චන්ති. කායවචීද්වාරෙසු[4] චොපනං අප්පත්වා රහො නිසින්නස්ස චින්තයතො උප්පන්නා කුසලාකුසලා එකූනතිංසචෙතනාපි සඤ්ඤා වෙදනා චාති ඉමෙ ද්වෙ ධම්මාපි චිත්තසඞ්ඛාරොත්වෙව වුච්චන්ති. එවං ඉමෙ සඞ්ඛාරා අඤ්ඤමඤ්ඤමිස්සා ආලුළිතා අවිභූතා දුද්දීපනා. තෙ පාකටෙ විභූතෙ කත්වා කථාපෙස්සාමීති පුච්ඡති.

කස්මා පනාය්‍යෙති ඉධ කායසඞ්ඛාරාදිනාමස්ස පදත්ථං පුච්ඡති. තස්ස විස්සජ්ජනෙ **කායපටිබද්ධාති** කායනිස්සිතා; කායෙ සති හොන්ති, අසති න හොන්ති. **චිත්තපටිබද්ධාති** චිත්තනිස්සිතා; චිත්තෙ සති හොන්ති, අසති න හොන්ති.

1. එකචිත්තක්ඛණිකා ච-B, S. 2. සංඛරීයති කරීයති-B.
3. ආලුලිතා-S, E. 4. එවං ඉමෙ සංඛාරා අඤ්ඤමඤ්ඤං. කායවචීද්වාරෙසු-L.

ඉදානි, කින්නු ඛො එසා සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං වලඤ්ජෙති, න වලඤ්ජෙති, චිණ්ණවසී වා තත්ථ නො චිණ්ණවසීති ජානනත්ථං පුච්ඡන්තො, **කථං පනය්‍යෙ සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධසමාපත්ති හොතීති** ආදිමාහ.[1] තස්ස විස්සජ්ජනෙ **සමාපජ්ජිස්සන්ති වා සමාපජ්ජාමීති වා** පදද්වයෙන නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිකාලො කථිතො; **සමාපන්නොති** පදෙන අන්තොනිරොධො. තත්ථ පුරිමෙහි ද්වීහි පදෙහි සචිත්තකකාලො කථිතො; පච්ඡිමෙන අචිත්තකකාලො. **පුබ්බෙව තථා චිත්තං භාවිතං හොතීති** නිරොධසමාපත්තිතො පුබ්බෙ අද්ධානපරිච්ඡෙදකාලෙයෙව, **එත්තකං** කාලං අචිත්තකො භවිස්සාමීති අද්ධානපරිච්ඡෙදචිත්තං භාවිතං හොති **යං තං තථත්තාය උපනෙතීති** යං එවං භාවිතං චිත්තං තං පුග්ගලං තථත්තාය අචිත්තකභාවාය උපනෙති.

පඨමං නිරුජ්ඣති වචීසඞ්ඛාරොති සෙසසඞ්ඛාරෙහි පඨමං දුතියජ්ඣානෙයෙව නිරුජ්ඣති. **තතො කායසඞ්ඛාරොති** තතො පරං කායසඞ්ඛාරො චතුත්ථජ්ඣානෙ නිරුජ්ඣති. **තතො චිත්තසඞ්ඛාරොති** තතො පරං චිත්තසඞ්ඛාරො අන්තොනිරොධෙ නිරුජ්ඣති. **වුට්ඨහිස්සන්ති වා වුට්ඨහාමීති වා** පදද්වයෙන අන්තොනිරොධකාලො කථිතො; **වුට්ඨිතොති** පදෙන ඵලසමාපත්තිකාලො තත්ථ පුරිමෙහි ද්වීහි පදෙහි අචිත්තකකාලො කථිතො; පච්ඡිමෙන සචිත්තකකාලො **පුබ්බෙව තථා චිත්තං භාවිතං හොතීති** නිරොධසමාපත්තිතො පුබ්බෙ අද්ධානපරිච්ඡෙදකාලෙයෙව **එත්තකං** කාලං **අචිත්තකො** හුත්වා තතො පරං සචිත්තකො **භවිස්සාමීති** අද්ධානපරිච්ඡෙදචිත්තං භාවිතං හොති. **යං තං තථත්තාය උපනෙතීති** යං එවං භාවිතං චිත්තං තං පුග්ගලං තථත්තාය සචිත්තකභාවාය උපනෙති. **ඉති** හෙට්ඨා නිරොධසමාපජ්ජනකාලො ගහිතො, ඉධ නිරොධතො උට්ඨානකාලො.

ඉදානි නිරොධකථං කථෙතුං වාරොති නිරොධකථා කථෙතබ්බා සියා, සා පනෙසා, "**ද්වීහි** බලෙහි සමන්නාගතත්තා තයො ච[2] සඞ්ඛාරානං **පටිප්පස්සද්ධියා** සොළසහි ඤාණචරියාහි නවහි සමාධිචරියාහි වසීභාවතාපඤ්ඤා නිරොධසමාපත්තියං **ඤාණ**"න්ති මාතිකං ඨපෙත්වා සබ්බාකාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ කථිතා. තස්මා තත්ථ කථිතනයෙනෙව ගහෙතබ්බා.

කො පනායං නිරොධො නාම? චතුන්නං ඛන්ධානං පටිසඞ්ඛා අප්පවත්ති. අථ කිමත්ථමෙතං[3] සමාපජ්ජන්තීති චෙ? සඞ්ඛාරානං පවත්තෙ උක්කණ්ඨිතා සත්තාහං අචිත්තකා හුත්වා සුඛං විහරිස්සාම, දිට්ඨධම්මනිබ්බානං නාමෙතං යදිදං නිරොධොති එතදත්ථං සමාපජ්ජන්ති.

පඨමං උප්පජ්ජති චිත්තසඞ්ඛාරොති නිරොධා වුට්ඨහන්තස්ස හි ඵලසමාපත්තිචිත්තං පඨමං උප්පජ්ජති. තංසම්පයුත්තං සඤ්ඤඤ්ච

1. හොතීති ආහ-L, 2. තිණ්ණං සඞ්-L,S. 3, මෙතං-L,

වෙදනාසඤ්ඤා සන්ධාය පඨමං උප්පජ්ජති චිත්තසඞ්ඛාරොති ආහ. **තතො කායසඞ්ඛාරොති** තතො පරං භවඞ්ගසමයෙ කායසඞ්ඛාරො උප්පජ්ජති. කිං පන ඵලසමාපත්ති අස්සාසපස්සාසෙ න සමුට්ඨාපෙතීති? සමුට්ඨාපෙති.[1] ඉමස්ස පන චතුත්ථජ්ඣානිකා ඵලසමාපත්ති; සා න සමුට්ඨාපෙති. කිං වා[2] ඵලසමාපත්ති පඨමජ්ඣානිකා වා හොතු, දුතිය-තතිය-චතුත්ථජ්ඣානිකා වා, සන්තාය සමාපත්තියා වුට්ඨිතස්ස භික්ඛුනො අස්සාසපස්සාසා අබ්බොහාරිකා හොන්ති. තෙසං අබ්බොහාරිකභාවො සඤ්ජීවත්ථෙරවත්ථුනා වෙදිතබ්බො.

සඤ්ජීවත්ථෙරස්ස හි සමාපත්තිතො වුට්ඨාය කිංසුකපුප්ඵසදිසෙ වීතච්චිකඞ්ගාරෙ[3] මද්දමානස්ස ගච්ඡතො චීවරෙ අංසුමත්තම්පි න ඣායි; උසුමාකාරමත්තම්පි නාහොසි. සමාපත්තිබලං[4] නාමෙතන්ති වදන්ති. එවමෙව සන්තාය සමාපත්තියා වුට්ඨිතස්ස භික්ඛුනො අස්සාසපස්සාසා අබ්බොහාරිකා හොන්ති[5]. භවඞ්ගසමයෙනෙවෙතං කථිතන්ති වෙදිතබ්බං.

තතො වචීසඞ්ඛාරොති[6] තතො පරං කිරියමයපවත්ත-වලඤ්ජනකාලෙ වචීසඞ්ඛාරො උප්පජ්ජති[7]. කිං භවඞ්ගං විතක්කවිචාරෙ න සමුට්ඨාපෙතීති? සමුට්ඨාපෙති. තංසමුට්ඨානා පන විතක්කවිචාරා වාචං අභිසඞ්ඛාතුං න සක්කොන්තීති කිරියමයපවත්ත-වලඤ්ජනකාලෙනෙ-වෙතං[8] කථිතං.

සුඤ්ඤතො ඵස්සොති ආදයො සගුණෙනාපි ආරම්මණෙනාපි කථෙතබ්බා. සගුණෙන තාව සුඤ්ඤතා නාම ඵලසමාපත්ති, තාය සහජාතං ඵස්සං සන්ධාය සුඤ්ඤතො ඵස්සොති වුත්තං. අනිමිත්තප්පණි-හිතෙසුපි එසෙව නයො. ආරම්මණෙන පන නිබ්බානං රාගාදීහි සුඤ්ඤත්තා සුඤ්ඤතං නාම, රාගනිමිත්තාදීනං අභාවා අනිමිත්තං, රාගදොසමොහප්පණිධීනං අභාවා අප්පණිහිතං. සුඤ්ඤතං නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා උප්පන්නඵලසමාපත්තියං ඵස්සො සුඤ්ඤතො නාම. අනිමිත්තප්පණිහිතෙසුපි එසෙව නයො.

අපරා ආගමනීයකථා නාම හොති: සුඤ්ඤතා, අනිමිත්තා, අප්පණිහිතාති හි විපස්සනාපි වුච්චති. තත්ථ යො භික්ඛු සඞ්ඛාරෙ අනිච්චතො පරිග්ගහෙත්වා අනිච්චතො දිස්වා අනිච්චතො වුට්ඨාති, තස්ස වුට්ඨානගාමිනී විපස්සනා අනිමිත්තා නාම හොති. යො දුක්ඛතො පරිග්ගහෙත්වා දුක්ඛතො දිස්වා දුක්ඛතො වුට්ඨාති, තස්ස අප්පණිහිතා නාම. යො අනත්තතො පරිග්ගහෙත්වා අනත්තතො දිස්වා අනත්තතො වුට්ඨාති, තස්ස සුඤ්ඤතා නාම. තත්ථ අනිමිත්තවිපස්සනාය මග්ගො

1. සමුට්ඨාපෙතීති?-L. E. 2. වා එතෙන-B, S.
3. වීතච්චිතඞ්ගාරෙ-S; වීතච්චිකඞ්ගාරෙ-E. 4. සමාපත්තිඵලං-B, S.
5. හොන්තීති-B, S. 6. වචීසඞ්ඛාරොති-L.
7. වචීසඞ්ඛාරා උප්පජ්ජන්ති-L, S. 8. කාලෙනෙව තං-B, E.

අනිමිත්තො නාම. අනිමිත්තමග්ගස්ස ඵලං අනිමිත්තං නාම. අනිමිත්තා ඵලසමාපත්තියා[1] සහජාතෙ ඵස්සෙ ඵුසන්තෙ, අනිමිත්තො ඵස්සො ඵුසතීති වුච්චති. අප්පණිහිත-සුඤ්ඤතෙසුපි එසෙව නයො.

ආගමනීයෙ කථිතෙ පන[2] සුඤ්ඤතො වා ඵස්සො, අනිමිත්තො වා ඵස්සො, අප්පණිහිතො වා ඵස්සොති විකප්පො[3] ආපජ්ජෙය්‍ය. තස්මා සගුණෙන චෙව ආරම්මණෙන ච කථෙතබ්බං. එවං හි නයො ඵස්සා ඵුසන්තීති සමෙති.

විවෙකනින්නන්ති ආදිසු නිබ්බානං විවෙකො නාම, තස්මිං විවෙකෙ නින්නං ඔනතන්ති විවෙකනින්නං. විවෙකෙ පොණං, අඤ්ඤතො ආගන්ත්වා යෙන විවෙකො තෙන වඞ්කං විය හුත්වා ඨිතන්ති **විවෙකපොණං**. යෙන විවෙකො තෙන පතමානං විය ඨිතන්ති **විවෙකපබ්භාරං**.

ඉදානි යා වෙදනා නිරොධෙත්වා නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජති, තා පුච්ඡිස්සාමීති පුච්ඡන්තො, **කති පනය්‍යෙ වෙදනාති** ආහ. **කායිකං වාති** ආදිසු පඤ්චද්වාරිකං සුඛං කායිකං නාම; මනොද්වාරිකං චෙතසිකං නාමාති වෙදිතබ්බං. තත්ථ **සුඛන්ති** සභාවනිද්දෙසො. **සාතන්ති** තස්සෙව මධුරභාවදීපකං වෙවචනං. **වෙදයිතන්ති** වෙදයිතභාවදීපකං සබ්බවෙදනානං සාධාරණවචනං. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො.

සුඛා වෙදනා ඨිතිසුඛා විපරිණාමදුක්ඛාති ආදිසු සුඛාය වෙදනාය අත්ථිභාවො සුඛං, නත්ථිභාවො දුක්ඛං. දුක්ඛාය වෙදනාය අත්ථිභාවො දුක්ඛං, නත්ථිභාවො සුඛං. අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය ජානනභාවො සුඛං, අජානනභාවො දුක්ඛන්ති අත්ථො.

කිං අනුසයො අනුසෙතීති කතමො අනුසයො අනුසෙති. අප්පහීනට්ඨෙන සයිතො විය හොතීති අනුසයපුච්ඡං[4] පුච්ඡති. **න ඛො ආවුසො විසාඛ සබ්බාය සුඛාය වෙදනාය රාගානුසයො[5] අනුසෙතීති[6]** න සබ්බාය සුඛාය වෙදනාය රාගානුසයො අනුසෙති. න සබ්බාය සුඛාය වෙදනාය සො අප්පහීනො, න සබ්බං සුඛං වෙදනං ආරබ්භ උප්පජ්ජතීති අත්ථො. එස නයො සබ්බත්ථ.

කිං පහාතබ්බන්ති අයං පහානපුච්ඡා නාම. **රාගං තෙන පජහතීති** එත්ථ එකෙන[7] ව්‍යාකරණෙන ද්වෙ පුච්ඡා විස්සජ්ජෙති. ඉධ භික්ඛු රාගානුසයං වික්ඛම්භෙත්වා පඨමජ්ඣානං සමාපජ්ජති; ඣාන වික්ඛම්භිතං රාගානුසයං තථාවික්ඛම්භිතමෙව කත්වා[8] විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අනාගාමිමග්ගෙන සමුග්ඝාතෙති. සො අනාගාමිමග්ගෙන පහීනොපි තථා වික්ඛම්භිතත්තාව[9] පඨමජ්ඣානෙ නානුසෙති නාම. තෙනාහ: **න තත්ථ රාගානුසයො අනුසෙතීති.**

---

1. සමාපත්ති-B, S. 2. ආගමනීයෙන කථිතෙන-S. 3. විකප්පං-S.
4. අනුසයං-S. 5. කාමරාගානුසයො-S, E. 6. විසාඛ අනුසෙතීති-
7. එතෙනෙව-S; එකෙනෙව-E. 8 වික්ඛම්භෙත්වා-A, M2, P2.
9. වික්ඛම්භිතත්තා ච-A, M2, P2; වික්ඛම්භිතත්තා-S, E.

තදායතනන්ති තං ආයතනං. පරමස්සාසභාවෙන පතිට්ඨාභූතං අරහත්තන්ති අත්ථො. **ඉති අනුත්තරෙසූති** එවං අනුත්තරා විමොක්ඛාති ලද්ධනාමෙ අරහත්තෙ[1] පත්ථනං ඨපෙන්තස්ස. **උප්පජ්ජති පිහපච්චයා දොමනස්සන්ති** පත්ථනාය ඨපනමූලකං දොමනස්සං උප්පජ්ජති. තං පනෙතං න පත්ථනාය ඨපනමූලකං උප්පජ්ජති; පත්ථෙත්වා අලභන්තස්ස පන අලාභමූලකං උප්පජ්ජමානං, උප්පජ්ජති පිහපච්චයාති වුත්තං.

තත්ථ කිඤ්චාපි දොමනස්සං නාම එකන්තෙන අකුසලං, ඉදං[2] පන සෙවිතබ්බං දොමනස්සං වට්ටතීති වදන්ති. යොගිනො හි තෙමාසිකං, ඡම්මාසිකං, නවමාසිකං වා පටිපදං ගණ්හන්ති. තෙසු යො තං තං පටිපදං ගහෙත්වා අන්තොකාලපරිච්ඡෙදෙයෙව අරහත්තං පාපුණිස්සාමීති ඝටෙන්තො වායමන්තො න සක්කොති යථාපරිච්ඡින්නෙන කාලෙන[3] පාපුණිතුං, තස්ස බලවදොමනස්සං උප්පජ්ජති; ආළින්දකවාසි-මහාඵුස්සදෙවත්ථෙරස්ස විය අස්සුධාරා පවත්තන්ති. ථෙරො කිර එකූනවීසති වස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙසි. තස්ස, ඉමස්මිං වාරෙ අරහත්තං ගණ්හිස්සාමි, ඉමස්මිං වාරෙ විසුද්ධිපවාරණං පවාරෙස්සාමීති මානසං බන්ධිත්වා සමණධම්මං කරොන්තස්සෙව එකූනවීසති වස්සානි අතික්කන්තානි. පවාරණාදිවසෙ ආගතස්ස[4] ථෙරස්ස අස්සුපාතෙන මුත්තදිවසො නාම නාහොසි. වීසතිමෙ පන වස්සෙ අරහත්තං පාපුණි.

පටිඝං තෙන පජහතීති එත්ථ[5] දොමනස්සෙනෙව පටිඝං පජහති. න හි[6] පටිඝෙනෙව පටිඝප්පහානං, දොමනස්සෙන වා[7] දොමනස්සප්පහානං නාම අත්ථි. අයං පන භික්ඛු තෙමාසිකාදිසු අඤ්ඤතරං පටිපදං ගහෙත්වා ඉති පටිසංචික්ඛති: පස්ස භික්ඛු, කිං තුය්හං සීලෙන හීනට්ඨානං අත්ථි, උදාහු වීරියෙන, උදාහු පඤ්ඤාය? නනු තෙ සීලං සුපරිසුද්ධං, වීරියං සුපග්ගහිතං, පඤ්ඤා සූරා හුත්වා වහතීති? සො එවං පටිසංචික්ඛිත්වා, න දානි පුන ඉමස්ස දොමනස්සස්ස උප්පජ්ජිතුං දස්සාමීති වීරියං දළ්හං[8] කත්වා අන්තොතෙමාසෙ[9] වා අන්තොඡම්මාසෙ[9] වා අන්තොනවමාසෙ[9] වා අනාගාමිමග්ගෙන තං සමුග්ඝාතෙති. ඉමිනා පරියායෙන පටිඝෙනෙව පටිඝං, දොමනස්සෙනෙව දොමනස්සං පජහති නාම. **න තත්ථ පටිඝානුසයො අනුසෙතීති** තත්ථ එවරූපෙ දොමනස්සෙ පටිඝානුසයො නානුසෙති. න තං ආරබ්භ උප්පජ්ජති, පහීනො[10] තත්ථ පටිඝානුසයොති අත්ථො.

අවිජ්ජං තෙන පජහතීති ඉධ භික්ඛු අවිජ්ජානුසයං වික්ඛම්භෙත්වා චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජති; ඣානවික්ඛම්භිතං අවිජ්ජානුසයං තථා-වික්ඛම්භිතමෙව කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තමග්ගෙන

1. අරහත්තෙ. පිහං උපට්ඨාපයතොති-B, E. 2. ඉධ-A. M2. P2.
3. පරිච්ඡෙදකාලං-S. 4. ආගතෙ-B S. 5. එත්ථ න-L. S.
6. නාපි-B, S. 7. න දොමනස්සෙන වා-S; න දොමනස්සෙනෙව-L, B.
8. ගාළ්හං-B S. 9 මාසෙන-L. 10. පහීනොව-S. E.

සමුග්ඝාතෙති. සො අරහත්තමග්ගෙන පහීනොපි තථාවික්ඛම්භිතත්තාව[1] චතුත්ථජ්ඣානෙ නානුසෙති නාම. තෙනාහ: න තත්ථ අවිජ්ජානුසයො අනුසෙතීති.

ඉදානි පටිභාගපුච්ඡං පුච්ඡන්තො, සුඛාය පනායස්සාති ආදිමාහ. තස්ස විස්සජ්ජනෙ යස්මා සුඛස්ස දුක්ඛං, දුක්ඛස්ස ච සුඛං පච්චනීකං, තස්මා ද්වීසු වෙදනාසු විසභාගපටිභාගො කථිතො. උපෙක්ඛා පන අන්ධකාරා, අවිභූතා, දුද්දීපනා; අවිජ්ජාපි තාදිසාව.[2] තෙනෙත්ථ සභාගපටිභාගො කථිතො. යත්තකෙසු පන ඨානෙසු අවිජ්ජා තමං කරෙති, තත්තකෙසු විජ්ජා තමං විනොදෙතීති එත්ථ විසභාගපටිභාගො කථිතො. විජ්ජාය ඛො ආවුසොති එත්ථ උභොපෙතෙ ධම්මා අනාසවා ලොකුත්තරාති සභාගපටිභාගොව කථිතො. විමුත්තියා ඛො ආවුසොති එත්ථ අනාසවට්ඨෙන, ලොකුත්තරට්ඨෙන, අව්‍යාකතට්ඨෙන ච සභාගපටිභාගොව කථිතො.

අච්චසරාති එත්ථ පඤ්හං අතික්කමිත්වා ගතොසීති අත්ථො. නාසක්ඛි පඤ්හානං පරියන්තං ගහෙතුන්ති පඤ්හානං පරිච්ඡෙදං පමාණං ගහෙතුං නාසක්ඛි; අප්පටිභාගධම්මස්ස පටිභාගං පුච්ඡි. නිබ්බානං නාමෙතං අප්පටිභාගං, න සක්කා නීලං වා පීතකං වාති කෙනචි ධම්මෙන සද්ධිං පටිභාගං කත්වා දස්සෙතුං. තඤ්ච ත්වං[3] ඉමිනා අධිප්පායෙන පුච්ඡසීති අත්ථො.

එත්තාවතා චායං උපාසකො, යථා නාම සත්තමෙ ඝරෙ[4] සලාකභත්තං ලභිත්වා ගතො භික්ඛු සත්ත ඝරානි අතික්කමිත්වා අට්ඨමස්ස ද්වාරෙ ඨිතො සබ්බානිපි සත්තගෙහානි විරද්ධොව න අඤ්ඤාසි, එවමෙව අප්පටිභාගධම්මස්ස පටිභාගං පුච්ඡන්තො සබ්බාසුපි සත්තසු පටිභාග[5] පුච්ඡාසු විරද්ධොවාහොසීති[6] වෙදිතබ්බො. නිබ්බානොගධන්ති නිබ්බානබ්භන්තරං, නිබ්බානං අනුප්පවිට්ඨං. නිබ්බානපරායනන්ති නිබ්බානං පරං අයනමස්ස, පරා ගති. න තතො පරං ගච්ඡතීති අත්ථො. නිබ්බානං පරියොසානං අවසානං අස්සාති නිබ්බානපරියොසානං.

පණ්ඩිතාති පණ්ඩිච්චෙන සමන්නාගතා, ධාතුකුසලා, ආයතනකුසලා, පටිච්චසමුප්පාදකුසලා, ඨානාට්ඨානකුසලා[7]. මහාපඤ්ඤාති මහන්තෙ අත්ථෙ, මහන්තෙ ධම්මෙ, මහන්තා නිරුත්තියො, මහන්තානි පටිභානානි පරිග්ගණ්හනසමත්ථාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතා. යථා තං ධම්මදින්නායාති යථා ධම්මදින්නාය භික්ඛුනියා ව්‍යාකතං, අහම්පි එවමෙව ව්‍යාකරෙය්‍යන්ති.

---

1. තථාවික්ඛම්භිතත්තා-S. E. 2. තාදිසාවාති-B. S.

3. සචත්වං-A. P2; තමත්වං-M2; තඤ්ච තං-R. 4. වාරෙ-A. M2. P2.

5. සබ්බාසුපි සප්පටිභාග-B. S.

6. විරුද්ධා හොතීති-A. M2. P2; විරද්ධොව හොතීති-L. S; විරුද්ධොව හොතීති-T1.

7 කුසලාති අත්ථො-B. S.

එත්තාවතා ච පන අයං සුත්තන්තො ජිනභාසිතො නාම ජාතො, න සාවකභාසිතො. යථා හි රාජයුත්තෙහි ලිඛිතං පණ්ණං යාව රාජමුද්දිකාය න ලඤ්ඡිතං හොති, න තාව රාජපණ්ණන්ති සඞ්ඛං ගච්ඡති; ලඤ්ඡිතමත්තං පන රාජපණ්ණං නාම හොති; තථා, අහම්පි තං[1] එවමෙව ව්‍යාකරෙය්‍යන්ති ඉමාය ජිනවචනමුද්දාය[2] ලඤ්ඡිතත්තා අයං සුත්තන්තො ආහච්චවචනෙන ජිනභාසිතො නාම ජාතො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

චූලවෙදල්ලසුත්තං චතුත්ථං.

---

1. 5. 5.

එවං මෙ සුතන්ති චූලධම්මසමාදානං. තත්ථ **ධම්මසමාදානානීති** ධම්මගහණානි. **පච්චුප්පන්නසුඛන්ති** පච්චුප්පන්නෙ සුඛං, ආයූහනක්ඛණෙ සුඛං, සුකරං, සුඛෙන සක්කා පූරෙතුං. **ආයතිං දුක්ඛවිපාකන්ති** අනාගතෙ විපාකකාලෙ දුක්ඛවිපාකං. ඉමිනා උපායෙන සබ්බපදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො.

නත්ථි කාමෙසු දොසොති වත්ථුකාමෙසුපි කිලෙසකාමෙසුපි දොසො නත්ථි. **පාතබ්‍යතං ආපජ්ජන්තීති** තෙ වත්ථුකාමෙසු කිලෙසකාමෙහි පාතබ්‍යතං පිවිතබ්බතං යථාරුචිං පරිභුඤ්ජිතබ්බතං ආපජ්ජන්තීති අත්ථො. **මොලිබද්ධාහීති** මොලිං විය කත්වා බද්ධ[3]කෙසාහි තාපසපරිබ්බාජිකාහි. **එවමාහංසූති** එවං වදන්ති. **පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙන්තීති** පහානං සමතික්කමං පඤ්ඤපෙන්ති.

මාලුවාසිපාටිකාති දීඝසණ්ඨානං මාලුවාපක්කං. **ඵලෙය්‍යාති** ආතපෙන සුස්සිත්වා භිජ්ජෙය්‍ය. **සාලමූලෙති** සාලරුක්ඛස්ස සමීපෙ[4]. **සන්තාසං ආපජ්ජෙය්‍යාති** කස්මා ආපජ්ජති? භවනවිනාසභයා. රුක්ඛමූලෙ පතිතමාලුවාබීජතො හි ලතා උප්පජ්ජිත්වා රුක්ඛං අභිරුහති. සා මහාපත්තා චෙව හොති බහුපත්තා ච කොවිලාරපත්තසදිසෙහි පත්තෙහි සමන්නාගතා. අථ තං රුක්ඛං මූලතො පට්ඨාය විනන්ධමානා[5] සබ්බවිටපානි සඤ්ඡාදෙත්වා මහන්තං භාරං ජනෙත්වා තිට්ඨති. සා වාතෙ වා වායන්තෙ, දෙවෙ වා වස්සන්තෙ ඔඝනං ජනෙත්වා තස්ස රුක්ඛස්ස සබ්බසාඛාපසාඛං භඤ්ජති; භූමියං නිපාතෙති. තතො තස්මිං රුක්ඛෙ පතිට්ඨිත[6]විමානං භිජ්ජති, විනස්සති. ඉති සා[7] භවනවිනාසභයා සන්තාසං ආපජ්ජති.

ආරාමදෙවතාති තත්ථ තත්ථ පුප්ඵාරාම-ඵලාරාමෙසු අධිවත්ථා දෙවතා. **වනදෙවතාති** අඤ්ජවනසුභගවනාදීසු වනෙසු අධිවත්ථා දෙවතා. **රුක්ඛදෙවතාති** අභිලක්ඛිතෙසු නලෙරු-පුචිමන්දාදීසු

---

1. තථාපි අහං-B. S. 2. මුද්දිකාය-B. S.
3. මොලිබද්ධාහීති මොලිං කත්වා බද්ධ-B. S. 4. සාලරුක්ඛමූලසමීපෙ-L.
5. විනද්ධමානා-S. E. 6. පතිතෙ-B. S. 7 විනාසෙති සො, L

රුක්ඛෙසු අධිවත්ථා දෙවතා. ඔසධිතිණවනස්සතීසූති හරිටකී-ආමලකී-ආදීසු ඔසධීසු, තාලනාළිකෙරාදීසු තිණෙසු, වනජෙට්ඨකෙසු ච වනස්සතිරුක්ඛෙසු අධිවත්ථා දෙවතා. වනකම්මිකාති වනෙ කසන-දායන[1]-දාරු-ආහරණ-ගොරක්ඛාදීනං[2] කෙනචිදෙව කම්මෙන විචරණමනුස්සා. උද්‍රභෙය්‍යුන්ති[3] ඛාදෙය්‍යුං. විලම්බිනීති වාතෙන පහටපහටට්ඨානෙ කෙළිං කරොන්තී විය විලම්බිනී.[4]

සුඛො ඉමිස්සාති ඉමිස්සා එවරූපාය මාලුවාලතාය සම්ඵස්සොපි සුඛො, දස්සනම්පි සුඛං. අයං මෙ දාරකානං ආපානමණ්ඩලං භවිස්සති, කීළාභූමි භවිස්සති, දුතියං මෙ විමානං පටිලභන්ති ලතාය දස්සනෙපි සම්ඵස්සෙපි සොමනස්සජාතා එවමාහ.

විටපිං[5] කරෙය්‍යාති සාඛානං උපරි ඡත්තාකාරෙන තිට්ඨෙය්‍ය. ඔඝනං ජනෙය්‍යාති හෙට්ඨා ඝනං ජනෙය්‍ය. උපරි ආරූළ්හා සකල රුක්ඛං පලිවෙඨෙත්වා පුන හෙට්ඨා භස්සමානා භූමිං ගණ්හෙය්‍යාති අත්ථො. පදාලෙය්‍යාති එවං ඔඝනං කත්වා පුන තතො පට්ඨාය යාව මූලා ඔතිණ්ණසාඛාති අභිරුය්හමානා සබ්බසාඛා පලිවෙඨෙන්තී මත්ථකං පත්වා තෙනෙව නියාමෙන පුන ඔරොහිත්වා අභිරුහිත්වා ච සකලං රුක්ඛං සංසිබ්බිත්වා සබ්බසාඛා හෙට්ඨා කත්වා සයං උපරි ඨත්වා වාතෙ වා වායන්තෙ දෙවෙ වා වස්සන්තෙ පදාලෙය්‍ය. භින්දෙය්‍යාති අත්ථො; ඛාණුමත්තමෙව තිට්ඨෙය්‍ය.

තත්ථ යං සාඛට්ඨකවිමානං හොති, තං සාඛාසු භිජ්ජමානාසු තත්ථ තත්ථෙව භිජ්ජිත්වා සබ්බසාඛාසු භින්නාසු සබ්බං භිජ්ජති. රුක්ඛට්ඨක විමානං පන යාව රුක්ඛස්ස මූලමත්තම්පි තිට්ඨති, තාව න නස්සති. ඉදං පන විමානං සාඛට්ඨකං, තස්මා සබ්බසාඛාසු භින්නාසු භිජ්ජත් දෙවතා පුත්තකෙ ගහෙත්වා ඛාණුකෙ ඨිතා පරිදෙවිතුං ආරද්ධා.

තිබ්බරාගජාතිකොති බහලරාගසභාවො. රාගජං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදෙතීති තිබ්බරාගජාතිකත්තා දිට්ඨදිට්ඨෙ ආරම්මණෙ නිමිත්තං ගණ්හාති. අථස්ස ආචරියුපජ්ඣායා දණ්ඩකම්මං ආණාපෙන්ති. සො අභිණ්හං දණ්ඩකම්මං කරොන්තො දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසං-වෙදෙති, න ච වීතික්කමං කරොති. තිබ්බදොසජාතිකොපි අප්ප මත්තකෙනෙව කුප්පති. දහරසාමණෙරෙහි සද්ධිං හත්ථපරාමාසාදීනි කරොන්තො ච කාරෙති. සොපි දණ්ඩකම්මපච්චයා දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදෙති. මොහජාතිකො පන ඉධ කතං එත්ථ[6] න සල්ලක්ඛෙති, තානි තානි කිච්චානි විරුජ්ඣති. සොපි දණ්ඩකම්මපච්චයා දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදෙති. න තිබ්බරාගජාතිකොති ආදීනි වුත්ත පටිපක්ඛනයෙන වෙදිතබ්බානි.

---

1. ලායන-B. S. 2. ගොරක්ඛාදීසු-B. S. 3. උට්ඨහෙය්‍යුන්ති-B. S.
4. විලම්බනී-R, T1; විලම්බමානී-B. S. 5. විටපං-B, S; විටභිං [පාළි]
6. ඉධ කතං වා කතතො අකතං වා අකතතො-B. S.

කස්මා පනෙත්ථ කොචි තිබ්බරාගාදිජාතිකො හොති, කොචි න තිබ්බරාගාදිජාතිකො? කම්මනියාමෙන. යස්ස හි කම්මායූහනක්ඛණෙ ලොභො බලවා හොති, අලොභො මන්දො, අදොසාමොහා බලවන්තො, දොසමොහා මන්දා, තස්ස මන්දො අලොභො ලොභං පරියාදාතුං න සක්කොති; අදොසාමොහා පන බලවන්තා දොසමොහෙ පරියාදාතුං සක්කොන්ති. තස්මා සො තෙන කම්මෙන දින්නපටිසන්ධිවසෙන නිබ්බත්තො ලුද්ධො හොති සුඛසීලො, අක්කොධනො පඤ්ඤවා වජිරූපමඤාණො.

යස්ස පන කම්මායූහනක්ඛණෙ ලොභදොසා බලවන්තා හොන්ති, අලොභාදොසා මන්දා, අමොහො බලවා, මොහො මන්දො, සො පුරිමනයෙනෙව ලුද්ධො චෙව හොති දුට්ඨො ච, පඤ්ඤවා පන හොති වජිරූපමඤාණො; දත්තාභයත්ථෙරො විය. යස්ස කම්මායූහනක්ඛණෙ ලොභාදොසමොහා[1] බලවන්තා හොන්ති, ඉතරෙ මන්දා, සො පුරිමනයෙනෙව ලුද්ධො චෙව හොති දන්ධො ච, සීලකො[2] පන හොති අක්කොධනො. තථා යස්ස කම්මායූහනක්ඛණෙ තයොපි ලොභදොසමොහා බලවන්තා හොන්ති, අලොභාදයො මන්දා, සො පුරිමනයෙනෙව ලුද්ධො චෙව හොති දුට්ඨො ච මූළ්හො ච.

යස්ස පන කම්මායූහනක්ඛණෙ අලොභදොසමොහා බලවන්තා හොන්ති, ඉතරෙ මන්දා, සො පුරිමනයෙනෙව අප්පකිලෙසො හොති දිබ්බාරම්මණම්පි දිස්වා නිච්චලො, දුට්ඨො ච පන හොති දන්ධපඤ්ඤො ච. යස්ස කම්මායූහනක්ඛණෙ අලොභාදොසමොහා බලවන්තා හොන්ති, ඉතරෙ මන්දා, සො පුරිමනයෙනෙව අලුද්ධො චෙව හොති සීලකො ච,[3] දන්ධො ච පන හොති. තථා යස්ස කම්මායූහනක්ඛණෙ අලොභදොසාමොහා බලවන්තා හොන්ති, ඉතරෙ මන්දා, සො පුරිමනයෙනෙව අලුද්ධො චෙව හොති පඤ්ඤවා ච, දුට්ඨො පන හොති කොධනො. යස්ස පන කම්මායූහනක්ඛණෙ තයොපි අලොභාදයො බලවන්තා හොන්ති, ලොභාදයො මන්දා, සො මහාසඞ්ඝරක්ඛිතත්ථෙරො විය අලුද්ධො අදුට්ඨො පඤ්ඤවා ච හොති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

චූළධම්මසමාදානසුත්තං පඤ්චමං.

---

1. 5. 6.

එවම්මෙ සුතන්ති මහාධම්මසමාදානං. තත්ථ **එවංකාමාති** එවංඉච්ඡා. **එවංඡන්දාති** එවංඅජ්ඣාසයා. **එවංඅධිප්පායාති** එවංලද්ධිකා. **තත්‍රාති** තස්මිං අනිට්ඨවඩ්ඪනෙ[4] ඉට්ඨපරිහානෙ ච.

---

1. ලොභමොහා-S. 2. සුඛසීලකො-S. 3. සුඛසීලකො අක්කොධනො-S.
4. අනිට්ඨවඩ්ඪනෙ චෙව S, E.

භගවංමූලකාති භගවා මූලං **එතෙසන්ති** භගවංමූලකා. ඉදං වුත්තං හොති: ඉමෙ භන්තෙ අම්හාකං ධම්මා පුබ්බෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධෙන උප්පාදිතා. තස්මිං පරිනිබ්බුතෙ එකං බුද්ධන්තරං අඤ්ඤො **සමණො** වා බ්‍රාහ්මණො වා ඉමෙ **ධම්මෙ** උප්පාදෙතුං සමත්ථො නාම නාහොසි. භගවතා පන නො[1] **ඉමෙ ධම්මා** උප්පාදිතා. භගවන්තං හි නිස්සාය මයං ඉමෙ ධම්මෙ ආජානාම, **පටිවිජ්ඣාමාති** එවං භගවංමූලකා නො භන්තෙ ධම්මාති. **භගවංනෙත්තිකාති** භගවා හි ධම්මානං නෙතා විනෙතා අනුනෙතා,[2] යථාසභාවතො පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං නාමං ගහෙත්වා දස්සෙතාති ධම්මා භගවංනෙත්තිකා නාම හොන්ති. **භගවංපටිසරණාති** චතුභූමක[3]ධම්මා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස ආපාථං ආගච්ඡමානා භගවති පටිසරන්ති නාමාති භගවංපටිසරණා. පටිසරන්තීති ඔසරන්ති, සමොසරන්ති. අපි ච මහාබොධිමණ්ඩෙ නිසින්නස්ස භගවතො පටිවෙධවසෙන ඵස්සො ආගච්ඡති, අහං භගවා කිංනාමොති? ත්වං ඵුසනට්ඨෙන ඵස්සො නාම. වෙදනා, සඤ්ඤා, සඞ්ඛාරා, විඤ්ඤාණං ආගච්ඡති, අහං භගවා කිංනාමන්ති? ත්වං විජානනට්ඨෙන විඤ්ඤාණං නාමාති. එවං චතුභූමක[3]ධම්මානං යථාසභාවතො පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං නාමං ගණ්හන්තො භගවා ධම්මෙ පටිසරතීතිපි භගවංපටිසරණා. **භගවන්තංයෙව පටිභාතූති** භගවතොව එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථො උපට්ඨාතු. තුම්හෙයෙව නො කථෙත්වා දෙථාති අත්ථො.

සෙවිතබ්බාති නිස්සිතබ්බා. **භජිතබ්බාති** උපගන්තබ්බා. **යථා තං අවිද්දසුනොති** යථා අවිද්දසුනො[4] බාලස්ස අන්ධපුථුජ්ජනස්ස. **යථා තං විද්දසුනොති** යථා විද්දසුනො[5] මෙධාවිනො පණ්ඩිතස්ස.

අත්ථි භික්ඛවෙ ධම්මසමාදානානීති, පුරිමසුත්තෙ උපපටිපාටි-ආකාරෙන මාතිකා ඨපිතා. ඉධ පන යථාධම්මරසෙනෙව සත්ථා මාතිකං ඨපෙසි. තත්ථ **ධම්මසමාදානානීති** පාණාතිපාතාදීනං ධම්මානං ගහණං. **අවිජ්ජාගතොති** අවිජ්ජාය සමන්නාගතො **විජ්ජාගතොති** විජ්ජාය සමන්නාගතො පඤ්ඤවා.

සහාපි දුක්ඛෙනාති එත්ථ මිච්ඡාචාරෙ, අභිජ්ඣා, මිච්ඡාදිට්ඨීති ඉමෙ තාව තයො පුබ්බචෙතනාය ච අපරචෙතනාය චාති ද්වින්නං චෙතනානං වසෙන දුක්ඛවෙදනා හොන්ති, සන්නිට්ඨාපකචෙතනා පන සුඛසම්පයුත්තා වා උපෙක්ඛාසම්පයුත්තා වා හොති. සෙසා පාණාතිපාතාදයො සත්ත තිස්සන්නම්පි චෙතනානං වසෙන දුක්ඛවෙදනාව හොන්ති. ඉදං සන්ධාය වුත්තං: **සහාපි දුක්ඛෙන, සහාපි දොමනස්සෙනාති**. දොමනස්සමෙව චෙත්ථ දුක්ඛන්ති වෙදිතබ්බං; පරියෙට්ඨිං වා ආපජ්ජන්තස්ස පුබ්බභාගපරභාගෙසු කායික[6]දුක්ඛම්පි වට්ටතියෙව.

---

1. පන නෙ-L. 2. අනුනෙතාති-L. B. S. 3. චතුභූමිකා-B; චතුභූමිකෙ-S.
4. අවිද්දුනො-B, S, L. 5. විද්දුනො-S. 6. කායිකං-B. S.

සහාපි සුඛෙනාති එත්ථ පාණාතිපාතො, ඵරුසවාචා, බ්‍යාපාදොති ඉමෙ තාව තයො පුබ්බචෙතනාය ච අපරචෙතනාය චාති ද්වින්නං චෙතනානං වසෙන සුඛවෙදනා හොන්ති, සන්නිට්ඨාපකචෙතනා පන දුක්ඛසම්පයුත්තාව හොති. සෙසා සත්ත තිස්සන්නම්පි චෙතනානං වසෙන සුඛවෙදනා හොන්තියෙව. **සහාපි සොමනස්සෙනාති**[1] සොමනස්සමෙව වෙත්ථ සුඛන්ති වෙදිතබ්බං; ඉට්ඨඵොට්ඨබ්බසමඞ්ගිනො වා පුබ්බභාගපරභාගෙසු කායිකසුඛම්පි වට්ටතියෙව.

තතියධම්මසමාදානෙ ඉධෙකච්චො මච්ඡබන්ධො වා හොති, මාගවිකො වා, පාණූපඝාතංයෙව නිස්සාය ජීවිකං කප්පෙති. තස්ස ගරුට්ඨානියො භික්ඛු අකාමකස්සෙව පාණාතිපාතෙ ආදීනවං පාණාතිපාතවිරතියා ච ආනිසංසං කථෙත්වා සික්ඛාපදං දෙති සො ගණ්හන්තොපි දුක්ඛිතො දොමනස්සිතොව හුත්වා ගණ්හාති; අපරභාගෙ තත්පාගං වීතිනාමෙත්වා රක්ඛිතුං අසක්කොන්තොපි දුක්ඛිතොව හොති. තස්ස පුබ්බාපරචෙතනා දුක්ඛසහගතාව හොන්ති, සන්නිට්ඨාපකචෙතනා පන සුඛසහගතා වා උපෙක්ඛාසහගතා වා. එවං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බං. ඉති පුබ්බභාගාපරභාගචෙතනාව සන්ධාය ඉදං වුත්තං: **සහාපි දුක්ඛෙන, සහාපි දොමනස්සෙනාති.** දොමනස්සමෙව වෙත්ථ දුක්ඛන්ති වෙදිතබ්බං.

චතුත්ථධම්මසමාදානෙ දසසුපි පදෙසු තිස්සොපි පුබ්බභාගාපරභාගසන්නිට්ඨාපකචෙතනා සුඛසම්පයුත්තා හොන්තියෙව. තං සන්ධාය ඉදං වුත්තං: **සහාපි සුඛෙන, සහාපි සොමනස්සෙනාති.** සොමනස්සමෙව වෙත්ථ සුඛන්ති වෙදිතබ්බං. **තිත්තකාලාබූති**[2] තිත්තකො අලාබු. **විසෙන සංසට්ඨොති** ගලාගලවිසෙන සංයුත්තො මිස්සිතො ලුලිතො. **නච්ඡාදෙස්සතීති** න රුච්චිස්සති, න තුට්ඨිං කරිස්සති. **නිගච්ඡසීති**[3] ගමිස්සසි. **අප්පටිසඞ්ඛා**[4] **පිවෙය්‍යාති** අපච්චවෙක්ඛිත්වා පිවෙය්‍ය.

ආපානීයකංසොති ආපානීයස්ස මධුරපානකස්ස භරිතකංසො. **වණ්ණසම්පන්නොති** පානකවණ්ණාදීහි සම්පන්නකංසො. පක්ඛිත්තූපචාරෙන පන කංසො[5] එවං වුත්තො. **ඡාදෙස්සතීති** තං හි ගලාගලවිසං යත්ථ යත්ථ පක්ඛිත්තං හොති, තස්ස තස්සෙව රසං දෙති. තෙන වුත්තං: **ඡාදෙස්සතීති.**

පූතිමුත්තන්ති මුත්තමෙව. යථා හි මනුස්සත්තභාවො සුවණ්ණවණ්ණොපි පූතිකායොත්වෙව, තදහු ජාතාපි ච ගළොචිලතා[6] පූතිලතාත්වෙව වුච්චති, එවං තඞ්ඛණං ගහිතං තරුණම්පි මුත්තං පූතිමුත්තමෙව. **නානාභෙසජ්ජෙහීති** හරීතකාමලකාදීහි නානාසම්භෙහි. **සුඛී අස්සාති** සුඛී අරොගො සුවණ්ණවණ්ණො සුඛිතො භවෙය්‍ය.

---

1. හොන්තියෙව-B, S. 2. ලාබුති-S, E. 3. නිගච්ඡස්සසීති-E.
4. අප්පටිසංඛාය-S T1. 5. පානීයකංසො-L; සම්පන්නකංසො-S.
6. තරුණ ච ලතා-S.

දධි ච මධු චාති[1] සුපරිසුද්ධං දධි ච මධුරඤ්ච මධු. **එකජ්ඣං සංසට්ඨන්ති** එකතො කත්වා මිස්සිතං ආලුළිතං. **තස්ස තන්ති** තස්ස තං චතුමධුරභෙසජ්ජං පිවතොපි[2] රුච්චෙය්‍ය ඉදඤ්ච යං[3] භගන්දර සංසට්ඨං[4] ලොහිතං පක්ඛන්දති, න තස්ස භෙසජ්ජං; ආහාරං ඨමෙහත්වා මග්ගං අවලඤ්ජං කරොති. යං පන පිත්තසංසට්ඨං ලොහිතං, තස්සෙතං භෙසජ්ජං, සීතලකිරිය[5] පරියන්තභූතං.

විද්ධෙති උබ්බිද්ධෙ. මෙඝවිගමෙන දූරීභූතෙති අත්ථො. **විගත වලාහකෙති** අපගතමෙඝෙ. **දෙවෙති** ආකාසෙ. **ආකාසගතං තමගතන්ති** ආකාසගතං තමං. **පුථුසමණබ්‍රාහ්මණපරප්පවාදෙති** පුථූනං සමණබ්‍රාහ්මණසඞ්ඛාතානං පරෙසං වාදෙ. **අභිවිහච්චාති** අභිහනිත්වා. **භාසතෙ ච තපතෙ ච විරොචති චාති** සරදකාලෙ මජ්ඣන්හිකසමයෙ ආදිච්චොව ඔභාසං මුඤ්චති, තපති, විජොතතීති.

ඉදං පන සුත්තං දෙවතානං අතිවිය පියං මනාපං. තත්‍රිදං වත්ථු. දක්ඛිණදිසායං කිර භත්තිභොගජනපදෙ පඞ්ගුර[6]විහාරො නාම අත්ථි. තත්ථ[7] භොජනසාලාද්වාරෙ පඞ්ගුර[6]රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා රත්තිභාගෙ එකස්ස දහරස්ස පදභාණවසෙන[8] ඉමං සුත්තං ඔසාරෙන්තස්ස සුත්වා සාධුකාරං අදාසි. දහරො, කො එසොති ආහ. අහං භන්තෙ ඉමස්මිං රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතාති. දෙවතෙ කස්මිං පසන්නාසි, කිං සද්දෙ උදාහු සුත්තෙති? සද්දෙ නාම භන්තෙ යස්ස කස්සචි හොතියෙව, සුත්තෙ පසන්නම්හි; සත්ථාරා ජෙතවනෙ නිසීදිත්වා කථිතදිවසෙ ච අජ්ජ ච එකබ්‍යඤ්ජනෙපි[9] නානත්තං නත්ථීති. අසොසි ත්වං දෙවතෙ සත්ථාරා කථිතදිවසෙති? ආම භන්තෙ. කත්ථ ඨිතා අසොසීති? භන්තෙ ජෙතවනං ගතම්හි; මහෙසක්ඛාසු පන දෙවතාසු ආගච්ඡන්තීසු තත්ථ ඔකාසං අලභිත්වා ඉධෙව ඨත්වා අසොසින්ති. එත්ථ ඨිතාය සක්කා සත්ථු සද්දො සොතුන්ති? ත්වං පන භන්තෙ මය්හං සද්දං සුණාසීති? ආම දෙවතෙති. දක්ඛිණකණ්ණපස්සෙ නිසීදිත්වා කථනකාලො විය භන්තෙ හොතීති. කිං පන දෙවතෙ සත්ථු රූපං පස්සසීති? සත්ථා මං යෙව ඔලොකෙතීති මඤ්ඤමානා යණ්ඨාතුං න සක්කොමි භන්තෙති. විසෙසං පන නිබ්බත්තෙතුං අසක්ඛිත්ථ දෙවතෙති? දෙවතා තත්ථෙව අන්තරධායි. තං දිවසං කිරෙස දෙවපුත්තො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතො. එවමිදං සුත්තං දෙවතානං පියං මනාපං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

මහාධම්මසමාදානසුත්තං ඡට්ඨං

---

1. දධිං ච මධුං චාති-L.
2. පිවතො-B. S.
3. ඉදං ද්වයං-A. M2. P2; ඉධ ද්වයං-P1; ඉධ ච යං-R.
4. ගණ්ඩරසංසට්ඨං-P1. R; භගන්දරසං-L; භගන්දලාසංසට්ඨං-S.
කිරියාය-A. M2. P2, S. E.
6. සඞ්ගර-B; පඞ්කුර-S.
7. තස්ස-B. S.
8. පදභාජනවසෙන-P1, R, T; සරභඤ්ඤවසෙන-E.
9. එකබ්‍යඤ්ජනෙනාපි-P1. R. B. S.

1. 6. 7.

එවමෙව සුත්තන්ති වීමංසකසුත්තං. **තයො වීමංසකාති** තයො වීමංසකා: අත්ථවීමංසකො, සඞ්ඛාරවීමංසකො, සත්ථුවීමංසකොති. තෙසු, "පණ්ඩිතා භාවුසො මනුස්සා වීමංසකා"ති එත්ථ අත්ථවීමංසකො ආගතො. "යතො ඛො ආනන්ද භික්ඛු ධාතුකුසලො ච හොති, ආයතනකුසලො ච හොති, පටිච්චසමුප්පාදකුසලො ච හොති, ඨානාට්ඨානකුසලො ච හොති, එත්තාවතා ඛො ආනන්ද පණ්ඩිතො භික්ඛු වීමංසකොති අලං වචනායා"ති එත්ථ සඞ්ඛාරවීමංසකො ආගතො. ඉමස්මිං පන සුත්තෙ සත්ථුවීමංසකො අධිප්පෙතො. **චෙතොපරියායන්ති** චිත්තපරිච්ඡෙදං.[1] **සමන්නෙසමානොති** එසමානො පරියෙසමානො උපපරික්ඛමානො. **ඉති විඤ්ඤාණායාති** එවං විජානනත්ථාය.

ද්වීසු ධම්මෙසු තථාගතො සමන්නෙසිතබ්බොති ඉධ කල්‍යාණමිත්තූපනිස්සයං දස්සෙති. මහා හි එස කල්‍යාණමිත්තූපනිස්සයො නාම. තස්ස මහන්තභාවො එවං වෙදිතබ්බො: එකස්මිං සමයෙ ආයස්මා ආනන්දො, උපඩ්ඪං අත්තනො ආනුභාවෙන හොති, උපඩ්ඪං කල්‍යාණමිත්තානුභාවෙනාති චින්තෙත්වා අත්තනො ධම්මතාය නිච්ඡෙතුං අසක්කොන්තො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි: "උපඩ්ඪමිදං භන්තෙ බ්‍රහ්මචරියස්ස යදිදං කල්‍යාණමිත්තතා, කල්‍යාණසහායතා, කල්‍යාණසම්පවඞ්කතා"ති. භගවා ආහ: "මා හෙවං ආනන්ද අවච, මා හෙවං ආනන්ද අවච. සකලමෙව හිදං ආනන්ද බ්‍රහ්මචරියං යදිදං කල්‍යාණමිත්තතා, කල්‍යාණසහායතා, කල්‍යාණසම්පවඞ්කතා. කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං ආනන්ද භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං කල්‍යාණසහායස්ස, කල්‍යාණසම්පවඞ්කස්ස, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති[2] කථඤ්චානන්ද භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො-පෙ-අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරොති? ඉධානන්ද භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති-පෙ-සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං-පෙ-එවං ඛො ආනන්ද භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො-පෙ-බහුලීකරොති. තදමිනාපෙතං ආනන්ද පරියායෙන වෙදිතබ්බං යථා සකලමෙව හිදං[3] බ්‍රහ්මචරියං යදිදං කල්‍යාණමිත්තතා, කල්‍යාණසහායතා, කල්‍යාණසම්පවඞ්කතා. මමං හි ආනන්ද කල්‍යාණමිත්තං ආගම්ම ජාතිධම්මා සත්තා ජාතියා පරිමුච්චන්ති, ජරාධම්මා-පෙ-සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසධම්මා සත්තා සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසෙහි පරිමුච්චන්තී"ති.

භික්ඛූනං බාහිරඞ්ගසම්පත්තිං කථෙන්තොපි ආහ: "බාහිරං භික්ඛවෙ අඞ්ගන්ති කරිත්වා න අඤ්ඤං එකඞ්ගම්පි සමනුපස්සාමි යං එවං මහතො අත්ථාය සංවත්තති, යථයිදං භික්ඛවෙ කල්‍යාණමිත්තතා.

---

1. චිත්තචාරං චිත්තපරිච්ඡෙදං-S. E. 2. කරිස්සතීති-L.
3. සකලමෙවිදං-L. S. E.

කල්‍යාණමිත්තතා භික්ඛවෙ මහතො අත්ථාය සංවත්තතී”ති මහාචුන්දස්ස කිලෙසසල්ලෙඛපටිපදං කථෙන්තොපි, “පරෙ පාපමිත්තා භවිස්සන්ති, මයමෙත්ථ කල්‍යාණමිත්තා භවිස්සාමාති සල්ලෙඛො කරණීයො”ති ආහ.

මෙඝියත්ථෙරස්ස විමුත්තිපරිපාචනියධම්මෙ කථෙන්තොපි, “අපරිපක්කාය මෙඝිය චෙතොවිමුත්තියා පඤ්ච ධම්මා පරිපාකාය සංවත්තන්ති. කතමෙ පඤ්ච? ඉධ මෙඝිය භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො හොතී”ති කල්‍යාණමිත්තූපනිස්සයමෙව විසෙසෙසි.

පියපුත්තස්ස රාහුලත්ථෙරස්ස අභිණ්හොවාදං දෙන්තොපි,

“මිත්තෙ භජස්සු කල්‍යාණෙ පන්තඤ්ච සයනාසනං
විවිත්තං අප්පනිග්ඝොසං මත්තඤ්ඤූ හොහි භොජනෙ.
චීවරෙ පිණ්ඩපාතෙ ච පච්චයෙ සයනාසනෙ
එතෙසු තණ්හං මාකාසි මා ලොකං පුනරාගමා”ති

කල්‍යාණමිත්තූපනිස්සයමෙව සබ්බපඨමං කථෙසි.

එවං මහා එස කල්‍යාණමිත්තූපනිස්සයො නාම. ඉධාපි තං දස්සෙන්තො භගවා, ද්වීසු ධම්මෙසු තථාගතො සමන්නෙසිතබ්බොති දෙසනං ආරභි; පණ්ඩිතො භික්ඛු ද්වීසු ධම්මෙසු තථාගතං එසතු ගවෙසතූති අත්ථො.

එතෙන භගවා, අයං මහාජච්චොති වා, ලක්ඛණසම්පන්නොති වා, අභිරූපො දස්සනීයොති වා, අභිඤ්ඤාතො අභිලක්ඛිතොති වා, ඉමං නිස්සායාහං චීවරාදයො පච්චයෙ ලභිස්සාමීති වා, එවං චින්තෙත්වා මං නිස්සාය වසනකිච්චං නත්ථි; යො පන එවං සල්ලක්ඛෙති: පහොති මෙ එස සත්ථා හුත්වා සත්ථුකිච්චං සාධෙතුන්ති, සො මං භජතූති සීහනාදං නදි[1]. බුද්ධසීහනාදො කිර නාමෙස සුත්තන්තොති.

ඉදානි තෙ ද්වෙ ධම්මෙ දස්සෙන්තො, චක්ඛුසොතවිඤ්ඤෙය්‍යෙසූති ආහ. තත්ථ සත්ථු කායිකො සමාචාරො වීමංසකස්ස චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මා නාම; වාචසිකො සමාචාරො සොතවිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මා නාම. ඉදානි තෙසු සමන්නෙසිතබ්බාකාරං දස්සෙන්තො, යෙ සංකිලිට්ඨාති ආදිමාහ. තත්ථ සංකිලිට්ඨාති කිලෙසසම්පයුත්තා. තෙ ච න[2] චක්ඛුසොතවිඤ්ඤෙය්‍යා. යථා පන උදකෙ චලන්තෙ වා බුබ්බුළකෙ වා මුඤ්චන්තෙ අන්තො මච්ඡො[3] අත්ථීති ඤායති[4], එවං පාණාතිපාතාදීනි වා කරොන්තස්ස මුසාවාදාදීනි වා භණන්තස්ස කායවචීසමාචාරෙ දිස්වා ච සුත්වා ච තංසමුට්ඨාපකං චිත්තං සංකිලිට්ඨන්ති ඤායති. තස්මා එවමාහ. සංකිලිට්ඨචිත්තස්ස හි කායවචීසමාචාරාපි සංකිලිට්ඨායෙව නාම. න තෙ තථාගතස්ස සංවිජ්ජන්තීති තෙ තථාගතස්ස නත්ථි. න උපලබ්භන්තීති එවං ජානාතීති අත්ථො. නත්ථිතායෙව හි තෙ න උපලබ්භන්ති, න පටිච්ඡන්නතාය.

1. නදති-B. S, 2. තෙ න ච-L. 3. මච්ඡා-L. 4. විඤ්ඤායති-B, S.

තථා හි, භගවා එකදිවසං ඉමෙසු ධම්මෙසු භික්ඛුසඞ්ඝං පවාරෙන්තො ආහ: "හන්දදානි භික්ඛවෙ ආමන්තයාමි[1] වො, න ච මෙ කිඤ්චි ගරහථ කායිකං වා වාචසිකං වාති. එවං වුත්තෙ ආයස්මා සාරිපුත්තො උට්ඨායාසනා එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා යෙන භගවා තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා භගවන්තං එතදවොච: න ඛො මයං භන්තෙ භගවතො කිඤ්චි ගරහාම කායිකං වා වාචසිකං වා. භගවා හි භන්තෙ අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා, අසඤ්ජාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ජනෙතා,[2] අනක්ඛාතස්ස මග්ගස්ස අක්ඛාතා, මග්ගඤ්ඤූ මග්ගවිදූ මග්ගකොවිදො, මග්ගානුගා ච පන භන්තෙ එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ඡා සමන්නාගතා"ති. එවං පරිසුද්ධො තථාගතස්ස කායවචීසමාචාරො.

උත්තරොපි සුදං මාණවො, තථාගතස්ස කායවචීද්වාරෙ අනාරාධනීයං කිඤ්චි පස්සිස්සාමීති සත්ත මාසෙ අනුබන්ධිත්වා ලික්ඛා[3]මත්තම්පි න අද්දස. මනුස්සභූතො වා එස බුද්ධභූතස්ස කායවචීද්වාරෙ කිං අනාරාධනීයං පස්සිස්සති? මාරොපි දෙවපුත්තො බොධිසත්තස්ස සතො මහාභිනික්ඛමනතො පට්ඨාය ඡබ්බස්සානි ගවෙසමානො කිඤ්චි අනාරාධනීයං නාද්දස, අන්තමසො චෙතොපරිවිතක්කමත්තම්පි. මාරො කිර[4] චින්තෙසි: සචස්ස විතක්කිතමත්තම්පි අකුසලං පස්සිස්සාමි, තත්ථෙව නං මුද්ධනි පහරිත්වා පක්කමිස්සාමීති. සො ඡබ්බස්සානි අදිස්වා බුද්ධභූතම්පි එකං වස්සං අනුබන්ධිත්වා කිඤ්චි වජ්ජං අපස්සන්තො ගමනසමයෙ වන්දිත්වා[5],

"මහාවීර මහාපඤ්ඤ ඉද්ධියා යසසා ජලං
සබ්බවෙරභයාතීත පාදෙ වන්දාමි ගොතමා"ති

ගාථං වත්වා ගතො.

වීතිමිස්සාති කාලෙ කණ්හා කාලෙ සුක්කාති එවං වොමිස්සකා. **වොදාතාති**[6] පරිසුද්ධා නික්කිලෙසා. **සංවිජ්ජන්තීති** වොදාත[6]ධම්මා අත්ථි උපලබ්භන්ති. තථාගතස්ස හි පරිසුද්ධා කායසමාචාරාදයො. තෙනාහ: 'චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ තථාගතස්ස අරක්ඛෙය්‍යානි. කතමානි චත්තාරි? පරිසුද්ධකායසමාචාරො භික්ඛවෙ තථාගතො, නත්ථි තථාගතස්ස කායදුච්චරිතං, යං තථාගතො රක්ඛෙය්‍ය මා මෙ ඉදං පරො අඤ්ඤාසීති. පරිසුද්ධවචීසමාචාරො...පරිසුද්ධමනොසමාචාරො... පරිසුද්ධාජීවො භික්ඛවෙ තථාගතො, නත්ථි තථාගතස්ස මිච්ඡාආජීවො, යං තථාගතො රක්ඛෙය්‍ය මා මෙ ඉදං පරො අඤ්ඤාසී"ති.

ඉමං කුසලං ධම්මන්ති ඉමං ආජීවට්ඨමකසීලං. අයමායස්මා සත්ථා කිං නු ඛො දීඝරත්තං සමාපන්නො චිරකාලතො[7] පට්ඨාය ඉමිනා සමන්නාගතො, උදාහු ඉත්තරසමාපන්නො හිය්‍යො වා පරෙ වා පරතරෙ[8] වා දිවසෙ සමාපන්නොති එවං ගවෙසතීති[9] අත්ථො.

1. පවාරයාමි-S. E. 2. සඤ්ජානෙතා-B. S. 3. ලිඛා-S. E.
4. මාරො-B S, 5. වන්දි-B. S. 6. වොදාතාති-L.
7. අතිචිරකාලතො-B. S. 8 පරපරෙ-B; පරසුවෙ-S.
9. ගවෙසතූති-B. S.

එකච්චෙන හි එකස්මිං ඨානෙ වසන්තෙන බහුං මිච්ඡාජීවකම්මං කතං හොති.[1] තං අද්ධානාතික්කමෙ පඤ්ඤායති, පාකටං හොති. සො අඤ්ඤතරං පච්චන්තගාමං වා සමුද්දතීරං වා ගන්ත්වා පණ්ණසාලං කාරෙත්වා ආරඤ්ඤකො විය හුත්වා විහරති. මනුස්සා සම්භාවනං උප්පාදෙත්වා තස්ස පණීතෙ පච්චයෙ දෙන්ති. ජනපදවාසිනො භික්ඛූ තස්ස පරිහාරං දිස්වා, අභිදප්පිතො වතායං ආයස්මා, කො නු ඛො එසොති පරිගණ්හන්තා, අමුකට්ඨානෙ අමුකං නාම මිච්ඡාජීවං කත්වා පක්කන්තාභික්ඛූති ඤත්වා, න සක්කා ඉමිනා සද්ධිං උපොසථො වා පවාරණා වා කාතුන්ති සන්නිපතිත්වා ධම්මෙන සමෙන උක්ඛෙපනීයාදීසු අඤ්ඤතරං කම්මං කරොන්ති. එවරූපාය පටිච්ඡන්නපටිපත්තියා අත්ථිභාවං වා නත්ථිභාවං වා වීමංසාපෙතුං එවමාහ. එවං ජානාතීති දීඝරත්තං සමාපන්නො න ඉත්තරසමාපන්නොති ජානාති. අනච්ඡරි-යඤ්චෙතං යං තථාගතස්ස එතරහි සබ්බඤ්ඤුතං පත්තස්ස දීඝරත්තං ආජීවට්ඨමකසීලං පරිසුද්ධං භවෙය්‍ය, යස්ස බොධිචරිය[2]කාලෙපි එවං අහොසි.

අතීතෙ කිර ගන්ධාරරාජා ච විදෙහරාජා[3] ච ද්වෙපි සහායකා හුත්වා කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා රජ්ජානි පුත්තානං නිය්‍යාතෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා එකස්මිං අරඤ්ඤගාමකෙ පිණ්ඩාය චරන්ති. පච්චන්තො ච නාම දුල්ලභලොණො හොති. තෙ අලොණං යාගුං ලභිත්වා එකිස්සා සාලාය නිසීදිත්වා පිවන්ති. අන්තරන්තරෙ මනුස්සා ලොණචුණ්ණං ආහරිත්වා දෙන්ති. එකදිවසං එකො ඉසිස්ස[4] පණ්ණෙ පක්ඛිපිත්වා ලොණචුණ්ණං අදාසි. වෙදෙහ-ඉසි ගහෙත්වා උපඩ්ඪං ගන්ධාර-ඉසිස්ස සන්තිකෙ ඨපෙත්වා උපඩ්ඪං අත්තනො සන්තිකෙ ඨපෙසි. තතො ථොකං පරිභුත්තාවසෙසකං දිස්වා, මා ඉදං නස්සීති පණ්ණෙන වෙඨෙත්වා තිණගහනෙ ඨපෙසි. පුන එකස්මිං දිවසෙ යාගුපානකාලෙ සතිං කත්වා ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා ගන්ධාර-ඉසිං[5] උපසඞ්කමිත්වා, ඉතො ථොකං ගණ්හථාචරියාති ආහ. කුතො තෙ ලද්ධං වෙදෙහ-ඉසීති? තස්මිං දිවසෙ පරිභුත්තාවසෙසකං මා නස්සීති මයා ඨපිතන්ති. ගන්ධාර-ඉසි ගණ්හිතුං න ඉච්ඡි. තං[6] අලොණිකං[7]යෙව යාගුං පිවිත්වා වෙදෙහිසිං අවොච:

"හිත්වා ගාමසහස්සානි පරිපුණ්ණානි සොළස
කොට්ඨාගාරානි ඵීතානි සන්නිධිං දානි කුබ්බසී"ති.

වෙදෙහිසි අවොච: තුම්හෙ රජ්ජං පහාය පබ්බජිතා ඉදානි කස්මා ලොණචුණ්ණමත්තසන්නිධිකාරණා පබ්බජ්ජාය අනුච්ඡවිකං න කරොථාති? කිං මයා කතං වෙදෙහිසීති? අථ නං ආහ:

"හිත්වා ගන්ධාරවිසයං පහූතධනධානියං
පසාසනතො නික්ඛන්තො ඉධ දානි පසාසසී"ති.

1. කතං-B. S.
2. යස්ස බොධිසත්ත-S E; බොධිචරණ-B.
3. වෙදෙහරාජා-S. E.
4. වෙදෙහිසිස්ස-S; ගන්ධාරිසිස්ස-B.
5. ගන්ධාරිසිං-L, S.
6. ඉච්ඡති-B. S.
7. අලොණකං-S. E.

ගන්ධාරො ආහ :

"ධම්මං භණාමි වෙදෙහ අධම්මො මෙ න රුච්චති
ධම්මං මෙ භණමානස්ස න පාපමුපලිප්පතී"ති.

වෙදෙහො ආහ :

"යෙන කෙනචි වණ්ණෙන පරො ලභති රුප්පනං
මහට්ඨියම්පි[1] චෙ වාචං න තං භාසෙය්‍ය පණ්ඩිතො"ති.

ගන්ධාරො ආහ :

"කාමං රුප්පතු වා මා වා භුසංව විකිරීයතු
ධම්මං මෙ භණමානස්ස[2] න පාපමුපලිප්පතී"ති.

තතො වෙදෙහ-ඉසි යස්ස සකාපි බුද්ධි නත්ථි, ආචරියසන්තිකෙ විනයම්පි න සික්ඛති, සො අන්ධමහිංසො විය වනෙ චරතීති විනෙන්තො ආහ :

"නො චෙ අස්ස සකා බුද්ධි විනයො වා සුසික්ඛිතො
වනෙ අන්ධමහිංසොව චරෙය්‍ය බහුකො ජනො.

යස්මා ච පනිධෙකච්චෙ ආචාරම්හි සුසික්ඛිතා
තස්මා විනීතවිනයා චරන්ති සුසමාහිතා"ති.

එවඤ්ච පන වත්වා වෙදෙහ-ඉසි අජානිත්වා මයා කතන්ති ගන්ධාරිසිං ඛමාපෙසි. තෙ උභොපි තපං චරිත්වා බ්‍රහ්මලොකං අගමංසු. එවං තථාගතස්ස බොධිසත්තකාලෙපි දීඝරත්තං ආජීවට්ඨමකසීලං පරිසුද්ධං අහොසි.

ඤාතජ්ඣාපන්නො[3] අයමායස්මා භික්ඛු යසං පත්තොති අයමායස්මා අම්හාකං සත්ථා භික්ඛු ඤාතත්තං පඤ්ඤාතභාවං පාකටභාවං අජ්ඣාපන්නො නු ඛො, යසඤ්ච පරිවාරසම්පත්තිං පත්තො නු ඛො හොති. තෙනිමස්ස[4] ඤාතත්ත[5]ජ්ඣාපන්නභාවෙන ච යසතිස්සිතභාවෙන ච කිං එකච්චෙ ආදීනවා සන්දිස්සන්ති, උදාහු නොති එවං සමන්නෙසතීති දස්සෙති. **න තාව භික්ඛවෙති** යාව භික්ඛු රජරාජමහාමත්තාදිසු අභිඤ්ඤාතභාවං වා පරිවාරසම්පත්තිං වා අනාපන්නො[6] හොති, තාව එකච්චෙ මානාතිමානාදයො ආදීනවා න සංවිජ්ජන්ති; උපසන්තූපසන්තො සොතාපන්නො විය සකදාගාමී විය ච විහරති. අරියො නු ඛො පුථුජ්ජනො නු ඛොතිපි ඤාතුං න සක්කා හොති.

යතො ච ඛො භික්ඛවෙති යථා පන ඉධෙකච්චො භික්ඛු ඤාතො වා හොති පරිවාරසම්පන්නො වා, තදා තිණ්හෙන සිඞ්ගෙන ගොගණං විජ්ඣන්තො දුට්ඨගොණො විය, මිගසඞ්ඝං අභිමද්දමානො දීපි විය ච අඤ්ඤෙ භික්ඛූ තත්ථ තත්ථ විජ්ඣන්තො අගාරවො අසභාගවුත්ති අග්ගපාදෙන භූමිං ඵුසන්තො විය විචරති.

1. මහද්ධියම්පි-A, M2 P2, මහත්ථියම්පි-S, E 2. භාසමානස්ස-B, S.
3. ඤාතජ්ඣාපන්නො-S, 4. තෙන-S; තෙන චස්ස-E, තෙන ඉමස්ස-I
5. පඤ්ඤාත-B; පඤ්ඤාතත්ත-S. 6. ආපන්නො-B S

එකච්චො පන කුලපුත්තො යථා යථා ඤාතො හොති යසස්සී, තථා තථා ඵලභාරභරිතො විය සාලි සුට්ඨුතරං ඔනමති; රාජරාජමහාමත්තාදීසු උපසඞ්කමන්තෙසු අකිඤ්චනභාවං පච්චවෙක්ඛිත්වා සමණසඤ්ඤං උපට්ඨාපෙත්වා ඡින්නවිසාණො උසභො විය, චණ්ඩාලදාරකො විය ච සොරතො නිවාතො නීචචිත්තො ච හුත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස චෙව සදෙවකස්ස ලොකස්ස හිතාය සුඛාය පටිපජ්ජති. එවරූපං පටිපත්තිං සන්ධාය, **නාස්ස ඉධෙකච්චෙ ආදීනවා**ති ආහ. තථාගතො පන අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු තාදී. සො හි ලාභෙපි තාදී අලාභෙපි තාදී, යසෙපි තාදී අයසෙපි තාදී, නින්දායපි තාදී පසංසායපි තාදී, සුඛෙපි තාදී දුක්ඛෙපි තාදී. තස්මා සබ්බාකාරෙනෙව නාස්ස ඉධෙකච්චෙ ආදීනවා සංවිජ්ජන්ති.

අභයූපරතොති අභයො හුත්වා උපරතො. අච්චන්තූපරතො සන්තූපරතො නු ඛොති[1] අත්ථො. න වා භයෙන උපරතොතිපි අභයූපරතො. චත්තාරි හි භයානි: කිලෙසභයං, වට්ටභයං, දුග්ගතිභයං, උපවාදභයන්ති. පුථුජ්ජනො චතූහිපි භයෙහි භායති; සෙඛා[2] තීහි. එතෙසං හි දුග්ගතිභයං පහීනං. ඉති සත්ත සෙඛා භයූපරතා, ඛීණාසවො අභයූපරතො නාම. තස්ස හි එකම්පි භයං නත්ථි. පරවාදභයං නත්ථීති?[3] පරානුද්දයං පන පටිච්ච මාදිසං ඛීණාසවං පටිච්ච සත්තා මා නස්සන්තූති උපවාදං රක්ඛති.

මූලුප්පලවාපි-විහාරවාසිත්ථෙරො[4] විය. ථෙරො කිර මූලුප්පලවාපිගාමං පිණ්ඩාය පාවිසි. අථස්ස උපට්ඨාකකුලද්වාරං පත්තස්ස පත්තං ගහෙත්වා එණිකිලපීඨිකං[5] නිස්සාය ආසනං පඤ්ඤපෙසුං. අම්බවඩ්ඪිතාපි තං යෙව පීඨිකං[5] නිස්සාය පරභාගෙ[6] නීචතරං ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා නිසීදි. එකො නෙවාසිකො භික්ඛු පච්ඡා පිණ්ඩාය පවිට්ඨො ද්වාරෙ ඨත්වා ඔලොකෙන්තො, ථෙරො අම්බවඩ්ඪිතරෙ සද්ධිං එකමඤ්චෙව නිසින්නොති සල්ලක්ඛෙත්වා, අයං පංසුකූලිකො විහාරෙ උපසන්තූපසන්තො විය විහරති, අන්තොගාමෙ පන උපට්ඨායිකාහි සද්ධිං එකමඤ්චෙව නිසීදතීති[7] චින්තෙත්වා, කිං නු ඛො මයා දුද්දිට්ඨන්ති පුනප්පුනං ඔලොකෙත්වා තථාසඤ්ඤීව[8] හුත්වා පක්කාමි. ථෙරොපි භත්තකිච්චං කත්වා විහාරං ගන්ත්වා වසනට්ඨානං පවිසිත්වා ද්වාරං පිධාය නිසීදි. නෙවාසිකොපි කතභත්තකිච්චො විහාරං ආගන්ත්වා, තං පංසුකූලිකං නිග්ගණ්හිත්වා විහාරා නික්කඩ්ඪිස්සාමීති අසඤ්ඤතනීහාරෙන ථෙරස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා පරිභොගඝටතො උළුඞ්කෙන උදකං ගහෙත්වා මහාසද්දං කරොන්තො පාදෙ ධොවි. ථෙරො, කො නු ඛො අයං අසඤ්ඤතචාරිකොති ආවජ්ජෙන්තො සබ්බං ඤත්වා, අයං මයි මනං පදුස්සෙත්වා අපායූපගො මා අහොසීති වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා කණ්ණිකමණ්ඩලසමීපෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදි. නෙවාසිකො දුට්ඨාකාරෙන

1. සතතූපරතොති-S. E. 2. සෙක්ඛා-S; සෙඛා-E. 3. නත්ථීති? නත්ථි-B.
4. රෙවතත්ථෙරො-A, M2, P2; යසත්ථෙරො-B. 5 පීඨකං-S, E.
6. පරතො-B, S. 7. නිසීදීති-B, S.
8. තථාසඤ්ඤී-A, M2, P2; තථාසඤ්ඤො-S.

සූචිකං උක්ඛිපිත්වා ද්වාරං විවරිත්වා අන්තො පවිට්ඨො ථෙරං අපස්සන්තො, හෙට්ඨාමඤ්චං පවිට්ඨො භවිස්සතීති ඔලොකෙත්වා තත්ථපි අපස්සන්තො නික්ඛමිතුං ආරභි. ථෙරො උක්කාසි. ඉතරො උද්ධං ඔලොකෙන්තො දිස්වා අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො එවමාහ: ආවුසො පංසුකූලික පතිරූපං නු[1] තෙ එවං ආනුභාවසම්පන්නස්ස උපට්ඨායිකාය සද්ධිං එකමඤ්චෙව නිසීදිතුන්ති. භන්තෙ පබ්බජිතා නාම මාතුගාමෙන සද්ධිං න එකමඤ්චෙව නිසීදන්ති, තුම්හෙහි පන දල්ලීට්ඨං එතනන්ති. එවං ඛීණාසවා පරානුකම්පාය[2] උපවාදං රක්ඛන්ති.

ඛයා රාගස්සාති රාගස්ස ඛයෙනෙව වීතරාගත්තා කාමෙ න සෙවති, න පටිසඞ්ඛාය වාරෙත්වාති. **කෙඤ්චති** එවං තථාගතස්ස කිලෙසප්පහානං සුත්වා තත්ථ තත්ථ සීතනිසින්නකාලාදීසුපි, චතුපරිසමජ්ඣෙ අලඞ්කත ධම්මාසනෙ නිසීදිත්වාපි, ඉතිපි සත්ථා වීතරාගො වීතදොසො වීතමොහො වන්තකිලෙසො පහීනමලො අබ්භාමුත්තපුණ්ණචන්දො විය සුපරිසුද්ධොති එවං තථාගතස්ස කිලෙසප්පහානෙ වණ්ණං කථයමානං තං වීමංසක භික්ඛුං පරෙ එවං පුච්ඡෙය්‍යුං චෙති අත්ථො. **ආකාරාති** කාරණා. **අන්වයාති** අනුබුද්ධියො.

සඞ්ඝෙ වා විහරන්තන්ති අප්පෙකච්චෙ අපරිච්ඡින්නස්ස[3] භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මජ්ඣෙ විහරන්තා. **එකො වා විහරන්තන්ති,** "ඉච්ඡාමහං භික්ඛවෙ අඩ්ඪමාසං පටිසල්ලීයිතුං", "තෙමාසං පටිසල්ලීයිතු"න්ති එවං පටිසල්ලීනො[4] චෙව පාරිලෙය්‍යකවනසණ්ඩෙ ච එකකො විහරන්තා. **සුගතාති** සුට්ඨුගතා, සුප්පටිපන්නා කාරකා යුත්තප්පයුත්තා. එවරූපාපි හි එකච්චෙ භික්ඛූ අත්ථි. **දුග්ගතාති** දුට්ඨුගතා, දුප්පටිපන්නා කායදඩ්ඪි[5] බහුලා විස්සට්ඨකම්මට්ඨානා. එවරූපාපි එකච්චෙව අත්ථි. **ගණමනුසාසන්තීති** ගණබන්ධනෙන බද්ධා[6] ගණාරාමා ගණබාහුලිකා හුත්වා ගණං පරිහරන්ති. එවරූපාපි එකච්චෙව අත්ථි. තෙසං පටිපක්ඛභූතා ගණතො නිස්සටා විසංසට්ඨා විප්පයුත්ත[7]විහාරිනොපි අත්ථි. **ආමිසෙසු සන්දිස්සන්තීති** ආමිසගිද්ධා ආමිසචක්ඛුකා, චතුපච්චය-ආමිසත්ථමෙව ආහිණ්ඩමානා ආමිසෙසු සන්දිස්සන්තා[8] භික්ඛූපි අත්ථි. ආමිසෙන අනුපලිත්තා චතූහි පච්චයෙහි විනිවට්ටමානසා[9] අබ්භාමුත්තචන්දසදිසා හුත්වා විහරමානාපි අත්ථි.

නායමායස්මා තං තෙන අවජානාතීති අයමායස්මා සත්ථා තාය තාය පටිපත්තියා තං තං පුග්ගලං නාවජානාති. අයං සුප්පටිපන්නො කාරකො, අයං ගණතො නිස්සටො විසංසට්ඨො, අයං ආමිසෙන අනුපලිත්තො පච්චයෙහි විනිවට්ටමානසො අබ්භාමුත්තචන්දො වියාති එවමස්ස ගෙහසිතවසෙන උස්සාදනාපි නත්ථි; අයං දුප්පටිපන්නො අකාරකො කායදඩ්ඪි[5]බහුලො විස්සට්ඨකම්මට්ඨානො,[10] අයං

1. පතිරූපං-B. B. 2. පරානුද්දයාය-B. S. 3. අපරිච්ඡින්නගණනස්ස-L, B. S.
4. පටිසල්ලානෙ-B, S. 5. කායදළ්හි-S. E. 6. බද්ධා-S. E.
7. විප්පමුත්ත-L. 8. සන්දිස්සමානකා-B, S.
9. විනිවත්තමානසා-B; විවට්ටමානසා-S. 10. විස්සට්ඨකම්මන්තා-L.

ගණබන්ධනබද්ධො, අයං ආමිසගිද්ධො ලොලො ආමිසචක්ඛුකොති එවමස්ස ගෙහසිතවසෙන අපසාදනාපි නත්ථීති අත්ථො. ඉමිනා කිං කථිතං හොති? තථාගතස්ස සබ්බත්ථ තාදිභාවො[1] කථිතො හොති. අයං හි,

"වධකස්ස දෙවදත්තස්ස චොරස්සඞ්ගුලිමාලිනො
ධනපාලකෙ රාහුලෙ ච සබ්බෙසං සමකො මුනී"ති.

තත්‍ර යික්ඛඤ්චෙති තෙසු ද්වීසු වීමංසකෙසු යො චායං, කෙ පනායස්මතො ආකාරාති පුච්ඡාය ආගතො ගණ්ඨිවීමංසකො, යො ච, අහසු - පරතො අයමායස්මාති ආගතො මූලවීමංසකො, තෙසු මූලවීමංසකෙන තථාගතොව[2] උත්තරිං පටිපුච්ඡිතබ්බො. සො හි පුබ්බෙ පරස්සෙව කථාය නිට්ඨං ගතො. පරො ච නාම ජානිත්වාපි කථෙය්‍ය, අජානිත්වාපි. එවමස්ස කථා භූතාපි හොති, අභූතාපි[3]. තස්මා පරස්සෙව කථාය නිට්ඨං අගන්ත්වා තතො උත්තරිං තථාගතොව පුච්ඡිතබ්බොති අත්ථො.

බ්‍යාකරමානොති එත්ථ යස්මා තථාගතස්ස මිච්ඡාබ්‍යාකරණං නාම නත්ථි, තස්මා සම්මා මිච්ඡාති අවත්වා බ්‍යාකරමානොත්වෙව වුත්තං. **එතපථොහමස්මි එතගොචරොති** මය්හං ආජීවට්ඨමකසීලං පරිසුද්ධං, එස මය්හං පථො, එස ගොචරොති අත්ථො. එතාපාථොතිපි පාඨො. තස්සත්ථො : මය්හං ආජීවට්ඨමකසීලං පරිසුද්ධං, ස්වාහං තස්ස පරිසුද්ධභාවෙන වීමංසකස්ස භික්ඛුනො **ඤාණමුඛෙ** එතාපාථො එවං ආපාථං ආගච්ඡාමීති වුත්තං හොති. **නො ච තෙන තම්මයොති** තෙනාපි චාහං පරිසුද්ධෙන සීලෙන න තම්මයො, න සතණ්හො, පරිසුද්ධසීලත්තාව නිත්තණ්හොහමස්මීති දීපෙති.

උත්තරුත්තරිං පණීතපණීතන්ති උත්තරුත්තරිං චෙව පණීතපණීතං ච කත්වා දෙසෙති. **කණ්හසුක්කසප්පටිභාගන්ති** කණ්හඤ්ච සුක්කඤ්ච තඤ්ච ඛො සප්පටිභාගං සවිපාකං කත්වා, කණ්හං පටිබාහිත්වා සුක්කං, සුක්කං පටිබාහිත්වා කණ්හන්ති එවං සප්පටිභාගං කත්වා කණ්හසුක්කං දෙසෙති. කණ්හං දෙසෙන්තොපි ච සඋස්සාහං සවිපාකං දෙසෙති. සුක්කං දෙසෙන්තොපි සඋස්සාහං සවිපාකං දෙසෙති.

අභිඤ්ඤාය ඉධෙකච්චං ධම්මං ධම්මෙසු නිට්ඨං ගච්ඡතීති තස්මිං දෙසිතෙ ධම්මෙ එකච්චං පටිවෙධධම්මං අභිඤ්ඤාය තෙන අභිඤ්ඤාතෙන පටිවෙධධම්මෙන දෙසනාධම්මෙ නිට්ඨං ගච්ඡති. **සත්ථරි පසීදතීති** එවං ධම්මෙ නිට්ඨං ගන්ත්වා භිය්‍යොසොමත්තාය, **සම්මාසම්බුද්ධො භගවාති** සත්ථරි පසීදති. තෙන පන භගවතා යො ධම්මො අක්ඛාතො, **සොපි ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො** නිය්‍යානිකත්තා, ය්වාස්ස තං ධම්මං පටිපන්නො, **සො[4] සුපටිපන්නො සඞ්ඝො[5]** වඞ්කාදිදොසරහිතං

1. තාදිසභාවො-A, P2.
2. තථාගතො ත-L.
3. අභූතාපි හොති-A, M2, P2.
4. සොපි-L, S.
5. සුපටිපන්නො-L.

පටිපදං පටිපන්නත්තාති එවං ධම්මසඞ්ඝෙසුපි[1] පසීදති. තඤ්චාති තං එවං පසන්නං තත්‍ථ තත්‍ථ තිණ්ණං රතනානං වණ්ණං කථයන්තං[2] භික්ඛුං.

ඉමෙහි ආකාරෙහීති ඉමෙහි සත්‍ථුවීමංසනකාරණෙහි. ඉමෙහි පදෙහීති ඉමෙහි අක්ඛරසම්පිණ්ඩනපදෙහි. ඉමෙහි බ්‍යඤ්ජනෙහීති ඉමෙහි එත්‍ථ වුත්තෙහි අක්ඛරෙහි. සද්ධා නිවිට්ඨාති ඔකප්පනා පතිට්ඨිතා. මූලජාතාති සොතාපත්තිමග්ගවසෙන සඤ්ජාතමූලා. සොතාපත්තිමග්ගො හි සද්ධාය මූලං නාම. ආකාරවතීති කාරණං පරියෙසිත්වා[3] ගහිතත්තා සකාරණා. දස්සනමූලිකාති සොතාපත්තිමග්ගමූලිකා. සො හි දස්සනන්ති වුච්චති. දළ්හාති ථිරා. අසංහාරියාති[4] හරිතුං න සක්කා. සමණෙන වාති සමිතපාපසමණෙන වා. බ්‍රාහ්මණෙන වාති බාහිතපාපබ්‍රාහ්මණෙන වා. දෙවෙන වාති උපපත්තිදෙවෙන වා. මාරෙන වාති වසවත්තිමාරෙන වා. සොතාපන්නස්ස හි වසවත්තිමාරෙනාපි සද්ධා අසංහාරියා හොති, සූරම්බට්ඨස්ස විය. සො කිර සත්‍ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සොතාපන්නො හුත්වා ගෙහං අගමාසි. අථ මාරො ද්වත්තිංසවරලක්ඛණපතිමණ්ඩිතං බුද්ධරූපං මාපෙත්වා තස්ස ඝරද්වාරෙ ඨත්වා, සත්‍ථා ආගතොති සාසනං පහිණි. සූරො චින්තෙසි: අහං ඉදානෙව සත්‍ථු සන්තිකා ධම්මං සුත්වා ආගතො, කිං නු ඛො භවිස්සතීති උපසඞ්කමිත්වා සත්‍ථුසඤ්ඤාය වන්දිත්වා අට්ඨාසි. මාරො ආහ: අම්බට්ඨ[5] යං තෙ මයා රූපං අනිච්චං -පෙ- විඤ්ඤාණං අනිච්චන්ති කථිතං, තං[6] දුක්කථිතං. අනුපධාරෙත්වා හි[7] මයා එවං වුත්තං. තස්මා ත්වං රූපං නිච්චං -පෙ- විඤ්ඤාණං නිච්චන්ති ගණ්හාහීති. සූරො චින්තෙසි: අට්ඨානමෙතං, යං බුද්ධා අනුපධාරෙත්වා අපච්චක්ඛං කත්වා කිඤ්චි කථෙය්‍යුං. අද්ධා අයං මය්හං විජ්ඣනත්‍ථං[8] මාරො ආගතොති. තතො, ත්වං නු[9] මාරොති ආහ. සො මුසාවාදං කාතුං නාසක්ඛි. ආම මාරොස්මීති පටිජානි. කස්මා ආගතොසීති?[10] තව සද්ධාචාලනත්‍ථන්ති ආහ. කණ්හ පාපිම, ත්වං තාව එකො තිට්ඨ, තාදිසානං මාරානං සතම්පි සහස්සම්පි මම සද්ධං චාලෙතුං අසමත්‍ථො;[11] මග්ගෙන ආගතා සද්ධා නාම සිලාපථවියං පතිට්ඨිතසිනෙරු විය අචලා හොති; කිං ත්වං එත්‍ථාති අච්ඡරං පහරි. සො ඨාතුං අසක්කොන්තො තත්‍ථෙවන්තරධායි. බ්‍රහ්මුනා වාති බ්‍රහ්මකායිකාදිසු අඤ්ඤතර බ්‍රහ්මුනා වා. කෙනචි වා ලොකස්මින්ති එතෙ සමණාදයො ඨපෙත්වා අඤ්ඤෙනපි කෙනචි වා ලොකස්මිං හරිතුං න සක්කා. ධම්මසමතා-

1. ධම්මෙ සංඝෙපි-B. S. 2. කථෙන්තං-B. S.
3. පරියෙසිත්වා පරියෙසිත්වා-P1. R, T1. 4. අලංහාරියාති-A. M2. P2.
5. සූරම්බට්ඨ-[illegible]. 6. කථිතං-L, S. 7. ච සහසා-B.
8. විබාධනත්‍ථං-B. 9. තතො ත්වං-L; තතො නං ත්වං නු-B, S.
10. ආගතොසීති වුත්තෙ-S, E. 11. අසමත්‍ථො-B, S.

සනායි සභාවසමන්නෙසනා. ධම්මතා සුසමන්නිට්ඨාති ධම්මතාය සුසමන්නිට්ඨො. සභාවෙනෙව සුට්ඨු සමන්නෙසිතො හොතීති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

වීමංසකසුත්තං සත්තමං.

---

1. 5. 8.

එවම්මෙ සුතන්ති කොසම්බක[1]සුත්තං. තත්ථ කොසම්බියන්ති එවංනාමකෙ නගරෙ. තස්ස හි[2] නගරස්ස ආරාමපොක්ඛරණී-ආදීසු තෙසු තෙසු ඨානෙසු කොසම්බරුක්ඛාව උස්සන්නා අහෙසුං, තස්මා කොසම්බීති සඞ්ඛං අගමාසි. කුසම්බස්ස[3] නාම ඉසිනො අස්සමතො[4] අවිදූරෙ මාපිතත්තාතිපි එකෙ. ඝොසිතාරාමෙති ඝොසිතසෙට්ඨිනා කාරිතෙ ආරාමෙ.

පුබ්බෙ කිර අද්දිලරට්ඨං[5] නාම අහොසි. තතො කොතූහලකො[6] නාම දලිද්දො ඡාතකභයෙන සපුත්තදාරො කෙදරපරිච්ඡින්නරට්ඨං ගච්ඡන්තො පුත්තං වහිතුං අසක්කොන්තො ඡඩ්ඩෙත්වා අගමාසි. මාතා නිවත්තිත්වා තං ගහෙත්වා ගතා. තෙ එකං ගොපාලකගාමං පවිසිංසු. ගොපාලකානඤ්ච තද බහු පායාසො පටියත්තො හොති. තතො පායාසං ලභිත්වා භුඤ්ජිංසු. අථ සො පුරිසො බලවපායාසං භුත්තො[7] ජීරෙතුං[8] අසක්කොන්තො රත්තිභාගෙ කාලං කත්වා තත්ථෙව සුනඛියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා කුක්කුරො ජාතො. සො ගොපාලකස්ස පියො අහොසි මනාපො. ගොපාලකො ච පච්චෙකබුද්ධං උපට්ඨාති. පච්චෙකබුද්ධොපි භත්තකිච්චකාලෙ[9] කුක්කුරස්ස එකං පිණ්ඩං දෙති. සො පච්චෙකබුද්ධෙ සිනෙහං උප්පාදෙත්වා ගොපාලකෙන සද්ධිං පණ්ණසාලම්පි ගච්ඡති. සො ගොපාලකෙ අසන්නිහිතෙ භත්තවෙලායං සයමෙව ගන්ත්වා කාලාරොචනත්ථං පණ්ණසාලාද්වාරෙ භුස්සති; අන්තරාමග්ගෙපි චණ්ඩමිගෙ දිස්වා භුස්සිත්වා පලාපෙති. සො පච්චෙකබුද්ධෙ මුදුකෙන චිත්තෙන කාලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. තත්‍රස්ස ඝොසකදෙවපුත්තොත්වෙව නාමං අහොසි. සො දෙවලොකතො චවිත්වා කොසම්බියං එකස්මිං කුලඝරෙ නිබ්බත්ති. තං අපුත්තකො කිර සෙට්ඨි[10] තස්ස මාතාපිතූනං ධනං දත්වා පුත්තං කත්වා ගණ්හි[11]. අථ[12] අත්තනො පුත්තෙ ජාතෙ සත්තක්ඛත්තුං ඝාතාපෙතුං උපක්කමි. සො පුඤ්ඤවන්තතාය සත්තසුපි ඨානෙසු මරණං අප්පත්වා අවසානෙ එකාය සෙට්ඨිධීතාය වෙය්‍යත්තියෙන ලද්ධජීවිතො අපරභාගෙ පිතු

---

1. කොසම්බික-S. 2. තස්ස කිර-S. E. 3. කුසුම්බස්ස-L. E.
4. අස්සමස්ස-R. T1. 5. අඞ්ගිලරට්ඨං B; අද්දිලරට්ඨං-S.
6. කොතුහලිකො-S; කුතුහලිකො-L 7. බහුපායාසං භුඤ්ජන්තො-S.
8. ජීරාපෙතුං-S; ජීරාපෙතුං-F. 9. භත්තකිච්චාවසානෙ-B. S.
10. අපුත්තකො සෙට්ඨි-B. S. 11. අගහෙසි-B. S.
12. අථ ඛො-S; අථ සො-B.

අච්චයෙන සෙට්ඨිට්ඨානං පත්වා[1] ඝොසිතසෙට්ඨි නාම ජාතො. අඤ්ඤෙපි කොසම්බියං කුක්කුටසෙට්ඨි, පාවාරිකසෙට්ඨීති ද්වෙ සෙට්ඨිනො අත්ථි. ඉමිනා සද්ධිං තයො අහෙසුං.

තෙන ච සමයෙන තෙසං සහායකානං සෙට්ඨීනං කුලූපගා[2] පඤ්චසතා[3] ඉසයො පබ්බතපාදෙ වසිංසු. තෙ කාලෙන කාලං ලොණම්බිලසෙවනත්ථං මනුස්සපථං ආගච්ඡන්ති. අථෙකස්මිං වාරෙ ගිම්හසමයෙ මනුස්සපථං ආගච්ඡන්තා නිරුදකං මහාකන්තාරං අතික්කමිත්වා කන්තාරපරියොසානෙ මහන්තං නිග්‍රොධරුක්ඛං දිස්වා චින්තෙසුං: යාදිසො අයං රුක්ඛො, අද්ධා එත්ථ මහෙසක්ඛාය දෙවතාය භවිතබ්බං; සාධු වතස්ස සචෙ නො පානීයං වා පරිභොජනීයං වා දදෙය්‍යාති.

දෙවතා ඉසීනං අජ්ඣාසයං විදිත්වා, ඉමෙසං සඞ්ගහං කරිස්සාමීති අත්තනො ආනුභාවෙන විටපන්තරතො නඞ්ගලසීසමත්තං උදකධාරං පවත්තෙසි. ඉසිගණො රජතක්ඛන්ධසදිසං උදකවට්ටිං දිස්වා අත්තනො භාජනෙහි උදකං ගහෙත්වා පරිභොගං කත්වා චින්තෙසි: දෙවතාය අම්හාකං පරිභොගඋදකං දින්නං; ඉදං පන අගාමකං මහාඅරඤ්ඤං, සාධු වතස්ස සචෙ නො ආහාරම්පි දදෙය්‍යාති. දෙවතා ඉසීනං උපකප්පනවසෙන දිබ්බානි යාගුඛජ්ජකාදීනි දත්වා සන්තප්පෙසි.

ඉසයො චින්තයිංසු: දෙවතාය අම්හාකං පරිභොගඋදකම්පි භොජනම්පි සබ්බං දින්නං, සාධු වතස්ස නො[4] අත්තානං දස්සෙය්‍යාති. දෙවතා තෙසං අජ්ඣාසයං විදිත්වා උපඩ්ඪකායං දස්සෙසි. තෙ ආහංසු: දෙවතෙ මහතී තෙ සම්පත්ති; කිං කම්මං කත්වා ඉමං සම්පත්තිං අධිගතාසීති? භන්තෙ නාතිමහන්තං, පරිත්තකං කම්මං කත්වාති. උපඩ්ඪඋපොසථකම්මං නිස්සාය හි දෙවතාය සා සම්පත්ති ලද්ධා.

අනාථපිණ්ඩිකස්ස කිර ගෙහෙ අයං දෙවපුත්තො කම්මකරො[5] අහොසි. සෙට්ඨිස්ස හි ගෙහෙ උපොසථදිවසෙසු අන්තමසො දාසකම්මකරෙ[5] උපාදාය සබ්බො ජනො උපොසථිකො හොති. එකදිවසං අයං කම්මකරො[5] එකකොව පාතො උට්ඨාය කම්මන්තං ගතො. මහාසෙට්ඨි නිවාපං ලභනමනුස්සෙ සල්ලක්ඛෙන්තො එතස්සෙවෙකස්ස අරඤ්ඤගතභාවං ඤත්වා සායමාසත්ථාය නිවාපං අදාසි. භත්තකාරදාසී[6] එකස්සෙව භත්තං පචිත්වා අරඤ්ඤතො ආගතස්ස භත්තං වඩ්ඪෙත්වා අදාසි.

කම්මකරො[5] ආහ: අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු ඉමස්මිං කාලෙ ගෙහං එකසද්දං හොති;[7] අජ්ජ අතිවිය සන්නිසින්නං, කිං නු ඛො එතන්ති? තස්ස සා ආචික්ඛි: අජ්ජ ඉමස්මිං ගෙහෙ සබ්බෙ මනුස්සා උපොසථිකා; මහාසෙට්ඨි තුය්හෙවෙකස්ස නිවාපං අදාසීති. එවං අම්මාති? ආම සාමීති. ඉමස්මිං කාලෙ උපොසථං සමාදින්නස්ස[8] උපොසථකම්මං

1. පත්තො-S. 2. කුලූපකා-B. S. 3. පඤ්චසත-B.
4. සචෙ නො-S. E. 5. කාරො-S. E. 6. භත්තකාරිකා දාසී-S. E.
7. අහොසි-B. S. 8. සමාදින්නස්ස-L.

හොති, න හොතීති මහාසෙට්ඨිං පුච්ඡ අම්මාති. තාය ගන්ත්වා පුච්ඡිතො මහාසෙට්ඨි ආහ: සකලඋපොසථකම්මං න හොති, උපඩ්ඪකම්මං පන හොති, උපොසථිකො හොතූති. කම්මකාරො[1] භත්තං අභුඤ්ජිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා උපොසථිකො හුත්වා වසනට්ඨානං ගන්ත්වා නිපජ්ජි. තස්ස ආහාරපරික්ඛීණකායස්ස රත්තිං වාතො කුප්පි, පච්චූසසමයෙ කාලං කත්වා උපඩ්ඪුපොසථකම්මනිස්සන්දෙන මහාවත්තනි අටවිද්වාරෙ[2] නිග්‍රොධරුක්ඛෙ දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති.

සො තං පවත්තිං ඉසීනං ආරොචෙසි. ඉසයො තුම්හෙහි මයං බුද්ධො ධම්මො සඞ්ඝොති අස්සුතපුබ්බං සාවිතං,[3] උප්පන්නො නු ඛො ලොකෙ බුද්ධොති? ආම භන්තෙ උප්පන්නොති. ඉදානි කුහිං වසතීති? සාවත්ථිං නිස්සාය ජෙතවනෙ භන්තෙති. ඉසයො, තිට්ඨථ තාව තුම්හෙ, මයං සත්ථාරං පස්සිස්සාමාති හට්ඨතුට්ඨා නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන කොසම්බිනගරං පාපුණිංසු. මහාසෙට්ඨිනො ඉසයො ආගතාති පච්චුග්ගමනං කත්වා සෙව අම්හාකං භික්ඛං ගණ්හථ භන්තෙති නිමන්තෙත්වා පුන දිවසෙ ඉසිගණස්ස මහාදානං අදංසු.

ඉසයො භුත්වාව ගච්ඡාමාති ආපුච්ඡිංසු. භන්තෙ තුම්හෙ අඤ්ඤදස්මිං කාලෙ එකම්පි මාසං, ද්වෙපි තයොපි චත්තාරොපි මාසෙ වසිත්වාව ගච්ඡථ, ඉමස්මිං පන වාරෙ හිය්‍යො ආගන්ත්වා අජ්ජෙව ගච්ඡාමාති වදථ, කිං ඉදන්ති? ආම ගහපතයො, බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො; න ඛො පන සක්කා ජීවිතන්තරායො ජානිතුං; තෙන මයං තුරිතා ගච්ඡාමාති. තෙන හි භන්තෙ මයම්පි ගච්ඡාම, අම්හෙහි සද්ධිංයෙව ගච්ඡථාති. තුම්හෙ අගාරියා නාම මහාජටා,[4] තිට්ඨථ තුම්හෙ, මයං පුරෙතරං ගමිස්සාමාති නික්ඛමිත්වා එකට්ඨානෙ ද්වෙපි දිවසානි අවසිත්වා තුරිතගමනෙනෙව සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනවිහාරෙ සත්ථු සන්තිකමෙව අගමංසු; තත්‍ර මධුරධම්මකථං සුත්වා සබ්බෙව පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසු.

තෙපි තයො සෙට්ඨිනො පඤ්චහි පඤ්චහි සකටසතෙහි සප්පිමධුඵාණිතාදීනි චෙව පට්ට[5]දුකූලාදීනි ච ආදාය කොසම්බිතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනසාමන්තෙ ඛන්ධාවාරං බන්ධිත්වා සත්ථුසන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. සත්ථා තිණ්ණම්පි සහායකානං මධුරධම්මකථං කථෙසි. තෙ බලවසොමනස්සජාතා සත්ථාරං නිමන්තෙත්වා පුනදිවසෙ මහාදානං අදංසු. පුන නිමන්තෙත්වා[6] පුනදිවසෙති එවං අඩ්ඪමාසං දානං දත්වා, භන්තෙ[7] අම්හාකං ජනපදං ආගමනාය පටිඤ්ඤං දෙථාති පාදමූලෙ නිපජ්ජිංසු. භගවා, සුඤ්ඤාගාරෙ ඛො ගහපතයො තථාගතා අභිරමන්තීති ආහ. එත්තාවතා පටිඤ්ඤා දින්නා නාම හොතීති ගහපතයො

1. කාරෙය-S. E. 2. මහාවට්ටනි අටවියං-B, S.
3. සාවිතං-L. 4. මහාජනා-S. 5. පත්තුණ්ණ-B; පට-S.
6. පුන දිවසෙ දත්වා-S. 7. අඩ්ඪමාසං දත්වාව-S.

සල්ලක්ඛෙත්වා, දින්නා නො භගවතා පටිඤ්ඤාති දසබලං වන්දිත්වා නික්ඛමිත්වා අන්තරාමග්ගෙ යොජනෙ යොජනෙ විහාරං කාරෙත්වා අනුපුබ්බෙන කොසම්බිං පත්වා, ලොකෙ බුද්ධො උප්පන්නොති කථයිංසු. තයොපි ජනා අත්තනො අත්තනො ආරාමෙ මහන්තං ධනපරිච්චාගං කත්වා භගවතො වසනත්ථාය විහාරෙ කාරාපයිංසු. තත්ථ කුක්කුටසෙට්ඨිනා කාරිතො කුක්කුටාරාමො නාම අහොසි. පාවාරිකසෙට්ඨිනා අම්බවනෙ කාරිතො පාවාරිකම්බවනං නාම; ඝොසිතෙන කාරිතො ඝොසිතාරාමො නාම අහොසි. තං සන්ධාය වුත්තං: ඝොසිතසෙට්ඨිනා කාරිතෙ ආරාමෙති.

භණ්ඩනජාතාති ආදිසු කලහස්ස පුබ්බභාගො භණ්ඩනං නාම, තං ජාතං එතෙසන්ති **භණ්ඩනජාතා**. හත්ථපරාමාසාදිවසෙන මත්ථකං පත්තො කලහො ජාතො එතෙසන්ති **කලහජාතා**. විරුද්ධවාදභූතං විවාදං ආපන්නාති **විවාදාපන්නා**. **මුඛසත්තීහීති** වාචාසත්තීහි. **විතුදන්තාති** විජ්ඣන්තා. **තෙ න චෙව අඤ්ඤමඤ්ඤං සඤ්ඤාපෙන්ති, න ච සඤ්ඤත්තිං උපෙන්තීති** තෙ අත්ථඤ්ච කාරණඤ්ච දසෙත්වා නෙව අඤ්ඤමඤ්ඤං සඤ්ජානාපෙන්ති.[1] සචෙපි සඤ්ඤාපෙතුං ආරභන්ති, තථාපි සඤ්ඤත්තිං න උපෙන්ති, ජානිතුං න ඉච්ඡන්තීති අත්ථො. නිජ්ඣත්තියම්පි[2] එසෙව නයො. එත්ථ ච නිජ්ඣත්තීති[3] සඤ්ඤත්තිවෙවචනමෙවෙතං.

කස්මා පනෙතෙ[4] භණ්ඩනජාතා අහෙසුන්ති? අප්පමත්තකෙන කාරණෙන. ද්වෙ කිර භික්ඛූ එකස්මිං ආවාසෙ වසන්ති, විනයධරො ච සුත්තන්තිකො ච. තෙසු සුත්තන්තිකො භික්ඛු එකදිවසං වච්චකුටිං පවිට්ඨො ආචමන-උදකාවසෙසං භාජනෙ ඨපෙත්වාව නික්ඛමි. විනයධරො පච්ඡා පවිට්ඨො තං උදකං දිස්වා නික්ඛමිත්වා තං භික්ඛුං පුච්ඡි: ආවුසො තයා ඉදං උදකං ඨපිතන්ති? ආමාවුසොති. ත්වං එත්ථ ආපත්තිභාවං න ජානාසීති? ආම න ජානාමීති. හොති[5] ආවුසො එත්ථ ආපත්තීති. සචෙ හොති, දෙසෙස්සාමීති. සචෙ පන තෙ ආවුසො අසඤ්චිච්ච අසතියා කතං, නත්ථි තෙ ආපත්තීති. සො තස්සා ආපත්තියා අනාපත්තිදිට්ඨි අහොසි.

විනයධරො අත්තනො නිස්සිතකානං, අයං සුත්තන්තිකො ආපත්තිං ආපජ්ජමානොපි න ජානාතීති ආරොචෙසි. තෙ තස්ස නිස්සිතකෙ දිස්වා, තුම්හාකං උපජ්ඣායො ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වාපි ආපත්තිභාවං න ජානාතීති ආහංසු. තෙ ගන්ත්වා අත්තනො උපජ්ඣායස්ස ආරොචෙසුං. සො එවමාහ: අයං විනයධරො පුබ්බෙ අනාපත්තීති වත්වා ඉදානි ආපත්තීති වදති, මුසාවාදී එසොති. තෙ ගන්ත්වා තුම්හාකං උපජ්ඣායො මුසාවාදීති එවං අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං වඩ්ඪයිංසු. තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

1. ජානාපෙන්ති-S. E. 2. නිජ්ඣත්තියම්පි-L. 3. නිජ්ඣත්තීති-L. 4. පන-B. S. 5. හොතු-B. S.

භගවන්තං එතදවොචාති එතං, **ඉධ භන්තෙ කොසම්බියං භික්ඛූ** භණ්ඩනජාතාති ආදිවචනං අවොච. තඤ්ච[1] නෙව පියකම්‍යතාය, න භෙදාධිප්පායෙන, අථ ඛො අත්ථකාමතාය, හිතකාමතාය. සාමග්ගිකාරකො කිරෙස භික්ඛු. තස්සායං එතදහොසි: යථා ඉමෙ භික්ඛූ විවාදං ආරද්ධා, න සක්කා මයා, නාපි අඤ්ඤෙහි භික්ඛූහි සමග්ගා[2] කාතුං, අප්පෙව නාම සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලො[3] භගවා සයං වා ගන්ත්වා අත්තනො වා සන්තිකං පක්කොසාපෙත්වා එතෙසං භික්ඛූනං ඛන්තිමෙත්ත[4]පටිසංයුත්තං සාරාණීයධම්මදෙසනං කථෙත්වා සාමග්ගිං කරෙය්‍යාති අත්ථකාමතාය හිතකාමතාය ගන්ත්වා අවොච.

ඡයිමෙ භික්ඛවෙ ධම්මා සාරාණීයාති හෙට්ඨා කලහභණ්ඩනවසෙන දෙසනා ආරද්ධා, ඉමස්මිං ඨානෙ ඡ සාරාණීයධම්මා ආගතාති එවමිදං කොසම්බකසුත්තං යථානුසන්ධිනාව ගතං හොති. තත්ථ **සාරාණීයා**ති සරිතබ්බයුත්තා, අද්ධානෙ අතික්කන්තෙපි න පමුස්සිතබ්බා. යෙ තෙ ධම්මෙ පූරෙති, තං සබ්‍රහ්මචාරීනං පියං කරොන්තීති **පියකරණා**; ගරුං කරොන්තීති **ගරුකරණා**. **සඞ්ගහා-යා**ති සඞ්ගණ්හනත්ථාය. **අවිවාදායා**ති අවිවාදනත්ථාය. **සාමග්ගියා**ති සමග්ගභාවත්ථාය. **එකීභාවායා**ති එකභාවත්ථාය, නින්නානාකරණාය. සංවත්තන්තීති භවන්ති. **මෙත්තං කායකම්ම**න්ති මෙත්තචිත්තෙන කත්තබ්බං කායකම්මං. වචීකම්ම-මනොකම්මෙසුපි එසෙව නයො.

ඉමානි පන[5] භික්ඛූනං වසෙන ආගතානි, ගිහීසුපි ලබ්භන්ති. භික්ඛූනං හි මෙත්තචිත්තෙන ආභිසමාචාරිකධම්මපූරණං මෙත්තං කායකම්මං නාම. ගිහීනං චෙතියවන්දනත්ථාය බොධිවන්දනත්ථාය සඞ්ඝනිමන්තනත්ථාය ගමනං, ගාමං[6] පිණ්ඩාය පවිට්ඨෙ භික්ඛූ දිස්වා පච්චුග්ගමනං පත්තපටිග්ගහණං ආසනපඤ්ඤාපනං අනුගමනන්ති එවමාදිකං මෙත්තං කායකම්මං නාම. භික්ඛූනං මෙත්තචිත්තෙන ආචාරපඤ්ඤත්තිසික්ඛාපනං, කම්මට්ඨානකථනං, ධම්මදෙසනා[7], තෙපිටකම්පි බුද්ධවචනං මෙත්තං වචීකම්මං නාම. ගිහීනඤ්ච, චෙතියවන්දනත්ථාය ගච්ඡාම, බොධිවන්දනත්ථාය ගච්ඡාම, ධම්මස්සවනං කරිස්සාම[8] දීපමාලාපුප්ඵපූජං කරිස්සාම, තීණි සුචරිතානි සමාදාය වත්තිස්සාම, සලාකභත්තාදීනි දස්සාම, වස්සාවාසිකං දස්සාම, අජ්ජ සඞ්ඝස්ස චත්තාරො පච්චයෙ දස්සාම, සඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා ඛාදනීය-භොජනීයාදීනි[9] සංවිදහථ, ආසනානි පඤ්ඤපෙථ, පානීයං උපට්ඨපෙථ, සඞ්ඝං පච්චුග්ගන්ත්වා ආනෙථ, පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙථ[10], ඡන්දජාතා උස්සාහජාතා වෙය්‍යාවච්චං කරොථාති ආදිකථනකාලෙ මෙත්තං වචීකම්මං නාම. භික්ඛූනං පාතොව උට්ඨාය සරීරපටිජග්ගන-

1. තඤ්ච ඛො-B, S. 2. සමග්ගෙ-L. 3. අප්පටිපුග්ගලො-B, S.
4. ඛන්තිමෙත්තා-S, E. 5. ඉමානි-B, S. 6. ගොචරගාමං-S.
7. දෙසනං-A. 8. කාරෙස්සාම-S.
9. ඛාදනීයභොජනීයාදීනි-L, S, E. 10. නිසීදාපෙථා-B, S.

චෙතියඞ්ගණවත්තාදීනි කත්වා විවිත්තාසනෙ නිසීදිත්වා, ඉමස්මිං විහාරෙ භික්ඛූ සුඛී හොන්තු අවෙරා අබ්‍යාපජ්ඣාති චින්තිතං මෙත්තං මනොකම්මං නාම. ගිහීනං, අය්‍යා සුඛී හොන්තු අවෙරා අබ්‍යාපජ්ඣාති චින්තිතං මෙත්තං මනොකම්මං නාම.

ආවි චෙව රහො චාති සම්මුඛා ච පරම්මුඛා ච. තත්‍ථ නවකානං චීවරකම්මාදිසු සහායභාවගමනං සම්මුඛා මෙත්තං කායකම්මං නාම. ථෙරානං පන පාදධොවන-වීජනදානාදිභෙදම්පි සබ්බං සාමීචිකම්මං සම්මුඛා මෙත්තං කායකම්මං නාම. උභයෙහිපි දුන්නික්ඛිත්තානං දාරුභණ්ඩාදීනං තෙසු අවඤ්ඤං[1] අකත්වා අත්තනා දුන්නික්ඛිත්තානං විය පටිසාමනං පරම්මුඛා මෙත්තං කායකම්මං නාම. දෙවත්ථෙරො, තිස්සත්ථෙරොති එවං පග්ගය්හවචනං සම්මුඛා මෙත්තං වචීකම්මං නාම. විහාරෙ අසන්තං පන පටිපුච්ඡන්තස්ස, කුහිං අම්හාකං දෙවත්ථෙරො, කුහිං අම්හාකං තිස්සත්ථෙරො, කදා නු ඛො ආගමිස්සතීති එවං මමායනවචනං පරම්මුඛා මෙත්තං වචීකම්මං නාම. මෙත්තාසිනෙහසිනිද්ධානි පන නයනානි උම්මීලෙත්වා පසන්නෙන මුඛෙන ඔලොකනං සම්මුඛා මෙත්තං මනොකම්මං නාම. දෙවත්ථෙරො, තිස්සත්ථෙරො අරොගො හොතු අප්පාබාධොති සමන්නාහරණං පරම්මුඛා මෙත්තං මනොකම්මං නාම.

ලාභාති චීවරාදයො ලද්ධපච්චයා. **ධම්මිකාති** කුහනාදිභෙදං මිච්ඡාජීවං වජ්ජෙත්වා ධම්මෙන සමෙන භික්ඛාචරියවත්තෙන උප්පන්නා. **අන්තමසො පත්තපරියාපන්නමත්තම්පීති** පච්ඡිමකොටියා පත්තපරියාපන්නං පත්තස්ස අන්තොගතං ද්විත්තිකටච්ඡු-භික්ඛාමත්තම්පි. **අප්පවිභත්ත[2]භොගීති** එත්‍ථ ද්වෙ පවිභත්තානි නාම: ආමිසපවිභත්තඤ්ච පුග්ගලපවිභත්තඤ්ච. තත්‍ථ, එත්තකං දස්සාමි, එත්තකං න දස්සාමීති එවං චිත්තෙන විභජනං ආමිසපවිභත්තං නාම. අසුකස්ස දස්සාමි අසුකස්ස න දස්සාමීති එවං චිත්තෙන විභජනං පන පුග්ගලපවිභත්තං නාම තදුභයම්පි අකත්වා යො අප්පවිභත්තං භුඤ්ජති, අයං අප්පවිභත්තභොගී නාම.[3]

සීලවන්තෙහි සබ්‍රහ්මචාරීහි සාධාරණභොගීති එත්‍ථ සාධාරණභොගිනො ඉදං ලක්ඛණං: යං යං[4] පණීතං ලභති[5], තං තං නෙව ලාභෙන ලාභං නිජිගිංසනා[6]මුඛෙන ගිහීනං දෙති, න අත්තනා පරිභුඤ්ජති; පටිග්ගණ්හන්තො ච සඞ්ඝෙන සාධාරණං හොතූති ගහෙත්වා ඝණ්ටිං පහරිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං සඞ්ඝසන්තකං විය පස්සති. ඉදං පන සාරාණීයධම්මං කො පූරෙති, කො න පූරෙතීති? දුස්සීලො තාව න පූරෙති; න හි තස්ස සන්තකං සීලවන්තා ගණ්හන්ති. පරිසුද්ධසීලො පන වත්තං අඛණ්ඩෙන්තො පූරෙති.

1. අවඤ්ඤං-B. S. 2. අප්පටිවිභත්ත-(පාළි); B, S, E.

3. පාළියං "අප්පටිවිභත්ත" සද්දො ච, අඤ්ඤත්‍ර "පටිභත්ත" "පටිවිභත්ත" සද්දා ච පොත්ථකෙසු දිස්සන්ති. තෙ විරහිතා පමාදපාඨාති මඤ්ඤමානා තෙසු 'වි'කාරං පරිවජ්ජයිම්හ.

4. යො සං-A, M2. P2. 5. ලභී-K1, T1. 6. ජිගිංසතා-S; නිජ්ගිංසතා-E.

තත්‍රිදං වත්තං: යො හි ඔදිස්සකං කත්වා මාතු වා පිතු වා ආචරියුපජ්ඣායාදීනං වා දෙති, සො දාතබ්බං දෙතු,[1] සාරණීයධම්මො පනස්ස න හොති, පලිබොධජග්ගනං නාම හොති. සාරණීයධම්මො හි මුත්තපලිබොධස්සෙව වට්ටති. තෙන පන ඔදිස්සකං දෙන්තෙන ගිලාන-ගිලානුපට්ඨාක-ආගන්තුක-ගමිකානඤ්ච නවපබ්බජිතස්ස ච සඞ්ඝාටිපත්තග්ගහණං අජානන්තස්ස දාතබ්බං. එතෙසං දත්වා අවසෙසං ථෙරාසනතො පට්ඨාය ථොකථොකං අදත්වා යො යත්තකං ගණ්හාති, තස්ස තත්තකං දාතබ්බං. අවසිට්ඨෙ අසති පුන පිණ්ඩාය චරිත්වා ථෙරාසනතො පට්ඨාය යං යං පණීතං තං තං දත්වා සෙසං භුඤ්ජිතබ්බං. සීලවන්තෙහීති වචනතො දුස්සීලස්ස අදාතුම්පි වට්ටති.

අයං පන සාරණීයධම්මො අසික්ඛිතාය පරිසාය අපූරො[2] හොති. සික්ඛිතාය හි පරිසාය[3] යො අඤ්ඤතො ලභති, සො න ගණ්හති; අඤ්ඤතො අලභන්තොපි පමාණයුත්තමෙව[4] ගණ්හති, න අතිරෙකං.

අයඤ්ච පන සාරණීයධම්මො එවං පුනප්පුන[5] පිණ්ඩාය චරිත්වා ලද්ධං ලද්ධං දෙන්තස්සාපි ද්වාදසහි වස්සෙහි පූරති, න තතො ඔරං. සචෙ හි ද්වාදසමෙ වස්සෙ සාරණීයධම්මපූරකො පිණ්ඩපාතපූරං පත්තං ආසනසාලායං ඨපෙත්වා නහායිතුං ගච්ඡති; සඞ්ඝත්ථෙරො ච කස්සෙසො පත්තො,[6] සාරණීයධම්මපූරකස්සාති වුත්තෙ ආහරථ නන්ති සබ්බං පිණ්ඩපාතං විචාරෙත්වා භුඤ්ජිත්වා රිත්තපත්තං ඨපෙති; අථ සො භික්ඛු රිත්තපත්තං දිස්වා, මය්හං අසෙසෙත්වාව පරිභුඤ්ජිංසූති[7] දොමනස්සං උප්පාදෙති, සාරණීයධම්මො භිජ්ජති; පුන ද්වාදස වස්සානි පූරෙතබ්බො හොති. තිත්ථියපරිවාසසදිසො හෙස, සකිං ඛණ්ඩජාතෙ[8] පුන පූරෙතබ්බොව. යො පන, ලාභා වත මෙ සුලද්ධං වත මෙ, යස්ස මෙ පත්තගතං අනාපුච්ඡාව සබ්‍රහ්මචාරී පරිභුඤ්ජන්තීති සොමනස්සං ජනෙති, තස්ස පුණ්ණො නාම හොති.

එවං පූරිතසාරණීයධම්මස්ස පන නෙව ඉස්සා න මච්ඡරියං[9] හොති; මනුස්සානං පියො හොති; සුලභපච්චයො; පත්තගතමස්ස දීයමානම්පි න ඛීයති; භාජනීයභණ්ඩට්ඨානෙ අග්ගභණ්ඩං ලභති; භයෙ වා ඡාතකෙ වා සම්පත්තෙ දෙවතා උස්සුක්කං ආපජ්ජන්ති.

තත්‍රිමානි වත්ථූනි: ලොණගිරිවාසී[10] තිස්සත්ථෙරො කිර මහාඛීරගාමං[11] උපනිස්සාය වසති. පඤ්ඤාසමත්තා ථෙරා නාගදීපං චෙතියවන්දනත්ථං ගච්ඡන්තා ඛීරගාමෙ[12] පිණ්ඩාය චරිත්වා කිඤ්චි අලද්ධා නික්ඛමිංසු. ථෙරො පවිසන්තො තෙ දිස්වා පුච්ඡි: ලද්ධං භන්තෙති? චරිම්හා වුසොති.[13] සො අලද්ධභාවං ඤත්වා ආහ: භන්තෙ යාවාහං ආගච්ඡාමි,

1. දෙති-B. S. 2. සුසික්ඛිතාය පරිසාය සුපූරො-T1.
3. පරිසායපි-S. 4. පමාණමෙව-S. 5. පුනප්පුනං-S. E.
6. පත්තොති-B. S. 7. භුඤ්ජිංසූති-R, T1. 8. ඛණ්ඩ ජාතෙ-A. M2. P2.
9. නෙව ඉස්සාමච්ඡරියං-R. 10. සෙලාගිරිවාසී-S; ලෙණගිරිවාසී-L, E.
11. මහාගිරිගාමං-S, E. 12. ගිරිගාමෙ-S, E. 13. විචරිම්හාවුසොති-B. S

තාව සුද්ධෙව හොථාති. මයං ආවුසො පඤ්චදස ජනා පත්තතෙමන මත්තම්පි න ලභිම්හාති. භන්තෙ නෙවාසිකා නාම පටිබලා හොන්ති, අලභන්තාපි භික්ඛාචාරමග්ගසභාගං ජානන්තීති. ථෙරා ආගමිංසු. ථෙරො ගාමං පාවිසි. ධුරගෙහෙයෙව මහාඋපාසිකා ඛීරභත්තං සජ්ජෙත්වා ථෙරං ඔලොකයමානා ඨිතා, ථෙරස්ස ද්වාරං සම්පත්තස්සෙව පත්තං පූරෙත්වා අදාසි. සො තං ආදාය ථෙරානං සන්තිකං ගන්ත්වා, ගණ්හථ භන්තෙති ඛෙසත්ථෙරං ආහ. ථෙරො, අම්හෙහි එත්තකෙහි කිඤ්චි න ලද්ධං, අයං සීඝමෙව ගහෙත්වා ආගතො, කිං නු ඛොති සෙසානං මුඛං ඔලොකෙසි. ථෙරො ඔලොකනාකාරෙනෙව ඤත්වා භන්තෙ ධම්මෙන සමෙන ලද්ධො පිණ්ඩපාතො, නික්කුක්කුච්චා ගණ්හථාති ආදිතො පට්ඨාය සබ්බෙසං යාවදත්ථං දත්වා අත්තනාපි යාවදත්ථං භුඤ්ජි. අථ නං භත්තකිච්චාවසානෙ ථෙරො පුච්ඡි[1]: කදා ආවුසො ලොකුත්තරධම්මං පටිවිජ්ඣීති? නත්ථි මෙ භන්තෙ ලොකුත්තරධම්මොති. ඣානලාභීසි ආවුසොති? එතම්පි භන්තෙ නත්ථීති. නනු ආවුසො පාටිහාරියන්ති? සාරණීයධම්මො මෙ භන්තෙ පූරිතො, තස්ස මෙ පූරිතකාලතො පට්ඨාය සචෙ භික්ඛුසහස්සං[2] හොති, පත්තගතං න ඛීයතීති. සාධු සාධු සප්පුරිස අනුච්ඡවිකමිදං තුය්හන්ති.[3] ඉදං තාවස්ස[4] පත්තගතං න ඛීයතීති එත්ථ වත්ථු.

අයමෙව පන ථෙරො චෙතියපබ්බතෙ ගිරිභණ්ඩමහාපූජාය දානට්ඨානං ගන්ත්වා, ඉමස්මිං දානෙ කිං වරභණ්ඩන්ති? ද්වෙ සාටකා භන්තෙති. එතෙ මය්හං පාපුණිස්සන්තීති. තං සුත්වා අමච්චො රඤ්ඤො ආරොචෙසි · එකො දහරො එවං වදතීති. දහරස්ස එවං චිත්තං, මහාථෙරානං[5] සුඛුමසාටකා වට්ටන්තීති වත්වා, මහාථෙරානං දස්සාමීති ඨපෙසි. තස්ස භික්ඛුසඞ්ඝෙ[6] පටිපාටියා ඨිතෙ දෙන්තස්ස මත්ථකෙ ඨපිතාපි ද්වෙ සාටකා[7] හත්ථං නාරොහන්ති; දහරස්ස දානකාලෙ පන හත්ථං ආරූළ්හා. සො තස්ස හත්ථෙ ඨපෙත්වා අමච්චස්ස මුඛං ඔලොකෙත්වා[8] දහරං නිසීදාපෙත්වා දානං දත්වා සඞ්ඝං විස්සජ්ජෙත්වා දහරස්ස සන්තිකෙ නිසීදිත්වා, භන්තෙ ඉමං ධම්මං කදා පටිවිජ්ඣිත්ථාති ආහ. සො පරියායෙනපි අසන්තං අවදන්තො, නත්ථි මය්හං මහාරාජ ලොකුත්තරධම්මොති ආහ. නනු භන්තෙ පුබ්බෙව අවොචුත්ථාති? ආම මහාරාජ, සාරණීයධම්මපූරකො අහං, තස්ස මෙ ධම්මස්ස පූරිතකාලතො පට්ඨාය භාජනියට්ඨානෙ අග්ගභණ්ඩං පාපුණාතීති. සාධු සාධු භන්තෙ අනුච්ඡවිකමිදං තුම්හාකන්ති වන්දිත්වා පක්කාමි. ඉදං භාජනියට්ඨානෙ අග්ගභණ්ඩං පාපුණාතීති එත්ථ වත්ථු.

චණ්ඩාලතියභයෙ[9] පන භාතරගාමවාසිනො නාගත්ථෙරියා අනාරොචෙත්වාව පලායිංසු.[10] ථෙරී පච්චූසසමයෙ, අතිවිය අප්පනිග්ඝොසො

1. ථෙරා පුච්ඡිංසු-B. S. 2. භික්ඛුසතසහස්සං-L. B. 3. තුම්හාකන්ති-S. 4. ඉදං තාව-L. B. 5. මහාථෙරානං පන-S. E. 6. භික්ඛුසඞ්ඝෙ-L. 7. ඨපිතාපි තෙසං සාටකානං-A. M2. P2. 8. ඔලොකෙන්තො-B. S. 9. චණ්ඩාලතිස්සභයෙ-L. S. E; බ්‍රාහ්මණතිස්සභයෙ-B. 10. පක්කමිංසු-L. S.

ගාමො, උපධාරෙථ නාවාති දහරභික්ඛුනියො ආහ. තා ගන්ත්වා සබ්බෙසං ගතභාවං ඤත්වා ආගම්ම ථෙරියා ආරොචෙසුං. සා සුත්වා, මා තුම්හෙ තෙසං ගතභාවං චින්තයිත්ථ, අත්තනො උද්දෙසපරිපුච්ඡායොනිසොමනසිකාරෙසුයෙව යොගං කරොථාති වත්වා භික්ඛාචාර වෙලායං පාරුපිත්වා අත්තද්වාදසමී ගාමද්වාරෙ[1] නිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ අට්ඨාසි. රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා ද්වාදසන්නම්පි භික්ඛුනීනං පිණ්ඩ පාතං දත්වා, අය්‍යෙ අඤ්ඤත්ථ මා ගච්ඡථ, නිච්චං ඉධෙව එථාති ආහ.

ථෙරියා පන කනිට්ඨභාතා නාගත්ථෙරො නාම අත්ථි. සො, මහන්තං භයං, න සක්කා යාපෙතුං[2], පරතීරං ගමිස්සාමාති[3] අත්තද්වාදසමොව අත්තනො වසනට්ඨානා නික්ඛන්තො, ථෙරිං දිස්වා ගමිස්සාමීති භාතර ගාමං ආගතො. ථෙරී, ථෙරා ආගතාති සුත්වා තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා, කිං අය්‍යාති පුච්ඡි. සො තං පවත්තිං ආචික්ඛි. සා, අජ්ජ එකදිවසං විහාරෙ වසිත්වා ස්වෙ ගමිස්සථාති ආහ. ථෙරා විහාරං අගමිංසු. ථෙරී පුනදිවසෙ රුක්ඛමූලෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා ඉමං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජථාති ආහ. ථෙරො, වට්ටිස්සති ථෙරීති වත්වා තුණ්හී අට්ඨාසි. ධම්මිකො තාත පිණ්ඩපාතො, කුක්කුච්චං අකත්වා පරිභුඤ්ජථාති. වට්ටිස්සති ථෙරීති? සා පත්තං ගහෙත්වා ආකාසෙ ඛිපි. පත්තො ආකාසෙ අට්ඨාසි. ථෙරො, සත්තතාලමත්තෙ ඨිතම්පි භික්ඛුනීභත්තමෙව ථෙරීති වත්වා, භයං නාම සබ්බකාලං න හොති, භයෙ වූපසන්තෙ අරියවංසං කථයමානො, භො පිණ්ඩපාතික භික්ඛුනීභත්තං භුඤ්ජිත්වා වීතිනාමයිත්ථාති චිත්තෙන අනුවදියමානො සන්ථම්භිතුං න සක්ඛිස්සාමි, අප්පමත්තා හොථ ථෙරියොති මග්ගං ආරූහි.

රුක්ඛදෙවතාපි, සචෙ ථෙරො ථෙරියා හත්ථතො පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිස්සති, න තං නිවත්තෙස්සාමි, සචෙ න පරිභුඤ්ජිස්සති, නිවත්තෙස්සාමීති චින්තයමානා ඨත්වා ථෙරස්ස ගමනං දිස්වා රුක්ඛා ඔරුය්හ, පත්තං භන්තෙ දෙථාති පත්තං ගහෙත්වා ථෙරං රුක්ඛමූලංයෙව[4] ආනෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා පිණ්ඩපාතං දත්වා කතභත්තකිච්චං පටිඤ්ඤං කාරෙත්වා ද්වාදස භික්ඛුනියො, ද්වාදස ච භික්ඛූ සත්ත වස්සානි උපට්ඨහි. ඉදං, දෙවතා උස්සුක්කං ආපජ්ජන්තීති එත්ථ වත්ථු. තත්‍ර හි ථෙරී සාරාණීයධම්මපූරිකා අහොසි.

අඛණ්ඩානීති ආදීසු යස්ස සත්තසු ආපත්තික්ඛන්ධෙසු ආදිම්හි වා අන්තෙ වා සික්ඛාපදං භින්නං හොති, තස්ස සීලං පරියන්තෙ ඡින්න සාටකො විය ඛණ්ඩං නාම. යස්ස පන වෙමජ්ඣෙ භින්නං, තස්ස වෙමජ්ඣෙ ඡිද්ද[5]සාටකො විය ඡිද්දං නාම හොති. යස්ස පටිපාටියා ද්වෙ තීණි භින්නානි, තස්ස පිට්ඨියං වා කුච්ඡියං වා උට්ඨිතෙන විසභාග වණ්ණෙන කාළරත්තාදීනං අඤ්ඤතරවණ්ණා ගාවී විය සබලං නාම හොති. යස්ස අන්තරන්තරා භින්නානි, තස්ස අන්තරන්තරා විසභාග-

1. අත්තද්වාදසමී අවිද්වාරෙ-S. 2. ඉධ යාපෙතුං-S. E.
3. ගමිස්සාමීති-E. 4. මූලෙ-B. S. 5. ඡින්න-L. S.

බින්දුවිචිත්‍රා ගාවී විය කම්මාසං නාම හොති. යස්ස පන සබ්බෙන සබ්බං අභින්නානි, තස්ස තානි සීලානි **අඛණ්ඩානි, අච්ඡිද්දානි, අසබලානි, අකම්මාසානි** නාම හොන්ති. තානි පනෙතානි තණ්හාදාසබ්‍යතො මොචෙත්වා භුජිස්සභාවකරණතො **භුජිස්සානි**; බුද්ධාදීහි විඤ්ඤූහි පසත්ථත්තා **විඤ්ඤූපසත්ථානි**; තණ්හාදිට්ඨීහි අපරාමට්ඨත්තා, ඉදං නාම ත්වං ආපන්නපුබ්බොති කෙනචි පරාමට්ඨුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා ච[1] **අපරාමට්ඨානි**; උපචාරසමාධිං වා අප්පනාසමාධිං වා සංවත්තයන්තීති **සමාධිසංවත්තනිකානීති** වුච්චන්ති. **සීලසාමඤ්ඤගතො විහරතීති** තෙසු තෙසු දිසාභාගෙසු විහරන්තෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං සමානභාවූපගතසීලො විහරති. සොතාපන්නාදීනං හි සීලං සමුද්දන්තරෙපි දෙවලොකෙපි වසන්තානං අඤ්ඤෙසං සොතාපන්නාදීනං සීලෙන සමානමෙව හොති; නත්ථි මග්ගසීලෙ නානත්තං. තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

යායං දිට්ඨීති මග්ගසම්පයුත්තා සම්මාදිට්ඨි. **අරියාති** නිද්දොසා. **නිය්‍යාතීති නිය්‍යානිකා. තක්කරස්සාති** යො තථාකාරී හොති. **දුක්ඛක්ඛයායාති** සබ්බදුක්ඛක්ඛයත්ථං. **දිට්ඨිසාමඤ්ඤගතොති** සමානදිට්ඨිභාවං උපගතො හුත්වා විහරති.

අග්ගන්ති ජෙට්ඨකං. සබ්බගොපානසියො සඞ්ගණ්හාතීති **සඞ්ගාහිකං**. සබ්බගොපානසීනං සඞ්ඝාතං කරොතීති **සඞ්ඝාතනියං**. සඞ්ඝාටනන්ති[2] අත්ථො. **යදිදං කූටන්ති** යං එතං කූටාගාරකණ්ණිකාසඞ්ඛාතං[3] කූටං නාම. පඤ්චභූමිකාදිපාසාදා හි කූටබද්ධාව තිට්ඨන්ති. තස්මිං පතිතෙ මත්තිකං ආදිං කත්වා සබ්බෙ පතන්ති. තස්මා එවමාහ. **එවමෙව ඛොති** යථා කූටං කූටාගාරස්ස, එවං ඉමෙසම්පි සාරණීයධම්මානං යා අයං අරියා දිට්ඨි සා අග්ගා ච සඞ්ගාහිකා ච සඞ්ඝාතනියා චාති[4] දට්ඨබ්බා.

කථඤ්ච භික්ඛවෙ යායං දිට්ඨීති එත්ථ, භික්ඛවෙ යා අයං සොතාපත්තිමග්ගදිට්ඨි අරියා නිය්‍යානිකා නිය්‍යාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායාති වුත්තා, සා කථං නිය්‍යාති, කෙන කාරණෙන නිය්‍යාතීති අත්ථො. **පරියුට්ඨිතචිත්තොව හොතීති** එත්තාවතාපි පරියුට්ඨිතචිත්තොයෙව නාම හොතීති අත්ථො. එස නයො සබ්බත්ථ. **සුප්පණිහිතං මෙ මානසන්ති** මය්හං චිත්තං සුට්ඨපිතං. **සච්චානං බොධායාති** චතුන්නං සච්චානං බොධත්ථාය. **අරියන්ති** ආදීසු තං **ඤාණං** යස්මා අරියානං හොති, න පුථුජ්ජනානං, තස්මා අරියන්ති වුත්තං; යෙසං පන ලොකුත්තරධම්මො අත්ථි, තෙසංයෙව හොති, නාඤ්ඤෙසං, තස්මා ලොකුත්තරන්ති වුත්තං; පුථුජ්ජනානං පන අභාවතො **අසාධාරණං පුථුජ්ජනෙහීති** වුත්තං. එස නයො සබ්බවාරෙසු.

---

1. ච-L. 2. සඞ්ඝාටං කරොන්තීති සඞ්ඝාටනියන්ති-S.
3. සඞ්ඛාතං-A. M2. P2. B; සංඝාතං-P1. R. T1. E.
4 අග්ගං ච සංගාහිකං ච සඞ්ඝාතනියං වාති-L

ලාභී පච්චයානං සමත්ථන්ති අත්තනො විතෙන සමත්ථං ලාභීති අත්ථො. නිබ්බුතියම්පි එසෙව නයො. එත්ථ ච **සමත්ථාති** එකග්ගතා. **නිබ්බුතීති** කිලෙසවූපසමො. **තථාරූපාය දිට්ඨියාති** එවරූපාය සොතාපත්තිමග්ගදිට්ඨියා. **ධම්මතායාති** සභාවෙන. **ධම්මතා එසාති** සභාවො එස. **වුට්ඨානං පඤ්ඤායතීති** සඞ්ඝකම්මවසෙන වා දෙසනාය වා වුට්ඨානං දිස්සති. අරියසාවකො හි ආපත්තිං ආපජ්ජන්තො ගරුකාපත්තිසු කුටිකාරසදිසං, ලහුකාපත්තිසු ච සහසෙය්‍යාදිසදිසං අචිත්තකාපත්තිංයෙව ආපජ්ජති; තම්පි අසඤ්චිච්ච; නො සඤ්චිච්ච; ආපන්නං න පටිච්ඡාදෙති. තස්මා, **අථ ඛො නං ඛිප්පමෙවාති** ආදිමාහ.

දහරොති තරුණො. **කුමාරොති** න මහල්ලකො. **මන්දොති** චක්ඛුසොතාදීනං මන්දතාය මන්දො. **උත්තානසෙය්‍යකොති** අතිදහරතාය උත්තානසෙය්‍යො,[1] දක්ඛිණෙන වා වාමෙන වා පස්සෙන සයිතුං න සක්කොති. **අඞ්ගාරං අක්කමිත්වාති** ඉතො චිතො ච පසාරිතෙන හත්ථෙන වා පාදෙන වා ඵුසිත්වා. එවං ඵුසන්තානං පන මනුස්සානං න සීඝං හත්ථො ඩය්හති. තථා හි එකච්චෙ හත්ථෙන අඞ්ගාරං ගහෙත්වා පරිවත්තයමානා දූරම්පි ගච්ඡන්ති. දහරස්ස පන හත්ථපාදා සුඛුමාලා හොන්ති. සො ඵුට්ඨමත්තෙනෙව දය්හමානො විරිති[2] සද්දං කරොන්තො ඛිප්පං පටිසංහරති. තස්මා ඉධ දහරොව දස්සිතො. මහල්ලකො ච දය්හන්තොපි[3] අධිවාසෙති. අයං පන අධිවාසෙතුං න සක්කොති. තස්මා ච[4] දහරොව දස්සිතො. **දෙසෙතීති** ආපත්තිපටිග්ගාහකෙ සභාගපුග්ගලෙ සති එකම්පි දිවසං වා රත්තිං වා අනධිවාසෙත්වා රත්තිං චතුරඞ්ගෙපි තමෙ සභාගභික්ඛුනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා දෙසෙතියෙව.

උච්චාවචානීති උච්චනීචානි. **කිඞ්කරණීයානීති,** කිං කරොමීති එවං වත්වා කත්තබ්බකම්මානි. තත්ථ උච්චකම්මානි නාම චීවරස්ස කරණං රජනං, චෙතියෙ සුධාකම්මං, උපොසථාගාර-චෙතියඝර-බොධිඝරෙසු කත්තබ්බකම්මන්ති එවමාදීනි. අවචකම්මං නාම පාදධොවනමක්ඛනාදි ඛුද්දකකම්මං. අථ වා, චෙතියෙ සුධාකම්මාදි උච්චකම්මං නාම. තත්ථෙව කසාවසිඤ්චන-උදකාදාන-කොච්ඡකරණ-නිස්සෙණිබන්ධනාදි[5] අවචකම්මං නාම. **උස්සුක්කං ආපන්නො හොතී**
3 උස්සුක්කභාවං කත්තබ්බතං[6] පටිපන්නො හොති. **තිබ්බාපෙක්ඛා[7] හාතීති** බහලපත්ථනා[8] හොති.

ථම්බඤ්ච[9] ආලුම්පතීති තිණඤ්ච ආලුම්පමානා ඛාදති. **වච්ඡකඤ්ච අපවිනාතීති[10]** වච්ඡකඤ්ච අපලොකෙති. තරුණවච්ඡා හි ගාවී

---

1. උත්තානකසෙය්‍යකො-B. S. 2. විරිති-A; විරති-R, T1.
3. දය්හන්තො-S. E. 4. තස්මා පි-S. E.
5. කසාවපචන උදකානයන කුච්ඡකරණ නිස්සෙණිබන්ධනානි-B. S.
6. කත්තබ්බං-S; කත්තබ්බභාවං-E. 7. තිබ්බංපෙක්ඛා-B. S.
8. පත්ථනො-B. S. 9. ථම්භඤ්ච-L, S; දබ්බඤ්ච-B.
10. අපපවිනාතීති-B; අපවිණති (පාළි)

අරඤ්ඤෙ එකතො ආගතං වච්ඡකං එකස්මිං ඨානෙ නිපන්නං පහාය දූරං න ගච්ඡති; වච්ඡකස්ස ආසන්නට්ඨානෙ චරමානා තිණං ආලුම්පිත්වා ගීවං උක්ඛිපිත්වා එකන්තං වච්ඡකමෙව ඔලොකෙති. එවමෙව සොතාපන්නො උච්චාවචානි කිංකරණීයානි කරොන්තො තන්නින්නොව හොති අසිථිලපූරකො;[1] තිබ්බච්ඡන්දො බහලපත්ථනො හුත්වාව කරොති.

තත්‍රිදං වත්ථු: මහාචෙතියෙ කිර සුධාකම්මෙ කයිරමානෙ[2] එකො අරියසාවකො එකෙන හත්ථෙන සුධාභාජනං, එකෙන කුච්චං ගහෙත්වා, සුධාකම්මං කරිස්සාමීති චෙතියඞ්ගණං ආරුළ්හො. එකො කායදළ්හී[3]බහුලො භික්ඛු ගන්ත්වා ථෙරස්ස සන්තිකෙ අට්ඨාසි. ථෙරො, අඤ්ඤස්මිං සති පපඤ්චො හොතීති තස්මා ඨානා අඤ්ඤං ඨානං ගතො. සොපි භික්ඛු තත්ථෙව අගමාසි. ථෙරො පුන අඤ්ඤං ඨානන්ති එවං තතියෙ[4] ඨානෙ ආගතං, සප්පුරිස මහන්තං චෙතියඞ්ගණං, කිං අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ ඔකාසං න ලභථාති ආහ. තදා[5] ඉතරො පක්කාමීති.

බලතාය සමන්නාගතොති බලෙන සමන්නාගතො. **අට්ඨිකත්වාති**[6] අත්ථිකභාවං කත්වා. අත්ථිකො හුත්වාති අත්ථො. **මනසිකත්වාති** මනස්මිං කරිත්වා. **සබ්බචෙතසො**[7] **සමන්නාහරිත්වාති** අප්පමත්තකම්පි වික්ඛෙපං අකරොන්තො සබ්බචිත්තෙන[8] සමන්නාහරිත්වා. **ඔහිතසොතොති** ඨපිතසොතො. අරියසාවකා හි පියධම්මස්සවනා හොන්ති; න ධම්මස්සවනග්ගං[9] ගන්ත්වා නිද්දායමානා වා කෙනචි සද්ධිං සල්ලපමානා වා වික්ඛිත්තචිත්තා වා නිසීදන්ති; අථ ඛො අමතං පරිභුඤ්ජන්තා විය අතිත්තාව හොන්ති ධම්මස්සවනෙන; අථ අරුණං උග්ගච්ඡති. තස්මා එවමාහ.

ධම්මතා සුසමන්නාගතො හොතීති සභාවෙන සුට්ඨු සමන්නාගතො හොති. **සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියායාති** කාරණවචනං. සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකතඤාණෙනාති අත්ථො. **එවං සත්තඞ්ගසමන්නාගතො**ති එවං ඉමෙහි සත්තහි මහාපච්චවෙක්ඛණඤාණෙහි සමන්නාගතො. අයං තාව ආචරියානං සමානකථා. ලොකුත්තරමග්ගො හි බහුචිත්තක්ඛණිකො නාම නත්ථි.

විතණ්ඩවාදී පන, එකචිත්තක්ඛණිකො නාම මග්ගො නත්ථි, "එවං භාවෙය්‍ය සත්ත වස්සානී"ති හි වචනතො සත්තපි වස්සානි මග්ගභාවනා හොති, කිලෙසා පන ලහුං ඡිජ්ජන්තා සත්තහි ඤාණෙහි ඡිජ්ජන්තීති වදති. සො, සුත්තං ආහරාති වත්තබ්බො. අද්ධා අඤ්ඤං[10] අපස්සන්තො, "ඉදමස්ස පඨමං ඤාණං අධිගතං හොති...ඉදමස්ස දුතියං ඤාණං -පෙ-

1. අසිථිලපූරණාදිසු-L. 2. කරියමානෙ-S. 3. දළ්හී-S. E.
4. කතිපය-B. S. 5. ආහ න-B. S. 6. අත්ථිං කත්වා-B; අත්ථිකත්වා-S.
7. සබ්බං චෙතසා-B. S; සබ්බං චෙතසො-A. M2. R. T1.
8. සකලචිත්තෙන-S; සබ්බං චිත්තෙන-A. M2. P1.
9. ධම්මසවනං-S. 10. අඤ්ඤං සුත්තං-B. S.

ඉදමස්ස සත්තමං ඤාණං අධිගතං හොතී"ති ඉදමෙව ආහරිත්වා දස්සෙස්සති. තතො වත්තබ්බො: කිං පනිදං සුත්තං නෙය්‍යත්ථං, නීතත්ථන්ති? තතො වක්ඛති: නීතත්ථන්ති, යථා සුත්තං තථෙව අත්ථොති. සො වත්තබ්බො: ධම්මතා සුසමනුට්ඨා හොති සොතාපත්ති ඵලසච්ඡිකිරියායාති එත්ථ කො අත්ථොති? අද්ධා සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියත්ථායාති වක්ඛති. තතො වත්තබ්බො:[1] මග්ගසමඞ්ගී ඵලං සච්ඡිකරොති, ඵලසමඞ්ගීති? ජානන්තො, ඵලසමඞ්ගී සච්ඡිකරොතීති[2] වක්ඛති. තතො වත්තබ්බො: එවං සත්තඞ්ගසමන්නාගතො ඛො භික්ඛවෙ අරියසාවකො සොතාපත්තිඵලසමන්නාගතො හොතීති ඉධ තෙ[3] මග්ගං අභාවෙත්වා මණ්ඩූකො විය උප්පතිත්වා අරියසාවකො ඵලමෙව ගණ්හිස්සති[4]. මා සුත්තං මෙ ලද්ධන්ති යං වා තං වා අවච. පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තෙන නාම ආචරියසන්තිකෙ වසිත්වා බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිත්වා අත්ථරසං විදිත්වා වත්තබ්බං හොති[5] ඉමානි සත්ත ඤාණානි අරියසාවකස්ස පච්චවෙක්ඛණඤාණානෙව. ලොකුත්තර මග්ගො බහුචිත්තක්ඛණිකො නාම නත්ථි, එකචිත්තක්ඛණිකොයෙවාති සඤ්ඤාපෙතබ්බො. සචෙ සඤ්ඤාපෙති, සඤ්ඤාපෙතු; නො චෙ සඤ්ඤාපෙති, ගච්ඡ පාතොව විහාරං පවිසිත්වා යාගුං පිවාහීති උය්‍යොජෙතබ්බො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

කොසම්බිකසුත්තං අට්ඨමං.

---

1. 5. 9.

එවං මෙ සුතන්ති බ්‍රහ්මනිමන්තනිකං. තත්ථ පාපකං දිට්ඨිගතන්ති ලාමිකා[6] සස්සතදිට්ඨි. ඉදං නිච්චන්ති ඉදං සහොකාසක බ්‍රහ්මට්ඨානං අනිච්චං නිච්චන්ති වදති. ධුවාදීනි තස්සෙව වෙවචනානි. තත්ථ ධුවන්ති ථිරං. සස්සතන්ති සදා විජ්ජමානං. කෙවලන්ති අඛණ්ඩං සකලං. අචවනධම්මන්ති අචවනසභාවං. ඉදං හි න ජායතීති ආදීසු, ඉමස්මිං ඨානෙ කොචි ජායනකො වා මීයනකො වා උප්පජ්ජනකො[7] වා නත්ථීති සන්ධාය වදති. ඉතො ච[8] පනඤ්ඤන්ති ඉතො සහොකාසකා බ්‍රහ්මට්ඨානා උත්තරිං අඤ්ඤං නිස්සරණං නාම නත්ථීති එවමස්ස ථාමගතා සස්සතදිට්ඨි උප්පන්නා හොති. එවංවාදී ච පන සො, උපරි[9] තයො ඣානභූමියො, චත්තාරො මග්ගා, චත්තාරි ඵලානි, නිබ්බානන්ති සබ්බං පටිබාහති. අවිජ්ජාගතොති අවිජ්ජාය ගතො සමන්නාගතො අඤ්ඤාණී අන්ධීභූතො. යත්‍ර හි නාමාති යො නාම.

---

1. පුච්ඡිතබ්බො-B, S. 2. ඵලං සච්ඡිකරොති ඵලසමඞ්ගීති-S.
3. ඉධ-S, E. 4. ගණ්හිස්සති සති-M2, P2; ගණ්හිස්සතීති-B, S.
5. හොතීති-B, S. 6. ලාමකං-B, S.
7. ජායනකො වා ජීය්‍යනකො වා මීය්‍යනකො චවනකො වා උප්පජ්ජනකො-B, S.
8. ඉතො-A, P2. 9. උපරිතො-M2, P2.

අථ ඛො භික්ඛවෙ මාරො පාපිමාති මාරො කථං භගවන්තං අද්දස? සො කිර අත්තනො භවනෙ නිසීදිත්වා කාලෙන කාලං සත්ථාරං ආවජ්ජෙති : අජ්ජ සමණො ගොතමො කතරස්මිං ගාමෙ වා නිගමෙ වා වසතීති. ඉමස්මිං පන කාලෙ ආවජ්ජෙන්තො, උක්කට්ඨං නිස්සාය සුභගවනෙ විහරතීති ඤත්වා, කත්ථ නු ඛො ගතොති ඔලොකෙන්තො බ්‍රහ්මලොකං ගච්ඡන්තං දිස්වා, සමණො ගොතමො බ්‍රහ්මලොකං ගච්ඡති, යාව තත්ථ ධම්මකථං කථෙත්වා බ්‍රහ්මගණං මම විසයං[1] නාතික්කමෙති, තාව ගන්ත්වා ධම්මදෙසනාය විච්ඡන්දං කරිස්සාමීති සත්ථුපදානුපදිකො ගන්ත්වා බ්‍රහ්මගණස්ස අන්තරෙ අදිස්සමානෙන කායෙන අට්ඨාසි. සො සත්ථාරා බකබ්‍රහ්මා අපසාදිතොති ඤත්වා බ්‍රහ්මුනො උපත්ථම්භො හුත්වා අට්ඨාසි. තෙන වුත්තං : **අථ ඛො භික්ඛවෙ මාරො පාපිමාති. බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජං අන්වාවිසිත්වාති**[2] එකස්ස බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජස්ස සරීරං පවිසිත්වා. මහාබ්‍රහ්මානං පන බ්‍රහ්මපුරොහිතානං[3] වා අන්වාවිසිතුං න සක්කොති. **මෙතමාසදොති** මා එතං අපසාදයිත්ථ. අභිභූති අභිභවිත්වා ඨිතො, ජෙට්ඨකො. **අනභිභූතොති** අඤ්ඤෙහි අනභිභූතො. **අඤ්ඤදත්ථූති** එකංසවචනෙ නිපාතො. දස්සනවසෙන දසො. සබ්බං පස්සතීති දීපෙති. **වසවත්තීති** සබ්බං ජනං වසෙ වත්තෙති. **ඉස්සරොති** ලොකිස්සරො. **කත්තා නිම්මාතාති** ලොකස්ස කත්තා ච නිම්මාතා ච. පඨවී-හිමවන්ත-සිනෙරු-චක්කවාළ-මහාසමුද්ද-චන්දසූරියා ඉමිනා නිම්මිතාති දීපෙති.

සෙට්ඨො සජ්ජිතා[4]ති අයං ලොකස්ස උත්තමො ච සජ්ජිතා ච. ත්වං ඛත්තියො නාම හොහි, ත්වං බ්‍රාහ්මණො නාම, ත්වං[5] වෙස්සො නාම, සුද්දො නාම, ගහට්ඨො නාම, පබ්බජිතො නාම, අන්තමසො ඔට්ඨො හොහි, ගොණො හොහීති එවං සත්තානං විස්සජ්ජෙතා අයන්ති දස්සෙති. **වසී පිතා භූතභව්‍යානන්ති** අයං චිණ්ණවසිතාය වසී, අයං පිතා භූතානඤ්ච භව්‍යානඤ්චාති වදති.

තත්ථ අණ්ඩජ-ජලාබුජසත්තා අන්තො-අණ්ඩකොසෙ ච[6] අන්තොවත්ථිම්හි ච භව්‍යා නාම; බහි නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨාය භූතා. සංසෙදජා පඨමචිත්තක්ඛණෙ භව්‍යා; දුතියතො පට්ඨාය භූතා. ඔපපාතිකා පඨමඉරියාපථෙ භව්‍යා; දුතියතො පට්ඨාය භූතාති වෙදිතබ්බා. තෙ සබ්බෙපි එතස්ස පුත්තාති සඤ්ඤාය පිතා භූතභව්‍යානන්ති ආහ.

පඨවිගරහකාති යථා ත්වං එතරහි, අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තාති පඨවිං ගරහසි ජිගුච්ඡසි, එවං තෙපි පඨවිගරහකා අහෙසුං; න කෙවලං ත්වංයෙවාති දීපෙති. **ආපොගරහකාති** ආදීසුපි එසෙව නයො. **හීනෙ කායෙ පතිට්ඨිතාති** චතූසු[7] අපායෙසු නිබ්බත්තා. **පඨවිපසංසකාති**

1. විසයං-B. S. 2. අන්වාවිසිත්වාති-L. 3. බ්‍රහ්මපුරොහිතෙ-S. E.
4. සජිතා-L; (පාළි) 5. නාම,-S. E. 6. අණ්ඩකොසෙ චෙව-S. E.
7. හීනෙ චතුසු-L.

යථා ත්වං ගරහසි, එවං අගරහිත්වා නිච්චා ධුවා සස්සතා අචෙජ්ජා අභෙජ්ජා අක්ඛයාති එවං පථවිපසංසකා. පථවියා වණ්ණවාදිනො අහෙසුන්ති වදති. **පථවාභිනන්දිනොති** තණ්හාදිට්ඨිවසෙන පථවියා අභිනන්දිනො. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. **පණීතෙ කායෙ පතිට්ඨිතාති** බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තා.

තං තාහන්ති තෙන[1] කාරණෙන තං අහං. **ඉඝාති** චොදනත්ථෙ නිපාතො. **උපාතිවත්තිස්සාති** අතික්කමිස්සසි. උපාතිවත්තිතොතිපි පාඨො. අයමෙවත්ථො. **දණ්ඩෙන පටිප්පණාමෙය්‍යාති** චතුහත්ථෙන මුග්ගරදණ්ඩෙන පොථෙත්වා පලාපෙය්‍ය. **නරකපපාතෙති** සතපොරිසෙ මහාසොබ්භෙ. **විරාධෙය්‍යාති**[2] හත්ථෙන ගහණයුත්තෙ ඨානෙ[3] පාදෙන පතිට්ඨානයුත්තෙ වා ඨානෙ ගහණපතිට්ඨානානි කාතුං න සක්කුණෙය්‍ය. න නු ත්වං භික්ඛු **පස්සසීති** භික්ඛු න නු ත්වං ඉමං බ්‍රහ්මපරිසං සන්නිපතිතං ඔභාසමානං **විරොචමානං**[4] **පස්සසීති?** බ්‍රහ්මුනො ඔවාදෙ ඨිතානං ඉද්ධානුභාවං දස්සෙති. **ඉති ඛො මං භික්ඛවෙ මාරො පාපිමා බ්‍රහ්මපරිසං උපනෙසීති** භික්ඛවෙ මාරො පාපිමා, භික්ඛු න නු ත්වං පස්සසි බ්‍රහ්මපරිසං යසෙන ච සිරියා ච ඔභාසමානං; යදි ත්වම්පි මහාබ්‍රහ්මුනො වචනං අනතික්කමිත්වා යදෙව තෙ බ්‍රහ්මා වදති, තං කරෙය්‍යාසි, ත්වම්පි එවමෙව යසෙන ච සිරියා ච විරොචෙය්‍යාසීති එවං වදන්තො මං බ්‍රහ්මපරිසං උපනෙසි, උපසංහරි.

මා ත්වං මඤ්ඤිත්ථොති මා ත්වං මඤ්ඤි[5]. **මාරො ත්වමසි පාපිමාති** ත්වං[6] මහාජනස්ස මාරණතො මාරො නාම, පාපකං ලාමකං මහාජනස්ස අයසං කරණතො පාපිමා නාමාති ත්වං ජානාමි.

කසිණං ආයුන්ති සකලං ආයුං. **තෙ ඛො එවං ජානෙය්‍යුන්ති** තෙ එවං මහන්තෙන තපොකම්මෙන සමන්නාගතා. ත්වං පන. පුරිමදිවසෙ ජාතො කිං ජානිස්සසි, යස්ස තෙ අජ්ජාපි මුඛෙ ඛීරගන්ධො වායතීති ඝට්ටෙන්තො වදති. **පථවිං අජ්ඣොසිස්සසීති** පථවිං අජ්ඣොසාය ගිලිත්වා පරිනිට්ඨාපෙත්වා තණ්හාමානදිට්ඨීහි ගණ්හිස්සසි. **ඔපසායිකො මෙ භවිස්සසීති** මය්හං සමීපසයො[7] භවිස්සසි. මං ගච්ඡන්තං අනුගච්ඡිස්සසි, ඨිතං උපට්ඨස්සසි[8], නිසින්නං උපනිසීදිස්සසි, නිපන්නං උපනිපජ්ජිස්සසීති අත්ථො. **වත්ථුසායිකොති** මම වත්ථුස්මිං සයනකො. **යථාකාමකරණීයො බාහිතෙය්‍යොසීති**[9] මයා අත්තනො රුචියා යං ඉච්ඡාමි තං කාතබ්බො, බාහිත්වා ච පන ජජ්ඣරිකා[10] ගුම්බතොපි නීචතරෙ ලකුණ්ටකතරෙ කාතබ්බො භවිස්සසීති අත්ථො.

---

1. කිං තාහන්ති කෙන-L. 2. විරාගෙය්‍යාති-L(පාළි) 3. ඨානෙ වා-S. E.
4. ඔභාසමානං පභාසමානං විරොචමානං ජොතමානං-S.
5. මඤ්ඤි පාපිම-S. 6. මාර ත්වං-S. 7. සමීපසංයොගො-P1. R1. T1.
8. උපතිට්ඨිස්සසි-L. B. 9. බාහිතෙය්‍යො-(පාළි)
10. ඣජ්ඣරිකා-S; ජජ්ජරිකා-B.

ඉමිනා එස භගවන්තං උපලාපෙති වා අපසාදෙති වා. උපලාපෙති නාම, සචෙ ඛො ත්වං භික්ඛු තණ්හාදිට්ඨීහි පථවිං අජ්ඣොසිස්සසි, ඔපසායිකො මෙ භවිස්සසි, මයි ගච්ඡන්තෙ ගමිස්සසි, තිට්ඨන්තෙ ඨස්සසි, නිසින්නෙ නිසීදිස්සසි, නිපන්නෙ නිපජ්ජිස්සසි, අහං තං සෙසජනං පටිබාහෙත්වා විස්සාසිකං අබ්භන්තරිකං කරිස්සාමීති එවං තාව උපලාපෙති නාම. සෙසපදෙහි පන අපසාදෙති නාම. අයංහෙත්ථ අධිප්පායො: **සචෙ** ත්වං පථවිං අජ්ඣොසිස්සසි වත්ථුසායිකො මෙ භවිස්සසි, මම ගමනාදීනි ආගමෙත්වා ගමිස්සසි වා ඨස්සසි වා නිසීදිස්සසි වා නිපජ්ජිස්සසි වා, මම වත්ථුස්මිං මග්ගං ආරක්ඛං ගණ්හිස්සසි, අහං පන තං යථාකාමං කරිස්සාමි, බාහෙත්වා ච ජජ්ඣරිකා[1]ගුම්බතොපි ලකුණ්ඨකතරන්ති එවං අපසාදෙති නාම. අයං පන බ්‍රහ්මා මානනිස්සිතො තස්මා ඉධ අපසාදනාව අධිප්පෙතා. ආපාදිසුපි එසෙව නයො.

අපි ච තෙ අහං බ්‍රහ්මෙති ඉදානි භගවා, අයං බ්‍රහ්මා මානනිස්සිතො අහං ජානාමීති මඤ්ඤති, අත්තනො යසෙන මත්තො සරීරං ඵුසිතුම්පි සමත්ථං කඤ්චි න පස්සති, ථොකං නිග්ගහෙතුං වට්ටතීති චින්තෙත්වා ඉමං දෙසනං ආරභි. තත්ථ **ගතිඤ්ච පජානාමීති** නිප්ඵත්තිඤ්ච පජානාමි. **ජුතිඤ්චාති** ආනුභාවඤ්ච පජානාමි. **එවං මහෙසක්ඛොති** එවං මහායසො මහාපරිවාරො.

යාවතා චන්දිමසූරියා පරිහරන්තීති යත්තකෙ ඨානෙ චන්දිමසූරියා විචරන්ති. **දිසා භන්ති විරොචනාති** දිසාසු විරොචමානා ඔභාසන්ති; දිසා වා තෙහි විරොචමානා ඔභාසන්ති. **තාව සහස්සධා ලොකොති** තත්තකෙන පමාණෙන සහස්සධා ලොකො. ඉමිනා චක්කවාළෙන සද්ධිං චක්කවාළසහස්සන්ති අත්ථො. **එත්ථ තෙ වත්තතී වසොති** එත්ථ චක්කවාළසහස්සෙ තුය්හං වසො වත්තති. **පරොවරඤ්ච ජානාසීති** එත්ථ චක්කවාළසහස්සෙ පරොවරෙ උච්චනීචෙ හීනපණීතෙ සත්තෙ ජානාසි. **අථො රාගවිරාගිනන්ති**, න කෙවලං අයං ඉද්ධො අයං පකතිමනුස්සොති පරොවරං, අයං පන සරාගො අයං විරාගොති[2] එවං රාගවිරාගිනම්පි ජනං ජානාසි. **ඉත්ථභාවඤ්ඤථාභාවන්ති** ඉත්ථභාවොති ඉදං චක්කවාළං; අඤ්ඤථාභාවොති ඉතො සෙසං එකූනසහස්සං. **සත්තානං ආගතිං ගතින්ති** එත්ථ චක්කවාළසහස්සෙ පටිසන්ධිවසෙන සත්තානං ආගතිං, චුතිවසෙන ගතිඤ්ච ජානාසි. තුය්හං පන, අති මහන්තොහමස්මීති සඤ්ඤා හොති; සහස්සී බ්‍රහ්මා නාම ත්වං; අඤ්ඤෙසං පන තයා උත්තරිං ද්විසහස්සානං තිසහස්සානං චතුසහස්සානං පඤ්චසහස්සානං දසසහස්සානං සතසහස්සානඤ්ච බ්‍රහ්මානං පමාණං නත්ථි; ත්වං චතුහත්ථාය පිලොතිකාය පරිගුහණං[3] කාතුං වායමන්තො විය මහන්තොස්මීති සඤ්ඤං කරොසීති නිග්ගණ්හාති.

1. ඣජ්ඣරිකා-S; ජජ්ජරිකා-B. 2. වීතරාගොති-S, E.
3. පටිගුහණං-L; පටගුහණං-S; පටපමාණං-E.

ඉධූපපන්නොති ධ පඨමජ්ඣානභූමියං උපපන්නො. **තෙන තං ත්වං න ජානාසීති** තෙන කාරණෙන තං කායං ත්වං න ජානාසි. **නෙව තෙ සමසමොති** ජානිතබ්බට්ඨානං පත්වාපි තයා සමසමො න හොමි. **අභිඤ්ඤායාති** පඤ්ඤාය. **කුතො නීචෙය්‍යන්ති** තයා නීචතරභාවො පන **මය්හං** කුතො.

හෙට්ඨුපපත්තිකො කිරෙස බ්‍රහ්මා, අනුප්පන්නෙ බුද්ධුප්පාදෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො කාලං කත්වා චතුත්ථජ්ඣානභූමියං වෙහප්ඵලබ්‍රහ්මලොකෙ පඤ්චකප්පසතිකං ආයුං ගහෙත්වා නිබ්බත්ති. තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා හෙට්ඨුපපත්තිකං[1] තතියජ්ඣානං පණීතං භාවෙත්වා සුභකිණ්හබ්‍රහ්මලොකෙ චතුසට්ඨිකප්පං ආයුං ගහෙත්වා නිබ්බත්ති. තත්ථ දුතියජ්ඣානං භාවෙත්වා ආභස්සරෙ අට්ඨ කප්පෙ ආයුං ගහෙත්වා නිබ්බත්ති. තත්ථ පඨමජ්ඣානං භාවෙත්වා පඨමජ්ඣානභූමියං කප්පායුකො හුත්වා නිබ්බත්ති. සො පඨමකාලෙ අත්තනා කතකම්මඤ්ච නිබ්බත්තට්ඨානඤ්ච අඤ්ඤාසි; කාලෙ පන ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ උභයං සම්මුසිත්වා[2] සස්සතදිට්ඨිං උප්පාදෙසි. තෙන භගවා, **තං ත්වං න ජානාසි-පෙ- කුතො නීචෙය්‍යන්ති** ආහ.

අථ බ්‍රහ්මා චින්තෙසි සමණො ගොතමො මය්හං ආයුඤ්ච නිබ්බත්තට්ඨානඤ්ච පුබ්බෙ කතකම්මඤ්ච ජානාති, හන්දහං[3] පුබ්බෙ කතකම්මං පුච්ඡාමීති සත්ථාරං අත්තනො පුබ්බෙ කතකම්මං පුච්ඡි. සත්ථා කථෙසි.

පුබ්බෙ කිරෙස කුලඝරෙ නිබ්බත්තිත්වා කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා, ජාතිජරාබ්‍යාධිමරණස්ස[4] අන්තං කරිස්සාමීති නික්ඛම්ම ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා අභිඤ්ඤාපාදකජ්ඣානලාභී හුත්වා ගඞ්ගාතීරෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා ඣානරතියා වීතිනාමෙසි. තදා ච කාලෙන කාලං සත්ථවාහා පඤ්චහි සකටසතෙහි මරුකන්තාරං පටිපජ්ජන්ති. මරුකන්තාරෙ පන දිවා න සක්කා ගන්තුං; රත්තිං ගමනං හොති. අථ පුරිමසකටස්ස අග්ගයුගෙ යුත්තබලිවද්දා ගච්ඡන්තා ගච්ඡන්තා නිවත්තිත්වා ආගතමග්ගාභිමුඛාව අහෙසුං. සබ්බ[5]සකටානි තථෙව නිවත්තිංසු[6]. අරුණෙ උග්ගතෙ නිවත්තභාවං ජානිංසු. තෙසඤ්ච තදා කන්තාරං අතික්කමනදිවසො අහොසි[7]. සබ්බං දාරුදකං පරික්ඛීණං, තස්මා, නත්ථිදානි අම්හාකං ජීවිතන්ති චින්තෙත්වා ගොණෙ චක්කෙසු බන්ධිත්වා මනුස්සා සකටච්ඡායං[8] පවිසිත්වා නිපජ්ජිංසු. තාපසො පි කාලස්සෙව පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා පණ්ණසාලාද්වාරෙ නිසින්නො ගඞ්ගං ඔලොකයමානො අද්දස ගඞ්ගං මහාඋදකෙන[9]

1. හෙට්ඨූපපත්තියං කත්වා-B. S. 2. පම්මුසිත්වා-L; පමුස්සිත්වා-B. S.
3. හන්ද නං-S. E. 4. ජාතිජරාමරණස්ස-B. S.
5. ඉතර-B; ඉතරානි-S. 6. නිවත්තිත්වා-L. B. S. 7. හොති-S.
8. සකටපච්ඡායායං-B; සකටච්ඡායායං-S. 9. මහා උදකොඝෙන-B. S.

පූරයමානං පවට්ටිතමණික්ඛන්ධං විය ආගච්ඡන්තිං[1] දිස්වා චින්තෙසි: අත්ථි නු ඛො ඉමස්මිං ලොකෙ එවරූපස්ස මධුරොදකස්ස අලාභෙන කිලමියමානා[2] සත්තාති. සො එවං ආවජ්ජෙන්තො මරුකන්තාරෙ තං සත්ථං දිස්වා, ඉමෙ සත්තා මා නස්සන්තූති ඉතො මහාඋදකක්ඛන්ධො ඡිජ්ජිත්වා මරුකන්තාරෙ සත්ථාභිමුඛො ගච්ඡතූති අභිඤ්ඤාචිත්තෙන අධිට්ඨාසි. සහ චිත්තුප්පාදෙන මාතිකාරූළ්හං විය උදකං තත්ථ අගමාසි. මනුස්සා උදකසද්දෙන උට්ඨාය උදකං දිස්වා හට්ඨතුට්ඨා නහායිත්වා පිවිත්වා ගොණෙපි පායෙත්වා සොත්ථිනා ඉච්ඡිතට්ඨානං අගමංසු.

සත්ථා තං බ්‍රහ්මුනො පුබ්බකම්මං දස්සෙන්තො,

"යං ත්වං අපායෙසි බහූ මනුස්සෙ
පිපාසිතෙ ඝම්මනි සම්පරෙතෙ
තං තෙ පුරාණං වත සීලවත්තං
සුත්තප්පබුද්ධොව අනුස්සරාමී"ති

ඉමං ගාථමාහ.

අපරස්මිම්පි සමයෙ තාපසො ගඞ්ගාතීරෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා අරඤ්ඤගාමකං[3] නිස්සාය වසති. තෙන ච සමයෙන චොරා තං ගාමං පහරිත්වා හත්ථසාරං ගහෙත්වා ගාවියො ච කරමරෙ ච ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති. ගාවියොපි සුනඛාපි මනුස්සාපි මහාවිරවං විරවන්ති. තාපසො තං සද්දං සුත්වා, කිං නු ඛො එතන්ති ආවජ්ජෙන්තො, මනුස්සානං භයං උප්පන්නන්ති ඤත්වා, මයි පස්සන්තෙ ඉමෙ සත්තා මා නස්සන්තූති අභිඤ්ඤාපාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය අභිඤ්ඤාචිත්තෙන චොරානං පටිපථෙ චතුරඞ්ගිනිං සෙනං මාපෙසි කම්මසජ්ජං ආගච්ඡන්තිං. චොරා දිස්වා, රාජා මඤ්ඤෙ ආගතොති[4] විලොපං ඡඩ්ඩෙත්වා පක්කමිංසු. තාපසො, යං යස්ස සන්තකං තං තස්සෙව හොතූති අධිට්ඨාසි. තං තථෙව අහොසි. මහාජනො සොත්ථිභාවං පාපුණි.

සත්ථා ඉදම්පි තස්ස පුබ්බකම්මං දස්සෙන්තො,

"යං එණිකූලස්මිං[5] ජනං ගහීතං
අමොචයී ගය්හකනීයමානං[6]
තං තෙ පුරාණං වත සීලවත්තං
සුත්තප්පබුද්ධොව අනුස්සරාමී"ති

ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ එණිකූලස්මින්ති ගඞ්ගාතීරෙ.

පුන එකස්මිං සමයෙ උපරිගඞ්ගාවාසිකං කුලං හෙට්ඨාගඞ්ගාවාසිකෙන කුලෙන සද්ධිං මිත්තසන්ථවං කත්වා නාවාසඞ්ඝාටං බන්ධිත්වා බහුං ඛාදනීයභොජනීයඤ්චෙව ගන්ධමාලාදීනි ච ආරොපෙත්වා

---

1. ආගච්ඡන්තං-L; 2. කිලිස්සමානා-S. E; කිලමියමානා-R.
3. ආරඤ්ඤකං ගාමං-B; ආරඤ්ඤකගාමකං-S. 4. රාජාති මඤ්ඤමානා-B. S.
5. යං වෙණිකූලස්මිං-A, P2. 6. නීයමානං-S. E.

ගඞ්ගාසොතෙන ආගච්ඡති. මනුස්සා ඛාදමානා භුඤ්ජමානා නච්චන්තා ගායන්තා දෙවවිමානෙන[1] ගච්ඡන්තා විය බලවසොමනස්සා අහෙසුං. ගඞ්ගෙය්‍යකො නාගො දිස්වා කුපිතො, ඉමෙ මයි සඤ්ඤම්පි න කරොන්ති, ඉදානි නෙ සමුද්දමෙව පාපෙස්සාමීති මහන්තං අත්තභාවං මාපෙත්වා උදකං ද්විධා භින්දිත්වා උට්ඨාය ඵණං කත්වා සුසුකාරං[2] කරොන්තො අට්ඨාසි. මහාජනො දිස්වා භීතො විස්සරමකාසි. තාපසො පණ්ණසාලාය · නිසින්නො සුත්වා, ඉමෙ ගායන්තා නච්චන්තා සොමනස්සජාතා ආගච්ඡන්ති, ඉදානි පන භයරවං රවිංසු[3], කිං නු ඛොති ආවජ්ජෙන්තො නාගරාජං දිස්වා, මයි පස්සන්තෙ සත්තා මා නස්සන්තූති අභිඤ්ඤාපාදකං ඣානං සමාපජ්ජිත්වා අත්තභාවං විජහිත්වා සුපණ්ණවණ්ණං මාපෙත්වා නාගරාජස්ස දස්සෙසි. නාගරාජා භීතො ඵණං සංහරිත්වා උදකං පවිට්ඨො. මහාජනො සොත්ථිභාවං පාපුණි.

සත්ථා ඉදම්පි තස්ස පුබ්බකම්මං දස්සෙන්තො,

"ගඞ්ගාය සොතස්මිං ගහීතනාවං
ලුද්දෙන නාගෙන මනුස්සකම්‍යා[4]
අමොචයිත්ථ බලසා පසය්හ
තං තෙ පුරාණං වත සීලවත්තං
සුත්තප්පබුද්ධොව අනුස්සරාමී"ති

ඉමං ගාථමාහ.

අපරස්මිම්පි[5] සමයෙ එස ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා කෙසවො නාම තාපසො අහොසි. තෙන සමයෙන අම්හාකං බොධිසත්තො කප්පො නාම මාණවො කෙසවස්ස බද්ධචරෙ[6] අන්තෙවාසිකො හුත්වා ආචරියස්ස කිංකාරපටිස්සාවී මනාපචාරී බුද්ධිසම්පන්නො අත්ථචරො අහොසි. කෙසවො තෙන විනා[7] වත්තිතුං නාසක්ඛි; තං නිස්සායෙව ජීවිකං කප්පෙසි.

සත්ථා ඉදම්පි තස්ස පුබ්බකම්මං දස්සෙන්තො,

"කප්පො ච තෙ බද්ධචරො[6] අහොසි[8]
තං[9] බුද්ධිමන්තං වතිනං අමඤ්ඤි
තං තෙ පුරාණං වත සීලවත්තං
සුත්තප්පබුද්ධොව අනුස්සරාමී"ති

ඉමං ගාථමාහ.

එවං බ්‍රහ්මුනො නානත්තභාවෙසු කතකම්මං සත්ථා පකාසෙසි. සත්ථරි කථෙන්තෙයෙව බ්‍රහ්මා සල්ලක්ඛෙසි; දීපසහස්සෙ උජ්ජාලිතෙ රූපානි විය සබ්බකම්මානිස්ස පාකටානි අහෙසුං. සො පසන්නචිත්තො ඉමං ගාථමාහ:

---

1. දෙවවිමානෙ-L. 2. සුසුකාරං-A. M2, P2; සුස්සකාරං-P1. R. T1.
3. භෙරවං රවසි-A. M2; භෙරවං රවිංසු-P2; මරණභයරවං රවිංසු-S.
4. මනුස්සකම්මා-A. M2. P1. P2. 5. අඤ්ඤතරස්මිම්පි-L; අපිරස්මිං-B. S.
6. පද්ධචරෙ-A. M2. P2; පට්ටචරෙ-P1, R. T1. 7. තං විනා-B. S.
8. අහොසි-B. S. 3. තං-B. S.

"අද්ධා පජානාසි මමේතමායුං
අඤ්ඤම්පි ජානාසි තථා හි බුද්ධො
තථා හි ත්‍යායං[1] ජලිතානුභාවො
ඔභාසයං තිට්ඨති බ්‍රහ්මලොක"න්ති.

අථස්ස භගවා උත්තරිම්පි අසමත්තං පකාසෙන්තො, **පඨවිං ඛො අහං බ්‍රහ්මෙති** ආදිමාහ. තත්ථ **පඨවියා පඨවිත්තෙන[2] අනනුභූතන්ති** පඨවියා පඨවිසභාවෙන න අනුභූතං, අප්පත්තං. කිං පන තන්ති? නිබ්බානං. තං හි සබ්බසඞ්ඛතා[3] නිස්සටත්තා පඨවිභාවෙන අප්පත්තං නාම. **තදභිඤ්ඤායාති** තං නිබ්බානං ජානිත්වා සච්ඡිකත්වා. **පඨවිං නාහොසින්ති** පඨවිං තණ්හාදිට්ඨිමානගාහෙහි න ගණ්හිං. ආපාදීසුපි එසෙව නයො. විත්ථාරො පන මූලපරියායෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

සචෙ ඛො තෙ මාරිස සබ්බස්ස සබ්බත්තෙන අනනුභූතන්ති[4] ඉදං කිර බ්‍රහ්මා අත්ථතො වාදිනාය සබ්බන්ති අක්ඛරං නිද්දිසිත්වා[5] අක්ඛරෙ දොසං ගණ්හන්තො ආහ. සත්ථා පන සක්කායං සන්ධාය සබ්බන්ති වදති. බ්‍රහ්මා සබ්බසබ්බං සන්ධාය, ත්වං සබ්බන්ති වදසි, සබ්බත්තෙන[4] අනනුභූතන්ති වදසි, යදි සබ්බං අනුභූතං[6] නත්ථි, අථස්ස[7] අනනුභූතං අත්ථි, **මා හෙව තෙ රිත්තකමෙව අහොසි, තුච්ඡකමෙව අහොසීති[8]** තුය්හං වචනං රිත්තකං මා හොතු, තුච්ඡකං මා හොතූති සත්ථාරං මුසාවාදෙන නිග්ගණ්හාති.

සත්ථා පන එතස්මා බ්‍රහ්මුනා සතගුණෙන සහස්සගුණෙන[9] වාදීතරො, තස්මා, අහං සබ්බඤ්ච වක්ඛාමි, අනනුභූතඤ්ච වක්ඛාමි. සුණොහි[10] මෙති තස්ස වාදමද්දනත්ථං කාරණං ආහරන්තො, **විඤ්ඤාණන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **විඤ්ඤාණන්ති** විජානිතබ්බං. **අනිදස්සනන්ති** චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස ආපාථං අනුපගමනතො අනිදස්සනං නාම. පදද්වයෙනපි නිබ්බානමෙව වුත්තං. **අනන්තන්ති** තයිදං උප්පාදවයඅන්තරහිතත්තා අනන්තං නාම. වුත්තම්පි හෙතං:

"අනත්තවන්තානි භූතානි අසම්භූතං අනන්තකං
අභූතෙ අන්තා[11] න දිස්සන්ති භූතෙ අන්තා පකාසිතා"ති.

සබ්බතොපභන්ති සබ්බතො[12] පභාසම්පන්නං. නිබ්බානතො හි අඤ්ඤො ධම්මො සප්පභතරො වා ජොතිමන්තතරො වා[13] පරිසුද්ධතරො වා පණ්ඩරතරො වා නත්ථි. සබ්බතො වා පභූ නමෙව වා කත්ථචි න[14] නත්ථීති[15] සබ්බතොපභං. පුරත්ථිමදිසාදීසු හි අසුකදිසාය නාම නිබ්බානං

1. තායං-L. 2. පඨවත්තෙන-B. S. 3. සබ්බසමා සඞ්ඛතා-P1, R, T1, E.
4. සබ්බෙට්ඨනාති-S. 5 දස්සෙත්වා-S. 6. අනනුභූතං-L, B, S.
7. තස්ස-S. 8 අහොසි-L. 9. සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන-R, T1.
10. සුණාසි-S, E. 11. භූතා අන්තො-B. S. 12. සබ්බසො-B, S.
13. ජොතිවන්තතරො වා-A. R. P2. B, B. 14. පභූතමෙව න කත්ථචි-S. E.
15. කත්ථචි නත්ථීති-A, M2, P1, P2 R, T1, W2.

නත්ථීති න වත්තබ්බං. අථ වා, පභන්ති තිත්ථස්ස නාමං. සබ්බතො පභමස්සාති සබ්බතොපභං. නිබ්බානස්ස කිර සත්ථා මහාසමුද්දස්ස යතො යතො ඔතරිතුකාමා හොන්ති තං තදෙව තිත්ථං; අතිත්ථං නාම නත්ථි. එවමෙව අට්ඨතිංසාය කම්මට්ඨානෙසු යෙන යෙන මුඛෙන නිබ්බානං ඔතරිතුකාමා හොන්ති, තං තදෙව තිත්ථං නිබ්බානස්ස; අතිත්ථං නාම කම්මට්ඨානං නත්ථි. තෙන වුත්තං: **සබ්බතොපභන්ති. තං පඨවියා පඨවිත්තෙනානනුභූතන්ති**[1] තං නිබ්බානං පඨවියා පඨවිසභාවෙන, තතො පරෙසං ආපාදීනං ආපාදිසභාවෙන ච අනනුභූතං. ඉති යං තුම්හාදිසානං විසයභූතං සබ්බං තෙභූමකධම්මජාතං තස්ස සබ්බස්ස සබ්බත්තෙන[2] තං විඤ්ඤාණං අනිදස්සනං අනන්තං සබ්බතොපභං අනනුභූතන්ති වාදං පතිට්ඨාපෙසි.

තතො බ්‍රහ්මා ගහිතගහිතං සත්ථාරා විස්සජ්ජාපිතො කිඤ්චි ගහෙතබ්බං අදිස්වා ලළිතකං[3] කාතුකාමො, **හන්ද චරහි[4] තෙ මාරිස අන්තරධායාමීති** ආහ. තත්ථ අන්තරධායාමීති අදිස්සමානකපාටිහාරියං කරෙමි. **සචෙ විසහසීති** යදි සක්කොසි මය්හං අන්තරධායිතුං අන්තරධායසි, පාටිහාරියං කරොහි[5]. **නෙවස්සු මෙ සක්කොසි අන්තරධායිතුන්ති** මය්හං අන්තරධායිතුං නෙව සක්කොසි.

කිං පනෙස කාතුකාමො අහොසීති? මූලපටිසන්ධිං ගන්තුකාමො අහොසි. බ්‍රහ්මානං හි මූලපටිසන්ධිඅන්තරභාවො සුඛුමො අඤ්ඤෙසං අනාපාථො, අභිසඞ්ඛත[6]කායෙනෙව තිට්ඨති[7]. සත්ථා තස්ස මූලපටිසන්ධිං ගන්තුං න අදාසි. මූලපටිසන්ධිං වා අගන්ත්වා යෙන තමෙන අත්තානං ඔත්ථරාපෙත්වා[8] අදිස්සමානකො භවෙය්‍ය, සත්ථා තං තමං විනොදෙසි. තස්මා අන්තරධායිතුං නාසක්ඛි. සො අසක්කොන්තො විමානෙ නිලීයති, කප්පරුක්ඛෙ නිලීයති, උක්කුටිකො නිසීදති. බ්‍රහ්මගණො කෙළිං අකාසි: එස ඛො බකො බ්‍රහ්මා විමානෙ නිලීයති, කප්පරුක්ඛෙ නිලීයති, උක්කුටිකො නිසීදති; බ්‍රහ්මෙ ත්වං අන්තරහිතොම්හීති සඤ්ඤං[9] උප්පාදෙසි නාමාති. සො බ්‍රහ්මගණෙන උප්පණ්ඩිතො මඞ්කු අහොසි.

එවං වුත්තෙ අහං භික්ඛවෙති භික්ඛවෙ බකෙන බ්‍රහ්මුනා, හන්ද චරහි තෙ මාරිස අන්තරධායාමීති එවං වුත්තෙ තං අන්තරධායිතුං අසක්කොන්තං දිස්වා අහං එතදවොචං. **ඉමං ගාථං අභාසින්ති** කස්මා භගවා ගාථමභාසි? සමණස්ස ගොතමස්ස ඉමස්මිං ඨානෙ අත්ථිභාවො වා නත්ථිභාවො වා කථං සක්කා ජානිතුන්ති එවං බ්‍රහ්මගණස්ස වචනොකාසො මා හොතූති අන්තරහිතො ගාථමභාසි.

---

1. පඨවත්තෙනාති-B, S. 2. සබ්බත්තෙන-B. S.
3. ඛිළිතකං-B; ලද්ධිගතං-S. 4. හන්ද ච හි-L. (පාළි) 5. කරොහීති-L, B.S.
6. අභිසඞ්ඛත-S. E. 7. තිට්ඨන්ති-L.
8. ඔත්ථරාපෙත්වා-A, M2, P2; අන්තරධාපෙත්වා-B. S. 9. මානං-A, M2. P2.

තත්ථ, භවෙවාහං භයං දිස්වාති අහං භවෙ භයං දිස්වායෙව. භවඤ්ච විභවෙසිනන්ති ඉමඤ්ච කාමභවාදි-තිවිධම්පි සත්තභවං විභවෙසිනං විභවං ගවෙසමානං පරියෙසමානම්පි පුනප්පුනං භවෙයෙව දිස්වා. භවං නාභිවදින්ති තණ්හාදිට්ඨිවසෙන කිඤ්චි භවං න අභිවදිං. න ගහෙසින්ති[1] අත්ථො. නන්දිඤ්ච න උපාදියින්ති භවතණ්හං න උපගඤ්ඡිං. න අග්ගහෙසින්ති අත්ථො.

ඉති චත්තාරි සච්චානි පකාසෙන්තො සත්ථා ධම්මදෙසනං[2] දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ දෙසනානුසාරෙන විපස්සනා ගබ්භං ගාහාපෙත්වා දසමත්තානි බ්‍රහ්මසහස්සානි මග්ගඵලාමතපානං පිවිංසු. අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතාති අච්ඡරියජාතා, අබ්භුතජාතා, තුට්ඨිජාතා ච[3] අහෙසුං. සමූලං භවං උදබ්බහීති බොධිමණ්ඩෙ අත්තනො, තාය ච තාය ච දෙසනාය අඤ්ඤෙසම්පි බහූනං දෙවමනුස්සානං සමූලකං භවං උදබ්බහි. උද්ධරි උප්පාටෙසීති අත්ථො.

තස්මිං පන සමයෙ මාරො පාපිමා කොධාභිභූතො හුත්වා, මයි විවරන්තෙ[4] විවරන්තෙයෙව සමණෙන ගොතමෙන ධම්මකථං කථෙත්වා දසමත්තානි බ්‍රහ්මසහස්සානි මම වසං අතිවත්තිතානීති[5] කොධාභිභූතතාය අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජස්ස සරීරෙ අධිමුච්චි. තං දස්සෙතුං, අථ ඛො භික්ඛවෙති ආදිමාහ. තත්ථ, සචෙ ත්වං එවං අනුබුද්ධොති සචෙ ත්වං එවං අත්තනාව චත්තාරි සච්චානි අනුබුද්ධො. මා සාවකෙ උපනෙසීති ගිහිසාවකෙ වා[6] පබ්බජිතසාවකෙ වා තං ධම්මං මා උපනය[7]. හීනෙ කායෙ පතිට්ඨිතාති චතූසු අපායෙසු පතිට්ඨිතා. පණීතෙ කායෙති[8] බ්‍රහ්මලොකෙ පතිට්ඨිතා. ඉදං කිං සන්ධාය වදති? බාහිරපබ්බජ්ජං පබ්බජිතෙ තාපසපරිබ්බාජකෙ. අනුප්පන්නෙ හි බුද්ධුප්පාදෙ කුලපුත්තා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා කස්සචි කිඤ්චි අවිචාරෙත්වා එකචරා හුත්වා සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ උපපජ්ජිංසු. තෙ සන්ධාය එවමාහ.

අනක්ඛාතං[9] කුසලං හි මාරිසාති මාරිස පරෙසං අනක්ඛාතං අනොවදනං ධම්මකථාය අකථනං කුසලං, එතං සෙය්‍යො. මා පරං ඔවදාහීති කාලෙන මනුස්සලොකං, කාලෙන දෙවලොකං, කාලෙන බ්‍රහ්මලොකං, කාලෙන නාගලොකං ආහිණ්ඩන්තො මා විචරි, එකස්මිං ඨානෙ නිසින්නො ඣානමග්ගඵලසුඛෙන වීතිනාමෙහීති.

අනාලපනතායාති අනුල්ලපනතාය. බ්‍රහ්මුනො ච අභිනිමන්තනතායාති බ්‍රහ්මුනො ච, ඉදං හි මාරිස නිච්චන්ති ආදිනා නයෙන සනෙකාසකෙන බ්‍රහ්මවචනෙන නිමන්තනවචනෙන. තස්මාති තෙන

1. ගවෙසින්ති-B, S. 2. ධම්මං-S, E. 3. ච-L. 4. මසි-S, E.
5. අතිවත්තානීති-P1, R, T1, S. 6. න ගිහිසාවකෙ-A, M2, P2.
7. ධම්මං උපනය-A; මා උපනයසි-B, S. 8. කායෙ පතිට්ඨිතාති-S, E.
9. අනක්ඛාතං-A, M2, P1, P2, R, B, S, (පාළි)

කාරණෙන. ඉමස්ස වෙය්‍යාකරණස්ස බ්‍රහ්මනිමන්තනිකන්තෙව අධිවචනං, සඞ්ඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤත්ති ජාතා. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

බ්‍රහ්මනිමන්තනිකසුත්තං නවමං.

---

1. 5. 10.

එවං මෙ සුතන්ති මාරතජ්ජනීයං[1]. තත්ථ **කොට්ඨමනුපවිට්ඨොති** කුච්ඡිං පවිසිත්වා අන්තානං අන්තො අනුපවිට්ඨො පක්කාසයට්ඨානෙ නිසින්නො. **ගරුගරු විසාති** ගරුකගරුකො විය, එකො පාසාණපුඤ්ජසදිසො. **මාසාචිතං මඤ්ඤෙති** මාසභත්තං භුත්තස්ස කුච්ඡි විය, මාසපූරිතපසිබ්බකො විය, තින්තමාසො විය චාති අත්ථො. **විහාරං පවිසිත්වාති** සචෙ ආගාරදෙසෙන එස ගරුභාවො, අජ්ඣොකාසෙ චඞ්කමිතුං න සප්පායන්ති චඞ්කමා ඔරුහිත්වා[2] පණ්ණසාලං පවිසිත්වා පකතිපඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. **පච්චත්තං යොනිසො මනසාකාසීති**[3] කිං නු ඛො එතන්ති ආවජ්ජමානො අත්තනායෙව උපායෙන මනසි අකාසි. සචෙ පන ථෙරො අත්තනො[4] සීලං ආවජ්ජෙත්වා, යං හියො වා පරෙ වා[5] දිවසෙ පරිභුත්තං අපිපක්කං අත්ථි, අඤ්ඤො වා කොචි විසභාගදොසො, සබ්බං ජීරතු, ඵාසුකං හොතූති හත්ථෙන කුච්ඡිං පරාමසිස්ස, මාරො පාපිමා විලීයිත්වා[6] අගමිස්ස ථෙරො පන තථා අකත්වා යොනිසො මනසාකාසි

මා තථාගතං විහෙසෙසීති යථා හි පුත්තෙසු විහෙසිතෙසු මාතාපිතරො විහෙසිතාව හොන්ති, සද්ධිවිහාරික-අන්තෙවාසිකෙසු විහෙසිතෙසු ආචරියුපජ්ඣායා විහෙසිතාව හොන්ති, ජනපදෙ විහෙසිතෙ රාජා විහෙසිතොව හොති, එවං තථාගතසාවකෙ විහෙසිතෙ තථාගතො විහෙසිතොව හොති. තෙනාහ: **මා තථාගතං විහෙසෙසීති. පච්චග්ගළෙ අට්ඨාසීති** පටිඅග්ගළෙ අට්ඨාසි. අග්ගළං වුච්චති කවාටං. මුඛෙන උග්ගන්ත්වා පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා බහිපණ්ණසාලාය කවාටං නිස්සාය අට්ඨාසීති අත්ථො.

භූතපුබ්බාහං පාපිමාති, කස්මා ඉමං දෙසනං ආරභි? ථෙරො කිර චින්තෙසි: ආකාසට්ඨකදෙවතානං තාව මනුස්සගන්ධො යොජනසතෙ ඨිතානං ආබාධං කරොති. වුත්තං හෙතං: "යොජනසතා[7] ඛො රාජඤ්ඤ මනුස්සගන්ධො දෙවෙ උබ්බහතී"ති. අයං පන මාරො නාගරකො පරිමොක්ඛො[8] මහෙසක්ඛො ආනුභාවසම්පන්නො දෙවරාජා සමානො මම කුච්ඡිං පවිසිත්වා අන්තානං අන්තො පක්කාසයොකාසෙ නිසින්නො අතිවිය පදුට්ඨො භවිස්සති. එවරූපං නාම ජෙගුච්

---

1. මාරතජ්ජනීයසුත්තං-S. 2. ඔරොහිත්වා-S; ඔරූහිත්වා-E.
3. මනසිකාසි-(පාළි) E. 4. ථෙරො-B. S 5. පරෙ වා පරතරෙ වා-S
6. නිලීයිත්වා-A. M2. P2. 7. සතා-B, S.
8. නාගරිකො පරිමොක්ඛො-B, S; නාගරකො පරිවොක්ඛො-E

පටික්කූලං ඔකාසං පවිසිත්වා නිසීදිතුං සක්කොන්තස්ස කිමඤ්ඤං අකරණීයං[1] භවිස්සති? කිමඤ්ඤං ලජ්ජිස්සති? එවං මම ඤාතිකොති පන වුත්තෙන මුදුභාවං අනාපජ්ජමානො[2] නාම නත්ථි ගන්ධස්ස ඤාතිකොති[3] පටිවිජ්ඣාපෙත්වා මුදුකෙනෙව නං උපායෙන විස්සජ්ජෙස්සාමීති චින්තෙත්වා ඉමං දෙසනං ආරභි

සො මෙ ත්වං භාගිනෙය්‍යො හොසීති සො ත්වං තස්මිං කාලෙ මය්හං භාගිනෙය්‍යො හොසි. ඉදං පවෙණිවසෙන වුත්තං. දෙවලොකස්මිං පන මය්හං[4] පිතුවංසො පිතාමහස්ස වංසොති රජ්ජං කාරෙන්තො නාම නත්ථි. පුඤ්ඤවසෙන දෙවලොකෙ දෙවරාජා හුත්වා නිබ්බත්තො යාවතායුකං ඨත්වා චවති. අඤ්ඤො එකො අත්තනා කත කම්මෙන තස්මිං ඨානෙ අධිපති හුත්වා නිබ්බත්තති.[5] ඉති අයං මාරොපි තදා තතො චවිත්වා පුන කුසලං කත්වා ඉමස්මිං කාලෙ තස්මිං අධිපති ඨානෙ නිබ්බත්තොති වෙදිතබ්බො.

විධුරො විධුරොති විගතධුරො විගතධුරො[6] අඤ්ඤෙහි සද්ධිං අසදිසොති අත්ථො. **අප්පකසිරෙනාති** අප්පදුක්ඛෙන. **පසුපාලකාති** අජපාලකා. **පථාවිනොති** මග්ගපටිපන්නා. **කායෙ උපවිනිත්වාති** සමන්තතො චිතකං බන්ධිත්වා. **අග්ගිං දත්වා පක්කාමිංසූති,** එත්තකෙන සරීරං පරියාදානං ගමිස්සතීති චිතකස්ස පමාණං සල්ලක්ඛෙත්වා චතූසු දිසාසු අග්ගිං දත්වා පක්කමිංසු. චිතකො පදීපසිඛා විය පජ්ජලි. ථෙරස්ස උදකලෙණං පවිසිත්වා නිසින්නකාලො විය අහොසි. **චීවරානි පප්ඵොටෙත්වාති** සමාපත්තිතො වුට්ඨාය විගතධූමෙ කිංසුකවණ්ණෙ අඞ්ගාරෙ මද්දමානො චීවරානි විධුනිත්වා. සරීරෙ පනස්ස උසුමමත්තම්පි නාහොසි. චීවරෙ අංසුමත්තම්පි නජ්ඣායි. සමාපත්තිබලං[7] නාමෙතං.

අක්කොසථාති දසහි අක්කොසවත්ථූහි අක්කොසථ. **පරිභාසථාති** වාචාය පරිභවථ. **රොසෙථාති** ඝට්ටෙථ. **විහෙසෙථාති** දුක්ඛාපෙථ. සබ්බමෙතං වාචාය ඝට්ටනස්සෙව අධිවචනං. **යථා තං දූසී මාරොති** යථා එතෙසං දූසී මාරො[8]. **ලභෙථ ඔතාරන්ති** ලභෙථ ඡිද්දං. කිලෙසප්පවත්තියා ආරම්මණපච්චයං ලභෙය්‍යාති අත්ථො.

මුණ්ඩකාති ආදීසු හි මුණ්ඩෙ මුණ්ඩාති, සමණෙ ච සමණාති වත්තුං වට්ටෙය්‍ය; ඉමෙ පන හීළෙන්තා, මුණ්ඩකා සමණකාති ආහංසු. **ඉබ්භාති** ගහපතිකා. **කිණ්හාති** කණ්හා. කාළකාති අත්ථො. **බන්ධුපාදාපච්චාති** එත්ථ බන්ධූති බ්‍රහ්මා අධිප්පෙතො. තං හි බ්‍රාහ්මණා පිතාමහොති වොහරන්ති. පාදානං අපච්චා පාදාපච්චා. බ්‍රහ්මුනො පිට්ඨිපාදතො ජාතාති අධිප්පායො. තෙසං කිර අයං ලද්ධි: බ්‍රාහ්මණා බ්‍රහ්මුනො මුඛතො නික්ඛන්තා; ඛත්තියා උරතො; වෙස්සා නාභිතො;

1. කරණීයං-B. S. 2. අනාපජ්ජමානා-L. 3. ඤාතිකොපි-B. S. E.
4. මාරස්ස-B. S 5. හුත්වා-L; හුත්වා නිබ්බත්තති-S.
6. විධුරයති විගතධුරෙ-B. S. 7. ඵලං-B. S. 8. දූසිමාරෙ-I.

සුදං ජානන්තො; සමණා පටිපාදෙන්ති. **ඛායිතෙනාසමා**[1] **ඛායිතෙනාසමාති** ඛායිතො මයං ඛායිතො මයන්ති. **මධුරකජාතාති** ආලසියජාතා. **ඣායන්තීති** චින්තයන්ති. **පජ්ඣායන්තීති** ආදීනි උපසග්ගවසෙන වඩ්ඪිතානි. **මූසිකං මගයමානොති** සායං ගොචරත්ථාය සුසිරරුක්ඛතො නික්ඛන්තං රුක්ඛසාඛාය මූසිකං පරියෙසන්තො. සො කිර උපසන්තූපසන්තො විය නිච්චලො තිට්ඨති; සම්පත්තකාලෙ මූසිකං සහසා ගණ්හාති. **කොත්ථූති** සිගාලො. සෙනොතිපි[2] වදන්ති. **සන්ධි-සමල-සඞ්කටීරෙති** සන්ධිම්හි ච සමලෙ ච සඞ්කටීරෙ ච. තත්ථ **සන්ධි** නාම ඝරසන්ධි. **සමලං**[3] නාම ගූථනිද්ධමනපාලිකා[4]. **සඞ්කටීරං** නාම සඞ්කාරට්ඨානං[5] **වහච්ඡින්නොති** කන්තාරතො නික්ඛන්තො ඡින්නවහො. **සන්ධිසමලසඞ්කටීරෙති** සන්ධිම්හි වා සමලෙ වා සඞ්කටීරෙ වා. සොපි හි ඵද්ධගන්තො[6] විය නිච්චලො ඣායති.

නිරයං උපපජ්ජන්තීති සචෙ මාරෙ මනුස්සානං සරීරෙ අධිමුච්චිත්වා එවං කරෙය්‍ය, මනුස්සානං අකුසලං න භවෙය්‍ය, මාරස්සෙව භවෙය්‍ය. සරීරෙ පන අනධිමුච්චිත්වා විසභාගවත්ථුං විප්පටිසාරාරම්මණං දස්සෙති[7]. තදා කිර සො, භික්ඛු බළිසං ගහෙත්වා මච්ඡෙ අජ්ඣොත්ථරන්තෙ විය, ජාලං ගහෙත්වා මච්ඡෙ ගණ්හන්තෙ විය, ලෙපයට්ඨිං ඔඩ්ඩෙත්වා සකුණෙ බන්ධන්තෙ විය, සුනඛෙහි සද්ධිං අරඤ්ඤෙ මිගවං චරන්තෙ විය, මාතුගාමෙ ගහෙත්වා ආපානභූමියං නිසින්නෙ විය, නච්චන්තෙ විය, ගායන්තෙ විය, භික්ඛුනීනං රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානෙසු විසභාග මනුස්සෙ නිසින්නෙ විය ඨිතෙ විය ච කත්වා දස්සෙසි. මනුස්සා අරඤ්ඤගතාපි වනගතාපි විහාරගතාපි විප්පටිසාරාරම්මණං පස්සිත්වා ආගන්ත්වා අඤ්ඤෙසං කථෙන්ති: සමණා එවරූපං අස්සාමණකං අනනුච්ඡවිකං කරොන්ති; එතෙසං දින්නෙ කුතො කුසලං, මා එතෙසං කිඤ්චි අදත්ථාති. එවං තෙ මනුස්සා දිට්ඨදිට්ඨට්ඨානෙ සීලවන්තෙ අක්කොසන්තා අපුඤ්ඤං පසවිත්වා, අපායපූරකා අහෙසුං. තෙන වුත්තං: **නිරයං උපපජ්ජන්තීති.**

අන්වාවිට්ඨාති ආවට්ටිතා. **ඵරිත්වා විහරිංසූති** න කෙවලං ඵරිත්වා විහරිංසු, කකුසන්ධස්ස පන භගවතො ඔවාදෙ ඨත්වා ඉමෙ චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ නිබ්බත්තෙත්වා ඣානපදට්ඨානං විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තෙ[8] පතිට්ඨහිංසු.

ආගතිං වා ගතිං වාති පටිසන්ධිවසෙන ආගමනට්ඨානං වා ගතිවසෙන[9] ගමනට්ඨානං වා න ජානාමි.[10] **සියා චිත්තස්ස අඤ්ඤථත්තන්ති** සොමනස්සවසෙන අඤ්ඤථත්තං භවෙය්‍ය. **සඞ්ඝං ලොභං**

1. ඛායිතොසම-L.
2. සොණොතිපි-A, M2, P2, B, S.
3. සමලො-B, S.
4. නිද්ධමපනාලි-S; නිද්ධමනපනාලි-E.
5. ඨානං-B, S.
6. සො පි සි ඵද්ධගතො-A, M2, P1, P2, T1, S.
7. දස්සෙසි-S.
8. අරහත්තෙපි-P1, R, T1.
9. චුතිවසෙන-B
10. න ජානාති-A, M2, P2; පජානාති-P1, R, T1.

උපපජ්ජන්තීති ඉධාපි පුරිමනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. යථා හි පුබ්බෙ විප්පටිසාරකං[1] ආරම්මණං දස්සෙසි[2], එවං ඉධ පසාදකරං. සො කිර තදා මනුස්සානං දස්සනට්ඨානෙ භික්ඛූ ආකාසෙන ගච්ඡන්තෙ විය ඨිතෙ විය පල්ලඞ්කෙන නිසින්නෙ විය, ආකාසෙ සූචිකම්මං කරොන්තෙ විය පොත්ථකං වාචෙන්තෙ විය, ආකාසෙ චීවරං පසාරෙත්වා කායං උතුං ගණ්හාපෙන්තෙ විය, බුඩ්ඪ[3]පබ්බජිතෙ ආකාසෙන චරන්තෙ විය, තරුණසාමණෙරෙ ආකාසෙ ඨත්වා පුප්ඵානි ඔචිනන්තෙ විය කත්වා දස්සෙසි. මනුස්සා අරඤ්ඤගතාපි වනගතාපි විහාරගතාපි පබ්බජිතානං පටිපත්තිං පස්සිත්වා ආගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං කථෙන්ති: භික්ඛූසු අන්තමසො සාමණෙරම්පි එවං මහිද්ධිකා මහානුභාවා; එතෙසං දින්නං මහප්ඵලං හොති[4]; එතෙසං දෙථ කාරෙථාති. තතො මනුස්සා භික්ඛුසඞ්ඝං චතූහි පච්චයෙහි සක්කරොන්තා බහුං පුඤ්ඤං කත්වා සග්ග පථපූරකා අහෙසුං. තෙන වුත්තං: **සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්තීති.**

එථ තුම්හෙ භික්ඛවෙ අසුභානුපස්සී කායෙ විහරථාති භගවා සකලජම්බුදීපං ආහිණ්ඩන්තො, අන්තමසො ද්වින්නං තිණ්ණම්පි භික්ඛූනං වසනට්ඨානං ගන්ත්වා, "අසුභසඤ්ඤා-පරිචිතෙන භික්ඛවෙ භික්ඛුනො චෙතසා බහුලං විහරතො මෙථුනධම්මසමාපත්තියා චිත්තං පතිලීයති පතිකුටති[5] පතිවට්ටති, න සම්පසාරීයති, උපෙක්ඛා වා පටිකූලතා[6] වා සණ්ඨාති"..."ආහාරෙ පටිකූලසඤ්ඤාපරිචිතෙන භික්ඛවෙ භික්ඛුනො චෙතසා බහුලං විහරතො රසතණ්හාය චිත්තං පතිලීයති පතිකුටති[5] පතිවට්ටති, න සම්පසාරීයති, උපෙක්ඛා වා පටිකූලතා[6] වා සණ්ඨාති"..."සබ්බලොකෙ අනභිරත[7]සඤ්ඤාපරිචිතෙන භික්ඛවෙ භික්ඛුනො චෙතසා බහුලං විහරතො ලොකචිත්තෙසු චිත්තං පතිලීයති පතිකුටති[5] පතිවට්ටති, න සම්පසාරීයති, උපෙක්ඛා වා පටිකූලතා[6] වා සණ්ඨාති"..."අනිච්චසඤ්ඤාපරිචිතෙන භික්ඛවෙ භික්ඛුනො චෙතසා බහුලං විහරතො ලාභසක්කාරසිලොකෙ චිත්තං පතිලීයති පතිකුටති[5] පතිවට්ටති, න සම්පසාරීයති, උපෙක්ඛා වා පටිකූලතා[6] වා සණ්ඨාතී"ති ච[8] එවං ආනිසංසං දස්සෙත්වා, **එථ තුම්හෙ භික්ඛවෙ අසුභානුපස්සී කායෙ විහරථ, ආහාරෙ පටිකූලසඤ්ඤිනො, සබ්බලොකෙ අනභිරතසඤ්ඤිනො, සබ්බසඞ්ඛාරෙසු අනිච්චානුපස්සිනොති** ඉමානි චත්තාරි කම්මට්ඨානානි කථෙසි. තෙපි භික්ඛූ ඉමෙසු චතූසු කම්මට්ඨානෙසු කම්මං කරොන්තා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සබ්බාසවෙ ඛෙපෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. ඉමානිපි චත්තාරි කම්මට්ඨානානි රාගසන්තානි දොසමොහසන්තානි, රාගපටි-ඝාතකානි දොසමොහපටිඝාතකානෙවාති.

සක්ඛරං ගහෙත්වාති අන්තොමුට්ඨියං තිට්ඨනප්පමාණං පාසාණං ගහෙත්වා. අයං හි බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙහි භික්ඛූ අක්කොසාපෙත්වාපි,

1. කරං-B. S. 2. දස්සෙති-B. S. 3. තච-B. 4. නාම හොති-B. S.
5. පතිකුජ්ජති-S; පතිකුටති-E. 6. පාටිකූල්‍යතා-B; පාටිකූල්‍යතා-S.
7. අභිරති-B, S. 8. සණ්ඨාතීති-B. S.

බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං වසෙන භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ලාභසක්කාරං උප්පාදෙත්වාපි ඔතාරං[1] අලභන්තො ඉදානි සහත්ථා උපක්කමිතුකාමො අඤ්ඤතරකුමාරකස්ස සරීරෙ අධිමුච්චිත්වා එවරූපං පාසාණං[2] අග්ගහෙසි. තං සන්ධාය වුත්තං: **සක්ඛරං ගහෙත්වාති. සීසං වොභින්දීති** සීසං භින්දි. මහාචම්මං ඡින්දිත්වා මංසං ද්වෙධා අහොසි. සක්ඛරා පන සීසකටාහං අභින්දිත්වා අට්ඨිං ආහච්චෙව නිවත්තා.

නාගාපලොකිතං අපලොකෙසීති මහාසද්දං සුත්වා යථා නාම හත්ථිනාගො ඉතො වා එත්තො වා අපලොකෙතුකාමො ගීවං අපරිවත්තෙත්වා සකලසරීරෙනෙව නිවත්තිත්වා අපලොකෙති, එවං සකලසරීරෙනෙව නිවත්තිත්වා අපලොකෙසි. යථා හි මහාජනස්ස අට්ඨීනි කොටියා කොටිං ආහච්ච ඨිතානි, පච්චෙකබුද්ධානං අඞ්කුසලග්ගානි[3], න එවං බුද්ධානං. බුද්ධානං පන සංඛලිකා විය එකාබද්ධානි හුත්වා ඨිතානි; තස්මා පච්ඡතො අපලොකනකාලෙ න සක්කා හොති ගීවං පරිවත්තෙතුං; යථා පන හත්ථිනාගො පච්ඡාභාගං අපලොකෙතුකාමො සකලසරීරෙනෙව පරිවත්තති, එවං පරිවත්තිතබ්බං හොති. තස්මා භගවා යන්තෙන පරිවත්තිතා සුවණ්ණපටිමා විය සකලසරීරෙනෙව නිවත්තිත්වා අපලොකෙසි. අපලොකෙත්වා ඨිතො පන, **න වායං[4] දුසී මාරො මත්තමඤ්ඤාසීති** ආහ. තස්සත්ථො: අයං දුසී මාරො පාපං කරොන්තො නෙව පමාණං අඤ්ඤාසි, පමාණාතික්කන්තං අකාසි. **සහාපලොකනායාති** භික්ඛුසඞ්ඝස්ස භගවතො අපලොකනෙන සහ, තං ඛණංයෙව. **තම්හා ච ඨානා චවීති** තම්හා ච දෙවට්ඨානා චුතො මහානිරයෙ උප්පන්නොති අත්ථො. චවමානො ච[5] යස්මා කත්ථචි අට්ඨත්වා වසවත්තිදෙවලොකමෙව ආගන්ත්වා[6] චුතො. සහාපලොකනායාති[7] වචනතො න භගවතා අපලොකිතත්තා චුතොති වෙදිතබ්බො. චුතිකාලදස්සනමත්තමෙව හෙතං. උළාරෙ පන මහාසාවකෙ විරද්ධත්තා[8] කුඨාරියා පහටං වියස්ස[9] ආයු තත්ථෙව ඡිජ්ජිත්වා ගතන්ති වෙදිතබ්බං.

තයො නාමධෙය්‍යා හොන්තීති තීණි නාමානි හොන්ති. **ඡඵස්සායතනිකොති** ඡසු ඵස්සායතනෙසු පාටිඑක්කාය වෙදනාය පච්චයො. **සඞ්කුසමාහතොති** අයසූලෙහි සමාහතො. **පච්චත්තවෙදනීයොති** සයමෙව වෙදනාය ජනකො. **සඞ්කුනා සඞ්කු හදයෙ සමාගච්ඡෙය්‍යාති** අයසූලෙන සද්ධිං අයසූලං හදයමජ්ඣෙ සමාගච්ඡෙය්‍ය. තස්මිං කිර නිරයෙ උප්පන්නානං තිගාවුතො අත්තභාවො හොති. ථෙරස්සාපි තාදිසො අහොසි. අථස්ස තං[10] නිරයපාලා තාලක්ඛන්ධපමාණානං[11] අයසූලානං[11] ආදිත්තානං[11] සම්පජ්ජලිතානං[11] සජොතිභූතානං[11]

---

1. ඔකාසං-B. 2. පාසාණකං-A, M2, P2.
3. ආහච්ච ඨිතානි ලග්ගානි-P1, R, T1, W1. 4. න වායං-(පාලි) 5. හි-B. S.
5. යස්මා කත්ථචි ඨිතො චවති තස්මා වසවත්තිදෙවලොකං අගන්ත්වාව-S.
6. ආගන්ත්වා ච-A. M2 P2, R 7. ලොකනායාති-L. 8. විරුද්ධත්තා-B. S.
9. වියස්ස ථෙරස්ස-S. 10. අථස්ස-S. E. 11. හි-B. S.

සතමෙව[1] ගහෙත්වා ඉමිනා තෙ ඨානෙන විපච්චිත්වා පාපං කතන්ති සුධාභෙදනියං සුධං කොට්ටෙන්තා විය හදයමජ්ඣං කොට්ටෙත්වා, පණ්ණාස ජනා පාදාභිමුඛා, පණ්ණාස සීසාභිමුඛා කොට්ටෙන්තා ගච්ඡන්ති. එවං ගච්ඡන්තා පඤ්චහි වස්සසතෙහි උභො අන්තෙ පත්වා පුන නිවත්තමානා පඤ්චහි වස්සසතෙහි හදයමජ්ඣං ආගච්ඡන්ති. තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

වුට්ඨානිමන්ති විපාකවුට්ඨානවෙදනං. සා කිර මහානිරයෙ වෙදනතො දුක්ඛතරා හොති. යථා හි සීතෙගපාතසන්තාගතො පරිහාරසන්තාගං[2] දුක්කරතරං, එවං මහානිරයතො[3] උස්සදෙ විපාක වුට්ඨානවෙදනා දුක්කරාති[4] වදන්ති. **සෙසත්ථාපි මච්ඡසාති**, පුරිස සීසං හි වට්ටං හොති; සූලෙන පහරන්තස්ස පහාරො ඨානං න ලභති, පරිගලති[5]. මච්ඡසීසං ආයතං පුථුලං; පහාරො ඨානං ලභති; අවිරජ්ඣිත්වා කම්මකාරණා සුකරා හොති. තස්මා එවරූපං සීසං හොති.

විධුරං සාවකමාසජ්ජාති විධුරං සාවකං ඝට්ටයිත්වා. **පච්චත්තවෙදනාති** සයමෙව පාටිඑක්කවෙදනාජනකා. **ඊදිසො නිරයො ආසීති** ඉමස්මිං ඨානෙ නිරයො දෙවදූතසුත්තෙන දීපෙතබ්බො. **කණ්හ දුක්ඛං නිගච්ඡසීති** කාළක මාර දුක්ඛං වින්දිස්සසි.

මජ්ඣෙ සරස්සාති මහාසමුද්දමජ්ඣෙ කිර උදකං වත්ථුං කත්වා නිබ්බත්තවිමානානි කප්පට්ඨිතිකානි හොන්ති. තෙසං වෙළුරියස්ස විය වණ්ණො හොති. පබ්බතමත්ථකෙ ජලිතනළග්ගික්ඛන්ධො විය ච තෙසං අච්චියො ජොතන්ති, පභස්සරා පභාසම්පන්නා හොන්ති. තෙසු විමානෙසු නීලාදිවසෙන නානත්තවණ්ණා අච්ඡරා නච්චන්ති. **යො එතමභිජානාතීති** යො එතං විමානවත්ථුං ජානාතීති අත්ථො. එවමෙත්ථ විමානපෙතවත්ථුකෙනෙව අත්ථො දීපෙතබ්බො.

පාදඞ්ගුට්ඨෙන කම්පයීති ඉදං පාසාදකම්පනසුත්තෙන දීපෙතබ්බං. **යො වෙජයන්තන්ති** ඉදං චූළතණ්හාසඞ්ඛයවිමුත්තිසුත්තෙන දීපෙතබ්බං. **සක්කං සො පරිපුච්ඡතීති** ඉදම්පි තෙනෙව දීපෙතබ්බං. **සුධම්මායං අභිතො සභන්ති** සුධම්මාය සභාය සමීපෙ. අයං පන බ්‍රහ්මලොකෙ සුධම්මා සභාව; න තාවතිංසභවනෙ. සුධම්මාසභාවිරහිතො හි දෙවලොකො නාම නත්ථි. **බ්‍රහ්මලොකෙ පභස්සරන්ති** බ්‍රහ්මලොකෙ සාරිපුත්ත-මහාමොග්ගල්ලාන-මහාකස්සපාදීහි සාවකෙහි පරිවාරිතස්ස[6] තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා නිසින්නස්ස භගවතො ඔභාසං. එකස්මිං හි සමයෙ භගවා බ්‍රහ්මලොකෙ සුධම්මාය දෙවසභාය සන්නිපතිත්වා, අත්ථි නු ඛො කොචි සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවං මහිද්ධිකො, යො ඉධ ආගන්තුං සක්කුණෙය්‍යාති චින්තෙන්තස්ස බ්‍රහ්ම-

1. සයමෙව-B. S. 2. පරිහරණසන්තානං-A. M2. P2.
3. දුක්ඛතරං, එවං මහානිරයදුක්ඛතො-B. S.
4. දුක්ඛතරාති-S; දුක්කරතරාති-E. 5. පරිගලති-S. E.
6. සඤ්ඤං ගතස්ස-B. S.

ගණස්ස චිත්තමඤ්ඤාය තත්ථ ගන්ත්වා බ්‍රහ්මගණස්ස මත්ථකෙ නිසීදිත්වා තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා මහාමොග්ගල්ලානාදීනං ආගමනං චින්තෙසි. තෙපි ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා පච්චෙක[1]දිසාසු නිසීදිංසු. සකලබ්‍රහ්මලොකො එකොභාසො අහොසි. සත්ථා චතුසච්චප්පකාසනං ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ අනෙකානි බ්‍රහ්මසහස්සානි මග්ගඵලෙසු පතිට්ඨහිංසු. තං සන්ධාය ඉමා ගාථා වුත්තා. සො පනායමත්ථො බකබ්‍රහ්මසුත්තෙන දීපෙතබ්බො.

විමොක්ඛෙන අඵස්සයීති ඣානවිමොක්ඛෙන ඵුසි. **වනානීති** ජම්බුදීපං. **පුබ්බවිදෙහානන්ති** පුබ්බවිදෙහානඤ්ච දීපො. **යෙ ච භූමිසයා නරාති** භූමිසයා නරා නාම අපරගොයානකා[2] ච උත්තරකුරුකා ච තෙපි සබ්බෙ ඵුසීති වුත්තං හොති. අයං පනත්ථො නන්දොපනන්දදමනෙන දීපෙතබ්බො. වත්ථු විසුද්ධිමග්ගෙ ඉද්ධිකථාය විත්ථාරිතං. **අපුඤ්ඤං පසවීති** අපුඤ්ඤං පටිලභි. **ආසං මාකාසි භික්ඛූසූති** භික්ඛූ රොසෙමි[3] විහෙසෙමීති එවං ආසං මා අකාසි. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

මාරතජ්ජනීයසුත්තං දසමං.

නිට්ඨිතො චූළයමකවග්ගො පඤ්චමො.

ඉති පපඤ්චසූදනියා මජ්ඣිමට්ඨකථාය මූලපණ්ණාස[4]වණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

1. පච්චෙක.-B. S. 2. ගොධානකා-L.
3. භික්ඛූනො-B; භික්ඛූ විහෙසෙමි-S. 4. මූලපණ්ණාසකට්ඨකථා-B. S

INDEX

පපඤ්චසූදනිය

මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථාය

සංවණ්ණිතපදානං අනුක්කමණිකා.

* ඉමිනා ලක්ඛණෙන මූලපාඨවිරහිතානි
සංවණ්ණිතපදානි චෙව සඤ්ඤානාමානි ච ලක්ඛීයන්ති

† ඉදං පදං පමාදෙන එත්ථ පතිතං

TRIPITAKA PUBLICATIONS.

Vol. No.	NAME OF BOOK.	EDITED BY
1.	Petavatthu Aṭṭhakathā	Siri Dhammaramatissa Nayaka Thero & Acarya Pandit Mapalagama Candajoti Thero
	Second Edition	Welivitiye Pandit Sorata Thero
2.	Thera-Gāthaṭṭhakathā, 1st Part	Suriyagoda Sumangala Thero & Weboda Sangharatana Thero
3.	Theri-Gāthaṭṭhakathā	Bihalpola Siri Dewarakkhita Nayaka Thero
4.	Digha Nikāyaṭṭhakathā, 1st Part	Heyyantuduwe Dhammakitti Siri Dewamitta Nayaka Maha Thero
5.	Dhammapadaṭṭhakathā, 1st Part	K. Siri Sumangala Ratanasara Nayaka Maha Thero
6.	Udānaṭṭhakathā	Bihalpola Siri Dewarakhita Nayaka Thero.
	Second Edition	Welivitiye Pandit Sorata Thero & Pandit Palannoruwe Vimaladhamma Thero
7.	Suttanipātaṭṭhakathā	Suriyagoda Sumangala Thero & Pandit Mapalagama Candajoti Thero
	Second Edition	Acharya Baddegama Siri Piyaratana Maha Thero
8.	Visuddhimaggaṭṭhakathā	Pamunuwe Buddhadatta Maha Thero
9.	Nettippakaranaṭṭhakathā	Pandit Widurupola Piyatissa Nayaka Maha Thero
10.	Mahāniddesaṭṭhakathā	Boruggamuwe Siri Rewata Maha Thero
11.	Khuddakapāṭhaṭṭhakathā	Acarya Pandit Welipitiye Dewananda Nayaka Thero
12.	Buddhawamsaṭṭhakathā	Pandit Yagirala Paññananda Nayaka Maha Thero
13	Dhammapadaṭṭhakathā, 2nd Part	K. Siri Sumangala Ratanasara Nayaka Maha Thero
14.	Cūlaniddesaṭṭhakathā	Boruggamuwe Siri Rewata Maha Thero
15.	Anguttara Nikāyaṭṭhakathā, 1st Part	Dhammakitti Siri Dhammananda Nayaka Maha Thero
16.	Samyuttanikāyaṭṭhakathā, 1st Part	Pandit Widurupola Piyatissa Nayaka Maha Thero
17.	Vimānavatthu Aṭṭhakathā	M. Siri Siddhattha Nayaka Maha Thero & Acarya Morontuduwe Siri Dhammananda Nayaka Thero

(TRIPITAKA PUBLICATIONS.)

Vol. No.	NAME OF BOOK.	EDITED BY
18.	Thera-Gāthaṭṭhakathā 2nd Part	Rerukane Ariyañana Thero
19	Dīgha Nikāyaṭṭhakathā, 2nd Part	Boruggamuwe Siri Rewata Maha Thero
20.	Jātakaṭṭhakathā. 1st Part	Pandit Widurupola Piyatissa Nayaka Maha Thero
21.	Paṭisambhidā Maggaṭṭhakathā	M. Dhammakitti Siri Jinaratana Nayaka Maha Thero, M. Siri Anomadassi Nayaka Thero & Welivitiye Pandit Sorata Thero
22.	Samyutta Nikāyaṭṭhakathā, 2nd Part	Pandit Widurupola Piyatissa Nayaka Maha Thero
23	Itivuttakaṭṭhakathā	Acarya Morontuduwe Siri Dhammananda Nayaka Theru
24.	Jātakaṭṭhakathā, 2nd Part	Pandit Widurupola Piyatissa Nayaka Maha Thero
25.	Sutta Sangahaṭṭhakathā	Acarya Baddegama Siri Piyaratana Maha Thero
26.	Cariyāpiṭakaṭṭhakathā	Acarya Kukulnape Siri Dewarakkhita Thero
27.	Catubhānawāraṭṭhakathā	Pandit Doranegoda Nanasena Thero
28.	Samantapāsādikā Vinayaṭṭhakathā, 1st Part	Acarya Baddegama Siri Piyaratana Thero & Welivitiye Pandit Sorata Thero
29.	Apadānaṭṭhakathā	Welivitiye Pandit Sorata Thero
30.	Mātikaṭṭhakathā	Siri Saddhammakitti Karandana Jinaratana Maha Thero
31.	Samyutta Nikāyaṭṭhakathā, 3rd Part	Pandit Widurupola Piyatissa Nayaka Maha Thero
32.	Jātakaṭṭhakathā, 3rd Part	Pandit Widurupola Piyatissa Nayaka Maha Thero
33.	Anguttara Nikāyaṭṭhakathā, 2nd Part	Dhammakitti Siri Dhammananda Nayaka Maha Thero
34	Vibhangaṭṭhakathā	Pandit Yagirala Siri Paññananda Nayaka Maha Thero
35.	Majjhima Nikāyaṭṭhakathā, 1st Part	Dhammakitti Siri Dhammananda Nayaka Maha Thero
36.	Jātakaṭṭhakathā 4th Part	Pandit Widurupola Piyatissa Nayaka Maha Thero
37.	Jātakaṭṭhakathā 5th Part	Pandit Widurupola Piyatissa Nayaka Maha Thero
38.	Pancappakaranaṭṭhakathā, 1st Part	Rerukane Ariyañana Thero

(TRIPITAKA PUBLICATIONS.)

Vol. No.	NAME OF BOOK	EDITED BY
39.	Jatakatthakatha, 6th Part	Pandit Widurupola Piyatissa Nayaka Maha Thero
40.	Pancappakaranattha-katha, 2nd Part	Acarya Rerukane Candavimala Thero
41.	Jatakatthakatha, 7th Part	Pandit Widurupola Piyatissa Nayaka Maha Thero
42.	Dhammasanganippa karanatthakatha	Pandit Yagirala Pannananda Nayaka Maha Thero
43.	Apadanatthakathá, 2nd Part	Pandit Walagedara Somaloka Tissa Thero
44.	Majjhima Nikayattha katha, 2nd Part	Dhammakitti Siri Dhammananda Nayaka Maha Thero